

luc verstraete

appeltjes

*van het
meetjesland*

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Uitgegeven met de steun van
- de Vlaamse Gemeenschap
- het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen
- het Gemeentebestuur van Maldegem

P B 1 0 6 5 7 0 2

De auteurs en de uitgever hebben geprobeerd om alle rechthebbenden van illustraties en afbeeldingen op te sporen. Personen die zich alsnog in hun rechten voelen geschaad, kunnen contact opnemen met de redactiesecretaris, Oostmolenstraat 216 in 9880 Aalter of elektronisch via appel-tjes.meetjesland@telenet.be .

Omslagtekening van Luc Verstraete

Appeltjes van het Meetjesland

JAARBOEK
van het
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET MEETJESLAND
Nr. 57 - 2006

Maldegem
2006

De wethouders van de *Vrije Heerlijkheid Aveschoot*: een sociaal-economische benadering (17de-18de eeuw).

Roger BUYCK

In een vorige bijdrage¹ richtten wij al onze aandacht op de schepenen van de *prochie ende heerlichede van Lembeke*. Vertrekkend van de basisgegevens bij Neelemans² maar aangevuld met beschikbare bronnen³ die door die auteur niet werden gebruikt, was het mogelijk om van deze Lembeekse schepenen een meer genuanceerd profiel van hun sociaal-economische positie te schetsen. Uiteindelijk was dit beeld echter onvolledig, want binnen het huidige grondgebied Lembeke was er nog een *Vrije heerlichede van Aveschoot*, die parochiaal evenzeer tot Lembeke behoorde.

De heerlijkheid *Aveschoot* omvatte een Noord- en een Zuid-Aveschoot: eerstgenoemd deel grensde ten noorden aan de Vromboutstraat, ten oosten en ten zuiden aan de *heerlijkheid van Bardelaere* en ten westen aan de Nieuwstraat; Zuid-Aveschoot lag min of meer begrensd door het Aveschootstraatje in het noorden, door de Kaprijkse Vaart in de nabijheid van de Kerkstraat in het oosten, door de Lede- en de Eeklostraat in het zuiden en door de Windgatstraat in het westen⁴. Zeer groot was deze heerlijkheid niet: een uitgestrektheid van 284 gemet (= 126 ha) geeft inderdaad geen grote indruk en toch beschikte deze heerlijkheid over alle graden van justitie, was er een *heer van Aveschoot* die een griffier, een baljuw en vijf schepenen mocht aanstellen en was Aveschoot - evenals Kaprijke en Eeklo - *contribuante* van het Brugse Vrije. Bovendien bleef van deze heerlijkheid nog heel wat archief bewaard, dat ons vandaag de kans biedt het reilen en zeilen van dit kleine gehucht wat duidelijker in het licht te plaatsen.

1. AVESCHOOT EN HAAR BEWONERS (17de-18de eeuw)

Een eerste vereiste om bij benadering de demografische evolutie binnen een lokaliteit te kunnen berekenen, is uiteraard het voorhanden zijn van een aantal in de tijd gespreide tellingen. Voor Lembeke waren er

een paar beschikbaar; voor Aveschoot zijn twee tellingen voorhanden, met name de telling van de aanwezige graanvoorraden tijdens het jaar 1740⁵ en een volkstelling van het jaar 1796⁶. En toch is het mogelijk – al is het dan ook maar een benaderende versie van de reële situatie – om aan de hand van de bewaard gebleven *ommestellinglijsten* een evolutie te zien in het aantal gezinnen dat het grondgebied Aveschoot tijdens de 17de en 18de eeuw bewoonde.

Zoals uit tabel 1 is af te lezen, zien wij het aantal gezinnen tijdens de tweede helft van de 17de en eerste helft van de 18de eeuw schommelen tussen de dertig à veertig belastbare gezinnen. Het lagere aantal voor de eerste helft van de 17de eeuw vindt wellicht zijn verklaring in de oorlogsomstandigheden van de dertiger jaren, terwijl de toename tijdens de tweede helft van de 18de eeuw volledig in de lijn ligt van een toenmalige algemene demografische groei in West-Europa.

Tabel 1

EVOLUTIE VAN HET AANTAL GEZINNEN EN BELASTBAAR GRONDGEBRUIK

Jaar van ommestelling	Belast aantal gezinnen	Totaal belast grondgebruik
1621	21	117 gemet 250 roeden
1629	28	?
1640	39	180 gemet 177 roeden
1647	38	181 gemet 40 roeden
1665	38	183 gemet 262 roeden
1675	35	170 gemet 26 roeden
1690	36	125 gemet 103 roeden
1702	31	125 gemet 231 roeden
1710	33	140 gemet 80 roeden
1719	41	140 gemet 80 roeden
1730	37	157 gemet 93 roeden
1740	37	158 gemet 206 roeden
1761	40	159 gemet 282 roeden
1770	44	155 gemet 214 roeden
1780	44	159 gemet 214 roeden
1790	52	159 gemet 236 roeden

Bekijken we daarnaast het totaal van het belastbare grondgebruik, dan stellen wij vast dat er tijdens de 18de eeuw een lichte toename was, gaande van 125 gemet bij het begin van de eeuw tot 159 gemet in 1790. De abnormaal hoge cijfers tijdens de periode 1640-1675 hebben een eenvoudige verklaring. Tijdens de maand februari 1675 kwamen de schepenen van Lembeke hun beklag doen bij de wet van Aveschoot in verband met de *bundergrootte* van Aveschoot. Daarin kwamen "...deselve te kennen geven hoe dat wij [schepenen van Lembeke] bevinden ende gheinformeert sijn dat volgens de aude ende nieuwe denombrementen van tselve heerschap van Aveschoot maer onder hem en moet hebben de nombre van

85 bunderen lants ende dat het selve zoo blyckt by deselve denombrementen als blycken can by hemlieden bunderboeck vermeerderd is dertich gemeten min ofte meer twelck zij gejouisseert ende pointtynghe daervan gheproffyteert hebben tsedert in de veertich jaeren herwaerts welck hunner groote consequentelyck is gecommen ende daermede vermindert de jurisdictie van Lembeke voornoemt (niet sonder groote prejuditie ende schaede vande gegoede ende gemeentenaren) ten respecte tselve heerschap van Aveschoot rontdomme is ligghende inde voorn. prochie van Lembeke....”⁷. Als gevolg hiervan mochten de schepenen van Aveschoot het bedrag van de onrechtmatig geïnde belastingen van de voorbije veertig jaren aan de wet van Lembeke terugbetalen.

Hoe groot het aantal inwoners van Aveschoot was, is niet met zekerheid vast te stellen. Voor het jaar 1740 beschikken we over een precies aantal: 168 inwoners gespreid over 37 gezinnen, wat overeenkomt met een gemiddelde gezinscoëfficiënt van 4,5. Voor het jaar 1796 krijgen we een uitzonderlijk gedetailleerde informatie: naast de gezinssamenstelling krijgen we namelijk er bovenop nog eens het beroep van het gezinshoofd. Hieruit bleek dat Aveschoot in genoemd jaar 41 gezinnen telde: 27 gezinnen leefden van het weven, 6 gezinnen beoefenden de landbouw en 2 herbergiers zorgden voor het geestrijk nat; vijf weduwen en één handelaar vervulde het geheel van deze gezinsstructuur.

2. SOCIAAL-ECONOMISCHE STATUS VAN DE AVESCHOOTSE BEVOLKING

2.1. OP BASIS VAN DE OMMESTELLINGEN

De ommestelling- of belastinglijsten van Aveschoot zijn weliswaar niet volledig bewaard gebleven, maar laten ons toch toe om min of meer tienjaarlijkse momentopnames nader te onderzoeken.

Belastingheffing gebeurde op basis van vier categorieën: belasting op het grondgebruik, op de *gestaethede* (een belasting op de sociaal-economische situatie van de getaxeerde binnen zijn leefgemeenschap), op de *neirynghe* (het uitgeoefende ambacht) en op de *negotie* (het handel drijven). Uiteraard was eerstgenoemde categorie binnen het landelijke Aveschoot veruit de belangrijkste belastingheffing. Toch was deze geen exacte weergave van het totale landbouwgebruik en nog veel minder van het grondbezit van de getaxeerde.

Vooreerst is er de vaststelling dat deze belasting geheven werd op de gebruikers van de gronden en niet op de eigenaar. Een grootgrondbezitter kon dus een groot deel van zijn grondbezit verpachten en een klein resterend deel zelf gebruiken. Zijn taxatie voor dit laatstgenoemde deel geeft m.a.w. een verkeerde idee over zijn werkelijk grondbezit. Voorts is er de kans - en deze kwam veelvuldig voor - dat een inwoner van Aveschoot nog gronden gebruikte en/of bezat buiten de heerlijkheid Aveschoot, waarvoor hij echter niet werd belast binnen zijn eigen loka-

liteit. Alleen in het geval dat voor een dergelijk persoon een staat van goed beschikbaar is, krijgt men een juiste kijk op zijn bezit.

Spijts al deze beperkingen loont het toch de moeite om - in het kader van de verdere analyse van de magistraatsleden - een onderzoek te doen naar de grootte van het grondgebruik binnen Aveschoot en dit op basis van tienjaarlijkse momentopnames.

Tabel 2

GRONDGEBRUIK VAN DE AVESCHOOTSE BEVOLKING (17DE-18DE EEUW)

Jaar	< 1 gemet	1-5 gemet	5-10 gemet	10-20 gemet	>20 gemet	Totaal
1621	-	11	7	2	-	20
1640	-	16	7	3	2	28
1647	6	20	7	5	1	39
1665	11	15	3	8	-	37
1675	4	20	7	3	1	35
1690	9	15	6	2	1	33
1702	5	19	5	2	1	32
1710	10	15	5	2	2	34
1719	8	18	4	2	2	34
1730	8	18	6	2	2	35
1740	12	11	8	3	1	35
1749	8	14	6	3	1	32
1761	10	13	7	2	2	34
1770	13	14	7	4	1	39
1780	17	13	6	4	1	41
1790	20	15	7	3	1	46

Opvallend in tabel 2 is voorzeker de vaststelling dat een aanzienlijk deel van de landbouwbevolking minder dan 2 ha grond gebruikte (2 ha = 4 gemet 150 roeden). Nemen we als maatstaf de indeling van de landbouwbedrijven volgens P. Deprez⁸, dan vertegenwoordigden de dwergbedrijven (< 5 ha) er tijdens de 18de eeuw minimaal 78 % en maximaal 90 % van het totale grondgebruik. Wat de resterende gronden betreft, waren naargelang van de momentopname de kleine bedrijven (5-10 ha) vertegenwoordigd met 5 à 10 %, terwijl de middelgrote (10-20 ha) slechts uitzonderlijk en de grootgrondbedrijven (> 20 ha) nooit aan bod kwamen. Een dergelijke situatie hoeft trouwens niet te verwonderen, wanneer men bedenkt dat de heerlijkheid Aveschoot slechts 126 ha groot was.

2.2. OP BASIS VAN DE STATEN VAN GOED

In een vroegere bijdrage⁹ werd al voldoende aangetoond dat activa en passiva uit de staten van goed een ideaal werkinstrument zijn voor een beoordeling van de sociaal-economische status van een Ancien Régime-gezin. Zoveel te meer is dit het geval wanneer men deze indivi-

duele gegevens kan situeren binnen het geheel van een leefgemeenschap. Zoals bij de hierboven besproken belastinglijsten zijn ook hier bij het gebruik en de interpretatie van staten van goed een aantal kritische opmerkingen te maken, die echter al ruim aan bod kwamen in de hierboven geciteerde bijdragen.

Tabel 3A

ACTIVA-BEDRAGEN UIT 17DE-EEUWSE STATEN VAN GOED EN AANTAL GEZINNEN PER CATEGORIE

Activa-bedragen	Aantal gezinnen	Aantal schepenen per categorie
0 tot 50 lb.gr.	22	1
50 tot 100 lb.gr.	15	3
100 tot 200 lb.gr.	14	4
200 tot 300 lb.gr.	3	3
300 tot 400 lb.gr.	-	-
400 tot 500 lb.gr.	1	1
500 tot 600 lb.gr.	-	-
600 tot 700 lb.gr.	-	-
700 tot 800 lb.gr.	1	-
Totaal	56	12

Tabel 3B

ACTIVA-BEDRAGEN UIT 18DE-EEUWSE STATEN VAN GOED EN AANTAL GEZINNEN PER CATEGORIE

Activa-bedragen	Aantal gezinnen	Aantal schepenen per categorie
0 tot 50 lb.gr.	19	1
50 tot 100 lb.gr.	28	3
100 tot 200 lb.gr.	14	7
200 tot 300 lb.gr.	5	3
300 tot 400 lb.gr.	4	2
400 tot 500 lb.gr.	2	2
500 tot 600 lb.gr.	2	2
600 tot 700 lb.gr.	2	2
700 tot 800 lb.gr.	-	-
Totaal	76	22

Niettegenstaande de oudste staten van goed dateren van het jaar 1607, krijgen we pas op 31 oktober 1657 voor het eerst een gedetailleerde staat van goed met vermelding van activa, passiva en saldo¹⁰. Deze

laatste was echter een witte merel, want pas vanaf 1668 krijgen we als algemene regel de vermelding van de respectieve bedragen. Een inventarisatie van de activa uit de staten van goed - periode 1668-1795 - zoals te zien in tabel 3, geeft ons een idee van de economische situatie van 56 gezinnen voor de 17de en van 76 gezinnen voor de 18de eeuw. Vanzelfsprekend zijn deze gegevens niet representatief voor de totale bevolking van Aveschoot; in ieder geval zijn ze zeker trendgevend.

Al bij een eerste oogopslag is het duidelijk dat de bevolking van Aveschoot - en dit voor beide eeuwen - een weinig kapitaalkrachtig en welstellend deel van de Lembeekse bevolking vertegenwoordigde. Niet alleen wordt dit bevestigd door de respectieve percentages van de gecumuleerde groepen (< 50 lb.gr. en 50-100 lb.gr.) - 61 % voor Aveschoot tegenover 43 % voor Lembeke - maar nog veel meer door de vaststelling dat in Aveschoot geen enkel gezin een activa-bedrag van 800 ponden groten kon voorleggen, terwijl voor 5 % van de Lembeekse bevolking dit bedrag in enkele gevallen zeer ver werd overschreden¹¹.

3. WETHOUDERS VAN DE HEERLIJKHEID AVESCHOOT

Na de demografisch-economische doorlichting van de bevolking van Aveschoot is het aangewezen de Aveschootse wethouders te situeren binnen de grenzen van dit onderzoek. Wie waren deze schepenen? Hoe lang duurde hun ambtstermijn? Welke was hun respectieve functie? Ging met de nominatieve benoeming ook een daadwerkelijke inzet gepaard? Bij Neelemans troffen wij een chronologische volgorde aan van de baljuws, griffiers, burgemeesters en schepenen van Aveschoot die werd opgemaakt "...naar de bescheeden, berustende in het Gemeentearchief van Lembeke"¹². Een dergelijk vage omschrijving laat niet toe een vergelijking te maken tussen het beschikbare archief rond 1870 - periode van diens opzoekingen - en de huidige situatie bij het begin van de 21ste eeuw. En dat archiefbronnen na 1870 op onverklaarbare wijze soms verdwenen, werd maar al te duidelijk met het charterboek van Kaprijke¹³. Welke documenten door Neelemans werden geconsulteerd, wordt ons niet in detail meegedeeld. Toch constateerden wij tijdens ons onderzoek dat een belangrijke bron aan zijn aandacht ontsnapte, met name een register waarin naast vonnissen van de heerlijkheid Aveschoot, ook nog staten van goed (1711-1732), feriën (1663-1684) en resoluties (1699-1748) aan bod kwamen¹⁴. Deze bron bleek een belangrijke aanvulling te zijn bij de reeks *Rekeninghe, Bewys ende Reliqua*¹⁵ in verband met de wetsvernieuwingen voor de eerste helft van de 18de eeuw. Op basis van de bewaard gebleven documenten zijn namen van Aveschootse schepenen - alhoewel met grote tussenruimten - vanaf 1607 beschikbaar in de registers van staten van goed. Dergelijke vermeldingen geven ulteraard geen inlichtingen over de ambtstermijn van deze vroegste schepenen, maar enkel het bewijs dat zij op een bepaalde dag van een bepaald jaar als schepen bij de auditie van een staat van goed aanwezig waren.

Vanaf 1670 beschikken wij eveneens over de jaarrekeningen die onder de hoofding *Rekenynghe, Bewys ende Reliqua* een overzicht geven van de min of meer jaarlijkse ontvangsten en uitgaven van de heerlijkheid Aveschoot. Deze rekeningen werden opgemaakt door een *ontfangher* die zijn ontvangsten en uitgaven ter goedkeuring aan de heer en de wet van Aveschoot voorlegde. Bij die gelegenheid werd dan meestal de wet vernieuwd en de lijst van de nieuw benoemde schepenen aan het document toegevoegd. Een dergelijke werkwijze werd helaas maar toegepast tijdens de periode 1670-1700; voor de 18de eeuw werd het ambt van *ontfangher* door het Brugse Vrije aan een kapitaalkrachtige geïnteresseerde persoon verpacht, die vanaf dat ogenblik niet langer de namen van de schepenen vermeldde. Als gevolg hiervan noteerde Neelemans niet langer een precieze benoemingsdatum, maar vermeldde hij enkel het jaar of de jaren waarin hij namen van schepenen aantrof. Ook wij zagen ons verplicht voor de tweede helft van de 18de eeuw een dergelijke methode toe te passen.

Zoals hoger al vermeld, blijven de schepenen uit de eerste helft van de 17de eeuw vrij wazige figuren: enerzijds beperkten de staten van goed uit die periode zich tot zeer summier inventarissen van onroerende goederen waarbij de *meubilaire baeten* weinig of niet aan bod kwamen; anderzijds blijft/blijven de respectieve echtgenote(s) van deze schepenen in heel wat gevallen nobele onbekenden, aangezien het toen blijkbaar niet belangrijk was hun familienaam te vermelden. Omwille van de beperktheid van de informatie meenden wij dan ook een opsplitsing te kunnen maken in twee periodes: vooreerst het interval 1607-1650, waarvoor weinig gegevens beschikbaar zijn, en vervolgens de periode 1650-1795, die ons heel wat meer inzicht verschaft op sociaal-economisch en bestuurlijk vlak.

3.1 AVESCHOOTSE SCHEPENEN (1607-1650)

Voor deze eerste periode noteerden wij in totaal slechts vijftien verschillende schepenen die als auditeurs bij de staten van goed werden vermeld. Deze vermelding is echter geenszins een bewijs dat zij gedurende het gehele jaar effectief het schepenambt uitoefenden; evenzeer is het ontbreken van hun naam in een vorig of daaropvolgend jaar een bewijs dat zij toen dit ambt tijdelijk niet uitoefenden.

Hoe beperkt de archiefbronnen voor de eerste helft van de 17de eeuw ook zijn, toch is het mogelijk om aan de hand van de *ommestellinglijsten* deze schepenen op economisch vlak te situeren binnen hun leefgemeenschap. De oudst bewaarde *ommestellinglijst* dateert van het jaar 1621¹⁶ en vermeldt voor Aveschoot twintig grondgebruikers. Binnen deze groep figureert schepen Jan Martens als de hoogst getaxeerde met een grondgebruik van twintig gemet, onmiddellijk gevolgd door Pieter van Crombrugghe met achttien gemet. Voor de resterende landbouwers was acht gemet het hoogst getaxeerde grondgebruik; dit was o.m. het geval voor schepen Marten van de Walle. Uiteraard mag men verwachten dat

Tabel 4

AVESCHOOTSE SCHEPENEN TIJDENS DE PERIODE 1607-1650

Naam van de schepenen	In functie tijdens het jaar ...
Corthals Arnaut	1643
De Wulf Gabriel	1627, 1633, 1634, 1637, 1638
De Wulf Jan	1607, 1617, 1618, 1623
De Zutter Jan	1607
De Zutter Jooris	1628, 1630
Martens Jan	1623, 1627, 1628, 1630, 1633, 1634
Martens Lieven	1640
Van Buylaere Pieter	1640
Van Crombrugghe Pieter	1617, 1618, 1623, 1627, 1628, 1630, 1633
Van de Kerchove Pieter fs Symoen	1642, 1643
Van de Walle Marten	1628, 1630
Van Vooren Christiaan	1640
Van Vooren Joannes	1643
Van Vooren Joos	1642, 1643
Verheecke Cornelis	1646

voor de *heer van Aveschoot* kapitaalkrachtige personen als kandidaat-schepenen het eerst in aanmerking kwamen. Wanneer men daarbij bedenkt dat voor een wetsvernieuwing vijf personen nodig waren, is het ook niet te verwonderen dat Jan de Zutter, Gabriel de Wulf en Jan de Wulf op een respectieve taxatie van vijf, drie en één gemet toch voor het schepenambt waardig werden bevonden. Bovendien kon een inwoner van Aveschoot ook gronden bewerken die buiten zijn eigen heerlijkheid lagen. Hiervan krijgen we een tastbaar bewijs in de *ommestelling* van het jaar 1640¹⁷, waarbij uitzonderlijk onderscheid werd gemaakt tussen landbouwgronden die respectievelijk op Aveschoot en Lembeke waren gelegen. In genoemd jaar gebruikte schepen Jooris de Zutter 6 gemet 26 roeden op Aveschoot; daarnaast gebruikte hij echter nog 22 gemet 154 roeden op Lembeke. Schepen Jan Martens werd voor zijn gebruik op Aveschoot getaxeerd op 2 gemet 170 roeden; toch bewerkte hij ook nog 31 gemet 234 roeden land dat op de heerlijkheid Lembeke gelegen was.

Naast de *ommestellinglijsten* zijn er natuurlijk ook de staten van goed die ons heel wat meer inzicht kunnen verschaffen over de economische situatie van de overledene. Voor de eerste helft van de 17de eeuw is deze bron echter weinig gedetailleerd. Zelfs voor onroerende goederen werd niet altijd een precieze oppervlakte vermeld. Een interessant voorbeeld hiervan krijgen we in de staat van goed van schepen Gabriel de Wulf († 8/03/1642) bij wie we o.m. het volgende lezen:

" ... de behuysde hofstede daer den voors. weesen vader op is overleden ... groot vier hondert roeden ofte daerontrent gelegen upde herlichede van Aveschoot...

*... eene vervallen hofstede met twee stuxkens lant daeran groot 2 g. ofte daerontrent ...
 ... een stuck lant met een huysen daerop staende up de herlicheide van Aveschoot ...
 ...een stuck lant ghenaeamt den Heyenhul gelegen op Lembeke...
 ...een stuck lant up Lembeke ghenaeamt den Brandenburg... "18.*

Hoe beperkt de informatie voor hogervermelde schepenen ook is, toch blijkt dat ook in Aveschoot het schepenambt voor de meest gegoe-den was weggelegd.

3.2 AVESCHOOTSE SCHEPENEN (1650-1795)

Een totaal van 52 verschillende schepenen voor een periode van plus minus 150 jaar lijkt op het eerste gezicht zeker niet denderend. Toch is een dergelijk aantal niet gering, wanneer men zich realiseert dat de wet van Aveschoot slechts vijf leden telde. Bovendien was deze heerlijkheid niet groot - in 1740 woonden er slechts 37 gezinnen - zodat de heer van Aveschoot niet anders kon dan een aantal van de kandidaat-schepenen meerdere keren opnieuw te benoemen.

Wie waren deze uitverkorenen? Hoe lang duurde hun ambtsperiode? Behoorden zij tot de toenmalige economische topgroep van hun leefgemeenschap? Ging hun uitverkiezing gepaard met een daadwerkelijk persoonlijke deelname aan het bestuur van de heerlijkheid Aveschoot? Een antwoord op bovengestelde vragen voor elk van de 52 schepenen is uiteraard weinig zinvol. We poogden dan ook binnen het geheel van deze groep de rol en betekenis van een aantal representatieve figuren nader te belichten.

3.2.1 Wetsvernieuwingen

Bij het onderzoek van hun ambtstermijn constateerden wij een opmerkelijk verschil in de benoemingswijze door de heren van Aveschoot. De wetsvernieuwing tijdens het laatste kwart van de 17de en het eerste kwart van de 18de eeuw stond namelijk in schril contrast tot de benoemingstactiek tijdens de tweede helft van de 18de eeuw. Een blik op de lijst van de wetsvernieuwingen is in dit opzicht zeer verhelderend.

Waar tijdens het laatste kwart van de 17de eeuw een één- of tweejarige termijn min of meer de algemene regel was, zien we vanaf 1714 een drie- of vierjarige ambtstermijn als normale bestuursperiode verschijnen. Met de wetsvernieuwing van 19 september 1741 mochten de schepenen zelfs een volle zes jaar hun taak uitoefenen.

Tabel 5

WETSVERNIEUWINGEN TE AVESCHOOT (1670-1747)

17/02/1670	30/03/1689	11/08/1710
20/11/1670	12/12/1690	22/09/1711
07/01/1672	20/12/1691	20/09/1712
12/03/1675	08/01/1693	20/06/1714
12/01/1678	16/01/1694	21/03/1718
30/05/1679	12/03/1695	16/12/1722
27/10/1681	20/06/1697	24/04/1725
04/07/1682	mei 1699	26/07/1729
23/01/1683	30/04/1700	25/07/1732
19/06/1685	22/11/1702	07/10/1734
07/06/1687	11/11/1704	15/05/1741
26/07/1688	20/09/1707	19/09/1747

Hoe de wetsvernieuwingen evolueerden tijdens de tweede helft van de 18de eeuw, is moeilijk te achterhalen. Neelemans noteerde in zijn lijst *Burgemeesters en Schepenen*¹⁹ niet langer een precieze datum als wetsvernieuwing, maar alleen een jaar als begrenzing voor begin en einde van de ambtstermijnen. Bij nader toezicht bleek dit nochtans in enkele gevallen totaal verkeerd. Zo was volgens zijn gegevens Pieter Dhaese één van de schepenen tijdens het interval (1769-1773)²⁰. Controle van de auditeurs in de registers van *Erfvenissen en onderfvenissen* tijdens de vermelde periode toonde aan dat genoemde schepen tijdens die jaren nooit het schepenenambt bekleedde²¹. Tijdens het laatste kwart van de 18de eeuw werd de wet blijkbaar maar tweemaal vernieuwd; vier van de vijf schepenen oefenden ononderbroken hun ambt uit van 1773 tot 1795. Dit waren Pieter de Langhe, François Lippens, Vincent Standaert en Jooris Haerens. Een dergelijke ambtstermijn is vanzelfsprekend een aanzienlijke periode. Toch menen wij dat een veelvuldige herverkiezing tijdens het einde van de 17de-begin 18de eeuw nog meer het aanzien van sommige schepenen accentueert.

Wie waren de schepenen die prat mochten gaan op een relatief groot aantal herverkiezingen en/of een groot aantal ambtsjaren? Voor een objectief resultaat moesten wij ons beperken tot de periode 1670-1741, waarvoor de data van de wetsvernieuwingen gekend zijn.

Tabel 6

AMBTSTERMIJNEN EN AMBTSJAREN VAN DE SCHEPENEN (1670-1747)

Naam van de schepenen	Aantal ambtstermijnen	Aantal ambtsjaren
Basselé Gillis	11	20
Basselé Jan fs Andries	3	12
Boelens Jan fs Pieter	1	1
Buyse Jan	4	22

De Langhe Jacobus fs Pauwel	3	22
De Langhe Jaecques fs Jaecques	9	14
De Langhe Pauwel fs Jacobus	12	34
De Smet Jacobus fs Anthone	5	12
De Sutter Jan fs Jooris	6	7
De Sutter Jooris fs Jooris	10	26
De Walsche Jooris fs Christoffel	1	6
De Wulf Abraham fs Abraham	9	18
Haerens Jan fs Cornelis	2	13
Heyman Jacobus	2	6
Martens Gabriël fs Gabriël	4	16
Martens Gabriël fs Jooris	8	19
Pauwels Guillaeme fs Jan	1	3
Provijn Judocus	2	12
Rogiers Adriaen fs Vincent	9	12
Rogiers Vincent fs Adriaen	8	36
Standaert Jooris fs Cornelis	3	13
Van Buylaere Joannes	4	6
Van de Kerckhove Jooris fs Jooris	1	4
Van de Velde Jooris fs Pieter	1	1
Van de Velde Pieter	16	30
Van Zele Jooris	1	3
Verheecke Joos fs Jan	1	3

Zoals uit bovenstaande lijst blijkt, zijn er slechts een tiental topfiguren qua aantal herverkiezingen en/of aantal ambtsjaren. Hiertoe behoorden Basselê Gillis, Buysse Jan, De Langhe Jaecques fs Jaecques, De Langhe Pauwel fs Jacobus, De Sutter Jooris fs Jooris, De Wulf Abraham fs Abraham, Martens Gabriël fs Jooris, Rogiers Adriaen fs Vincent, Rogiers Vincent fs Adriaen en Van de Velde Pieter.

3.2.2 Economische situatie van de schepenen

Waarom hadden deze personen een herhaalde benoeming te danken? Speelde hierin hun economische situatie dé doorslaggevende rol? Was geletterdheid een essentiële voorwaarde? Of waren familiale banden hierin ook een belangrijk gegeven? Ommestellinglijsten en staten van goed stellen ons in staat hierop een antwoord te geven dat de realiteit zeker benadert.

Bij onderstaande tabel toch enkele kritische opmerkingen. Vooreerst zijn niet voor elk jaar de ommestellinglijsten bewaard, zodat het moeilijk wordt om voor een gewenst jaar het grondgebruik van de schepenen op te sporen. Vervolgens is niet voor elke schepen een staat van goed beschikbaar om de waarde van zijn inboedel en activa te noteren. Hierbij stelt zich trouwens de vraag op welk ogenblik de staat van goed werd opgemaakt? Een vroegtijdig overlijden van de partner of het overlijden van de schepenen op late leeftijd oefende immers invloed uit op zijn economische situatie.

Tabel 7

TOPFIGUREN BIJ DE AVESCHOOTSE SCHEPENEN OP BASIS VAN AMBTSJAREN EN AMBTSTERMIJNEN (1670-1747)

Schepenen	Belastbaar grondgebruik	Activa-bedrag in staat v. goed
Basselé Gillis	6 gemet 131 roeden	8. 18. 10 lb.gr.
Buyse Jan	4 gemet 298 roeden	
De Langhe Jaecques fs Jaecques	21 gemet 162 roeden	
De Langhe Pauwel fs Jacobus	15 gemet 106 roeden	
De Sutter Jooris fs Jooris	2 gemet 82 roeden	406. 13. 6. 3 lb gr.
De Wulf Abraham fs Abraham	5 gemet 15 roeden	162. 0. 0 lb.gr.
Martens Gabriël fs Jooris	1 gemet 256 roeden	88. 17. 10 lb.gr.
Rogiers Adriaen fs Vincent	9 gemet 198 roeden	282. 9. 0.11 lb.gr.
Rogiers Vincent fs Adriaen	13 gemet 63 roeden	500. 1. 0. 4 lb.gr.
Van de Velde Pieter	11 gemet 13 roeden	163. 7. 5 lb.gr.

Uiteindelijk stelt zich ook de vraag op welk ogenblik het grondgebruik van de schepen moet worden geëvalueerd? Om een objectieve vergelijking mogelijk te maken, kozen wij voor de beschikbare ommestellingst die het dichtst zijn eerste uitverkiezing benaderde.

Een eerste vaststelling heeft betrekking op de grootte van het grondgebruik. Rekening houdend met de geringe uitgestrektheid van de heerlijkheid Aveschoot komen de schepenen De Langhe, Rogiers en Pieter van de Velde inderdaad als relatief grote grondgebruikers aan bod. Hun grondgebruik is trouwens minimaal geschat, aangezien zij ook binnen Lembeke nog gronden konden bewerken waarvoor ze niet in Aveschoot, maar wel in de heerlijkheid Lembeke werden getaxeerd.

Anderzijds wijst een gering grondgebruik zeker niet op een economisch zwakke positie. Dit is in elk geval duidelijk bij schepen Jooris de Sutter fs Jooris die de op één na hoogste activawaarde liet noteren.

Tenslotte is er de niet te verwaarlozen kans dat een aantal schepenen gronden bezat - buiten Aveschoot gesitueerd - waarvan pachtsummen werden geïnd of die renten bezaten die in sommige gevallen een niet te versmaden intrest opleverden.

Toch werden enkele schepenen herhaaldelijk herverkozen niettegenstaande hun eerder lage score op grondgebruik en activa. Dit was zeker het geval bij Gillis Bassel  die zelfs niet eens in staat was om de documenten met zijn naam te ondertekenen. Hij was trouwens niet de enige die in een dergelijke situatie verkeerde; ook Arnaut de Baets, François Rogiers, Cornelis Standaert, Joos Goossens, Pieter de Taeye, Jan de Zutter, Jan de Wulf, Lieven Standaert en Andries Bassel  waren evenzeer ongeletterd.

3.2.3 Politieke aspiraties

Wat te denken over de politieke aspiraties van de Aveschootse schepenen? Het bekleden van een dergelijke functie was voor deze personen uiteraard een bekrachtiging van het feit dat zij in hun leefgemeenschap met meer ontzag en respect werden bejegend. De aanspreektitels die we in de documenten aantreffen, illustreren in elk geval dat zij niet tot de doorsneebevolking behoorden. Termen als *Sieur* en *Eerbaere* werden alleen voor in aanzien staande personen gebruikt. Ook het feit dat het merendeel van hen geletterd was, maakte - zeker tijdens de 17de eeuw - een onmiskenbaar onderscheid.

Was een benoeming tot schepenen voor een landbouwer een tijdrovende functie? Wat werd concreet van hem verwacht?

Op basis van de beschikbare bronnen was hun aanwezigheid vereist bij het horen van de jaarrekening, bij de auditie van de staten van goed, van de koop en verkoop van onroerend goed (*Erfvenissen ende Ontfervenissen*), bij processen en uiteraard bij de *ordinaire* en *extraordinaire vergaderingen*. Zeker in tijden van oorlog en gevaar werden - naast de baljuw en de griffier - ook schepenen gelast met *voyagien* naar bevriende en vijandelijke legeroversten om bevrijd te worden van inkwartiering.

Bij steekproeven naar hun aanwezigheid op dergelijke verplichtingen bleek dat tijdens het interval 1702-1714 iedereen aanwezig was bij het horen van de jaarrekeningen en dat tijdens het interval 1750-1795 de schepenen bij 32 staten van goed hun taak als auditurs moesten uitoefenen: negenmaal was de wet voltallig aanwezig, veertienmaal waren vier van de vijf schepenen present, in zeven gevallen waren ze slechts met drie en tweemaal moest de zaak worden afgehandeld in het bijzijn van twee schepenen.

Bij het horen van de *Erfvenissen ende Ontfervenissen* was de aanwezigheid van de schepenen minder opvallend. Tijdens het interval 1769-1786 werden ze voor een dergelijke aangelegenheid zevenentwintigmaal opgeroepen: in vier gevallen waren ze voltallig, in vier gevallen liet één schepen verstek gaan, in acht gevallen waren slechts drie schepenen aanwezig en in de resterende tien gevallen werd de auditie geklaard door twee schepenen.

Alhoewel nergens in de bewaard gebleven bronnen gewag werd gemaakt over schepenen die hun taak te weinig ter harte namen, bleek de aanwezigheid op *ordinaire* vergaderingen nogal wisselvallig. Seizoengebonden arbeid op het land speelde hierbij waarschijnlijk een grote rol.

Eén van hun talrijke verplichtingen was onder meer de auditie van de *quote van Aveschoot*. Niettegenstaande Aveschoot en Lembeke twee verschillende heerlijkheden waren, hadden zij toch gemeenschappelijke lasten die financiële gevolgen met zich meebrachten. Dit verklaart dan ook dat Aveschoot voor een elfde deel in de financiële verplichtingen van

Lembeke moest bijdragen. Elk jaar werd het totaalbedrag van de lasten - in de documenten de *quote* genaamd - berekend en het elfde deel voor Aveschoot bepaald. Op de zitting of auditie van deze *quote* was uiteraard de aanwezigheid van de respectieve wetten van Aveschoot en Lembeke vereist, m.a.w. zeven leden voor Lembeke en vijf voor Aveschoot. Controle van de aanwezige schepenen tijdens de periode 1711-1761 maakte duidelijk dat de opkomst van Aveschoot nooit maximaal was, terwijl dit voor Lembeke dertienmaal wel het geval was.

3.2.4 Schepenfunctie en familiale binding

Uiteindelijk kan men zich de vraag stellen of familiale binding af en toe een niet te miskennen rol speelde. In een samenleving waar huwelijkspartners voor een belangrijk aandeel hun keuze maakten binnen de grenzen van hun eigen parochie en waar die keuze sterk door economische maatstaven werd beïnvloed, ligt het voor de hand dat de regerende families heel wat in de pap te brokken hadden. Officieel werd de lijst opgemaakt door de baljuw, goedgekeurd door de pastoor en voor bekrachtiging ondertekend door de heer van Aveschoot. Wat het aandeel was van het werk achter de schermen van het politieke toneel, daarnaar hebben wij het raden.

Dat familiale binding af en toe een belangrijke factor was, bleek maar al te duidelijk bij de families De Langhe, Rogiers en De Wulf.

Bij de familie De Langhe startte de schepenfunctie tijdens de tweede helft van de 17de eeuw bij een Jacobus die vanaf 1675 tot 1689 ononderbroken het schepenambt bekleedde²². Deze Jacobus was op 30 augustus 1653 gehuwd met Anna Van Waes die hem vier kinderen baarde: Jacobus (°3/07/1654), Joanna (°13/04/1656), Paulus (°7/10/1663) en Joannes (°2/03/1671).

Toen vader Jacobus op 3 september 1696 overleed, was zijn zoon Paulus al sedert 15 juli 1693 getrouwd met Maria de Coeyere. In dit gezin werden zes kinderen geboren van wie er twee voortijdig stierven²³. Als schepen gestart op 12 maart 1695 zou hij evenals zijn vader zijn stempel drukken op het Aveschoots beleid tijdens de oorlogsjaren van het einde van de 17de en het eerste kwart van de 18de eeuw. Slechts tweemaal werd zijn politieke loopbaan kort onderbroken en 27 jaar lang zwaaide hij als burgemeester de scepter over Aveschoot²⁴.

Met een dergelijke voorganger wekt het dan ook geen verwondering dat Jacobus, de enige zoon in het gezin²⁵, vanaf 26 juli 1729 zijn vader opvolgde en dit tot aan zijn overlijden op tien maart 1757. Jacobus was een eerste maal gehuwd geweest met Maria Cornelia de Paepe die acht kinderen ter wereld bracht²⁶. Toen deze vrouw op 15 februari 1741 overleed, bleef Jacobus met vijf minderjarige kinderen achter. De stap naar een nieuwe verbintenis was dan ook een praktische oplossing: Catharina

Dobbelaere uit Eeklo werd zijn tweede partner die hem nog zes kinderen zou baren²⁷.

Pieter de Langhe, de voorlaatste telg uit het gezin van Jacobus en Maria Cornelia de Paepe, zette de lijn van de politieke betrokkenheid verder. Op 27 juni 1758 gehuwd te Kaprijke met Maria Francisca Claeyns werd het gezin gezegend met zeven kinderen²⁸. Het werd een lange ambtelijke periode: een eerste maal als schepen vermeld in 1761 en burgemeester vanaf 1770, zou hij pas in 1795 zijn ambt neerleggen.

De oudst gekende stamvader van een Aveschootse schepen binnen de familie Rogiers was een Vincent die op 28 juni 1642 huwde met Maria de Wulf. Het gezin werd gezegend met vier kinderen van wie de jongste, Adriaen genaamd, geboren werd op 18 maart 1649. Het was deze Adriaen die tijdens de tweede helft van de 17de eeuw voor de familie Rogiers in de wet van Aveschoot een plaats wist te verwerven.

Adriaen Rogiers was op 7 september 1675 scheep gegaan met Catharina van de Velde die hem zeven kinderen zou baren²⁹. Als vierde kind in deze reeks zou Adriaen de voetsporen van zijn vader drukken. Vanaf 27 oktober 1681 tot 8 januari 1693 zetelde hij onafgebroken als schepen in de wet van Aveschoot. Een periode van militaire troebelen, onveiligheid en talrijke opdrachten in dienst van het lokaal bestuur hadden de laatste jaren van zijn leven getekend. Was dit misschien de oorzaak van zijn overlijden op 6 februari 1693, nauwelijks één maand na het beëindigen van zijn laatste ambtstermijn?

Zo de vader, zo de zoon. Vincent Rogiers, vierde telg uit het gezin van Adriaen en Catharina van de Velde, huwde op 11 mei 1706 met Joanna Betssens fa Jacobi. Naar het voorbeeld van zijn vader werd ook zijn huwelijk gezegend met een talrijk kroost: tussen 1708 en 1733 werden er dertien kinderen geboren³⁰. Als 27-jarige begon hij zijn eerste ambtstermijn op 22 september 1711. Het zou een lange politieke loopbaan worden, want pas tijdens het jaar 1761 noteerden wij zijn laatste activiteit als burgemeester. Toen hij op 19 februari 1771 overleed, was één van zijn zonen al in zijn voetspoor getreden.

Pieter, als zesde telg in de rij van dertien, zou een eerder kortstondige ambtsperiode meemaken. Op basis van zijn aanwezigheid op audities ontmoetten wij zijn naam alleen maar in 1761 en 1763. Of zijn ambtstermijn beperkt bleef tot deze beide jaren, blijft een open vraag aangezien data van wetsvernieuwingen na 1747 niet meer in de bronnen werden genoteerd.

Bij de schepenen *De Wulf* werden we geconfronteerd met twee verschillende stamvaders, met name Abraham en Gabriël.

Abraham de Wulf was een eerste maal gehuwd met Joanna de Sutter fa Jooris bij wie hij - althans volgens de geboorteregisters - vijf kin-

deren verwekte³¹. De eerder grote tijdsruimte tussen de geboorte van het eerste en het tweede kind - 7 mei 1635 tot 28 maart 1644 - en de tijdsomstandigheden in de jaren dertig van de 17de eeuw deden vermoeden dat de geboorteregistratie tijdens dit interval niet optimaal was. Het bewijs dat de werkelijke situatie toch enigszins anders was, werd ons geleverd door de staat van goed naar aanleiding van het overlijden van zijn eerste vrouw. Daar vonden we immers als hun kinderen vermeld: "...*Jan, Anthonette, Joanne, Joorijne, Elisabeth ende Pitronelle*"³².

Uit een tweede huwelijk met Judoca Grijp uit Sleidinge werd een zoon, Abraham, geboren die op het ogenblik van zijn vaders overlijden achttien jaar oud was³³. Deze beide personen - vader en zoon - konden bij hun respectievelijk overlijden terugblikken op een goed gevulde politieke carrière.

Vader Abraham de Wulf startte al in het jaar 1646 als schepen en was vanaf 1665 tot aan zijn dood op 17 november 1681 steeds als burgemeester aan het roer.

Abraham fs Abraham de Wulf bracht het weliswaar nooit tot burgemeester, maar was wel vijftien jaar als schepen actief tijdens de oorlogsjaren eind 17de en begin 18de eeuw.

Een tweede stamvader bij de familie *De Wulf* was een Gabriël die op 24 december 1641 overleed. In zijn staat van goed vernemen we dat zijn echtgenote Catharina Martens was en dat bij zijn overlijden nog zeven kinderen in leven waren: "... *Pieter, Gregoris, Gabriel, Jooren, Cornelis, Margriete ende Maeyken*"³⁴. De overledene was tijdens zijn leven ook schepen van Aveschoot; zo was hij naast andere collega's auditeur bij de staten van goed tijdens de jaren 1627, 1628, 1633, 1634, 1637 en 1638³⁵. Twee van zijn zonen zouden na hem - het zij dan eerder kortstondig - het schepenenambt bekleden.

Pieter de Wulf fs Gabriël was op 20 april 1648 gehuwd met Elisabeth Annaert. Van de zes kinderen die in dit gezin werden geboren³⁶, waren er bij het overlijden van hun moeder op 24 augustus 1667 nog vier in leven. Nauwelijks een jaar later overleed Pieter op 12 mei 1668. Zijn ambtstermijn als schepen beperkte zich tot de periode 1652-1654³⁷.

Jooris de Wulf fs Gabriël, broer van de hiervoor genoemde Pieter, was een jaar vroeger dan zijn broer in het huwelijk getreden met Maria van de Rostijne. Ook zijn huwelijk werd met een talrijk kroost gezegend³⁸. Toen Jooris eerder vroegtijdig op 27 april 1662 ter ziele ging, waren al zijn kinderen nog in leven. Was de schepenfunctie van broer Pieter van eerder korte duur, dan was Jooris' aandeel nog geringer: slechts bij één auditie van de staten van goed maakte hij deel uit van de volledig aanwezige wet, namelijk op 31 oktober 1657.

BESLUIT

Als aanvulling bij een vroeger gepubliceerde bijdrage over de Lembeekse wet poogden wij ook een dergelijk onderzoek te doen naar de sociaal-economische situatie van de Aveschootse schepenen als basis van uitverkiezing tot het schepenambt.

Vanzelfsprekend kon een dergelijke optie slechts zinvol worden ondernomen op voorwaarde dat rekening werd gehouden met de omvang van de heerlijkheid Aveschoot en met de toenmalige leefgemeenschap als achtergrond.

De geringe uitgestrektheid enerzijds en het eerder beperkt aantal gezinnen binnen Aveschoot anderzijds verklaren in belangrijke mate de dikwijls voorkomende herverkiezing van bepaalde personen.

Toch werd de uitverkiezing evenzeer bepaald door de sociaal-economische status van de kandidaat-schepenen. Dit bleek althans zeer duidelijk uit hun fiscale bijdrage in de ommestellinglijsten en de activa-bedragen uit de staten van goed.

Daarnaast speelde de familiale binding een niet te onderschatten rol, hetgeen duidelijk naar voor kwam bij de families De Langhe, Rogiers en De Wulf.

De relatieve beperktheid van een aantal bronnen verplichtte ons ertoe een opsplitsing te maken in twee periodes: de periode 1607-1650 waarvoor weinig continue en gedetailleerde bronnen beschikbaar waren en de periode 1650-1795 die qua bronnenmateriaal toch heel wat ruimer bedeed was.

NOTEN

1. R. BUYCK, *De Lembeekse schepenen tijdens de 18de eeuw: een sociaal-economische verkenning*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 50 (1999), p. 159-205.
2. Ed. NEELEMANS, *Geschiedenis der gemeente Lembeke en der Vrije Heerlijkheid van Aveschoot*, Gent-Eeklo, 1872.
3. Staten van goed (RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199 t/m 204 en nr. 289 f° 35-131) en ommestellinglijsten (RAG, *Fonds Lembeke* nr. 21-23).
4. Ed. NEELEMANS, *a.w.*, p. 98-99.
5. RAG, *Raad van Vlaanderen*, nr. 32120.
6. Deze volkstelling is in privébezit.
7. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 2, p. 70v°-71.
8. P. DEPREZ, *Uitbatingen en grondbezit in Meigem (1571-1787)*, in Handelingen, Maatschappij, Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, n.r., deel IX, 1956, p. 8 geeft als indeling: dwergbedrijven (< 5 ha), kleine bedrijven (5-10 ha), middelgrote bedrijven (10-20 ha) en grote bedrijven (> 20 ha). Deze indeling geldt voor bedrijven in Zandig Vlaanderen waarvan ook Aveschoot deel uitmaakt.
9. R. BUYCK, *De magistraat van Eeklo. Bijdrage tot de sociaal-economische geschiedenis van de 18de eeuw*, Gemeentekrediet van België. Historische uitgaven, reeks in -8°, nr. 63, 1982, p. 172-173.
10. Dit was de staat van goed, opgemaakt naar aanleiding van het overlijden van Pieryntken Standaert fa Jooris (RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199 f° 97-105).
11. R. BUYCK, *De Lembeekse schepenen ...* p. 162-163.
12. Ed. NEELEMANS, *a.w.*, p. 119.

13. Het charterboek van Kaprijke – het kroondocument voor de vroege geschiedenis van Kaprijke – werd nog gebruikt door De Potter en Broeckaert, doch verdween achteraf zonder enig spoor na te laten.
14. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 289.
15. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 113-126.
16. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 21.
17. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 22.
18. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199 f° 47
19. Ed. NEELEMANS, *a.w.*, p. 121 e.v.
20. Ed. NEELEMANS, *a.w.*, p. 133.
21. De wet van Aveschoot bestond tijdens de periode 1769-1773 uit: Pieter Rogiers (burgemeester), Francies Lippens, Pieter de Langhe, Pieter van Steenberghe en Jooris Haerens. Niet alleen tijdens de 18de maar evenzeer tijdens de 17de eeuw komen dergelijke fouten aan bod. Zo vermeldde Neelemans een Gabriël Dhaese fs Andries als schepen tijdens de jaren 1672-1673. Volgens de gegevens in de reeks *Rekenynghe, Bewijs ende Reliqua* werd de wet van Aveschoot vernieuwd op 7 januari 1672 en bestond deze uit Abraham de Wulf, Pieter van de Velde, Jan Dhuyvetter, Jaecques de Langhe en Jan Standaert. Op 29 december 1672 waren zij allen nog steeds in functie (RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 113). Op 12 maart 1675 bestond de afgaande wet uit Pieter van de Velde, Abraham de Wulf, Jaecques de Langhe, Jan Standaert en Guillaeme Pauwels en de nieuw benoemde schepenen uit Abraham de Wulf, Pieter van de Velde, Jaecques de Langhe, Jan Dhuyvetter en Jooris van Zele. Voor een Gabriël Dhaese fs Andries was er tijdens de door Neelemans geciteerde periode dus geen plaats.
23. Zie bijlage 1.
23. Joanna (°10/08/1704 - +28/08/1704) en Anna (°29/11/1708 - +9/12/1708).
24. Zie bijlage 1.
25. Naast de al vermelde dochters in voetnoot 23 werden binnen dit gezin nog drie meisjes geboren: Christophora (°25/02/1699), Petronilla (°12/09/1701) en Joanna Maria (° 3/07/1706).
26. Dit waren: Joanna Petronilla (°4/03/1719), Engelbertus (°14/12/1721- +5/01/1722), Maria Jacoba (°24/12/1722), Petrus Jacobus (°18/03/1725 - +23/03/1725), Joannes Franciscus (° 11/02/1726- +9/06/1726), Livina Jacoba (°16/04/1727), Petrus (°7/10/1729) en Jan Baptiste (°27/01/1733).
27. Dit waren: Judocus (°10/03/1745), Petronella (°2/08/1746), Jooris (° 5/03/1749), Jacobus (°11/08/1751), Livinus (°23/11/1754) en Joanna Maria (°22/10/1757).
28. Dit waren : Jan Baptiste (°26/05/1759), Joanna Catharina (°28/06/1761), Jacobus Bernardus (°30/07/1764), Angela (°24/05/1767), Carola (°3/10/1769- + 22/06/1770), Carolus Livinus (°3/04/1771) en Petronella Theresia Dominica (°10/05/1774).
29. Dit waren : Joannes (°24/06/1675), Margaretha (°11/09/1677), Maria (°19/03/1682), Vincent (°30/08/1684), Joanna (°22/04/1687), Catharina (°9/05/1688) en Pieter (° 26/01/1691).
30. Daartoe behoorden : Petronilla (°6/03/1708), Joannes (°2/11/1709), Pieter (°6/09/1711- +19/09/1711), Maria Jacoba (°10/07/1712), Jacobus (°26/05/1714- +29/05/1714), Pieter (°15/03/1715), Judoca (°26/03/1717), Adriaen (°27/01/1719), Joanna Livina (°15/03/1721), Maria Christina (°8/09/1723), Catharina (°27/07/1725), Joannes (°9/12/1727) en Carolina (°6/03/1733).
31. Deze kinderen waren: Vincent (gedoopt 7/05/1635), Isabella (gedoopt 28/03/1644), Joorijne (gedoopt 28/03/1644), Jooris (°18/03/1647) en Petronella (°21/09/1650).

32. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199 f° 106-110 v°.
33. AG, *Fonds Lembeke*, nr. 201 f° 18 v°-22 v°.
34. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199 f° 47-49 v°.
35. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199, passim.
36. Dit waren: Catharina (°10/03/1649), Elisabeth (°15/03/1650), Gabriël (°3/01/1652), Catharina (°9/05/1654), Joannes (°3/01/1657) en Maria (°15/06/1660).
37. RAG, *Fonds Lembeke*, nr. 199.
38. Dit waren: Gabriël (°16/02/1648), Joannes (°22/12/1649), Pieter (°7/06/1652), Catharina (°31/05/1655), Jooris (°1/07/1657), Maria (°3/02/1660) en Livina (°27/02/1662).

24 BIJLAGE 1
WETHOUDERS VAN AVESCHOOT (1650-1795)

Naam	Voornaam	Geboren	Overleden	Gehuwd met	Ambtstermijnen	Functie
Basselé	Gillis	?	26/11/1725	Dhuyvetter Elisabeth	20/06/1697- mei 1699	S
					mei 1699 - 30/04/1700	S
					30/04/1700-22/11/1702	S
					22/11/1702-11/11/1704	S
					11/11/1704-20/09/1707	S
					20/09/1707-11/08/1710	S
					11/08/1710-22/09/1711	S
					20/09/1712-20/06/1714	S
					20/06/1714-21/03/1718	S
					16/12/1722-24/04/1725	S
Basselé	Jan fs Andries	31/12/1681	28/02/1734	1. Pape Petronella 2. Van Basselaere Judoca	24/04/1725-26/11/1725 (+)	S
					16/12/1722-24/04/1725	S
					26/07/1729-25/07/1732	S
					25/07/1732-28/02/1734 (+)	S
Boelens	Joannes fs Pieter	09/08/1732	07/06/1784	1. Rogiers Carolina 2. Boelens Joanna Catharina	1783 - 07/06/1784 (+)	S
Boelens	Pieter fs Joos	16/03/1706	08/03/1765	1. De Langhe Pieternelle	15/05/1741-19/09/1747	S
					1754-1761	S
					1761-08/03/1765	B
Buyse	Gillis	27/02/1630	27/11/1681	De Wulf Vincentia fa Abraham	1666, 1667	S
Buyse	Jan	?	?	?	11-08/1710-22/09/1711	S
					20/06/1714-21/03/1718	S
					24/04/1725-26/07/1729	S
					26/07/1729-25/07/1732	S

De Baets Arnaut	?	?	?	1650, 1657, 1659-1660	S
De Jaegher Thomaes	?	?	1. De Wulf Margriete 2. De Smet Gerardine	1669	S
De Langhe Jacobus fs Pauwel	11/09/1694	10/03/1757	1. De Paepe Maria Cornelia 2. Dobbelaere Catharina	26/07/1729-25/07/1732 25/07/1732-15/05/1741 19/09/1747-10/03/1757 (+)	S S B
De Langhe Jaecques fs Jaecques	28/10/1630	03/09/1696	Van Waes Anna	12/03/1675-12/01/1678 12/01/1678-30/05/1679 30/05/1679-27/10/1681 27/10/1681-04/07/1682 04/07/1682-23/01/1683 23/01/1683-19/06/1685 19/06/1685-07/06/1687 07/06/1687-26/07/1688	S S S S S S S S S
De Langhe Pauwel fs Jacobus	07/10/1663	10/07/1727	De Coeyere Maria	12/03/1695-20/06/1697 20/06/1697 - mei 1699 mei 1699-30/04/1700 30/04/1700-22/11/1702 22/11/1702-11/11/1704 11/11/1704-20/09/1707 20/09/1707-11/08/1710 11/08/1710-22/09/1711 20/09/1712-20/06/1714 20/06/1714-21/03/1718 21/03/1718-16/12/1722 24/04/1725-10/07/1729 (+)	S S S B S B B B B B B B B
De Langhe Pieter fs Jacobus	07/10/1729	31/01/1795	Claeys Maria Francisca	1761, 1763, 1770, 1771, 1773, 1774, 1777, 1780, 1780-31/01/1795 (+)	S B B

26	De Smet	Jacobus fs Anthone	?	10/04/1723	De Sutter Joanna fa Jooris 2. Goethals Catharina	22/09/1711-20/09/1712 20/09/1712-20/06/1714 20/06/1714-21/03/1718 21/03/1718-16/12/1722 16/12/1722-10/04/1723 (+)	S S S S S
	De Sutter	Jan fs Jooris	03/07/1654	15/08/1697	1. Teirlinck Judoca 2. Standaert Joanna	30/04/1688-30/03/1689 30/03/1689-12/12/1690 12/12/1690-20/12/1691 20/12/1691-08/01/1693 08/01/1693-16/01/1694 16/01/1694-12/03/1695	S S S S S S
	De Sutter	Jooris fs Arnaut	?	?	Standaert Pierynken fa Jooris	1654, 1653	S
	De Sutter	Jooris fs Jooris	04/08/1657	17/05/1707	Cathelyn Petronella	12/01/1678-30/05/1679 30/05/1679-27/10/1681 30/03/1689-20/12/1691 20/12/1691-08/01/1693 08/01/1693-16/01/1694 16/01/1694-12/03/1695 12/03/1695-14/06/1696 14/06/1696-20/06/1697 20/06/1697-mei 1699 22/11/1702-11/11/1704	S S S S S S S S B B
	De Taeye	Pieter fs Symoen	18/03/1630	02/04/1670	1. De Wulf Catharina 2. Van Vooren Elisabeth	1664, 1666, 1668-02/04/1670	S
	De Walsche	Jooris fs Christoffel	?	17/01/1780	Bonne Anna fa Jan	15/05/1741-19/09/1747	S
	De Wulf	Abraham	?	17/11/1681	1. De Sutter Joanna fa Jooris	1646, 1650, 1662, 1664,	S

2. Grijp Judoca					1665, 1668, 1669	B
					17/12/1670-07/01/1672	B
					07/01/1672-12/03/1675	B
					12/03/1675-12/01/1678	B
					12/01/1678-30/05/1679	B
					30/05/1679-27/10/1681	B
					27/10/1681-17/11/1681 (+)	B
De Wulf	Abraham fs Abraham	05/08/1663	21/08/1707	Coene Elisabeth	30/03/1689-12/12/1690	S
					12/12/1690-20/12/1691	S
					20/12/1691-08/01/1693	S
					08/01/1693-16/01/1694	S
					16/01/1694-12/03/1695	S
					12/03/1695-20/06/1697	S
					20/06/1697- mei 1699	S
					30/04/1700-22/11/1702	S
					11/11/1704-21/08/1707	S
De Wulf	Jan fs Jooris	?	19/09/1706	Dhaese Maria	07/06/1687-03/02/1688	S
					03/02/1688-30/03/1689	S
De Wulf	Jooris fs Gabriel	?	27/04/1662	Van de Rostijne Maria	1657	S
De Wulf	Pieter fs Gabriel	?	12/05/1668	Annaert Elisabeth fa Jan	1652, 1653, 1654	S
De Wulf	Pieter fs Jan	25/03/1710	26/03/1763	1. Rogiers Maria 2. Finet Joanna	1761	S
Dhuyvetter Jan		?	20/04/1688	Wulfram Maria	1654, 1669	S
					17/12/1670-07/01/1672	S
					07/01/1672-12/03/1675	S
					12/03/1675-12/01/1678	S
					12/01/1678-30/05/1679	S
					04/07/1682-23/01/1683	S

[illegible]

Pauwels	Andries	?	16/05/1773	De Wispelaere Jacoba	1757-1761	S
Pauwels	Guillaeme fs Jan	?	05/02/1693	Tourné Joanna fa Marten	07/01/1672-12/03/1675	S
Provijn	Judocus	?	17/05/1764	De Wulf Joorijne fa Jan	26/07/1729-25/07/1732 25/07/1732-15/05/1741	S S
Rogiers	Adriaen fs Vincent	18/03/1649	06/02/1693	Van de Velde Catharina	27/10/1681-04/07/1682 04/07/1682-23/01/1683 23/01/1683-19/06/1685 19/06/1685-07/06/1687 07/06/1687-26/07/1688 26/07/1688-30/03/1689 30/03/1689-12/12/1690 12/12/1690-20/12/1691 20/12/1691-08/01/1693	S S S S S S S S S S
Rogiers	Francies	?	12/06/1663	Dierlox Margaretha	1657, 1659, 1660, 1661, 1662	S S
Rogiers	Lieven	?	02/04/1771	Engels Livina	1748, 1750, 1751	S
Rogiers	Pieter fs Vincent	15/03/1715	24/11/1770	Van de Rostijne Anne Marie	1761, 1763	S
Rogiers	Vincent fs Adriaen	30/08/1684	19/02/1771	Betsens Joanna fa Jacobus	22/09/1711-20/09/1712 20/09/1712-20/06/1714 20/06/1714-21/03/1718 21/03/1718-16/12/1722 16/12/1722-24/04/1725 26/07/1729-25/07/1732 25/07/1732-15/05/1741 15/05/1741-19/09/1747 1748, 1750, 1751, 1753 1754, 1756 1757- 1761	S S B S B B B B S B

Standaardt Cornelis fs Jooris ?	13/09/1669	De Langhe Joanna	1657, 1659, 1660, 1662	S
Standaardt Joannes fs Jaecques	17/09/1698	De Decker Martina	1748, 1750, 1751 1754, 1756, 1757, 1760, 1761	S S
Standaardt Jooris fs Cornelis	28/04/1654	De Langhe Maria	mei 1699 -30/04/1700 20/09/1707-22/09/1711 22/09/1711-20/09/1712	S S S
Standaardt Vincent fs Joannes	11/01/1742 ?	1. Dhaese Maria Anna 2. Van Sele Carola Theresia	1771, 1774, 1777, 1780, 1781, 1782, 1783-1795	S S
Van Buylaere Joannes	14/09/1634 (?)	Laute Joanna	30/05/1679-27/10/1681 27/10/1681-04/07/1682 23/01/1683-19/06/1685 19/06/1685-24/11/1685 (+)	S S S S
Van de Kerchove Jooris fs Jooris	13/03/1682 ?	Dhaenens Joanna fa Pieter	24/04/1725-26/07/1729	S
Van de Velde Jooris fs Pieter	31/01/1649	Van Overtvelt Jacoba	12/01/1678-30/05/1679	S
Van de Velde Pieter	?	1. Betsens Joanna 2. Boelens Joanna	1647, 1653, 1654, 1662, 1667, 1668 17/12/1670-07/01/1672 07/01/1672-12/03/1675 30/05/1679-27/10/1681 27/10/1681-04/07/1682 04/07/1682-23/01/1683 23/01/1683-19/06/1685 19/06/1685-07/06/1687 07/06/1687-26/07/1688 26/07/1688-30/03/1689 30/03/1689-12/12/1690	S S S S S S B B B B B B B

					12/12/1690-20/12/1691	B
					20/12/1691-16/01/1694	B
					16/01/1694-12/03/1695	B
					12/03/1695-20/06/1697	B
					20/06/1697- mei 1699	B
					mei 1699- 30/04/1700	B
Van Steenberghe Pieter fs Pieter		16/03/1715	12/12/1777	De Taeye Joanna fa Geraard	1763, 1770, 1771, 1773, 1774	S
Van Zele Jooris	?	?	?	De Langhe Janneken	12/03/1675-12/01/1678	S
Van Zele Pieter fs Christoffel	?	?	20/05/1756	De Sutter Livina	1742, 1746, 1747	S
Verheecke Joos fs Jan	?	?	05/09/1712	Diericx Anna fa Jan	20/09/1707-11/08/1710	S

BIJLAGE 2

STATEN VAN GOED VAN AVESCHOOTSE WETHOUDERS (1607-1795)

Naam van de schepen/burgemeester	Referentie staat van goed (Fonds Lembeke)	Man	Vrouw
Basselé Gillis	Nr. 202 folio 28v°-33v°	x	
Basselé Jan fs Andries	Nr. 202 folio 74-86v°	x	
Boelens Joannes fs Pieter	Nr. 203 folio 118-125v°		x
	Nr. 204 folio 19v°-40v°	x	
Boelens Pieter fs Joos	Nr. 203 folio 59-65		x
Buyse Gillis fs Jan	Nr. 144 folio 105-108		x
	Nr. 144 folio 203-207	x	
De Jaegher Thomaes fs Joos	Nr. 200 folio 99-102		x
	Nr. 200 folio 125-130v°	x	
De Langhe Jacobus fs Pauwel	Nr. 202 folio 163v°-181		x
	Nr. 203 folio 70-80v°	x	
De Langhe Pauwel	Nr. 289 folio 108v°-131		x
De Smet Jacobus fs Anthonie	Nr. 289 folio 94-108		x
De Sutter Jan fs Jooris	Nr. 201 folio 33v°-35 v°		x
	Nr. 201 folio 117v°-123 v°	x	
De Sutter Jooris fs Arnaut	Nr. 199 folio 97-105		x
De Sutter Jooris fs Jooris	Nr. 201 folio 257-266	x	
De Taeve Pieter fs Symoen	Nr. 200 folio 106v°-108v°	x	
De Walsche Jooris fs Christoffel	Nr. 203 folio 195-201	x	
De Wulf Abraham	Nr. 199 folio 106-110v°		x
	Nr. 201 folio 18v°-22v°	x	
De Wulf Abraham fs Abraham	Nr. 201 folio 269-278	x	
De Wulf Jooris fs Gabriel	Nr. 200 folio 21-23v°	x	
De Wulf Pieter fs Gabriel	Nr. 200 folio 55-60		x
	Nr. 200 folio 75v°-78	x	
De Wulf Pieter fs Jan	Nr. 203 folio 16-21		x
	Nr. 203 folio 111-117v°	x	
Dhuyvetter Jan	Nr. 200 folio 89-92		x
Goossens Joos fs Jan	Nr. 200 folio 49v°-55	x	
Haerens Jan fs Cornelis	Nr. 203 folio 55-59	x	
Haerens Jooris fs Joannes	Nr. 204 folio 136-142	x	
Martens Gabriel fs Gabriel	Nr. 201 folio 153v°-157v°	x	
Martens Gabriel fs Jooris	Nr. 202 folio 168v°-172v°		x
Pauwels Guillaeme	Nr. 201 folio 97v°-107v°	x	
Provijn Judocus fs Judocus	Nr. 202 folio 206-einde		x
Rogiers Adriaen	Nr. 201 folio 84v°-97	x	
Rogiers Pieter fs Vincent	Nr. 203 folio 126-137	x	
Rogiers Franchois	Nr. 199 folio 34-40v°	x	
Rogiers Vincent fs Adriaen	Nr. 203 folio 149-158	x	
Standaert Cornelis fs Jooris	Nr. 200 folio 83v°-87v°	x	
Standaert Vincent fs Joannes	Nr. 203 folio 165v°-174v°		x
Van Buylaere Joannes	Nr. 201 folio 39-44	x	
Van de Kerchove Jooris fs Jooris	Nr. 200 folio 42v°-46v°	x	
Van de Velde Jooris fs Pieter	Nr. 200 folio 110-111		x
	Nr. 201 folio 14-16	x	
Van de Velde Pieter	Nr. 201 folio 136-141v°	x	x
Van Steenberghe Pieter fs Pieter	Nr. 203 folio 190-194v°	x	

Van Zele Jooris	Nr. 200 folio 132v ^o -138	x
Van Zele Pieter fs Christoffel	Nr. 203 folio 51-54v ^o	x
Verheecke Jan fs Cornelis	Nr. 201 folio 46v ^o -49	
Verheecke Joos fs Jan	Nr. 289 folio 49-56v ^o	x

BIJLAGE 3A

ACTIVA EN PASSIVA IN STATEN VAN GOED (SCHEPENEN 17DE EEUW)

Naam van de schepen (echtgenote)	Datum v. st. v. goed	Bedrag van activa	Bedrag van passiva
De Wulf Pieter fs Gabriël	26/10/1667	65.8.4 lb.gr.	52.3.9 lb.gr.
De Wulf Pieter fs Gabriël	02/10/1669	78.1.0.6 lb.gr.	?
Standaert Cornelis fs Jooris	13/11/1669	247.7.11 lb.gr.	52.3.9.6 lb.gr.
Dhuyvetter Jan	15/11/1669	181.1.6 lb.gr.	166.15.4 lb.gr.
De Taeye Pieter fs Symoen	12/12/1669	65.11.8 lb.gr.	37.19.8 lb.gr.
De Taeye Pieter fs Symoen	02/11/1670	59.13.7.6 lb.gr.	84.6.1.6 lb.gr.
De Jaegher Thomaes fs Joos	28/01/1671	164.5.8 lb.gr.	22.12.6 lb.gr.
Van de Velde Jooris fs Pieter	18/06/1672	83.17.2 lb.gr.	13.18.4 lb.gr.
De Jaegher Thomaes fs Joos	20/12/1677	199.18.1.9 lb.gr.	221.9.11 lb.gr.
Van Zele Jooris	26/04/1678	?	?
Van de Velde Jooris fs Pieter	18/07/1681	87.1.0 lb.gr.	65.13.10 lb.gr.
De Wulf Abraham	21/02/1682	?	?
De Sutter Jan fs Jooris	16/12/1684	39.7.10 lb.gr.	6.15.0 lb.gr.
Van Buylaere Joannes	24/11/1685	144.15.10 lb.gr.	148.3.4.6 lb.gr.
Verheecke Jan fs Cornelis	15/10/1685	69.12.11.2 lb.gr.	69.14.1.8 lb.gr.
De Wulf Abraham	15/10/1686	41.14.7.6 lb.gr.	54.14.7 lb.gr.
Van de Velde Pieter	07/05/1692	400.9.10 lb.gr.	4.12.6 lb.gr.
Rogiers Adriaen	23/07/1693	282.9.0.11 lb.gr.	37.8.2 lb.gr.
Pauwels Guillaeme fs Jan	27/10/1693	224.7.2.10 lb.gr.	160.15.0.5 lb.gr.
De Sutter Jan fs Jooris	10/02/1698	174.6.4.5 lb.gr.	100.3.6.11 lb.gr.

BIJLAGE 3B

ACTIVA EN PASSIVA IN STATEN VAN GOED (SCHEPENEN 18DE EEUW)

Naam van de schepen/echtgenote	Datum v. st.v. goed	Activa	Passiva
Van de Velde Pieter	05/02/1701	163.7.5 lb.gr.	13.3.2 lb.gr.
Martens Gabriël fs Jooris	29/03/1704	88.17.10 lb.gr.	57.7.3 lb.gr.
Standaert Lieven	10/05/1707	147.8.2 lb.gr.	53.19.10 lb.gr.
De Sutter Jooris fs Jooris	08/11/1707	406.13.6.3 lb.gr.	270.9.1.9 lb.gr.
De Wulf Abraham fs Abraham	27/03/1708	162.0.0 lb.gr.	44.14.3.3 lb.gr.
Verheecke Joos	25/10/1712	?	?
De Smet Jacobus fs Anthone	16/03/1717	?	?
De Langhe Pauwel	21/03/1718	?	?
Basselé Gillis	01/10/1726	8.18.10 lb.gr.	6.9.4 lb.gr.
Basselé Jan	07/09/1734	181.7.4.3 lb.gr.	184.6.4.9 lb.gr.
Martens Gabriël fs Gabriël	18/04/1741	92.0. lb.gr.	82.17.8 lb.gr.
De Langhe Jacobus fs Pauwel	09/02/1742	366.7.0 lb.gr.	876.7.0 lb.gr.
Provijn Judocus	05/07/1746	?	?
De Wulf Pieter fs Jan	02/07/1748	56.6.2 lb.gr.	16.19.6 lb.gr.
Van Zele Pieter fs Christoffel	02/11/1756	156.16.8 lb.gr.	67.3.6 lb.gr.
Haerens Jan fs Cornelis	01/07/1757	146.18.8 lb.gr.	11.18.8 lb.gr.
Boelens Pieter fs Joos	06/09/1757	332.6.3 lb.gr.	326.17.6 lb.gr.
De Langhe Jacobus fs Pauwel	15/12/1757	688.12.1 lb.gr.	404.10.10.4 lb.gr.
De Wulf Pieter fs Jan	13/09/1763	65.18.3 lb.gr.	73.17.9.10 lb.gr.
Boelens Jan fs Pieter	13/11/1770	244.4.8 lb.gr.	160.0.6 lb.gr.
Rogiers Pieter fs Vincent	26/11/1771	422.11.6 lb.gr.	39.14.8 lb.gr.
Rogiers Vincent fs Adriaen	26/11/1771	500.1.0.4 lb.gr.	142.0.9.6 lb.gr.
Standaert Vincent fs Joannes	13/06/1773	626.3.3 lb.gr.	133.3.9 lb.gr.
Van Steenberghe Pieter fs Pieter	24/03/1778	209.1.1 lb.gr.	9.4.4 lb.gr.
De Walsche Jooris fs Christoffel	21/11/1780	226.15.8 lb.gr.	75.2.2 lb.gr.
Boelens Jan fs Pieter	03/08/1785	500.2.5 lb.gr.	213.4.6 lb.gr.
Haerens Jooris fs Joannes	03/06/1794	140.2.10.6 lb.gr.	205.3.6.4 lb.gr.

Familieaantekeningen

OORLOGSDAGBOEK
AUGUST VAN DEN NESTE

Rudolf DECLERCQ

INLEIDING

Auguste Seraphin Van den Neste, de schrijver van *Familieaantekeningen*, werd geboren in Eeklo op 28 mei 1865 als tweede in het gezin van schoenmaker Isidoor en Amelia Thysebaert. Hij had nog een oudere zus, Leonie Marie, en een jongere broer, Emiel Leopold.

Hij moet zijn lager onderwijs genoten hebben in de Eeklose stadsschool, op dat moment de enige lagere jongensschool in Eeklo. August Van den Neste werd *monitor* of hulponderwijzer in de vrije parochiale jongensschool, die tijdens de schoolstrijd in 1879 opgericht was als tegenhanger van de stadsschool (of *geuzenschool*), omdat de antiklerikale regering Frère Orban verboden had om in het officieel onderwijs nog godsdienstlessen te geven tijdens de schooluren¹. Hij moet toen vrij jong geweest zijn, want na zijn overlijden wordt hij bij de stichters en eerste onderwijzers van de vrije school genoemd. De vroegere textielfabriek van Goethals (later *den Bouw* genoemd) in de Prinsenhofstraat, eigendom van de zussen Ryffranck, deed dienst als schoollokalen. De eerste directeur van de vrije school was Emiel Meganck, voordien onderwijzer in Assenede, en de tweede E.H. Van den Driessche van Lokeren. Bij hen moet Van den Neste het lesgeven geleerd hebben, want een diploma van onderwijzer had hij niet. Hij maakte in de jaren tachtig de verhuis van de school mee van de Prinsenhofstraat naar het statige herenhuis in de Zuidmoerstraat (later *de oude broeders* genoemd).

Toen deken Foubert de vrije jongensschool in 1894 overdroeg aan de congregatie van de Broeders van Liefde, beloofde de stad Eeklo een oplossing te zoeken voor de onderwijzers zonder diploma. In september 1895 kreeg August Van den Neste een betrekking bij de *Burgerlijke stand* van Eeklo, waar hij tot zijn overlijden zou blijven werken². Hij was “een hardnekkige werker, een bekwame bediende, een schrandere, geest, die,

als het er op aankwam, werk leverde voor twee. Hij kende ons Volk en zijn Vak in al hun bijzonderheden, en hield de Registers van onzen Burgerlijken Stand op zulk een onberispelijke manier dat Hij er meermaals door de Rechterlijke Overheid geluk werd ommegewenscht"³.

Toen Pius Ryffranck in 1899 *Gazette van Eecloo* overnam, engageerde hij de jonge stadsbediende om aan zijn weekblad mee te werken. Die schreef voornamelijk artikels over de geschiedenis van Eeklo. In zijn *Familieaanteekeningen* en ook op losse blaadjes vonden we gedichtjes, die getuigen van een zekere literaire aanleg.

August Seraphien Van den Neste trad op 27 september 1906 in het huwelijk met Virginie Verbiest, de befaamde Eeklose vroedvrouw⁴. Het jonge paar trok voorlopig in bij de zus en schoonbroer van de bruid in de Patersstraat en verhuisde op 1 december 1906 naar het huis in de Molenstraat 75.

Het onderwijzerskorps van de vrije parochiale school in 1892. Staand : Emiel Josse De Muyter, Prosper Lippens en August Van den Neste; zittend : Florimond De Munnynck, E.H. Van den Driessche en Isidoor Verstraete.

Van den Neste overleed onverwacht op zondag op 14 maart 1926. Hij was maar goed 60 jaar oud. Zoals gebruikelijk was hij gaan kaarten, maar hij voelde zich op café onwel worden en ging naar huis. Onderweg liep hij bij apotheker De Rycke langs, kreeg medicatie en sleepte zich naar huis, waar hij de geest gaf. Zijn hart had het begeven. Er verschenen *in memoriams* in de plaatselijke kranten en aan zijn graf sprak schepen Firmin Roegiers een lijkrede uit.

August Van den Nestes *Familieaantekeningen* beginnen met zijn huwelijk op 27 september 1906, hun driedaagse huwelijksreis naar Sint Niklaas, Antwerpen, Dendermonde en Sint-Gillis-Waas, waarbij zij een bezoek brengen aan kennissen. Hij beschrijft de miskraam van zijn vrouw en de nachtelijke begraafing van het meisje op het kerkhof. Alle familiebezoeken worden kort vermeld, alsook de geboorte van hun eerste en enige kind Yolanda Maria op 26 november 1909, en het opgroeien van de kleuter.

Wanneer de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, begint August Van den Neste naast de familiegebeurtenissen ook bijna dagelijks alle grote en kleine gebeurtenissen in Eeklo en omgeving te noteren.

Samen met het oorlogsdagboek van Pius Ryffranck, eerder reeds verschenen in *Appeltjes van het Meetjesland* en het dagboek van Prosper Van Acker, (in voorbereiding) dat heel uitgebreide beschrijvingen bevat, zijn dit belangrijke bronnen om de armoede, de miserie en angsten van onze bevolking te begrijpen gedurende de vier jaar durende oorlog.

Van den Neste noteerde zijn aantekeningen in een klein zwart notitieboekje van 15 bij 9,5 cm. Tot halfweg het boekje schrijft hij de 22 lijnen op het blad sierlijk vol, maar dan vanaf bladzijde 101 (door mij genummerd) begint hij ook tussen de lijnen te schrijven, als vreesde hij ervoor dat hij anders het einde van de oorlog niet zou halen. Er bleven uiteindelijk nog een goede 20 bladzijden onbeschreven. De laatste vier bladzijden (a tot d) van het notitieboekje zijn sterk beschadigd door het vocht. Daardoor zijn bepaalde woorden onleesbaar. Op die bladzijden heeft hij genealogische gegevens genoteerd, die hij opgezocht heeft in de oude parochieregisters en in de tienjaarlijkse bevolkingsregisters, waar-toe hij als bediende van de *Burgerlijke stand* gemakkelijk toegang had.

NOTEN

1. BR. RUGINUS, *De Broeders zeventig jaar te Eeklo. Wordingsgeschiedenis van de parochiale school*, in *De Brug*, jg. 9 (1964), 1 (apr), p. 2-6.
2. W. DE ZUTTER, *In 't hoofd geprent, in het hart gegrift, 100 jaar Broeders van Liefde In Eeklo*, Eeklo, 1995, p. 3-5.
3. *Gazette van Eecloo en het District* 1926, 2834 (21 maart).
4. R. DECLERCQ, *Virgínte Verblest, een vroedvrouw uit de duizend*, in *Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland*, jg. 8 (1994), p. 86-95.

HET DAGBOEK*

[1906]

- 1 Het jaar negentienhonderd zes, den zevenentwintigsten September zijn te Eecloo om vijf uur namiddag wettelijk gehuwd voor den heer August Ghisleen Goethals, Schepen, aangesteld Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, Auguste Seraphin Van den Neste, geboren te Eecloo, den achtentwintigsten Mei achttien honderdvijfenzestig, schrijfbediende ten stadhuize, zoon van Isidoor, overleden te Eecloo woensdag den vierden April negentienhonderd zes, en van Amelie Thysebaert, overleden te Eecloo, zaterdag den achten-twintigsten October achttienhonderd negen en negentig (eenerzijds) en Virginie Verbiest, geboren te Mendonck (Arrondissement Gent, kanton Loochrity) den derden Maart achttien honderd negenenzeventig, vroedvrouw, dochter van Karel Lodewijk (naderhand te Eecloo overleden vrijdag den zestienden November negentienhonderd zes) en van Angelina Bauwens (anderzijds).¹
Den zaterdag opvolgende zijnde negen en
- 2 en twintigsten September negentien honderd zes huwen zij in de kerk van den Heiligen Vincentius voor den Z.E. Heer Camilus Theodorus Hulpiau, pastoor Deken, om acht uur van den morgen². De E.H. Guilliëlms Verhulst, onderpastoor, viert de huwelijksmis³. Getuigen bij het wettelijk huwelijk: Clementinus Ferdinandus De Neve, toen zesenzeventig jaren, bakker, schoonbroeder van den bruidegom; Engelbertus Lehoucq, toen eenenzeventig jaren, gisthandelaar; Henricus De Blauwe, toen zestig jaren, houthandelaar en de gezelschap des bruidegoms Camilius De Baets, toen veertig jaren, nijveraars⁴. Getuigen bij het kerkelijk huwelijk: Bernardus Verbiest, geboren te Mendonck den vijftentwintigsten Januari achttienhonderd twee en tachtig, meubelmaker, broeder der bruid en Leonie Marie Van den Neste, geboren te Eecloo, den zeventienden November achttienhonderd zestig, zonder beroep, zuster des bruidegoms, echtgenoote van hoogergenoemden Clementinus Ferdinandus De Neve⁵. Huwelijk afgekondigd den 19 Augusti 1906 n° 96 der akten.
- 3 De 29 september 1906 reis naar St Nikolaas (Waas) bij juffer Gabriëlla Beernaert, vroedvrouw, gezellin der bruid; den zelfden dag voortgereisd naar Antwerpen: den 30 Sept. 1906 (zondag) te Antwerpen; den maandag 1 October naar Dendermonde en St Gillis-bij-Dendermonde bij juffer Leontina Van den Bossche, vroedvrouw, gezellin der bruid. Dien zelfden dag tehuis. Intrek genomen bij Joris Jan Carnewal-Verbiest, Paterstraat tot 30 November 1906⁶.
Op 1 December 1906 het huis bewoond in de Molenstraat.⁷

[1907]

- Aldaar werd den 6 September 1907 om half tien uur van den avond geboren een kind van het vrouwelijk geslacht ten bijwezen van den geneesheer Achiel Joseph Haemers, wonende Paterstraat en de baker Leonie De Vusser, weduwe Pieter De Buck, wonende Nieuwstraat⁸. Ook de vader was aanwezig. De zondag opvolgende 8 September 1907 werd het kind om 11 uur voormiddag ter parochiale kerk van den H. Vincentius gedoopt door
- 4 door den Eerw. Heer Livinus De Wilde, onderpastoor, wonende Boelaarstraat⁹. Het kind ontving de voornamen van Arnolda Yolanda Leonia Bernarda; peter was de oom Bernard Verbiest en meter was de moer Leonie Van den Neste¹⁰. De geboorteakte ten stadhuize was opgemaakt op verklaring des vaders door den heer August Goethals, Schepen, aangesteld

Ambtenaar van de Burgerlijken stand, den zaterdag 7 September 1907 om kwart voor twee uur van den namiddag ten bijwezen van Firmin Joannes Marie Roegiers, oud 45 j. apotheker, wonende Statiestraat en Eduardus Van Hoorebeke, oud 54 j. schrijver, wonende Kerkstraat¹¹.

Den 23 September 1907 werd de kerkgang gevierd.

Het kind werd uitbesteed in de Nieuwstraat bij de echtgenooten Jan Baptist Van Strejdonck en Leontina Wallaert¹². Met de beste zorgen omringd en spijs de ingeroepen geneeskundige hulp, bezweek het kind ter woning van hoogergenoemden J. Van Strejdonck den

- 5 zondag 1 December 1907 om kwart na twee uur van den namiddag, zijnde bij zijn afsterven tegenwoordig de ouders en peter en meter.

Den dinsdag avond vóór het lof van 5 uur, den 3 December 1907 werd het kind begraven in de kerk en ter aarde besteld den zelfden avond in den donkeren op het kerkhof, Molenstraat (links) zeg: links den hoofdwegel langs, een tiental meters voorbij de grafkapel van het Gesticht van den H. Vincentius à

1 Familieaanteekeningen.

Het jaar negentienhonderd zes, den
zeven en twintigsten Septembr. zijn te
Eedloo om vijf uur namiddag ~~uit~~
telijk gehuwd voor den heer August
Ghislaen Goethals, Schepen, aangesteld
Ambtenaar van de Burgerlijken stand
Auguste Seraphin Van den Neste, geboren te
Eedloo, den achten twintigsten Mei achttien
honderd vijfenzeftig, schryfbediende ten stad-
huize zoon van Isidoor, overleden te Eedloo den
vienden ^{woensdag} April negentienhonderd zes en van
Amelie Chysebaert, overleden te Eedloo, den ^{zaterdag} acht
en twintigsten October achttienhonderd negen
en negentig (eenzijdig) en Virginie Verbiest
geboren te Mendenck (arrondissement Gant
Kanton Loochristy) den dorden Maart achttien
honderd negen en twintig, vroedvrouw, doch-
ter van Karel Fortuyn (maderhand te Eedloo
overleden den zortiensten ^{vrijdag} November negentienhon-
dard zes) en van Angelina Baunweus. (auwendijk),
den zaterdag opvolgende zijnde negen en

Familieaanteekeningen,
eerste bladzijde van het
notitieboekje van August
Van den Neste.

Paulo. Zijnde Arnolda gestorven aan "enteritis acuta" of hevigen buikloop, gevolg van het niet-verteringsvermogen. De vader en de peter verklaarden het overlijden op de sterfdag zelven ten stadhuize te drie uur en één kwart namiddag¹³. De Eerw. Heer August Van der Mynsbrugge, onderpastoor, las de laatste gebeden over het lijkje¹⁴. De aangehuwd oom Joris Carnewal vergezelde de ouders grafwaarts. Het lijkje werd gedragen door de dochter des huizes waar Arnolda was gestorven, Elvira Van Streymonck¹⁵.

[1908]

- 6 De 23 October 1908 zijnde op eenen vrijdag te 9 1/2 uur van den avond geboren een kind van het mannelyk geslacht van ongeveer vijf maanden dracht, gedoopt bij de geboorte door den heer dokter Haemers voornoemd; den zondagmorgend te tien uur overleden, den zelfden dag begraven.

[1909]

Den vrijdag morgen, 26 November 1909, ongeveer om twee uur geboren een vrouwelyk kind, alleen de vader was bij de geboorte aanwezig en had de moeder te verlossen. De baker voornoemd kwam een tiental minuten later, de heer Haemers diende zijne zorgen toe te half drie.

Het kind den maandag 29 November 1909 te twee uur van den namiddag gedoopt door den heer onderpastoor Kamiel Isidoor Van der Wee, ontving de voornamen van Yolanda Maria Emiliana Isidora Amelia.¹⁶ Peter was de broeder des vaders, Emiel Leopold Van den Neste, te Eecloo geboren den 17 Maart 1870, meter, de zuster der

- 7 moeder, Maria Sylvia Verbiest, te Mendonck geboren, den 9 Januari 1877, sinds 12 Augusti 1899 te Deynze woonachtig¹⁷. De geboorteakte ten stadhuize werd opgemaakt door den heer Albert Euerard, Schepen aangesteld Ambtenaar van den Burgerlijken stand den 27 November 1909 te elf uur voormiddag, getuigen de peter en Eduardus Van Hoorebeke, oud 56 j. schrijver ten stadhuize, beide wonende Kerkstraat¹⁸.

Den 7 December 1909 kerkgang; bij dit feest te huis: de moeder, de moei Leonie Van den Neste, de aangehuwd moei Sophia Moens; de grootmoeder weduwe Verbiest, de moei Louise Verbiest; de nicht Coleta Van de Slycke, van Caprycke, Ryselhof; de aangehuwd moei Sofia Van der Bruggen, vrouw Edmond Verbiest¹⁹. Op 7 December 1909 's avonds wordt de kleine Yolanda besteed bij hare moei Louisa Verbiest, Paterstraat.

[1910]

Op 25 Februari 1910 aanvallen van kinkhoest.

Op 19 Maart 1910 erg gesteld 's namiddags rond 6 uur, wanen haar in sterfensnood, de dokter verzekert echter van geen gevaar en loochent kinkhoest.

- 8 Het verloop der kwaal wijst slijmziekte aan. Pertussine toegepast tegen den wil der kleine.

Den 21 Maart 1910 een zetel gekocht te Gent geleverd den zaterdag 26 Maart opvolgend, eerste maal daarin op 27 Maart zijnde Paschen.

Tante Leonie koopt de kleine haar eerst popje den 5 April zijnde de verlegde feestdag van O.L.V. Boodschap²⁰.

Op 16 Mei 1910 aankoop van een rijtuigje te Deynze²¹.

Op 17 Mei 3e Sinksendag begraven de Deken Hulpiau, met nieuwe kerkkleederen.

Op 18 Mei aankomst rijtuigje, op 19 Mei eerste rijtoertje in de stad.

Op 24 Mei 1910 oorringjes gestoken in zilver en gouden klokjes aangekocht door tante Leonie.

21 Juni 1910 begin oorloop rechts, geneesheer geraadpleegd²².

Op 16 Juni 1910 in portret.

De 5 Juli 1910 's dinsdags, te 10 uur weg met den trein, eerst naar Oostacker dan naar Gent en Ledeberg met moeder en tante Leonie²³. 's Avonds te 7 uur terug.

Op 19 Juli 1910 de eerste tand, (van onder) 4 dagen later de tweede tand nevens.

Op 24 Juli

- 9 1910, tijdens 's vaders tweedaagsche reis naar Brussel, Tentoonstelling, de koepokinenting toegediend door d^r Haemers.

Op 25 Augusti 1910 twee tandjes boven in den mond.

Op donderdag 13 October 1910 eerste stappen gewaagd om te gaan, loopt op dinsdag 1 November een eindje alleen.

Op 1 December 1910 loopt en gaat waar ze wil.

[1911]

Op nieuwjaardag 1911 verzworen vingertje rechterhand.

Op 15 Februari 1911 heel duidelijk de woorden: stoute, pijp, tête, dag, uitgesproken.

De 2 Augusti 1911 te middag linken voet overreden door den wagen gevoerd door de knecht van Joseph Walry, dokter Haemers verzorgt, denkelyk geen erge gevolgen²⁴.

Op den zondag 17 September 1911 met den eersten trein opgereden naar Seveneecken, om ginds te gaan dienen voor St Elooi tegen de nagelgaten. (de kleine is bedekt met zweertjes die gelijk voortloopen). Na de mis van halfacht uur te hebben bijgewoond, gezegend

- 10 eerst van St Cornelis, daarna in de Sacristy met de St Eloo's relikwie in eenen hamer gevat. Moeder Virginie en ik kregen elk een handvol nagels die wij bij het outer van St Elooi neder moesten gaan leggen in eenen schotel. Bij die gelegenheid van de bedevaart te Seveneecken op den Hul bij boerken Van De Vijvere geweest, gehuwd met Clemence Van De Slijcke, na veel moeite gevonden en wel onthaald²⁵. Te 1 1/4 te Eecloo weder, een bijzondere trein was ingericht geworden voor het feest van Mevrouw Courtmans te Maldegem²⁶. Tijdens hare afwezigheid een tweeling gehaald door dokter Haemers voor Virginie bij Petrus Vrombaut²⁷.

Den 26 November 1911 op haren tweeden verjaardag de kleine gelichtteekend²⁸.

[1912]

Den 2 Januari 1912 hij nieuwjaarwensch aan den peter een "krentenbrood" gekregen met een zwijnle erop.

Op 19 Februari 1912 eene reis naar Laeken.

- 11 Den 11 April 1912 de eerste maal geluid om kwart na elf uur 's morgens met de nieuwe klok²⁹.

Op 13 April 1912 om half twaalf uur van den voormiddag de eerste proef van het luiden met de 3 klokken.

Op 17 April 1912 een zoneklips, begonnen nagenoeg om 11 uur van den voormiddag, rond 1 uur geëindigd. Rond den middag tamelyk duister, geen warmte van de zon en als maneschijn.

Op 28 Mei 1912 als geschenk van de vrouw een nieuw uurwerk-opwinder Roskopf.

Den 10 Juni op den middag beginnen verliezen voortteeken van een misvaar – vruchtwater – duurt voort³⁰.

Op 22 Juni 1912 te 9 uur om dokter Haemers moeten loopen, aangetroffen in het Collegie³¹. Virginie stramheid in het rechterbeen aan de braai gekregen, een slag van kramp, de aders geweldig gezwollen, natte heete doeken op te leggen³².

Op 1 Juli 1912 van boven de eerste maal.

Op 2 Juli (dinsdag) om kwart na vier uur 's morgens misvaar van 4 _ maanden, vrouwelijk. Vier uur later de nageboorte of moederkoek.

- 12 Op dinsdag 9 Juli 1912 's namiddags doet de kleine eene reis naar Gent met Tante Leonie en Tante Sophie: 't Begijnhof bezocht en de grot te Oostacker.

Op 20 Juli 1912 's zaterdags nanoens, mandaat van 750 frank, schrijven registers der bevolking met alphabetische tafel³³.

Den 26 Juni 1912 huwen te Deynze voor de wet Remigius D'hondt van Nazareth met tante Maria Sylvia Verbiest³⁴.

Den zaterdag 6 Juli 1912 te Eecloo kerkelijk getrouwd.

Den 17 Juli moeder Verbiest ziek, zweving in het hoofd³⁵.

Den 29 Juli 1912 ('s maandags) eene reis naar Vlissingen en Middelburg (Walcheren) via Terneuzen. Kost Eecloo-Terneuzen spoor fr. 2.45, overtocht Terneuzen-Vlissingen voor de boot 90 cent Hollandsch Geld. (Breskens-Vlissingen heen en terug 60 cent)³⁶.

August Van den Neste
met zijn vrouw Virginie
Verbiest.

Op 2 Sept. 1912 twee obligatien Rusland 1889 aangekocht tegen 92 per %, kroozerende aan 4 t.h. (elk stuk van 500 fr.)³⁷.

Yolanda Den 18 November 's maandags avonds naar huis gehaald met de mazelen. Gedwongen slaping in de keuken, vanachter waar be-

- 13 stendig vuur moet worden gemaakt. Gestreken met fosterzalf en Pertussin doen innemen.

Den maandag 16 December 's namiddags terug naar de Paterstraat.

Den donderdag 19 December 1912 naar Caprycke voor de begrafenis van Hendrik Van de Slycke + 19.12.1912³⁸.

[1913]

Den 1 Maart 1913 's zaterdags overleden te 8 1/2 uur 's avonds Coleta Stolle, weduwe van Benoni Van Den Neste, Molenstraat; den dinsdag, 4, om 8 uur 's morgens begraven door MM. Emmanuel de Wolf, officiant, Karel van Ooteghem en Guillelmus Verhulst, onderpastoors³⁹.

Den vrijdag 7 Maart 1913 op verzoek, te 9 1/2 uur 's avonds in rijtuig naar Waerschoot bij Alfons Verbiest, zijne moeder Angeline Bauwens, Virginie, Louise en Bernard Verbiest⁴⁰. Daer om 10 uur aangekomen en Alfons uiterst slecht bevonden – denkelijk laryngite? Te 11 1/2 uur te huis.

Den 20 Maart 1913 (Witten Donderdag) om 11 1/2 uur voormiddag werd voor den heer Albert Euerard, Schepen, het burgerlijk huwelijk voltrokken tusschen Leon

- 14 Dierkens (zoon van Hermanus, oud 76 jaar, en van Stephanie Van Kerckvoorde, oud 66 jaren, landbouwers te Sleydinge), geboren te Sleydinge den 4 December 1888 en Emilia Maria Verbiest, geboren te Mendonck den 29 October 1887, dochter van Karel Lodewijk en van Angelina Bauwens⁴¹. Getuigen: Bernardus en Virginie Verbiest (akte n° 19).

Den woensdag 26 Maart 1913 kerkelijk gehuwd, bruidsknecht Policiebrigadier Arthur Remi Van de Poele, bruidsmeid Virginie Verbiest⁴².

De huwelijksmis werd gevierd door den heer Herman Van Damme, leeraar in het Collegie te Zottegem, een inboorling van Eecloo⁴³. Rond 10 uur van den voormiddag werden ten huize van August Van den Neste afgehaald hij en de nicht Coleta Van de Slycke. Nagenoeg rechtover het zoogenaamde Molenstraatje (leidend van de Molenstraat tot de Raverschootstraat) wilde de koetsier Serafien De Sutter, oud 57 jaren, in dienst van den huurhouder Jan Verstraete, Molenstraat, draaien

- 15 om langsheen de huizen zijne gasten af te zetten aan moeder Verbiest haar huis⁴⁴. Het 4 wielig gerij werd gevat door eenen voorbijsuffenden automobiel, de paarden gingen op hol, tot een ervan viel, nagenoeg over moeder Verbiest haar huis; inmiddels was de koetsier de zesde en zevende ribbe gebroken, gekneusd aan het been, het rijtuig stond met het eene wiel op den weg leidend naar den molen van Lampaert, terwijl het ander nederzakte. Aan een gewissen dood ontsnapt.

De vrijdag 28 Maart 1913 naar Victor, staat Iowa, Noord Amerika, Leon Dierkens en Emilia Verbiest, met den trein van 10 uur uit Eecloo. Veel Eecloonaren deden de reis mede over den Plas. Honderden en honderden menschen aan de Statie.

Den zaterdag namiddag Emiel Van den Neste met den trein van 1.20 naar Gent (29 Maart 1913) voor de zaak van Leon Dierkens, geweigerd te Antwerpen

- 16 bij de inscheping⁴⁵.

Den 12 April 1913 's nachts tusschen den 11-12 April geweldig gesneeuwd.

Den 13 April 1913 Remi D'hondt-Verbiest weg bepaald naar Nazareth (Eecke

Statie), waar Leon Dierkens en Emilia Verbiest, sinds 8 dagen verblijven, na eerst hunnen intrek te hebben genomen Langestraat 57 te Ledeberg, bij Karel Vercruyssen-Vermeulen⁴⁶. Den zaterdagavond 12 April verlaten het huis Molenstraat door grootmoeder Verbiest en Tante Marie Verbiest, vrouw Dhondt, die slapengaan in de Paterstraat bij Joris Carnewal⁴⁷.

Op vrijdag 18 April 1913 om kwart voor elf uur 's morgens aan den telefoon geroepen voor Eecke-Nazareth. Kraambed tante Marie. Om 1 1/2 uur Virginie Verbiest er heen.

Den 20 April 1913 te 5 uur 's morgens een zoon geboren. Virginie dien zelfden dag te 1 1/2 te huis.

Op maandag 28 April 1913 de wijzerplaten van het uurwerk des torens op de groote kerk afgelaten voor de cijfers en de wijzers te vergulden, 8 dagen later den

- 17 maandag 5 Mei op H. Bloeddag terug op hunne plaats 's namiddags. Middellijn 3 meters 70, de groote wijzer weegt 13 kilos, de kleine 7 kilos. Het was 26 jaar geleden dat het uurwerk werd gesteld door den zelfden baas van Audeghem. De uurplaat weegt nagenoeg 100 kilos.

Op 19 mei 1913 den maandag, met den trein van 1 1/2 naar Gent en Oostacker, vader, moeder en Yolanda, te 7 uur te huis.

's Anderendaags uit de school gezonden met "den mol?"

De 5 Juni 1913 op eenen donderdag Virginie Verbiest gezwel aan de rechterwang; verslecht van dag tot dag.

Den zaterdag 7 Juni dokter Haemers in hare plaats bij het kraambed van de vrouw van Louis Van De Genachte-De Steur Blommekens⁴⁸. Heet lijnmeel gedurig erop leggen⁴⁹.

Op 7 Juli 1913 's maandags de kleine met koorts ten gevolge van de wormen, hersteld op 2 dagen.

Den maandag 21 Juli met Moeder Virginie naar de Gentsche Tentoonstelling.

Den 31 Juli 1913 's donderdags den tand doen trekken bij Mr Duivepart aan de Statie⁵⁰.

- 18 Den zondag 14 September 1913 eene reis naar Cluysen via Evergem, de kleine, de moeder, de vader en Kamiel De Baets.

Woensdag 1 October 1913 's namiddags deed de kleine de reis naar Selzaete met tante Leonie en tante Sophie.

Den zondag 5 October 1913 te half twaalf uur voormiddag overleed oom Alfons Verbiest te Waerschoot, aldaar den 7 October, te 8 1/2 uur begraven.

Op zijn stervensdag bezocht.

Op donderdag 30 October 1913 tante Emelie te huis op den hoek der Raverschootstraat en Molenstraatje (Westkant)⁵¹.

Den woensdag 12 November 1913 twintig frank voor de kleine, een pels als geschenk vanwege vader.

Op dinsdag 25 November 1913 naar Gent te 7u 22, te 11 1/2 te huis zegelen vreemde obligatiën.

Den 25 November 1913 's avonds gelukwenschen voor de kleine wegens haren vierden verjaardag van Georgine Vermeulen, een briefje geschreven:⁵²

"Eecloo 26 November 1913, Lieve Georges. Ik bedank U voor uwe wenschen. Ik zal doen wat Gij zegt: vader en moeder gaarne zien. Een groet

- 19 aan Charles aub. Ik zal blijde zijn U eens te zien. Yolanda."

[1914]

Den zondag 11 Januari begint het geweldig te vriezen.

Op 24 Januari duurt het nog voort.

Den zondag 25 Januari aan den dooi.

Zondag 8 Februari 1914 een pelsje aangekocht.

Den zaterdag 21 Februari 1914 om twee uur donder en bliksem.

Den maandag 22 Juni 1914 eene reis naar Loochristy, om 7 1/2 uur 's morgens vertrokken, vader, moeder en vriend Kamiel De Baets.

Moeder Virginie den donderdag 9 Juli 1914 naar Gent met grootmoeder, bezoek aan de vriendin Coleta Torck (Muide), terug den zelfden dag 9 1/2 uur 's avonds.

Maandag 27 Juli 1914 barst de oorlog uit tusschen Oostenrijk en Servie. 3 milcieklassen 1910-1911 en 1912 moeten binnen. Dure tijden.

Op 1 Augusti 1914 13 milcieklassen binnen, de paarden opgeëischt, de klok luidt alarm te 6 uur 's morgens, het vaandel wappert aan het stadhuis. Vrees voor algemeene verwikkelingen in Europa.

Op dinsdag 4 oogst 1914 de milcieklassen van 1900 en 1899 binnen geroepen. De bloem aan 41 fr per 100 kilos, het vleesch 20 centiemen opgeslagen, 3 fr 50 per kilo hesp.

- 20 Op woensdag 5 Augusti 1914 dag en nacht de Burgerwacht opgeroepen. De staf zetelt bestendig ten stadhuize.

Op 17 Augusti 1914 op het slagveld te Roux Miroir bij Geldenaken doodgevonden Louis Florimond Sandvick 1^e Linie, geboren te Eecloo 22 Januari 1891, schot in de longen, inwendige bloedstorting, bezweken om 3 uur 's namiddags⁵³

Den donderdag 20 Augusti 1914 de Duitschers te Brussel. De Paus Pius X sterft donderdag, 20 oogst 1914. Er komt bevel de Burgerwacht te ontsneden en al de wapens, die in de stad aanwezig zijn binnen te brengen, van 3 tot 5 uur namiddag. Er is een gerucht in omloop, dat de Duitschers afgesneden zijn van hun leger en op Gent en denkelijk op Eecloo ook komen afgezaakt. Talrijke automobielen rijden over en weer, meest naar Oostende.

Den vrijdag nog geen enkele Duitschers te Gent. Een legertros-automobiel - mitraljeuzen worden op den ijzerenweg Antwerpenwaarts over Eecloo vervoerd. De Duitschers zijn te Wetteren⁵⁴

- 21 het Zuiden ingetrokken. Al de wapens moeten in het Vredegerecht worden ingeleverd bij den Policiecommissaris; veel schrik en vrees in de stad, talrijke familiën hier woonachtig trekken naar Holland - terwijl honderden vreemdelingen naar hier zijn gevlucht van Aerschot, Leuven en andere plaatsen van Haspegouw.

Den maandag 24 Oogst 's avonds, honderden vluchtelingen zonder reden van Ursel, Aeltre waar de Uhlanen de sporen van den tram en den spoorweg op enkele plaatsen deden springen⁵⁵.

Den donderdag 27 Augusti 1914 met den trein van 5 uur 's namiddags talrijke vluchtelingen, gansche gezinnen naar hier van Mechelen, Duffel en omstreken.

Den zondag 30 Augusti 1914 om 6 1/2 uur namiddag 2 100 vrijwilligers, voetvolk hier in schuilkantonnement⁵⁶. De kermis blijft afgeschaft, de herbergen te sluiten te 10 uur 's avonds.

Den nacht van den maandag eersten en dinsdag tweeden September 1914 met den trein van Thiel via Brugge komend te 2 1/2 uur 2 200 man voetvolk.

Den Vrijdag 4 September 1914

- 22 ongeveer om elf uur 's voormiddags werd eene bom gesmeten uit een vliegtuig, dat voer over den Gentschen steenweg. De bom, die gelukkig niet ontplofte, was bestemd voor de mouterij der gebroeders Wyffels, op de zelfden steenweg, waar eene talrijke schaar soldaten zijn geherbergd⁵⁷. De bom viel op eenen akker en zat in den grond met het handvat sel boven. Een half uur te

voren waren twee kapiteins ter zee, een Engelschman en een Franschman ten stadhuize gekomen in automobiel. Den zelfden morgen vroeg verscheidene Engelsche officieren voorbijgereden.

Den Zaterdag 5 September 1914 des voormiddags nog 750 man van het 13^e Linie, denzelfden dag rond 10 uur bommen gesmeten te Gent wijk Dampoort, oom Joris Carnewal zag zulks⁵⁸.

In den avond van 7 September 1914 's maandags rond 8 uur vier stuks veldgeschut met het noodige getuig, 4 paarden per kamion van de Burgerwacht hier toegekomen en geplaatst op de Markt, oost den kiosk⁵⁹. De Burgemeester van Gent uitgenoodigd te Oordegem wegens afspraak van de intrede der Duitschers

23 in zijne stad.

De maandag rond Melle gevechten.

Den woensdag 9 september 1914 300 gendarmen te paard te Eecloo, langs de Brugschestraat vertrokken⁶⁰. De kanonnen zijn ook weg den dinsdag 's nachts.

Den donderdag 10 September 1914 te half drie uur 's namiddags 500 burgerwachten op de markt, de helft toegekomen met den tram van Aeltre, de anderen met den trein.

De staf hier weg den vrijdag 11 September denkelijk naar Gent. Geen burgerwachten meer. De troepen te Eecloo gelegerd stonden onder bevel van den generaal major Baron de Janblinne de Morin⁶¹.

Den zaterdag 12 Sep. 4 1/2 uur wordt ten Stadhuize een krijgsraad gehouden, er zijn 3 betichten.

Den dinsdag 15 September 1 800 man voetvolk weg naar Beverloo?

Den woensdag 16 September 10 1/2 uur van den voormiddag 30 automobielen uit de richting van Brugge tegelijk op de Markt, Gentwaarts, na oponthoud alhier vertrokken. Dinsdag, woensdag en donderdag (15-16-17 Sept) tamelijk veel luchtvliegers over Eecloo in de richting Noord-Oost (Antwerpen).

24 Op 14 September 1914 overleden te Antwerpen British Militar Hospital for Belgium de soldaat August Roelands, geboren den 12 October 1893 te Eecloo, Raverschoot; gevolgen wonde in den onderbuik door vuurwapen⁶².

Den dinsdag 22 September 1914 Yolanda met de koorts opgestaan (Roode koortsen)⁶³.

Den woensdag 30 September 96 man van de vrijwilligers weg naar Doornijk (uit de omstreken afkomstig, om ginder als verkenner te dienen).

Den donderdag 1 October 1914 te elf uur 4 Engelsche opperofficieren waaronder een vice-admiraal per automobiel.

In den nacht van 2-3 October 1914 57 automobielen achtereen doorgereden in de richting van Brugge.

Den vrijdag 2 October hadden de Burgerwachten 1^e Ban hunne wapens terug.

Om 10 1/2 uur den zaterdag voormiddag 150 wielrijders-karabijniers al zingend over de Markt, in de richting van Brugge voortgetrokken, komende van Antwerpen.

(3 oktober 1914) Den 3 October 's zaterdags te half 12 uur groote afdeelingen paardenvolk, Gidsen en Lansiers alhier in haast gevluht alsmede jagers te paard komende van Selzaete,

25 te half een kwamen het vervoerkorps met mortieren en alle andere goederen, te 2 uur nog paardenvolk. te samen wel 3 000 man die van den voormiddag naar Sysseele heen. 's Namiddags van 2 1/2 tot 4 uur gedurig voorbijtrekken van ruiters van alle wapens, met een 500 tal paarden en reserven, allen komende van Beveren Waas. Om 4 1/2 uur 's namiddags 180 ruiters die hier blijven vernachten⁶⁴.

In den nacht van zaterdag-zondag 3-4 October 1914 150 automobiels uit de richting van Brugge, den zondag zoo voortgezet, nog waartusschen eene menigte mitraljeuzen en auto diligencies van Engeland.

Den zondag namiddag 100 paarden en ruiters van het 4^e Vervoerkorps, den maandag 5 October verrtrokken nog in den morgen, den zondag kwamen mede toe 300 man van verschillende wapens,

den maandag te 9 uur 150 hondenkarretjes met mitraljeuzen.

Den maandag 5 October 1914 te 3_ uur 's namiddags 161 paarden met 85 manschappen die hier zullen vernachten - gidsen - jagers - lanseniers, komende van Antwerpen-Dam. De klas 1914 is binnen sinds dinsdag, laatst.

- 26 De militaire overheid is zeer streng, voor elken uitstap buiten de stad een eenzelvegetuigschrift met portret geëischt⁶⁵. Geen licht meer na 9 uur 's avonds en alle herbergen gesloten.

Drie automitraljeuzen met hunne Engelsche gasten hebben hier verbleven in den Gouden Leeuw Groote Markt tusschen 6-7 October 1914⁶⁶.

Den 7 October 1914, 's woensdags 3 vliegers in de lucht, komende van het Zuid-Westen 9 uur voormiddags. 4 Duitsche krijgsgevangenen der vloot zitten opgesloten in een gebouw der spoorwegstatie; aangebracht geweest met den trein van Selzaete, (in het blauw grijs gekleed, naar Brugge overgevoerd) gevangen rond Herenthals. Van zondag 4 Oct. hoort men dag en nacht in den buiten het donderen van het kanon.

Tusschen 7-8 October 1914 150 Engelsche soldaten met mitraljeuzen alhier vernacht. De Burgerwacht 1^e Ban sinds 6 October 1914 te Adeghem in dienst. Den donderdag 8 oktober 100 paarden met ruiters (kanoniers) te Eecloo op den middag (zonder schietgetuig). Honderden en honderden paarden met kannonniers trekken door de stad om 4 1/2 uur

- 27 namiddag; voor 1500 paarden is stalling gevraagd, mede de caissons - alle trein verkeer af naar Gent den namiddag van donderdag 8 oktober 1914⁶⁷. De Engelsche vervangen de Belgen te Antwerpen, 50 automobielen vrachtwagens staan ter Markt. Enkele kanonnen veldgeschut maken deel van den tros. Allen de Brugschestraat ingetrokken- Geherbergd twee soldaten van het 24^e Linie: Van Belleghem Victor, te Brugge, Pottmakersstraat 19 en Mollet Adhemar, meubelmaker te Leuze tusschen 8-9 October 1914.

13.000 man troepen - ruiters, kanonniers, voetgangers te Eecloo op 9 October 1914. Al de huizen bevlagd op der koningen doortocht om 10 uur 10⁶⁸. Met honderden gendarmen te voet en te paard. Een prachtig gepantserde auto volgde Hare Majesteit met ander getuig, in de richting van Oostende. 's Morgends vroeg te 7 uur gansch het vervoerkorps van de 1^e Legerafdeeling die hier had vernacht weg ook 150 geniemannen waren erbij, die zingend optrokken. De Koning, aan den voet van den trap

- 28 oostwaarts, wordt verwelkomd den vrijdag 9 October 1914 te 10.35 door den Burgemeester Dauwe⁶⁹. Hij keert onmiddellijk terug te paard, zooals hij was gekomen naar het Vredegerecht. Geestdriftig toegejuicht, groet de Koning als soldaat de menigte. Met eene automobiel in de richting van Oostende vertrok Z.M om 10.53 's voormiddags. De twee gidsen in groote tenue bleven hier, zij waren Z. M. voorafgereden. Eene menigte Fransche officieren en manschappen loopen hier over en weer. Bij nader bericht zijn de koningin en de koning te Eecloo geheven en hebben hunnen intrek genomen bij den heer Pussemier Lionel, advocaat en bestendtg afgevaardigde in de Boelaarstraat; zij zullen denkelijk hier blijven vernachten⁷⁰. De algemeene legerstaf zetelt in het Vredegerecht. De gewone staf blijft op het Stadhuis. Talrijke vluchtelingen uit de Antwerpsche provincie, die ook door het Leger wordt ontruimd. Een groote legertros trekt hier voorbij in den voormiddag. Om 2 uur 's namiddags komen

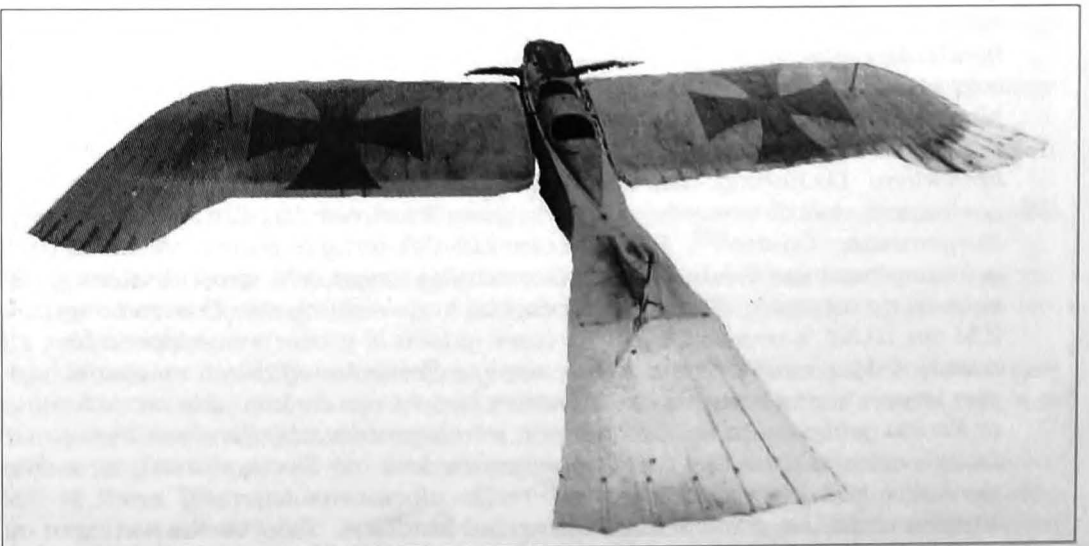
29 een twintigtal stuks veldgeschut, dezen morgen Bruggewaarts vertrokken, uit die richting terug. De Koning begeeft zich ten 2 uur te voet naar het Vredegerecht - enkele Engelsche en Fransche opperofficieren vervoegen hem daar. Fransche scherpschutters, per automobiel, zijn in de Molenstraat opgesteld omwille der Duitsche Tauben⁷¹. Om 4 1/2 uur talrijke kanonnen en tros Bruggewaarts toe. Tusschen vrijdag 9 en zaterdag 10 October 1914 dag en nacht onophoudend voorbijtrekken van troepen te voet en te paard.

De koning vertrok den 10 oktober 1914 te 7 1/2 uur langs de Raverschootstraat te paard met een klein gevolg. Om 9 1/2 voormiddag zaterdag 10 October vertrok H. M. de Koningin per automobiel langs de Molenstraat. Tusschen zaterdag zondag 10-11 October gedurig aankomst van troepen van alle wapens: 8.000 man, 230 Burgerwachten van Elsene gelogeerd op Balgerhoeke.

De troepen te Eecloo weg den maandag 12 October, 300 gendarmen in de plaats. Rond den middag vertrokken veel andere troepen en Burgerwachten in de plaats. Jagers te paard hier vernacht. Met honderden vluchtelingen weg.

Den dinsdag 13 October 1914 te 1 1/2 uur namiddag 15 Duitsche wielrijders in de Zuidmoerstraat, gevolgd van een 40 tal Uhlanen te paard die naar het Stadhuis zijn gekomen. Burgemeester en Schepenen waren afwezig.

Honderden ruiters en voetgangers van het Duitsche leger te Eecloo den woensdag 14 October te 12 uur 's middags. Den woensdag 14 October door-gang (o.a. 73^e Linievoetvolk) der Duitsche troepen te Eecloo, inbraak van ledigstaande huizen (door de inwoners met meubels en mondvoorraad erbinnen verlaten), inzonderheid de Molenstraat had het erg te verduren. Gedurig over en weer beweging van ontzaglijke Duitsche troepmassas. August Van den Neste stadssecretaris ad interim benoemd, twee verslagen der beraadslaging door hem opgemaakt⁷².

De Rumpler Taube zoals August Van den Neste het Duitse verkenningsvliegtuig in oktober 1914 boven Eeklo zag verschijnen.

- 31 Secretaris De Raedt was gevlucht met het Schepencollegie⁷³. Moeder Virginie en de kleine Yolanda gaan weg den dinsdag 13 October te 1 1/2 uur namiddag met den tram en richtten zich naar St^e Marguerite Commer te zamen met de buurvrouw Madame August Van De Gejuchte (kazak) Leonie De Mey op dezès hofstedeken, bij Schautteet, waar zij met het gezin van den heer Willem De Rudder-Vanhauwaert, registratieontvanger verschuilen tot den donderdag 15 October 's morgens, (geene markt dien dag) wanneer zij terug zijn gekeerd⁷⁴.
Den 19 October ('s maandags) om 1 1/2 uur 's namiddags voorbij een 100 tal Duitschers met veldkeuken en levensmiddelenwagens in de richting van Brugge. Den 13 October de Belgische Regeering in Frankrijk.
Den dinsdag 20 October om 3 1/2 uur 's namiddags een tiental caissons en kanonnen der Duitschers in de richting van Brugge voorbijgetrokken. De gouverneur der Duitse troepen neemt zijnen intrek in het huis van dokter
- 32 Van Kerckvoorde Groote Markt n° 107⁷⁵. Een officier der Duitschers beklagt zich dat de Engelsche vloot zijne landgenooten bestookt al over de stad Oostende (verklaring van de heer Victor Roegiers dd. Burgemeester)⁷⁶. Den dinsdag 20 October om 10 1/2 uur 's avonds 1 000 man Duitsch voetvok in kantonnement geherbergd.
Woensdag 21 October om 9 uur voorbij 50 Duitse wielrijders in de richting van Thielt. Alle samenscholling van meer dan 5 personen verboden. Gekwetste soldaten van Duitschland hier voorbij 9 uur voormiddag. Ten 10 1/2 voormiddag de eerste Duitse wacht in het Stadhuis. (Saksers van rond Thuringen). Om 3 1/2 uur 's namiddags 5 duitse wagens met voorraad voorbij.
Den donderdag 22 October eene zeer geringe markt. Het kanon buldert Zuid en West in den voormiddag, duurt voort des namiddags⁷⁷. Te 1 1/2 uur een Duitse vliegtuig over de Molenstraat, draait af naar Gent. Virginie de machtiging der Duitschers om haar bedrijf uit te oefenen 's nachts verkregen⁷⁸. Te 2 uur voorbij 's namiddags in de richting
- 33 van Brugge een 6 tal kanonnen veldgeschut met den noodigen tros - zeelieden der Duitschers te Eeklo met de gezondheidswagens. Het gerucht loopt dat de koningin der Belgen bezweken is aan eene bloedspuwing en dat de minister Davignon mede is overleden⁷⁹. Van zes tot 6 uur 's nachts is alle omloop op straat verboden en is verbod van samenscholling van meer dan 3 personen. Een 50 tal ruiters te 2 uur 's namiddags Saksische huzaren. De tram rijdt nog slechts naar Ursel, niet verder in die richting voor het gevaar.
Een 50 tal Duitse ruiters om 7 1/2 en 60 Duitse wielrijders om 8 1/2 uur weg in de richting van Brugge den vrijdag 23 October. Het kanon is te hooren in het Zuid-Westen 's morgens doch min duidelijk dan gisteren. De wielrijders terug over de Markt te 2 1/2 uur namiddag. Een 35 tal Belgische krijgsgevangenen komen hier toe van Ursel om 4 uur 's namiddags.
Den zaterdag 24 October 9 1/2 uur veel motorwagens overgrootte, in de richting van Brugge. Dezen nacht de spoorweggrigels uitgebroken op de lijn naar Gent dicht het wachthuisje van Sergeant, rechtover de Pokmoerstraat⁸⁰.
- 34 Rond 2 uur 's namiddags een 6 tal voorraadwagens van Brugge voorbij vergezeld van Duitse krijgsleden per rijwiel. Om kwart voor 4 uur 10 overgrootte motorwagens uit de richting van Brugge denkelijk met gekwetsten.
Den 25 Oct. Zondag 10 uur 8 grootte motorwagens naar; en van Brugge des namiddags 3 uur. De missen in de Kerk van St^e Vincent de eerste om 6 1/2 de 2^e te 7 uur enzoo voort, in de Paters de eerste te 6 1/2 de tweede 7 1/2 de Hoogmits te 8 1/2 uur.
Den dinsdag 27 October 's voormiddags dondert het geschut in het verre Westen.

- Den woensdag 28 October om 10 3/4 een vervoer van legerwagens in de richting van Thielt. Zeevaarttroepen loopen over en weer te Eecloo met vele goederenwagens om 11 3/4 voormiddag. Zij peisteren hier en doen hunne keuken ter Markt, blijven hier overnachten met hun ontzaglijk materieel⁸¹.
 Stonden om 5 uur 's morgens den donderdag 29 October vertrekkensgereed, toen tegenbevel kwam, inmiddels rijden talrijke autowagens voorbij met overzware balken, als 't ware voor bruggen te leggen (11 1/2 uur voormiddag) overleed te Aardenburg heden om 3 uur 's morgens de vrouw van Pius
- 35 Ryfffranck, stadsontvanger, Martha D' Hooghe. Het nieuws hier aangebracht met den tram van 1 uur (Donderdag 29 October)⁸².
 Vrijdag 30 October van 4 uur 's morgens kanongebulder in het Zuiden. Gebrek aan bloem bij de bakkers. Den zaterdag 31 October al vroeg kanongebulder Zuid-West, om 7 1/2 uur een 10 tal krijgswagens weg, gisteren gekomen 's avonds 5 uur van – nu naar Brugge. 5 1/4 uur namiddag aankomst van 90 man van den Landsturm, oude krijgers met platte pet waarop een kruis, blauw wambuis en zwarte broek⁸³.
 Zondag 1 November gansch den dag door hevig kanongebulder in het Zuid-Westen.
 Zoo mede den 2 November den maandag heel den dag.
 Den dinsdag 3 November 7 1/2 voormiddag weg 22 zeelieden te paard en 70 te voet in de richting van Brugge gaan in oefening en terug te 10 1/2 uur. Davering in de lucht gansch den dag Zuidwestwaarts door kanongeschut. De heer Pussemier hier terug 's namiddags op het Stadhuis⁸⁴. Om 3 1/2 uur 's namiddags een luchtvlieger over Eecloo uit het Zuiden.
 Den woensdag 4 November 's namiddags 1 1/2 uur de Duitsche troepen bij de Burgers. Licht kanongebulder gansch den dag Zuid-Westwaarts. Reeds 20.000 fr opgemaakt door de Duitschers van stadswege.
- 36 (Donderdag 5 November) Bij gebrek aan kolen begint het volk de sparreboschen op de Zandvleuge af te kappen, zoo ook in "de Eikens"⁸⁵. Om 5 uur namiddag vertrekken met eenen wagen naar de grenzen eene wacht van 18 Duitsche soldaten, naar men zegt, voor de wegloopers huns legers (?) 7 uur 's avonds licht gegrol van het geschut in het Westen.
 Vrijdag 6 November naar Gent langs Ursel voor de registers van den Burgerlijken Stand. 0.80f heen en weer Ursel, 2 fr 70 heen en weer Gent-Ursel, weg om 7 uur 30 te Gent 10u15. Terug van Gent 2u.30 te Eecloo 4.u.30. Bezocht Georgine Vermeulen, broeder Jules te Harderwijk als gevangen der Genie. (was burgerlijk toezienner bij de vestingwerken te Antwerpen, kregen tijding via Sas-van-Gent), ook bij Charles De Jonghe geweest. Oneindig veel Duitschers te Gent. Opstootje op de Botermarkt⁸⁶. Afwisseling te Eecloo van troepenwachten voor de grens. De Duitschers toonen zich streng in het beteugelen van houtdiefstallen in de bosschen, enkele inwoners worden op water en brood gezet in het gevang. Te Gent hoorde men in de verte het kanon.
- 37 Den zaterdag 7 November 's namiddags maken de zeelieden der Duitschers als toebereidselen voor wegtrekken.
 Den zondag 8 November om 7 1/2 uur 's morgens de Duitsche zeelieden hier weg met hunnen tros die de markt belemmerde sinds vele dagen. Nu en dan een schot in de verte-Westwaarts gehoord. Eenige manschappen ontmoet van den Duitschen Trein, blauw wambuis en pet met zwarte broek. Naar men zegt, zou de brug van Moershooft te St. Laureyns gedeeltelijk door de Duitschers met springstoffen vernietigd zijn en ook niet meer voor voetgangers bruikbaar.
 9 November 's maandags, bericht op strenge straf vanwege den kommandant Aegidi te Eecloo de krijgsleden aan te wijzen, die achter de Duitsche troepen

zich in de stad of in de naburige gemeenten zouden bevinden en behooren tot de Fransche, Engelsche of Belgische legers. Het geven van burgerlijke kleedij wordt streng verboden aan zulkdanige personen. Twee Duitsche soldaten, vereerd met een kruis worden dit teeken om 2 3/4 uur overhandigd en gansch de kompanie wordt gelichtteekend, tegenover het stadhuis ook op de trappen staan Duitsche soldaten (linievoetvolk).

- 38 Den dinsdag 10 November worden nog enkele bruggen over de Leopoldsvaart opgeblazen. Er is spraak dat de Landwehr, te Eecloo in bezetting, naar Watervliet en omliggende gaat verplaatst worden en hier vervangen door den Landsturm⁸⁷.

Den woensdag 11 November in den morgen vroeg hoort men nog bruggen springen. Om 12 3/4 uur 's middags aankomst langs de Kerkstraat van 150 man Duitsche Landsturm. Op enkele plaatsen wordt de spoorbaan langs den kant van Balgerhoeke voorbij de St Jansdreef met springstoffen buiten gebruik gesteld. Aan de telefoondraden op de statie wordt door krijgslieden gewerkt. De grijze soldaten van de Landwehr maken zich gereed om te vertrekken. Kanongebulder, laat in den avond nog, in de verte Zuid-West.

Den donderdag 12 November trekt de Landsturm bepaald de wacht op, ter vervanging hunner makkers, gisteren naar de grenzen van Holland afgereisd. Den vrijdag 13 November komen in de plaats van den pas oppoststaanden Landsturm naar Evergem afgereisd, 100 man van de Landwehr uit de richting Thielt. Een telefoon wordt naar Watervliet gelegd. Het huis n° 21 door de Landwehr betrokken in de Molenstraat. Gedommel van

- 39 het geschut in het verre Westen 's avonds ongeveer om acht uur. Ook donder en bliksem.

Den zaterdag 14 November 2 1/2 uur namiddag voorbij twee groote motorwagens van het Duitsche Rood Kruis naar Brugge toe op.

Den zondag 15 November van 's morgens af veel sneeuw gevallen, die onmiddellijk smolt.

Den maandag 16 November om 8 1/2 uur 's morgens een bijzondere tram van Thielt met Duitsch voetvolk naar de Statie eerst, vervolgens naar Watervliet, waar ook, vier wagens van het leger, elk bespannen met 2 paarden om twaalf uur, komende van Thielt, heen trekken. De Duitschers klimmen op verkenning op de torens van de parochiale Kerk en van de kerk der Paters Minderbroeders in den voormiddag te 10 1/2 uur. Om 3 1/2 uur 's namiddags 5 motorwagens Bruggewaarts met hulpgerief voor het Rood Kruis (Duitsch).

Den dinsdag 17 November om 7 1/2 uur 's morgens 52 manschappen te voet van Maldegem, al zingend terug. Een tram gaat de soldaten halen naar Watervliet. Een trein is ontriggeld in de statie: 2 wagens buiten spoor.

- 40 Te 9 1/2 uur verscheidene krijgswagens Gentwaarts. Vader naar 't Rijselhof te Caprijcke op zoek naar tarwe en hout ('s namiddags)⁸⁸. De trein rijdt naar Moerbeke met beetwortels van de suikerfabriek. Tarwe circa 35 fr p % kilos. Den woensdag 18 November bericht de duiven ten Stadhuize in te leveren tegen maandag 23 November. Donderdag 19 November geweldig veel sneeuw. Spaden en schoppen door de Duitschers opgëischt (nieuwe) liggen ter Markt, dicht de Kiosk.

Den vrijdag 20 November wordt het Duitsch uur ingevoerd officiëel. Om 11u 12 voormiddag (oude tijd) luidt het middaguur voor de eerste maal. Eenige Duitsche jagers te paard te Eecloo. 200 man versche troepen (Landwehr) op den middag, komende van Gent, ter vervanging hunner makkers naar de grens opgestuurd. 100 Duitsche jagers te paard met groen wambuis loopen hier over en weer⁸⁹.

Zaterdag 21 November groote broodnood. De bakkerijen, waar toch, op weinig uitzonderingen na, niet gewerkt werd, worden bestormd door de hongerige menigte.

- 41 Den zaterdag 21 November bericht vanwege den Z. Eerw Heer De Temmerman pastoor-deken dat de Duitsche tijdrekening -Duitsch uur- aangenomen wordt voor morgen zondag bij de kerkelijke diensten, dus alle missen en de vespers 50 minuten vroeger b.v. de hoogmis van vroeger om 10 uur, nu om 9 uur 10 minuten van den Eeclooschen tijd⁹⁰. De zonnewijzer op het Stadhuis wordt gelogenstraft. Eenig uhlanen komen met wagens geladen met klaverhooi en stroo uit de richting der Kerkstraat rond den avond.

Den zondag 22 November gansch den dag in de verte westwaarts dof gerucht der kanons.

Den 23 November ('s maandags) kanongeschut dichtbij wel gehoord. Is dit nu het muziek van *St^e Cecilia*? de ruiten van het Stadhuis daverden 's namiddags rond 3 uur 1/4, geheel den namiddag reeds aan den gang onafgebroken⁹¹. Er zal moeten roggebrood worden geëten, er is geen tarwemeel noch bloem meer te krijgen. Daar het gerucht van het geschut heel Westwaarts kwam, wordt vermoedelijk het tweegevecht tusschen Brugge en de zee verondersteld.

Pastoor-deken Remi De Temmerman

- 42 Den woensdag 25 November om 1 1/4 uur 's namiddags voorbij 150 Oldenburgsche dragonders met wagen in de richting van Brugge. Tante Leonie ligt sinds 5 dagen met 2 Duitsche infanteristen van Dortmund en omstreken. 't Brood wordt half rogge - half tarwe gebakken aan 35 centiemen de kilo, kolen nagenoeg 50 frank per ^{oo}/_{oo} kil⁹².
Den donderdag 26 November om 10 uur (Duitsch) al de Burgerwachten der omschrijving verplichtend op de statie. Onderteeekend moet worden een geschrift van de gemeente zonder verlof niet te verlaten en geene vijandelijke daad tegenover de Duitschers te ondernemen. Vele automobielwagens rijden voorbij naar Gent 's nachts met dooden (tusschen 25 en 26 November).
Den vrijdag 27 November geweldig veel beweging Bruggewaarts van gewapende motocyclisten en motorwagens. Om 12 uur (Belgisch) een Engelsche tweedekker in de lucht, zwenkende rond, komende van het Westen, oostwaarts afgeweken. Het kanon dondert dof sinds gisteren verre in het Westen, doch verminderend rond den namiddag ('s vrijdags).
- 43 Vele bosschen van sparren uitgekap, een bevel wordt uitgeplakt, die rooverijen te staken, gezien er kolen beschikbaar zijn - de goederen der Burgerlijke godshuizen van Brugge en Gent, en van de familie Van Waesberghe hebben veel te lijden gehad. Alle uitgang van schepen uit de vaart zonder machtiging der Duitsche Kommandantur streng afgezegd. Hangt uitgeplakt de uitlegging vanwege de Duitscher eens bescheids, zoogezegd gevonden te Brussel onder de handvesten van den Belgischen staf, behelzende het verdrag (?) van dezen laatste tegenover de legerstaf van Engeland en Frankrijk voor wat betreft de tusschenkomst van België in eenen mogelijken inval van het Duitsche leger in ons Vaderland en het te stellen verweer door onze krijgslieden. 9 bommen worden door Engelsche vliegers om 11 uur gesmeten te Gent. Muide.
Zondag den ganschen dag van 29 November zwak gerucht van geschut in het Westen. De milicielijsten van 1914 en 1915 moeten den Duitschers worden bezorgd, de manschappen ter statie moettende verschijnen den dinsdag 1 December.
Den maandag
- 44 30 November en dinsdag 1 December dof gerucht des kanons in het verre Westen. Uit de richting van Brugge veel autowagens. (1 Dec) in den voormiddag.
Den woensdag 2 December 's namiddags 2 1/2 uur verscheidene met paarden bespannen oorlogsvoorraadwagens voorbij uit de richting van Gent naar Thielt, langs de Brugschestraat. 24 huzaren der dood zijn hier bij oponthoud tot morgen, zeggen af te reizen naar Dixmude. Een deel van den Duitschen staf trekt op naar Lokeren. Naar gezegd wordt morgen mede een deel van onze bezetting naar Selzaete? De Duitsche brievenpostbus hangt nog steeds bij De Vlieghe-Debisschop, Molenstraat 20⁹³. Gedurig worden nog alle vette zwijns opgekocht voor Brussel, denkelijk verder voor Duitschland. Geschut zwak gehoord in het Westen.
Den donderdag 3 December om 8 3/4 uur de huzaren der dood weg langs de Brugschestraat. Het geschut is weder te hooren. De boter 3 fr 60 den kilo, 50 kilos tarwe gekregen van 't Rijselhof gisteren aan 40 fr p % kilos, 100 faseel aan 12 fr.⁹⁴. Om 1 uur op de Markt 700 man,
- 45 van den Landsturm, die naar de grens afzakken, 180 man versche troepen van de Landwehr zijn dezen morgen hunne makkers komen vervangen.
Zaterdag 5 December 204 manschappen aan 1 fr 50 daags met hunne officieren die in hôtels eten heeft de stad te onderhouden, ook de voorbijtrekkende troepen, peerdevolk en ander. 6 500 fr wekelijks te betalen voor werkloosheid.

Zwakgeschut gehoord zoo mede den zondag 6 December 1914. Dien laatsten dag veel motorwagens voorbij, eensdeels langs de Brugschestraat, anders den grooten steenweg in de richting van Brugge. Aan het kerkhof de Duitsche schildwachten inzonderheid moeilijk, namelijk voor den doorgang naar Balgerhoeke. Het "passchein" bijna altijd gevraagd⁹⁵.

Op 8 December 1914 al de wapens van de omliggende gemeenten en van de stad op de Archiefzaal gebracht. Drie soldaten van den Landsturm uit den buiten, naar gezegd van Middelburg voor de Kommandantuur moeten verschijnen, Waarom? Niet gekend.

- 46 Een telefoondienst wordt mede met den veldpost ingericht Statiestraat in het Posterijgebouw.

Den vrijdag 11 December gansch den dag tot 's avonds laat kanon gehoord. De Duitschers zetten voorbij het Kerkhof eene tent op, waaronder vijf groote automobielen worden geborgen, een weinig tijd nadien wordt alles weggehaald.

Den woensdag 16 December worden eenige buitenlieden opgeleid naar de kommandantuur, omwille van hunne eenvoudigheid aan de soldaten, met wie ze te gemeen omgingen, verteld te hebben brieven te hebben ontvangen van hunne zoons uit het Belgisch leger. 38 Duitsche officieren en soldaten, ziek, worden in het klooster verzorgd (Zusters van Liefde).

Den donderdag 17 December is het geschut te hooren. Dragonders der Dood rijden in klein getal over de Markt. Veel paarden in den buiten opgeëischt. De petrool aan 60 centiemen den liter. Tarwe aan 46 fr p % kilogram.

- 47 Alle burgers worden hunnen telefoon ontnomen. Viggens verkocht aan vijf frank 't stuk.

18 December 's vrijdags geschut voortdurend te hooren. Veel beweging van groote motorwagens van- en naar Brugge den dag door.

Zondag 20 December onophoudend geschut. 's Nachts tusschen zondag en maandag een zeppelin met uitgedoofde lichten gehoord. Ontslag van den Commissaris Pieter Bernard Goethals op 19 December 1914.

Tusschen 23-24 December 's nachts weg de soldaten naar Gent met den trein⁹⁶.

's morgens 24^{en} 's donderdags de Landsturm alhier. Om 11 1/4 trekt de Landsturm de wacht op in het stadhuis.

De Duitschers vieren luidruchtig Kerstfeest in de zaal van den Katholieken Kring den vrijdag 25 December 's namiddags en 's avonds⁹⁷.

Den dag nadien 26 en den zondag 27 December geweldig geschut den dag door. 's Morgens vroeg in de verte zoeklichten gezien.

Den maandag 28 December veel motorwagens des Duitschen legers in de richting van Brugge, 's voormiddags. Bij de W^e Buyck en zoons worden landbouwmachines opgeladen door de Duitschers!⁹⁸ Waarom?

- 48 Den dinsdag 29 December 's voormiddags rijdt eene patrouille van 20 man op rijwiel de Boelaarstraat in, 's namiddags dezelfde weg langs de Molenstraat. De Duitschers toonen zich streng. De wapens alhier ingebracht worden in overgroote kisten ingepakt.

Zuchten.

Als een schittrende vogel
Vlug, gezwind, lieflijk teer.
Getroffen door een kogel,
Ligt 't Vaderland daar neer!
De vlerken zijn geschonden,
Zijn borst met bloed besmeurd.

49 *Dat gutst uit vele wonden,
 De arme vogel treurt!
 Zóó 't erfdeel der voorzaten
 Door 's vijands heir verplet,
 Dat vrijheidszin moet haten
 En 't eerwoord onbesmet:
 Zóó wil het toch de Krone,
 Die ginds in 't groote land,
 De wurging zwoer der zonen
 Van 't lieve Belgenland.
 Waar men den blik ook wende,
 't Zijn puinen overal,
 Gesticht door vreemde benden
 Op plaatsen zonder tal.
 Na roof en moorderijen
 Gepleegd op elken kant
 Slechts dwang en plagerijen
 Komen thans bij ons tot stand:
 De Landbouw uitgezogen
 Van beestiaal en graan;
 't Bedrijf aan het zieltogen.
 Nu nergens volksbestaan!
 En 's vijands eischen stijgen,
 Voor eigen onderhoud,
 Hij moet hier alles krijgen,
 Ons bloed, ons brood, ons goud.
 De nood nogthans is nijpend
 En dringend hier alom
 D' ellende zoo ingrijpend,
 En 't volk van smart als stom
 Wendt naar den Hemel d' oogen
 50 ,Smeekt om barmhartigheid
 Het vraagt dààr mededoogen
 Wyl het zoovele lijdt.
 De Heer schenk' voor die beden
 Het land de zeeg' en vree
 Verdrijv' de rouw van heden
 En deel' zijn gunsten mee
 Aan ons geschokte erve,
 Door elkeen zoo hemind,
 Opdat, wanneer we eens sterven,
 Ons graf den grond vrij vind!
 Hij geef' aan onze zonen
 Den voorspoed voor hun' vlijt
 Hij wil' hun moed eens loonen
 In ruste voor altijd!*

*Den woensdag 30 December en tusschen 30-31 December geweldig geschut.
 Den 31 December 's donderdags veel gekwetsten en zieken naar het gesticht
 van O. L. V. ten Doorne per auto-diligencies 's middags. De Duitsche zieken-
 dienders worden in de Paterstraat en omliggende bij de burgers ingekwar-
 tterd. De soldaten*

51 *uleren Nieuwjaarsnacht, o.a. door koren op het klosk uitgevoerd.*

[1915]

Den vrijdag 1 Januari 1915 geweldig geschut den ganschen dag.

Den zondag 3 Januari gansch den dag geschut. IJzer, koper en andere metalen ter stede aanwezig geïnventariseerd, evenzoo het graan en stroo en hooi.

Den dinsdag 5 Januari al de paarden der stad in den Boelare opgeëischt door de Duitschers. Verwacht 200 vluchtelingen van Oostende te Eecloo.

Op 3 Koningen geweldig zwaar geschut te hooren. Eenig paardevolk was 's nachts langs de Boelaarstraat opgetrokken. Een trein met zieke Deutsche soldaten komt in de statie van Eecloo toe in den voormiddag. Gedurig geschut dag en nacht (6-7 Januari).

Den vrijdag 8 Januari worden talrijke zieken aangebracht per autowagens in het klooster Zuidmoerstraat. Een 20-tal ruiters rijden hier in den voormiddag rond 9 1/2 uur voorbij in de richting Brugge. Deutsche Protestantische ziekenkinderen -diakonessen- loopen over en weer in de stad en wekken nog al opzien. In 't zwart

- 52 en met een aardige kap op het hoofd. De Duitschers nemen gewezen goederen weg en grondstoffen in de "India Jute Company" en bij Van Doorne, Zuidmoerstraat.

Geschut in 't Zuidwesten, zoo ook den zondag 10 Januari. De Duitschers eischen 60 000 flesschen wijn op. Den maandag 11 Januari om 9 3/4 veel motorwagens langs de Kerkstraat vertrokken komende van Brugge. Vijftig wagens met twee paarden bESPannen om 3 uur namiddag op de Markt. 6 mannen en 1 officier reden die vooraf uit de Brugschestraat komende.

Den dinsdag 12 Januari wordt de wol, voorhanden ter fabriek Duvieusart, Nieuwe Kaai, door de Duitschers medegenomen, zoo ook den wijn bij Desiré Goethals, Jozef Roegiers, Philibert Van Hoorebeke enz.⁹⁹

Daar zet men het werk voort den woensdag 13 Januari.

Den donderdag 14 en vrijdag 15 Januari geschut in het zuid-westen. Het vlas wordt opgehaald door de Duitschers, spijs verzet vanwege de eigenaars en aanwezigheid van den deurwaarder.

- 53 Zondag 17 Januari geschut. De petrool aan 1 fr 25 den liter.

Den maandag 18 Januari veel sneeuw. Geschut voortdurend, zoo mede den dinsdag 19 Januari gansch den nacht door ook.

Zelfde den 20-21 en vrijdag 22 Januari 1915. Op St Vincentiusdag de Koekjes door de duurte der bloem 4 voor een stuk van 10 centiem. Op den middag staan een 20 tal ruiters Uhlanen en huzaren op de Ledeganckplaats: dezelfde ook bemerkt den zaterdag 23 Januari.

Zondag 24 Januari om 3 uur namiddag kwam met eenen doodwagen toe het lijk van den grenadier Jozef Vermeulen te Eecloo geboren den 20 Mei 1892 gesneuveld op het slagveld van Schiplaeken (gemeente Elleweyt] den 25 Augusti 1914, op de kist lag een 3 kleurige sjerp en na den dienst bij het uit-treden der kerk werd de Brabançonne op het hoogzaal met volle orgel uitgevoerd¹⁰⁰.

Maandag 25 Januari 's voormiddags de paarden aangebracht door de Duitscher opgeëischt. Ook het vee in den namiddag.

- 54 Dezen morgen bij eene huiszoeking op het Westeindeken te Maldegem, wegens diefte van rogge wordt de commissaris Serafien Moerman met eenen bijlsag ernstig het hoofd gekwetst.

Den 27 Januari 's woensdags om 7 1/2 uur naar Gent, de Duitschers geven eene aubade aan de commandantuur en aan het huis Van Doorne Charles, Groote Markt, -7 muzikanten- voor 's Keizers verjaardag¹⁰¹. Om 9 1/2 uur te Gent met de registers. Onderhoud met M. Verbeke, substituut opzichts 't milliciegetuigschap voor huwelijk dit met het oog op den omzendbrief van den

burgerlijken beheerder der provincie Ecker. Verder tusschenkomst van den heer Procureur des Konings: de vraag doen viseeren door het parket in de akte niets vermelden, doch het geviseerde stuk bij den huwelijksbundel voegen. Van Gent, waar veel soldaten te zien waren, o. m. veel met dons onder den neus, te Eecloo terug om 6 1/4 namiddag. De priesters en paters mochten om 9 uur verschijnen voor commandant Ægidi. Een weinig vóór vier uur namiddag rijdt eene

- 55 automobiel voorbij in de richting Brugge, zonder den verplichten stilstand aan Ledegancksstandbeeld, een der 3 aldaar geplaatste schildwachten loste een schot, waarop de automobiel stil hield en een der inzittende officieren den sabel trok als om er den schildwacht mede te straffen. Ægidi evenwel trad op 't toneel, zoodat zij er beteuterdweg gedwongen waren hunne namen over te geven. Den zelfden dag in 't klooster O. L. V. een man gebracht zonder beenen, een ander er gestorven. Naar men beweert, worden die in den hof begraven.

Den maandag 1 Februari 1915 wordt om 9 1/2 voormiddag een in het klooster overleden officier der Duitschen begraven. Twee klokken der kerk moeten op straf van eenige honderden mark boete luiden. 7 muzikanten gaan al spelende voorop het lijk, een escort voetvolk volgt. Twee kronen worden in den stoet gedragen. De wachten aan het stadhuis en aan den Gouden Leeuw bewijzen de krijgseer. Al spelende (stapmarchen) komt men van het kerkhof om 10 1/2 u. Een dominee was in den lijkstoet te zien. 3 salvoschoten werden op 't kerkhof gelost.

- 56 Den woensdag 3 Februari de duiven moeten worden aangegeven: aantal, kleur en zitplaats en soort, verbod die te voeden met maïs, tarwe, rogge, garst; boonen en vitsen toegelaten.

Woensdag 3 en Donderdag 4 Februari den ganschen dag hevig geschut en gedommel, denkelijk meest langs de zeekust, ook in het Westen gehoord.

Zaterdag 6 zondag 7 en maandag 8 Februari onophoudend gedonder van het kanon, men beweert van in de omstreken van Oostende herkomstig.

Tusschen dinsdag 9 en woensdag 10 Februari 's nachts veel motorwagens uit de richting van Brugge. Twee zwijnen werden gekeeld en weggenomen bij de W^e De Meyere Brugschensteenweg en bij Angelus Mortier, Raverschootstraat¹⁰². Veel paardevolk der Duitschers samengetrokken op de grenzen Maldegem, Sint Laureyns en Watervliet. De boeren doen in hunne wederzijdse wijken 's nachts policiedienst sinds eenige weken, met vorken gewapend. Zieken van het kloos-

- 57 ter worden met het Duitsch muziek naar de statie gebracht, waar een trein hun ter beschikking was gereed gesteld, om 2 uur.

Den zaterdag 13 Februari 9 1/2 uur 's voormiddags komen uit de Brugschestraat, verwelkomd door muziek, een 70 tal ruiters denkelijk als geleide van eenen generaal, die langs de Molenstraat afzakt en tot aan Balgerhoeke vergezeld wordt van Ægidi, kommandant te Eecloo. Gansch den dag den donder van het geschut te hooren.

Den maandag 15 Februari rond 8 uur 's morgens lossen de Duitsche schildwachten twee schoten t' einden de Brugschestraat - een persoon was uit den tram gesprongen, zonder in het bezit te zijn van een paspoort. Er wordt veel gestolen: talrijke zwijnen worden in hun hok gekeeld en heimelijk 's nachts ontvreemd. Dinsdag 16 Februari 's voormiddags houdt de Duitsche dominee een preek voor de soldaten, zijne geloofsgenooten in de zaal van den Gouden Leeuw, op de Markt, ook de Duitsche ziekenoppasters zijn tegenwoordig.

- 58 Asschewoensdag 17 Februari de kleine Yolanda ontvangt voor de 1^e maal een kruisje in de kerk. Gansch den dag door en 's nachts tusschen 17-18 Februari gedurly geschut. De boerenwacht ontmoet op den spoorweg Zandvleuge en

Sint Jansdreef eene bende dieven, dragende 250 kilo haver, ontvreemd op eene hoeve. De buit werd aangeslagen en de daders verkend¹⁰³.

In den nacht van vrijdag-zaterdag 19-20 Februari worden eenige afgekeurde Belgische soldaten alhier van hun bed gehaald door de Duitschers.

In den nacht van zondag maandag 21-22 Februari dieven van hun bed gehaald, beschuldigd van inbraken rond o. m. de Kerkstraat - Rooze. Een vliegmachien (Zeppelin) 's nachts rond 1 1/2 uur over de stad. Om 9 1/2 gelijk vroeger met de zelfde plechtigheid twee Duitsche officieren ter aarde besteld.

Op vrijdag 25 Februari verbod aan de werkgevers méér dan 24 uren te week te laten arbeiden. Gansche dagen ontelbare motorwagens over en weer.

De kerkregisters van geboorten, huwelijken en overlijdens zijn

- 59 ten Stadhuize van 28 Juli 1796. Heden 27-2-1915 gevonden aangeteekend in dien tijd door Servaas Francies Maes, toen deservitor van Eecloo, pastoor Valentin Veracx overleden zijnde 21-5-1796¹⁰⁴. Den zaterdag 27 Februari moeten verscheidene inwoners ter kommandantuur betalen 6 fr. voor op straat aangetroffen te zijn na 8 uur Duitsche tijd en 30 fr. voor eene herberg open te hebben bevonden.

Met maandag 1 Maart is van 6 tot 8 1/2 het verkeer ter straat toegelaten. Den maandag 1 Maart om 9 3/4 weder een duitscher met het gewoon ceremonieel begraven. Rond 4 uur dezen nacht een geweldige storm, harde donderslagen en hevige bliksemschichten en hagelslag. 57 behoeftigen worden voor dees jaar van oorlog door het armbureel bij gelegenheid hunne eerste plechtige communie gekleed. De Duitschers rijden over en weer met groot materieel, om de bruggen, die beschadigd waren over de Leopoldsvaart te herstellen, de landbouwers moeten den toegang tot hunne landerijen behouden.

Den dinsdag 2 Maart

- 60 laadt men ter spoorwegstatie twee stoomtuigen op en zes reizigerswagens van den tram, dit door Duitsche soldaten, nieuwe telefoondraden worden op het gebouw der Statie gelegd.

Op 3 Maart ('s woensdags) om 7 uur van den morgen naar Caprijcke Wulfhoek aan de Kleemkapel naar de begraafing van Karel Lod. Van de Slycke, overleden den 1 Maart 1915¹⁰⁵. Moeders 36^e verjaardag. Een 16 tal ruiters worden hier ingekwartierd. De Duitschers leggen eene overgroote ladingskaai aan ter statie van den spoorweg. Nagenoeg een 70 tal herstelde zieken zijn naar de statie geleid met muziek der Duitschers, door nagenoeg een gelijk getal vervangen.

Maandag 8 Maart beginnen de Duitschers de wapens op te laden die ten Stadhuize berustend, stonden in overgroote bakken, en voeren die naar de spoorwegstatie. De herstellende zieken, uit het klooster, Zuidmoerstraat, doen nu dagelijks wandelingen in- en rond de stad, zingend vaderlansche liederen.

Den woensdag 10 Maart geschut

- 61 gehoord in de richting van zuid, west-west, denkelijk aan den Yser. De Deutsche troepen houden krijgsoefeningen boven Gents haven, Port Arthur en te Oostacker, gansch de week¹⁰⁶.

Den vrijdag 12 Maart krijgt het gemeentebestuur bericht voor 1 000 stroozakken gereed te maken, als slaping voor dit getal manschappen, die hier in colleges, scholen, patronagiën en Kringen zullen vernachten en van de grenzen naar hier worden getrokken. De generaal met zijnen staf komt hier van Bellem binnen kort.

Tusschen 16-17 Maart (dinsdag - woensdag) 's nachts geweldig geschut Noord-West.

Op 18 Maart doen 's nanoens 350 herstellenden zingend eene wandeling. In den nacht van donderdag-vrijdag 18-19 Maart: zoeklichten over Eecloo.

Eene afdeeling paardenvolk komt hier voorbij langs de Molenstraat den 19 Maart om 10 1/2 uur en richt zich langs de Boelaarstraat verder op (zoo een 160 tal ruiters). Eene halve uur later nog eenig paardenvolk (100 m). Rond den middag een 12 tal officieren te paard, Statiewaarts. De generaal komende van Beernem, en niet van Bellem, gaat zijnen intrek nemen op het kasteel van Herman Enke junior¹⁰⁷. De genaamde Elodie Vermeire is voor hem als keukenmeid aangeworven.

- 62 Al de boeken en bescheiden onzer spoorwegstatie, waar deerlijk wordt huisgehouden, zijn verbrand geworden. De Duitschers doen enkele telefoondraden af en gebruiken die tot eigen doeleinden.

Den zaterdag 20 Maart om elf uur doortocht van regimentwagens en groote afdeelingen paardenvolk, Statiewaarts om den middag nog voort. Reg. der garde du Corps? 's namiddags tal Landsturms om die van Hall met veldkeukens, wagens en verderen tros. Om 4 1/2 u 's namiddags worden met muziek afgehaald voorbij het kerkhof, 190 man voetvolk (oudjes) en een 20 tal ruiters.

Den zondag 21 Maart een 5 tal vliegeniers over Eecloo en omtrek, rond 10 1/2 uur voormiddag - heden en gisteren geweldig geschut zuid-west en west¹⁰⁸. 1 kilo bruine zeep kost 1 frank.

Den dinsdag 23 Maart 's morgens veel wagens de Statiestraat ingereden.

Den donderdag 25 Maart wordt voor den heer Secretaris van Maldegem verteld, dat de Duitsche soldaten in de parochiekerk

- 63 te Maldegem preek hebben doen houden door hunnen dominee, herhaalde malen en het nachtmaal insgelijks in den tempel Gods ontvingen¹⁰⁹.

Den vrijdag 26 Maart 's morgens veel automobielen voorbij, geladen met ijzeren booten en ander getuig in de richting van Brugge. Gedurig geschut noord-west.

Den zaterdag 27 Maart 's morgens een 60 tal Landsturms weg met wagens langs de Brugschestraat.

Den 26 Maart om 11 3/4 uur voormiddags hier voorbij in automobiel: de Koning van Saksen. De val van Przemyśl (Oostenrijk-Gallicië) hier gekend van het begin der week, wordt door N. Rotterdamsche Courant opgegeven als overgave van 9 generaals 2 500 officieren en ambtenaars en 116 000 soldaten¹¹⁰. Ook door de Kölnische Zeitung bekend.

Op den zondag 28 Maart van 's namiddags te 4 1/2 uur gedurig voorbijtrekken van groepen paardenvolk, die naar de statie zich richtten waar talrijke wagens gereed staan, ook 's nachts komen ruiters aan, die langs den ijzeren weg

- 64 worden vervoerd: 's namiddags rond 2 1/2 waren twee lichte veldkanonnen langs de Molenstraat gekomen gesleept door 2 automobielen, ook mede talrijke wagens, deze laatste opgeladen op de Statie, met den overgrooten spoor-trein der Duitschers. Eene mitrailleuse, met eenen zak omwikkeld, op automobiel geladen, vertrekt langs de Molenstraat. De Generaal die hier vertoeft is de prins von Wied.

Op 31 Maart 1915 moet te Gent een huis der stad RudeMerles worden in gereedheid gebracht voor eenen Duitschen prins en zijn gevolg, denkelijk vorst von Wied, die hier zal vertrekken¹¹¹.

Den woensdag 31 Maart om 3 1/4 uur namiddag worden met muziek ingehaald een 1.000 tal voetgangers van den Landsturm, Statiewaarts vertrokken.

Den donderdag 1 April geschut gehoord den dag door. Dees jaar is het geen vasten geweest.

Den vrijdag 2 April - goeden Vrijdag - mogen de behoeftigen te Gent en voorsteden door de liefdadigheid ondersteund, zelfs vleesch eten. Hier te Eecloo valt zulks dien

65 dag te derven. Deutsche soldaten zitten in getal te bidden ter Paterskerk op Witten Donderdag. Op goeden Vrijdag een officier in den dienst 's morgens in de parochiale kerk. Den 2 April betaald in Duitsch geld: papier: 3 briefjes van 100 mark, 2 briefjes van 5 mark, zilver: 1 stuk van 5 mark, 2 stukken van 2 mark en 1 stuk van 1 mark of 320 mark voor _ van de jaarwedde. Op beide Paaschdagen 4-5 April gedurig geschut. Ongemeen veel beweging dag en nacht met zware motorwagens en automobielen. Het gerucht loopt van gevechten aan den Yser.

Aan mijne kleine Yolanda

In de Paaschweek van 1915, tijdens den oorlog

Vader, hoelang nog, eer de klokken
Naar 't verre Rome zijn vertrokken?
Hebben zij dan vlerken aan,
Om naar ginds op reis te gaan?
Kind, eer wij Paschen zullen viëren,
Zullen de klokken ras zich stieren
Beider kant een vleugel aan,
Naar het Pauselijk Vatikaan.
Als zij zullen de kerk verlaten,
Bimbommend nog eens door de gaten,
66 Nemen zij hun stoute vlucht,
Oh! zoo hooge door de lucht!
Vader, als ginder zij geraken,
Wat moeten zij te Rome maken?
Dáár is spraak van ieder kind:
Of 't oprecht zijn ouders mint,
Of 't in de school wil vlijtig leeren,
Of 't met geen makkers gaat verkeerēn,
Tegen d' ouders hun gebod,
En of 't bidt den goeden God!
Ook van U gaan klokken en bellen,
Lief kind, den Paus 't gedrag vertellen.
Daar gij steeds uw beste deedt
En ons spaardet alle leed,
Zullen de klokken U beloonen!
Als weer gij hoort hun blijde tonen,
Zijn zij van hun reis terug.
Oh! Zoo ver! Wat zijn zij vlug!
Wil dan toch in den hof U rappen,
Waar gij 't putje wist op te knappen,
Dat gij graafdet in het zand,
Met uw kleine kinderhand.
67 De klokken, die U hartelijk minnen,
Die rustten op Sint Pieters tinnen,
Brenge uit de verre stee
U 't verlangde Paasche mee!

Den vrijdag 9 April om 7 uur leest de Deutsche aalmoezenier mis aan het outer van den H. Rozenkrans (kant der Kerkstraat) en de Roomsche Deutsche soldaten gaan te communie. De priester deed eene aanspraak in het Duitsch. De Duitschers zoeken in den buiten de zolders af, om den voorraad graange-wassen vast te stellen. De mannen van het werkhuis des spoorwegs en die

van den trekdienst moeten ten stadhuiſe verſchijnen, om getuigenis te geven opzichts zekere mekanieke stuks verdwenen hier uit de ſtatie (9-10 uur voormiddag). De bureelen der Policie (ingang rechts van het Stadhuys) worden het behangpapier afgeſchrapt en de muren bezet door de Duitschers. Inmiddels was de tweede verdieping, zalen langs den rechten kant, tot ſlaapplaatsen ingericht.

- 68 Zaterdag 10 April krijgen de ſluitboomwachters langsheen den ſpoorweg bericht, te zorgen alle belemmering langs de hun toevertrouwde banen te weren.

Den maandag 12 April om 8 uur doortocht van 2 prinsen en gevolg in 4 automobielen naar het front. De troepen ſtonden tegenover het Stadhuys geſchaard. Men zegt de prinsen van Saksen en van Wurtemberg? Met ingang 1 April moeten de herbergen geſloten zijn om 9 uur 15 's avonds, om 9 uur 30 alle verkeer verboden ter ſtraat (Belgiſche tijd 8.25 en 8.40). Het gerucht loopt dat dinsdag 13 April een Zeppelin is gevallen rond Aeltersch Hoeksken en er 12 dooden waren.

Den Donderdag 15-vrijdag 16 meer bijzonderlijk den 17 April 's zaterdags-morgens geweldig geſchut, vooral in het Zuiden. Overleden te Sint Amandsberg den vrijdag 16 April 1915: Christine Seraphine Prudence Brumers, weduwe van mijnen oom Charles Thijſebaert, zij was te Lokeren geboren den 8 Juli 1842, het doodsbericht ſtond in den Gentenaar van 18-19 April¹¹².

Op zaterdag 17 zondag 18 en maandag 19 April

Lampaerts molen achter de herberg In 't Muldershuis bij M(attheus) Lampaert werd in april 1915 met de grond gelijk gemaakt. Rechts staat de Zandvleugemolen die in 1917 werd afgebroken.

69 wordt door de postboden de samenstelling der huisgezinnen opgenomen met het oog op den broodpegel: 250 grammes per persoon¹¹³. Gebrek aan bloem en meel doet zich nijpend gevoelen.

Op zondag 18^e April krijgen de hier aanwezig grijze soldaten eenen helm¹¹⁴. Zij trekken ermede op den woensdag morgen te 7 uur langs de Molenstraat met zich voerende twee veldkeukens, naar men zegt voor krijgsoefeningen. Het gerucht loopt dat de hier verblijvende ruiters den 28 April aftrekken. Op woensdag 21 April wordt aanvang gemaakt met het wegnemen van het roerend getuig in den westmolen, nevens de kapel van het H. Graf, Molenstraat, eigendom van Mattheus Lampaert¹¹⁵. Daardoor blijft er van 7 molens maar één meer over¹¹⁶.

Den vrijdag 23 April om 2 uur komen per tram toe eene afdeeling blauwe krijgers (landsturm) van Bellem, ook een 250 tal voetgangers, grijze met helm, komen voorafgegaan van muziek van ginds terug.

Den zondag

70 25 April om 11 uur geven de Duitschers concert op de Kiosk, Groote Markt. Den maandag 26 April begint het stelsel van de broodbons. 185 gram meel of bloem tegen eene kaart per dag en per persoon of wel 250 gram brood bij welken of onverschillig waar het gewicht brood kan bekomen 44 centiemmen per kilo.

Den maandag 26 April vroeg in den morgen, veel troepen weg (blauwen) met den trein. 's Namiddags om half vijf uur een Engelsch vliegtuig over de stad komende naar het schijnt van Thielt, waar volgens gerucht, bommen werden geworpen op een nijverheidsgesticht dicht de Statie, door de Duitschers gebezigd. Den dag door, talrijke legerwagens over en weer.

Op dinsdag 27 April om 8 uur een 80 tal ruiters, uhlanen uit de richting van Balgerhoeke. Vanwege de Deutsche officieren wordt geklaagd over gebrek aan wit brood, ten Stadhuize.

Den woensdag 28 en Donderdag 29 April onophoudend geschut. zuidwestwaarts, beter te horen;

71 den 29^e 's avonds om 10 uur een Zeppelin over Eecloo uit het Noorden naar het Zuiden. 's morgens was er veel beweging geweest met legerwagens. Veel soldaten min dan naar gewoonte.

Den vrijdag 30 April om 3 3/4 uur per trein 150 Deutsche soldaten ongeveer toegekomen, ook een 30 tal vluchtelingen van rond Eerneghem.

Den zaterdag 1 Mei om 10 uur 's voormiddags vertrekken 250 man Landsturm met muziek statiewaarts.

Eene kindervraag - De Vlieger

Vader, wil m' een vlieger plakken
 Als 't U belijft, weerom, niet klein?
 D' ander hangt in gindsche takken,
 Het kluwen brak, het was te fijn.
 Gaat gij goed papier gebruiken
 En de roeikens sterk daarbij?¹¹⁷
 Als hij op-en af moet duiken
 Ofwel kantlen gaat op zij,
 Kan hij tegen wel wat duwen
 Tegen schudden en den wind;
 Ander garen neem 'k voor 't kluwen¹¹⁸
 Wyl 'k een nieuwen staart aanbind
 Wij gaan, ik en mijne makkers
 Spelen met den vlieger dan,

72

Ginder op ons weideakkers.
 Hoog moet hij, zoo hoog hij kan!
 Vader, wilt Gij ook een sterre
 Plakken op den vorenkant,
 In goud? 'k zie haar dan van verre,
 't Is of er de zon in brandt!

1 Mei 1915

Zaterdag 1 en zondag 2 Mei geweldig geschut den ganschen dag door, zuid-westwaarts.

Den maandag 3 Mei 's morgens rond 5 uur méér dan 30 vliegtuigen over Eecloo. Er werd door de Duitschers in den buiten naar geschoten. Veel ruiters weg uit het omliggende, ook langs de Brugschestraat zijn er vertrokken. Opeisching van paarden, de Boelaarstraat staat vol. Gansch den dag geschut in het Zuid-westen, ook den dinsdag 4 Mei, wanneer bevel komt al de duiven te dooden. 100 frank

- 73 voor eenen zak tarwebloem, de rogge aan 60 fr, de tarwe 80 fr. Den woensdag komt er verandering in de zaak der duiven: die van waarde mogen behouden worden: de vlerken gesneden, in een bijzonder lokaal op te sluiten en voor 4 maanden voedsel bezorgen, dit alles onder toezicht der Duitschers.

Den donderdag 6 Mei concerten den dag door: wegens den verjaardag van den Kroonprins.

Den vrijdag 7 Mei met muziek om 9 1/2 uur begraven en gedragen door soldaten eene Duitsche ziekenverpleegster, veel officieren erbij en manschappen alsmede een 20 tal diakonessen. Gisteren avond was er zuid-westwaarts wederom geschut te hooren.

Zaterdag 8 Mei de Duitschers worden moeilijk opzichts biljetten, en in zake van op straat te zijn zelfs om 8 uur 40. Geschut gehoord doch in de verte.

Den maandag 10 Mei om 7 uur 40 's morgens een luchtschip te zien varende van Zuid-West naar Noord-Oost. Het voer eene vlag wit blauw en rood.

Den 11, 12, 13, 14 Mei onophoudend geschut. Meest uit het Zuiden te hooren.

- 74 Den 14 Mei mag den tram enkel tot aan Aeltre rijden, dit duurt tot den zaterdag 15 Mei te 5 uur. Er is een half uur verlengenis voor den tijd, dien men op straat mag overbrengen, nu tot 9 uur 10 Belgische tijd.

Geschut den 15 en 16 en 17 Mei. Dien maandag 's morgens om half 5 een Zeppelin met 12 vliegeniers over de stad. Men heeft ernaar geschoten. Oneindig veel beweging van legermotorwagens. Inwoners worden geknipt door de Duitschers voor op de spoorbaan te wandelen¹¹⁹. Bereids moeten de lijsten worden opgemaakt der ter stede verblijvende weerbare mannen van 17 tot 35 jaar oud.

Den donderdag 20 Mei geschut te hooren. Nagenoeg 1 320 personen gaven zich aan voor weerbaar man.

Den 23 Mei, sinksenzondag, versieren de Duitsche soldaten hunne kwartieren en wachtposten met loovers¹²⁰. Ook de beneden ingang van het stadhuis en de zalen door hen betrokken staan vol groen. De automobiels, hier voorbij gesuft, droegen groenten en zelfs bloemen.

Over en weer rijden kleine groepjes ruiters.

den 25 Mei 's dinsdags worden de zieken

- 75 in het hospitaal, Klooster der Zusters van Liefde, voorzien van geweren, tusschen 23-24 Mei op Pinksterenzondag 's nachts 12 uur oorlog tusschen Oostenrijk en Italië.

Den woensdag 26 Mei geschut te hooren in het verre zuid-westen. Om 8 1/2 uur 's avonds een Zeppelin varende in Noord-Westelijke richting, scheen niet hoog te zweven. Gestadig geschut te hooren.

Den zaterdag 29 Mei om 7 uur min een kwart 's namiddags 5 vliegeniers te zien, komende van het Noorden. Er is te Gent naar geschoten geworden. De daver van het kanon is in de bosschen goed waar te nemen. Het kasteel van Martens de Vervier te Waerschoot op den Dam moet in gereedheid worden gebracht voor het daarstellen van eenen legerstaf¹²¹.

Den maandag 31 Mei om 7 uur 50 een zeppelin zuidwaarts Eecloo te zien in Westelijke richting verdwenen (s' avonds).

Den 1 Juni 's dinsdags uit die richting terug om 3 1/2 uur 's morgens het ontploffen van bommen was te hooren.

- 76 Den woensdag 2 Juni 's morgens worden veel paarden met hunne ruiters ter statie opgeladen, gansch den dag het geschut te hooren in de verte.

Den vrijdag 4 Juni om 1 uur van den namiddag uit de richting van Brugge nagenoeg 200 man voetvolk, in de sparrenbosschen dicht het Pannenhuis had men halt gehouden om te eten, want de veldkeukens waren erbij, morgen 5 Juni vertrekken de krijgslieden hier thans van dienst, naar Roeselare?¹²² De grenzen worden afgezet met prikdraad en andere draden met electrischen stroom tegen het overschrijden: 3 volle wagens piketten zijn met den tram hier naar Watervliet vertrokken¹²³. Van gisteren avond 3 Juni om 7 uur tot heden 4 Juni (8 uur 's avonds) onophoudend geschut langs den kant van Holland, naar op de grens wordt beweerd, zijn er vlootoefeningen?

Den zondag 6 Juni nieuwe bezettingstroepen, gisteren uit de richting van Brugge aange-

- 77 komen. Veel Elzassers eronder aangetroffen, in de kerken velen gezien.

Den maandag 7 Juni in den vroegen morgen, tal legerwagens ontmoet, die van Brugge afzakken. Gisteren veel volk vervoerd langs de baan van den spoorweg Brugge Eecloo Gent. Naar men zegt voor Antwerpen bestemd. Heden om ongeveer 2 1/2 uur stuikt een Zeppelin, geschoten door een vijandig vliegtuig, neder op het klooster der Visitatie te St Amandsberg, Gentstraat. Erge ramp, veel slachtoffers en groote schade. De brandweer van Gent moest ter hulp snellen. Om kwart vóór 7 uur 's namiddags een luchtgevecht 8 vliegeniers tegen elkander aan het schieten, zuid-westelijk geweldige slagen. Den ganschen dag overigens was het kanon te hooren, West-Zuid-West. De gewone wachtposten t' einden de Molen- Brugsche en Boelaarstraten zijn betrokken.

Van 7 tot woensdag 16 Juni geschut te hooren in 't verre westen. De Duitschers vervoeren telefoonpalen naar de grenzen.

Den woens-

- 78 dag 16 Juni om 3 1/2 uur 's morgens een vliegenier heel hoog zuidwaarts te bespeuren. Er komt bericht ten stadhuize dat er legeroefeningen gaan plaats hebben den 26 Juni 's zaterdags en dat er verbod zal zijn tot het openen der herbergen van 6 tot 11 uur Belgische tijd. De weerbare mannen van 17 tot 35 jaar hebben zich aan te bieden op het voetbalplein t' einden de Molenstraat den zaterdag 26 Juni op hoogergemelde uren¹²⁴.

Den zondag 20 Juni te half 8 met de gewone muziek en gevolg een Duitscher, hier bezweken in het Klooster, begraven. Om 4 1/2 uur 's namiddags geschut in de lucht te hooren, naar eenen vliegenier.

De volgende 3 dagen zwaar geschut te hooren in het verre westen.

Den 24 Juni 's donderdags vat men in de oude schietbaan der Burgerwacht, Teerlingstraat, de werken aan tot geschiktmaking des gebouws voor gevang¹²⁵. Die uitvoering zal nagenoeg 6.000 fr aan de stad kosten en is door de Duitschers opgelegd.

- Zaterdag 26 Juni ontbraken een 5 tal mannen aan de oproeping der Duitschers op het voetbalplein. Tusschen zaterdag zondag 26-27 Juni groote beweging, muziek en luidruchtigheid bij het soldatenvolk.
- Er gaan den maandag te 5 uur een 200 tal mannen muziek aan 't hoofd weg langs de Molenstraat. De rijwielen voor mannen moeten worden aangegeven ten stadhuize met merk en aanwijzing in welken staat zij zich bevinden.
- Op 1 Juli 's donderdags te 5 1/2 uur namiddag 16 legerwagens uit de richting van Thielt langs de Brugschestraat met een 20 tal ruiters. 't Gerucht loopt dat een consortium uit de Vereenigde Staten de Belgische spoorwegen willen afkopen voor 4 miljards.
- Vrijdag 2 Juli 4 treins 's nachts ledig naar Brugge, veel wagens medeslepende. 125 ruiters uit de Boelaarstraat 's morgens om 7 3/4 uur naar de Statie, om 11 uur nog 135 ruiters over de Markt uit de Kerkstraat bij, 2 uur 150 man te paard, om 5 1/4 nog 4 legerwagens met 130 ruiters van Balgerhoeke.
- 80 Zaterdag 3 Juli kanongebrom in de verte. Den zondagmorgen rond 9 1/4 geweldig geschut, denkelijk bommen die ontploffen. Aanslaan van den oogst door de Duitschers. Ondertusschen geschut noord-west in de eerste helft van Juli.
- Voor den 21^e, verjaring van 's Lands onafhankelijkheid, worden de beeltenissen van ons vorstenpaar ter groote zaal achter driekleurige behangsels op het stadhuis geplaatst¹²⁶. Fernand Nisol vervaardigt de consolen¹²⁷. In de Kerk van St Vincent den woensdag 21 Juli om 8 uur eene plechtige mis en muziek voor het welzijn des vaderlands. Van menschengeheugen nooit meer volk in den tempel, ook het gebed voor den Koning werd na den dienst gezongen. Bij het uitkomen van die groote menigte volk schoot Ægidi in gramschap en beval den soldaten in het stadhuis de wacht het geweer te grijpen tegen de menigte in, wat de krijgslieden tegen hunnen dank, 't was te zien, uitvoerden. De bureelen van het stadhuis zijn den ganschen dag gesloten, behalve één uur van 9 tot 10 voor den burgerlijken Stand.
- 81 Eenige jongelieden, die Belgische oude krijgslieden hoofddeksels opgezet hadden en zich op straat daarmede hadden getoond, werden met een vijftal gevangen gezet.
- Zaterdag 24, zondag 25 maandag 26 Juli, geweldig geschut in het Westen, den dinsdag 27 Juli om 6 1/2 uur 's avonds een 7 tal vliegers te bespeuren in het Westen¹²⁸.
- Den donderdag 29 Juli de boter aangeslagen door de overheid, de boeren eischen 4 fr 25 den kilo, terwijl wettelijk de prijs op 3 fr 80 is bepaald.
- Den vrijdag 30, zaterdag 31 juli en zondag 1 Augusti geweldig geschut zuid-west-west. Het gerucht loopt, dat de Deutsche burgers in België het land moeten verlaten.
- Den maandag 2 Augusti rond 6 3/4 eene vreeselijke gebeurtenis: In het huis n° 150 der Molenstraat werden Alfons Gerard Aercke, geboren te Eecloo, den 1 Mei 1899 en Maria Julia Aercke, geboren te Eecloo, den 2 December 1904, kinderen van Petrus Josephus en van Maria Longueville, door hunnen broeder Frans August, geboren te Halewijn den 10 Maart 1897, laffelijk met eenen hamer in hun bed vermoord¹²⁹. De moordenaar was gevlucht,
- 82 doch enkele uren nadien, in den voormiddag nog aan de brug van Mariakerke-bij-Gent gevat en naar het gevang overgebracht te Eecloo, Teerlingstraat, om 1 1/2 uur namiddag, aangekomen zijnde met den tram. Eene woedende menigte vergezelde den hooswicht, die eerst ter kommandantuur was geleid, om 4 uur een vliegtuig te zien ('s namiddags) ten Zuiden.
- Voor de moord kwam het parket toe den dinsdag 3 Augusti te 1 1/2 uur 's namiddags. De moordenaar werd van de Raamstraat (gevang) naar de Molenstraat gevoerd, begeleid van 8 soldaten, bajonet op het geweer.

Den woensdag om 7 1/2 uur met den tram naar Gent overgebracht. 125 fr voor eenen zak bloem. Alle opkoop van boter, die voorleden donderdag meer dan 4 fr opgekocht werd, is verboden. Op de markt van Eecloo alhier mag zij komen.

Van vrijdag 6 tot dinsdag 10 Augusti onophoudend zwaar geschut te hooren in het Westen vooral.

83 Den woensdag 11 Augusti om 5 3/4 namiddag een vliegtuig over Eecloo.

Den vrijdag 13 Augusti te 9 1/2 voormiddag wordt een weinig noordwaarts de brug van Raverschoot uit de Schipdoncksche vaart het lijk opgetrokken van zekeren Edmond Buysse, 43 jaar, Aardewerker, oorspronkelijk van Maldegem.

Den dinsdag 17 Augusti om 6 1/2 uur nanoen een vliegenier te zien.

Zondag 22 en maandag 23 Augusti in den vroegen morgen, zwaar geschut te hooren Bruggewaarts. Met de gebruikelijke eer den 23 een officier van gezondheid der Duitschers begraven. Muzikanten kwamen van Wateruliet daartoe naar hier. Prijsdeeling in het gesticht voor de kleine Yolanda¹³⁰.

Bruine waschzeep van 1 fr 50 tot 1 fr 65 den kilo, petrool aan 2 fr 50 den liter.

Vrijdag 27 en zaterdag 28 Augusti geweldig geschut in het Westen. 100 paarden worden hier opgeëischt. Troepen worden verwacht. Geene kermis dees jaar wederom.

Op zaterdag 28, maandag 30, donderdag 31 Augusti over en weer doortocht van ruitery te oordelen samengesteld uit verschillende regimenten, er zijn er met lansen en helmen, anderen huzaren van den dood enz.

84 De paarden van boven 3 jaar moeten gebrand worden op de linkerbil E4 (Etappen vier). Geen andere taal dan Vlaamsch en Duitsch voor de betrekkingen met de overheid.

Den 3 September 's vrijdags in den morgen 1:000 infanteristen met den trein, na een oponthoud van eenige uren in de richting der grenzen. Molenstraat en Boelaarstraat enz afgereisd.

Den zaterdag 4 September om half elf nagenoeg 800 voetgangers te Eecloo toegekomen.

Voor Yolanda, bij de prijsuitdeeling in 1915

85 Yolanda, ons allerliefste kleine,
Van gemoed en harteken nog zoo reine,
Wat t deed uw' ouders innig deugd!
Wat baarde 't hun oprechte vreugd!
Wanneer uw eersten prijs gij hun kwaamt toonen
die uwe groote leerzaamheid moest loonen.
Ga voort, mijn kind, en leer met vlijt,
Let toch wel op; verkwist geen tijd;
Wees Gode dankbaar om zijn groote gaven;
Zoek in Zijn Geest altijd uw geest te laven,
Zoek Hem, voor uw verstand, het Licht;
Bekwaam U door goed onderricht
En wilt Ge in de wereld verder gelukken,
Zorg steeds het spoor van eer en deugd te drukken,
Gewapend ook met wetenschap,
Gaat uw weg omhoog, trap voor trap!

Aardappeloogst

Vader, Gij neemt riek en spade
En de groote mand erbij!

- 86 Meent Gij dat 'k het niet en rade:
 't Is 't patattensteekgetij!
 Ik kruip ras op den kruiwagen,
 Zet mij op de zakken zacht!
 Hij heeft meerdren last te dragen
 'k Ben voor hem zoo'n kleine vracht!
 'k Rijd dan vreugdig naar den akker,
 Door een beste paard gevoerd,
 Terwijl hier en daar een makker
 Mij met spijtig oog afloert,
 Vader, kunt ge er nog een laden
 Mede op uw kortgerij?
 Wijl een mijner kameraden
 Gaan zou zitten nevens mij;
 Jefken, kom langs hier gekropen,
 Vader voert u ook met mij,
 Dan moet ge achterna niet loopen
 En wij zijn met twee zoo blij!
 Laat ons dan op 't land maar loopen,
 Waar d' aardappels zijn gegroeid!
 't Loof gelegd op groote hoopen!
 Blij gespeeld en blij gestoeid!
 Elk nu dapper aan het zoeken
 Naar wat hout in d' elzen kant!
 Naar wat stroo op gindsche hoeken
 Van 't gewezen roggeland!
 Alles is gereed voor 't vuurkijn
 Dat alras aan 't laaien gaat!
 't Zal weldra een groote haard zijn
 Waar een groote vlam uitslaat.
 En wij smijten dan wat knollen
 In den heeten asschegloed
 Eten later, versche bollen
 Die ons smaken, oh! zoo goed!
 Evenwel zegt onze vader
 Dat voorzichtigheid ons past,
 87 Bij het vuur niet al te nader
 En dat doen wij, zeker, vast
 Eccloo 10 September 1915

Den zaterdag 11 en zondag 12 September geschut in de verte zuidelijk, 's namiddags 7 vliegeniers in de lucht te zien, den zondag avond ook een Zeppelin om 8 3/4 die zuidelijk Eccloo zweefde.

Geschut nu en dan doch den vrijdag 17, zaterdag en vooral den zondag 19 September rond 4 uur 's morgens geweldig. Treinen rijden Bruggewaarts bijna alle dagen en komen terug met spoorwegmateriaal, naar men zegt, uitgebroken tramlijnen van West Vlaanderen. De paspoorten komen de menschen duur te staan. Een nieuw getuigschrift van eenzelvigheid wordt ingevoerd. Petrool aan 2 fr 25 den liter.

Van maandag 20 tot donderdag 23 September geschut. Ook een gevecht in de lucht tusschen vliegeniers. Eene bom wordt te Gent gesmeten, aan den Hulstenbaan, eene onderwylzeres den arm gebroken. Een trein van Brugge.

- 88 Den donderdag 23 September klimmen Duitsche soldaten op den toren der groote kerk en richten er een waarnemingspost in: slaapgoed en stoelen en

tafel naar boven gedaan. Boter, die wordt opgelegd, betaald aan 4fr 30. Den zaterdag 25 September na 10 dagen kanongedonder om 8 1/4 alarm bij de Duitschers, eene proef tot ras op- of afrukken, wordt gezegd.¹³¹ Het brood staat 42 centiem den kilo. De Duitse overheid stelt den prijs der aardappelen voor de menschen aan 6 frank en er wordt er het dubbel voor gevraagd per 100 kilos.

Den maandag 27 September 2 u, Yolanda voor de eerste maal te biecht bij den eerwaarden pater Bestuurder in 't Gesticht H. Vincentius à Paulo¹³².

Den 1 October 's vrijdags 1 000 wagens met graan 's voormiddags in de Statiestraat, opgeëischt door de Duitschers. 100 metsers en timmerlieden door de Duitschers gevraagd. Die niet te bekomen zijnde, moeten 12 metsers en 9 timmerlieden van Eecloo zich aanbieden, om den 4 October 's maandags te vertrekken te 5 1/2 uur zoogezegd om huizen te herstellen, de Duitschers zouden voor vervoer zorgen, de ambachtslieden hunnen alem mede te brengen.¹³³ Naar men zegt, zijn enkele arbeiders uit het omliggende gevankelijk medegeleid geworden voor het metselwerk te doen.

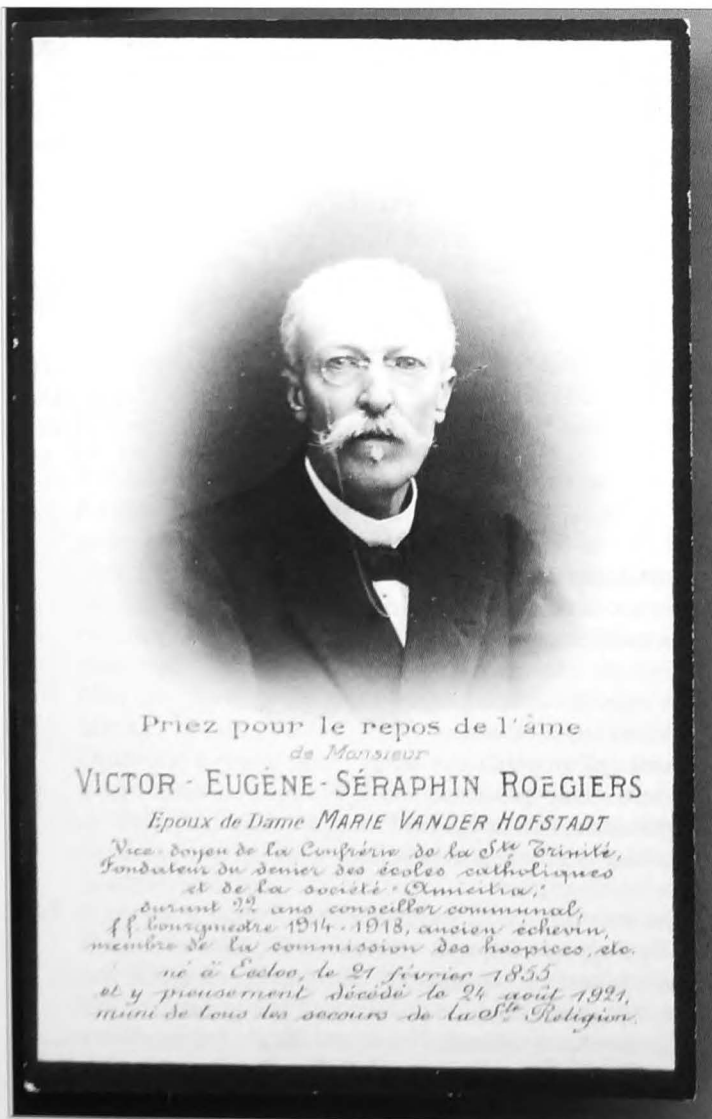
- 89 Zwaluwenvertrek in 1915
 Zwaluwtje, zwaluwtje waar trekt gij heen?
 Waarom hier's winters ons laten alleen?
 Gij wist bij ons zulk schoon nestje te bouwen.
 Zal dit vertrek U niet later berouwen?
 Uw jongskens vlogen ten allen kant rond,
 en waren zoo lief, gezwind en gezond.
 Moeten die thans ook met U op de baan
 En al den last van het reizen doorstaan?
 Mijn kind, wij zijn zoo erg bang van de vlagen.
 Die altijd teistren de wintersche dagen.
 Weet dat ons vlerken, ons lijf en ons bloed
 Onmoogelijk missen den zomerschen gloed.
 Wij leven van gedierte, muggen, venijn,
 Die woekeren zeker bij zonnegeschijn.
 Ons jongskens allen zijn vlug en reeds fel
 De groote reis onderstaan zij al wel.
 Vertrekken wij thans naar de warme landen,
 Echter innig, onverbreekbaar de banden
 Die ons hechten, oh kind! aan Vlaandrens grond,
 Waar uw wieg -ons kroost zijn nestje- eens stond!
 Als bloemen en planten boomen en struiken
 Wederom zullen tot 't leven ontluiken,
 Nemen wij spoedig den terugtocht aan
 Naar hier, over den wijden oceaen.
 Lief kind, bid God om den zaligen vrede;
 Hij deele dien, vóór ons komst, U nog mede.
 Dan juicht gij uw hartje vreugdevol uit
 En kwetteren mee de zwaluwtjes heel luid!
 Eecloo 1 October 1915
- 90

De stad moet 40 mannen bezorgen. Den woensdag 6 October om 8 uur vergadering in het Vredegerecht, Geen uitslag. Om 9 uur vergadert de gemeenteraad. Om 11 uur komen timmerlieden en metsers bijeen, zonder gevolg. Een plakbrief wordt uitgehangen, nu bij dwang allen in het Vredegerecht om 5 uur. Daar worden er aangewezen door den kommandant Agidi. Dezen die uitgestoken zijn vernachten in den Werkmanskring. Enkel en alleen voort-

vluchten. In den avond van woensdag geweldige betooging vanwege de vrouwen vóór den Groenen Boomgaard. Overal Duitsche soldaten met de bajonet op het geweer. Het Schepencollegie heeft het erg te verduren van bekribbelingen. Den donderdag worden de mannen van Lembeke en Caprijcke 's nachts van hun bed gehaald, hier binnen gebracht. Erge opschudding in de stad.

- 91 De bazen moeten jongere ambachtslieden aanwijzen. Geenen boden zich aan den donderdag 's namiddags om 6 uur. Enkele metsers en timmerlieden mochten huiswaarts keeren¹³⁴.

Een 40 tal werden den vrijdag morgend om 4 1/2 per trein, begeleid door 250 soldaten, weggevoerd. Den vrijdag voormiddag geweldig rumoer in de stad. De bel van den heer Victor Roegiers werd afgetrokken, de soldaten, bajonet op 't geweer loopen de stad af en jagen de bevolking uiteen. Evenals gisteren na 6 uur niemand ter straat meer. 's Namiddags 8 October wordt de plakbrief uitgehangen van de straf, die Eecloo heeft opgelopen: tot dinsdag 12 october

Victor Roegiers,
oorlogsburgemeester
(1914-1918).

te acht uur B. T. binnen te blijven, niet op straat¹³⁵. Vrouwen en meiden mogen 's morgens van 8 tot 9 1/2 voormiddag zorgen voor proviandeering en voorraad, den zondag 10 October van 7 tot 9 uur enkel ter kerk - alle fabrieken stilgelegd - alle herbergen gesloten - de kinderen en onderwijzers mogen zich ter school begeven - stadspolice en beambten mogen vrij de stad doorkruisen. De Burgemeester Roegiers en de Schepenen elk 300 mark boete, om ertoe gedwongen te moeten geworden zijn tot bijeenroeping der bouwwerklieden en Eecloo geen voldoende getal mannen te hebben geleverd.

Den zondag 10 October enkel 2 uur voor de missen, om 9 1/2 uur 's morgens Eecloo als uitgestorven. Duitsche soldaten alleen op de straat. Niemand, niemand die zich waagt. Er is

- 92 geschreven de weggevoerde werklieden uit Clercken. Alle 14 dagen zullen zij eens huiswaarts mogen keeren. Aan elk gezin der betroffen ambachtslieden wordt per week extra 4 frank hulp bij verleend.

Den maandag 11 October geweldig geschut gansch den dag.

Den dinsdag 12 October te 8 uur de menschen vrij 's morgens. 's Namiddags om 4 1/4 uur trekken 3 automobiels en 14 motorwagens ledig de Brugschestraat in, naar men zegt is Westende ontruimd. Geschut 3 dagen lang.

Den zaterdag 16 October eten wij voor de 1^e maal van het Voedingscomiteit wit brood; het is welkom!

Zondag 17 October geweldig geschut den ganschen dag; het houdt 3 dagen aan. De bosschen en struikgewas worden op 50 met. afstand der spoorbaan uitgerooid.

Zondag 24 October 's namiddags geschut in 't Westen. De weerbare mannen opgeroepen tegen maandag en dinsdag op het stadhuis. Gansch de week nu en dan geschut. De Elzassers, die hier in bezetting liggen, schikken woensdag 3 November af te reizen naar Brugge om hier vervangen te worden door mannen van Oostende, zelfde bataljon.

Den zondag 31 October geschut. Paus Benedictus XV laat bij voorrecht toe dat de priesters op aanstaanden Allerzielendag, 2 November 1915 's dinsdags, 3 missen doen, evenals op Kerstdag. 't Is de eerste maal dat zulks in ons land plaats heeft.

93

Hoop!

Midden ramp en druk geboren,
Gaf ons land zich niet verloren.
Daar rees, uit den onheilsvloed,
Een tijd van rijkdom en voorspoed.
Eens dees onweer afgedreven,
Als geen wolken hier nog zweven,
Komt de zonne weer, vol pracht,
Leven schenkend ons en kracht!
't Belgisch volk herneemt zijn wegen
Trouw in 't Recht, met 's Heeren zegen
Staat het in 't beschavingsheer
Op de voorste reten weer.
"Vrijheid" schreef het op zijn vanen,
't Kocht die met zijn bloed en tranen
Die, op 't slagveld, zijn het zaad,
Waaruit 't nieuw geslacht ontstaat
Dat alomme zich doet gelden,
Dat de wereld zal vermelden,

94

Als een volk door strijd gestaald,
 Wien een eereglans omstraalt.
 't Zal met nieuwen moed dan strijden,
 toonen zal 't trots vroeger lijden.
 Dat 't wil klimmen, trap voor trap,
 Hooger op in Wetenschap.
 Handel, Nijverheid herbloeiend,
 Zijn veestapel weeldrig groeiend,
 Met rijken oogst op 't land,
 Maken duurder nog het pand,
 Dat ons bleef, door d' Heer hierboven,
 Dien elk danken moet en loven;
 Smeekend Hem vergiffenis,
 In de bee tot lafenis,
 Voor ons zonen, die hier vielen,
 Op wier needrig graf wij knielen,
 Overstelp't door rouw en smart
 Evenwel met Hoop in 't hart!
 Eecloo 1 November 1915

Woensdag 3 November de Duitschers, hier, gaan naar Brugge en die van Oostende lossen hen af.

Van tijd tot tijd in de week geschut, hevig den zondag 7 en maandag 8 November.

Op 9 November 's dinsdags worden de archieven van ons stadhuis ter klas-seering naar Gent overgebracht. De melk aan 12 centiemen de pint.

Den zaterdag 13 November een bericht, waaronder gansch

95 het grondgebied Maldegem, operatiegebied wordt.

Den zondag 14 November geschut in 't Westen te hooren. De herbergen te slui-ten op 9 uur 45 Duitse tijd. Gedurig geschut. De Duitschers hebben hun-nen tempel voor de soldaten, behorende tot de Evangelische Hervormden, ingericht in de zaal van Werkmanswelzijn, Statiestraat.¹³⁶ De eigenaars van canadaboomen van 0.70 m doorsnede op borsthoogte moeten die aangeven op het Stadhuis op bevel der Duitse overheid. De gewezen soldaten van de Klassen 1895, 1896, 1897, 1898 worden op een lijst gebracht, alsmede de gewezen Burgerwachten, voor nadere bewaking. Ook de weerbare mannen van 17 tot 35 jaar moeten nader worden opgegeven: adres, stiel, geboortejaar. De vreemdelingen zijn mede aangewezen met daarbij nog de dagteekening hunner komst in de stad: nagenoeg 100 mannen en vrouwen. Voortdurend geschut.

Den donderdag 25 November 1915 om 9 uur komen uit het huis Van Doorne, Markt, nevens den Leeuw een 15 tal vrouwen en juffers, gekeurd door de Duitse artsen als... geile vrouwen of hoelinnen¹³⁷. Den zelfden dag bijna geen boter ... tegen 4 fr 50 verkocht. Men noemt verscheidene jonge juffers o. a. de meid van Firmin Van Wassenhove, De Keyser en Aimé Van Deputte-Dauwe, die te veel Duitsch vel hebben geëten en weggejaagd werden.¹³⁸ Gedurende de

96 4 eerste dagen van December geweldig geschut dag en nacht.

Den woensdag 8 December 2 gepantserde treins in de statie. Alle hoeveelheid aardappelen hoven de 50 kilos aan te geven ten Stadhuize.

Tot zaterdag 29 December alle dagen geschut te hooren. Het lijnzaad hier voorhanden moet hinnen gebracht worden. Alle vrijdagen wordt hier boter 450 kil verkocht in de Zondagschool¹³⁹. De prijs is weer 4 fr 40 bij de boe-ren. De botermarkt wordt teenemaal verlaten.

Den 30 en 31 December geschut te hooren, 7 vliegeniers hier in het Zuiden te zien om 9 1/2 uur 's morgens en terug om 3 1/2 uur 's namiddags op Nieuwjaaravond, den vrijdag.

[1916]

Den zaterdag 1 Januari 1916 hoort men schieten: een goed begin, weerom, daarbij koud, regenachtig weder.

Woensdag 5, Donderdag 6, Vrijdag 7 Januari, stokers en trambedienden o. m. Pieter Everaert en Pieter Vrombaut gevankelijk door de Duitschers naar Gent overgebracht¹⁴⁰.

Zaterdag 8 Januari 1916 om 10 3/4 voormiddag 8 motorwagens hier voorbij van Brugge.

97 Den zondag 9 Januari om 1 uur in de Kommandantuur geroepen.

Enkel nog in den binnen te rijden met velo en gerij, zonder paspoort.

Den 16 Januari 's zondags op den Rabautsweg, komende van de Oostveldstraat overvallen door zenuwtrillingen gansch den rechten kant des lichaams,

s maandags bij dokter Haemers, poeiers van salicylate de soude moeten nemen, beternis na eenige dagen¹⁴¹.

Den 23-24-25 geweldig geschut,

den vrijdag 28 Januari reis naar Gent en Loochristy

's zaterdags 29 Januari, verbod te luiden nog met de klokken. De superior van 't Collegie begraven dien dag¹⁴².

Den 1 Februari verandering van bezetting.

Den vrijdag 4 Februari en 's daags nadien geweldig geschut. De paspoorten voor Brussel teruggehaald. De voerlieden van 't grensgebied verboden naar Eecloo te komen.

Donderdag 17 Februari om 4 1/2 namiddag nieuwe troepen bij de burgers gelegd. 1 000 paar lakens opgeëischt.

Zaterdag 26 Februari om 11 1/2 uur, 65 legerwagens, waarvan 18 langs de Boelaarstraat, de overigen langs het Oostveld vertrokken. Sneeuwstorm.

98 Donderdag 2 Maart het gerucht loopt, dat Edgard Van de Woestyne, spoorwegarbeider over 6 weken gevangen genomen wegens spioeneering, ter dood is veroordeeld te Gent. 3 trambedienden De Kneef, Claeys en Vrombaut werden vrijgesproken¹⁴³.

Heele dagen geschut. 3/4 van al het stroo, dat te Eecloo den 15 Januari zich bevond, wordt door het Deutsche Leger opgeëischt. Den 3 Maart aan de Vaart reeds 100 duizend kilos te leveren. Er begint veel ellende te komen.

Geweldige sneeuwstorm van 3 tot 4 Maart. Veel automobiellwagens naar Brugge 's nachts.

Den zondag 5 Maart werden de begoede burgers verwittigd, dat om 8 uur 's avonds troepen werden ingekwartierd o.a. in de Molenstraat. Enkele gekomen.

Den maandag 6 Maart ligt de hagel 's morgens 5 centimeters dik gevallen. Meestal de zwijnen worden opgeëischt, ook aangifte van konijnen moet ten stadhuize gedaan worden.

Den dinsdag 14 Maart rijdt de tram naar Watervliet, en die tusschen Thielt en Aeltre voor de laatste maal. Boter aan 5 fr 90 den kilo

99 brood 43 centlemen de kilo, aardappels 16 fr de 100 kilo.

Den zaterdag 19 Maart talrijke vliegeniers uit de richting van Gent 's morgens naar de grenzen. Veel beweging met motocycleppen¹⁴⁴. Er is spraak het vleesch te rantsoeneeren: 150 grammen per week en per persoon, 9 fr den kilo koffie. Twee trams loopen nog tot aan Ursel.

22-23-24 Maart geweldig geschut dag en nacht.

Vrijdag 24 Maart geweldig veel sneeuw 's morgens. De Duitschers slaan de voermanswagens aan wegens gesmokkelde waren voor Gent. Gedurig -dag en nacht- geschut in het Westen. De wagons van den tram worden den maandag ter statie opgeladen. Versche troepen trekken naar de grens. Op de gaanderij boven het dak van het huis n° 56 Statiestraat wordt een getimmerte opgericht, dienende waarschijnlijk tot opmerkingspost voor vliegers of tot een post van telegrafie of telefoon¹⁴⁵.

Den donderdag 30 Maart het bericht uitgeplakt van de rantsoeneering vleesch op 150 gram per week en per persoon, in de buitengemeenten enkel 140 gr. De Duitschers rijden in de richting Watervliet met eenen tram om soldaten, die 's morgens nog toekwamen.

's Nachts tusschen 30-31 Maart om 1 uur een Zeppelin te zien in de richting naar Noord-Oost.

- 100 Gedurig geschut. Den 2 April s' zondags kondigen Deutsche bladen af dat er een ultimatum aan Holland werd gestuurd door Engeland, voor doortocht te verleen en aan zijne legers, en zijn schepen voor het vervoer van munitie en volk.

Den 10 April dinsdag bericht aangeplakt dat navolgende personen van Eecloo den 28-29 Februari jl. door den veldkrijgsraad der mobilen Etappen Kommandantur 237VIII des IV armée werden veroordeeld: Edgard Van de Woestyne tot de dood met den kogel (terechtgesteld den 7 April 1916 te Gent, Godshuizenlaan 6 uur 's morgens) zoon van den pijpenheer uit de Kerk - nog een andere Edgard Van De Woestyne, zoon van Juliaan, tot 15 j. dwangarbeid - Pieter Everaert, tramwachter tot 12 jaar en 1 maand dwangarbeid¹⁴⁶.

Den maandag 10 dinsdag 11 April geweldig geschut in het Westen, 's nachts veel beweging met automobielen, vele paarden te Eecloo gebracht, worden door de Duitschers aangeslagen. 140 frank voor eenen zak bloem.

Den 17 April wordt voor de burgers gesloten het Hôtel Gouden Leeuw Markt (uitsluitend voor de Duitschers), het Hôtel d'Anvers, Hôtel des Flandres aan de Statie, de herberg Oranjeboom Statiestraat, op de Verkenmarkt de herberg van den barbier Van den Bossche, Hôtel Groene Boomgaard, Brugschestraat en de herberg van De Laere, Balgerhoeke, waar de soldaten mogen gaan¹⁴⁷. De andere herbergen zijn aan de Deutsche soldaten al verboden. Het bericht is aan de vensters verplichtend uitgeplakt. Gisteren zondag 's avonds klein geschut.

- 101 Op Goeden Vrijdag gansch den dag (21 April) en 's nachts geweldig geschut. De trams loopen den zondag niet meer. Holland wordt vanwege Engeland hard genepen.

Op 2^e Paaschdag 24 April om 9 1/4 een Zeppelin, den dinsdag 25 April ook 's avonds om 7 3/4 twee Zeppelins in Zuid-Westelijke richting te bespeuren, anderen hebben er 5 bemerk. Een scheen hij den terugkeer getroffen den woensdag morgend.

Op zaterdag 29 April komen er grove brooden (tarwe) in den verkoop in het huis n° 7 Molenstraat aan 50 centlemen den kilo, gisteren gehaald van Aardenburg, over Sint-Laureyns¹⁴⁸.

Met 1 Mei wederom de uurwerken één uur voor te draaien, en dit tot 1 October a.s. De Duitschers bezaaien de tragels van het Eecloosch Leiken met zonnebloemen.¹⁴⁹ Op het stadhuis beginnen de bureelen 's morgens om 8 uur 's namiddags om 1 uur telkens voor 3 uren.

Woensdag 3 Mei onophoudend geschut uit het Westen. Zoook den dag nadien, waarop de Boter- en elermarkt gehouden wordt in de fabriek van Gerard Baudts, Kerkplein Noord¹⁵⁰. De Duitschers eischen ambachtslieden op: met-

sers, timmerlieden, smeden enz. De metsers in meer dan voldoende getal, 6 timmerlieden en 6 schrijnwerkers te kort.

Den zondag 7 Mei om 11 uur Duitsche tijd de namen in te zenden. Eenig geschut 's morgens.

Den maandag werd geloot tusschen de timmerlieden en schrijnwerkers wie optrekken moest.

Dinsdag 9 Mei licht geschut.

- 102 Donderdag 11 Mei 106 burgers geboet minstens met 2 mark om hun paspoort niet te hebben doen viseeren ter plaats waar zij zich heen begaven als er krijgslieden daar waren. Twee kilos boter per koe wekelijks en 4 eieren per hen in te brengen. Geschut onophoudend.

Zaterdag 13 Mei enkele motorwagens van Brugge hier voorbij. Teeken des tijds: geen rundvleesch.

den zondag 14 Mei: 1/2 kilo zwijnsvleesch en 6 bloedworsten.

Maandag 15 dinsdag 16 woensdag 17 Mei geschut.

Donderdag 18 Mei 1/4 kilo boter per gezin en 3 eieren per persoon enkel te krijgen, den woensdag stonden de menschen voor brood in reien tot aan de Nieuwstraat¹⁵¹.

den donderdag moesten zij op post staan van 3 uur 's morgens.

Met 18 Mei is het toegelaten tot 9 uur op straat te zijn. Tante Marie in misvaar¹⁵².

Tusschen 19-20 Mei vernieling van de loodsen voor vliegtuigen op het plein van St Denijs te Gent. Gedurig vliegeniers en geschut. Twee Zeppelins over.

Den zondag 21 Mei een geschoten vliegmachien hier voorbij.

Den 18 Mei sterft de geneesheer Aug. Meire en den 24 Mei sterft de geneesheer Isaac Antonissen.¹⁵³

Op 26 Mei den vrijdag 's namiddags wordt berecht Noemie De Sutter, weduwe van Pieter Van Daele en trouwt in extremos op haar sterfbed voor de kerk met haren schoonbroeder Charles Louis Van Daele, wettelijk nog niet gehuwd.¹⁵⁴ Vanwege de Duitschers wordt eene algeheele optelling bevolen van den landbouw. De brievenbestellers zijn er mede gelast.

Den zaterdag 27 Mei 's voormiddags geschut, luchtgevecht in het Westen.

Den maandag 29 Mei om 5 uur de kleine bijna het linker oog uit: zij loopt met het aangezicht, erg geschamd, tegen gescherpte boonpersen, waarmede de gebuur Jan Verdonck uit zijne poort kwam¹⁵⁵.

Den donderdag 1 Juni O.L.Heer Hemelvaart geschut.

Vrijdag 2 Juni om half 7 uur 65 soldaten hier met den tram toegekomen, voor de grenzen. gansch den dag geschut.

Op 12 Juni 2^e Sinksendag moeder naar Nazareth naar Tante Marie om 8 1/2 uur voormiddag, door een allerslechtst weder, dat aanhoudt¹⁵⁶.

Den woensdag 14 nog geweldiger. Moeder dien dag te huis om 8 uur 's avonds.

Den maandag 19 Juni geweldige tooneelen te Adeghem tegen Duitsche gendarmen. Verscheidene boeren gevankelijk hier gebracht.

Den Dinsdag 20 Juni de gas gelegd. Gedurig regenen, weken achtereen en dat in vollen zomer.

Op 29 Juni op St Pietersdag is de markt voor zwijnen te Eecloo verboden.

Den dinsdag 27 Juni 1916 de eerste maal in de scholen soep, brood en vleesch aan al de leerlingen gegeven, om zoo voort dagelijks zulks te doen.

Op vrijdag 30 Juni komt te Gent aan als krijgsgewagene de zoon van Eduard Van Hauwegem-Pots, Cocquytstraat, hij wordt door ouders en bloedverwanten bezocht. Gedurig geweldig geschut, zoo ook den 1-2 Juli 1916¹⁵⁷.

Den maandag 3 Juli wordt 40 frank uitbetaald als ouderdomspensioen in den "Bouw", Prinsenhofstraat. Alle rijwielen, ook die voor de dames, moeten aan-

gegeven worden ten stadhuize uiterlijk tot den 6 Juli. Woensdag 4 Juli bericht aangeplakt, voetgangers mogen enkel de gemeente nog van de Kommandantuur bezoeken voor elders een paspoort. In Beernem en Kortrijk enkel op de gemeente rond te loopen (Kommandantuur).

- 103 Den 6-7-8 Juli onophoudend geschut. Een gezin van Maria-Aeltre wordt wegens opstand door 4 huzaren der dood - ongemeen schoone mannen - ingebracht den vrijdag 7 Juli.

Hoop!

-Midden ramp en duik geboren,
 gaf ons land zich niet verloren.
 Daar rees, uit den onheilsvloed,
 Een tijd van rijkdom en voorspoed.
 Een dees onweer afgedreven,
 Als geen wolken hier nog afdreven,
 Komt de zonne weer, vol pracht,
 Leven schenkend ons en kracht!
 't Belgisch volk herneemt zijn rozen
 Trouw in 't Recht, met 's Heeren rozen
 Staat het in 't beschavingstheer
 Op de voorste reien weer.
 "Vrijheid" schreef het op zijn vanden,
 't Recht die met zijn bloed en tranen
 Die, op 't slagveld, zijn het zaad,
 Waarmt 't nieuw geslacht ontsaakt,
 Dat alomte zich doet gelden,
 Dat de wereld zal vermelden,
 Als een volk door tijd getuuld,
 Wien een ereglans omstraalt.
 't Zal met vianen moed den strijd en
 Zoonen zal 't lofs rozen lyden.

August Van den Neste
 had ook wat dichtertlijke
 aanleg.

Zaterdag 15 Juli 7 vliegtuigen -Duitsche- rond 4 1/2 namiddag en dat te Eecloo dicht den grond reeds vloog, landde op Cleyt.

Zondag 16, maandag 17 Juli geweldig, voortdurend geschut in het Zuid-Westen.

Voor den 21 Juli (nu den vrijdag) is het verlof afgezegd, scholen, kantoren, fabrieken enz. niet stil te leggen te werken. Geen bijzondere kerkplechtigheden noch betoogingen, noch de versiering van graven toegelaten. Om 7 (9 uur D.T.) eene plechtige mis ter dekanale kerk veel volk, motieven van de Brabançonne, kunstig ingewerkt in verder orgelspel¹⁵⁸.

Van zaterdag 22 tot dinsdag 25 Juli alle eenzelvigheidskaarten te stempelen te geven in het Vredegerecht, straat voor straat per uur aangeduid op de plakbrieven. De Molenstraat zaterdag 5 uur Duitse tijd.

Den woensdag 26 Juli aankomst van eenige ruiters, huzaren, de voorwacht. Op vrijdag 28 Juli om 9 1/2 voormiddag aan het Stadhuis 60 huzaren der Dood uit de Brugschestraat afgezakt.

Op maandag 31 Juli het meerendeel der troepen te voet, ook veel infanterie per trein aangekomen, weg langs de Kerkstraat om 4 1/2 uur van den morgen muziek aan 't hoofd. Boerenwagens waren opgeëischt voor het vervoer van de ransels en ander getuig, zo gezegd naar de Koewacht bij Wachtebeke¹⁵⁹. Het paspoort echter spreekt op Antwerpen. Alle kiekens en gevogelte aan te geven. De werkloozen worden opgeëischt voor 6 weken veldwerk tegen 2 fr daags en den kost vanwege de Duitschers. Wil men ergens heen, zelfs te voet, zich aan te melden ter plaats waar men gaat bij de militairen. Geen reisescheinen te bekomen noch voor Gent noch voor het gebied van het Generaal-Gouvernement¹⁶⁰. Het brood aan 44 centiemen den kilo gesteld, -ons lekker brood- gelukkig komt er geregeld 2 maal per week wit brood uit Holland, aan 60 centiemen voor 900 grammen. De verkoop is geregeld per kaart genummerd -de onze 2307.

Op Portiuncula heet weder, en geweldig geschut te hooren¹⁶¹. Het gerucht loopt dat Roemania oorlog heeft verklaard aan Oostenrijk-Hongarije.

Donderdag 3 Augusti om kwart voor 12 uur 's middags 112 wielrijders, hebbende sporen aan, dus paardevolk zonder rijdieren. Het Duitsch vaandel, dat wapperde op den watertoren bij de zusters van Liefde, waar een Genezingshuis is ingericht, wordt vervangen door een wit vaandel met het roode Kruis. Koper, tin, lood enz. in huishoudelijk gebruik aangeslagen. De oogst aan te geven, aantal schooven. 44 kilogr. per persoon en per jaar door de Duitschers toegestaan (graan van den oogst 1916). Enkel nog 34 zuijnen van 80 kilo en daarboven zijn te Eecloo aangetroffen.

Zaterdag 12, zondag 13, maandag 14 oogst geweldig geschut. Den dinsdag op O.L. Vrouw Hemelvaart te 7 uur min 5 minuten ontvangt Yolande voor de eerste maal uit de handen van den Minderbroeder (pater Bavo) de H. Communie in de kapel van het Gesticht H. Vincentius à Paulo, Brugsche straat¹⁶². Vader en moeder wonen de plechtigheid bij. Op 16-17 Augusti plaatsen de Duitschers telefoonpalen op de Markt en in de Collegiestraat en leggen de draden verbonden met den telefoon in 't Klooster en dien op Thielt en de grenzen. 566 233 schooven rogge werden ten Stadhuize voor den oogst van 1916 aangegeven.

Zaterdag 19 oogst werden 's nachts van hun bed gehaald, Desiré Spittaet en andere deserteurs van het Belgisch Leger, door de Duitse politie¹⁶³.

- 104 Woensdag 23, donderdag 24 Augusti 's namiddags een vliegenier en 's avonds een Zeppelin te bemerken in het Zuid-Oost, zuverende naar Zuid-West. Zondag 27 Augusti kermis voor de 3e maal niet te vieren, geschut te hooren, heel ver.

Den maandag 28 Augusti een Duitsche officier van Watervliet, zegt men, gehaald met den tram, ginder gestorven en hier begraven.

Den dinsdag 5 September een deel paardenvolk weg Gentwaarts.

Donderdag 7 September om 2 uur bommen worden door eenen vliegenier gesmeten dicht het huis van Ivo De Coeyere Blakstraat 's namiddags, pannen en ruiten waren kapot¹⁶⁴.

Den maandag 11 september om 9 3/4 uur, een lange trein, vol volk soldaten naar de grens vertrokken.

's anderdaags meer nog van de grens gekomen. Tegen 20 September hoeft machtiging om met eenen velo te mogen rijden, 1/4 van een mark, de velos moeten alle binnen zijn, als in beslag genomen door de Duitschers.

Donderdag 14 September om half zes uur met den trein uit de richting Selzaete 1 000 soldaten en wagens. 's Avonds zij brengen hier den nacht over en ook op Balgerhoeke. 40 wagens staan ter markt.

den 15 sept. in den vroegen morgen weg. Honig gekocht aan 4.50 fr den kilo.

Den zaterdag 16 September 's namiddags 1.000 voetgangers Duitschers in de scholen en fabrieken gelogeed. Den zondagmorgend afgereisd. Het electrische licht zal in de werkerswijken door de fabrieken aangeschaft worden.

Een luchtgevecht den zondag 17 Sept. 's namiddags om 1 1/2 uur, vreeselijke knallen.

Een honderdtal gewezen Duitsche ruiters, voetgangers gemaakt, trekken door de Molenstraat al zingende Bruggewaarts den maandag 18 September om half een uur den namiddag. 't Waren Hulanen. Op het Duitsche krijgsgerecht geroepen den 18 September 's voormiddags inzake zekeren Willems D., een sukkelaar van Raverschoot, zonder persoonsbewijs aangetroffen en op het Meldeambt onbekend. Te rekenen van 20 September niemand meer te rijden op den velo zonder fahrradkarte¹⁶⁵. Kost 25 penningen, Moeder er een verkregen als Hebamme¹⁶⁶. De bosschen worden afgezaagd de sparren achter den ijzerenweg St Jansdreef, komende aan de Vrouwenwegels, 't zijn de soldaten, die het doen. 150 werklieden worden opgeëischt door de Duitschers onder de werkloozen. De boeken van den onderstand zijn door de Duitschers bij Pussemier aangeslagen. 100 werklieden aangewezen voor het afkappen van het struikgewas in de omstreken van de St Jansdreef, in de richting Brugge, waar ook de sparreboschen afgekapte worden. Palen worden langs den zuidkant, voor en achter de haag des spoorwegs Eecloo Brugge geslagen, denkelijk om er prikdraad voor versperring aan te spannen.

Den zaterdag om 7 uur 's avonds 5 Zeppelins te zien, Zuidwaarts.

Den zondag 24 Sept. 's voormiddags om 10 uur geweldige slagen te hooren, denkelijk hommen gesmeten, den dag door geschut te hooren.

Den maandag 25 September 's namiddags naar Bentille voor aardappelen, geene te bekomen. Geweldig geschut 's avonds 3 Zeppelins weder te zien.

Den dinsdag wappert de Duitsche vlag aan de Kommandantuur.

Op 29 Sept. 's vrijdags wederom veel paarden uit den omtrek door de Duitschers genomen. Polderpalaten rottend, hebben wij op 30 September voor 40 frank 200 kilos gekocht te Oostwinkel en 's namiddags die ingekregen.

Den vrijdag 13 October 1916 tweede verjaardag der komst van de Duitschers te Eecloo in den voormiddag een 30 tal uhlanen men den tram aangekomen, zonder paarden over het Oostveld vertrokken: naar Lembeke of Oost Eecloo. Een locomotief en spoorwegwagens zijn ontriggeld, recht over de villa van Nestor Goethals, het stoomtuig is in den grond gezonken tot aan den ketel, de wagens zittten in elkaar!¹⁶⁷.

Op dinsdag 17 October 1916 voor de 1^e maal de woningen over de IJzers electrisch verlicht¹⁶⁸. Onophoudend geschut den 20, 21,

105 22, 23 October dag en nacht. Geen canadaboomen van 75 centimeters omtrek op manshoogte meer uit te doen. Moeilijkheden alom voor werkvolk. Op den hoogdag van Allerheiligen 1916 's woensdags werkt men met volle ploegen aan het verleggen der spoorwegen Eecloo-Gent Eecloo-Selzaete aan het zoogenaamd Kroonstraatje waar een wachthuisje op de lijn naar Gent werd afgebroken. 60 werkloozen worden voor den vreemde, ingevolge niet ondertekenen, eener verbintenis, opgeëischt op Allerheiligen te 2 uur namiddag. Tegen den 15 November in te dienen eene lijst der mannen geboren van 15 November 1871 tot 15 November 1899: gehuwd of ongehuwd, stiel, adres, kinderental en weekloon of onderstand en van wie zij betaald worden in elk geval.

Vrijdag 3 November de toestellen van lichtteekening ingebracht¹⁶⁹.

Bisschop Stilleman's XXIVe van Gent, sterft den 5 November 1916 te 3.30 's morgens.

In den binnen worden de huizen zelfs bij de armste menschen nagezien, om er Duitsche soldaten te herbergen, te slapen te leggen donderdag en volgende dagen 9 November enz.

Op 20 November in de fabriek India Jute Company de velos na te zien om 7 uur Belgische tijd. Moeder Virginie telt n° 38¹⁷⁰.

Op zondag 26 November 's avonds worden honderden soldaten bij de burgers en ook bij de werklieden ingekwartierd. Op de markt wordt een groot bord gesteld als wegwijzer en tal opschriften moeten op de hoeken der straten worden aangebracht. 5.000 zakken aardappelen zijn te kort voor de voeding der bevolking te Eecloo. De rijkste lui van Gent, de jongen moeten weg¹⁷¹.

Zaterdag 2 December een 70 tal weerbare mannen weg. Sinds 1 November is onze jonge gebuur Louis Crommen uit Eecloo weg, denkelijk verblijft hij te Quaregnon bij Bergen¹⁷². Gezien de schaarste der kolen is het gazgebruik op de helft, bij bevel der Duitsche overheid, gebracht. Winkels en herbergen te 7 uur te sluiten, bij gebrek aan licht. Slechte tijden: de boter geldt 8 fr den kilo. Er is geen leder, 45 fr voor een paar mansbottien¹⁷³. Alles wordt peperduur. Veel, oneindig veel armoede. De kolen gaan tot 60 frank per 1.000 kilos. Het electrische licht brandt in de Molenstraat den 28-29 November. Geen hoegenaamd verschijnsel te bespeuren van vrede of van onderhandelingen.

Op 20 zondag 26 November 1 300 man troepen bij de burgers ingekwartierd, voortdurend geschut uit het Zuiden. De genaamde Kamiel Colpaert geboren 1898 sterft te Homborn Duitschland, waar hij werkzaam was, wonende Balgerhoekstraat.

Op zondag 3 December geven de Duitschers concert op de kiosk, Groote Markt. Als eten voor het brood: 85% tarwe 35% rogge 5% rijst en 5% maïs, gezien op den vrachtbrief van den schipper, Alfons Van Brussel¹⁷⁴.

Zaterdag 9 en dinsdag 12 December kolen ter statie van stadswege voor de werklieden. Den maandag is het 11 dagen dat men geweldig hoort schieten. Loopgraven in slangenvorm worden in de bosschen te allen kante gegraven, uitkijken worden overal opgesteld in de boomen, de toren van de groote kerk wordt door wachten terug bezet. Broeit er iets met Holland? De solferstekjes gelden 40 centiem^{en} het pak. De chocolade is niet te koopen en dan nog vervalscht. Droeve tijden.

Den vrijdag 15 December gaan om half zeven uur 's avonds een 100 tal Duitsche soldaten te biecht en te Communie (zij reizen dezen nacht af naar den slag). De parochiale kerk weergalmde van hun gezang.

Den maandag 18 December om 1_ uur namiddag, stuikt zekere Emiel Van Wassenhove 51 jaar van Waterliet in de Boelaarstraat van zijnen wagen, waarvan de wielen hem over het lijf loopen, hij wordt het hart ingedrukt.

Op 19 December vertrekken tal soldaten. De helft beesten min te slachten van de burgerij.

- 106 Den 20 December 14 dagen achtereen geschut Zuidwaarts gehoord, des avonds gaan soldaten weg met tram en trein Bruggewaarts, den donderdag kwamen weeral versche troepen en een overgroot getal motorwagens rijden door de Molenstraat in de richting Westwaarts. Den vrijdag 22 December een gansche legeretros: caissons en affuiten, voorraadwagens en eenige stuks veldkanonnen, ook een zwaar, voorbij de Kerkstraat, 's avonds komt nog een trein toe om 6 uur met veel materiaal¹⁷⁵. Dat, van den middag gekomen, wordt langs de Molenstraat vervoerd, alles vervallen, buiten bij 't begin¹⁷⁶. Den zondag 24 December 's morgens oefeningen der Duitschers met mitraljeuzen, 's nachts hevig geschut in het Zuiden. Den zondag 31 December veel vermaak bij de Deutsche soldaten: 's nachts schiet men en gaan de officieren met brandende kaarsen naar de Kommandantuur voor het nieuwe jaar.

[1917]

Den 1 Januari 1917 de soldaten hier weg, de gewone bezetting blijft.

Van den zaterdag 6 Januari 8 dagen achtereen gedurig wisseling van troepenmassa's.

Den 13 worden de vleeschkaarten ingevoerd en de mannen moeten tot 45 jaar revue passeeren¹⁷⁷. 75 grammen vleesch per week en per persoon.

Den woensdag 17 Januari ligt alles onder een sneeuwtapijt. Meer dan 100 buitenmensen opgeëischt voor de werken der Duitschers. Sinds drie dagen, nacht en dag geschut. Hier loopen aardige ossen aangespannen, komende uit Roemanië¹⁷⁸. Veel paardenvolk ligt te Eecloo. Brood, slecht, 45 centiemen de kilo. 300 grammen aardappelen daags per persoon. Boter kost 10 fr den kil. Patatten 25 frank de 100 kilos.

Vrijdag 19 Januari 1919 [sic] veel paardenvolk en wagens hier voorbij, ook automobielen, richting langs Molen- en Brugschestraten. De verdedigingswerken worden bespoedigd. De oude Enke, vellenfabrikant, moet weg¹⁷⁹. De bijzonderste huizen moeten door hunne inwoners ontruimd worden, naar men zegt voor den Legerstaf, niets van het mobilair is mede te nemen.

In den nacht van 25-26 Januari 12 graden onder nul gevrozen.

Vrijdag 26 Januari in den morgen een trein met voetvolk van de grenzen, gevolgd van eenen trein met materiaal.

Den zaterdag 27 Januari feestdag voor de Duitschers, de parochiale Kerk in beslag genomen, de stad heeft voor de verwarming van den tempel te zorgen, er is een groote dienst in den voormiddag. Bij het overvliegen van luchtgevaarten vanwege den vijand, doen de Duitschers de bevolking verwittigen dat er op de fabrieken de stoomfluit zal te hooren zijn in den dag en 's nachts de gaz zal afgesloten worden. Gedurig over en weer soldaten, herhaaldelijk de paarden afgemonsterd. Oneindig veel beweging over en weer van paardenvolk, een staf daarvan verblijft te Eecloo. Voorzorgen worden genomen tegen vliegeraanvallen, geen lichtstraal meer op straat te laten doorschemeren, beperking van de verlichting op straat, in den dag zullen fabrieken fluiten.

Den dinsdag 13 Februari 100 mannen van Eecloo weg met den trein naar Brugge, huuszoeeking in den huiten door welrijders achter vleesch, vet, boter en aardappelen, van die laatste veel vervrozen.

Op 24 Februari moeten de personen van elk huyl uithangen op eene lijst binnen den gang of op de voordeur. Alles wordt verordend: melk, boter enz. Dikwijls vleeschnood. Veel beweging onder de troepen. Veel paardenvolk

- weg. Een kranke soldaat, besmet met ruggemerguliesontsteking in het stadshuis. De Duitsche wacht weg, het lokaal ontsmet.
- Op 2 April daags na Palmenzondag
- 107 begint het weer geweldig te winteren, oneindig veel sneeuw en gebrek aan kolen overal. De arme lieden lijden geweldig. Vrouwen hebben de uitgedeelde soep uitgegoten aan Mr Pussemiers deur. Mama moet een paspoort van 1/2 mark maandelijks hebben om per velo te mogen rijden over gansch Eecloo. Veel boeren geknipt voor de melk, boter en de kweerns, boeten tot 300 mark. Florimond De Rijke met 200 mark boete, in 't gevang tot Beloken Paschen 40 dagen in het logement der Raamstraat¹⁸⁰.
- Op 2 April 87 overlijdens en nog maar 1/2 daarvan geboorten. Slechte tijden. De schipper van 't Comitit maar met 105.000 kil goed.
- Op 9 April, 2^e Paaschdag, sneeuwjacht. Des morgens om 9 uur voorbij langs de Molenstraat een 60 tal ruiters met lansen, waarschijnlijk naar Balgerhoeke. Langs de Brugschestraat veel gerij van kanonnen, ook een 50 tal te voet ondertusschen geschut, luchtgevechten te hooren, veel beweging van troepen, slechte tijd 100 frank voor eenen zak aardappelen, brood van de gemeenste hoedanigheid, niet te zeggen van wat meel het is samengesteld, boter 15 frank de kilo.
- Op 1 Mei nog geen blad te zien op de boomen in de Molenstraat. Louis Crommen terug op zaterdag 29 April. Honderden jongens worden opgeëischt, zoo geen vrijwilligers zich aanbieden voor veldwerk aan 5 en 7 frank daags, men zal dwingen. Koper, tin, lood, brons binnen gevraagd¹⁸¹.
- Dinsdag 8 Mei 1917 wordt aan den heer Colle landmeter te Bassevelde 20 frank gevraagd op den Landsdijk voor eenen kilo spek, dat nog in de kuip zat. Woensdag 9 Mei zendt Aegidi, die als kommandant hier wordt vervangen, naar men zegt door eenen generaal-majoor, naar het gemeentebestuur eenen brief van dankzegging wegens de goede betrekkingen. Er wordt wederom naar de logementen omgezien voor een overgroot getal krijgslieden te inkwartieren. Velen, ook vrouwen, teekenen vrijwillig eene verbintenis om in Duitschland te gaan werken. Aangegeven 437 vrouwen-arbeidsters 194 jongeren, de eerste van 17 tot 35 jaar de tweede onder de 17 jaar.
- Moeder Verbiest moet op 10 Mei naar Loochristy terug, haar pas is uit¹⁸². Gedurig beweging van troepen, vliegeniers alle dagen, jonge recruten doen oefeningen te paard, op den Molenberg, bij den molen, achter het Wijnhuis in de Molenstraat op 19 Mei¹⁸³.
- De Duitschers breken de haag uit en een deel van den hof van het krankzinnigengesticht bij de statie om eene spoorbaan te leggen in rechte richting van de lijn van Brugge op die van Selzaete. Geschut onophoudend te hooren.
- Zaterdag 19 Mei de 1^e maal 1/20 kilo boter per persoon uitgedeeld tegen 5 fr den kilo. Het Hollandsch brood voor de 2^e maal deze week aangekomen, een gekocht aan 1 fr 20 voor anderhalven kilo.
- Maandag 21 Mei 1917 de nieuwe Kommandant te Eecloo¹⁸⁴.
- Donderdag 31 Mei gedurig voorbijrijden van motorwagens door de Molenstraat, Brugschestraat naar de Boelaarstraat met veel andere legerwagens zwaar geladen. Geschut de vorige dagen.
- 108 Een ei 50 centiemen, 1 fr minstens per kilo aardappelen, heel slecht brood. Geschut geweldig in de maand Juni.
- Duitsche juffers komen hier toe den 23 Juni 's zaterdags. Een bultenaar, Duitsch burger hier werkzaam in het Pasbureel verdrongen te Zomergem, wordt hier begraven op 23-6-17 met muziek enz. Gedurig troepenbewegingen. 8 000 paarden in de kommandantuur Eecloo. De klavers gaan ras weg.
- Tusschen vrijdag 29 en zaterdag 30 Juni verliest moeder 's nachts haar paspoort, komende van het Poermagazijn Raverschootstraat¹⁸⁵. Een eerlijke

werkmán Victor Verheecke, die voor de Duitschers werkt op Balgerhoeke brengt het haar terug, den zaterdag om den middag 5 fr belooning, 't is verdiend!¹⁸⁶

Den zondag 1 Juli een 50 tal weesmeisjes met zusters hier aangekomen, bij de Zusters van Liefde, kloosterdreef, naar men zegt van Cortemarck, waar hun gesticht is ontruimd voor de gekwetsten.

Een bericht tegen den woeker in de aardappelen aangeplakt in Juli 20 fr p %, in Augusti 15 p %, in September 12 fr p%. Zeisen en pikken verboden bloot te dragen op straat.

Op woensdag 4 Juli wordt bij onkel Theo een zak rogge door de Duitschers in beslag genomen¹⁸⁷.

Tusschen 6-7 Juli 's nachts groot gerucht door het werpen van bommen.

Den zaterdag 7 Juli in den morgen rond 7 uur een 20 tal vliegeniers te zien Zuid-westwaarts. 13 fr minstens voor 1 kilo boter. Het Vrederecht in het collegie sinds 20 Juni. Op den Gentschen steenweg voorbij "de Kroon" wordt eene landing oprede gemaakt tot tegen den weg genaamd den Lokeren.¹⁸⁸ De oogst wordt daartoe al geweerd¹⁸⁹.

Tusschen dinsdag, woensdag in den nanacht (10-11 Juli) werd een gestolen varken van Adeghem, geslacht, ontdekt bij de Vliegheer Bisschop Molenstraat.¹⁹⁰ De ambachten worden gedeeltelijk tegen 15 Juli stilgelegd: meubelmakers, smeden, timmerlieden enz.

Door de politie wordt op 13 Juli nazicht gedaan voor ledigstaande fabrieken, werkhuizen, magazijnen enz., bestemd voor vluchtelingen.

Gedurig nacht en dag troffelvuur den 14 Juli¹⁹¹.

Geen feestviering bij verbod op zaterdag 21.

Zondag 22 Juli, concert door Duitsche muziek op de kiosk. De nieuw benoemde bisschop van Gent, Mgr. Segers predikte in de Hoogmis en zal hier vormen dezen namiddag.

Op dinsdag 24 Juli worden 's morgens oefeningen gedaan met brugleggen over de vaart te Raverschoot. De riggels van trein en tram worden gelegd langsheen den Gentschen steenweg tot langs den linken kant, op Waerschootsch grondgebied rechtover de Pokmoer.

Geschut te hooren 's namiddags de 27-28-29 Juli zonder onderbreking nacht en dag roffelvuur te hooren.

Den woensdag 1 Augusti geschut om 6 1/4 uur namiddag opnieuw. De huisbewaarder D'havé Francies uit den Werkmanskring, Kaaistraat¹⁹². De gansche week gedurig geschut, trommelvuur uit de richting van West Vlaanderen.

Den zondag 12 Augusti een groot Duitsch ruiterfeest, op den Heirweg, grondgebied Lembeke, wel 200 paarden, de officiers zijn te Eecloo ingekwartierd. Bernard Verbiest heeft er ook eenen.

Tot vrijdag 17 Augusti dag en nacht geschut.

Den donderdag 26 Augusti groote manoeuvres in de omstreken Moerstraat, Balgerhoeke,

- 109 Veldekens enz.. De brug aldaar versperd. Een zak kolen bij liefdadigheid door vriend Kamiel De Baets afgestaan betaald aan 12 frank, oom Joris kreeg 1/2 zak. Groote ruzie in het d.d. schepencollegie: de zaak van het koper is er de oorzaak van.

Den maandag 20 Augusti om 2 1/2 uur 's morgens wordt Emiel Beel van Wynghene hier veroordeeld, door den kogel den kop doorschoten in de St Jansdreef, de deken De Temmerman was er bij, seffens begraven.¹⁹³ De gaz slaat 1/2 op met 1 September. De terechtgestelde heet Emiel Beel geboren te Wynghene den 4 of 5 Maart 1898, zoon van Constant en van Rosalie Patteeuw, landwerker.

Op 24 Augusti moest het koper ingediend worden in de fabriek van Gerard Baudts, Kerkplein.

Tusschen zaterdag-zondag 25-26 Augusti een luchtgevecht, 't scheen boven ons hoofd. Kogels zijn gevallen op de huizen van Alfons Vermeulen en Serafien Piepers, op de Markt.¹⁹⁴ Vliegers zijn gevallen,

den dinsdag 28 Augusti worden er 2 met een rijtuig langs de Molenstraat binnengebracht. De twee dagen te voren gedurig gedommel van het geschut. De onderpastoor Guiliëlms Verhulst tot pastoor benoemd te Baardegem bij Aalst en Richard Temmerman, onderpastoor te Sarlardingem bij Geeraardsbergen. Zomergem wordt dekenij¹⁹⁵. De brandnetels opgeëischt. De rogge wordt per schip naar Gent overgevoerd.

Etappen-Kommandantur

Eekloo, den 20-8-1917.

BERICHT

De belgische landbou-
werszoon

EMIEL BEEL

van Wijnghene is bij be-
krachtigd vonnis van het
veldkrijgsgerecht van de
Etappen-Kommandantuur
Beernem, *wegens bezit van
wapens en deelneming aan
eenen aanval op een tot het
Duitsche leger behoorenden
persoon*

TEN DOODE

en vier jaren gevang ver-
oordeeld geworden.

De doodstraf werd heden te Eekloo bij
vuurschot voltrokken.

De dd. Etappen-Kommandant
VON FALKENBERG
Major

Emiel Beel werd op 20
augustus 1917 in Eeklo
terechtgesteld.

Den vrijdag 7 September 1917 oneindig veel troepen te Eecloo ingekwartierd. Verscheidene malen is men bij ons ook komen zien. Voortdurend geschut en 's avonds vliegeniers die bommen werpen, 't is in de verte te horen.

Den dinsdag 11 September is het paardenvolk dat hier 8 maanden in bezetting leeft, weg naar Rusland. De aangekomen soldaten gaan, zeggen zij, naar de badsteden: zij vertrekken den dinsdag ook per trein, vroeg in den voormiddag. 's Namiddags staat de Markt vol wagens van het leger, zij trekken statiewaarts. Sinds 8 dagen zijn er met hondenkar, motorwagens voorbijgereden.

Op 1 Sept. 1917 waren hier 14 663 inwoners: 13 685 hier te boeke bekend; 40 collegiegasten, kostschool en normalisten klooster 367, vreemde weezen gesticht 22, krankzinnigen 92, verder 100 personen die hier niet ingeschreven zijn, en 357 vluchtelingen. Gedurig geschut, roffelvuur. Oneindig veel troepen te Eecloo, 't paardevolk is weg.

Zaterdag 22 Sept. om 8 uur des avonds een erg ongeluk ten huize van Louis Bottelberge, Kerkstraat, bakker en herbergier: de buurdochter Rachel Kindts, 22 jaar, speelt in gezelschap van Duitsche soldaten met eenen revolver en doodt zichzelf met dit wapen¹⁹⁶. Nonkel Jules is den vrijdagavond 21 September geknipt door de Duitsche gendarmen op de Markt: 50 kilo tarwe en, 500 kil. aardappels kwijt, ook Kamiel Philips is er aan¹⁹⁷. Gedurig soldaten, 4 000 in te kwartieren gedurig over en weer door tram.

1 October, Beierschen vervangen met ijzeren hoofddeksels.

Op 9 October 150 fr betaald aan Arthur De Decker voor 500 kil. aardappelen¹⁹⁸.

Den 10 October woensdag komt de kroonprins van Beieren troepenschouw houden op Balgerhoeke¹⁹⁹.

De wol aan te geven van matrassen en kussens.

In 't begin van November komen lieden rond om koper op te sporen. Gedurig geschut en over en weer komen van troepen. Alle dagen bijna, concert door het krijgsmuziek.

- 110 Bijna alle 14 dagen wisselen de soldaten hier af in kwartier, tot 2^e helft van November waren er hier zeer veel, sindsdien verminderd, op Raverschoot alleen meer dan 100 manschappen, kanonniers, veldgeschut.

Op 22-23-24 November, inlevering van al de schaapwol der bedden, nagenoeg 1 600 kilo hier opgeëischt. Veel vermindering van aanvoer van Rhijnzand en cement.

Met begin December de arbeidskaart in voege. Een vliegplein wordt aangelegd op de landerijen van Boer Huysman, in den Busch, tusschen deze straat en de Vrombautstraat²⁰⁰.

Op 7 December tal mannen opgeëischt om elders te gaan werken. Eecloo moet 800 000 kilo heeten leveren, geen stroo meer te gebruiken. Voor 3 weken ons vleesch ontzegd wegens dwaling in het afgeven eener 2^e kaart aan Jan De Baets van Raverschoot, wiens vleeschkaart wij 7 weken gebruikten, buiten onze wete, dat er eene 2^e afgegeven was geworden²⁰¹. De scholen alle gesloten bij gebrek aan brandstof. In November bij toelating der Duitsche overheid als stadsbeambten, kregen wij 75 kilo eibriketten en 150 kilo cokes. 2 fr 60 voor 25 kilo cokes. De menschen gaan in benden hout gaan kappen, de politie heeft wel te waken, bijna alle boomen en sparren zijn er aan. Ellendige tijd!, van week tot week verslechting, moeder is toch rap en zorgt toch wonderwel voor de heetjes, anders was 't creveeren, er is niets te krijgen dan tegen ongehoorde prijzen.

Ook sterven veel menschen, op 7 December reeds 282 akten in het overlijdensboek er zijn veel vluchtelingen, oudjes van Iseghem, Wynkel St Elooi, Leke enz., anders veel volk hier overgekomen uit West-Vlaanderen, van

Rousselaere o.a. een Redemptorist, pater Vandriessche²⁰², en veel andere begoeden, de arme werden naar Limburg overgevoerd. Het brood is ietwat verbeterd, doch is nog niet goed. Op St Niklaas hadden wij wit brood, of dat smaakte, de kleine vaarde uiterst wel.

Op 10 December om 10 uur 's avonds in de nabijheid ontploffing van geworpen bommen. Gerucht nopens het opeischen van de mannen onder de 33 jaar. Op 10 December om 9 uur 's avonds 4 bommen in de Pokmoer gevallen. Er wordt rondgegaan ter opneming van de vrouwen, geboren tusschen 1-1-1877 en 31-12-1900, werksters gevraagd zijnde, voor het aangelegde vlieplein tegen 2 mark en meer daags. Een ijzeren toren van 35 m. hoog wordt opgericht nevens het kerkhof van Balgerhoeke. Troepen gedurig ingekwartierd, ook veldartillerie.

Kerstdag 's dinsdags goed gevierd door de Duitschers voor de 4^e maal, op den hoek der Boelaarstraat.

[1918]

Het nieuwjaar 1918 moet ingehuldigd worden door klokkengelui middernacht.

Zaterdag 5 Januari tot maandag 7 Januari.

111 geschut.

Den zondag 6 Januari veel sneeuw en ijs niet gaanbaar en donker 's avonds heel gevaarlijk.

den 8 Januari wederom veel sneeuw. Brood aan 65 centiemen den kilo, spek aangeboden tegen 19 frank den kilo, dan nog een kleine hesp over te nemen aan 15 frank den kilo: 3 kilos. Alles opgeslagen ook in den Amerikaanschen winkel²⁰³.

Op 8 Januari 's dinsdags 250 kilo kolen aan 37 frank 50. 150 p ⁰⁰/₀₀. De meisjes van 14 tot 16 jaar hebben zich ten stadhuize aan te bieden.

Op de sneeuw.

Kinders, ziet eens naar 't gewemel,
Dat gevlokt valt uit den hemel,
Stil en zachtekens op aard;
Dat, traag, 't deksel nu verzwaaft,
Welk de sneeuw gaat openspreiden,
Om de vruchten te bevrijden,
Tegen 't koude, gure weer;
Zij zijn immers toch zoo teer!
Bloem en tak en kleine struiken
Zal de sneeuw ook schoon verduiken,
Alom leggen, ver en wijd,
Een zacht, mollig, wit tapijt.
Neemt den ijsstoel en de slede,
Roept uw makkers ook maar mede,
Spoedt u over straat en wei,
Speelt u moe en weest maar blij.
In ons huis zoudt ge u vervelen,
Wilt in sledevaart maar spelen;
Ook de winter baart wel vreugd
Met veel oefening voor de jeugd.
Als gij moe terug zult komen
Slaapt gij goed en gij zult droomen

112

Van zoo menig kleine veer,
 Die hier d' Engelen strooiden neer,
 Als zoo hard zij moesten werken
 Aan het kuischen van hun vlerken
 Wen de wind 't stof nederdreef
 En de pluim tot sneeuw versteef.
 De man, dien ge wist te maken
 En dien niemand aan mocht raken
 Of 't was erge val en stuik.
 (Sneeuw zijn kop en sneeuw zijn buik)
 Komt wellicht voor u opdagen
 En in droom u reekning vragen
 Waarom ge hem van 't groote hoofd
 Onmeedoogend hebt beroofd?
 Zulks moet u geen vrees aanjagen,
 Hij heeft immers niets te vragen;
 Was hij vroeg zijn bolle kwijt,
 Gij deedt 't werk der zon, vóór tijd!
 Eecloo. 8 Januari 1918

113 Dinsdag 9 Januari 1918 stemt de gemeenteraad als bijkomende hulp voor dees jaar 150 fr per bediende en werkman der stad, 75 fr voor de vrouw en 30 fr per kind, zij 255 fr voor vader. Welkom.

Op 12 januari 's zaterdags, de registers van den Burgerlijken stand voor 1918 ontvangen.

Donderdag 17 Januari maar voortdurend sneeuw, 21 dooden geboekt voor dees jaar reeds.

Den zaterdag 19 Januari huiszoekingen, naar wol, koper en boter enz.

Den woensdag 23 Januari verwisseling van troepen. Bommen vallen in den nacht van 23-24 Januari. Op St Vincentsdag, bewijs van den honger, 11.000 vincentkoekjes verkocht. 't schoonste zomerweder. Aan 't vliegplein, Busch, 't werk stilgelegd²⁰⁴.

Den donderdag 24 Januari om 7 uur 's avonds valt een bom dicht de statie van Waerschoot in de richting van Oostmoer. Den put gezien 1 1/2 doorsnede.

Op 25 Januari een pas geweigerd voor Loochriсты, naar Waerschoot met de kleine 's namiddags voor kennisgeving aan de ouders van Leon Dierkens ter dezer verwittiging van geen rijtuig te zenden, naar afspraak, den zondag 27 Januari tot op de Linde-Sleydinge, 's avonds geweldig luchtgevecht rond 7 uur.

Den zondag 27 Januari de mis van 9 (torenuur) den Duitschers voorbehouden.²⁰⁵ Om 8 1/2 is er eene mis in de plaats en om 9 uur eene mis in de Paterskerk.

Op 2 Februari 1918 is de molen, laatst gebruikt door Bruno Immesoete achter het Wijnhuys, heel en gansch onttakeld, de kuip alleen staat er nog, 't is de laatste molen in steen²⁰⁶.

Op maandag 4 Februari veel beweging van soldaten, nog eene laatste waarschuwing wegens afleveren van wol.

Nauwgezette huiszoekingen na 17 Februari in 't gesticht. ('t zocht)

Op 5 Februari den dinsdag opgeschreven voor 2 mannen in te kwartieren, niet gekomen tot op 11 Februari.

Si Quaeris²⁰⁷

Zoekt Gij voor den mensch goedgunstige daden,
 En heul en hulp, door rampspoed overladen?

Keer U tot den wonderman van Padua,
 Hij steunt, beurt U op, bekomt U Gods gena!
 D' Heiligen Antonius, wiens groote macht
 De gansche wereld in verwondering bracht
 Die de dooden uit hun graf verrijzen deed;
 Zoo dikwijls redding gaf aan die schipbreuk leed;
 Die in 't gevang de boeien wist doen slaken;
 Die het vuig werk der ketterij deed staken;
 Den duivel, d' onheilsgeest, van 't volk kon weren;
 Melaatschen genas, die etterden vol zweren;
 Gezondheid en troost den zieken weder gaf
 En door wiens toedoen het ongeluk dreef af;
 't Verloren ledemaat, meesterlijk hersteld,
 Weer kwam, naar wensch, lijk verdwenen goed en geld;
 Vraag vrij maar op, en wil uw bede sturen.
 In kommervollen tijd, bij bange uren;
 Gij zult, gelukkig, dit wel dra ervaren,
 Hoe niemand toch, als hulp, kan evenaren,
 Dien, van wien, met vuur, de Paduaan verhaalt.
 Dat Hij, machtig, over alles zegepraalt.
 Glorie en eer den Vader van hierboven
 Eveneens Zijn Zoon dienen wij te loven
 Wij bieden hulde aan 's Geesten heiligheid,
 Vol eerbied buigend voor de Drievuldigheid.

11-2-1918

114 Den dinsdag 12 Februari onderzoek wegens het getal burgerlijke personen in elk huis.

In den avond van zaterdag 16 Februari geweldig bommenwerpen rond 7 1/2 uur een slag die ons huis gansch daveren deed. Naarvolgens eene aangifte van het bestuur der Burgerlijke godshuizen van Brugge zouden er voor ongeveer 73 000 frank boomen en hout gestolen zijn sinds 't begin van den oorlog. Op 26 Februari den dinsdag om 8 uur sterft te zijnen huize Molenstraat Engel Lehoucq 73 jaar oud van borstziekte²⁰⁸. Door de Duitsche rechtbank beboet tot 70 000 mark Edmond Goethals-Goethals, 40 000 mark Aug. Van Damme, 15 000 mk Chefneux, elk 1 000 mk: Camiel Lambert en Arthur Jocqué voor 't verhandelen van ellegoederen²⁰⁹.

Op donderdag 28 Februari krijgt de stad tijding dat 60 Belgische grensbewoners (volwassenen en kinderen) dezen avond toekomen. 20 paarden moesten worden geleverd, enkel 10 goed bevonden.

heden op maandag 4 Maart veel troepen hier weg.

Den donderdag 7 Maart de briefjes beginnen uithangen voor de inkwartiering. Hoeveel officieren, manschappen, paarden er kunnen gelegd worden in gewoon-en buitengewoon kantonnement.

Den 11 's maandags daarvan ontslagen.

Vrijdag 15 Maart 1918 heropening der scholen. Gedonder van geschut gedurig.

Donderdag 21 Maart 's namiddags vervolg van Gentwaarts rijdende troepen, de vorige dagen voetvolk.

Er wordt uitgeplakt op Paaschavond 30 Maart, dat de naastbestaanden van Belgische krijgslieden, naar hunne soldaten zullen mogen schrijven.

Vergadering 3 April 's namiddags in de fabriek van P. Van Deputte & C°, Statiestraat²¹⁰.

Den 2^e Paaschdag 's namiddags 11 schepen ter lading van den gewapenden beton, in blokken, in de Groote Vaart gemeerd, Thieltersteenvweg.

April, slechte maand van weder. Veel beweging en geschut te hooren.
 Tot 15 Mei slecht weder, koud. Een politiecommissaris moet worden benoemd.
 Koper in te leveren, wederom.
 Tusschen dinsdag-woensdag 21-22 Mei een luchtgevecht, een stuk van eene dakpan van ons huis door kogels afgeslagen.
 Op donderdag 30 Mei, jaarmarkt. H. Sacramentsdag, dood geslagen door het spelen met handgranaten! Huysman Adiel, op 1-1-1904 geboren, Huysman Kamiel, geboren 16-10-1908, in de Waaistraat, kort voor den middag en erg gekwetst, Steyaert Theofiel, geboren 7-11-1905, deze wonende Peperstraat, bezweken in het gesticht²¹¹. De twee eersten, wonende Buschstraat.
 Van 3 Juni (maandag tot 12 juni gestraft) voor beschadiging aan militaire versterkingswerken met te huis te moeten blijven van 9 uur Duitschen tijd, de inwoners van Blommekens, Vrombautstraat, Oostveldstraat enz.
 Opzoekingen ten huize naar koper den 1 Juni, op 10 Juni naar de wol en eetwaren.

Bidprentje van Adiel en
 Camiel Huysman.

Tusschen 11-12 Juni rond elf uur van den avond, bommen in de Balgerhoekstraat gevallen.

Op donderdag 20 Juni 1918 om 8 1/2 uur het stadhuisklokje weggehaald, wegende 26 1/2 kilo, opschrift: G. Dumy me fecit Brugis 1764²¹².

Zondag 23 maandag 24 Juni afgrijselijk koud, regenachtig weder, zoo koud als in den winter.

1 Juli, den maandag, treins Bruggewaarts met werklieden.

Op 2 Juli in den voormiddag het Vormsel door Mgr Seghers toegediend.

Donderdag 4 Juli, zoo koud, dat een overjas moet worden aangetrokken. 35 frank voor eenen kilo tabak, men vraagt 80 fr aan de stad voor 8.000 fr naar Gent te gaan betalen.

Den vrijdag 26 Juli 's avonds om den dokter Haemers gezonden, moeder aan de influenza onderworpen, dicht de 40 graden koorts, antipigrinne van tannine voor den mond en keel te ontsmetten. Opname der vluchtelingen, 636 mannen opgegeven.

Op 16 Augusti komt de eerste Belgische krijgsgevangene van Eecloo hier Ferdinand Van Huyfte 4-Linie 1888 te Langemarck gepakt²¹³.

FAMILIELEDEN, VRIENDEN, STAD- EN LAND-
GENOOTEN, GEEFT IN UWE GEBEDEN EENE
ZALIGE GEDACHTENIS, BEWAART IN UW GE-
MOED EEN HEERLIJK AANDENKEN, AAN

Edmond Vande Woestyne

ZOON VAN

Emiel en van Nathalie Herst,

geboren te EECLOO den 9 Mei 1880 en den 8 October
1918, evenals twee jaar te voren zijn broeder,
te GENT, bij doodeennis, door de H. Kerk getroost,
voor het Vaderland, onder vijandelijke kogels,
in kristene manhaftigheid, gevallen en gestorven.

Edmond Van De Woestyne,
wegens spionage gefusil-
leerd op 8 oktober 1918.

Dinsdag 24 Sept de secretaris dicht den Dam aangerand 's avonds.

Op maandag 30 September 's namiddags voor 5.000 vluchtelingen brood en soep te bereiden, zij zijn te Ursel en omstreken ingekwartierd. 's anderen-daags opgezegd.

1-2 October automobielen met vluchtelingen van Knocke en Westkapelle, het brood der vluchtelingen zonder bons verkocht.

4 October 4 1/2 v/m groote slag. De mannen van 14 tot 45 jaar weg. Enke en Arthur Gillis uit hunne villa's, operatiegebied groene paspoorten, om 7 uur binnen, naar geene andere gemeenten²¹⁴.

115 8 October 's dinsdags, Edmond Van de Woestijne door den kop geschoten te Gent²¹⁵. Wederom de weerbare mannen opgeëischt om aan de verdedigingswerken te arbeiden.

9 October wederom operatiegebied.

10 October de mannen aan 't werk aan de Schipdonksche vaart.

15 October tijding van den vrede. 14 October om 12 uur 's middags de werklieden aan de vaart weggezonden, den 15 October den dinsdag kwamen de 2 gasten van Dudzele, Pieter en Jules Den Dooven, die bij ons gelogeerd hadden tusschen 5 en 6 October van Desteldonk terug, 's namiddags naar huis vertrokken.

16 October verscheidene vluchtelingen dood. De bruggen ondermijnd, oneindig veel beweging.

17 October veel vluchtelingen, weerbare mannen in het Hospitaal, bezweken: Bullinck Telesfoor 21 j onderwijzer te Blankenberghe, Maes Jules 30 j van Heyst, Theofiel Breemeersch 33 j van Steene en Jules De Muynck 28 j van Varsenaere. Den 17 October om 11 uur 's morgens Reygaert Gustaaf doorgesmeten met eene bom ten hove der kinderen De Decker, Busch en Oscar Dhont op Blommekens ook getroffen, sterft den 18 October²¹⁶.

Den 18 October op den Dam wordt Eugenia Wille leurster te Eecloo ook gedood, geweldig [veel] sterfgevallen²¹⁷.

Op den 19 October 3 1/2 uur bevel, de Broeken, Raverschoot, Balgerhoeke en Blakstraat te ontruimen. 2 uur 's namiddags worden de riggels van den spoorweg opgeblazen door de Duitschers, groote knallen tal ruiten uit overal, gevechten in de lucht.

Den 20 October 's zondags met geweld de mannen gepakt in de kerk om munitie over te laden op den Gentschen steenweg, dien dag om 10 uur de brug van Balgerhoeke doen springen, de menschen van ginder moeten verhuizen, gansch den dag hevig kanongeschut ook den volgenden nacht niet te slapen van het gerucht,

den 21 October hetzelfde spel, de runders en rijwielen opgeëischt, met den donkeren in huis te zijn.

Tusschen maandag dinsdag 21-22 October, onophoudend geschut 's dinsdags 's morgens 20 vliegtuigen over Eecloo, den avond te voeren en den dinsdag morgen krijgsgevangenen ingebracht. Geweldig onophoudend geschut. Gustaaf Huygebaert van Heist overleden.

Woensdag 23 October den voorgaanden nacht nogmaals springen van den ijzerenweg, gevechten tusschen Balgerhoeke en Celie, lijken ingebracht, 's morgens 10 uur veel vliegers, waar naar wordt geschoten, enkele troepen weg.

Donderdag 24 October betrekkelijk rustige nacht, gisterenavond. Belgische krijgsgevangenen ingebracht. Voor de 2^e maal niets hoegenaamd ter markt.

Na betrekkelijk kalme nacht den vrijdag gansch den dag springen van spoorbaanwerken, de statieplaats erg geteisterd, 's namiddags om 4 uur geweldig vuur van mitraljeuzen.

Op 26 October bestatigd de gebouwen van en rond de statie geweldig geteisterd door het springen gisteren van de banen, daken en ruiten oneindig veel geleden, geschut. De Duitschers eischen de parochiale kerk voor den Evangelischen dienst zondag 27 October. De missen zullen beginnen torenuur 7, 7 1/2, 8, 8 1/2, 9 u, 9 1/2 uur om 11 uur eene mis in de Paterskerk. Van 17 tot 35 jaar moeten de weerbare mannen zondag 29 October om 3 uur op den koer van het Collegie staan. Geene geweest. De inwoners tot opsluiting in hun huis verwezen, straffen: geldboete voor de stad. 4 gijzelaars 50 tot 100 mk boete per dag en per familie der niet verschijnenden of gevangenschap, die gepakt wordt, krijgsgevangen.

De herbergen gesloten op 27 Oct.

's Zondagsavond in de Peperstraat door Deutsche Wachten geschoten De Smet François van 1899, Oostveldstraat, getroffen in de linkerkant.

op 28 October 's namiddags verscheidene personen van den Thieltersteenweg erg getroffen.

28-29 Oct. erge nacht van geschut.

Woensdag 30 Oct. de straten vrij, 's namiddags in 't Zuiden eene geweldige kanonnade een granaatscherf treft de ruiten westwaarts het stadhuis en het zuiderdak der kerk van St Vincent.

- 116 30-31 October ontzettende nacht van geschut. Alfons De Lange is ten gevolge van doorschoten schedel op 30-10-1918 gestorven²¹⁸. Van alle kanten hoort men van gevallen bommen,

den 31 October gaat de kanonnade voort in ontzettende kracht, zuid-west-waarts.

Den vrijdag 1 November geweldig geschut gansch den dag, vliegers in den namiddag de tijding der ontruiming, de voorbereidselen daartoe te zien, alhoewel men hevig voort schiet. Spoorwegen en bruggen voort doen springen, tusschen 1-2 November trekt den Duitscher in den vroegen morgen weg.

Om 9 1/4 komen 3 Belgische soldaten al over de Cocquytbrug, die gesprongen is, ter Markt. In de Coquytstraat nemen zij een 3 tal Duitschers gevangen. De stad onmiddellijk bevestigd, ten stadhuize worden de soldaten geestdriftig onthaald, met bloemschoven beschonken, terwijl buiten het volk in een eindeloos gejuich uitbarst. Vliegers overvliegen de stad met 's rijks driekleur op den staart. Geen pen kan het gejuich wegens de verlossing weergeven, de meisjes zijn versierd met 3 kleurige linten in 't haar en op de borst, jongens en kleine meisjes loopen ter straat met vaandeltjes, de blijdschap heerscht alom. De soldaten vragen balken, planken en armen voor de bruggen te herstellen over de Schipdoncksche vaart en het Leiken. Het volk voelt zich vrij en spoedt zich aan arbeid en is dol van genoegen. De eerste Belgische officier Graaf van der Straeten en de eerste Eecloonaar Maurits Braet, zoon van Desiré, op het Stadhuis om 10 3/4²¹⁹. Gansch den namiddag voortdurend voorbijtrekken van veel paardenvolk, geschut en rijwielen. Enkele gendarmen vergezellen de troepen, geestdriftig worden de troepen onthaald.

Op 3 November overleed De Smet François geschoten zondag in de Peperstraat. 's Namiddags den koning ten stadhuize aangekomen per automobiel om 3 1/2 uur evenzoo weg weder langs de Molenstraat. Een Belgisch soldaat van het 5^e lantsiers sterft: Jozef Defour, oneindig gerei en doorloop van automobielen, de Molenstraat is er gansch mede afgezet, een luchtschip in den vorm van een varken hangt dicht het kerkhof, veel volk trekt naar Balgerhoeke, Veldekens, Raverschoot enz. voor de verwoestingen na te zien, die erg zijn²²⁰.

Den 4 November 's avonds vallen rond 8 uur bommen dicht de Jutefabriek en in het Leen. Gedurig beweging.

den 5 November, verhoor van al dezen die met de Duitschers in betrekking

stonden, enkelen gevangen, waaronder Edmond Verbiest, den 5 November rookt de schouw van De Keyser gebroeders, onophoudend gerij, de tram- en ijzerenwegbanen worden stillekens hersteld, geschut te hooren in de richting van Gent en het kanaal van Terneuzen²²¹.

Den woensdag 6 November secretaris De Raedt en de d.d. Burgemeester Roegiers naar Brugge, alsmede Jules Van De Gejuchte, het onderzoek wordt geleid door eenen officier ten huize van Leonie Claeysens, Teerlingstraat, nopens daden gepleegd tijdens de Duitsche bezetting²²².

Den zondag 10 November naar Balgerhoeke 's namiddags de puinen geweest zien, 's morgens rond 10 uur waren de Fransche geniemannen hier per auto. De tijding van de wapenstilstand algemeen vreugdig onthaald, de talrijke soldaten alhier gaan rond al spelend en dansend.

Den dinsdag 12 November te 10 uur eene hoogmis van dankbaarheid ter parochiale kerk. Om 11 1/2 het 22^e Linie hier voorbij met muziek aan 't hoofd. Wel 150 automobielen hier staande, en eene afdeeling paardenvolk in de richting van Brugge dezen morgen om 9 1/2. Om den middag reeds 3 treins in de statie binnengeloopen. 3 Duitsche soldaten worden binnengebracht 's noens.

Secretaris De Raedt en Victor Roegiers den woensdag te middag terug van Brugge in de Molenstraat. Om 3 uur optocht door de straten door het militair muziek. 2 Engelse meisjes in soldaat verkleed doen dienst als autogeleiders en stappen op de Markt af. Een oproep tot algemeenen rustdag en ²²³ wordt aangeplakt.

Rouwprentje August Van den Neste.

Dat Gods heilige Wil geschiede.
 † BID VOOR DE ZIEL
 van Mijnheer
**AUGUST-SERAPHIEN
 VAN DEN NESTE**
 Echtgenoot van Dame Virginie Verbiest
 Bediende van den Burgerlijken Stand en Bevolking
 der stad Eecloo gedurende 37 jaren,
 geboren te Eecloo den 28 Mei 1866 en aldaar plotseling
 aan de liefde der zijnen ontrikt
 den 14 Maart 1926

R I P

Hij was een goede echtgenoot en goede vader, hij gedrong zich in alles met wijs beleid, bleef verkieft aan den dienst Gods, leerde de zijnen God vrezen, de zonde vluchten, de wet Gods bemiinnen en er naar leven. Voorbeeldige en stipte ambtenaar gedurende lange jaren, heeft hij gewerkt en gewrocht, zich ingespannen zonder mate noch tel, zelfs boven zijn krachten, om zijne medeburgers en evennaasten talrijke diensten te bewijzen.

Vooraleer zijn werk op het stadhuis te beginnen ging hij dagelijks in H. Mis bijwonen, om den zegen van God over huisgezin en ambtsbezigheden af te smeeken.

Duurbare Echtgenoot, teergeliefde Dochter, weent niet om mijn plotseling afsterven, ik was bereid om voor mijnen Rechter te verschijnen. Troost U, eens zullen wij elkander wederzien om nooit meer gescheiden te worden. Vergeet mij niet in uwe gebeden, ik zal U niet vergeten.

Mijn Jesus, barmhertigheid. 100 d. aß.
 Zoet Hart van Maria, wees mijne zaligheid. 300 d. aß.

De plechtige Lijkdienst en de Begrafing zullen plaats hebben in de parochiale kerk van Eecloo
 Woensdag 17 Maart te 10 uur. — De Metten en Rozenkrans Dinsdag 16 Maart, te 5 uur.
 Een tweede Lijkdienst in de kerk der Eerwaarde Paters Minderbroeders Vrijdag 23 April te 8 uur.
 Lijfvis der Heilige Barbara Woensdag 28 April te 7 uur.

Maurice Baelu-François, Eecloo

Donderdag 14 November den dag door overgroote beweging van automobielen 200 in de Molen- en Statiestraten en Markt.

Den 15 November Nationale feestdag. Muziek van de verschillende maatschappijen der stad.²²⁴ Ook het muziek der troepen liet zich hooren, namelijk in de kerk te 11 uur voor en na het Te Deum bijgewoond door eene ontzaglijke menigte. Talrijke officieren in

- 117 [de] kerk. Pussemier in staatsiekleeding, Dauwe en Vermast sedert 5 dagen terug in dienst.²²⁵ Concert na de kerkelijke plechtigheid op het kiosk ter Groote Markt. De nationale hymnen der Verbondenen werden o. m. gespeeld door de militairen. Heerlijk prachtig weder. In den namiddag optocht der schoolkinderen, voorafgegaan door het muziek van het 3^e jagers te voet, turnoefeningen enz. door schooljongens, die met groote moeite plaats konden nemen tegenover het Stadhuis.

De volgende dagen de wacht voor 4-5 dagen in het stadhuis, gedurig om en weer gerij van legerwagens en auto's.

Den zondag 24 November 's namiddags met Yolande, Clemens en Alfons Carnewal langs Veldekens.²²⁶ Kruiput, tamelijk erg gehavend, de molen in hout op den Kruiput is een wrak. Oostwinkel hier en daar een huis toegetakeld, naar Ronsele, kerk en omliggende huizen dakloos, vol steengruis en ongebruikbaar gemaakt. Zomergem, de lieve gemeente met de op eene hoogte gebouwde kerk, is te allen kante beschoten, in de kerk is alles verwoest, voor den eeredienst gansch ongeschikt, honderde huizen echte puinen, op het dakloos en verder erg geteisterd kasteel van Ronsele wapperde de driekleurvaan, langs de Weststraat gaande terug, bemerkt dat de kant naar Stoktevijver veel had geleden, evenals Leyschoot te Oostwinkel om 5 1/2 uur te huis, vuile weg. Den 28 November 's namiddags een Duitsche spioen aangehouden ter Statiestraat door de agenten Symynck en Haubourdin.²²⁷

Den zondag 1 December om 9 1/4 's morgens naar Gent vertrokken, kosteloos per trein, die om 9 3/4 stilhield te Sleydinge voor 7 uren, zodat wij te Gent Port Arthur om 7 uur 's namiddags aankwamen. De kleine, tante Maria Vrombaut en ik, wij zaten in een remkot met eenen West Vlaming, gedurende den oorlog Belgisch spioen, wonende te Mechelen, vroeger te Gilly, en eenen soldaat uit het groot hertogdom Luxemburg, doch wonende in Henegouw, 7 jaar onder de wapens.²²⁸ Aan Gent voorhaven, den tram genomen voor St Amandsberg, vandaar om 8 uur weg naar Loochristy, waar wij moeder Verbiest en Tante Emelie reeds slapen vonden, doch die ons toch ontvingen, den maandag voormiddag om 10 1/4 weg, wij naar Ledeberg, tante Maria in de stad, bij vriendin Vermeulen, wier moeder 3 weken geleden overleed, wel gekomen.²²⁹ Naar de statie der Dampoort om 3 uur, geen trein daar, per tram naar de Brugschepoort, denkende een militaire automobiel te ontmoeten, te voet naar huis ons drie en met gekneusde, verhitte voeten ter Molenstraat aangekomen om 8 1/2 uur s' avonds.

Den dinsdag 3 December de wacht weder uit het stadhuis.

Den donderdag 5 December de markt begint te herleven, 72 viggens aan 190 fr per kop, eenige kramen, 't volk keert terug. Op 24 November den zondag reed de tram naar Eecloo reeds over de opgeslagen brug te Veldekens.

Den dinsdag 10 December het 24^e Linie te Eecloo. V. Van Belleghem die bij ons logeerde den 9-10-11-14 komt ons bezoeken 's namiddags. 24 Linie, donderdag 12 December concert door militairen.

's zondags 15 December op 11 uur militatre mis ter dekanale Kerk door eenen aalmoezenter, het muziek der soldaten luisterde de mis op, er werd in het fransch en in het vlaamsch gepredikt.

Zaterdag 21 December zitten 's namiddags 2 Duitsche soldaten, gevangen op de grenzen, in het stadhuis.

Den zondag 22 December om 11 uur militaire mis.

Op woensdag 25 December om 11 uur minister Jaspar der economische aangelegenheden, ten stadhuize²³⁰.

Het 24^e Linie in garnizoen, bij afwisseling van bataljon.

[1919]

Den zondag 16 Maart 1919 naar hier per prachtige doodwagens, 2, de lijken gebracht der door den kop gebrande gebroeders Van de Woestyne. Om 3 1/2 namiddag aan de statie ontvangen op de Brabançonne door de samengesmolten muzieken, treurmarchen tot aan de Kaaistraat, daar door de geestelijkheid in plechtigst gewaad onder het luiden der groote klok -de Paters luiden ook over dood- ontvangen, naar de kerk gebracht. De kisten waren bedekt met de kleuren der verbondenen. Ten 4 ure naar het kerkhof, de standdaards uit de kerk mede. Redevoeringen aan het graf. De officieren der bezetting gingen in den stoet.

118 Den 19-20 Maart 1919 het 24^e Linie naar Duitschland.

Den 21 Maart 's vrijdags bevel tot uitdrijving op 3 April van de blijvende Duitsche nonnen, zusters van Liefde, Billman, Jungen en Joesten.

Op 4 Mei Acke van Cluysen hier voor 2 dagen,

Gedenksteen in de Grafkapel te Eeklo.

den 5 Mei naar de H. Bloedprocessie 1919.
Op 29 Mei 1919 O. L. Heer Hemelvaart de diocesane bedevaart van O. L. Vrouw ten Doorne 20 000 mensen te Eecloo, 22 parochiën.
Op 8 juni Pinksteren de foore open.
Op 19 Juni Jules en Valerie Den Dooven hier op de jaarmarkt.
Den zaterdag 28 Juni om 5 uur te Versailles den vrede geteekend.
Op 3 October 1919 tante Emelie geopereerd te Gent, Fabrieksplaats door dokter Ronsse en dokter Haemers.

a 4 Aprilis 1717 baptizavi Theresiam Livinam ^{fiam} Joannis Lippens et Mariae Pinnie conjugum. susceptores sunt Jacobus Buyck et Theresia Livina Weytssens, natum precedenti nocte ad horam circiter decimam ut asserit obstetrix. (signatum est) Joannes Bauwens vicepast. Eclonia.²³¹

Henrica Verpondt + Eecloo 11-3-1843
Pieter Bernard Thysebaerdts + St Marguerite 9-5-1851 en Sophia De Rycke + St Marguerite 26-5-1851

b 18-10-1795 + Petrus Dhuyvetters, weduwnaar van Martina Van Hulle, oud 74 j., ten zuiden des Kerkhofs begraven, geboren te Eecloo
Cornelis Van den Neste
Eecloo
zoon van Joannes en van Marie Livina Lippens

29 9bris 1678 bap^{us} est petrus ^fs leg. Judoci van den neste et Judocae Brey conj. S. de S.f. Andreas [van den] Neste et Livina Geernaert n[atus] 27 ej[us]dem 3 post meridiem

24 7bris anni 1708 baptisatus est Joannes ^fs legitimus Guilielmi Van den Neste et Elisabethae van Vlassenbroeck conjugum. Susceptores de sacro fonte Andreas van den neste et Joanna Cloucquaert. natus est ut asserebat arnoldina glas, hodie circa quartum mane.
J.F. Kerremans past. Eclon. Archipresbiter Districtum Arden[bur]gensis 232

c	Van den Neste		
	Seraphinus	° 22-2-1815	+ 26-6-1888
	[So?]phia	° 8-7-1817	+ 3-12-1818
	Carolus	° 25-11-1819	+
	Melanie Coleta	° 31-7-1823	+ 3-11-1828
	Hypolitus	° 14-5-1826	+ 3-6-1885
	Isidorus	° 8-10-1828	+ 4-4-1906
	Benoni	° 28-3-1831	+ 23-8-1899
	[Prud?]entia	° 1-6-1834	+ 8-8-1892
	Mathilde	° 21-10-1837	+ 12-01-39
	Clemencia	° 28-5-1840	+ 27-6-1840

Thysebaert Charles, geboren te Bassevelde den 5 October 1839, te Eecloo den 5 Sept 1861 komende van Ste Marguerite, naar Boekhoute 3 Mei 1864

d Francies Van den Neste, Eecloo 24-8-1784 + 3 Maart 1862
Henrica Verpondt, Eecloo 28-2-1793 + 11 Maart 18[46]
Huwelijk Eecloo 16-[]

Cornelis Francies Van den Neste, oud 87 jaren, + Eecloo 8 April 1835

Anna Maria D'huyvetters, + Eecloo 3-2-1808

NOTEN

- * Ik schreef zo letterlijk mogelijk het handschrift van August Van den Neste uit zijn zakboekje over. Paul Van de Woestijne keek de tekst na, corrigeerde hier en daar en voorzag de tekst van verklarende noten.
- 1. Augustus Gislerus Goethals (14 maa 1847-3 jun 1909), textielfabrikant, Boelare 76, getrouwd met Maria Baudts, schepen van 1901 tot 1909.
Isidoor Van den Neste (8 okt 1828-4 apr 1906), schoenmaker, Teirlinckstraat 75, getrouwd met Amelie Thysebaert (Bassevelde 3 dec 1937-Eeklo 28 okt 1899), drie kinderen: Leonie Marie (1860), August (1865), schrijver van dit dagboek, en Emiel (1870).
Karel Lodewijk Verbiest (Mendonk 14 jul 1825-Eeklo 16 nov 1906), landbouwer, Molenstraat 216, getrouwd met Angelina Bauwens (Wachtebeke 7 maa 1842-Eeklo 29 jan 1922), sedert 9 april 1893 ingeschreven in Eeklo, eerst in de Broeken, later in de Molenstraat 216 (in 1910 nr. 222), voorbij de molen van Lampaert. De familiegenealoog schrijft dat het de Brugsesteenweg was, begrijpelijke fout, want de Leopoldlaan lag er nog niet! Er waren negen kinderen: Alfons (1870), Petrus (1871), Edmond (1873), Theofiel (1875), Maria Sylvia (1877), Virginie (1879), Bernard (1882), Maria Louiza (1884) en Emilia (1887).
- 2. Camilus Theodorus Hulpiau (Zelee 2 dec 1831-Eeklo 12 mei 1910), Kerkstraat 4, pastoor-deken van Eeklo van 12 mei 1896 tot zijn overlijden, ere-kanunnik van Sint-Baafs.
- 3. Guillielmus Verhulst (Aalst 10 apr 1869-?), onderpastoor, Boelare 31, naar Baardegem op 1 sep 1917.
- 4. Clementinus Ferdinandus De Neve (24 jul 1860-11 maa 1944), brood- en banketbakker, Kaaistraat 90 (hoek met Zuidmoerstraat), getrouwd met Leonie Van den Neste, het huwelijk bleef kinderloos.
Engelbertus Lehoucq (27 nov 1844-26 feb 1918), gisthandelaar, Molenstraat 134, ongehuwd, kinderloos.
Henricus De Blauwe (Zomergem 1 jan 1846-?), houthandelaar, Grote Markt 73, weduwnaar van Rosalie Trioen, vertrok naar Waarschoot in 1911.
Camilius De Baets (8 dec 1865-?), stoomgraanmolenaar, Grote Markt 81, ongehuwd.
- 5. Bernardus Verbiest (Mendonk 25 jan 1882-Eeklo 25 jan 1968), meubelmaker, Hospitaalstraat 10, getrouwd met Maria Vrombaut.
Leonie Marie Van den Neste (17 nov 1860-20 dec 1920), zonder beroep, Kaaistraat 90, gehuwd met Clement De Neve, kinderloos.
- 6. Joris Jan Carnewal (Ledeberg 7 jan 1877-Eeklo 27 feb 1960), tuinier/nachtwaker, spoorwegbediende, Patersstraat 41, getrouwd met (Maria) Louiza Verbiest (Mendonk 20 maa 1884-Eeklo 11 sep 1965), naaister, vijf kinderen: Clemens (1906), Alfons (1907), Maria Joanna (1910), Edmond (1912) en Theofiel (1918-1921).
- 7. August Van den Neste en Virginie Verbiest woonden in de Molenstraat 75 (bis). Hij stond ingeschreven als *schrijffbediende ten stadhuize* en zij als *verloskundige*.
- 8. Achiel Joseph Haemers (Lede 18 maa 1874-Eeklo 27 jan 1930), geneeskundige, Patersstraat 38, vanaf 1 mei 1914 nr. 40, getrouwd met Alice François, 7 kinderen: Edeline (1903), Alfons (1906), Alexis (1908), Herman (1909), Edith (1914), Carlos (1916) en Paul (1917-1917).

- Leonie De Vusser (Maldegem 20 dec 1862-), weduwe Pieter De Buck, baker, Nieuwstraat (R. Vermaststraat) 30.
9. Livinus De Wilde (Eksaarde 11 sep 1863-?), Boelaarstraat 58, onderpastoor van maart 1907 tot december 1908.
 10. Arnolda Yolanda Leonia Bernarda Van den Neste (6 sep 1907-1 dec 1907), dochter van August Van den Neste en Virginie Verbiest.
Moet: tante. Leonie Van den Neste, vrouw van Clement De Neve.
 11. Firmin Joannes Marie Roegiers (30 mei 1862-12 dec 1934), apotheker, Statiestraat, later schepen.
Eduardus Van Hoorebeke (26 apr 1853-), gemeentebediende, Kerkstraat 4, ongehuwd, woonde bij zijn ongehuwde zussen Mathilde en Silvie, die een kruidenierswinkel uitbaatten. Hij was dus een oudere collega van August Van den Neste.
 12. Nieuwstraat, nu René Vermaststraat.
Jan Baptist Van Streydonck (Waarschoot 8 jan 1861-Eeklo 7 nov 1942), metseelaar, Nieuwstraat 16, getrouwd met Leontina Wallaert (4 jun 1866-), vier kinderen: Michel (1889), Elvira (1891), Arthur (1894) en Hermengildis (1898)
 13. *op de sterfdag zelven*: vermoedelijk bedoelde de schrijver op de dag van de begrafenis, want de sterfdag was een zondag.
 14. Augustus Van der Mynsbrugge (Overboelare 20 jun 1861-?), onderpastoor, Kerkplein 8, naar Gent op 27 okt 1910.
 15. Elvira Leonora Maria Van Streydonck, dochter van Jan Baptist en Leontina Willaert, Nieuwstraat 16, kreeg op 19 feb 1910 een kind, Gaston, die door zijn vader Gustaaf Tourny door opvolgend huwelijk op 14 apr 1910 werd gewettigd. Het jonge echtpaar ging wonen in de Snuifmolenstraat 12.
 16. Camillus Van der Wee (Nevele 28 maa 1862-?), onderpastoor, Kerkstraat 23 vanaf 23 mei 1907.
Yolanda Maria Emiliana Isidora Amelia Van den Neste (26 nov 1909-6 jan 1982), dochter van August Van den Neste en Virginie Verbiest, getrouwd met Karel Van Cauwenberghe.
 17. Emiel Leopold Van den Neste (17 maa 1870-Gent 21 dec 1939), kuipersgast/rentenier, Kerkstraat-Roze 15 (op 10 okt Kerkplein 4), getrouwd met Sophia Moens (Waarschoot 6 sep 1851-Waarschoot 23 apr 1924), weduwe van Petrus De Baets, kinderloos,
Maria (Sylvia) Verbiest (Mendonk 9 jan 1877-Petegem a.d. Leie 22 dec 1967), woonde (toen ongehuwd) in Deinze.
 18. Albert Louis Marie Joseph Euerard (31 mei 1872-naar Veldekens-Adegem op 21 juni 1932), zonder beroep, Statiestraat 55, zoon van vrederechter Aimé Marie Euerard, schepen van 1909 tot 1921.
 19. Leonie Van den Neste, vrouw van Clement De Neve, Sophia Moens, vrouw van Emiel Van den Neste. Grootmoeder weduwe Verbiest, Angelina Bauwens, Louise Verbiest, vrouw van Joris Carnewal, nicht Coleta Van de Slycke, dochter van Bernard Van de Slycke en ? Verbiest, landbouwer op het Rijselhof in Kaprijke, Sofia Van der Bruggen, weduwe van Seraphin Van de Gejuchte, vrouw van Edmond Verbiest (Mendonk 16 apr 1873-15 aug 1945), houthandelaar, herbergier, Zuidmoerstraat 74-78.
 20. *de verlegde feestdag van O.-L.-V.-Boodschap*: Maria Boodschap wordt normaal gevierd op 25 maart. Indien het feest in de Goede Week valt, dan wordt Maria Boodschap gevierd op de maandag na Beloken Pasen. In 1910 was 25 maart Goede Vrijdag, 3 april was dus Beloken Pasen, en de verlegde feestdag van Maria Boodschap was dan de 4e april en niet de 5e zoals Van den Neste schrijft.
 21. *een rijtuigje*: diende tot verplaatsingsmiddel van vroedvrouw Virginie Verbiest, die op alle uren van de dag (en nacht) beschikbaar moest zijn om haar beroep uit te

- oefenen in Eeklo en omstreken. Een van haar voorgangsters, vroedvrouw Mathilde Van de Putte, verplaatste zich per hondenkar. Zie: Erik DE SMET, *Een eeuw geneeskunde te Eeklo 1830-1930*, in: Appeltjes van het Meetjesland 41 (1990), 225. Deze sjees of een tilbury bood plaats aan vier personen (zie 7 maart 1913) en moet zijn getrokken door een paard.
- Virginie Verbiest verplaatste zich later (alleszins tijdens de oorlog) met de fiets.
22. Deze en andere gegevens betreffen zijn dochtertje Yolanda of *de kleine*.
 23. *Moeder*: zijn vrouw.
 24. Joseph Walry, voerman op de Markt.
 25. Clemence Van de Slijcke, nicht, een andere dochter van Virginie Verbiests oom Bernard Van de Slycke van Kaprijke.
 26. In 1911 grepen er in Maldegem grote feesten plaats voor de honderdste verjaardag van de geboorte van mevrouw Courtmans, geboren Joanna Desideria Berchmans (1811-1890), schrijfster en onderwijzeres in Maldegem.
 27. Petrus Vrombaut (15 apr 1880-?), stoomtuiggeleider op de tram, Oostveldstraat, getrouwd met Judith Verhoeven, vijf kinderen onder wie een tweeling.
 28. *gelichtteekend*: gefotografeerd.
 29. *de nieuwe klok*: de tweede klok die in de Sint-Vincentiuskerk opgehangen werd. De eerste (Vincentius, do, 2 400 kg.) dateerde van 1889. Deze klok (Jozef-Maria, fa. 1 077 kg.) werd geschonken door Aloïs Dhondt, lid van het kerkbestuur (*kerkfabriek*), en op 25 maart 1912 gedoopt door deken De Temmerman. Ze barstte in juni 1914 en werd na de oorlog verzwaard tot een mi-klok. Ze werd (met de andere klokken) in augustus-september 1943 door de Duitsers weggehaald om tot kanonnen hersmolten te worden. Zie: C. VAN DE BOUCHAUTE, *De Sint-Vincentiuskerk te Eeklo*, Tielt, 1982, p. 121.
 30. *een misvaar*: miskraam.
 31. *het Collegie*: Sint-Vincentiuscollege.
 32. *de braai*: kuit.
 33. *registers der bevolking met alphabetische tafel*: het bevolkingsregister van 1910. De alfabetische tafel bevatte alleen de namen van de gezinshoofden (en hun vrouw, indien ze getrouwd waren). De namen van de gezinshoofden die er tussen 1910 en 1920 bijkwamen, werden ertussen geschreven. Een volledige alfabetische tafel met alle namen kon maar gemaakt worden, nadat het register van 1920 in gebruik genomen werd.
 34. Remígius D'hondt van Nazareth met tante Maria Sylvia Verbiest gingen naderhand in Nazareth wonen.
 35. *moeder Verbiest*: Angelina Bauwens, de moeder van Virginie Verbiest.
 36. *Eecloo-Terneuzen spoor*: ging de reis over Zelzate of over Gent?
 37. *kroozerende*: rente, interest opleverend.
 38. Hendrik Van de Slycke, neef, woonde in Kaprijke op het Rijselhof.
 39. Coleta Stolle, weduwe van Benoni Van Den Neste, Molenstraat. Emmanuel de Wolf, onderpastoor van 1912 tot 1920, Kerkstraat. Karel van Ooteghem (Sint-Niklaas 10 okt 1871-?), onderpastoor van 1909 tot 1917, Boelaarstraat 58.
 40. Alfons Verblest, (Mendonk 3 mei 1870-Waarschoot 5 okt 1913), gehuwd met Mathilde Meire, Waarschoot.
Louise (Maria Louiza) Verbiest, gehuwd met Joris Jan Carnewal, zie blz. 3.
Bernard Verbiest, meubelmaker, Hospitaalstraat 10, gehuwd met Maria Vrombaut, kleermaakster.
 41. Leon Dierkens (Sleidinge 4 dec 1888-?), koopman, Raverschootstraat 119, getrouwd met Emilia Maria Verblest, (Mendonk 29 okt 1887-Eeklo 11 apr 1920), verhuizen naar Lochristi, Dorp 196.
 42. Arthur René Van de Poele (20 jan 1874-), politiebrigadier, gemeentebediende, Molenstraat 87, getrouwd met Maria Bauters, dochter: Agnes.

43. Herman Van Damme, priester van Eeklose afkomst.
44. *et zoogenaamde Molenstraatje*: in 1938 herdoopt tot Desiré Goethalsstraat. De naam is niet terug te vinden in de bevolkingsregisters, omdat er toen geen huizen stonden en er geen mensen woonden.
August Van den Neste woonde in de Molenstraat 75. De koets reed richting Brugge aan de linkerkant van de weg en stak de Molenstraat over om aan de rechterkant te komen, (nr. 222, waar de bruid woonde), toen ze werd aangereden door een auto. De paarden raakten los van de koets, sloegen op hol en kwamen tot staan, toen een van de paarden viel. De koets kwam tot stilstand op de oprit naar de molen van Lampaert.
Serafien De Sutter, oud 57 jaren, in dienst van huurhouder Jan Verstraete. Jan Verstraete (Kaprijke 3 nov 1865-?), graanhandelaar, Molenstraat 37-39.
moeder Verbiest haar huis: de weduwe Verbiest woonde tot 12 april 1913 (in het bevolkingsregister tot 1 juni 1914) in de Molenstraat 222, hoeve voorbij de herberg In 't Muldershuis van Mattheus Lampaert.
45. *de zaak van Leon Dierkens*: waarom Leon Dierkens niet naar Amerika mocht vertrekken, is niet bekend. Emigranten vertrokken een dag voor de inscheeping en brachten doorgaans de nacht door in Antwerpen in een hotel in de omgeving van de kade waar de schepen naar Amerika vertrokken.
46. Karel Vercruyssen-Vermeulen, is dat Georgine Vermeulen, een vriendin van de familie?
47. *verlaten het huis Molenstraat*: moeder Verbiest verhuisde op 12 april en ging dan wonen bij haar dochter Louise en haar schoonzoon Jan Carnewal in de Patersstraat 41. Haar inwonende (zwangere) dochter Marie en haar schoonzoon Remi D'hondt trokken naar Eke (Nazareth).
48. Louis Van De Genachte-De Steur, Blommekens.
49. *lijnmeel*: lijnzaad- of vlaszaadmeel.
50. Mr Duivepart: Na het overlijden van Serafien Minne in 1885 was er in Eeklo geen tandarts meer. Vreemde tandartsen huurden in een huis of herberg een cabinet waar ze een of meer (halve) dagen per week consultatie hielden en tanden trokken. Het zou nog tot 1919 duren dat Marcel Carpentier zich in Eeklo als tandarts zou vestigen. M(eeste)r of M(adam)e Duivepart (?) is mij (en Erik De Smet) verder onbekend.
Zie: E. DE SMET, *Een eeuw geneeskunde te Eeklo 1830-1930*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 41 (1990), p. 191-243.
51. Na omzwervingen gingen Leon Dierkens en Emilie Verbiest wonen in de Raverschootstraat 30, later 119.
52. Georgine Vermeulen: de vrouw van Karel Vercruyssen? Zie blz. 16.
53. Louis Florimond Sandycck, (22 jan 1891-17 aug 1914), soldaat 1e Linierregiment, zoon van August en Maria De Munnynck, gehuwd met Marguerite Minne, gestorven in het (veld)hospitaal van Roux-Miroir. Vermeld bij L. LAMPAERT, *De Geschiedenis van Eeklo*, Eeklo, 1973, p. 361. August Van den Neste kende als bediende op de Burgerlijke Stand de aangiften van overlijdens.
54. *legertros*: de gezamenlijke voertuigen en lastdieren met voorraden en bagage die achteraan in het leger meegevoerd worden, en het daarbij behorende personeel.
55. *Uhlanen*: ulaan, lansier, licht gewapende ruiter, vooral voor strategische verkenning gebezigd.
56. Vrijwilligers, voormalige burgerwachten uit bezet België, kwamen hier overnachten.
57. *mouterij der gebroeders Wyffels*: gelegen tussen de Gentsesteenweg en de Oude Gentweg, dicht bij de spoorweg, werd gebruikt om soldaten te slapen te leggen en later in de oorlog om fruit (vooral appels) te drogen om te bewaren.
58. Joris (Jan) Carnewal: schoonbroer van August Van den Neste, getrouwd met Louise Verbiest, woonde in de Patersstraat 41.

59. Kiosk: tot 1938 stond op de Markt rechtover de Paterskerk een muziekkiosk, ze werd toen afgebroken voor het verbreden van de rijksweg 10 (nu N9) en verkocht aan de gemeente Waasmunster.
60. *Brugschestraat*: nu Koning Albertstraat.
61. *Baron de Janblinne de Morin*: Kolonel Baron de Jamblinne de Meux, 6e Linieregiment, waarschijnlijk reeds buiten dienst in 1914 en weer opgeroepen bij het begin van de oorlog. Er is een plein in Brussel naar hem (?) genoemd.
62. August Roelands, (12 okt 1893-14 sep 1914), soldaat 5e Linieregiment, zoon van Seraphien en Florentia Van Speybroeck, Raverschootstraat 95. Vermeld bij L. LAMPAERT, *a.w.*, (1973), p. 360.
63. Yolanda: enige dochter van August Van den Neste en Virginie Verbiest, geboren op 26 november 1909 en overleden op 6 januari 1982. Ze huwde in 1936 met aannemer Karel Van Cauwenberghe en werd de moeder van Luc, Marc en Yola (gehuwd met Rudolf Declercq).
64. *vernachten*: overnachten.
65. *Eenzelvigheidsgetuigschrift*: identiteitskaarten waren voor de Eerste Wereldoorlog onbekend.
66. *den Gouden Leeuw*: Katholieke Kring op de Markt, nu nr. 41.
67. *caisson*: artillerie-munitiewagen, kistwagen.
68. *De koningen*: koning Albert en koningin Elisabeth.
69. Emiel Eduard Dauwe (Kaprijke 17 jan 1848-Eeklo 16 okt 1930), notaris, Statiestraat 60, burgemeester van 1902 tot 1920, getrouwd met Emma Thomaes, elf kinderen (twee dochters en negen zoons, waaronder drie priesters, twee geneesheren, een notaris en een advocaat).
70. Lionel Pussemier (Gent 2 jun 1869-Eeklo 1 mei 1938), advocaat, Boelare 54, voorzitter van de Boerenbond Eeklo, provincieraadslid en gedeputeerde, werd na de oorlog volksvertegenwoordiger en burgemeester van Eeklo, woonde in het grote herenhuis in de Boelare 54 (nadien Loontjens, nu nr. 50).
71. *Duitsche Tauben*: de Rumpler Taube was duidelijk herkenbaar aan zijn vogelachtige vleugeltips, het vliegtuig was in 1914 al verouderd en wegens zijn lage snelheid (max. 97 km/u) uiterst kwetsbaar. Toch voldeed het als verkenningsvliegtuig aan het westelijk front.
72. August Van den Neste (de schrijver van deze tekst) had het blijkbaar erg op zijn zenuwen, want zijn handschrift wordt hier bijna onleesbaar)
73. Secretaris De Raedt: Aimé De Raedt volgde in 1904 zijn vader Benoni op als stadssecretaris.
74. *Moeder Virginie*: Van den Neste bedoelt zijn vrouw Virginie Verbiest. August Van De Gejuchte (30 okt 1865-?), spoorbediende, Molenstraat 69, weduwnaar van Clothilde De Keyser, getrouwd met Leonie De Mey. Bijnaam *kazak*, betekenis hier niet bekend.
Willem De Rudder (Gent 5 dec 1870-?), registratieontvanger, Statiestraat 59 (naast de post), getrouwd met Van Hauwaert Valentina, drie kinderen.
75. *Ægidi* was Ortskommandant van Eeklo en Kreiskommandant van de 18e mobiele Kommandantur (ongeveer het Meetjesland) van het Etappegebied. De Kommandantur was gevestigd in het herenhuis van dokter Van Kerckvoorde op de Spriet, nu huis E. Matthijs-De Baets, Koning Albertstraat 15.
76. Victor Eugène Seraphin Roegiers (21 feb 1855-24 aug 1924), bankier, Statiestraat 12. Hij was als oudste gemeenteraadslid, wegens de afwezigheid van burgemeester Emiel Dauwe, op dinsdag 13 oktober 1914 waarnemend burgemeester geworden en zou het heel de oorlog blijven.
77. *Het kanon*: August Van den Neste heeft het steeds meer over 'het kanon', vermoedelijk een groot spoorwegkanon, type Lange Max. Het Duitse 38 cm snel-laadkanon, *der Lange Max* genoemd, was een van de eerste spoorwegkanonnen.

- De obussen waren twee meter lang en wogen 900 kg. Nog grotere (vaste) kanonnen werden in de Westhoek (Klerken) en in Koekelare geplaatst om Duinkerke en Calais te beschieten.
78. Virginie Verbiest moest zich als vroedvrouw vrij kunnen bewegen over het Eeklose grondgebied en had daarvoor een machtiging van de Duitsers nodig.
 79. Julien Davignon was (katholiek) minister van Buitenlandse Zaken tot juli 1915 en daarna minister zonder portefeuille tot zijn overlijden op 12 maart 1916.
 80. Petrus Sergeant woonde op de Gentsesteenweg 69 aan de Dam.
 81. *peisteren*: laten grazen, ook: pleisteren, zich ergens ophouden.
 82. Pius Ryffranck, (2 mei 1860-4 jun 1937), stadsontvanger, wisselagent, redacteur-uitgever van *Gazette van Eecloo*, Kerkstraat 38, getrouwd met Martha d'Hooghe, (Brugge 23 feb 1866-Aardenburg 29 okt 1914), acht kinderen. Zie P. VAN DE WOESTIJNE, *Pius Ryffranck, journalist en filosoof*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 52 (2001), p. 157-209. August Van den Neste werkte voor de oorlog als plaatselijk correspondent mee aan *Gazette van Eecloo*.
 83. *Landsturm*: Landstorm, de nog overblijvende weerbare mannen, die in tijd van nood onder de wapens konden worden geroepen, in Duitsland tot de leeftijd van 45 jaar.
 84. Lionel Pussemier was op 28 oktober 1914 met Jules Daneels en Albert Euerard naar Den Haag gereist om aan een gezant van de Belgische regering in Le Havre een hulpsom van 30 000 frank te vragen voor de noodlijdende bevolking van Eeklo. Zie P. VAN DE WOESTIJNE, *Eeklo in Wereldoorlog I 1914-1918*, in Zevenhonderdvijftig jaar Eeklo, Eeklo, 1990, p. 471.
 85. *de Eikens* = de Heikens, beboste heide tussen Peperstraat, Sint-Vincentiusstraat en de Vlotte.
 86. *Botermarkt*: nu Ledeganckplein.
 87. *Landwehr*: landweer, deel van het leger ter plaatselijke bescherming, eerste reserve van het leger.
 88. Met vader bedoelt August Van den Neste zichzelf, zijn vader was al in 1906 overleden. Op het Rijselhof in Kaprijke, in de buurt van de 't Kleemkapelleke, woonde een nicht Coleta Van de Slycke.
 89. *wambuis*: korte nauwsluitende jas.
 90. Remi De Temmerman (St.-Cornelis-Hoorebeke 29 jun 1860-Eeklo 24 maa 1940), pastoor-deken van Eeklo van 1910 tot 1940.
 91. *het muziek van S^{le} Cecilia*: de harmonie St.-Cecilia of een van de muziekmaatschappijen die rondgaat ter gelegenheid van Sint-Cecilia. Geschut, donder en tromgeroffel lijken op elkaar.
 92. *per ‰*: per duizend.
 93. De Vliegheer Julius (Bellem 20 apr 1886-?), koopman, Molenstraat 20, getrouwd met Maria Debisschop, weduwe van Prosper Bockaert, koopvrouw in kolen, 1 dochter: Paula Bockaert.
 94. *t Rijselhof*: in Kaprijke, waar zijn neven en nichten Van de Slycke woonden.
 95. *Passchein*: toelating om zich ergens naartoe te begeven.
 96. Pieter Bernard Goethals (Sint-Laureins 28 nov 1845-Eeklo 24 jul 1921), politie-commissaris, Brugschestraat 88.
 97. *den Katholieken Kring*: de Gouden Leeuw op de Markt.
 98. W^e Buyck en zoons: weduwe Frederic Buyck-Coucke, Stationsstraat 17-19
 99. Desiré Goethals (14 sept 1874-), wijnkoopman, zoutzieder, Grote Markt 48, getrouwd met Anna Mortier, vijf kinderen (w.o. Fernand en Marc), tijdens de oorlog wnd. schepen.
Jozef Roegliers (9 aug 1873-), wijnkoopman, Brugschestraat 29, ongehuwd.
Philibert Van Hoorebeke (24 feb 1863-feb 1931), wijnkoopman, Grote Markt 115-117, nu Koning Albertstraat 19-21. Zijn magazijn liep tot de Vlamingstraat en was toegankelijk via de Cocquytstraat 7.

100. Jozef Vermeulen (20 mei 1892-Schiplaken 25 aug 1914), zoon van Alfons Vermeulen, brood- en banketbakker, en van Camilla Van Hecke, Grote Markt 17.
101. Het huis Charles Van Doorne, Grote Markt 45. Welke hoge officier daar woonde, is niet bekend. Of bedoelt Van den Neste het huis van René Van Doorne, Grote Markt 35, naast De Gouden Leeuw, (nu U. Van Den Berghe) dat door de Duitsers werd gebruikt als casino voor officieren?
102. Gillis, weduwe van Charles Louis De Meyere, Brugsesteenweg 9.
Angelus Mortier (14 feb 1841-25 sep 1927), landarbeider, Raverschootstraat 69.
103. *verkend*: bekend.
104. Servaas Francies Maes: *deservitor*, waarnemend pastoor.
Valentin Veracx (?-21 mei 1796), pastoor van Eeklo van 19 juli 1786 tot zijn overlijden.
105. Karel Lod. Van de Slycke, een neef van August Van den Neste.
106. *Port Arthur*: wijk aan de Gentse haven, omgeving Muide en Meulestede.
107. Herman Enke junior, getrouwd met Lunt, veranderde na de oorlog zijn naam in Henry Peter Armstrong.
108. *Vliegenier*: vliegtuig.
109. Secretaris van Maldegem was Alfons Vermeersch. Van den Neste kende natuurlijk al de bezoekers op het stadhuis.
110. Przemyśl ligt in Galicië, een landstreek in het zuiden van Polen aan de voet van de Karpaten tegen de Slovaakse grens. Er is ook een Galicië in het noorden van Spanje met als belangrijkste steden La Coruna, Vigo en Santiago de Compostela. Przemyśl ligt bij de grens met Oekraïne en maakte toen deel uit van Oostenrijk-Hongarije. Het Russische leger veroverde op 22 maart 1915 Przemyśl op de Oostenrijks-Hongaarse troepen en maakte daarbij duizenden krijgsgevangenen, o.m. de kroaat Josip Broz, de latere Joegoslavische president Tito.
111. *RudeMerles*: Merelstraat in Gent.
112. Christine Seraphine Prudence Brumers (Lokeren 8 jul 1842-St.-Amandsberg 16 apr 1915), weduwe van Charles Thijsebaert, een broer van Van de Nestes moeder, Amelie, afkomstig uit Bassevelde.
113. *Broodpegel*: eigenlijk broodpeil, rantsoen. Een pegel is een streepje of een merkteken om de hoeveelheid aan te geven.
114. *eenen helm*: voorheen droegen ze blijkbaar alleen een muts.
115. Van den Neste bedoelt Lampaerts molen. De oude westmolen stond ernaast, op de plaats van de Grafkapel en werd afgebroken in 1898. Mattheus Lampaert: molenaar en herbergier, woonde naast de weduwe Verbiest.
116. *van 7 molens maar één meer over*: namelijk de Zandvleugemolen tussen de Molenstraat en de Zandvleug aan Verbiestes Menne.
117. *Roekens*: roedekens, verkleinwoord van roede, stok.
118. *'t kluwen*: opgewonden bol van bindtouw, garen, etc.
119. *Geknipt*: in overtreding genomen en beboet.
120. *Loovers*: bebladerte, bladgroen.
121. *Het kasteel van Martens de Vervier*: het kasteel op de Dam in Waarschoot werd gebouwd en bewoond door Karel (Charles) Vervier, dichter, voormalig rijkskassier in Eeklo en mecenas van Ledeganck. Hij had in 1828 de eigendommen van de Priorij van Waarschoot verworven. Het wordt nu nog Verviers kasteel genoemd, hoewel het in handen kwam van de Gentse familie de Hemptinne. Waarom August Van den Neste dit het kasteel van Martens de Vervier noemt, is mij onbekend.
122. *'t Pannenhuts*: tot de jaren zestig een herberg op de Brugsesteenweg.
123. *Plekten*: zware palen met ijzer beslagen en voorzien van ringen om iets aan vast te binden, hier om de elektrische draad aan vast te maken.
124. *het voetbalplein t' etinden de Molenstraat*: lag tussen de molens en de Zandvleug, nu nieuwe verkaveling Lijsterbessstraat, etc. Het was het eerste voetbalplein in

- Eeklo bespeeld door Daring Eecloo en na de oorlog door de socialistische voetbalclub Vooruitzicht.
125. *de oude schietbaan der Burgerwacht*: de Burgerwacht gebruikte het voormalige gebouw van de vrouwencongregatie in de Boelare, bereikbaar vanuit de Teirlinckstraat langs de toegang tot de kleuterschool. Aangezien de Burgerwacht ontbonden was, stond het gebouwtje leeg en werden er gevangenisellen van gemaakt (eigendom Van Zandycke, nu Pascha keukens).
 126. Hij bedoelt natuurlijk dat ze ervoor geplaatst worden en dat de driekleurige behangsels als achtergrond dienst doen.
 127. Fernand Nisol (Gent 31 jul 1868-1937), beeldhouwer o.m. van de engelen op de voorgevel van de Grafkapel.
 128. *Vliegers*: vliegtuigen.
 129. Petrus Josephus Aercke (16 maa 1872-24 aug 1946), wollewever, Molenstraat 150, getrouwd met Maria Longueville (24 aug 1875-), drie kinderen: Frans August (Halewijn 10 maa 1897-), Alfons Gerard (1 mei 1899-2 aug 1915) en Maria Julia (2 dec 1904-2 aug 1915).
 130. *Prijsdeeling in het gesticht*: Yolanda Verbiest deed sedert september 1914 het eerste studiejaar van de lagere school in weesschool van het Gesticht in de Moeie (later verpleegstersschool). Van 1858 tot 1898 hielden de zusters in hun klooster een lagere school. Daarna was het nog alleen een school voor de weeskinderen. Vanaf 1918 werd er weer een volledige lagere school ingericht voor kinderen van de stad. Die bleef bestaan tot 1954.
 131. *Ras*: snel.
 132. *eerwaarden pater Bestuurder in 't Gesticht H. Vincentius à Paulo*: Volgens de overeenkomst van 13 maart 1866 tussen de congregatie van de zusters van de H. Vincentius a Paulo en de Belgische provincie van de minderbroeders was een pater minderbroeder geestelijk directeur van het klooster (*bestuurder van 't gesticht*). Van 1897 tot 1910 was dat pater Timotheus (Verbiest).
 133. *Alm*, ook: alm/alaam: (stuk) gereedschap.
 134. Voor de gebeurtenissen van begin oktober 1915 zie: P. VAN DE WOESTIJNE, *Uit het dagboek van Victor Roegiers, waarnemend burgemeester van Eeklo 1914-1918*, in : Ons Meetjesland, jg. 17 (1984), p. 12-32.
 135. *B. T.*: Belgische Tijd.
 136. *Werkmanswelzijn*: het lokaal van de liberale coöperatie in de Stationsstraat 113-115.
 137. *Boelin*: boeleerster, iemand die boeleert, zich overgeeft aan ontucht.
 138. Firmin Van Wassenhove (Eeklo 24 okt 1867-Brugge 17 mei 1930), koopman in ellegoederen, Grote Markt 40, vijf dochters.
Aimé Van Deputte (17 mei 1872-15 apr 1943), nijveraar (wol), Stationsstraat 93, in tweede huwelijk getrouwd met Alma Dauwe.
die te veel Duitsch vet hebben geëten: die te veel omgang met de Duitsers hebben gehad.
 139. *de Zondagschool*: de zgn. Bouw in de Prinsenhofstraat.
 140. Pieter Everaert (7 jun 1856-Niederzwehren bij Cassel 3 maa 1918), trambediende, Gentsesteenweg 10, stierf als politiek gevangene.
Pieter Vrombaut (15 apr 1880-), stoomtuiggeleider op de tram, Oostveldstraat.
 141. *salicylate de soude*: salicylzuur, in de geneeskunde gebruikt om zijn sterk ontsmettend vermogen.
 142. *De superior van 't Collegie*: Carlos Borreman (1874-1916) overleed onverwacht op 25 januari 1916.
 143. Edgard Joseph Van De Woestyne (24 aug 1889-7 apr 1916), spoorwegaarbeider, Zuidmoerstraat 193, getrouwd met Marie Louise Clauws, twee kinderen.
Leon De Kneef, trambediende, spioneerde voor de Britse inlichtingendienst.
 144. *Motocycletten*: verkleinwoord van motorcycle, motor(fiets).

145. *het dak van het huis n° 56 Statiestraat*: Het dak van het imposant huis van Edmond Goethals-Goethals, textielfabrikant, was afgeplat en met een terras afgedekt dat dienst deed als observatiepost.
146. Edgard Van De Woestyne werd terechtgesteld in het Gravensteen, niet in de Godshuizenlaan?
pijkenheer uit de Kerk: ook wel 'suisse' (zwitserse wacht) of 'pijke' genoemd, ordehandhaver in de kerk. Emiel Van De Woestyne, de vader van Edgard en Edmond, was pijke.
Nog een andere Edgard Van De Woestyne, zoon van Juliaan, tot 15 j. dwangarbeid, daarvan is niets bekend.
 Pieter Everaert werd tot 12 jaar veroordeeld, werd overgebracht naar Duitsland en stierf in Niederzwehren op 3 maart 1918.
147. barbier Van den Bossche in het Rootje op de Markt.
148. Het Hollands brood was vanaf april 1916 te koop met broodkaarten bij de weduwe van Jules Nisol-Loosfelt, Molenstraat 7 (nu Decoratie De Vlieghe). Het kwam van Aardenburg over de elektrische draad in Sint-Laureins. Gemiddeld kreeg Eeklo per week 1 000 broden van 1,5 kg.
149. *de tragels van het Eecloosch Leiken*: tragels zijn trekpaden, August Van den Neste bedoelt de bermen.
150. *de fabriek van Gerard Baudts, Kerkplein Noord*: de vroegere textielfabriek van Baudts-Dobbelaere na de oorlog omgebouwd tot huizen (nu Kerkplein nrs. 16 tot 22).
 Gerard Baudts (3 okt 1848-), meester katoen- en lijnwaadwever, Kerkstraat nr. 1, zette de weverij van zijn vader Louis verder. In 1911 bracht hij het machinepark over naar de nieuw opgerichte S.A. Textile d' Eecloo in de Zuidmoerstraat. Zijn broer Alphonse associeerde zich met Emile Van Deputte. Zie: F. DE COCKER, *Le petit Verviers, de textielindustrie in Eeklo (1794-1940)*, Eeklo, 2003.
151. *tot aan de Nieuwstraat*: De mensen stonden te wachten van de Molenstraat nr. 7 tot de René Vermaststraat en soms verder!
152. Marie Sylvia Verbiest, die in Nazareth woonde, kreeg een miskraam.
153. Augustinus Meire (23 okt 1847-18 mei 1916), geneeskundige, Statiestraat 6 (nu Fortisbank).
 Isaac Antonissen. (Antwerpen 16 okt 1860-24 mei 1916), geneeskundige, Statiestraat 58, gehuwd met Martha Goethals.
154. Noémé De Sutter (20 feb 1870-), weduwe van Pieter Van Daele, trouwde op 18 jun 1916 met haar schoonbroer Charles Louis Van Daele, waardoor hun kind Alice De Sutter gewettigd werd onder de naam Van Daele.
155. Jan Verdonck (Sint-Joris-ten-Distel 19 aug 1857-), landarbeider en spekslachter, Molenstraat 77.
156. *moeder naar Nazareth naar Tante Marie*: August Van den Neste bedoelt zijn vrouw Virginie die op bezoek gaat bij haar zus Marie, getrouwd met Remi D'Hondt, die in Nazareth woont.
157. Eduard Van Hauwegem (14 jul 1862-), touwslager, Cocquytstraat 52, getrouwd met Julie Pots, naaister, 7 kinderen. De enige zoon die in aanmerking komt als krijgsgévangene is Georges (3 jun 1896-).
158. *D.T.*: Duitse tijd.
159. *Ransels*: de bagage van de soldaten.
160. *Reiseschein*: toelating om een reis te ondernemen.
161. *Portiuncula*: 2 augustus. Porziuncula (kleine portie of stukje land) is een gehucht van Assisi waar Sint-Franciscus in 1211 naast een kapel zijn cel had en zijn eerste klooster bouwde. Daar weerstond hij aan de verleiding/bekoring om zijn project op te geven en hij kreeg daarvoor een volle aflaat (kwijtschelding van straffen die men na de vergeving van de zonden moet ondergaan). Om dit te herdenken werd na zijn dood aan iedereen die op 2 augustus Portiuncula bezocht, een volle

- aflaat verleend. Later werd de aflaat uitgebreid tot het bezoek aan een kerk van de franciscaanse orde. De zusters en broeders derde-ordelingen van Eeklo werden daarom opgeroepen op 2 augustus naar de paterskerk te komen. Telkens men de kerk binnenging kreeg men die aflaat, wat leidde tot het in- en uitlopen van de kerk ('*pertionkelen*').
162. *pater Bavo*: Van 1910 tot 1919 was pater Bavo (Nivelle) geestelijk directeur van 't *Gesticht* (klooster en kliniek).
 163. Desiré Spittaël (4 maa 1882-), dagloner, koopman, Cocquytstraat 86, getrouwd met Augustine Bauwens, herbergierster, drie kinderen. Waren die soldaten gedeserteerd uit het Belgisch leger dat achter de IJzer lag, of dateerde hun desertie van het begin van de oorlog in 1914?
 164. Ivo De Coeyere (14 jul 1880-), vellenbewerker, Blakstraat 1, getrouwd met Celina Bonte, vier kinderen.
 165. *Fahrradkarte*: kaart met toelating om met een fiets (Fahrrad) te rijden.
 166. *Hebamme*: Duits voor vroedvrouw.
 167. *de villa van Nestor Goethals*: villa Zonneschijn, nu Gentseseenweg 18. Nestor Goethals (16 okt 1862-21 dec 1917), wolnijveraar, Gentseseenweg 6. Zijn weduwe, Marie Troch, verkocht de villa na de oorlog aan A. Baudts.
 168. *over de IJzers*: over de spoorweg (*den ijzeren weg*), nog steeds de gebruikelijke naam voor de wijk Oostveld, voorbij de spoorweg (Brugge-Eeklo-Gent) aan het station.
de woningen over de IJzers elektrisch verlicht: de elektriciteit werd opgewekt door de stoommachine van de textielfabriek De Beir-Van Wassenhove in de Hospitaalstraat.
 169. *toestellen van lichtteekening*: fototoestellen.
 170. Virginie Verbiest had als toelatingskaart om met de fiets te rijden nr. 38.
 171. Blijkbaar verbleven er in Eeklo kinderen van rijke Gentenaars, vermoedelijk omdat er hier gemakkelijker aan eten te geraken was.
 172. Louis Crommen (11 mei 1898-), zoon van Eduardus, klompenmaker, Molenstraat 73.
 173. *Bottienen*: bottines, laarsjes.
 174. Van den Neste bedoelt 55% tarwe.
 175. *Affuit*: onderstel waarop de loop van een kanon of een mitralleur rust.
 176. *alles vervallen, buiten bij 't begin*: het legermateriaal is versleten, vergeleken bij het begin van de oorlog.
 177. *Revue passeeren*: gemonsterd, gecontroleerd worden.
 178. *Aardige*: eigenaardige.
 179. *De oude Enke*: Hermann Enke (Barmen 31 dec 1847-Eeklo 22 feb 1926), vellenbewerker-meester, weduwnaar van Carolina Pöting, Oostveldstraat 97, kinderen, o.m. Herman jr. (later Armstrong), de tweeling Paula en Adelina die tot na de Tweede Wereldoorlog op de villa Oaklands bleven wonen.
 180. Florimond De Rijcke (26 apr 1897-), Raamstraat 25.
 181. *binnen gevraagd*: eufemisme voor 'opgeëist'.
 182. Angeline Bauwens woonde toen blijkbaar bij haar dochter Emilie, getrouwd met Leon Dierkens, in Lochristi.
 183. *achter het Wijnhuis*: achter de herberg het Wijnhuis, in de Molenstraat schuin over de Desiré Goethalsstraat, dicht bij het centrum.
Molenberg: de molens in de Molenstraat stonden op zandbergen die na het afbreken van de molens alle zijn afgegraven.
 184. *de nieuwe Kommandant te Eecloo*: Generalmajor Gustav Georg Wilhelm von Graevenitz.
 185. *Moeder*: Virginie Verbiest had een paspoort om zich als vroedvrouw ook 's nachts vrij te kunnen bewegen.

- het Poermagazijn*: oude deels ondergrondse, opslagplaats van kruit tussen de Raverschootstraat en de Brugsesteenweg.
186. Victor Verheecke (28 nov 1880-naar Merendree), vellenbewerker, Zandstraat 20.
 187. *onkel Theo*: Theofiel Verbiest.
 188. *de Kroon*: op de Gentsesteenweg ter hoogte van de Oude Gentweg, waar vroeger (tot de aanleg van de Gentsesteenweg tussen het station en de Gentweg) de herberg De Kroon stond.
 189. *Geweerd*: weggenomen, weggehaald.
 190. *Vliegheer Bisschop*: De Vliegheer-Debisschop, Molenstraat 20 zie blz. 44.
 191. *Troffelvuur*: langdurig ononderbroken snelvuur. Contaminatie van trommelvuur en roffelvuur.
 192. *D'havé Francies uit den Werkmanskring*: verlaat de Werkmanskring. Francies D'havé (7 dec 1845-25 mei 1930), huisbewaarder, Kaaistraat 34, getrouwd met Cordula De Coeyer, vier kinderen.
 193. Emiel Vital Beel (Wingene 5 maa 1898-Eeklo 20 aug 1917), landbouwer, Sint-Jan Wingene, zie: PAUL VAN DE WOESTIJNE, *Emiel Beel in Eeklo gefusilleerd in 1917*, in: Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland 15 (2001), 57-72.
 194. Alfons Vermeulen (13 dec 1865-8 apr 1932), brood- en banketbakker, Grote Markt 17.
Serafien Piepers (17 sep 1852-13 sep 1937), aannemer van bouwwerken, herbergier, getrouwd met Maria Burny, Grote Markt 19.
 195. Richard Temmerman. Eekloos priester?
 196. Louis Bottelberge (18 maa 1862-), broodbakker en herbergier, Kerkstraat 69-71. Rachel Kindts, 22 jaar, dochter van Charles Kindts, Kerkstraat 73.
 197. Jan Kamiel Philips (St.-Gillis-Dendermonde 8 apr 1878-), rijkswachtheadjunctant, Kaaistraat 33, werd in 1921 politiecommissaris.
 198. Arthur De Decker (4 aug 1875-Gent 17 aug 1939), landbouwer, Broeken 1.
 199. *de kroonprins van Beieren*: prins Rupprecht van Beieren.
 200. Bernardus (III) Huysman (Evergem 24 nov 1859-6 jun 1921), landbouwer, Bus 1.
 201. Jan Baptiste De Baets (Adegem 10 jun 1861-Eeklo 12 dec 1937), Raverschootstraat 79.
 202. *Talpe, de suikerijman*: Talpe van de gelijknamige chicoreifabriek.
 203. *Amerikaanschen winkel*: Stationsstraat 21 (vroegere kleerwinkel van Arthur Jocqué, later winkel van Camiel De Roover, dan Nopri, nu Cash and Fresh).
 204. *vincentskoekjes* : op 22 januari, patroonsfeest van Sint-Vincentius, worden er in de parochiale kerk *vincentskoeken*, kleine Sint-Vincentiusbroodjes, verkocht, een herinnering aan de broden die vroeger aan de armen werden uitgedeeld.
 205. *Torenuur*: gaf de Duitse tijd aan.
 206. Het Wijnhuis was de toen 150-jaar-oude herberg van de weduwe Pieter Lampaert, Molenstraat 210, schuin over de Desiré Goethalsstraat (toen Molenstraatje). Daarachter stond de zgn. Zandvleugemolen waarvan hier sprake. Hij stond tussen de hoek van de huidige Lijsterbesstraat-Essenstraat en de Molenstraat. De molen was eigendom van de kinderen van Edouard-Norbert Van Waesberghe-Hellebaut, die hem in 1918 lieten slopen.
Zie: P. VAN DE WOESTIJNE, *Eeklose windmolens in de 19e eeuw*, in Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland, jg. 13 (1999), p. 176-179.
 207. *St Quaerts*: indien gij zoekt, een loflied op de H. Antonius van Padua.
 208. Engel Lehoucq (27 nov 1844-26 feb 1918), gisthandelaar, was getuige bij hun huwelijk in 1906.
 209. Edmond Goethals-Goethals (1833-1922), textielnijveraar, Statiestraat 56.
August Van Damme (10 apr 1843-1921), textielnijveraar, Thielstersteenweg 16.
Jean Chefneux, directeur van weverij Penneman, Boelare 81-83.
Camiel Lambert (Maldegem 13 sep 1866-24 jun 1939), vellenbewerker, handelaar in hoeden, Statiestraat 68

- Arthur Jocqué (15 feb 1875-27 nov 1935), kleermaker, Statiestraat 21, had in 1914 zijn klerwinkel overgebracht naar het vroegere postgebouw op de hoek van de Stationsstraat (nr. 1) en de Markt (nu Leffecafé). Een deel van zijn huis werd gebruikt door de bevoorradingscommissie.
210. P. Van Deputte & C°, fabriek van ontromers en karnmachines Van Deputte & Enke, Statiestraat 70-72. Pieter Van Deputte (3 jul 1862-1 feb 1944), kunstmid. Zie R. DECLERCQ, *Kunstmid Pieter Van Deputte, leven & werk*, 52 blz., Eeklo, 1990.
 211. Adiel Huysman (1 jan 1904-30 mei 1918) en Camiel Huysman (16 okt 1908-30 mei 1918), twee jongste zoons van Bernard Huysman, Bus 1.
Theofiel Steyaert (7 nov 1905-14 maa 1938), Peperstraat, overleefde de klap. Zie A. VERSTRAETE, *Het Groot Goed her-zien*, in *De Eeklose Dobbelsgebakkene*, jg. 14 (2005), p. 134-141.
 212. *G. Dumy me fecit Brugis 1764*. G. Dumy heeft mij gemaakt te Brugge 1764.
 213. Ferdinand Van Hyfte (13 dec 1888-), wollewever, Lekestraat 4.
 214. Hermann Enke, villa Oaklands, Oostveldstraat en Arthur Gillis, villa Dageraad, Gentsesteenweg moesten hun villa uitruimen voor de staf van de Marine.
 215. Edmond Van De Woestyne (9 mei 1880-Gent 8 okt 1918), zoon van Emiel en van Nathalie Herst, Zuidmoerstraat 106. De gedenkplaat werd aangebracht aan het huis Koningin Astridplein 14, waar het gezin vroeger woonde.
 216. Gustaaf Reygaert (Kaprijke 23 nov 1901-17 okt 1918), hoeveknecht bij de kinderen De Decker, Bus 9.
Oscar Dhont, Blommekens 95, stond aan zijn deur te kijken.
 217. Eugenia Wille (Biervliet 3 mei 1862-18 okt 1918), leurster, echtgenote van Jacobus Franciscus Van Damme, Roze.
 218. Alfons De Lange, (18 dec 1860-30 okt 1918), landarbeider, Moeie 22.
 219. Maurits Braet, (18 jan 1891-26 jun 1955), wollewever, Kaaistraat 41, getrouwd met Georgine Smits, weduwe van Edgard Verhas, winkelierster.
 220. Pius Ryffranck geeft in zijn oorlogsdagboek een uitvoerige beschrijving van de verwoestingen en de schade.
 221. Edmond Verbiest, zijn schoonbroer.
De Keyser gebroeders: Telesphore en Jules. Telesphorus (9 mei 1867-23 nov 1928), nijveraar, Molenstraat 63-67 en Jules (21 jul 1863-29 dec 1929), nijveraar.
 222. Jules Van De Gejuchte (14 maa 1866-Brugge 19 apr 1933), veekoopman, slachter, Kerkstraat 56. Had het onderzoek iets te maken met sluikhandel of illegaal slachten?
 223. *beurlagging op 15 November*: feest van de dynastie.
 224. *Muziek van de verschillende maatschappijen der stad*: tijdens de oorlog lagen alle muzikale activiteiten stil. Het orkest dat hier bedoeld wordt, was samengesteld uit muzikanten van de drie harmonieën (St.-Cecilia, Amicitia en St.-Georges) en de twee fanfares (Vereenigde Vrienden en De Getrouwe).
 225. *Dauwe en Vermast sedert 5 dagen terug in dienst*: het schepencollege van 1914, op uitzondering van Albert Euerard van wie het mandaat in 1916 was afgelopen, meldde aan het wnd. schepencollege (Roegliers, Goethals en Van Brabant) dat het niet weer in functie wenste te treden, maar werd ertoe genoodzaakt, omdat er een onderzoek gestart was naar het doen en laten van het wnd schepencollege tijdens de oorlog.
 226. Yolande Van den Neste (dochter), Clemens en Alfons Carnewal (zoons van zijn zwager Joris Carnewal).
 227. August Symynck (11 okt 1860-31 maa 1937), politienachtwaker, Zuidmoerstraat 45.
 228. *tante Maria Vrombaut*: vrouw van Bernard Verbiest, zie blz. 1.

229. tante Maria in de stad, bij vriendin Georgine Vermeulen,
230. Henri Jaspar (1870-1939), minister van Economische Zaken tussen 1918 en 1920. Werde later eerste minister (1926-1931).
231. De laatste vier bladzijden (a tot d) van het notitieboekje zijn sterk beschadigd door het vocht. Daardoor zijn bepaalde woorden onleesbaar.
Op 4 april 1717 heb ik gedoopt Theresia Livina dochter van het echtpaar Joannes Lippens en Maria Pinnie, Jacobus Buyck en Theresia Livina Weytssens hebben het als peter en meter aanvaard, het werd vorige nacht geboren ongeveer om 10 uur, zoals de vroedvrouw heeft verklaard. (is getekend) Joannes Bauwens onder-pastoor van Eeklo.
232. *Op 29 november 1678 is gedoopt petrus wettige zoon van het echtpaar Judocus van den neste en Judoca Brey, Andreas [van den] Neste en Livina Geernaert hebben het aan de doopvont als peter en meter aanvaard, het werd geboren de 27e van deze maand om drie uur na de middag.*
Op 24 september van het jaar 1708 is gedoopt Joannes wettige zoon van het echtpaar Guiliëlms Van den Neste en Elisabeth van Vlassenbroeck. Andreas van den neste en Joanna Cloucquaert hebben het aan de doopvont als peter en meter aanvaard, het werd vandaag geboren omstreeks vier uur van de morgen, zoals arnoldina glas verklaard heeft.
J.F. Kerremans pastoor van Eeklo en deken van het district Aardenburg.

PLAATS- EN ZAAKNAMENREGISTER

De nummers verwijzen naar de bladzijden in het dagboek.

Aalst 109	Beveren Waes 25
Aardenburg 34, 101	Beverlo[o] 23
Adeg[h]em 26, 102, 108	Blakstraat 104, 115
Aeltre [Aalter] 21, 23, 74, 108	Blankenberg(h)e 115
Aerschot [Aarschot] 21	Blommekens 114, 115
Amerikaanschen winkel 111	Boelaarstraat [Boelare] 4, 28, 48,
Antwerpen 3, 24, 25, 27, 36,	51, 61, 77, 79, 84, 97, 105,
77, 103	107, 110
archiefzaal 45	Botermarkt [Ledeganckplein] 36
archieven 94	Bottelberge, Louis [herberg,
armbureel 59	bakkerij] 109
Audeghem 17	Bouw 102
Baardegem 109	Brabançonne 53, 103, 117
Balgerhoeke 29, 38, 45, 79	Broeken 115
100, 104, 107-110, 115	Brugge 21, 23-26, 31, 33-35, 39,
Bassevelde 107	41-45, 47, 52, 55, 56, 63,
Baudts, Gerard [fabriek] 101, 109	76-79, 87, 92, 94, 96, 98,
Beernem 61, 106	102-104, 106, 107, 114, 116
Bellem 61, 69	Brugschen steenweg
Bentille 104	[Brugsesteenweg] 56
	Brugschepoort [Brugsepoort] 117

Brugschestraat
 [Koning Albertstraat] 23, 27,
 44, 45, 52, 57, 72, 73, 77, 79,
 100, 103, 106, 107
 Brussel 9, 43, 44, 97
 Busch(straat) [Bus] 110, 113-115

 Caprijcke [Kaprijke] 7, 13, 40,
 60, 90
 Celie 115
 Clercken [Klerken] 92
 Cleyt [Kleit] 103
 Cluysen [Kluizen] 18, 118
 Cocquytbrug 116
 Cocquytstraat 102, 116
 Collegie [Sint-Vincentiuscollege]
 11, 97, 108, 115
 Collegiestraat [Collegestraat] 103
 Commer 31
 Cortemarck [Kortemark] 108

 Dam 75, 114, 115
 Dampoort 22, 117
 De Gentenaar 68
 Deynze [Deinze] 8, 12
 De Laere [herberg] 100
 De Lokeren 108
 Dendermonde 3
 Den Hul 10
 Desteldon[c]k 115
 Dixmude [Diksmuide] 44
 Doornij]k 24
 Dortmund 42
 Dudzele 115
 Duffel 21
 Duvieusart [fabriek] 52

 Eecke, station 16
 Eerneg[h]em 71
 Eikens [Heikens] 36
 Elleweyt [Elewijt] 53
 Elsene 29
 Engeland 25, 43, 100, 101
 Evergem 18, 38

 Frankrijk 31, 43

 Ge[e]raardsbergen 109
 Geldenaken 20

Gent 1, 8, 12, 17, 19, 20, 22, 27,
 32, 33, 36, 42-44, 47, 54, 64,
 75, 77, 82, 87, 94, 96-100,
 103, 105, 108, 109,
 114-117
 Gentschen steenweg
 [Gentsesteenweg] 22, 108, 115
 Gesticht [H. Vincentius a Paulo]
 83, 88, 103
 Gevang 36, 78, 82, 107
 Godshuizen 43, 100, 114
 Godshuizenlaan 100
 Groene(n) Boomgaard [hotel]
 90, 100
 (Gouden) Leeuw/Katholieken
 Kring 26, 47, 55, 95, 100

 Halewijn 80
 Hall 62
 Harderwijk 36
 Haspengouw 21
 Heikens zie Eikens
 H. Grafkapel 69
 Heirweg 108
 Henegouw 117
 Herent[h]als 26
 Heyst [Heist] 115
 Hoeksken, (Aeltersch Hoeksken)
 68
 Holland 21, 38, 76, 100, 101,
 103, 105
 Homborn 105
 Hongarije 103
 Hospitaal 75, 115
 Hôtel d'Anvers 100
 Hôtel des Flandres 100
 Hulstenbaan [in Gent] 87
 Huysman [hoeve] 110

 India Jute Company/Jutefabriek
 52, 105, 116
 Iowa [Noord-Amerika] 15
 Iseg[h]em 110
 Italië 75

 Kaaistraat 108, 117
 Kaprijke zie Caprijcke
 Kerk (St Vincent, groote kerk,
 parochiale kerk) 2, 3, 5, 34,

39, 53, 55, 58, 65, 80, 88, 91,
100, 103, 105, 106, 115-117
Kerk (Paterskerk) 39, 65, 113,
115
Kerkhof 5, 45, 46, 55, 62, 116,
117
Kerkplein 101, 109
Kerkstraat 4, 7, 38, 41, 52, 58,
67, 79, 103, 106, 109
Kermis 21, 83, 104
Kiosk 22, 40, 51, 70, 105, 108,
117
Kleit zie Cleyt
Klerken zie Clercken
Klooster [van de zusters van
Liefde] 46, 51, 55, 60, 75, 78,
103, 109
Kloosterdreef 108
Kluizen zie Cluysen
Knocke [Knokke] 114
Koewacht 103
Kölnische Zeitung 63
Kommandant(u)r 43, 45, 46, 54,
59, 82, 97, 100, 102, 104, 106,
108
Kortemark zie Cortemarck
Krankzinnigengesticht 107, 109
Kroonstraat(je) 105
Kruiput 117

La[e]ken 10
Landsdijk 107
Langemar[c]k 114
Ledeberg 8, 16, 117
Ledeganckplaats
[Ledeganckplein] 53
Ledegancksstandbeeld 55
Leen 116
Leiken/Eecloosch Leiken 101,
116
Leke 110
Lembeke 90, 104, 108
Leopoldsvaart 38, 59
Leuven 21
Leuze 27
Leyschoot [Lelschoot] 117
Limburg 110
Linde-Sleydinge [Sleidinge] 113
Lokeren 44, 68

Loochristy [Lochristi] 1, 19, 97,
107, 113, 117
Maldegem 10, 39, 54, 56, 62, 63,
83, 95
Maria-Aeltre [Maria-Aalter] 103
Mariakerke 82
Markt/Groote Markt 22, 23, 24,
26, 27, 31-34, 36, 37, 40, 44,
46, 52, 54, 57, 69, 70, 79, 82,
95, 96, 100-105, 109, 110,
115-118
Mendon[c]k 1, 2, 7, 14
Mechelen 21, 117
Melle 23
Middelburg 45
Moerbeke 40
Moershoofde 37
Moerstraat 108
Molenberg 107
Molen Lampaert 15
Molenstraat 3, 5, 13, 14, 29, 30,
32, 38, 44, 48, 64, 69, 77-80,
82, 84, 98, 100, 104-109, 114,
116, 117
Molenstraatje, (zoogenaamd)
[Desiré Goethalsstraat] 14, 18
Muide 19, 43

Nazareth 1, 2, 16, 102
N[ieuwe] Rotterdamsche Courant
63
Nieuwstraat [René Vermaststraat]
34, 102

Oldenburg 42
O. L. V. ten Doorn 50, 118
Oordegem 22
Oostacker [Oostakker] 8, 12, 17,
61
Oostecloo [Oosteeklo] 104
Oostende 27, 28, 32, 51, 56, 92,
94
Oostenrijk 19, 63, 75, 103
Oostmoer 113
Oostveld(straat) 97, 114, 115
Oostwinkel 104, 117
Oranjeboom [herberg] 100
Over d' ijzers 104

- Pannenhuis [herberg] 76
 Paters 34, 39, 54, 117
 Patersstraat 3, 7, 13, 50
 Peperstraat 114-116
 Poermagazijn [Raverschootstraat] 108
 Pokmoer(straat) 33, 108, 110
 Port Arthur [haven Gent] 61, 117
 Post(erijgebouw) 46
 Przemysl 63
 Prinsenhofstraat 102

 Quaregnon 105

 Raamstraat 82, 107
 Rabautsweg 97
 Raverschoot(straat) 14, 24, 29, 56, 83, 104, 108, 110, 115, 116
 Rijselhof 7, 40, 44
 Rijwiel(en) 34, 48, 79, 102, 115, 116
 Roemanië/Roemania [Roemenië] 103, 106
 Ronsele 117
 Rood(e) Kruis 39, 103
 Ro[o]ze 58
 Rousselaere/Roeselare 76, 110
 Roux Miroir 20
 RudeMerles [Rue des Merles] 64
 Rusland 109

 Sarlardingén 109
 Sas-van-Gent 36
 Schipdoncksche vaart [Schipdonkkanaal] 83, 115, 116
 Schipla[e]ken 53
 Selzaete [Zelzate] 18, 26, 44, 104, 105, 107
 Servië 19
 Seveneecken [Zeveneken] 9, 10
 Sint Amandsberg 68, 77, 117
 Sint Gillis bij Dendermonde 3
 Sint Jansdreef 38, 58, 104, 109
 Sint Laureyns [Sint-Laureins] 37, 56, 101
 Sint Niklaas (Waas) 3
 Ste Cecilia 41

 Sleydinge [Sleidinge] 14, 117
 St Denijs [St.- Denijs] 102
 St Jansdreef [St.- Jansdreef] 4, 20, 22
 Ste Marguerite [Sint-Margriete] 31
 Stadhuis 4, 5, 22, 23, 28, 30, 32, 35, 40, 41, 47, 55, 59, 60, 67, 68, 70, 78-80, 92, 93, 94-96, 98, 101-103, 106, 110, 116, 117
 Statie 15, 17, 26, 38, 39, 42, 43, 51, 57, 60-64, 67, 70, 71, 76, 79, 96, 99, 100, 105, 107, 109, 113, 115, 117
 Statiestraat 4, 39, 45, 46, 62, 88, 95, 99, 100, 114, 116, 117
 Ste[e]ne 115
 Stoktevijver 117
 Sysseele [Sijsele] 25

 Teerlingstraat [Teirlinckstraat] 78, 82
 Terneuzen 12, 116
 T[h]ielt 21, 23, 34, 38, 39, 44, 70, 79, 98
 Thieltersteenweg [Tieltsesteenweg] 114, 115
 Thuringen [Thüringen] 32
 Tram 21, 23, 31, 33, 34, 39, 57, 60, 69, 74, 76, 82, 87, 96, 98-104, 109, 116, 117

 Ursel 21, 33, 36, 99, 114

 Vaart 98, 108, 114, 115
 Van den Bossche, barbier [herberg] 100
 Van Deputte, P[hilibert] & C° [fabriek] 114
 Van Doorne [huis/fabriek] 52, 54, 95
 Verkenmarkt [Varkensmarkt] 100
 Varsena[e]re 115
 Veldekens 109, 116, 117
 Vere[e]nigde Staten 79
 Versailles 118
 Vervier [kasteel] 75

(Voedings)comiteit 92, 107
 voetbalplein 78, 79
 Vlissingen 12
 Vredegerecht 21, 28, 29, 90,
 103, 108
 Vrombautstraat 110, 114
 Vrouwenwegel 104

 Waaistraat 114
 Waerschoot [Waarschoot] 13, 18,
 75, 108, 113
 Wachtebeke 103
 Watervliet 38, 39, 56, 76, 83, 98,
 99, 104, 105
 Werkmanskring 90, 168
 Werkmanswelzijn 95
 Westeindeken 54
 Westende 92
 Westkapelle 114
 Westmolen 69
 Weststraat 117

Wetteren 20
 Wijnhuis [herberg] 107, 113
 Wulfhoek 60
 Wyffels, gebroeders [mouterij] 22
 Wynghene [Wingene] 109
 Wynkel St Elooi
 [Sint-Eloois-Winkel] 110
 Yser [IJzer] 61, 65

 Zandvleuge 36, 58
 Zelzate zie Selzaete
 Zeppelin 47, 58, 68, 71, 73-75,
 77, 87, 99, 101, 102, 104
 Zeveneken zie Seveneecken
 Zomergem 108, 109, 117
 Zondagschool 96
 Zottegem 14
 Zuidmoerstraat 30, 51, 52, 60
 Zusters van Liefde [klooster] 55,
 56, 75, 103

PERSOONSNAMENREGISTER

De nummers verwijzen naar de bladzijden in het dagboek.

Ægidi, [Karl] 37, 54, 55, 57, 80,
 90, 107
 Acke 118
 Aercke, Alfons Gerard 81
 Aercke, Frans August 81
 Aercke, Maria Julia 81
 Aercke, Petrus Jozef 81
 Antonissen, Isaac [dokter] 102

 Bauwens, Angelina/moeder
 Verbiest 1, 7, 12-16, 107, 117
 Beel, Constant 109
 Beel, Emiel 109
 Beernaert, Gabriëlla 3
 Benedictus XV, [paus] 16

Billman 118
 Boerenwacht 58
 Braet, Desiré 116
 Braet, Maurits 116
 Breemeersch, Theofiel 115
 Brumers, Christine Seraphine
 Prudence 68
 Bullinck, Telesfoor 115
 Burgemeester zie E. Dauwe of V.
 Roegiers
 Burgerwacht(en) 20, 22-24, 26,
 29, 30, 42, 78, 95
 Buyck, weduwe [Charles Louis?]
 47
 Buysse, Edmond 83

- Carnewal, Alfons 117
 [Carnewal] Clemens 117
 Carnewal, (oom) Joris Jan 3, 5, 16, 22, 109
 Chefneux, [Jean] 114
 Claeyssens, Leonie 116
 Claeyssens, Leonie 116
 Colle [landmeter Bassevelde] 107
 Colpaert, Kamiel 105
 Courtmans, mevrouw 10
 Crommen, Louis 105, 107

 Dauwe, [Emiel]/burgemeester 30, 117
 Davignon, [Julien, minister] 33
 De Baets, Jan 110
 De Baets, Kamiel 2, 18, 109
 De Blauwe, Henricus 2
 De Coeyere, Ivo 104
 De Decker, Arthur 109
 De Decker, kinderen 115
 Defour, Jozef 116
 de Janblinne de Morin, baron [generaal-majoor] 33
 De Jonghe, Charles 36
 De Keyser 95
 De Keyser, gebroeders 116
 De Kneef [trambediende] 98
 De Lange, Alfons 116
 De Mey, Leonie 31
 De Meyere, weduwe 56
 De Muynck, Jules 115
 Den Dooven, Jules en Valerie 118
 Den Dooven, Pieter en Jules 115
 De Neve, Clementius Ferdinandus 2
 De Raedt, [Aimé, stads] secretaris 31, 114, 116
 De Rijcke, Florimond 107
 De Rudder-Vanhauwaert, Willem 31
 De Smet, François 115, 116
 De Sutter, Noemie 102
 De Sutter, Seraphien 14
 De Temmerman, [Remi, deken] 41, 109
 De Vliegheer (De) Bisschop 44, 108
 De Vusser, Leonie weduwe Pieter De Buck 3

 De Wilde, Livinus onderpastoor 4
 De Wolf, Emmanuel onderpastoor 13
 D'havé, Francies 108
 Dhont, Oscar 115
 D'hondt, Remi(gius) 12, 16
 D' Hooghe, Martha 35
 Diakonessen, ziekoppasters 51, 57, 73
 Dierkens, Leon 14-16, 113
 Dierkens, Hermanus 14
 Dominee 55, 57, 63
 Dragonders (der dood) 42, 46
 Duivepart, Mr 17
 Dumy, G. 114

 Ecker 54
 Enke, Hermann [zoon] 61
 Enke, Hermann [vader] 106, 114
 Everaert, Pieter 96, 100
 Elzassers 77, 92
 Euerard, Albert, schepen 7, 13

 Gemeenteraad 90, 113
 Gidsen 24, 28
 Gillis, Arthur 114
 Goethals, August Ghisleen 1, 4
 Goethals, Desiré 52
 Goethals, Nestor 104
 Goethals, Pieter Bernard 47
 Goethals-Goethals, Edmond 114

 Haemers, Achiël, dokter 3, 6, 9-11, 17, 97, 26
 Haubourdin, [Arthur] 117
 Hulpiau, pastoor-deken 2, 8
 Huygebaert, Gustaaf 115
 Huysman, Adiel 114
 Huysman, [Bernard] 110
 Huysman, Kamiel 114
 Huzaren der dood 44, 83, 103

 Immesoete, Bernard 113

 Jaspar, [Henri], minister 117
 Jocqué, Arthur 114
 Joesten 118
 Jungen 118

- Kindts, Rachel 109
 Koning [Albert] 27-29
 Koning van Saksen 63
 Koningin [Elisabeth] 27-29, 33
 Kroonprins van Beieren 109
- Lambert, Camiel 114
 Lampaert, Mattheus 69
 Landsturm 35, 38, 45, 47, 62, 64, 68, 71
 Landwehr 38, 40, 45
 Lansiers 24
 Lehoucq, Engel 2, 114
 Longueville, Maria 80
- Maes, Servaas Francies 59
 Martens de Vervier 75
 Moeder Verbiest zie Bauwens, Angelina
 Moeder (Virginie), mama zie Verbiest, Virginie
 Meire, Aug. [dokter] 102
 Moens, Sophia/tante Sophie 7, 12, 18
 Moerman, Serafien 54
 Mollet, Adhemar 27
 Mortier, Angelus 56
- Nisol, Fernand 80
 Nonkel Jules 109
 (n)onkel Theo 108
- Pater Bavo, pater bestuurder van het gesticht 86,103
 Paters (minderbroeders) 34, 39, 54, 117
 Patteeuw, Rosalie 109
 Philips, Kamiel 109
 Piepers, Serafien 109
 Pius X, paus 20
 Policiecommissaris 21
 Prins van Saksen 68
 Prins von Wied 64
 Prins van Wurtemberg 68
 Pussemier, Lionel 28, 35, 104, 107, 117
- Reygaert, Gustaaf 115
- Roelands, August 24
 Roegiers, Firmin, schepen 4
 Roegiers, Jozef 52
 Roegiers, Victor, burgemeester 32, 91, 116
 Ryffranck, Pius 35
- Saksers 32, 33
 Sandyck, Louis Florimond 20
 Schautteet 31
 Schepenen/Schepencollege 30, 31, 90, 91, 109
 Sergeant 33
 Seghers, mgr. [bisschop van Gent] 108, 114
 Spittaël, Desiré 103
 Steyaert, Theofiel 114
 Stilleman, mgr. [bisschop van Gent] 105
 Stolle, Coleta 13
 Superior van 't College [Carlos Borreman] 97
 Symynck, [August] 117
- Talpe 110
 Thijsebaert, Amelie 1
 Thijsebaert, Charles 68
 Tante Emelie, zie Verbiest, Emilia
 Tante Leonie, zie Van den Neste, Leonie
 Tante Maria, zie Vrombaut, Maria
 Tante Marie, zie Verbiest, Maria Sylvia
 Temmerman, Richard 109
- Uhlanen 21, 30, 41, 53, 70, 104
- Van Belleghem, V(ictor) 27, 117
 Van Brussel, Alfons 105
 Van Daele, Charles Louis 102
 Van Daele, Pieter 102
 Van Damme, Aug. 114
 Van Damme, Herman 14
 Van De Gejuchte, Madame August 31
 Van De Gejuchte, Jules 116
 Van de Genachte, Louis 17
 Van den Bossche, Leontina 3

- Van den Neste, Arnolda 4, 5
 Van den Neste, August/vader/ik
 1-19, 30, 40, 103, 113, 117
 Van den Neste, Benoni 13
 Van den Neste, Emiel 6, 15
 Van den Neste, Isidoor 1
 Van den Neste, Leonie/tante
 Leonie 2, 4, 7, 8, 12, 18, 42
 Van den Neste, Yolanda 6- 19, 24,
 31, 58, 65, 83, 88, 103,
 110, 117
 Van de Poele, Arthur 14
 Van Deputte-Dauwe, Aimé 95
 Van der Bruggen, Sophia, tante 7
 Van der Mynsbrugge, August,
 onderpastoor 5
 van der Straeten [graaf] 116
 Van der Wee, Kamiel Isidoor,
 onderpastoor 6
 Van de Slycke, Clemence 10
 Van de Slycke, Coleta 7, 14
 Van de Slycke, Hendrik 13
 Van de Slycke, Karel Lod. 60
 Van de Vijvere, boerken 10
 Van De Woestyne, Edgard 98, 100
 Van De Woestyne, Edmond 115
 Van De Woestyne, gebroeders 117
 Van De Woestyne, Juliaan 100
 Van Doorne Charles 54
 Van Hauwegem-Pots, Eduard 102
 Van Hoorebeke, Eduardus 4, 7
 Van Hoorebeke, Philibert 52
 Van Hyfte, Ferdinand 114
 Van Kerckvoorde [dokter] 32
 Van Kerckvoorde, Stephanie 14
 Van Ooteghem, Karel,
 onderpastoor
 Van Streydonck, Elvira 5
 Van Streydonck, Jan Baptiste 4
 Van Waesberghe, familie 48
 Van Wassenhove, Emiel 105
 Van Wassenhove, Firmin 95
 Vandriessche, pater 110
 Veracx, [Valentin, pastoor] 59
 Verbeke, M 54
 Verbiest, Alfons 13, 18
 Verbiest, Bernard 2, 4, 13, 14, 108
 Verbiest, Edmond 116
 Verbiest, Emilia, tante Emelie
 14-16, 18, 117
 Verbiest, Karel Lodewijk 1, 14
 Verbiest, Louise 7, 13
 Verbiest, Maria Sylvia, tante Marie
 7, 12, 16, 102
 Verbiest, Virginie 1, 8, 10-19, 31,
 60, 102-105, 107, 108, 110,
 113
 Vercruyssen, Karel 16
 Verdonck, Jan 102
 Verheecke, Victor 108
 Verhulst, Guiliëlms
 [onderpastoor] 2, 13, 109
 Vermast [René, schepen] 117
 Vermeire, Elodie 61
 Vermeulen, Alfons 109
 Vermeulen, Georgine 18, 36, 117
 Vermeulen, Jozef 53
 Vermeulen, Jules 36
 Verstraete, Jan 14
 Virginie, zie Verbiest, Virginie
 Vrombaut, (tante) Maria 117
 Vrombaut, Pieter 10, 96
 Vrombaut [trambediende] 98
 Wallaert, Leontina 4
 Willems, D. 104
 Wille, Eugenia 115
 Yolanda/de kleine Van den Neste,
 Yolanda
 Zusters van Liefde 46, 103, 108

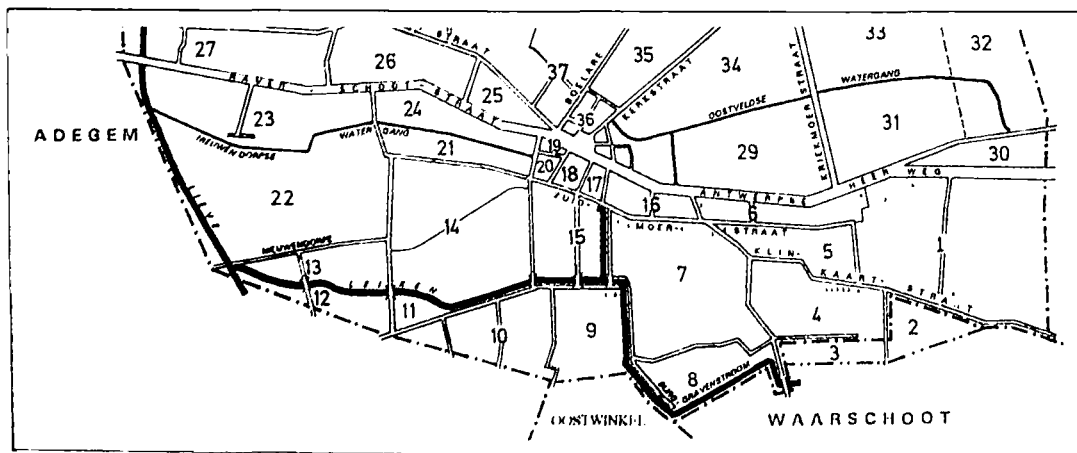
Het historisch kadaster van Eeklo

DEEL 5: ZUIDELIJK EEKLO (1)

Erik DE SMET

INLEIDING

Voor het huizenonderzoek van de zuidzijde van Eeklo, met uitzondering van het gehucht Nieuwendorpe, kwamen niet minder dan 12 belopen in aanmerking. In 1638 maakten zij 13,75% van de totale oppervlakte van de stad uit, hetzij circa 254.934 roede of 378 ha 57 a 70 ca. Deze smalle lange streep situeert zich van oost naar west, vanaf de grens met Lembeke, ten zuiden van de Antwerpse heerweg, de huidige Oostveldstraat tot de Hospitaalstraat, de Zuidmoerstraat tot het Leiken en verder ten zuiden ervan tot de grens met Adegem, met aan de zuidzijde de grens met Waarschoot en Zomergem. Dat we dit groot aantal belopen in één bijdrage konden onderbrengen, komt doordat een aanzienlijk deel ervan tijdens de 17de en 18de eeuw onbewoond was.

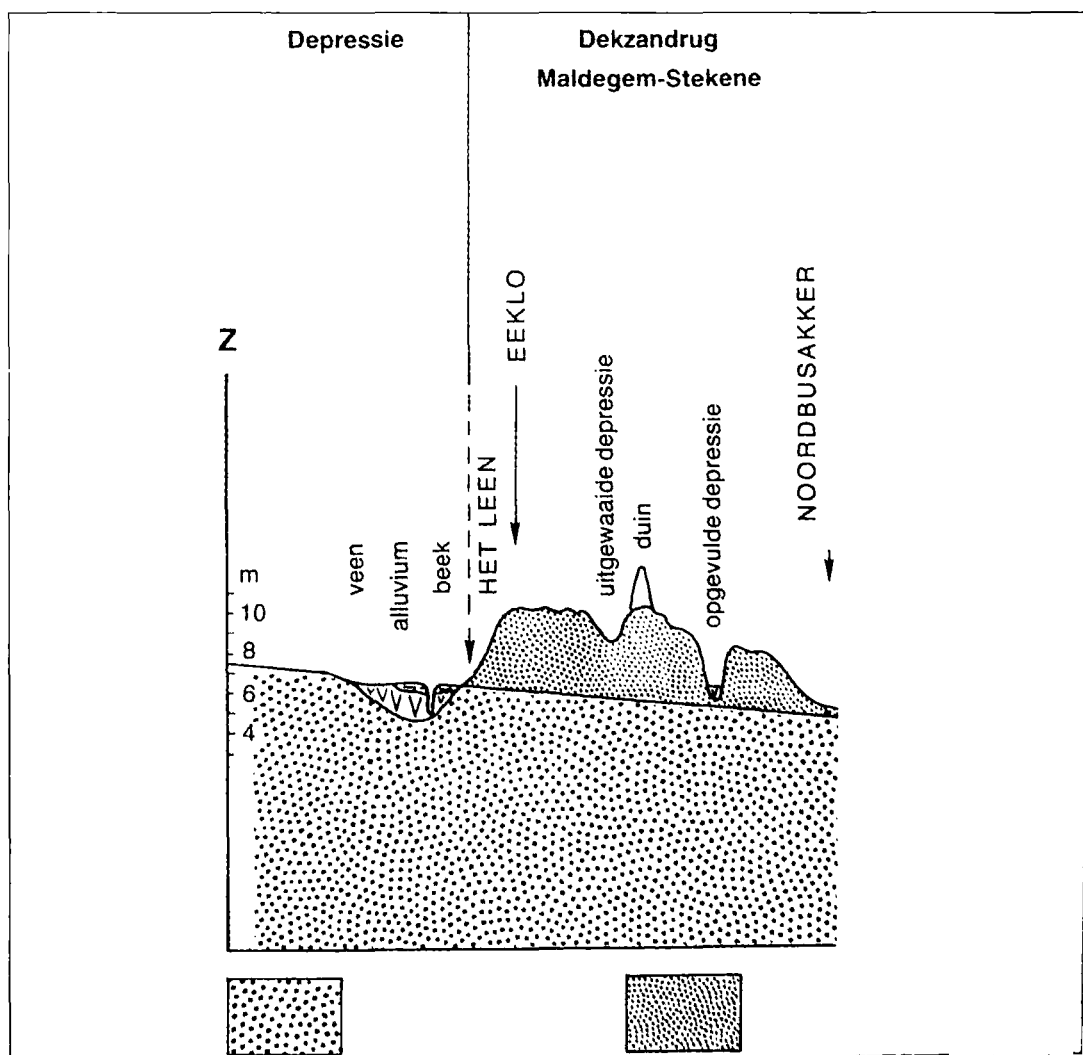

Indeling van zuidelijk Eeklo volgens het landboek van 1638. Binnen de belopen 1, 4, 5, 6, 7 en 9 was er tijdens de 17de en 18de eeuw bewoning.

1. CULTUURLANDSCHAP

Voor een benadering van het cultuurlandschap binnen het behandelde gebied zijn we genoodzaakt twee landschapsstructuren te vermelden.

Eén, de in het zuidoosten gelegen belopen één, vijf en zes, die te situeren zijn op het Oostveld, op de zuidzijde van de oude Antwerpse heerweg, die gelegen is op de met naalddhout beboste dekzandrug Maldegem tot Stekene, 50 kilometer lang en 1 tot 3 kilometer breed. Landbouwkundig was deze bodem vrij ongunstig. Hij werd dan ook vooral bebost. Deze droge rug was wel een goede bouwsite, bijvoorbeeld voor Eeklo-centrum. Deze droge zandrug was aangewezen als woongebied, maar te schraal om aan rendabele landbouw te doen, wat ook blijkt uit de oorspronkelijke naam: *de schaperij*. Vandaar ook de geringe bewoning op het Oostveld.

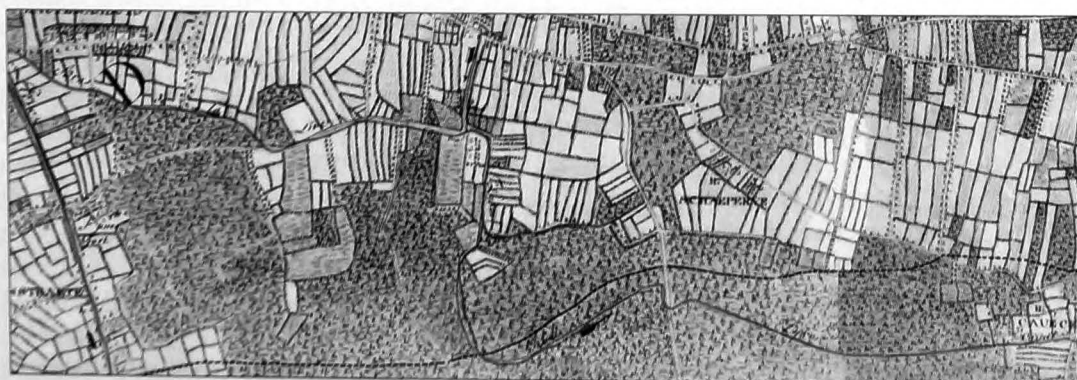
Noord-zuid doorsnede van Eeklo (naar I. Heyse, 1981).

De zuidzijde van de heerweg valt binnen de asymetrische dwarsdoorsnede van de zandrug. De zuidrand ervan, het door ons nu behandelde gebied, is gelegen aan de steile zuidrand van deze dekzandrug. Een deel ervan behoort tot de depressiezone waar we een bijna onbewoond moergebied aantreffen, dat zich uitstreckte van Waarschoot over Oostwinkel tot Adegem. Toponiemen als *lockermeerschstraetien*, *nieuwen dam*, *broeken* en *zuidmoer* verwijzen er nog naar¹. Het oostelijk deel van de moer heet de *Pokmoer* en gaat westelijk langs de *Ganzepoel* en het *Ganzepoelstraetjen* over in de *grote moer van Eeklo*, het huidige *Leen*, wegens de bijna ontoegankelijkheid ook *Wilde Moer* genoemd. Dit wordt duidelijk geïllustreerd wanneer we in 1638 het landschapspatroon van de 12 belopen in kaart brengen. Bos en meers waren hier per tinenter aanwezig dan in alle al eerder behandelde stadsdelen: 23,4% ervan was bedekt met bos en 8,1% bestond uit meers, 58,6% was in cultuur gebracht en 2,6% (uitsluitend in het eerste beloop) was veld. Gemengde percelen als deels land en meers (1,7%), land en bos (2,1%) en bos en veld (3,1%) maakten samen 6,9% uit.

Op de Ferraris- en de Poppkaart merken we met wat goede wil de typisch dominerende perceelsvorm op, in het bijzonder in de Schaperij en in de Pokmoer. Deze zijn lang en zeer smal. De breedte is vaak minder dan 40 meter en de lengte meer dan 200 meter. Is de lengte-breedte-verhouding groter dan 8, dan spreekt men van een *repelperceel*. De repels strekken zich in noord-zuidelijke richting uit. Oorspronkelijk waren de percelen omgeven door grachten en door els en wilg. Langs de wegen stonden populieren. Onze streek was een sterk gesloten landschap. Was! Tegenwoordig ziet de regio er heel anders uit. Alleen de populierenrijen langs de buitenwegen vormen nog duidelijk *schermen* in het landschap².

2. WEGEN EN WATERLOPEN

In de 17de en 18de eeuw vormde de Antwerpse Heerweg de as waarrond de stad groeide, althans voor wat het centrum betreft. Het

Detail van de zuidzijde van Eeklo uit de Ferrariskaart (1771-1778). (Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden).

zuidoostelijk deel ervan, in het bijzonder het Oostveld, was op de zuidzijde van de heerweg, vanaf de huidige Hospitaalstraat tot de grens met Lembeke zo goed als onbewoond. Dit is tevens de noordelijke grens van de belopen 6 en 1. Vanaf de Hospitaalstraat, de toenmalige (oude) Gentweg, troffen we in oostelijke richting de Kottemstraat, de Lekestraat (die we moeten zien als het verlengstuk van de Zuidmoerstraat) en de Magermansdreef aan.

Zelfs in 1764 was de heerweg op het Oostveld nog van te verwaarlozen belang. In het schouwingsrapport van dat jaar wordt gesteld dat de weg vanaf Christoffel Dhanens tot de grens met Lembeke, dit was vanaf de splitsing van de Antwerpse Heerweg met de Oostveldstraat, “... tot als noch by provisie onverlet gebleven is mits aldaer van geen gebruyck genomen en wort ende dat het gebruyck genomen wort langs de voorseide oostveltstraete”³.

De weg naar Gent was een zorgenkind voor het stadsbestuur. Hoewel vanuit economisch oogpunt minder belangrijk dan de verbinding met Brugge, was een degelijke weg naar Gent nu ook niet van belang ontbloot. Het was een *prochiewegh* met een breedte van 20 voet (ca. 5,5 m). Vandaar ook dat het onderhoud ervan, mede doordat een deel weg op Eeklo door moergebied liep, zeer intensief was. De *Gendtwegh*, *aude Gendtwegh* of *Ghentschen eerewegh* zoals hij ook werd genoemd begon aan de hoek van de huidige Hospitaalstraat en Oostveldstraat. Via de Schaperijstraat en de Oude Gentweg bereikte hij dan de Dam en de grens met Waarschoot. De ganse 17de en 18de eeuw door noteren we herstellingswerken: ophogen van *den waeghewegh ende voetweghel*, *vullen van eenen grachtien ofte dulleken liggende inde straete*, het verwijderen van over de weg hangende bomen en takken voor passage van *ougstwaeghens*, *andere voituren ende de gonne aldaer te peirde rydende* en in 1742 de bouw van een nieuwe *Dambrughe*.⁴

De ingrijpende wegenwerken op het einde van 18de en midden 19de eeuw, onder andere door het rechtekken van de rijksweg Gent-Eeklo-Brugge en de aanleg van het spoor, isoleerden het Oostveld van de rest van de stad. Dit verschijnsel ligt mede aan de basis van de trage ontwikkeling van dit stadsgedeelte.

Bezuiden de Lekestraat, rond de *Clinckaertstraete* (de huidige Schaperijstraat, Klinkaertstraat en Hoge Bosstraat), was de kern van wat gemeenschappelijk de *Schaperij* wordt genoemd, te situeren. Het was een droge, schrale, onvruchtbare grond, die in 1638 voor 53,7% uit de op één na slechtste grondkwaliteit bestond. De grond werd er getaxeerd op een waarde van slechts 33%. Nochtans troffen we hier de grootste concentratie van hofsteden aan.

Het gebied ten zuiden daarvan was meersgebied en zou pas na het graven van het Leiken aan belang winnen, hoewel de bewoning hier uitbleef. In 1638 woonde hier welgeteld één gezin. De zuidelijkste as, Leikensweg-Murkelstraat-Pokmoeren, was niet prioritair voor het stadsbestuur. De financiële input voor herstelling van dit wegennet was dan ook minimaal. Pas vanaf de 18de eeuw noteerden we ook regelmatig uitgaven voor dit deel van het wegennet: in het *Leenstraetien ofte bogaertmoerstraetien*

synde een lantwegh werden in 1737 de putten met aarde gevuld. In 1757 kregen de wegels *aen het Eecloots leyken vanden dullaert tot cocquyts-brugghe* en deze *langhs het aut leyken ofte antwerps vaerdeken* een face-lift en in 1766 werd blijkbaar eenmalig wat geld besteed om het *Paradysstraetien* toegankelijk te houden. Daarvoor waren deze werken zeer sporadisch. In 1671 waren de putten in de *murckelstraete* met grof hout en aarde opgevuld.

Aan de waterhuishouding werd degelijk gewerkt. Met de regelmaat van de klok troffen we aanbestedingen aan voor het *“hooghen van de barrem aen het vaerdeken indervoeghen dat het water binnen boorde blyfven sal.”*, *“voor het maecken ende repareren vande caeye van het leyken”*. Ook het *vaerdeken op den eecloodam*, het *Kluzenvaardeken* of Burggravenstroom, deelde in de belangstelling van de Wet en werd ook regelmatig onderhouden.

3. HISTORISCH KADASTER

In 1638 telden de 12 belopen samen 410 kavels, met een oppervlakte van 382 ha 63 a 10 ca, zijnde 13,9% van het totale Eeklo.

Een eeuw later, in 1707, was er weinig gewijzigd. Het kleine verschil in oppervlakte was meer te wijten aan meetfouten (enkele correcties) dan aan een wijziging in het grenspatroon. In 1707 noteerden we 382 ha 83 a 60 ca. Het aantal kavels was met 423 eveneens onveranderd gebleven. Enige evolutie binnen het gebied was nauwelijks waarneembaar.

In 1796 werd 381 ha 96 a 71 ca opgegeven als oppervlakte. Een grenscorrectie met Waarschoot en Zomergem, alsook nauwkeuriger meetmethoden, waren daar zeker niet vreemd aan.

4. GRONDEIGENAARS-GEBRUIKERS

Tot de toptien van grondbezitters onder de 122 binnen het behandelde stuk Eeklo, telden we vier geestelijk stichten. Koploper was het klooster van Waarschoot met 31 ha 50 a 58 ca of 9,0%. Het klooster Ten Doorn kwam op de tweede plaats met 6,7%, het St.-Janshospitaal was de vierde grootste grondbezitter met 2,7% en de Predikheren te Gent stonden negende met 1,8%. De familie Van Urssen (Ursel) spande de kroon bij de particuliere bezitters: Inghelbert was eigenaar van 5,7% en Jan van 2,7%. Samen bezaten ze 8,4% of 29 ha 32 a 13 ca. Jonker Jan Staelens, een niet-ingezetene, hield 3,9% in bezit. Vincent van Hyfte (Hieste of Hieste) heerste in en rond de woonkern langs de Hoge Bosstraat en mocht zich bezitter noemen van 2,6%. Pieter de Smet en Jacques Lippens sloten als particulieren de rij met 1,9 en 1,8%.

De twaalf belopen kenden in 1638 126 gebruikers. Veertig eigenaars of 31,7% ervan hadden eigen grond in uithating, sommigen hun volledig areaal, anderen slechts een gedeelte. Pieter Wille was de grootste pachter. Niet minder dan 9,3% van de 350 ha 60 ca werd door hem gepacht, want eigendom binnen deze belopen bezat hij niet. Wille was de enige van

de grote gebruikers die uitsluitend pachtte. De overige pachtten grond bij en verpachtten zelf nog een deel van hun bezit: Boudewijn en Jan Meuleman, Jacques Lippens, Pieter van Lantschoot, Pieter de Vos, Pauwel Maeschalck, Vincent van Hyfte, de weduwe van Maerten Soetaert, Joos Zoetaert en Balthasar de Bruyckers.

In 1796 was de eigendomsverhouding enigszins gewijzigd. De twee grootste eigenaars waren geestelijke instellingen: het klooster van Waarschoot bezat 7,8%, de Penitenten op St.-Pieters te Gent 5,9%. De overige acht uit de toptien waren bijna uitsluitend Gentenaars: Jan Frans Diericx 5,5%, Joannes Nuytens 3,9%, Lieven de Block 3,5%, Marie Josepha Cardon 3,1%, Frans Ghysens 2,8%, Jan Baptiste Kervyn 2,7%. De twee stadsgenoten waren Jan de Schepper met 4% en Francies Everaert (Euraert) met 2,6%.

5. BEWONING

Niettegenstaande we met 12 belopen een omvangrijk deel van het Eekloos grondgebied behandelen, is de bewoning zeer schraal. Aan de basis ligt ongetwijfeld het ongunstige cultuurlandschap om aan landbouw te doen. De zuidzijde van Eeklo is een weinig vruchtbaar gebied, onvruchtbaar op de flank van de zandrug en geheel zuidelijk van oost naar west een bijna ontoegankelijk moergebied.

Het wekt dan ook geen verwondering dat er in 1638 slechts een vijftal *hofstedekens* te vinden waren. Een eeuw later was het gebied nog weinig ontsloten en noteerden we amper 11 woonsites. Ofschoon - door het gering aantal - het cijfermateriaal weinig relevant is, stellen we toch vast dat de eerder gevonden gebruikersverhouding eigenaar-gebruiker, dat bij de noordelijke kavels op 33% lag, hier niet van toepassing is. In 1638 bewoonde slechts 25% van de eigenaars zijn eigendom. In 1707 was dit cijfer opgelopen tot circa 50%. Oorzaak van die sterke stijging was de woonkern in de huidige Hoge Bosstraat, waar de kinderen van de twee dominant aanwezige families De Pau en Van Hyfte bij huwelijk snel over een nieuw gecreëerde hofstede beschikten. In 1797 had de bouw van arbeiderswoningen zijn intrede gedaan en steeg het aantal pachters dermate, dat het oude evenwicht bijna opnieuw werd hersteld. De verhouding eigenaar-gebruiker kwam op 28,5% te liggen. Nogmaals willen we wijzen op de geringe relevantie van het cijfermateriaal door de beperkte bewoning.

Toch opvallend is de zeer geringe bewoning op de zuidzijde van het Oostveld. Vanaf de huidige Hospitaalstraat tot de grens met Lembeke vonden we welgeteld drie woonsites: het *hospitaal* op de hoek van de Oostveldstraat en Hospitaalstraat, een kleine hofstede op de westhoek van de Oostveldstraat met de Lekestraat (huidige hofstede Van Belleghem; waar bewoner Pieter Wille op grond van het klooster van Waarschoot zelf zijn woning had gebouwd) en de grote hofstede van de familie Van Ursel (Ursen) aan de splitsing van de Antwerpse heerveg en de Oostveldstraat.

De *clinckaertstraete*, nu Hoge Bosstraat, telde in 1638 twee hofsteden. In 1707 lag het Oostveld er nog even desolaat bij als een eeuw

tevoor. De woonsite waar Wille verbleven had, was zelfs verdwenen. Expansie was enkel merkbaar in de Hoge Bosstraat, waar zich rond de twee hofsteden een echte woonkern had ontwikkeld. De inmiddels zeven hofstedekens waren een uitvloeisel van de huwelijken tussen de families De Pau en Van Hyfte. Tussen de kinderen van de twee families was het een trouwerij van jewelste. Grond was er voldoende en elk koppel kreeg er zijn stek.

Iets dichters tegen het centrum, op de zuidzijde van de toenmalige Zuidmoerstraat, tegenover de huidige Hospitaalstraat bevond zich de Oostmolen, die tijdens de 17de en 18de eeuw veelal maalvaardig was. Pachters noteerden we bij de vleet, zelden baatten ze evenwel de molen zelf uit. Vandaar dat we de echte mulders slechts zelden aantreffen.

Voor de volgende woning dienen we ons een heel stuk westwaarts te verplaatsen. Op het einde van de Dullaert, waar de latere herberg *Het Motje* stond, kwam omstreeks 1670 een *huyseken* bewoond door Lieven Vinghers.

Op het einde van het *ancien régime*, en hiermee bevinden we ons in 1796, was er nog weinig evolutie vast te stellen. De zuidzijde van het Oostveld lag er met twee woonsites nog ongewijzigd bij. De concentratie in de Hoge Bosstraat was teruggefallen tot vier hofsteden en twee huisjes. Langs het stuk Zuidmoerstraat, tussen de Hospitaalstraat en het Leiken bevond zich één hofstede, een huis met een schuur. Op het einde van de Dullaert was ten oosten van het al aanwezige huisje een tweede bijgekomen.

Met een totaal van veertien gebouwen moest dit deel van Eeklo, dat toch 13,9% van de totale oppervlakte bestreek, het stellen.

6. TOELICHTING

Voor een volledige toelichting bij onze werkwijze verwijzen we naar de bijdrage in *Appeltjes van het Meetjesland nr. 53 (2002)*. Voor wie niet over dit jaarboek beschikt, volgt hier een beknopte versie.

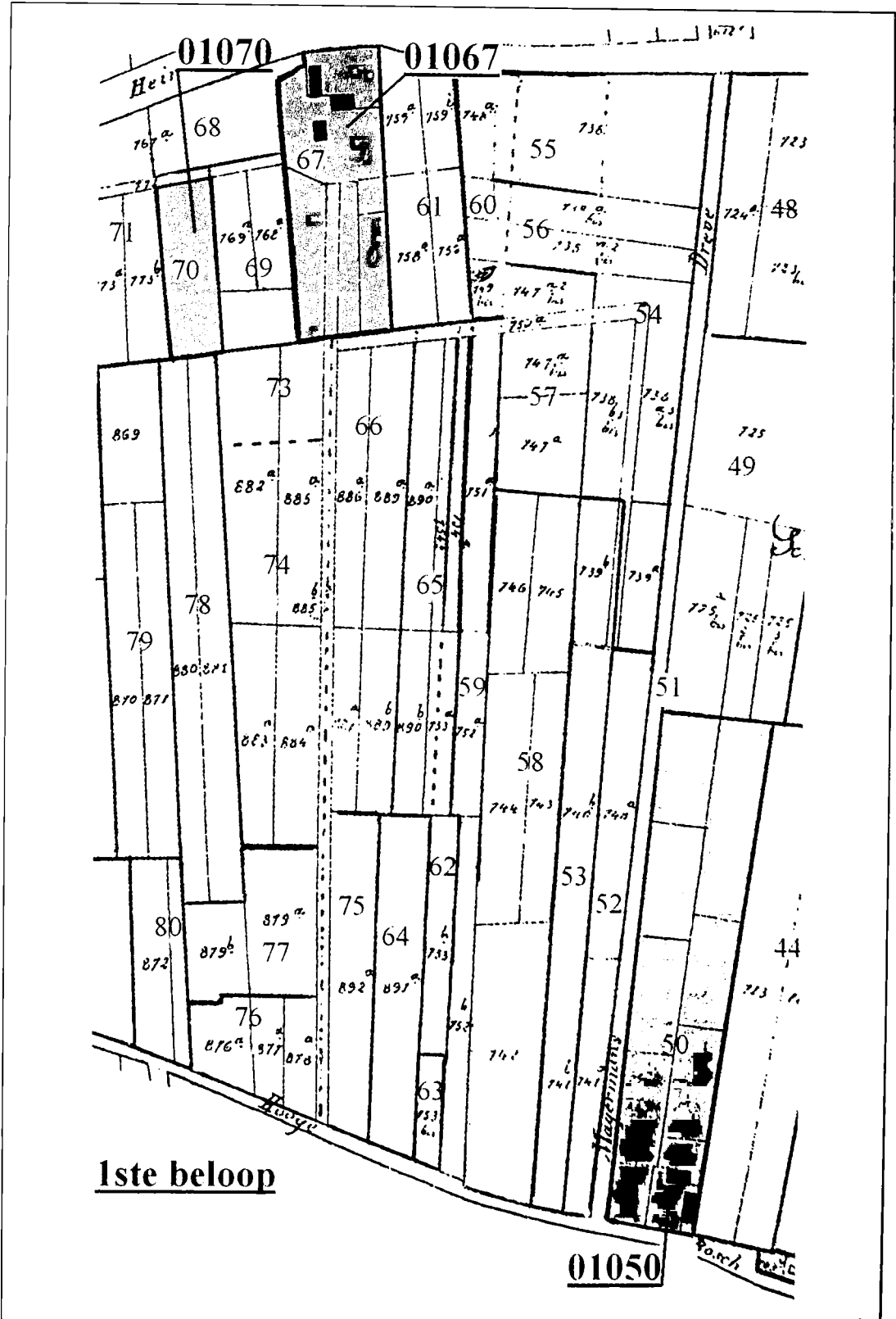
Elk perceel kreeg een nummer dat gelinkt is aan het landboek van 1638, het basisdocument voor deze studie.

De summiere gegevens van vóór 1638 werden pas opgenomen als er absolute zekerheid rond het toewijzen bestaat.

Elk nummer bestaat uit het *beloopnummer*, van één tot vierenzestig, gevolgd door het artikelnummer binnen het beloop.

Niet het huis of de hofstede zijn dus aan het nummer gekoppeld, maar wel het perceel. Vandaar ook dat in de bijdrage hiaten in de nummering voorkomen. De tussenliggende, ontbrekende nummers slaan op onbebouwde percelen.

Ook wanneer de landboeken van 1640, 1676, 1709 en 1758 (met aanvullingen) werden verwerkt, bleef het oorspronkelijke nummer van 1638 behouden. Gesplitste kavels bleven onder het oorspronkelijke nummer, maar kregen, wanneer dit nodig bleek, een letter als aanvulling. Dergelijke opdelingen, die hier slechts sporadisch voorkwamen, zijn bij de bronvermeldingen opgenomen.

Detail uit het 1ste beloop, anno 1638, bewerkte kaart van P.C. Popp (ca.1860). Uit F. Pille, *Het Eeklose landboek* (1638), dl 1, beloop 1, p. 11, uitgave Eeklose Bibliotheek, reeks werkinstrumenten, nr. 4, 2001.

7. BEWONING BELOOP 1

In de landboeken van de 17de en 18de eeuw wordt het 1ste beloop gesitueerd in het zuidoosten van de stad “*op de suytsyde vanden Antwerpsche heerwech* (huidige Oostveldstraat en Antwerpse Heirweg) *die maer ghemeten is totten kloetstruyck ofte schootkant op de westsyde van tghescheet tusschen dese keure ende de prochie van Lembeke, op de noortsyde vande clynckers straete* (huidige Hoge Bosstraat) *westwaert streckende tot ande dreve* (huidige Schaapsdreef) *ghaende metten goede van tclooster van Waerschoot* (SAE, 383 fol. 1v, a°1638), (SAE, 384 fol. 1v., a°1640), (SAE, 388 fol. 1v., a°1758, kopie van landboek van 1707).

01050

Situering *Clynckers straete* (Hoge Bosstraat) *ende Magermansdreef* (NO-hoek)

Aard 1638: bos
 1681-1709: *gherodden bosch alsnu een hofstedeken*
 1796: *land ende hofstedeken*

Oppervlakte 2352r (3 ha 49 a 27 ca)

Eigenaar

1638: De Smet Pieter (E)
 vóór 1643: De Smet Jan, Callant Pieter x Joorynken de Smet (E)
 1643: De Smet Anthone (E)
 na 1659: De Smet Pieter & Jan; Berjans Wernerus x
 De Smet Elisabeth (+) fa Anthone (E)
 1667: Boulé Anthone (E-1/2) en Rougier (E-1/2)
 1670-1685: Boulé (Boelé) Rougier (E/G)
 1685-1693: De Wispelaere Jooryntien fa Marten, wed. Boulé
 (E/G-1/2) & kinderen (E-1/2)
 1686-1698: Boele (Boule) Guilleaeme (E/G)
 1699-1705: Boelé Jooris (E/G)
 1703: Boelé Guilleaeme weduwe en erfgenamen (E)
 1703-1724: De Smet Carel & wed. Berians Wernerus en (E)
 1724: Van Vooren Jan (E)
 1796: Martens Joris Francies (E)

Gebruiker

1638-40: *Van Lantschool Pieter (G-l)*
 1680-1685: Boulé (Boelé) Rougier (G/E)
 1685-1693: De Wispelaere Jooryntien fa Marten (G/E)
 1686-1698: Boele (Boulé) Guilleaeme (G/E)
 1699-1705: Boelé (Boelle) Jooris (G/E)

1705-1707:	De Smet Pieter fs Jan (G)
1706-1709:	Van Wynsberghe Pieter (G)
1714-1718:	Vande Walle Gabriel (G-l)
1719:	Van Vooren Jan fs Vincent (G-l)
1730:	Tollens Joseph (G-l)
1746-1757:	Vande Velde Jan Baptiste (G-l)
1758-1773:	Vande Velde Jan Baptiste x wed. Pieter van Hecke (G-l)
1762:	Tollens Judocus (G-l)
1776:	Vander Vennet Frans (G-l)
1783:	Vanden Berghe Dionidius (G-l)

Historiek

De vroegste bewoning op deze kavel moet worden gezocht tijdens het laatste kwart van de 17de eeuw.

Wanneer op 3 juni 1643 Jan De Smet en Pieter Callant, gehuwd met Jooryntken De Smet, de zeven gemet voor 52 p. gr. *"boven eenen ducaet voor een hooftcleet"* verkopen aan Anthone De Smet, getrouwd met Janneken IJman, is er enkel sprake van *bosch*. Een kwart eeuw later, op 9 maart 1667 verkopen Jan, Pieter, Jacobus en Elisabeth De Smet, gehuwd met Wernerus Berejans, allen erfgenamen van Anthone, het goed voor 400 gulden aan Anthone en Rougier Boele (Boulé). De akte wordt pas op 5 februari 1674 voor de Eeklose schepenbank geregistreerd. Ook dan is het nog *"eene partye lants ende bosch hemlieden competerende elck tot een vierde ... groot seven ghemeten ... oost daerme schole binnen gendt, suyt de clynckaertstraete, west magermansdreve ende noort pieter van lantschoot"*.

Het waren Rougier (Rogier) en zijn echtgenote Georgia of Jooryntien de Wispelaere die de woning lieten bouwen en er ook gingen wonen. In 1681 komt Rougier voor het eerst in de belastinglijsten voor, wat erop wijst dat de woning werd betrokken in de tweede helft van 1680 of begin 1681. Rougier had duidelijk grootser plannen. Op 27 april 1684 had hij nog de grote hoeve van de familie Van Ursen op het Oostveld gehuurd (01067). Helaas overleed hij op 23 april 1685. Hij liet een weduwe en vijf minderjarige kinderen na: Pieter, Jooris, Jaacquemyntien en Cathelyne uit een eerste huwelijk met Tanneken Patteels fa Jan, en Marieken, het enige kind uit het huwelijk met De Wispelaere. De weduwe bleef in de Hoge Bostraat wonen en baatte de hoeve voort uit met Guilleaeme Boulé, een oom van Rougier. *Keuterboerkens* waren het in geen geval! Naast hun eigen hofstede en twee stukken meers pachtten ze niet minder dan 33 percelen land. De staat van goed van Boulé werd afgesloten met een negatief saldo. Dit was geen goed voorteken! Op 18 november 1685 verkochten de weduwe en haar kinderen het goed aan Guilleaeme. Er was dan sprake van *"eene behuysde hofstede met den woonhuysse ende schuere daerop staende, midtsgaers den lande daermede gaende, groot 6 g. 300 r, ghestaen ende gheleghen daerment noempt de schaeperye, suyt het klynckerstraetken loopende naer de paelsteen, west maghermansdreve.."*. Financieel verliep het voor Guilleaeme ook niet naar wens. Op 21 februari 1703 werd het *"hofstedeken met woonhuysse, schuere, stallynghe ende*

fruyt ende ander boomen ende troncken” alsook het bijbehorende land bij decreet verkocht. De kerkfabriek van Eeklo en Wernerus Berejans stelden zich partij voor het verhalen van achterstallige renten. De kerk was op 5 februari 1674 voor 2/3 in een rente begiftigd door Pieter de Smet fs Anthone. De weduwe Boelé, die inmiddels in Meulebeke woonde, en de erfgenamen van Guilleaeme Boelé zagen hun eigendom verloren gaan ten gunste van Berejans en Charles de Smet. De clan de Smet hield het perceel tot omstreeks 1724 in eigendom. Toen eigenaar “*d’heer Charles de Smet fs d’heer Pieter, in syn leven greffier vande heerelichede ende leenhove het wallant, ende procereur deser stede van Eecloo*” hier op 17 maart 1723 overleed, bleek uit zijn staat van goed dat de hofstede en landen al waren overgegaan in handen van Jan van Vooren: “*Voorts heeft de overledene vercocht syn paert met het paert van syne kinderen t’saemen tot eender helft, beneffen de weduwe van wernerus berians wie de ander helft was competerende van eene behuysde hofstede met de schuere daerop staende ende de lande daarmede gaende, t’saemen groot ontrent 8 g. t’eenen blocke, gheleghen inden clynckaerts acker...synde de selve verkoeping gedaen aen Jan van vooren*”.

De laatste bewoner die we met zekerheid konden traceren was Pieter van Wynaesberghe. Ook noteerden we enkele pachters, die naast deze hofstede ook nog een tweede op de Schaperij huurden en waarvan uit de belastinglijsten blijkt dat ze hier niet woonden. Na 1709 konden we geen bewoners meer aanduiden, hoewel op de Ferrariskaart van circa 1770 nog een gebouw voorkomt. Ook in 1796 is nog sprake van “*een hofstedeken en land*”. Of er dan ook bewoning was, is niet zeker.

Chronologie

1638: “*Pieter. de Smet met een partye busch ant suuthende daeran, streckende metten zuuthende tot ande clynckers straete ende metter oostside an d’aerm schole in ghendt, groot vij gem. ij^c lij R, blijft van ses een goet*”. (SAE 383/10/2), (SAE 384/10/2)

1707: “*Wernerus berians ende Sr. Carel de smet an het suyteynde daeran, liggende in twee partyen synde gherodden bosch, streckende metter suyteynde ande clynckartstraete, danof ten suyteynde alsnu een hofstedeken is, ter oostsyde d’Aermschole, ter westsyde maghermans dreve, groot 7 g 252 r, blijft van ses deelen een goed*” (SAE 386/10/3; SAE 388/10/3).

1758: “*Wernerus berians ende Sr. Carel de smet (Aanvulling; Jooris Martens) aen het suyteynde daeran, liggende in twee partyen synde gherodden bosch, streckende metter suyteynde aende clynckaertstraete, danof ten suyteynde alsnu een hofstedeken is, ter oostsyde d’aermschole, ter westsyde magermans dreve, groot 7 gemet 252 Roeden, blijft van ses deelen een goed*” (SAE 388/10/3).

Noten

Lb1638 : 163801050

SAE383/10/2

Lb1640 : 164001050

SAE384/10/2

Lb1707 : 170701053 SAE386/10/3
 Lb1758 : 175801053 SAE388/10/3
 F1796 : 179601060-61 SAE K1

(wijk 01, nr.60 & 61, Schaperijwijk)

SAE 823, *Wettelijke passeringen* van 3 juni 1643, fol. 295.

SAE 827, *Wettelijke passeringen* van 5 februari 1674, fol. 305.

SAE 1513, *Verkopen bij decreet* van 21 februari 1703, fol. 10.

SAE 1019, *Staat van goed van Rougier Boule* van 30 mei 1685, fol. 156.

SAE 1025, *Staat van goed van Charles de Smet* van 19 januari 1724, fol. 291.

DE SMET E., HAMERLYNCK W., *De Immobielienmarkt te Eeklo tijdens het Ancien Régime*, in *De Eik*, jg. 20 (1995), p.38; jg. 23 (1998), p.305.

DE SMET E., *Verkopen bij dekreet binnen de Eeklose rechtspraak (1666-1787)*, in *De Eik*, jg. 12 (1987), p.126.

SAE 389, Kwoteboek 1696-1709.

SAE K1 is de nieuwe nummering en vervangt het vroegere SAE-M1086a.

01067

Situering Antwerpschen heerweg (Antwerpse Heirweg)

Aard 1638: hofstede
 1707: een hofstede ende lande
 1796: een hofstedeken & land

Oppervlakte 1262 r. (4g 62r) (1 ha 87 a 41 ca)

Eigenaar

vóór 1619-1654 Van Ursen (Urssen, Urssel, Ursel) Inghelbert x
 Petronella Mulaerts (E)
 1619-vóór 1678: Van Ursel Inghelbert & Jan (E)
 1689, 1707: Van Ursel Jan Philippe (E- 1/2) en Louis (E- 1/2)
 vóór 1756: Van Zuylen Jacques (E)
 1796: Ryfranck Bernard wed. (E)

Gebruiker

vóór 1619-1627: De Manghelaere Jooris (G)
 1627/28-1631: De Manghelaere Jooris weduwe (G)
 vóór 1619-1650: Meuleman Bouduijn (G-naerpachter)
 1631-1640: Meuleman Bouduijn en Jan (+20/2/1640) (G)
 1640-1641: Meuleman Bouduijn en wed. Jan (G)
 1645-1650: De Sutter Vincent (G)
 1651- 1676: Nowe Matthijs (G)
 1676- 1685: Nowe Matthijs wed. (G)
 1684: Boelé (Boulé) Rogier (G) in naerpachtte ghegheven
 aen Guillaeme Boulé
 1684: Boulé Guillaeme (G-naerpachter)

1693-1698:	<i>Opsommer Rogier "vande voorenstaende hofstede twee ghem" (G-l)</i>
1701-1754:	Van Basselaere Joos (G)
1754-1795	Vanden Berghe Jan (G)

Historiek

Bij het begin van de 17de eeuw kwam Engelbert van Ursen zich te Eeklo vestigen. Op dat ogenblik was hij gehuwd met Petronella Mulaerts. Van dit gezin kennen we vijf kinderen: Adriaen, Jan, Jacquelyne, Joanna en Anna. Petronella overleed hier en werd op 14 januari 1619 begraven. Het volgende jaar hertrouwde Inghelbert met Judoca Geuns. Uit dit huwelijk werden nog eens acht kinderen geboren: Maria, Anthonus, Pauwel, Elisabeth, Jan Baptiste, Guillaeme en Engelbertus. Het gezin woonde op de Varkensmarkt en behoorde tot de toplaag van Eeklo. Dat hij hier heel wat eigendom verwierf, ligt in de lijn der verwachting. Toen Petronella in 1619 overleed, bezat het gezin te Eeklo al 191 gemet, o.a. hofsteden op de Markt, Boelare, Raamstraat, de *Groote straete*, op het Oostveld, Raverschoot en Moerstraat. Hun totaal bezit aan onroerend goed werd geprijsd op ongeveer 3000 pond groot, een formidabel bedrag voor die tijd! Zijn beroepsactiviteiten waren divers, maar allemaal topfuncties binnen het kleinstedelijke Eeklo. Hij heeft zowat alle functies bekleed waarmee aanzien en geld gelinkt waren. Engelbert was meermaals burgemeester tussen 1619 en 1631, schepen in 1617-1618, ontvanger van de Slependamwatering in 1614-1618, kerkmeester, pachter van stadsrechten en vermoedelijk waarnemend baljuw. Hij overleed hier op 13 november 1654.

De statige hofstede van weleer, decennia lang eigendom van de familie Van Urssen (van Ursel), heeft duidelijk niets van haar glorie verloren.

De hofstede die Joos de Mangelaere pachtte, werd in 1619 omschreven als *“een behuysde hofstede mette schuere ende stallynghen, groot xx ghemet metten saeylandt ende bosch ghelegghen upt oostvelt, hoofdende metten noorthende aende Antwerpschen Herwech”*. Bouduyn Meuleman bewoonde eveneens de hofstede, maar hij was *naerpachter* van Joos. Bij Bouduyn vond ook nog een Jan Meuleman met zijn gezin onderdak.

Onder de familie Van Urssen werd de hofstede van het Oostveld herhaaldelijk als onderpand gegeven. Wat hen een bestaanszekerheid bood, hebben we niet nagegaan, maar de geldhandel was hun niet onbekend. Op 13 december 1631 leende Ingel 70 pond groot van Gentenaar Jan de Blicck. Van Urssen betaalde tot aflossing een jaarlijkse rente van 4 p. 10 s. gr. en stelde zijn *“behuusde hofstede, groot 15 ofte 16 ghemet, in dry diversche parceelen in een jeghehoote ghenamt het oostvelt”* als pand. Op 16 november 1635 werd door Jan van Urssen fs Inghelbert een *Constitutie van Rente* onderschreven waaruit blijkt dat hij op 30 oktober van oom Jan Gheuns, de Eeklose pastoor, 80 p. 8 s. 6 gr. had geleend, waarvoor hij een jaarlijkse rente van 5 p. 6 gr. zou betalen. Op 12 november 1635 bezette Gheuns de obligatie op jonkvrouw Anna van Zeveren en consorten. Ook hier was de hypotheek *“de behuysde hofstede hem anghalt ten sterfhuyse van zyne moedere zoo die ghestaen ende ghelegghen is met alle de huysen, schueren, boomen ende landen ende catheylen daerop staende ... ophet oostvelt, groot xxij (22) ghemeten oft daerontrent, in twee blocken, de eerste partye groot xiv (14) ghemeten daer huys ende schuer op staet, noort den antwerpschen hereweck ...”*.

Op 23 december 1707 stelden Jan Philip en Louis van Urssen, die elk voor de helft eigenaar waren, diverse goederen als pand voor Joannes Baptiste van Urssen, geestelijke en studerende in Leuven. Onder de te pand gestelde bezittingen behoorde eveneens de *“behuysde hofstede met schueren ende stallen, gestaen ende gelegghen op het Oostvelt, groot int geheele ontrent de xxiiij (24) gemeten en alf, in twee partyen onder bosch ende saeylant, den bosch genaempt Harduynsdreve, suyt t' Clynckerstraetken, oost de susters van Eecloo, noort den Antwerpschen Heerwech”*. In deze akte wordt verwezen naar een verkaveling van 11 augustus 1627. Helaas is deze niet voorhanden op het stadsarchief in Eeklo.

Wanneer pachter Matthijs Nowe op 25 maart 1676 overleed, werd een staat van goed opgemaakt. Daarin vernemen we dat hij een eerste maal was gehuwd met Maeyken van Ackere, van wie we zes kinderen kennen: Joos, Lieven, Jooris, Jooryntien en Joosyntien. Daarna ging hij een tweede huwelijk aan met Marie Willems fa Jan, bij wie hij ook nog eens twee kinderen had, die beiden kort na hun vader overleden. Zelf bezat het gezin geen onroerend goed, maar het pachtte veel land, onder andere van Van Urssel. Op 4 november 1676 werd uit het sterfhuys venditie gehouden, die met 238 p. 5 s. gr. hoog scoorde. Naast wat meubelen werd ook cooren, haever, schooven onghebooden vlasch, stroot, kœy-en en schaepen geveild. De staat van Matthijs werd afgesloten met een positief saldo van 206 pond groot. Een niet onaanzienlijke som, maar ver-

geten we niet dat het ook om een pachter ging van een landbouwbedrijf met status.

Op kerstavond 1684 huurde Rogier Boelé, die dan in de Hoge Bosstraat (01050) woonde, de hofstede. Voorlopig liet hij zijn oom Guillaeme boeren, in afwachting dat hij er ook zijn intrek zou nemen. Zover is het evenwel nooit gekomen! Rogier overleed op 23 april 1685.

Joos van Basselaere boerde bijna een halve eeuw op de gronden. Na zijn overlijden werd op 3 september 1756 een staat van goed opge maakt. Daaruit blijkt dat het sterfhuys aan jonker Van Zuylen nog 13 pond gr. schuldig was over een jaar pacht van de hofstede en land. Of Van Zuylen eigenaar of eventueel rentmeester van de familie Van Urssen was, weten we niet.

Op het einde van het *ancien régime* was de hofstede eigendom van de weduwe van Bernard Ryffrank met Jan vanden Berghe als pachter.

Chronologie

1638; 1640: *“Jan van Ursel met een hofstede synde opt zuuthende drie sticx, ant noorthende daeran, ende ten noorthende van Jaecques Lippens ende Gille Rouges bosch, streckende metten noorthende anden heerwech, metter oostside ant clooster van Waerschoot voorschreven landt, groot iij g. lxijR....af een derde”* (SAE 383/12v/3), (SAE 384/12v/3).

1707 : *Jor. Jan Philipe van Ursel met een hofstede ende lande daer achter an tnoorteynde daeraen streckende metten noorteynde anden heirwegh, mette oostsyde het Clooster van Waerschoot, groot 4 ghemet 62 r (1262r).* (SAE 386/13/2).

1707: Land van Van Ursel rond de hofstede:

170701058 Ph. van Ursel	land	464r	
170701059 Ph. van Ursel	land	285r	
170701060 Ph. van Ursel	land	927r	
170701061 Ph. van Ursel	land	7g 175r	gherodden bosch
170701062 Ph. van Ursel	land	873r	gherodden bosch
170701063 Ph. van Ursel	1 & b	398r	Z:bos, N:land
170701069 Ph. van Ursel & clooster Waerschoot			
	land	4g 142r	gherodden bosch
170701070 Ph. van Ursel	hofstede	4g 62r	
170701071 Ph. van Ursel	land	445r	
170701072 Ph. van Ursel	land	600r	
170701073 Ph. van Ursel	land	542r	
170701074 Ph. van Ursel	land	500r	

Noten

Lb1638 :	163801067	SAE383/12v/3
Lb1640 :	164001067	SAE384/12v/3
Lb1707 :	170701069	SAE386/13/2
Lb1758 :	175801069	SAE388/13/2
F1796 :	179601078-79	SAE K1

SAE 822, *Wettelijke passeringen* van 13 dec.1631 en 16 nov. 1635, fol. 254, 392.

SAE 887, *Minuten wettelijke passeringen* van 23 dec. 1707.

SAE 1010, *Staat van goed Nowe Matthijs* van 16 dec. 1676, fol. 561.

SAE 1032, *Staat van goed Joos van Basselaere* van 3 sept.1756, fol. 47.

DE SMET E., HAMERLYNCK W., a.w., in *De Eik*, jg. 19 (1994), p.125, p.134.

HAMERLYNCK W., *Het geslacht "van Ursen" of "van Ursel" te Eeklo*, in *De Eik*, jg. 3 (1978), nr.1, p. 2-34.

01070

Situering *den heerwech (Oostveldstraat)*

Aard 1560: *behuysde hofstede*
1638-1796: land

Oppervlakte 542r (80 a 49 ca)

Naam 1560: *de verloren stede*
1638: *de verloren hoffstede*
1707: *de verloren hofstede*

Eigenaar

1560: Caes Heyndrick fs Adriaen (E)
vóór 1619: Van Ursel Inghelbert (E)
1638: Van Ursel Jan (E)
1649: Hauweel Balthazar x Anna van Urssen fa Inghelbert (E)
1683: Damman Jan & Joannes Maximiliaen (E)
1689: Van Ursel Jan Philippe en Louis (E)
1707: Van Ursel Jan Philipe (E)
1796: Ryffranck Bernard wed. (E)

Gebruiker

1638: Meuleman Jan en Bouduijn (G-l)
1638-40: De Sutter Vincent (G-l)
16xx: Nowe Matthijs (G-l)
1684: Boele Rogier (G-l)
1696: Opsommer Rogier (G-l)
1701: Van Basselaere Joos (vol.) (G-l)
1753, 1796: Vanden Berghe Jan (G-l)

Historiek

Niettegenstaande we voor de 17de en 18de eeuw geen bewoning op deze kavel meer kunnen aantonen, hebben we hem toch opgenomen, omdat er in de 16de eeuw bewoning was. De 542 roede waarvan sprake,

zijn de twee percelen tegen de Oostveldstraat met daarop de woonsite. De 2158 roede betrof aanpalend land, dat zich tot op de huidige Hoge Bosstraat uitstreckte.

Uit de staat van goed van Heyndrick Caes fs Adriaen, gehuwd met Marykin Zoetaert fa Gheeraert, verleden voor de Eeklose schepenbank op 4 september 1560, blijkt dat ze onder meer bezitter waren van *“noch eene behuysde hofstede ghenaeemt de verloren stede, groot neghen ghemeten (4 ha 1 a 8 ca) oft daerontrent, oost ende west Lieven Veroels, west tclooster van waerschot, noort Casin de muenc ende Jan dierckins ende zuudt thospitaal in eekloo ende tclinkerstraetien”*. Het goed was belast met een jaarlijkse losrente van 45 gr. *den penning 16*, ten voordele van de weduwe en erfgenamen van Pieter vanden Hende.

Heyndrick Caes was in 1538 in het vuldersambacht opgenomen als *“vry-cnape”* en het volgende jaar al *“vrymeester”* gemaakt. Hij genoot dit voorrecht omdat zijn vader eveneens deel uitmaakte van het ambacht.

Vermoedelijk werd de hofstede tijdens de godsdienstoorlog verwoest. In 1619 was het al *“een vervallen hofstedeken”*, dat 165 p. gr. waard was.

Op 22 november 1649 leenden jonker Balthazar Hauweel en echtgenote Anna van Urssen fa Inghelbert van meester Maximiliaan Hauweel, advocaat in de Raad van Vlaanderen 48 pond groot, waarvoor ze een jaarlijkse rente van 3 p. gr. betaalden. Als pand stelde het koppel *“een partye landts eertyts gheweest hebbende eene hofstede ghenaeemt de verloren stede”*, groot 15 gemet, gelegen op het Oostveld en komende met de zuidzijde tot tegen het *clinckersstraetken* als pand.

Op 22 juni 1683 verkocht jonkheer Baltasar Hauweel de 15 gemet land aan Jan Damman, gehuwd met Joosijne Overmarts, en aan Joannes Maximiliaen Damman, *presbiter*. Tijdens de 17de en 18de eeuw verdween de woonfunctie van deze hofstede.

Chronologie

1638 : *“Den selven (Jan van Ursel) met twee sticx ande westside daeran, metten noorthende alsvooren (anden heerwech) ende zuuthende an Inghelbert van Ursels lant, ghenaeemt de verloren hofstede ...groot 542r”*. (SAE 383/13/3).

1707: *“den selven (Jo.r Philips van Ursel) met twee stucx ande westsyde daeran streckende metten noorteynde alsvooren (den heirwech) ende tsuuyteynde Jo.r Philipe van Ursel landt ghenaeemt de verloren hofstede, groot 542 r., af van vyf deelen de twee”*. (SAE 388/13v/2).

Noten

Lb1638 :	163801070	SAE383/13/3
Lb1640 :	164001070	SAE384/13/3
Lb1707 :	170701072	SAE386/13v/2
Lb1758 :	175801072	SAE388/13v/2
F1796 :	179601082	SAE K1

SAE 1009, fol. 437. *Staat van goed Heyndrick Caes fs Adriaen* van 4 sept.1560.

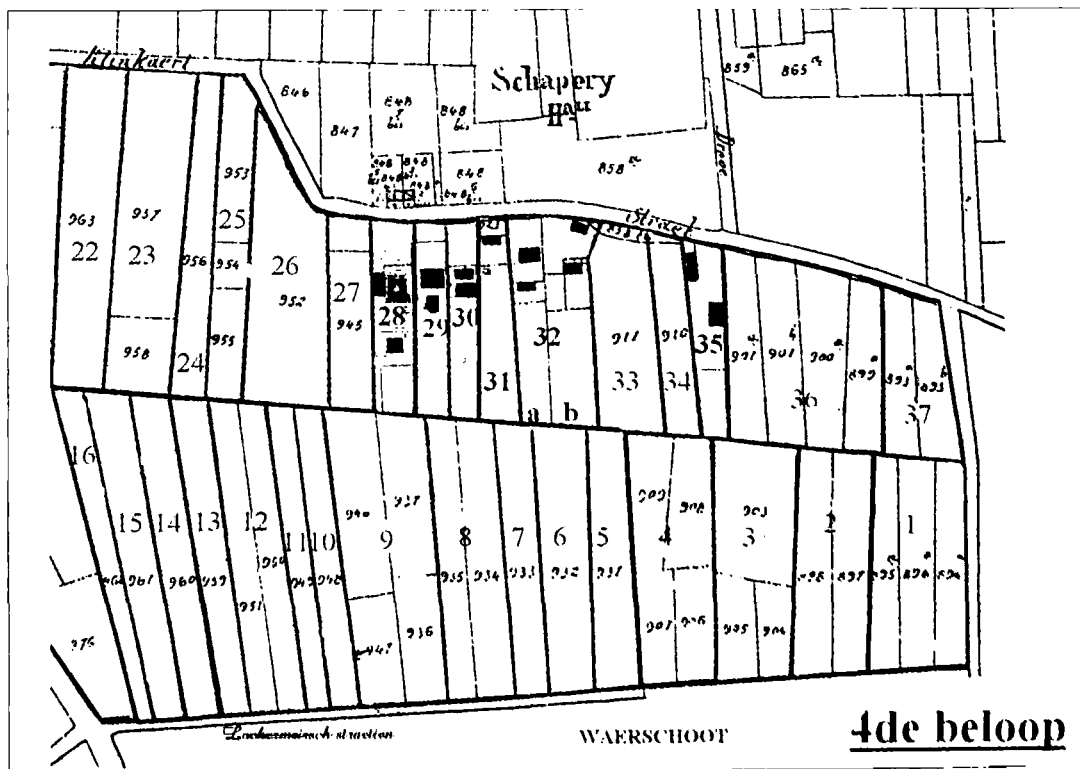
SAE 824, *Wettelijke passeringen* van 22 nov.1649, fol. 110v.

SAE 829, *Wettelijke passeringen* van 22 juni 1683, f.31.

DE SMET E., HAMERLYNCK W., a.w., in *De Eik*, jg. 21 (1996), p.87.

8. BEWONING BELOOP 4

Het vierde beloop lag ten zuidwesten van het eerste, aan de zuidzijde van de Hoge Bosstraat, Klinkaartstraat en Schaperijstraat. Werd in 1638 gesitueerd als gelegen *"Ande noortside vant lokermeeersch straetken (Dam), ande oostside vanden ghentwech (oude Gentweg), ande zuitside vande clynckers straete ende opde westside vande dreve vant Clooster van Waerschoot (zandwegel op de grens met Waerschoot, die voor enkele jaren door een landbouwer is afgesloten!).* (SAE 383 fol. 22, a°1638), (SAE 384 fol. 22, a°1640), (SAE 386 fol.22, a°1707).

Detail uit het 4de beloop, anno 1638, bewerkte kaart van P.C. Popp (ca.1860). Uit F. Pille, *Het Eeklose landboek* (1638), dl I, beloop 1, p. 11, uitgave Eeklose Bibliotheek, reeks werkinstrumenten, nr. 4, 2001.

04028

Situering Clinckaertstraete (Hoge Bosstraat)

Aard 1638: land
1664-1796: hofstede

Oppervlakte 290 r (43 a 07 ca)

Eigenaar

vóór 1584: De Pau Andries x Mayken Soetaerts (E-l)
vóór 1638: De Pau Andries fs Andries x Pierynken van Sele (E-l)
1638: De Pau Andries, erfgenamen (E-l)
1641: De Pau Pieter fs Pieter x Mayken de Pau fa Andries (E-1/3)
1641: Van Hieste (Hyfte) Joos x Tanneken de Pau (E-1/3, G-l)
1664: Van Hyfte Joos & kinderen Pieter en Pauwel (E)
1707: Van Hooghbroeck (Hoochbrouck) Philippe Ignatius (E)
1724: Lampaert Christoffel (E)
1796: Mestdagh Cornelis (E)

Gebruiker

1638, 1640: Van Hyfte Joos (E/G-l)
1664-1688: Van Hyfte Pauwel fs Joos (G/E)
1689-1709: Van Hyfte Pauwel, wed. (G/E)
1676-1678: Geernaert Jooris (G-inw)
1691: Van Lantschoot Pieter fs Laureyns (G-l)
1691-1694: Lampaert Lieven (G-inw)
1696-1722: Cappelman Pieter (G)
1705-1708: Ryckaert Francies (G-inw)
1705-1708: Van Hecke Jan wed. (G-inw)
1706-1708: Van Hyfte Joos (inw-arb)
1706-1714: Van Wynsberghe Pieter (G-inw-arb.)
1714-1718: Vande Walle Gabriel (G-inw-arb.)
1715-1716: Martens Jooris (G-inw-arb.)
1713-1719: Robert Jan (G)
1719: De Vos Jan fs Jan x Petronelle Frans (G)
1716-1735: Van Hyfte Carel (G-inw-arb.)
1730-1732: Van Eechaute Pieter (G-inw-arb.)
1730-1732: Van Brussel Guillaeme (G-inw-arb.)
1730-1732: Mariman Joannes (G-inw-arb.)
1730-1732: Pauwels Jooris (G-inw-arb.)
1730-1731: Vermeulen Jacobus (G-inw-arb.)
1730-1743: Haeck Jan (G-inw-arb.)
1743-1767: De Neve Pieter (G-arb.)
1754-1767: Colpaert Jooris (G)

1768-1783:	De Beir Pieter (G) (a)
1783-1796:	De Pau Joanna Livina, wed Pieter de Beir (G) (a)
1779-1781:	De Taeye Frans (G) (b)
1782:	Van Killeghem Cornelis (G) (b)
1783-1796:	Vanden Berghe Pieter fs Pieter (G) (b)
1791-1796:	Gabriel Pieter Frans (G- <i>inw</i>)
1794:	Garnaey Guille (G- <i>inw</i>)
1795-1796:	Standaert Pieter Frans (G- <i>inw</i>)
1792-1796:	Martens Jooris Francies (G)

Historiek

Al in het midden van de 16de eeuw was de familie De Pau (Paeu) eigenaar van verscheidene kavels in de Schaperij.

Andries de Pau fs Andries, gehuwd met Pierynken van Sele, was de eerste ons bekende eigenaar in de 17de eeuw. In 1638 waren de erfgenamen van Andries onder meer bezitter van drie naast elkaar gelegen kavels (04027 tot en met 04029) met een oppervlakte van respectievelijk 345, 290 en 297 roede. Joos van Hyfte fs Marten, gehuwd met Tanneken de Pau, pachtte de kavel maar woonde ernaast, op 04029. Door erfenis en aankoop verwierf Joos de hele kavel. Op 14 maart 1641 verkocht Pieter de Pau fs Pieter, getrouwd met erfgename Mayken de Pau fa Andries, zijn derde part van de kavels aan Joos. Toen Tanneken op 14 maart 1664 overleed, werden de kinderen Pieter en Pauwel mede-eigenaars.

Pauwels van Hyfte, in eerste huwelijk met Livyne Staendaert, pachtte vanaf 1664 de hofstede van vader Joos. Hij was tevens de eerste bewoner. Echtgenote Livyne overleed in de loop van 1664. Uit haar staat van goed weten we dat ze een jaarlijkse pacht betaalden van 5 p. gr.: *"Item aen den selven shauders vader (Joos van Hyfte) de somme van 5 ponden grooten over de ghebruycke van thuys, schuere ende bogaert ..."*. De huur werd jaarlijks op 30 april betaald, wat ons mag laten veronderstellen dat rond deze datum de hofstede haar eerste bewoning kreeg. Pauwel hertrouwde met Pieryntken de Suttere. Ook zij stierf vóór haar man. Op 16 december 1671 werd ook haar staat van goed voor de schepenbank neergelegd. In 1671 pachtten ze nog steeds van vader Joos. Nu betaalden ze 4 pond 15 schellingen groot aan *"joos van hyfte saunders vader van huys ende landpacht"*.

Slecht boerde Pauwel niet, want op de loonlijst stonden Pieter Dobbelaere als knecht en Tanneken Geernaert als *dienstmaerte*. Bij het afsluiten van de staat van goed van Pieryntken, op een ogenblik dat onze gewesten zwaar te lijden hadden onder militaire lasten, werd nog een batig saldo geboekt van 147 p. 3 s. 6 gr. 3d. Pauwel bleef achter met twee minderjarige kinderen, Marie en Andriesyntken, waarvan laatstgenoemde kort na haar moeder overleed. Marie zou later ook met een Jan de Pau trouwen. Het duo Pauwel en Pieryne koesterde grootse bouwplannen. Helaas, het noodlot besliste er anders over. Op het stuk grond waarop de schuur stond, lagen ter waarde van 10 p.gr. *"seven duyst ende twee hondert nieuwe carreel steen tot het maecken van het (nieuw) woonhuys"*. De schuur was gedeeltelijk, voor 20 p. gr *"staende weerde"*, al hun eigen-

dom. De tegenslagen in zijn huwelijksleven weerhielden Pauwel niet bij het uitvoeren van zijn bouwplannen. Uit zijn staat van goed, die op 12 april 1689 was opgemaakt werd gesteld dat *“den overlenene (Pauwel) sturende desen houwelycke heeft doen maecken een huys ende schuere”*. Wanneer we het hier hebben over *desen houwelycke*, gaat het om Pauwels derde huwelijk, ditmaal met Marie van Hende. Marie zou Pauwel overleven en bleef tot 1709 op de hofstede. Uit dit huwelijk kennen we drie kinderen: Jan 18 jaar, Joos 9 en Carel 1 jaar. Op de Schaperij was het duidelijk een gezellig onderonsje tussen de Van Hyftes en de De Pau's!

Tijdens de pachtperiode van Pieter Cappelman en Jan Robert noteerden we uitermate veel inwonende gezinnen. Van 1691 tot 1694 verbleef Lieven Lampaert er. Tussen 1705-1709 en 1730-1732 vonden verscheidene personen of families, zij het kortstondig, een onderkomen op de hoeve. Frans Ryckaert, Jan van Hecke, Pieter van Wynsberghe, Pieter van Eechaute, Guillaeme van Brussel, Joannes Mariman, Jooris Pauwels en Jacobus Vermeulen noteerden we als *kortsitter*. Jan Haeck hield het iets langer uit, van 1730 tot 1743. Het zo uitgesproken *“in blok”* voorkomen van inwonende arbeiders in de belastinglijsten lijkt ons net iets van het goede te veel! Daarom ook dat we ze met enige terughoudendheid vermelden.

Jan De Vos fs Jan, gehuwd met Petronella Frans, pachtte ook een deel van de hofstede en leefde er met zijn gezin. Toen hij hier overleed, werd op 20 januari 1720 een staat van goed opgemaakt. Daaruit bleek dat hij een weduwe met zes kinderen naliet, waarvan slechts één meerderjarig. Hun veestapel bestond dan uit *“hoenders en een haene, 2 vighen, 2 coyen met een calf”*. Aan Charles de Smet verhuurden ze de schuur en de schaapstal. Aan eigenaar *jonckheer Philippe Ignace van Hoobroeck (Hooghbroeck), heere van Reijage en ghewesen Tresorier der stadt ghent*, gehuwd met *douariere Appolonia Haerens*, waren ze nog 21 p. gr. schuldig over *“twee jaeren huys ende lantpacht”*.

Op 15 juni 1724 verkocht de weduwe van Hooghbroeck de hofstede met land, groot 565 roede, aan Christoffel Lampaert voor 66 p. gr. Het ging om *“een behuysde hofstede met de schuere, stallen, landen daermee gaende, ghelegghen opden wyck de Schaeperije, hoofdende daeraene ten noorteynde de clynckaertstraete, opde oostsyde t'sterfhuys Joos van heyste (Hyfte), suyt de lockermeersch straete, in pachte by de weduwe Jan de vos ten elf ponden thien schellynghen grooten t'siaers...”*.

Carel van Hyfte, die aanvankelijk genoteerd stond als *arbeider*, werd vanaf 1721 gebruiker van 2 gemet 227 roede land.

Pieter Cappelman (ook vaak Petrus Cappel genoemd), gehuwd met Pieternelle van Zele fa Jan, zou hier met zijn gezin van 1703 tot 1722 verblijven. Echtgenote Pieternelle overleed er op 15 september 1719. Toen op 24 juli 1721 haar staat van goed werd overgegeven woonde Pieter er met nog 5 kinderen: Jan (meerderjarig), Jaacquemyntien 22 jaar, Elisabeth 19 jaar, Joanna 16 en Anneken 13 jaar. Het gezin had geen onroerend bezit.

In 1748 woonde *aerheijder* Pieter de Neve er met echtgenote Joanne Therese de Vos en hun drie kinderen.

Hoe we ons de toemalige *bewoning* moeten voorstellen is me echt niet duidelijk. In 1795 woonden niet minder dan vier families op de hofstede: Joanna Livina de Pau, weduwe van Pieter de Beir met vier kinderen die tussen de 13 en 27 jaar oud waren; *arbeider* Pieter vanden Berghe met echtgenote Dorothea Lampaert met drie minderjarige kinderen en haar zuster Jacoba Lampaert; *koehauser* Jooris Francies Martens met vrouw Marie Pacque en hun acht kinderen en *koeyhauser* Pieter Francies Standaert, gehuwd met Marie de Neve.

In 1796 was Cornelis Mestdagh eigenaar van deze en de oostelijk aanliggende kavel (04029).

Chronologie

1638: “*De selve (Dhoors van Andries de Pau) met een stick ande oostside daeran streckende met beede henden alsvooren (vande clynckers straete tot den dweersgracht) , groot 290 r*”. (SAE 383/26v/2).

1707/1758: “*Mijnheer hooghbrouck een hofstede...groot 290 R*”. (SAE 386/27/2; SAE 388/27/2)

Noten

Lb1638 : 163804028 SAE383/26v/2

Lb1640 : 164004028 SAE384/26v/2

Lb1707 : 170704031 SAE386/27/2

Lb1758 : 175804031 SAE388/27/2

F1796 : 179601164-165 SAE K1

SAE 390, *Kwoteboek* 1709 tot 1721.

SAE 391, *Kwoteboek* 1721 tot 1733.

SAE 823, *Wettelijke passeringen* van 14 maart 1641, fol. 189.

SAE 1015, *Staat van goed van Pieryntken de Suttere* van 16 december 1671, fol. 430.

SAE 1014, *Staat van goed van Livyne Staendaert* van 17 december 1664, fol. 29.

SAE 1020, *Staat van goed van Pauwel van Hyfte fs Joos* van 12 april 1689, fol. 133v.

SAE 1024, *Staat van goed van Jan de Vos fs Jan* van 20 jan.1721, fol. 173v.

SAE 1024, *Staat van goed van Pieternelle van Zele fa Jan* van 24 juli 1721, fol. 179v.

DE SMET E., HAMERLYNCK W., a.w., in *De Eik*, jg. 20 (1995), p.27.

DE CROP C., HAMERLYNCK W., HERMIE G., *De Volkstelling van 1795 te Eeklo*, in *De Eik*, jg. 16 (1991), p. 3-60, p. 62-106.

BAUWENS-COPPENS M., *Volkstelling van 1748 te Eeklo*, in *De Eik*, jg. 19 (1993), p. 115-200, p. 206-227.

04029

Situering Clynckers straete (Hoge Bosstraat)

Aard 1550, 1638: hofstede
1707/1758: een deel hofstede
1796: *huuseken*

Oppervlakte 1638,1640: 297 r (44 a 10 ca)
1707, 1758, 1796: 447 r (66 a 38 ca)

Eigenaar

vóór 1550: Vrancke Janneken (E)
1550: De Pau (Pau) Pieter fs Yewyns & kinderen (E)
vóór 1584: De Pau Andries x Mayken Soetaerts (E/G)
1584-1638: *dhoors* De Pau Andries (E) o.a. Van Hyfte Joos x
Zoethaert Paeschyne fa Vincent (+) & kinderen (E)
1641: De Pau Pieter fs Pieter x Mayken de Pau fa Andries
(E-1/3)
1641-1680: Van Hieste (Hyfte) Joos fs Marten x Tanneken de Pau
(E-1/3, G-l)
1680: Van Hyfte Joos fs Marten erfgenamen (E)
1688: Van Hyfte Pauwel fs Joos (E/G-125r), Dhaene Abraham fs
Jacques (E/G-l) (311r),
Van Schoonacker Jan wed. (E-57r)
1692: Dhaene Abraham fs Jacques (E) (447r)
1693: Marteyn Lieven (E/G) 368 r
1710: Marteyn Philips & Lieven (E/G) 368 r
1715: Dhaene Abraham fs Jacques (E) (368r)
1796: Mestdagh Cornelis (E)

Gebruiker

vóór 1584: De Pau Andries x Mayken Soetaerts (G/E)
1627-1679: Van Hyfte (Hiefte, Hieste) Joos fs Marten x
Tanneken de Pau (G/E)
1629-1630: Bonne Michiel (G-*inw*)
1639-1640: Stevins Pieter (G-*inw*)
1680-1688: Van Hyfte Pauwel (G-576r)
1688-1709: Van Hyfte Pauwel wed. (G-125r),
1707: *Dhaene Abraham fs Jacques (G-l/E)*
1709: Marteyn Philips (G1/2) & Lieven (G1/4)
1709- 1720: Van Hyfte Joos fs Pauwel (G)
1721: Ryckaert Gillis (G-300r), Locke Pieter (G-91r)
1728: IJket Jan (G)
1729: De Roef Jacobus (G)
1730: Van Hecke Pieter fs Pieter (G)

- 1730-1756: T(h)ollens Joseph x Elisabeth van Lantschoot (G)
 1757-1763: T(h)ollens Joseph wed. (G)
 1764-1776: Thollens Judocus fs Joseph x Joanna Marie de Jaeg(h)er (G)
 1776-1782: Vander Vennet Frans xx Joanna Marie de Jaeg(h)er (G)
 1783: Vanden Berghe Dionisius (G)
 1784-1796: Vande Velde Jan Baptist x Jacobe Bollée (G)
- 1758: Vande Velde Jan, x wed. Pieter van Hecke (G)
 1773-1781: De Vlieghe Pieter fs Pieter (G)
 1782-1790: De Taeye Frans (G)
 1791-1796: Goethals Joannes (G)

Historiek

Van deze kavel kennen we de eigenaars-bewoners vanaf het midden van de 16de eeuw.

Toen op 19 januari 1548 de staat van goed van Jozyne Vrancke fa Zegher werd afgesloten, bleek het gezin, bestaande uit echtgenoot Pieter de Pau (Pau) en de kinderen Jan, Copkin, Sentkin, Pierkin en Betkin, bezitter te zijn van *“dhelft van vier ghemeten lants ghenaeft de harp, ligghende up de noort ende zuudhende van tclynckerstraetken”*. Bij die staat van goed werd op 5 juli 1550 de nalatenschap gevoegd van Janneken Vrancke, waaruit bleek dat ze *der kindren grootvrauwe* was en hun een deel *“van een behuusde hofstede met vi ghemete landts ligghende metten zuudside ant lokermeerschstraetken, noortwaerts tot clynckerstraetken”* naliet. Dit is het vroegste signaal van bewoning die we op deze kavel aantreffen.

Op 24 februari 1584 werd de staat van goed van Paeschyne Zoethaert (Zoetaert, Soetaert), gehuwd met Joos van Hyfte, neergelegd voor de schepenbank te Eeklo. Erfgenamen waren hier de weduwnaar en de twee kinderen Sentkin en Betkin. Uit de boedelbeschrijving blijkt dat deze kavel, waarop ze ook woonden, in hun bezit was gekomen uit de nalatenschap van Andries de Pau en Mayken Soetaerts (+). Het perceel werd beschreven als *“een stick landts, inde steille daer maye dheest te woonen plach met een stick landts zuydt daer thenden, met een ander stick landts streckende zuydt tot opt lockermeersch straetkin ... west andries de pau deser hynlied oom ..”*. Joos van Hyfte en de kinderen werden elk voor de helft eigenaar.

In 1629-30 stond Michiel Bonne voor één jaar geboekt als inwonende belastingplichtige. In 1639-40 noteerden we een gelijkaardige situatie met Pieter Stevins. In het landboek van 1638 kreeg de kavel een oppervlakte van 297 roeden.

Op 14 maart 1641 verkochten Pieter de Pau fs Pieter, getrouwd met erfgename Mayken de Pau fa Andries, hun derde part van de hofstede *“aboutterende oost dhofstede van vincent van hieste, zuyt ende west joos van hieste filius martens, noort de clinckerstraete, synde derde deel in erfve, groot tweentsestich roeden”* voor vijf pond groot aan Joos Van Hieste (Hyste, Hyfte) fs Marten, gehuwd met Tanneken De Pau. Vermoedelijk was Tanneken eveneens één van de erfgenamen.

Na het overlijden van Joos van Hyfte fs Marten bood zich een grote schare erfgenamen aan, met o.a. de families Van Hyfte, Van Hende, Buysse, Gheernaert en Buyck. Hieruit dienen we Pauwel van Hyfte, *haudtsten sone*, en dochter Lieveyne te onthouden. De overigen waren aanverwanten van Joos. Tot de eigendommen van Pauwel en Lievyne behoorden onder andere *“dhofstede met het woonhuys ende fruytbommen daerop staende, groot metden lande daeraene ghelegghen den nombre van vij ghemet lxxix roeden, commende met het noortynde opde Clynckaertstraete, aende oostseyde dhofstede ende lande van Andries van hyfte (04030) ende bosch van dheer Jaecques veltganck streckende met tsuyteynde op het lokermerschstraetken ende aende westseyde dhofstede ende lande van Pauwels van hyfte”*. Al in 1679 hadden de erfgenamen de schuur van de hofstede verkocht aan Joos van Maldeghem voor 19 pond groot. Aan Adriaen Geirnaert was *“al het steen daer de selve schuere mede is ghesolement gheweest”* voor 12 s. 6 gr. verkocht. We hadden hier dus te maken met een schuur in vakwerk, die een stenen fundering had. Het westelijk deel van de hofstede ging naar zoon Pauwel, het oostelijk naar Lievyne van Hyfte. Hierdoor werd het woonhuis zelfs virtueel opgedeeld: *“de westsyde van een woonhuys ende hofstede, groot in erfve een ghemet ende ij roeden, te weten de keuken met een kelderken ende camerken, scheedende op een middel muer”* ging naar Pauwel, de oostzijde van het huis en erf naar Lievyne. Op 15 februari 1679 had de openbare verkoop van de veldvruchten plaats, die brachten 42 p. 4 s. gr. op. Op 23 december 1680 werd dan de staat van goed van Joos overgegeven. De echtgenote (vermoedelijk Tanneken de Pau) was toen al overleden.

Op 3 januari 1680 nam Pauwel van Hyfte de hofstede in gebruik. Op dat ogenblik verbleef hij op de westelijk aangrenzende hofstede. Waarschijnlijk is hij dan naar hier verhuisd en dit zou de aanwezigheid van de vele *arbeyders* op die kavel kunnen verklaren aan wie hij onderverhuurde.

Na zijn overlijden bleef de weduwe er wonen, zij het vanaf 27 december 1688 met een beperkt grondgebruik.

Vermoedelijk op 10 maart 1692 werd Abraham Dhaene eigenaar van deze kavel en die aan de oostzijde (04030). De twee percelen werden in de landboeken samengevoegd en hadden een oppervlakte van 447 roede. Bijna gelijktijdig werd 109 roede van de oorspronkelijke kavel, aan de noordzijde tegen de huidige Hoge Bosstraat afgesplitst (komt verder aan bod als 04029a). Het feit dat alles in handen was van dezelfde familie, maakte het er niet gemakkelijker op. In wezen bleef de perceelstructuur behouden, met op elk stuk eigen bewoning, waardoor de oppervlakte door verschuiving van akkerland vaak wijzigde.

Na het overlijden van Marie van Honacker, echtgenote van Abraham Dha(e)ne fs Jaecques werd op 6 maart 1709 een staat van goed opgesteld. Uit de vele onroerende eigendommen blijkt het om een zeer bemiddelde familie te gaan. Tot hun bezit behoorden ook *“twee stucxkens landts nevens elcanderen met een deel hofstede opden noortoosthoeck, bestaen met een keuken ende camerken, schuerken ende wat fruytboomkens, ghelegghen opde schaeperye, ten westsyde dhofstede van myn heere*

hoochbrouck (04028), ten noorteynde de clynckaertstraete ende weduwe van pauwels van hyfte (de 109 roede op de noordwestzijde), ten suyteynde den dweirsgracht, groot tsaemen ontrent 447 roeden, commende by coope van dhoirs van pieter, maeyken en lieve van hyfte”.

Binnen het vierde beloop bezat het gezin nog vier kavels, samen goed voor 2088 roede land. Met inbegrip van de hofstede bezaten ze 10,7% van dit beloop.

Lantsman Joseph Thollens, gehuwd met Elisabeth van Lantschoot, kwam in 1730 op de hofstede wonen. In 1748 staat hij genoteerd met vijf kinderen. De oudste zoon Judocus zou in 1764 de pacht overnemen.

Toen pachter Judocus Thollens op 2 januari 1776 overleed, liet hij een weduwe en vijf kinderen na: Pieter Judocus 13 jaar, Judoca Petronella 14, Ambrosius 11, Joannes Bernard 6 en Joannes Carolus Benedictus 3 jaar. Met een dergelijk kroost kon de weduwe het niet lang rooien zonder man. Op 11 mei 1776 verbond ze zich aan Frans Vander Vennet. Het gezin zou nog tot 1782 op de hofstede blijven.

Joannes Goethals, eveneens pachter en bewoner van de hofstede, was gehuwd met Anna Coleta Lievens, weduwe van de vorige pachter Frans de Taeye. In 1795 verbleef het gezin er met drie minderjarige kinderen en stiefzoon Pieter de Taeye.

In de loop van de 17de en 18de eeuw werden meermaals kleine percelen uit de hofstede door diverse pachters gebruikt.

Chronologie

1638: “*De selve (dhoors van Andries de Pau) met een stick ande oostside daeran streckende met beede henden alsvooren ende is een hofstede groot..297 r*” (SAE 383/26v/3)

correctie: in LB 1640: “*De selve ande oosts. daeraen. streckende met beede henden alsvooren met twee sticxkens nevens t'zuiteynde aen elc kander, groot 576 r*”.

1707/1758: “*Abraham Dhaene ande oostsyde daeran (04028) twee sticxkens nevens elc anderen met een deel hofstede streckende metten noortoosthouck opde clynckaert straete ten suijteijnde de dweirsgracht, groot 1 g.147r*”. (SAE 388/27/3).

Noten

Lb1638 :	163804029	SAE383/26v/3
Lb1640 :	164004029	SAE384/26v/3
Lb1707 :	170704032	SAE386/27/3
Lb1758 :	175804032	SAE388/27/3
F1796 :	179601166-167	SAE K1

SAE 393, *Kwoteboek 1746 met aantekeningen tot 1758.*

SAE 1009, *Staat van goed van Jozyne Vrancke fa Zegher van 19 januari 1548, en Janneken Vrancke van 5 juli 1550, fol. 258.*

SAE 1010, *Staat van goed van Paeschyne Zoethaert fa Vincent van 24 februari 1584, fol. 831.*

SAE 1017, *Staat van goed van Joos van Hyfte fs Marten* van 23 december 1680, fol. 356v.

SAE 1017, *Staat van goed van Jan van Schoonacker* van 12 mei 1679, fol. 229.

SAE 1020, *Staat van goed van Pauwels van Hyfte fs Joos* van 3 november 1689, fol. 133v.

SAE 1022, *Staat van goed van Marie van Honacker* van 6 maart 1709, fol. 313.

SAE 1036, *Staat van goed van Judocus Thollens fs Joseph* van 23 mei 1776, fol. 167v.

04029a

Situering *Clynckers straete* (Hoge Bosstraat)

Aard 1707: *hofstedeken*
1796: *land*

Oppervlakte vóór 1688-1796 109 r (16 a 19 ca)

Eigenaar

1707: Van Hyfte Pauwels wed. (E)
1709: Van Hyfte Joos fs Pauwels (E)
1731: Van Hecke Pieter fs Jooris (E/G)
1788: Van Hecke Vincent (E)
1796: Van Hecke Jan (E-land)

Gebruiker

1706-1720: *Van Hyfte Joos fs Pauwel* (G-l/E)
1721-1760: *Vande Putte Bauduyn* (G)
1721: *Locke Pieter* (G-l)
1731: *Van Hecke Pieter fs Jooris* (G-l/E)
1753-1767: *Colpart Jooris* (G)
1768-1773: *De Neve Pieter* (G)
1758: *Vande Velde Jan x wed. Pieter van Hecke* (G-l)
1791: *Van Hecke Jan* (G-l/E)
1796: *Standaert Francies* (G-l)

Historiek

Het ontstaan van deze kavel gaat terug tot de eerste helft van de 17de eeuw en was het gevolg van een verkaveling van de 297 roede (04029) tussen de erfgenamen van Andries de Pau.

Bauduyn vande Putte, gehuwd met Godelieve Verlé, was vermoedelijk de eerste bewoner van deze kavel. Als *aerbeyder* werkte hij op één van de grotere hoerderijen en voorzag hij op zijn kleine hofstede in de levensbe-

hoeften van zijn gezin, dat vier kinderen telde. Het is niet uitgesloten dat tussen 1753 en 1773 de pachters Jooris Colpaert en Pieter de Neve er ook kortstondig verbleven, hoewel ze ook de naastgelegen hofstede in gebruik hadden.

Chronologie

1707/1758: *"de weduwe Pauwels van hyfte heeft oost ande hofstede van mijn heere hoochbroeck ende suyt de twee voorgaende partykens een hofsteden noort de clynckaertstraete, groot 109r".* (SAE 386, 388/27v/1).

Noten

Lb1707 :	170704033	SAE386/27v/1
Lb1758 :	175804033	SAE388/27v/1
F1796 :	179601168	SAE K1

04030

Situering *Clynckers straete* (Hoge Bosstraat)

Aard 1638: hofstede
 1707: land, hofstedeken (samen met 04029)
 1796: land

Oppervlakte 1638: 268 r (39 a 80 ca)
 +1640 (04030+04031): 576 r (85 a 54 ca)
 1707-1796: 447 r (66 a 38 ca)

Eigenaar

vóór 1622: Van Hyfte Vincent x Margriete Ruyters (Reytere) (E/G)
 1641-1646: De Pau Jan fs Lieven xx Margriete Ruyters (Reytere) (E/G)
 1641-1680: Van Hyfte Andries 78r (E) *by successie van vader, noordkant = hofstede*
 1641: Van Hyfte Paesschijnken 198r (E) *by successie van vader, zuutcandt = land*
 De Pau Jan fs Lieven (E/G)
 1647: Duerinck (Dierinck) Pieter xxx Margriete Ruyters (Reytere) (E/G)
 vóór 1688: Van Hecke Jan, kinderen (E-3/4)
 1691: Van Landschoot Pieter fs Laureijns (E-447r)
 1692: Dhaene Abraham fs Jacques (E-447r)
 1693: Marteyn Lieven (E/G) (368 r)
 1710: Marteyn Philips (E-1/2) & Lieven (E-1/4/G) (368r)
 1715: Dhaene Abraham fs Jacques (E) (368r)
 1796: Mestdagh Cornelis (E)

Gebruiker

vóór 1622-1641:	Van Hyfte Vincent (G/E)
1632/33-1637:	Van Hecke Matthys (G1/2) 198r
1641-1646:	De Pau Jan fs Lieven x Margriete Ruyters (Reyter) (E/G)
1646:	De Pau Jan fs Lieven, weduwe (G/E)
1647-1651:	Duerinck (Dierinck) Pieter (E/G) xx Margriete Ruyters
1651-1657:	Duerinck Pieter wed. (E/G)
1657-1676:	<i>Van Hecke Jan (G-l) 198 r</i>
1677-1678:	<i>Van Hecke Jan wed. (G-l)</i>
1665-1673:	De Vos Lieven (G) 78 r
1673:	De Vos Lieven wed. (G) 78 r
1670-1685:	Van Hyfte Andries (G/E) 78 r
1686-1690:	Van Hyfte Andries wed. (G/E)
1685-1689:	Blomme Joos (G-inw)
1689-1695:	Van Hecke Jooris fs Jan (G)
1687-1696:	Van Schoonackere Jan wed. (G-inw)
1697-1719:	Marteijn Lieven (G)
1678-1688:	Meire (Meere) Bouduyn (G/E-1/4)
1689-1701:	Meire Bouduyn wed. (G/E)
1702-1727:	Van Hecke Jooris (G)
1728-1736:	Van Hecke Jooris wed. (G)
1707:	<i>Dhaene Abraham fs Jacques (G-l/E)</i>
1710:	<i>Van Hyfte Joos (G-l)</i>
1721:	<i>Ryckaert Gillis (G-l) (300r)</i>
1721:	<i>Locke Pieter (G-l) (91r)</i>
1728-1732:	IJket Jan (G)
1730-1759:	De Roef Jacobus (G)
1730-1736:	<i>Van Hecke Pieter fs Jooris (G-l)</i>
17xx:	<i>Van de Velde Jan (G-l)</i>
1773:	<i>De Vlieger Pieter fs Pieter (G-l)</i>
1775-1791:	De Schepper Judocus (G)
1792-1796:	Mariman Joannes (G)

Historiek

In de loop van de 17de eeuw werd het perceel kortstondig samen genoemd met de in het oosten aangrenzende kavel 04031, zodoende kregen we een oppervlakte 576 roede. Dit is niet zo verwonderlijk, daar beide kavels dezelfde eigenaars kenden. Door erfenis en uitgroting kwamen de oorspronkelijke 268 roede bij de westelijke kavel 04029 en kregen we tot het einde van het *ancien régime* een oppervlakte van 447 roede. Aangezien er op de twee percelen bewoning was, troffen we er verschillende families aan en was vaak sprake van "een deel hofstedeken".

Na het overlijden op 12 maart 1641 van eigenaar-bewoner Vincent van Hyfte fs Joos, gehuwd met Margriete de Reytere fa Andries, werd op 20 juni 1641 de staat van goed voor de schepenhank neergelegd. Daaruit

bleek dat Margriete, minder dan drie maanden na het overlijden van haar man, op 2 juni opnieuw was getrouwd. Gegadigde was Jan de Pau fs Lieven. De weduwe en de kinderen, Paesschyntken en Driesken, werden elk voor de helft eigenaar van een niet onaardig onroerend goed. Daartoe behoorden heel wat gronden op de *Schaeperye*, waaronder ook deze kavel, beschreven als *"de hofstede met het huys ende de fruytboomen ende ander boomen hierop staende, alsoo ghestaen ende ghelegghen up de schaeperye daer den voorseiden Vincent van hyfte wt verstorfen is, groot 284 roeden, commende metten noorthende op de clinckerstraete, oost Jooris de backere, zuyt ende west Joos van hyfte, angaende de scheure die op tvoornoemde hof staedt en hebben de kinders gheen recht aen, midts die aende zelfve kinders moeder gheheel aenghepresen is, ghemerckt dat ze seer vervallen is ende gheruwineert door staeten leggher"*.

Jan de Pau overleed op 16 december 1646 op 35-jarige leeftijd. Bij Margriet de Reytere had hij een dochterken, Pauwelynken *"die gheheel blendt van ghesichte, syn leden niet ghebruikich, onnoosel ende innocent van sinnekens"* was. Op 23 februari 1647 werd de staat van goed van Jan voorgelegd, waaruit bleek dat de helft van het bezit naar de weduwe en de wees ging en de andere helft naar de twee wezen van Vincent van Hyfte met de Reytere. Onder het onroerende goed noteerden we voor de weduwe *"dhelft vande behuysde hofstede met dhelft vande fruytboomen ende de gheheele schuere"*. In de schuur hadden de kinderen van Vincent geen rechten.

Margriete trad nog een derde maal in het huwelijk, op 19 oktober 1647, ditmaal met Pieter Duerinck fs Pauwels. Pieter was al weduwnaar van Joanna de Pau(w). Op 4 december 1647 leende het kersverse paar geld van Jacques Veltganck fs Jan. Tot aflossing betaalden ze een jaarlijkse rente van 10 p. gr. Als waarborg gaven ze de helft van een hofstede met land in de *clinckerstraete*, land in de Leke en een moer. Een jaar later, op 1 december 1648, verkocht Duerinck de hofstede *"daer de comparanten op woonen, ligghende op schaperye metten noorteynde op t'clinckerstraetken, west joos van hyfte, zuyt den selven, oost de comparanten, groot 1 ghemet"* aan Veltganck voor het geleende bedrag, plus een opleg van 32 p. gr.

Duerinck stierf op 16 april 1651. Margriete bleef er als weduwe tot haar overlijden op 10 mei 1657.

Na het overlijden van Passchyntken van Hyfte op 11 mei 1661 werd een boedelbeschrijving opgemaakt, die pas het jaar nadien voor de schepensbank werd neergelegd. Blijkt daaruit dat het gezin over heel wat onroerend bezit beschikte. In het kader van ons onderzoek gaat onze belangstelling naar het perceel dat *"desen sterfshuyse competeert, den nomber van 198 roeden landts met de schuere daeroppe staende, wesende tresterende in het hof met het bilcxken achter de selve schuere daer wylent ghewoont heeft vincent van hyfte daerment noempt Schaperye"*.

Op de boerderij stonden op dit ogenblik *"dry coeyen, een rendeken, een calfveken ende een vercken"*. Bij de verkaveling van de goederen diende Passchyntken haar broer Andries een surplus van 2 p. gr. te betalen. In 1661 was daar nog niet aan voldaan.

Wanneer Bouduyn Meire (Meere) op 12 april 1687 hier overleed, werd op 4 maart 1688 zijn staat van goed overgegeven door weduwe Petronelle Boelens en hun enig kind Tanneken. Daaruit bleek dat ze onder meer voor een kwart eigenaar waren *“van 296 roeden lant met een woonhuys, t’schuerken ende stal, ligghende noch ghemeene ende onverdeelt, commende metten noorteynde aende klynckaertstraete opde oostsyde daer aen ghehuyst ende ghelant marten van hyfte.. op de westsyde tlandt ende dhofstede van andries van hyfte”*. De resterende 3/4 behoorde toe aan de kinderen van Jan van Hecke en Paesschyntken van Hyfte uit 1ste huwelijk, van Janneken de Zuttere uit 2de en van Petronelle Boelens uit 3de huwelijk. Joos van Hecke fs Jan, die mede-eigenaar was, werd door Meire vergoed voor *“verlegghen van 175 gheley stroot, verleyt opden huyse ende schuere”* die hij bewoonde en betaalde aan Joos ook huis- en landpacht. Bouduyn beschikte over een veestapel, die in 1687 bestond uit twee koeien, een rent, varken en zeven kippen.

Vanaf 1692 zijn de eigenaars dezelfde als voor kavel 04029.

De laatste pachter was *landtman* Joannes Mariman, een niet-Eeklonaar, die hier sedert 1783 verbleef en gehuwd was met Joanne Marie Geeraert. Het gezin boerde niet zo slecht, daar niet minder dan drie arbeidskrachten op de loonlijst stonden: Ambrosius Staelens was inwonende dienstknecht, Jan vanden Berge *koeywagter*, en Isabelle Therese Geeraert fungeerde als meid.

Chronologie

1638/1640: *“vincent van Hyfte met een stick landts ende hofstede ande oostseyde daeran, streckende met beede henden alsvooren vanden dweersgracht totte clynckers straete..groot 268r”*

(aanvulling): *“andries van Hyfte bij succesie van sijnen voorn. Vader, competeert den noortcant vande voorn. Hofstede sijnde groot 78r bij ander metijnghe”*

“paesschijnken van Hyfte bij successie alsvooren den zuutcant, groot bevonden 198r” (SAE384/27/1).(04030)

1638/1640: *“Den zelven (vincent van Hyfte) met een stick ande oostside daeran, streckende met beede henden alsvooren ..groot 275r”* (SAE 384/27/2).(04031)

In het LB 1640 werd kavel 04031 geschrapt met vermelding: *“desen Item behoort ande voorgaende hofstede van hoors van Andries de pau,(Joos van Hyfte) het staet hier vooren by de hofstede ghetelt”*.

Noten

Lb1638 :	163804030	SAE383/26v/3
Lb1640 :	164004030	SAE384/26v/3
Lb1707 :	170704032	SAE386/27/3
Lb1758 :	175804032	SAE388/27/3
F1796 :	179601166-167	SAE K1
SAE 824, <i>Wettelijke passeringen</i> van 4 dec. 1647, fol. 62.		

SAE 1011, *Staat van goed van Vincent van Hyfte fs Joos van 20 juni 1641.*

SAE 1013, *Staat van goed van Passchyntken van Hyfte fa Vincent van 25 mei 1662.*

SAE 1012, *Staat van goed van Jan de Pau fs Lieven van 23 februari 1647, fol. 79.*

SAE 1020, *Staat van goed van Bouduyn Meire (Meere) van 4 maart 1688, fol. 8.*

DE SMET E., HAMERLYNCK W., a.w., in *De Eik*, jg. 21 (1996), p. 79.

04031

Situering *Clynckers straete* (Hoge Bosstraat)

Aard 1638: land
 1707: land, "*hofstede gheweest*"
 1796: *huysen en land*

Oppervlakte 1638: 275 r (40 a 84 ca)
 (1707-1796) 268 r (39 a 80 ca)

Eigenaar

1638: Van Hyfte Vincent x Margriete Ruyters (Reytere) (E/G)
 1641-1646: De Pau Jan fs Lieven xx Margriete Ruyters (Reytere) (E/G)
 1641: Van Hyfte Andries & Paesschijnken (E), De Pau Jan fs
 Lieven (E/G)
 1647: Duerinck (Dierinck) Pieter (E/G)
 1648: Veltganck Jaecques fs Jan (E)
 1681: Van Landschoot Pieter fs Laureijns (E *gheheel*)
 vóór 1688: Van Hecke Jan, kinderen (E-3/4)
 1719: Ghysens Guilliaeme (E/G)
 1707-58: Kervyn *advocaet* (E)
 1773: De Beir Pieter (E)
 1796: De Beir (Beer) Pieter wed. (E-*huysen*) &
 Ghysens Francois (E-land)

Gebruiker

1638: Van Hyfte Vincent (G-l/E)
 1632/33-1637: Van Hecke Matthys (G-l) 198r
 1640: Van Hyfte Joos (G-l)
 1641-1646: De Pau Jan fs Lieven xx Margriete Ruyters (Reytere) (G-l/E)
 1646: De Pau Jan fs Lieven, weduwe (G-l/E)
 1647-1651: Duerinck (Dierinck) Pieter (E/G) xxx Margriete Ruyters
 1651-1657: Duerinck Pieter wed. (E/G)
 1697-1719: Marteljn Lieven (G-l)
 1710: Cappellemann Pieter (G-l)

1715:	<i>Robert Jan (G-l)</i>
1719:	<i>Ghyssens Guillaeme (G-l)</i>
1735:	<i>Van Hecke Pieter fs Jooris (G-l)</i>
1758:	<i>Vande Velde Jan (G-l)</i>
1773-1796:	<i>De Beir Pieter (G/E)</i>

Historiek

Het bezitspatroon van deze kavel loopt voor de eerste helft van de 17de eeuw volledig parallel met dat van de voorgaande (04030). Na Pieter Duerinck kwam daar verandering in.

Duerinck stierf op 16 april 1651. Margriete bleef er als weduwe tot haar overlijden op 10 mei 1657.

Vermoedelijk verdween dan de woonfunctie. Pas laat in de 18de eeuw, waarschijnlijk vanaf 1773, liet Pieter De Beir er een *huuseken* bouwen.

Chronologie

1638: *“Den zelven (vincent van Hyfte) met een stick ande oostside daeran, streckende met beede henden alsvooren ..groot 275r”* (SAE 383/27/2).

In het LB 1640 werd kavel 04031 geschrapt met vermelding: *“desen Item behoort ande voorgaende hofstede van hoors van Andries de pau. (Joos van Hyfte) het staet hier vooren by de hofstede ghetelt”*. (SAE 384/27/2).

1707-58: *“Den Advocaet kervyn heeft ande oostsijde vande tweede voorgaende partye een stuck landts hofstede gheweest, streckende met beede eynden alsvooren vande dweirsgracht tot de clynckaertstraete, groot 268r.”* (SAE 388/27v/2).

Noten

Lb1638 :	163804031	SAE383/ 27/1
Lb1640 :	164004031	SAE384/ 27/1
Lb1707 :	170704034	SAE386/27v/2
Lb1758 :	175804034	SAE388/ 27v/2
F1796 :	179601169-170	SAE K1

SAE 824, *Wettelijke passeringen* van 4 dec. 1647, fol. 62.

SAE 1011, *Staat van goed van Vincent van Hyfte fs Joos* van 20 juni 1641, fol. 227.

SAE 1013, *Staat van goed van Passchyntken van Hyfte fa Vincent* van 25 mei 1662, fol. 202v.

SAE 1012, *Staat van goed van Jan de Pau fs Lieven* van 23 februari 1647, fol. 79.

04032

Situering *Clynckers straete* (Hoge Bosstraat)

Aard 1638: land
1707: opgedeeld in 04032a *hofstedeken* & land
1707: opgedeeld in 04032b *hofstedeken* & land

Oppervlakte 1638: 731 r (1 ha 8 a 55 ca)
1707-1796: 04032a 96 r (43 a 96 ca)
1707-1796: 04032b 416 r (61 a 78 ca)

Eigenaar

1638: De Backere Jooris (E) 731 r
1641: Van Hyfte Andries & Paesschijnken (E) & De Pau Jan fs
Lieven (E/G)

Gebruiker

1638: De Munck Jan (G-l)
1641-1646: De Pau Jan fs Lieven (G-l/E)
1647-1651: Duerinck Pieter (G-l)
1657-1676: Van Hecke Jan (G-l)

Een vervallen schuur is zowat het enige restant dat rest van de oude bewoningskern in de huidige Hoge Bosstraat.

Historiek

De oorspronkelijke kavel had een oppervlakte van 731 roede (1638). Door successie tussen Andries en Paesschijnke van Hyfte (idem als bij 04030) werden de gronden opgedeeld in een westelijke kavel van 296 roede met Paesschijnken als eigenares, en een oostelijke van 416 roede met Andries als eigenaar. Op dit ogenblik was nog geen sprake van enige bebouwing.

Chronologie

1638, 1640: *"Jooris de Backere met een stick ande oostside daeraen, streckende met beede henden alsvooren, groot 731 r "* (SAE 383/27/3) (SAE 384/27/3)

Aanvulling in LB 1640: *"Andries van hyfte by successie als vooren heeft in het voorn. stick landt. te weten opde oostzyde iij^c xvi R."* (416 r). nu Marten van hyfte by coope vande voorn. andries. nu pieter de Baets thuwelyck hebbende de wed van voorn. Marten.

Aanvulling in LB 1640: *"Paesschynken van hyfte by ghelycke successie heeft ij^c xcvi R."* (296 r).

Noten

Lb1638 :	163804032	SAE383/ 27/3
Lb1640 :	164004032	SAE384/ 27/3

04032 a

<i>Situering</i>	<i>Clynckers straete</i> (Hoge Bosstraat)
<i>Aard</i>	1638: land 1707-1796 : hofstedeken & land
<i>Oppervlakte</i>	1638: <i>origineel 04032</i> 731 r (1 ha 8 a 55 ca) 1707-1796: <i>04032a</i> 296 r (43 a 96 ca)

Eigenaar

1641:	Van Hyfte Paesschynken (E) 296 r
16xx:	Van Hyfte Marten (E)
1680:	De Baets Pieter x wed. Marten van Hyfte (E)
1703:	De Baets Pieter wed. (E/G)
1707:	Boelens Pieternelle dhoirs (E)
1709:	Van Hecke Jooris fs Jan (E/G-100r)
1709:	De Munck Jan & kinderen (E-200r)
1728-1736:	Van Hecke Jooris wed. & kinderen (E/G-100r)
1788:	Van Hecke Vincent (E)
1791-96:	Van Hecke Jan (E)

Gebruiker

1657:	Van Hecke Jan (G-l)	
1691:	Van Lantschoot Pieter (G-l)	
1702:	Maerteyn Lieven (G-l)	
1702:	Van Hecke Jooris (G-l/E-100r)	
1703:	De Baets Pieter wed. (G-l)	
1713:	Van Hecke Jooris wed. (G-l/E-100r)	
1730:	Van Hecke Pieter wed. fs Jooris (G-l)	
1733-1749:	Ryckaert Gillis fs Adriaen (G)	
1737-1745:	Vande Velde Jan x wed. Pieter van Hecke (G)	7
1773-1781:	De Vlieger Pieter fs Pieter (G)	
1782-1790:	De Taeije Francies (G)	
1791-1796:	Goethals Jan fs Jooris (G)	
1788:	Van Hecke Vincent (G/E)	
1795:	Standaert Pieter Francies (G)	

Historiek

Bij het begin van de 18de eeuw was Pieternelle Boelens eigenares van de kavel. Na haar overlijden op 27 februari 1709 werden de vele onroerende bezittingen verkaveld onder de erfgenamen. De gronden werden opgedeeld, maar men behield in *gemeensaemheyd* de kavels. De 296 roede kreeg twee eigenaars: Jooris van Hecke verwierf hier *“een huys ende hofstedeken, groot ontrent 100 roeden ghelegghen opden wyck vande schaeperye, commende metten noorteynde opde klynckaertstraete, oost de vidua pieter de baets, suyt den naervolghende caevel B (met Jan de Muynck en kinderen als nieuwe eigenaar) west mre francies kervyn scheedende op eenen helsboom staende opde westsyde vande voornoemde hofstedeende op de oostsyde afgheteekent met eenen staeck ofte ander baecken”*. Het huis, de fruitbomen en grond waren 34 p. 4 s. gr. waard. Het zuidelijk deel, circa 200 roede, werd door een denkbeeldig lijn, van west naar oost, van een elsboom naar een staak, gescheiden, en ging naar Jan de Muynck en kinderen. Hierop bevond zich de schuur van de hofstede. De hele kavel werd gehuurd door de toenmalige mede-eigenaar Jooris van Hecke fs Jan, wiens contract nog tot *baefmisse* 1712 liep. Al de tijd zou hij pacht betalen en kwamen de herstellingskosten aan de hofstede ten laste van de gemeenschappelijke eigenaars. Jan de Muynck verkocht nog in 1709 zijn part waarop de schuur stond aan Van Hecke, zodat de kavel opnieuw *“alsnu in een ghebracht es ghe-lyck het selve voor desen in een ghelegghen hadde, voor daete vande ver-cavelynghe”*.

Na het overlijden op 11 juni 1728 van Jooris van Hecke fs Jan, getrouwd met Marie de Pau fa Pieter werd op 19 juli 1728 een staat van goed voor de Eeklose schepenbank neergelegd. Daaruit bleek dat de eigendomsverhoudingen nog steeds golden, zij het dat de weduwe samen met de kinderen Pieter, Vincent, Pieternelle en Marie van Hecke de nieuwe eigenaar werd. Na het overlijden van Marie de Pau op 26 oktober 1733 werd op 25 februari 1734 de staat van goed neergelegd. Ofschoon de een-

making al in 1709 had plaatsgevonden, werd de omschrijving van de percelen nog in gesplitste vorm weergegeven.

De vroegste bewoner die we met zekerheid kunnen aanduiden was Gillis Ryckaert. Hij boerde hier van 1733 tot 1749. Van 1737 tot 1745 verbleven hier Jan vande Velde, gehuwd met de weduwe van Pieter van Hecke. Daarna gingen ze op 04035 wonen. Wanneer we de gebruikers van de kavels in het vierde beloop overlopen, komen we de naam van Jan nog veelvuldig tegen; zo o.a. op 04029, 04029a, 04030, 04031 en 04032a.

Chronologie

1638, 1640: "*Jooris de Backere met een stick ande oostside daeraen, streckende met beede henden alsvooren, groot 731 r* " (SAE 383/27/3) (SAE 384/27/3)

Aanvulling in LB 1640: "*Paesschynken van hyfte by ghelycke successie heeft ij^c xcvi R.*" (296 r).

1707: "*dhoirs pieternelle boelens ande oostsijde daeran (04031) een hofstedeken ende partijken landts daer achter streckende met beede de eijnden opde dweirsgracht ende clijnkaertstraete, groot 296 r...*" (SAE 386/27v/3).

Noten

Lb1638 :	163804032	SAE383/ 27/3
Lb1640 :	164004032	SAE384/ 27/3
Lb1707 :	170704035	SAE386/27v/3
Lb1758 :	175804035	SAE388/ 27v/3
F1796 :	179601171-172	SAE K1

SAE 1253, *Verkavelingen en uitgrotingen* van 27 februari 1709, fol. 43v.

SAE 1026, *Staat van goed van Jooris van Hecke fs Jan* van 19 juli 1728, fol. 26v.

SAE 1027, *Staat van goed van Marie de Pau fa Pieter* van 25 februari 1734, fol. 54.

DE SMET E. *Verkavelingen en Uitgrotingen gepasseerd voor de schepenbank Eeklo (1601 -1793)*, in *De Eik*, jg. 6 (1981), p. 150.

04032 b

<i>Situering</i>	<i>Clynckers straete (Hoge Bosstraat)</i>
<i>Aard</i>	1638: land 1664-1796 : <i>hofstedeken</i> & land
<i>Oppervlakte</i>	1638: <i>voor opdeling</i> 731 r (1 ha 8 a 55 ca) 1707-1796: 04032 b 416 r (61 a 78 ca)

Eigenaar

1641:	Van Hyfte Andries (E-416r) <i>by successie</i>
1665-1678:	Van Hyfte Marten fs Joos <i>by coope</i> (E/G)
1678-1679:	Van Hyfte Marten fs Joos, wed. (G/E)
1680-1694:	De Baets Pieter x wed. Marten van Hyfte (E/G)
1695-1708:	De Baets Pieter wed. (E/G)
1709-1712:	Van Hyfte Jan & Pieter fs Marten (E/G) (elk 1/2)
1713:	Van Damme Pieter fs Laureyns (E)
1773-1782:	Betssens Pieter fs Jan (E/G)
1796:	Betssens Pieter wezen (E)

7

Gebruiker

1664-1677:	Van Hyfte Marten fs Joos (G/E)
1678-1679:	Van Hyfte Marten fs Joos, wed. (G/E)
1680-1694:	De Baets Pieter x wed. Marten van Hyfte (G/E)
1695-1708:	De Baets Pieter wed. (G/E)
1709-1712:	Van Hyfte Jan (G/E)
1713:	<i>Cappeleman Pieter (G-l)</i>
1715:	<i>Mertens (Martens) Jooris (G-l)</i>
1717:	<i>Van Vooren Jan fs Vincent (G-l)</i>
1720-1760:	<i>Vande Putte Bauduyn (G-l)</i>
1729-1759:	De Roef Jacobus (G)
1711-1730:	De Meester Joos (G-156r)
1731-1740:	De Meester Joannes wed (G/E) <i>arbeider, gebruikt 156 r land</i>
1748-1759:	De Boever (Bouver) Joseph (G)
1760-1762:	Bauwens Pieter (G)
1761-1772:	Vande Putte Pieter fs Bauduyn (G)
1773-1782:	Betssens Pieter fs Jan (G/E)
1783-1796:	De Clercq Pieter Judocus (G)

Historiek

Marten van Hyfté fs Joos was de eerste bewoner. Hij runde de boerderij tot zijn overlijden op 3 januari 1678. Weduwe Passchyne Buysse fa Lieven en de kinderen Jan, Pieter, Tanneken en Marie van Hyfte bleven er wonen. Toen op 21 november de staat van goed van Marten werd verleden, werd het goed beschreven als zijnde "*d'hofstede groot met het stuck landt ligghende suyt daeraene, met het woonhuys, de schuere ende fruyt-boomen daer op staend daer den overleden de werelt is ghepasseert ende de weduwe is woonende, gheleghen met den voorhoofde ten noorteynde aende klinckaertstraete, aende oostseyde de kinderen van pieter buyck, ten suyteynde dheer Jaecques veltganck met eenen bosch ende aende westseyde de weduwe ende kinderen Jan van hecke*".

In 1713 lagen de 416 roede, zij het virtueel, in twee opgedeeld. De westzijde was eigendom van Pieter van Hyfte fs Marten. Joos de Meester

pachtte en bewoonde de hofstede. Op 10 januari 1713 verkocht hij zijn 200 roede *"wesende den westcant van een hofstedeken, abouterende noort de clynckaertstraete, oost jan van hyfte met de wederhilft, zynde den oostcant van het voormelde hofstedeken, west jooris van Hecke ende suyt dhr Jacques Velganck"* aan Pieter van Damme fs Laureyns. Drie maanden later, op 5 april 1713, kon Van Damme ook de resterende 200 roede binnenhalen, *"wesende de oostsyde van diere met de schuere ende stal-lynghen"*. De verkopers waren hier Pieter en Marie van Hyfte.

Chronologie

1638, 1640: *"Jooris de Backere met een stick ande oostside daeraen, streckende met beede henden alsvooren, groot 731 r"* (SAE 383/27/3) (SAE 384/27/3)

Aanvulling in LB 1640: *"Andries van hyfte by successie als vooren heeft in het voorn. stick landt, te weten opde oostzyde iiij^c xvi R. (416 r). nu Marten van hyfte by coope vande voorn. andries, nu pieter de Baets thuwelyck hebbende de wed van voorn. Marten"*.

1707: *"de weduwe Pieter de baets ande oostsijde daeran (04032a) een hofstedeken ende partyken landts daerachter streckende met beede de eynden alsvooren (opde dweirsgracht ende clynckaertstraete), groot 416 r..."* (SAE 386/28/1).

Noten

Lb1638 : 163804032 SAE383/ 27/3

Lb1640 : 164004032 SAE384/ 27/3

Lb1707 : 170704036 SAE386/28/1

Lb1758 : 175804036 SAE388/28/1

F1796 : 179601173-174 SAE K1

SAE 835, *Wettelijke passeringen* van 2 jan. 1713, fol. 30 en van 5 april 1713, fol. 45v.

SAE 1017, *Staat van goed van Marten van Hyfte fs Joos* van 21 november 1680, fol. 351.

04035

Situering Clynckers straete (Hoge Bosstraat)

Aard 1638: land
1707 : hofstede
1796: *hofstedeken* & land

Oppervlakte 1638-1796: 281 r (41 a 73 ca)

Elgenaar

1638: Dierkens Pieter dhoirs (E-I)

- 1688: Van Schoonacker Jan *by successie causa uxoris fa Joos van Hyfte* (E)
 1707: Dierkens Andries (Gent) (E)
 1725: Dobbelaere Pieter fs Andries (E)
 1739: Dobbelaere Lieven fs Andries (E)
 1748: Garneay Pieter (E)
 1760: Garneay Jan (E/G)
 1796: Dobbelaere Pieter *dhoirs* , Sleidinge (E)

Gebruiker

- 1638: Van Bouchaute Pieter (G-I) 7
 16xx: De Munck Jan tot Waerschoot (G-I)
 1654-1660: De Bruycker Denys (G)
 1665-1684: Van Bouchaute Jan (G)
 1685-1698: De Smet Pieter fs Jan x wed. Jan van Bouchaute (G)
 1699-1724: De Muynck Jan fs Elias (G)
 1725-1731: De Muynck Jan fs Elias, wed. (G)
 1746-1773: Vande Velde Jan x wed. Pieter van Hecke (G)
 1777-1796: Garneay Jan (G/E)

Historiek

In 1654 troffen we hier de eerste sporen van bewoning aan. Denys de Bruycker pachtte de hofstede van de erfgenamen van Pieter Dierkens. Het is niet uitgesloten en ongebruikelijk dat het woongedeelte door Denys zelf werd opgetrokken. Daarna bleef de hofstede onafgebroken bewoond. Jan vande Velde, die hier van 1746 tot 1773 boerde, woonde voordien iets meer westwaarts, op 04032a. Het feit dat de behandelde kavels in het 4de beloop in oorsprong bijna alle aan één familie toebehoorden, maakt het exact toewijzen extra moeilijk. Niettegenstaande de landboeken slechts één eigenaar vermelden, blijkt uit de akten van verkaveling dat soms diverse families voor een deel mede-eigenaar waren.

Chronologie

1640: "*dhoirs pr dierkens met een stick ande oostside daeran, streckende met beede henden alsvooren, groot ij^c lxxxj R*" (281 r) (SAE 383/27v/3).

1707: "*Andries Dierkens tot Ghendt heeft een hofstede ende lochtynckbilcxken oost daeran (van 04034) streckende met beede de eynden alsvooren (met beede de eijnden opde dweirsgracht ende clijnskaertstraete), groot 281 r...*" (SAE 386/28v/1), (SAE 388/28v/1).

Noten

Lb1638 :	163804035	SAE383/27v/3
Lb1640 :	164004035	SAE384/27v/3
Lb1707 :	170704039	SAE386/28v/1
Lb1758 :	175804039	SAE388/28v/1
F1796 :	179601177-178	SAE K1

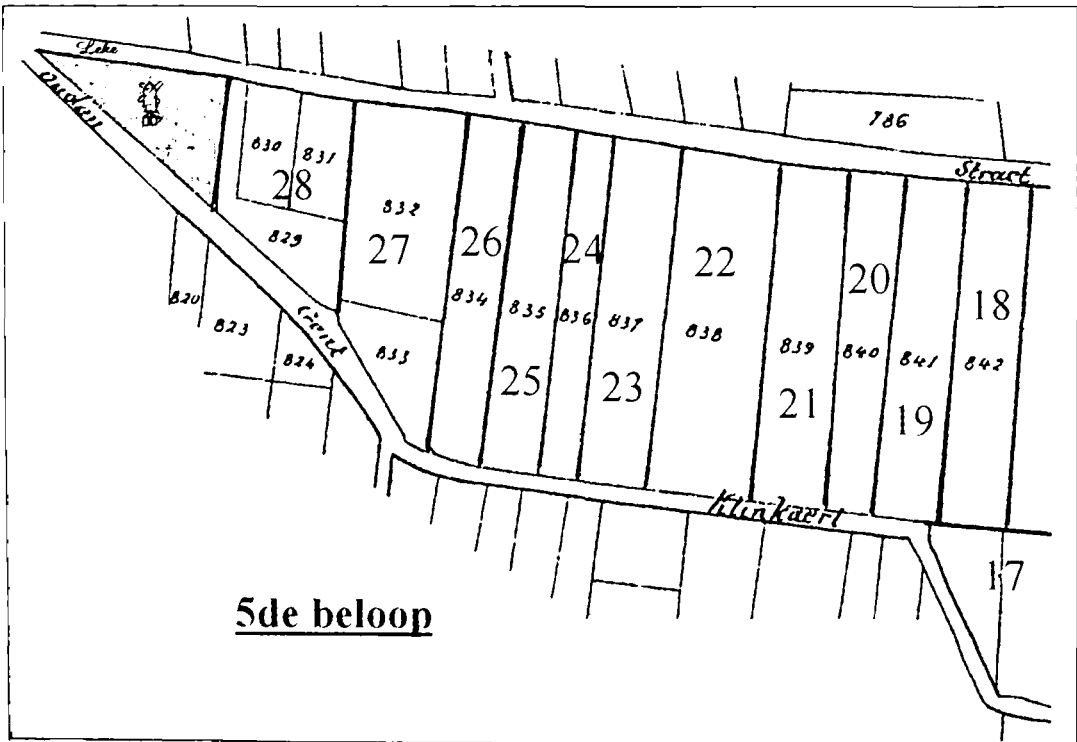
9. BEWONING BELOOP 5

Het valt moeilijk te geloven, maar het vijfde beloop, dat te situeren is aan de noordzijde van de huidige Hoge Bosstraat en Schaperijstraat, aan de zuidzijde van de Lekestraat en westzijde van de Schaapsdreef, was onbewoond. Enkel op de spits, gevormd door de Schaperijstraat en Lekestraat, stond een windmolen. In 1638 omschreef men dit beloop als zijnde gelegen "Ande noortside vande Clynckers straete ande oostside vanden ghentwech, ande suutside vande leke straete ende ande westside vande dreve vant voornoemde clooster". (SAE 383 fol.28v, a°1638), (SAE 384 fol. 28v, a°1640), (SAE 386 fol.29v, a°1707).

cijnsgrond, west van 05028

Situering auden gentweg (hoek Lekestraat en Schaperijstraat)

Aard 1638: cheijns daer den meulen op staet
 1707: cheijns daer voortijts een meulen heeft op gestaen
 1796: beplanting

Detail uit het 5de beloop, anno 1638, bewerkte kaart van P.C. Popp (ca.1860). Uit F. Pille, *Het Eeklose landhoek (1638)*, dl I, beloop 1, p. 11, uitgave Eeklose Bibliotheek, reeks *werktinstrumenten*, nr. 4, 2001.

Oppervlakte 1860: 53 a 20 ca (*Popp, sectie D nr 828*)

Naam 1638: *heindrijck de croocqs meulen*

Eigenaar

vóór 1617: Bate (Baete) Marten fs Lieven x Vincentyne de Coninc (E)
1617: De Croocq Heindrijck (E/G)

1841-43: Della Faille d'Assenede (E)
1860: Depeser Joannes (E) schoenmaker

Gebruiker

1617: De Croocq Heindrijck (G/E)

Historiek

Nogmaals blijkt dus dat cijnsgrond niet in het landboek werd opgenomen. Trouwens een gelijkaardig hiaat troffen we ook aan bij *het rootjen* op de Markt. De gegevens van deze kavel werden gehaald uit de aangrenzende gronden. Kavel 05028 is de laatste opgenomen binnen het vijfde beloop. Het perceel cijnsgrond, de bek gevormd tussen de huidige Leke- en Schaperijstraat, heeft dus geen vermelding gekregen in de landboeken.

De geschiedenis van de molenactiviteit op dit perceel gaat een heel stuk verder in de tijd terug dan de door ons behandelde periode. Zeker is dat Marten Bate fs Lieven aan Heinderick de Croocq fs Guilleaeme een molenwal verkocht waarop waarschijnlijk nog een vervallen molen stond. Op 3 februari 1620 ontving Heyndrick uit handen van Loys de Blasere, heer van Ydewalle en watergraaf van Vlaanderen, een octrooi voor het oprichten van een oliestampmolen "*op sekeren meulen van audts genaemt den schorssenmeulenwal omme daermede te stampen alle sorten van zaedt*". Zolang de molen zou draaien "*ofte de staeke rechte staen*" was hij jaarlijks 6 pond par. schuldig aan de watergraaf. Bij verandering van eigenaar verdubbeide de cijns.

Op 14 februari 1625 was de molen maalvaardig, want van dit ogenblik ving de negenjarige pacht aan. De Croocq zou jaarlijks 100 gulden betalen. Eeklo was nog net eigendom van de vorst en de overeenkomst spreekt dan ook in die zin. Wanneer Jan vander Speeten, de kersverse heer van Eeklo zijn agendaboek opstelde, noteerd hij dat na de pacht van negen jaar "*syne Mat. ende nu ick (Vander Speeten), wiens acte ende recht ick vercreghen hebbe, den selven muelen mach aenveinden indien my goedyndyck mits betalende de waerde volghende den extrackte vuyt den hantbouck van het incommen vanden heere ontfanghier generael pierssem...*". Tot 1634 noteerden we de jaarlijkse betalingen van Heinderick over het cijnsrecht.

Chronologie

1638: "tkijnt pieter de sutter met een stick ...metter westsijde ande cheijns daer heindrijck de crooqs meulen op staet" (SAE 384/33/2).

1707-58: "De weduwe pauwels de langhe met een stuck ...metter westsijde aenden cheijns daer voortijts een meulen heeft op gestaen" (SAE 388/34/3)

Noten

Geen identificatie in de landboeken. Driehoekstuk west van kavel 05028, op splitsing van huidige Leke en Schaperijstraat.

SAE 822, *Wettelijke passeringen* van 8 maart 1617, fol. 483.

RAG familiefonds 2100, *Extrait uit de boeken van de watergrave van de oktrooien uitgegeven van 1613 tot 1629*.

RAG familiefonds 2101, *Extrait uit de boeken van de watergrave van de oktrooien van 2 september 1700*.

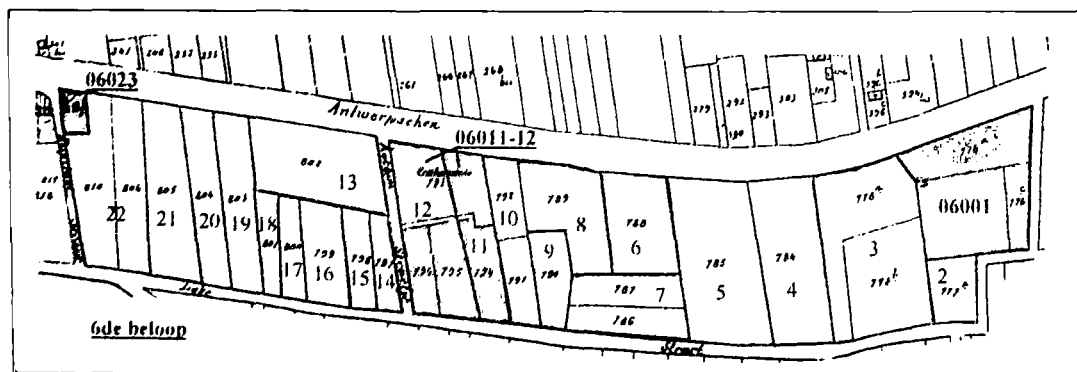
RAG *Wetachtige kamer* 110, fol. 71.

RAG familiefonds 2413, *Agendaboek vander Speeten*, beginnende in 1628, z.p.

DE SMET E., HAMERLYNCK W., a.w., in *De Eik*, jg. 19 (1994), p. 97.

10. BEWONING BELOOP 6

Het toenmalige zesde beloop, gelegen tussen de Oostveldstraat, Lekestraat en Hospitaalstraat, nu een dichtbebouwde smalle strook, kende in de 17de en 18de eeuw zo goed als geen bewoning. In de taal van toen omschreef men het beloop als zijnde gelegen "ande noortside vande leke straete, ande oostside vanden ghentwech, ande suutside vanden antwerpschen heerwech, ende ande westside vande clooster dreve daer het hospitaal in staet" (SAE 383 fol.33v, a°1638),(SAE 384 fol.33v, a°1640), (SAE 386 fol.34v, a°1707).

Het 6de beloop, anno 1638, bewerkte kaart van P.C. Popp (ca.1860). Uit F. Pille, *Het Eeklose landboek* (1638), dl 1, beloop 1, p. 11, uitgave Eeklose Bibliotheek, reeks werk-instrumenten, nr. 4, 2001.

06001

Situering *hoek antwerpschen heerwech ende clooster dreve*
(Oostveldstraat)

Aard 1638: *woonst*
1707-1796: *land*

Oppervlakte 1638-1758: 1330 r (1 ha 97 a 50 ca)

Eigenaar

7

1638-1795: *T'clooster van waerschoot* (E)

Gebruiker

1631-1647: *Wille Pieter* (G)
 Van Lantschoot Pieter (G-l)
1650-1651: *Van Lantschoot Baudwijn* (G-l)
1682: *T'clooster van waerschoot* (G-l/E)
1684: *Van Sele Jan* (G-l)
1748-1775: *De Schepper Jan & Betssens Jan* (elk 1/2) (G)
1776-1796: *De Schepper Jan wed.* (G)
1786-1796: *Betssens Jan fs Jan* (G)

Historiek

Vermoedelijk gaat de bewoning terug tot de 16de eeuw. Vast staat dat Pieter Wille er van 1631 tot 1645 woonde. Dat jaar verhuisde hij naar het *hospitael* (06023), waar hij slechts één jaar als belastingbetaler voorkomt. In 1650-51 was Baudwijn van Lantschoot de pachter. Op 8 april 1682 nam het Klooster van Waarschoot de kavel zelf in gebruik. Voor de tweede helft van de 18de eeuw staan Jan de Schepper en Jan Betssens als pachters geboekt. Beiden waren getrouwd met gezusters: De Schepper met Petronella en Betssens met Anne Marie Geernaert. Beide gezinnen woonden op het Oostvelt, zoniet op deze kavel dan toch in de onmiddellijke omgeving. Voor het ogenblik beschikken we over te weinig gegevens om dit te bevestigen.

Chronologie

1638: "*T'clooster van waerschoot met ij sticx daer pieter wille op woont metter oostseijde an heurlieden dreve, streckende metten noorthende anden antwerpschen heerwech, ende metten zuuthende vant oosterseijde stick an heurlieder selfs lant...*" (SAE 383/33v/1).

1707-58: : "*T'clooster van waerschoot met twee stucken metter oostsyde an haerlieder dreve streckende metten noorteijnde aenden antwerpschen*

heirwech, ende metten suyteynde van t'oostersche stuck aen hemlieden selfs landt int 1^e beloop, groot 4 gem 135 r..." (SAE 388/34v/1).

Noten

Lb1638 :	163806001	SAE383/33v/1
Lb1640 :	164006001	SAE384/33v/1
Lb1707 :	170706001	SAE386/34v/1
Lb1758 :	175806001	SAE388/34v/1
F1796 :	179601210	SAE K1

06011-12

<i>Situering</i>	<i>antwerpschen heerwech (Oostveldstraat)</i>
<i>Aard</i>	1619, 1632: hofstede 1638-1796: land
<i>Naam</i>	1632: <i>Cottemshofstee, Cotthemstede</i>
<i>Oppervlakte</i>	1632: 1500 r (2 ha 22 a 75 ca) 1638: 1499 r (06011: 481 r + 06012: 1018 r)

Eigenaar

vóór 1619:	Van Urssen (Ursen, Ursel) Inghelbert x Petronella Mulaerts (E)
1619:	Van Urssen Inghelbert & kinderen (E)
1632:	Van Urssen Jacquelyne, Adriaen , Jan, Joanna, Anna (E-deel)
1632:	Van Ursel Inghelbert xx Joosyne Gheuns (E)
vóór 1661:	Van Ursel Inghelbert fs Inghelbert (E)
1661:	De Neuker Guillaume x Louise Robijn (E)
1662:	Standaert Joos x Cornelia de Buyck (E)
1671:	Grootaert Anna fa Jooris (E)
1707:	Welvaert Pauwels wed. (E/G)
1796:	Lagaet Francies fs Jan & Bovyn Gregorius (E)

Gebruiker

1619:	<i>De Mangelaere Jooris (G-l)</i>
1638:	<i>De Vos Pieter (G-l)</i>
1707:	<i>Welvaert Pauwels wed. (G-l/E)</i>

Hfstortek

Rond de *Cotthemstede* hangt nog steeds een waas van onduidelijkheid. In 1619 is sprake van "*een hofstede, genaemd Cotthemstede*". Helaas wordt nergens gerefereerd aan een "*behuysde hofstede*". De toenmalige gebrui-

ker, Jooris de Mangelaere, was op dit ogenblik pachter van de grote boerderij op het Oostveld (01067), eveneens eigendom van de Van Urssens. Mogelijks had hij de *Cottemstede* onderverhuurd of was er toen al geen bewoning meer. De kavel van 5 gemet werd toen geprijsd op circa 55 pond gr. Een te lage schatting om de aanwezigheid van bewoning te rechtvaardigen, tenzij de pachter zelf zijn (houten) huis had gebouwd.

Wanneer op 1 juli 1632 Jacquelyne, Adriaen, Jan, Joanna en Anna van Urssen, kinderen van Inghelbert en Petronella Mulaerts, hun deel uit de erfenis van hun overleden moeder verkopen aan hun vader, Inghelbert en diens tweede echtgenote Joosyne Gheuns, is in de akte nog sprake van "*een hofstede ghenampt Cottemshofstee*", gelegen "*metten noorteynde aende Antwerpschen errewech, oost joos de zuttere, zuut de zuutmoerstraete* (de huidige Lekastraat) *ende west t'cottemstraetken, groot 5 ghemeten ..*". Of het hier om een nog behuisde hofstede gaat, wordt ook al niet vermeld. Zes jaar later, in 1638, is er zeker geen bewoning meer, er wordt zelfs niet meer verwezen naar een hofstede.

Op 19 maart 1661 verkoopt Inghelbert van Urssen (Urssel) fs Inghelbert de 5 gemet land, "*ghenaempt cottemstede, noort d'oostveltstraete ... suyt de lekestraete ende west het cotthemstraetken*" voor 500 gulden aan meester Guillaume de Neuckere, gehuwd met Louise Robijn.

Een jaar later, op 22 april 1662, doet De Neuckere ze van de hand ten voordele van schepen Joos Standaert fs Jan, gehuwd met Cornelia de Buck (Buyck).

Op 18 januari 1671 verkoopt Joos Standaert, weduwnaar van Cornelia de Buyck, die voordien weduwe was van *meester* Lieven Beeckman en *meester* Lieven Geeraert samen met de erfgenamen, zijnde Jacobus, Marie en Janneken Beeckman, de nog steeds 5 gemet grote *Cotthemstede*, aan Anna Grootaert fa Jooris. De bewoning op deze kavel is zeker te zoeken vóór 1638.

Chronologie

1638: "*Inghelbert van Ursel met een stick ande westside daeran streckende met beede henden alsvooren, groot 481 r ...*" (SAE 383/35/3) (163806011).

1638: "*Den selven met een stick ande westside daeran streckende met beede henden alsvooren, metter westside ant cottens straetken alf mede ghemeten, groot 1018 r ...*" (SAE 383/35v/1), (163806012).

1707: "*De weduwe van Pauwels Welvaert met een stuck ande westsyde daeran, streckende met beede eynden alsvooren, groot 481 r ...*" (SAE 386/36/3) (170706011).

1707: "*Den voornoemde weduwe Welvaert met een stuck ande westsyde daeran streckende met beede eynden alsvooren, metter westsyde an Cottens straetken half medeghemeten, groot 1018 r ...*" (SAE 386/36v/1) (170706012).

Noten

Lb1638 : 163806011-12 SAE383/35/3 -35v/1

Lb1640 : 164006011-12 SAE384/35/3 -35v/1

Lb1707 : 170706011-12 SAE386/36/3 -36v/1

F1796 : 179601220-223 SAE K1

SAE 822, *Wettelijke passeringen* van 1 juli 1632, fol. 265.SAE 825, *Wettelijke passeringen* van 19 maart 1661, fol. 751 ; 22 april 1662 fol. 882.SAE 827, *Wettelijke passeringen* van 18 jan.1671, fol. 152.DE SMET E., HAMERLYNCK W., a.w., in *De Eik*, jg. 19 (1994), p. 127., jg. 22 (1997), p. 30, 35; jg. 23 (1998), p. 23.

06023

Situering hoek *antwerpschen heerwech ende gentwech*
(Oostveldstraat & Hospitaalstraat)

Aard 1638-1796: *hospitael*

Oppervlakte 105 r (15 a 59 ca)

*Eigenaar*13-14de E.: *hospitael van Eecloo* (E)

1796: Armendis van Eeklo (E)

Gebruiker

1560-61: De Brauwere Jan (G)

1627-31: Peers Jan (G)

1631-32: Saboth Jan (G)

1636-42: Peers Jan wed (G)

1642-45: Saey Jan (G)

1645-46: Wille Pieter (G)

1646-82: Sabot Jan (G)

1682-84: Bailliu Arnoudt (G)

1684-91: Weytsens Lieven; De Coninck Jan *naarpachter* (G)

1691-1716: Baele Pieter (wed.) (G)

1716-33: Baele Jaecques (G)

1734-64: Lampaert Jan fs Pieter (G)

1764-76: Lampaert Boudin (G)

1776-84: Borré Jan (G)

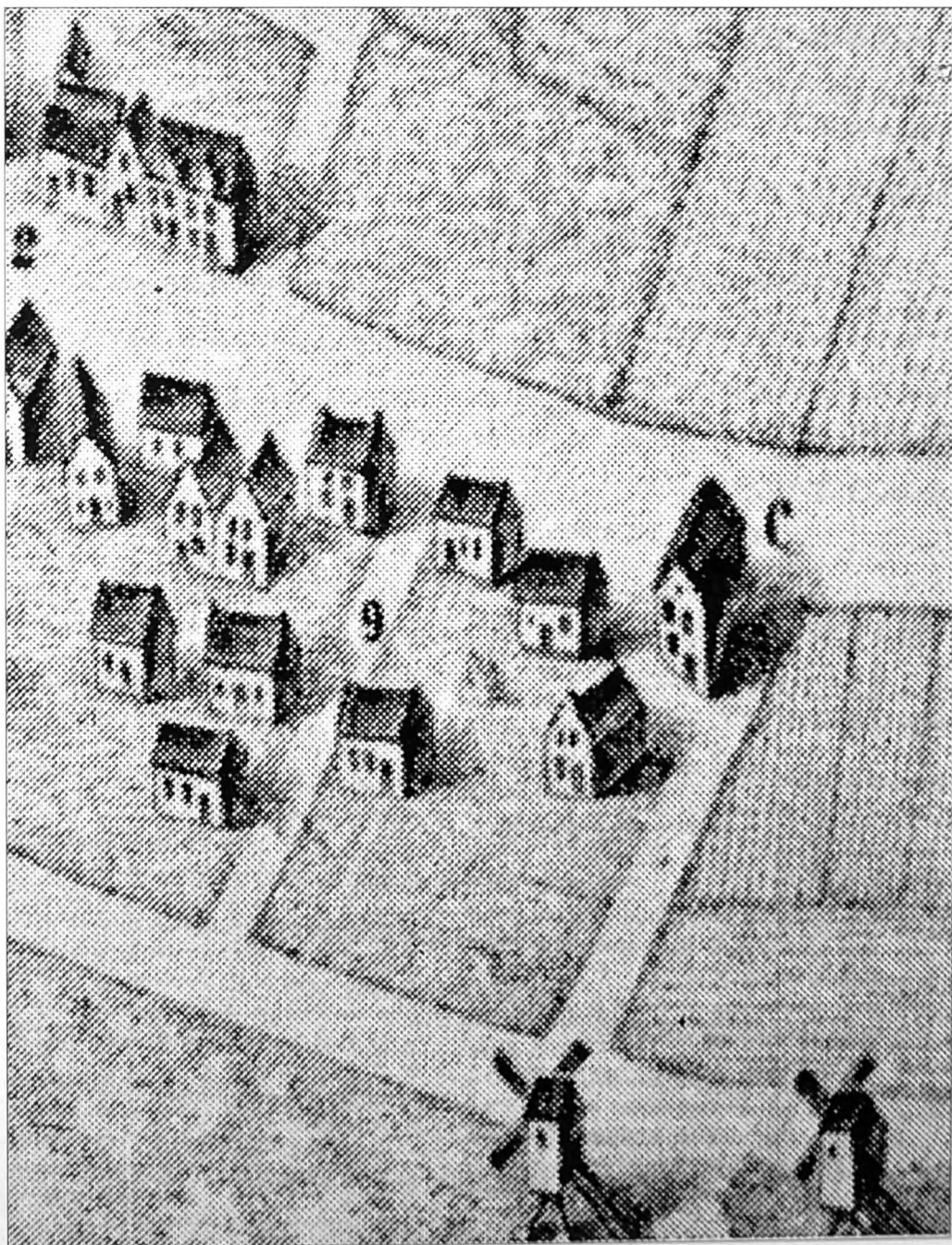
1784-88: Bourgeois Arnold (G)

1790: De Vos Augustin (G)

Historiek

Het ontstaan van de instellingen die men gemeenlijk "*hospitalen*" noemde, is te situeren in de 12de en 13de eeuw en liep parallel met de

stedelijke ontwikkeling. Om zich te ontdoen van sociaal ontwortelden werden op de stadsgrenzen huizen geopend waar deze marginalen een kortstondig onderdak vonden. Het is duidelijk dat het *hospitaal* in Eeklo, gelegen langs de heerweg, op de oostelijke grens van Eeklo-binnen, in deze geest werd gesticht.

Detail uit de figuratieve kaart anno 1562 naar Pieter Pourbus getekend, met het Hospitaal (C) (06023) met twee molens (rechts 06023) en de oostmolen (07018).

Het is pas vanaf de 17de eeuw dat we de werking van de instelling op de voet kunnen volgen. Helaas, op dit ogenblik was de doelstelling al voorbijgestreefd en ging er van de stedelijke overheid maar weinig belangstelling meer uit naar dit *passantenhuis*. Het was trouwens een vrij klein opvangcentrum.

Het domein mat naargelang de bron 105 à 109 roeden (ca. 1607 m²) waarop een stenen huis van het trapgeveltype met pannen bedekt, een dito stal en waterput, was opgetrokken. Het geheel was afgesloten met een doornen haag en een "*baillie ende sluystaeck met den propstaeck*". De voorzijde van het huis was in de huidige Hospitaalstraat te situeren. Benevens de ingang met "*een halfve deure*" bevatte de voorgevel zeker drie "*arduynen veinsters*".

De benedenverdieping bestond uit de gelagzaal van de herberg en de keuken, boven was de ruimte voor de passanten. Deze werd 's nachts afgesloten om escapades te vermijden.

Het beheer was in handen van de hospitaalmeesters. Zij wezen de passanten aan die een onderkomen in het tehuis kregen, de pachter zorgde tegen een vergoeding van één schelling daags voor de opvang. Ofschoon de pachter een behoorlijk inkomen verwierf, was de plaats, gezien de omgang met marginalen, weinig gegeerd, vandaar ook dat de pachters er vrij lang verbleven.

In de 18de eeuw vergde het uitgeleefde hospitaal steeds grotere herstellingen. Eind 1787 werd een punt gezet achter het bestaan van de instelling. Op 8 oktober 1788 bekrachtigde Jozef II de overdracht van het hospitaal aan de Eeklose armendis.

Voor de geschiedenis van het *Hospitaal* verwijzen we naar de bijdrage in ons jaarboek, jaargang 31, 1980.

Chronologie

1638: "*het hospitael van Eecloo...noort den antwerpschen heerwech ende west den gentwech, groot 105 r*" (SAE 384/37/2).

1707: "*Het hospitael van Eecloo noort ende west daeran noort den Antwerpschen heirwech ende west den Gendtwech, groot 105 r*" (SAE 388/38/3).

Noten

Lb1638 :	163806023	SAE383/37/2
Lb1640 :	164006023	SAE384/37/2
Lb1707 :	170706023	SAE386/38/3
Lb1758 :	175806023	SAE388/ 38/3
F1796 :	179601234-235	SAE K1

De Smet E., *Het voormalig Hospitaal of Passantenhuis*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, jb 31 (1980), pg. 278-349.

11. BEWONING BELOOP 7

Het 7de beloop, dat in het zuidelijk deel van de stad lag, behoorde gedeeltelijk tot het moergebied en kende dan ook bijna geen bewoning. Het gaat hier om een *hofstedeken* en twee huisjes, die pas in de late 18de eeuw tot stand kwamen. Het beloop werd omschreven als gelegen “*ande westside vanden dam ofte ghentwech, ande noortside vant pocmoer straetken, ande oostside vant cleen leyken dat naer cluysen loopt ende zuutside vande zuut ofte hooghe moerstraete*”. (SAE 383 fol.37v, a°1638), (SAE 384 fol.37v, a°1640), (SAE 386 fol.38v, a°1707).

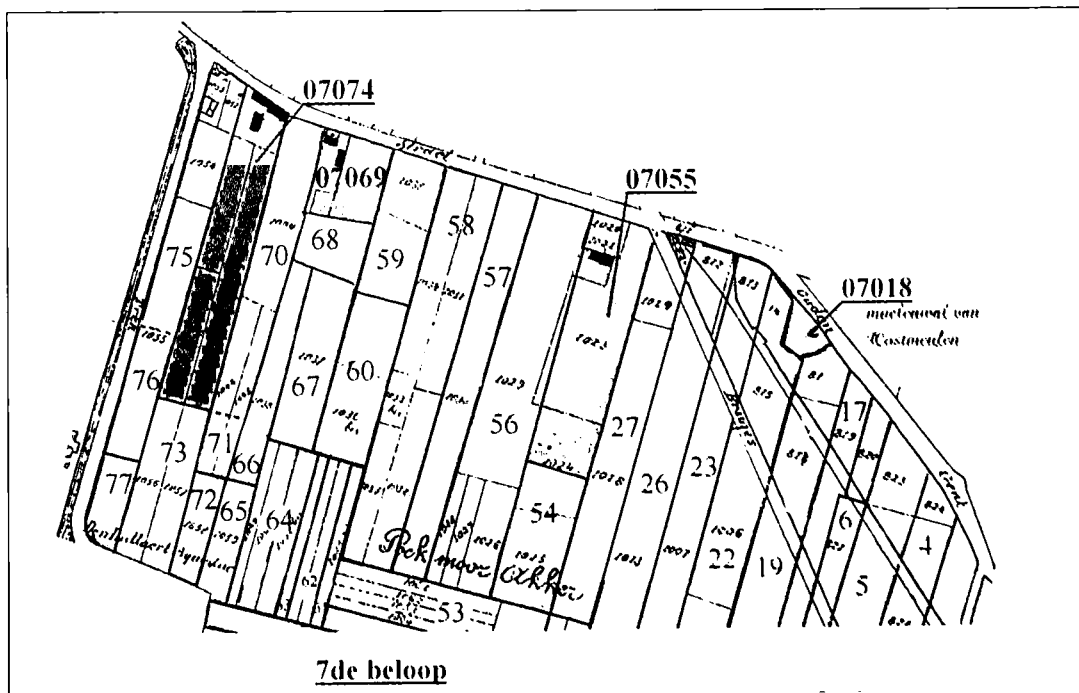
07018

Situering *Ghentwech* (Schaperijstraat)

Aard 1638: een muelewal
 1707-58: eenen muelenwal ende muelen
 1796: meulenberq & meulen

Oppervlakte 114 r (16 a 93 ca)

Naam den oostmuelne

Detail uit het 7de beloop, anno 1638, bewerkte kaart van P.C. Popp (ca.1860). Uit F. Pille, Het Eeklose landboek (1638), dl 1, beloop 1, p. 11, uitgave Eeklose Bibliotheek, reeks werkinstrumenten, nr. 4, 2001.

Eigenaar

vóór 1357:	Graaf van Vlaanderen 1/2, De Mirabello Simon 1/2
vóór 1357:	Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen 1/2, Van Rommene Arnout 1/2
1357:	Graaf van Vlaanderen 1/2, heer van Gruuthuuse 1/2
1391:	Graaf van Vlaanderen 1/2, Le Foulon Gillis 1/2
1422:	Graaf van Vlaanderen 1/2, Craye Amplonis x Margriete Cupins 1/2
1442:	Graaf van Vlaanderen, geheel
1638:	De Nokere Christiaen dhoirs (E)
1640:	Vande Kerchove Charles dheer (E)
1640:	Willems Charles (E/G)
1672:	Willems Charles & Jan (E/G)
1701:	Willems Jan (E)
1707:	Willems Jan d'hoirs & wed. Willems Charles (E)
1711:	Willems Charles wed. en d'hoirs & Laros Jan (E)
1719:	Willems Charles wed. & Van Damme Pieter (E)
1723-1727:	De Rycke Judocus & Laros Jan wed. (E)
1727-1741:	De Rycke Judocus & Laros Jan kinderen (E)
1744-1754:	Laros Jacobus (E)
1755-1769:	Laros Jan Frans (E) De Rijcke Judocus wed. (38r), De Rijcke Frans (19r)
1770-1774:	Van Damme Simon Joseph (E)
1775:	De Rijcke Frans (E), (114r)
1775-1779:	De Rijcke Marie Cornelia (E), (114r)
1780-96:	De Jaegher Judocus (E)

Gebruiker

1372:	Hoverghars Jan (<i>pachter</i>)
1382:	De Moenc Joos (<i>pachter</i>)
1391:	Gheraard Pieter (<i>pachter</i>)
1394:	Boongaard Jan (<i>pachter</i>)
1412:	Bachelor Arnout (<i>pachter</i>)
1419:	Van Westvoorde Pieter (<i>pachter</i> 1/2)
1440:	Fierens Jan & Craye Amplonis x Margriete Cupins (<i>pachters</i>)
1454:	Sanders Aernout (<i>pachter</i>)
1472:	Lampaert Jan (<i>pachter</i>)
1502:	De Ketelboeter Victor (<i>pachter</i>)
1550:	Daelman Jaecques (<i>pachter</i>)
1580:	Michiels Michiel (<i>pachter</i>)
1584:	De Rave Joos & De Backer Guilleaeme (<i>pachter</i>)
1587-1589:	Stuvaert Vincent (<i>pachter</i>)
1595:	Spillebeen Jehan (<i>pachter</i>)
1618:	Van Herckes Andrien (<i>pachter</i>)
1624-1646:	Van Ooteghem Jan (<i>pachter</i>)
1640:	<i>stampers van</i> Willems Charles (G)

1646:	Van Ooteghem Jan de jonghe (<i>pachter</i>)
1673-1678:	De Croocq Lieven <i>stamper</i> (G)
1678-1683:	Spelier Joos <i>oliestamper</i> (G)
1788:	De Vos Jan (<i>pachter</i>)
1793-1796:	De Jaegher Carel Frans (G)

Historiek

Over de molens te Eeklo is al heel wat gepubliceerd. In het bijzonder over de vroegste periode heeft wijlen Luc Stockman een bijdrage geleverd. Het is niet onze bedoeling dit alles nog eens te herhalen. De meer geïnteresseerde lezer verwijzen we naar de bronvermelding.

De molens in Eeklo vielen onder een stelsel waarbij de helft eigendom van de graaf was en de andere helft toebehoorde aan een begunstigde van de graaf. Simon de Mirabello is de eerste bekende bezitter van de muteerbare helft. Later hertrouwde de weduwe van Simon, Isabella van Lierde, met Arnout van Rommene. Toen de bezittingen van Arnout werden geconfisqueerd, schonk graaf Lodewijk van Male de helft van acht molens in Eeklo, Kaprijke en Waarschoot in 1357 aan de heer van Gruuthuuse. Vermoedelijk in 1391 liet Gillis le Foulon de molen herbouwen, waarvoor hij de helft van het eigendomsrecht en de pacht ontving. In 1442 was deze helft in bezit van Amplonis Craye en zijn echtgenote Margriete Cupins, die hem voor 100 p. gr. vl. verkochten aan de hertog van Bourgondië. Met deze koop kwamen de twee Eeklose molens weer in volle bezit van de graaf van Vlaanderen.

Vanaf 1372 was een wijziging in het uitbatingsregime doorgevoerd. De molens van Eeklo en Kaprijke werden gezamenlijk verpacht. Jan Hoverghars was de eerste pachter ervan. Daar hij vanaf de 28ste van de hooimaand 1372 meerdere molens in pacht hield, zal hij die ongetwijfeld onderverhuurd hebben. Jan bleef niet lang pachter, want in 1375 stond hij terecht voor moord op Jacob Utenhove.

In 1378 vielen de molens tijdens de zesjarige oorlog ten prooi aan oorlogsgeweld. Over de oostmolen is niet zoveel geweten. Zeker is dat de molens in Eeklo in 1382 weer operationeel waren. Joos de Moenc was toen pachter tegen een jaarlijkse som van 12 p. gr. In de rekening van 1382 kijkt hij tegen een achterstand van 12 p. gr. aan, waaruit mag blijken dat hij zeker in 1381 de molens al pachtte. Waarschijnlijk werd de pacht nooit meer betaald. Nog in de loop van '82 werden de molens door de Gentenaars platgebrand.

Op 8 april 1419 noteren we Pieter van Westvoorde als pachter van de grafelijke helft. De volgende bekende pachters waren Jan Fierins en Ampolonis Craye. Laatstgenoemde was trouwens eigenaar van de andere helft.

Toen op 22 maart 1502 Victor de Ketelboeter de twee molens in Eeklo in pacht nam, was de oostmolen 1180 p. 12 s. par. waard.

In 1638 is enkel sprake van een molenwal. Wanneer de nieuwe molen er kwam, vonden we niet meteen terug. Wel ontvingen de toenmalige eigenaars Jan en Pieter Willems fs Jacques op 1 maart 1672 een octrooi van Pieter della Faille, heer van Eeklo, voor het oprichten van een

"stampoliemeulen .. op eenen ouden meulenbergh, suyt oost vande Kercke, hoofdende daeran den Ghentschen heirwegh ande noortoostsyde.." voor het malen en breken van allerlei zaadsoorten. Daarvoor zouden ze jaarlijks 6 gulden betalen. Tot 1711 betaalden Jan en Charles jaarlijks hun rechten aan de heer. Daarna konden we tot het einde van het *ancien régime* de diverse eigenaars volgen aan de hand van hun betaalde cijns.

Chronologie

1638: "Dhoirs Christiaen de Nokere met een meulewal ande westside by tnoorthende daeran, streckende metten noorthende anden ghentwech... groot 114 r" (SAE 283/40/3).

1640: "dheer Charles vande kerchove met een meulewal ...metten noorthende aende ghentwech..groot 114 r" (SAE 384/40/3).

1707-58: "Dhoirs Jan Willems ende de weduwe Charles Willems met eenen meulenwal ende meulen daerop staende..metten noorteynde anden Ghendtwech ... groot 114r." (SAE 388/41v/2).

Noten

Lb1638 :	163807018	SAE383/40/3
Lb1640 :	164007018	SAE384/40/3
Lb1707 :	170707019	SAE386/41v/2
Lb1758 :	175807019	SAE388/41v/2
F1796 :	179601254-255	SAE K1

RAG familiefonds 2101, *Bouck vande cheynsen 1680-1710*.

RAG familiefonds 2412, *Bouck vande cheynsen van meulens, inslaeghen binnen Eecloo compt. J.Frans Della Faille*.

STOCKMAN L., *De Grafelijke Molens te Eeklo, Kaprijke en Waarschoot (1357-1456)*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, jg18 (1967), p. 219.

STOCKMAN L., *Pachters van de grafelijke molens te Eeklo en te Kaprijke (1372-1441)*, in *Biekorf*, jg. 70 (1969), p. 268.

STABEL P. & STOCKMAN L., *Economische ontwikkeling in Zevenhonderdvijftig jaar Eeklo*, 1990, p. 59-60.

DE SMET E., *Economische structuren en conjunctuur in Zevenhonderdvijftig jaar Eeklo*, 1990, p. 113-115.

PILLE F., *Ondergang en wederopbouw van de Eeklose molens (1580-1650)*, in *De Eeklose Dohbelgebakkene*, jg. 10 (2001), p. 2-11.

07055

Situering *hooge moerstraele (Zuidmoerstraat)*

Aard 1638: land
 1707-58: lant ende een vervallen hofstede
 1796: land & hofstedeken

Oppervlakte 1638: 1011 r (1 ha 50 a 13 ca)
1707-1796: 811 r (1 ha 20 a 43 ca)

Eigenaar

1638: Rougiers Christoffel fs Jan & Rougiers Pieter (E/G)
+1640: Rougiers Pieter (E/G)
16xx: Rougiers Pieter wed. (G/E) (608r)
1680: De Bleeckere Jooris wed. (E/G) (608r)
1691: Van Hulle Gabriel (608r en opsplitsing) (E/G)
De Zutter Jooris (E) (150r) 7
1692: Van Hulle Gabriel wed. (E/G) (811r)
1707-58: Van Hulle Gabriel de jonghe (E/G) (811r)
1731: De Zutter Jooris erfgenamen (E) (150r)
1762-96: Gryp Pieter (E-hofstedeken)
1796: Lippens Pieter (E-land)

Gebruiker

1638: Rougiers Christoffel fs Jan & Rougiers Pieter (G-l/E)
+1640: Rougiers Pieter (G-l/E)
Van Hulle Gabriel (opsplitsing) (G-l/E)
1680-1689: De Bleeckere Jooris wed. (G-l/E)
Rougiers Pieter wed. (G/E)
1690-1691: De Raedt Roelant (G)
1692: Van Hulle Gabriel wed. (811r) (G/E)
1712: Van Hulle Zacharias (G-l)
1731: De Zutter Jooris hoirs (G-l)
1746: De Vos Guilleaeme (G)
1762-96: Gryp Pieter (G/E-hofstedeken)

Historiek

De oorspronkelijke kavel bedroeg nog vóór 1638 1604 roede. In het landboek van '38 is het perceel opgesplitst, maar ligt het nog steeds *veurghemeens*, in 593' (07054) en 1011 roede (07055). Toen werd geen melding gemaakt van bewoning. Een eeuw later, in 1707, had de verdeling nogmaals toegeslagen. De kinderen van Jooris de Suttere (Zuttere) beschikten over 200 roede land; de weduwe van Gabriel van Hulle was eigenares van de westzijde. Op deze 811 roede stond een vervallen hofstede. Bij het einde van de 18de eeuw was Pieter Gryp bezitter van een heropgebouwd *hofstedeken*.

Chronologie

1638: "*Cristoffel Rougiers fs Jans ende Pieter Rougiers veurghemeens, noort daeran Int selve stick, streckende metten noorthende ande hooghe moerstraete ende oostside alsvooren, groot 1011 r*" (SAE 383/46v/1).

1707-58: *"De weduwe Gabriel van hulle heeft ter westzijde daeraen (van 07054) een stuck lant ende vervallen hofstede metten noorteijnde aende hoogemoerstraete groot 2 gem. 211 R. danof een deel grootte is uytte tweede voorgaende partije, ende bij den auden bunderboeck af een vierde.."* (SAE 388/47v/2).

Noten

Lb1638 :	163807055	SAE383/46v/1
Lb1640 :	164007055	SAE384/46v/1
Lb1707 :	170707055	SAE386/47v/2
Lb1758 :	175807055	SAE388/47v/2
F1796 :	179601293-294	SAE K1

07069

Situering *hooge moerstraete* (Zuidmoerstraat)

Aard 1638-1707: land
 1796: *huyseken* & land

Oppervlakte 354 r (1638-1796)

Eigenaar

1638: Claissone Thomaes (E)
 1707-58: Lambrecht Jan (E)
 1763-1794: Dhercker Jacobus (E/G)
 1793-1796: Dherckers Judocus (E)

Gebruiker

1638: *Dobbelaere Adriaen* (G-l)
 16xx: *Veltganck Jacques* (G-l)
 16xx: *Van Ghenachte Berthelmeeus* (G-l)
 16xx, 1707: *Wille Pieter* (G-l)
 1744: *Sr (Van) Crombrugghe* (G-l)
 1763-1794: Dhercker Jacobus (G/E)

Historiek

De vroegste bewoning kwam er pas in 1773. Jacobus Dhercker verwierf de kavel in 1763, maar het zou nog tien jaar duren vooraleer het *huyseken* er kwam.

Chronologie

1638: *"Den selven (Thomaes Claiss.) met een slick noort daeran, met beide syden alsvooren ende noorthende ande straete, groot 1 g 54 r"* (SAE 383/48v/3) (SAE 384/48v/3).

1707: *"Den selven Lambrecht (Jan Lambrecht) met een stuck noort daeran met beede syden alsvooren ende noorteynde ande straete, groot 354 r"* (SAE 386/50/3).

Noten

Lb1638 :	163807069	SAE383/48v/3
Lb1640 :	164007069	SAE384/48v/3
Lb1707 :	170707071	SAE386/50/3
Lb1758 :	175807071	SAE388/50/3
F1796 :	179601310-311	SAE K1

J

07074

Situering *hooge moerstraete* (Zuidmoerstraat)

Aard 1638-1707: land
 1796: huys & land

Oppervlakte 1068 r (1 ha 58 a 60 ca)

Eigenaar

1638: Vander Speeten Jan (E)
 1707: Quenon Michel (E)
 1796: Everaert Jan Baptist (E)

Gebruiker

1638: Vanden Kerchove Charles (G-l)
 1707: Iket Jaecque Sr (G-l)
 1752-1784: De Smet Adriaen fs Frans (G)
 1785-1796: Van Hyfte Elisabeth (G)

Historiek

De eigenaars van dit perceel waren nu niet de eerste de beste. Jan vander Speete was niemand minder dan *"heere van Eecloo"* en Michel Quenon was griffier van Boekhoude en verwant met de Vanden Kerchoves en De Smets, die te Eeklo sterk vertegenwoordigd waren in de magistratuur. Het hoeft ons dan ook niet te verwonderen als we midden 18de eeuw als eerste bewoner een De Smet aantreffen. Adriaen fs Frans kwam er in 1752 wonen en bleef er tot 1784. Elisabeth van Hyfte maakte dan vanaf 1785 de eeuw vol.

Chronologie

1638: *"Den selven (J^{or} Jan vander Speete) ant noorthende daeran, streckende metten noorthende ande straete metter oostside an Paesschier*

Claiss. voorschreven lant synde opt suuthende 3 stycx ende upt noorthende maer een. groot 3 g 168 r (SAE 383/49v/2) (SAE 384/49v/2).

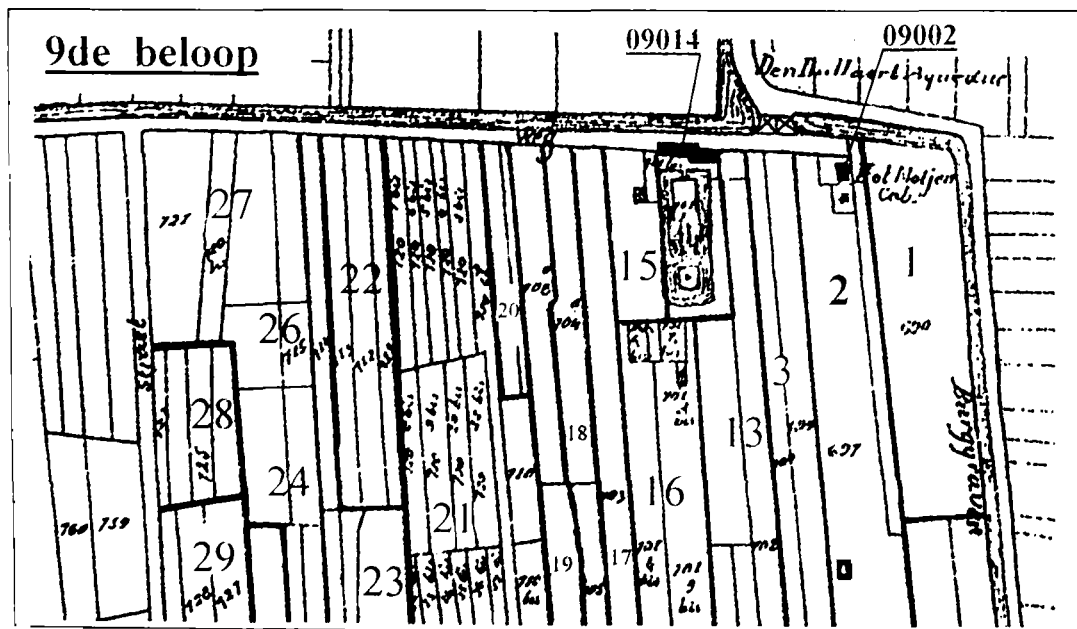
1707: *"Den selven (Dheer Michiel Quenon Greffier van Bouchoute) ant noorteynde daeran. streckende metten noorteynde de straete ter oostsyde tlandt vande weduwe Gabriel van Hulle synde op tsuyteynde dry stucx ende op tnoorteynde twee, groot 3 g 168 r"* (SAE 386/51/2).

Noten

Lb1638 :	163807074	SAE383/49v/2
Lb1640 :	164007074	SAE384/49v/2
Lb1707 :	170707076	SAE386/51/2
Lb1758 :	175807076	SAE388/51/2
F1796 :	179601316-317	SAE K1

12. BEWONING BELOOP 9

Met het negende beloop bevinden we ons midden in de Eeklose moeren. De twee woonsites die we aantreffen, zijn te situeren binnen het beloop gelegen *"over ende ande westsyde van Leyken (Burggravenstroom en Kraaiweg) ande noortside vant ghescheet vande keure teghen het ambocht van Maldeghem ende ande zuutside vant ander leyken dat naer Veldeken damme loopt (Leiken en Leikensweg), westwaert tot anden bogert moerstraete alf ende alf ghemeten"* (SAE 383 fol.54, a°1638), (SAE 384 fol. 54, a°1640), (SAE 386 fol. 55v, a°1707).

Detail uit het 9de beloop, anno 1638, bewerkte kaart van P.C. Popp (ca.1860). Uit F. Pille, *Het Eeklose landboek (1638)*, dl I, beloop 1, p. 11, uitgave Eeklose Bibliotheek, reeks werkinstrumenten, nr. 4, 2001.

09002

<i>Situering</i>	<i>de straete ant leyken dat naer veldekensdamme loopt</i> (Leikensweg)
<i>Aard</i>	1638-1707: land 1796: <i>huyseken</i> , land & bos
<i>Oppervlakte</i>	1638-1707: 828 r (1 ha 22 a 96 ca) 1796: 574,5 r + 253,5 r
<i>Eigenaar</i>	
1638:	<i>Tclooster van Saffelaere</i> (E)
1640:	Stels Gillis (E)
16xx:	De Coorebyter Gillis (E)
16xx:	De Coorebyter Liven (E-507r) & Corniel Pieter (E-321r)
16xx:	Vinghers (Vynghers) Lieven (E-321r)
16xx:	Verbrugghe Jan (E-507r)
1690:	Pynckel Jan (E-321r)
1695:	De Coorebyter Cornelis (E-507r)
1705:	Pauwels Pieter fs Pieter (E-160,5r) & <i>joncxste kinders</i> Pynckel Jan (E-160,5r) & De Coorebyter Cornelis (E-507r)
1717:	De Smet Charles (E-160,5r)
1717:	De Coorebyter Cornelis (E-253,5r) & De Brabander Laureyns wed. (E-253,5r)
1722:	Vermast Jacques (E-321r)
1728:	De Brabander Pieter (E-253,5r)
1732:	Van Damme Simoen (E-253,5r)
1736:	De Brabander Jan Francies (E-253,5r)
1737:	Van Waesberghe Norbertus Antonius (E-253,5r)
1755:	De Brabander Jan Francies (E-574,5r) & De Prest Jacobus (E-253,5r)
1763-1774:	Van Acker Arnoldus (E-574,5r)
1762:	Van Waesberghe Norbertus Antonius wed. (E-253,5r)
1767:	Van Waesberghe Gysbertus (E-253,5r)
1785-1796:	De Clerck (Clercq) Pieter (E-253,5r)
1767:	Noë Pieter (E-574,5r)
1796:	Breydel Adriaen (E-574,5r)

Gebruiker

1638:	<i>Standaert Jan</i> (G-l)
1707:	Pauwels Pieter (G)
1763-1774:	Van Acker Arnoldus (G/E-574,5r)

Historiek

Tijdens de tweede helft van de 17de eeuw viel de kavel in meerdere percelen uiteen, hoewel hij administratief als een eenheid behouden bleef. Door het herhaalde schuiven met stukjes land, ontstonden er perceelverschillen en een netwerk van eigenaars. Vanaf 1755 werd de configuratie gevormd die uiteindelijk stand hield tot het einde van het *ancien régime*.

Vanaf het midden van de 18de eeuw kregen we twee percelen: één van 253,5 roede, zijnde land en bos (wijk 1 nr. 342) en een ander van 574,5 roede, waarop het huisje stond (wijk 1 nr. 343-344).

Voor wat de bewoning betreft, zijn we karig ingelicht. De enige bewoner die we met enige zekerheid kunnen aanwijzen is Arnoldus van Acker. Hij pachtte hier van 1763 tot 1774. Ofschoon in 1796 sprake is van de aanwezigheid van een *huyseken* op het perceel van 574,5 roede, konden we geen bewoner aanwijzen.

Chronologie

1638: “Tclooster van saffelaere met twee sticx meersch ande westside daeran streckende metten noorthende alsvooren en metten noorthende alsvooren ende metten zuuthende an Jan Joos lant, groot 828 r” (SAE 383/54/2).

1640: “Gillis stels met ij sticx meersch ande westside daeran streckende metten noorthende alsvooren (de straete ant leyken dat naer veldekensdamme loopt) en metten noorthende alsvooren ende metten suythende an Jan Joos landt, groot 828 r” (SAE 384/54/2).

1707: “Pieter Pauwels fs Pieter ende de kinderen Jan Pynckel elck dheelft met twee stucken ande westsyde daeran streckende metten noorteynde alsvooren en metten suyteynde hun selfs naervolghende landt, groot 828 r” (SAE 386/55v/2).

Noten

Lb1638 :	163809002	SAE383/54/2
Lb1640 :	164009002	SAE384/54/2
Lb1707 :	170709002	SAE386/55v/2
Lb1758 :	175809002	SAE388/55v/2
F1796 :	179601342-344	SAE K1

09014

Situering *de straete ant leyken dat naer veldekensdamme loopt*
 (Leikensweg)

Aard 1638: land
 1707: woonhuysen & land
 1796: huys en bleekerye, meersch

Oppervlakte 268 r (39 a 80 ca)

Eigenaar

1638: *De cellebroeders in ghendt* (E)
 1707: *De Cellebroeders in Ghendt* (E)
 1736: De Brabander Jan Francies en Elisabeth (E)
 1767-1787: Beelaert Pieter Joannes (E/G)
 1784-1796: Rombaut Jaecques (E)

Gebruiker

1638: *De Croocq Heindric* (G-I)
 16xx: *De Vos Pieter* (G-I)
 16xx: *De Smet Anthone* (G-I)
 1670-1689: Vynghers (Vinghers) Lieven (G)
 1690-1696: Vynghers Lieven wed. (G)
 1690-17xx: Vynghers Domyn (G)
 1718-1744: Frodure Adriaen (G)
 1767-1787: Beelaert Pieter Joannes (G/E)

Historiek

Met Lieven Vynghers (Vinghers) en echtgenote Marie Jacoba Daene in 1670 zijn we bij de vroegste bewoners. In 1690 nam zoon Domyn de pacht over. Van circa 1718 tot 1744 verbleef het gezin van Adriaen Frodure er, en vervolgens van 1768 tot 1787 Pieter Joannes Beelaert. Verder vonden we geen bewoners terug. Het is niet uitgesloten dat eigenaar Jaecques Rombaut, die huidenvetter van beroep was, de *bleekerye* gebruikte om zijn vellen te drogen. In 1796 was de oorspronkelijke oppervlakte gereduceerd tot 238 roede.

Chronologie

1638: "*De cellebroeders in ghent noort ende west daeran metten noort-hende alsvooren, groot 286 r*" (SAE 383/56/3).

1707: "*De Cellebroeders in Ghendt noort ende west daeran metten noorteynde alsvooren een partyken alsnu bestaen ten noorteynde met een woonhuysen bewoont by Domyn Vynghers, groot 268 r*" (SAE 386/57v/3).

1758: "*De Cellebroeders in Ghent, metten noorteynde aen t'leyken, een partyken alsnu bestaen ten noorteynde met een woonhuysen bewoont by Domyn Vynghers, groot 268 r*" (SAE 388/57v/3).

Noten

Lb1638 :	163809014	SAE383/56/3
Lb1640 :	164009014	SAE384/56/3
Lb1707 :	170709014	SAE386/57v/3
Lb1758 :	175809014	SAE388/57v/3
F1796 :	179601357-358	SAE K1

NOTEN

1. VAN DE WOESTIJNE P., *Meetjeslandse Toponiemen tot 1600. Deel IV, De Keuren van Eeklo-Lembeke en Kaprijke. Band 1 Eeklo*. Uitg. Stichting Achiel De Vos, 1994, p.9. A. DE VOS, *Eeklo: van natuurlandschap tot stratennet*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, jb. 22 (1971), p. 6-102.
2. ANECA N., DECAMBRAY R., DE FACQ F., HEYSE I., MARINS C., MARTIN J., PEEL R., VAN BASTELAERE G., VAN HECKE M., VERHOEVE A., *De open ruimte in Vlaanderen. Een geografisch-landschappelijke en biologische verkenning. 2. Tussen Gent en Brugge, Binnen-Vlaanderen West*, 1987, p. 22-23.
3. SAE 291, *Schauwinghe ende visitatie van 3 maart 1764*.
4. DE SMET E., *Straatschauwingen te Eeklo tijdens de 17de en 18de eeuw*, in *Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland*, jg. 17 (2003), p.169-182, jg. 18 (2004), p. 1-19. PILLE F., *Het Eeklose wegennet in vroegere eeuwen*, in *De Eeklose Dobbegelgebakkene*, jg. 13 (2004), p. 70-80.

Aan de heer Freddy Pille onze hartelijke dank voor het nalezen van de tekst.

Vande Woestijnes in het Meetjesland

*Dor den keer van eenen woude
Quam hi gheloepen dor eene wostine
Daer Reynaert hadde de pade sine*

DEEL I: VIER HOMONIEME NIET-VERWANTE STRUIKEN

Herman MEIRHAEGBE

1. TOPONIEM EN PATRONIEM

Meetjesland en *woestine*, ze hebben alles met elkaar te maken. Toen er tussen de 11de en de 13de eeuw houtschaarste ontstond - door intensieve ontginning en een grote vraag vanwege de demografische groei van de Vlaamse steden - werd uitgekeken naar een alternatieve brandstof. Die werd gevonden in de veengronden die het Meetjesland bedekten. Kapitaalkrachtige lieden kochten grote blokken veenland op en organiseerden de turfwinning. Deze blokken, die verdeeld werden in smalle stroken, werden *maten* of *meten* genoemd. Een kleine, smalle *meet* was een *meetje* en volgens sommigen zou dit de oorsprong zijn van de naam Meetjesland. Nadat de turflaag in die *meten* systematisch tot op de zandbodem was afgegraven, bleef er alleen nog waardeloze *woestine* over.

De betekenis en de verklaring van de familienaam Vande Woestijne leveren geen problemen op. Zoals alle patroniemen met het voorzetsel *van* of *vande(n/r)*, is hij afgeleid van een toponiem of aardrijkskundige plaatsnaam. Hier verwijst het patroniem naar de oude veldnaam *wastine* of *wostine*, waarin wij meteen onze hedendaagse woorden *woest*, *woestenij* en *woestijn* herkennen. Volgens Van Dale betekent *woest* o.m. *niet in cultuur gebracht, verwilderd, ruw of onbeschaafd*. Een *woestenij* is een *onbebouwde, wilde streek* en een *woestijn* is een *barre landstreek zonder water en plantengroei*. Het aloude *wastine* of *wostine* betekent dus *woeste, verwilderde, niet-gecultiveerde grond*. Dit slaat dan op een gebied dat meestal door rooibouw van de mens werd *verwoest*. Die *verwoesting* voltrok zich door ontginning van het oorspronkelijke bos of, zoals gezegd, door het verwijderen van de bovenste vruchtbare grondlagen - bv. door het afsteken van de laag turf die als brandstof werd gebruikt - waardoor de bodem degenereerde tot waardeloos heideland. In latere fases werden

vaak pogingen ondernomen om die onvruchtbare *wostinen* weer in cultuur te brengen.

Familienamen zoals Vande Woestijne die het prefix *van* bevatten, worden herkomstnamen genoemd. Ze verwijzen naar de plaats van herkomst die een land (Van Inghelandt), een stad (Van Gendt) of een dorp (Van Caeneghem) kan zijn. Wanneer ze verwijzen naar nog specifiekere plekjes zoals huizen, straten, waterlopen en veldnamen, worden ze ook wel adresnamen genoemd. De naam Vande Woestijne is dus een adresnaam. Hoe eenvoudig het is om de betekenis van de familienaam Vande Woestijne te achterhalen, des te moeilijker is het om het precieze Woestijne-adres te bepalen of te lokaliseren. Voor sommige patroniemen, zoals dat van ondergetekende - (Van) Meirhaeghe - was dit een eenvoudige zaak omdat er in het middeleeuwse Vlaanderen slechts één enkel toponiem bestond met de naam *Meerhage* (gelegen op de grens van Wortegem en Ooike). Bijgevolg voeren alle genealogische sporen naar dit ene plekje terug, dat dus de enige bakermat is van het geslacht Van Meirhaeghe. Het toponiem *wastine* of *wostine* daarentegen kwam bij manier van spreken in zowat alle dorpen van Vlaanderen voor... Het *Woordenboek der Toponymie* van K. De Flou geeft alleen al voor West- en Frans-Vlaanderen tientallen woestijne- en wastine-toponiemen en het gaat hier dan nog maar om een fractie van het totaal¹. De kans is dus groot dat de familienaam Vande Woestijne her en der ontstaan is en dat de dragers ervan niet verwant zijn. Ons onderzoek wees inderdaad uit dat er in het aloude Vlaanderen minstens een vijftal autonome Vande Woestijne-struiken ontsproten zijn en dat de naam bijgevolg niet ontleend werd aan één welbepaalde plaatsnaam, maar teruggaat op verschillende woestine-toponiemen uit verschillende streken van Vlaanderen.

Dat de klemtoon in het woord *woestine* op de tweede lettergreep ligt, is ongewoon. Volgens de Germaanse beginaccentuering had de Nederlandse vorm *wóesten* moeten luiden (zoals in Woesten, dorpje in de Westhoek). Dat de klemtoon op de tweede lettergreep *sti* ligt, komt doordat *woestine* beïnvloed werd door zijn Picardische (Franse) zustervorm *wastína*, waar de klemtoon inderdaad op de tweede lettergreep valt. Volgens het Nederlands Instituut Meertens is het bijgevolg geen toeval dat de toponymische verspreiding van *woestine* nagenoeg beperkt blijft tot het gebied dat het meest aan Picardische taalinvloeden blootstond, nl. westelijk Vlaanderen². Dat laatste klopt zeker wat *wastine* betreft, maar voor *woestine* moet het gebied volgens ons toch veel ruimer gezien worden. Zoals we meteen zullen zien, kwam het woestine-toponiem ook in Oost(elijk)-Vlaanderen - en zeker in het Meetjesland - frequent voor.

Wat de spelling van de familienaam betreft, gebruiken we in onderhavige bijdrage, gemakshalve en omwille van de eenvormigheid, de moderne schrijfwijze *Vande Woestijne*. De oorspronkelijke of oudste schrijfwijze zag er echter anders uit. In de 13de en 14de eeuw treffen we deze drie hoofdvormen aan: *van der woestine(n)* - *van der wostine(n)* - *van der woustine(n)*. De naam werd toentertijd zonder hoofdletters en in drie

van elkaar gescheiden delen genoteerd: voorzetsel (van) + lidwoord (der) + zelfstandig naamwoord (woestine). Het middenstuk of lidwoord werd bijna altijd in de oude verbuigingsvorm *der* - en een enkele keer als *den* - gespeld. Het zelfstandig naamwoord of het derde stuk – Woestine(n) - werd soms mét en soms zonder de meervouds-n geschreven. De versmelting van voorzetsel en lidwoord tot *vande*, het wegvallen van de meervouds-n en de evolutie van “i” in *woestine* naar “ij” of “y” (*ey, eij*), zijn van veel jongere datum. De naam *Vande Rostijne* is eveneens een verbastering van de naam *van der wostijne* en ontstond door het typische wegvallen van de begin-w : van der (w)ostijne (zie bv in het West-Vlaams dialect: *oensdag* i.p.v. woensdag). Uit deze drie oorspronkelijke grondvormen groeide in de loop der eeuwen een groot aantal varianten - o.m. ook de vorm *Vande(r/n) Hostijne* die tijdens het Ancien Régime vrij frequent voorkwam. Vandaag de dag bestaan er, volgens de tellingen van de Université Catholique de Louvain (UCL) in België een twintigtal verschillende schrijfwijzen van de naam Vande Woestijne en negen van de naam Vande Rostijne³. De schrijfwijze *Van de Woestyne* komt veruit het meeste voor en haalt 30 % van het totaal. Een viertal schrijfwijzen haalt een kleine 10%: *Vande Woestyne* (9,82 %), *Vandewoestyne* (9,65%), *Van de Woestijne* (9,6 %) en *Van De Woestyne* (8,47 %). De overige vijftien schrijfwijzen halen amper een percentage van 0 tot 2,2 %. Van de 147 vermelde Vande Rostijnes, haalt de schrijfwijze *Van de Rostyne* 63 %, *Vanderostyne* 48 % en *Van de Rostijne* 31 %.

Vandaag de dag noteren we de hoogste concentraties van de familienaam Vande Woestijne in de provincie Oost-Vlaanderen en meer bepaald in de streek die zich situeert ten oosten van de lijn Gent-Eeklo en de Nederlandse grens, een gebied waartoe ook het Meetjesland gedeeltelijk behoort. De geografische spreiding van o.m. deze familienaam werd eveneens door de UCL in haar project *Patronymica Romanica* in kaart gebracht. Wat betreft de verdeling over het Vlaamse Gewest, overtreft Oost-Vlaanderen anno 2000 met 54 % van het totaal aantal Vande Woestijnes veruit alle andere provincies. West-Vlaanderen haalt 24 %, Antwerpen: 8 %, Vlaams Brabant: 4 % en Limburg 0 %. In Oost- en West-Vlaanderen samen, woont vandaag de dag 78 % of ruim driekwart van alle Belgische Vande Woestijnes. Op basis van de telefoongids Oost-Vlaanderen (2005-2006) - waarin 213 Vande Woestijnes (waarvan 29 % Vande Rostijnes) vermeld staan - gingen we na waar zich in deze provincie de hoogste concentraties situeren⁴. Van de Oost-Vlaamse Vande Woestijnes woont 18 % in en om Groot Gent en 12 % in het Oudenaardse (Oudenaarde, Wortegem-Petegem). De overgrote meerderheid - 63% - woont in het Meetjesland, met een sterke aanwezigheid in Evergem (18%), Assenede, Eeklo, Kaprijke en Sint-Laureins. De vraag dringt zich op of deze Meetjeslandse Vande Woestijnes allemaal afstammen van een autochtone familie Vande Woestijne uit het Meetjesland? Met autochtoon bedoelen we dat de familienaam of het geslacht er wortel schoot vanaf de 12de-13de eeuw en er continu aanwezig was tot op vandaag. Deze studie wees uit dat dit niet het geval is. Het Meetjesland telt slechts één autochtone familie Vande Woestijne - als we in dit geval niet eerder van een toe-

naam dan van een echte familienaam moeten spreken - en dat is die van de adellijke heren van Zomergem-Woestijne uit Aalter. Zoals we in Deel II zullen zien, hadden die van Aalter geen blijvend mannelijk nageslacht en doofde deze lijn reeds begin 14de eeuw uit. De diepste wortels van de hedendaagse Vande Woestijnes uit het Meetjesland liggen dus niet in het Meetjesland zelf (zie verder: 2.2. Lembeke-Kaprijke).

Zich baserend op de foutieve en niet zelden vervalste informatie van 17de- en 18de- eeuwse wapenherauten, hebben verschillende 19de- eeuwse genealogen - het is niet altijd duidelijk wie bij wie leentjebuurt speelde, maar dat ze elkaar citeerden is klaar - de stelling naar vóór gebracht dat alle Vande Woestijnes en dus ook de hierna behandelde Vande Woestijne-struiken onderling verwant waren. Tot nu toe hebben we daar geen enkel waterdicht bewijs voor gevonden. De familienaam blijkt integendeel ongeveer gelijktijdig op diverse plaatsen in Vlaanderen ontstaan te zijn en van daaruit groeiden verschillende familiestruiken die onderling niet noodzakelijk of zelf helemaal niet verwant zijn. Naar gelang van de plaats (stad, dorp, streek) waar ze zich ontwikkelden, maken we onderscheid tussen een aantal verschillende Vande Woestijne-struiken: Zomergem-Aalter, Gent, Meetjesland, Geluwe-Beselare, Oudenaarde, Kortrijk-Ieper, Brugge, Moeskroen, Doornik, etc. Die van Aalter en van Geluwe-Beselare behoorden van oudsher tot de adel en anderen - zoals die van Oudenaarde - veroverden in de loop van de 17de en de 18de eeuw adellijke titels. Al behoren ze tot verschillende struiken, toch hebben de Vande Woestijnes één opvallend ding gemeen: allen - ook de niet-adellijken - waren redelijk tot erg gefortuneerd en behoorden tot het stadspatriciaat of tot de klasse der dorpsnotabelen. Waar ze ook wortel schoten, overal vinden we hen terug in openbare functies, als baljuw, schepen, ontvanger, griffier, oppervoogden of weesmeesters etc. Ze brachten ook heel wat geestelijken voort: kanunniken, pastoors in steden en dorpen, kloosterlingen, nonnen.

Leden van de struiken Gent, Lembeke-Kaprijke, Geluwe-Beselare en Oudenaarde, treffen we in de dorpen van het Meetjesland aan. Vooraleer we in Deel II de genealogie van de heren - en dames - van Zomergem-Woestijne uit Aalter in het volgende jaarboek gedetailleerd in beeld brengen, maken we in dit eerste deel een round up van de sporen die de andere homonieme struiken in het Meetjesland achtergelaten hebben. Geen makkelijke opdracht om die allemaal uit elkaar te houden, temeer omdat ook andere geslachten zoals de Van Gistels, de Van Vlaanderen-Praets en de Sersanders, vanwege het bezit van het Aalterse Woestijnegood, vaak ook onder de naam *van de Woestijne* geboekstaafd staan.

2. GENEALOGISCHE FRAGMENTEN

2.1. STRUIK GENT

Van oudsher investeerden kapitaalkrachtige Gentenaars in buiten-

steeds bezit. Patriciërsfamilies bezaten niet alleen binnen de stad, maar ook *op den buiten* onroerende goederen - lenen, heerlijkheden, boerderijen, landerijen - die aan de plaatselijke boeren verpacht werden of die door de eigenaars gebruikt werden als *huys van plaisancie* of buitenverblijf. Reeds in de 13de en de 14de eeuw bezaten Gentse Woestijnes omvangrijke bezittingen te Evergem, dat toentertijd geliefkoosd terrein was voor beleggers in onroerend goed. Het dorp telde naast drie grote heerlijkheden - het graafschap Evergem, Belzele en Doornzele - nog een twaalfstal geënclaveerde heerlijkheden, waarvan er tien tot het leenpatrimonium van de Gentse Sint-Baafsabdij behoorden. Deze lenen waren bijna allemaal in het bezit van Gentenaars met bekende namen als Borluut, Rijnvisch, Vander Moeren, Vanden Spieghele, Haddin en... Vande Woestijne.

2.1.1. Rogier Vande Woestijne

De ontwikkeling van Evergem was niet los te denken van de stad Gent én van de Sint-Baafsabdij die in 1215 van gravin Joanna van Constantinopel het volledige ontginningsrecht van *woeste gronden* te Evergem had gekregen. Op 9 april 1217 beval de gravin haar baljuw Walter van Zomergem om erover te waken dat Sint-Baafs niet gestoord zou worden in haar bezit van de *Wastina* te Evergem. Het Cartularium van Sint-Baafs bevat, naast oorkonden, ook lijsten van rentebetalers die pachtgeld aan de abdij verschuldigd waren⁵. Daarin wordt o.m. ene *Rogerus van der Wostinen* genoemd die omstreeks 1220 in *Nativitate Dominis* - met Kerstmis - *viii solidi* - 8 schellingen - betaalde voor gronden die hij gebruikte te Evergem⁶. Dit is, afgezien van de toenaam *van de Woestijne* die de heren van Zomergem omstreeks diezelfde tijd gebruikten, de oudste vermelding van de familienaam Vande Woestijne als dusdanig. Misschien had Roegier de bijnaam *van der Wostinen* ontleend aan zijn bezittingen die in de *wastina* of *wostine* te Evergem gelegen waren. Was deze Rogier een Gentenaar of woonde hij te Evergem? Het zou kunnen dat hij een voorzaat is van de hierna volgende Gents-Evergemse Vande Woestijnes die eveneens te Evergem uitgebreide eigendommen bezaten.

2.1.2. Gherolve Vande Woestijne

Gherolve Vande Woestijne wordt te Evergem genoemd in een akte van 29 november 1294 waarbij Boidin Van Rode een rente, gaande uit landerijen te Sleidinge, schenkt aan Aneese Van Brigghe, non te Doornzele: " *twee scelghe [schellingen] op 2 buunre [hunder] land die ligghe ten ende van den vorseiden sevene ghemeten suutwaerd die hi cochte jeghen Gherolve van der Wostinen*"⁷. Het is twijfelachtig of verkoper Gherolve Vande Woestijne ook effectief te Evergem of te Sleidinge woonde. De kans is groot dat hij een Gentenaar was die te Evergem buitensteedse gronden had. Ook hij kan een verwant of een voorvader zijn van de Gents-Evergemse Vande Woestijnes (zie verder), temeer daar Sleidinge-Sint-Baafs tot het Graafschap Evergem behoorde. Misschien

mogen we Gherolve Vande Woestijne identificeren met *Gherelinus de Wastine* die omstreeks. 1270 baljuw van Gent was⁸.

Doornzele, dat in deze akte genoemd wordt, was toentertijd een gehucht dat parochiaal deel uitmaakte van Evergem en dat volledig ressorteerde onder de Keure van Desteldonk, een buurdorp van Evergem waar, net zoals te Evergem zelf, een *Goed Ter Woestine* (Rostijne) bestond. De heerlijkheid Ter Woestine vormde zelfs het voornaamste leen van Desteldonk. Hofsteden met de naam Ter Woestine waren ooit het centrum geweest van waaruit de omliggende *wostinen* ontgonnen werden. De vraag rijst of de naam van het goed of de heerlijkheid vanuit die achtergrond gegroeid was, of dat de eigenaars - bv. de Gentse Vande Woestijnes - hun naam aan het goed gegeven hadden. Hoe dan ook, omstreeks 1350 was het *Goed Ter Woestine* te Evergem in ieder geval in het bezit van een clan Gentse Vande Woestijnes (zie verder 2.1.5 t.e.m. 2.1.14). Het ziet er naar uit dat dit goed opgesplitst werd in twee stukken die *Kleine of Lage Wostijne* en *Grote of Hoge Wostijne* (Rostijne) genoemd werden. Zou er een verband kunnen zijn met ene Gilles de la Haute Wastine of Gillis van de Hoge Wostijne die omstreeks 1292 genoemd wordt in een lijst met zegelafdrukken van Franse edelen uit de 13de eeuw⁹?

2.1.3. Jan Vande Woestijne

2.1.4. Gillis Vande Woestijne

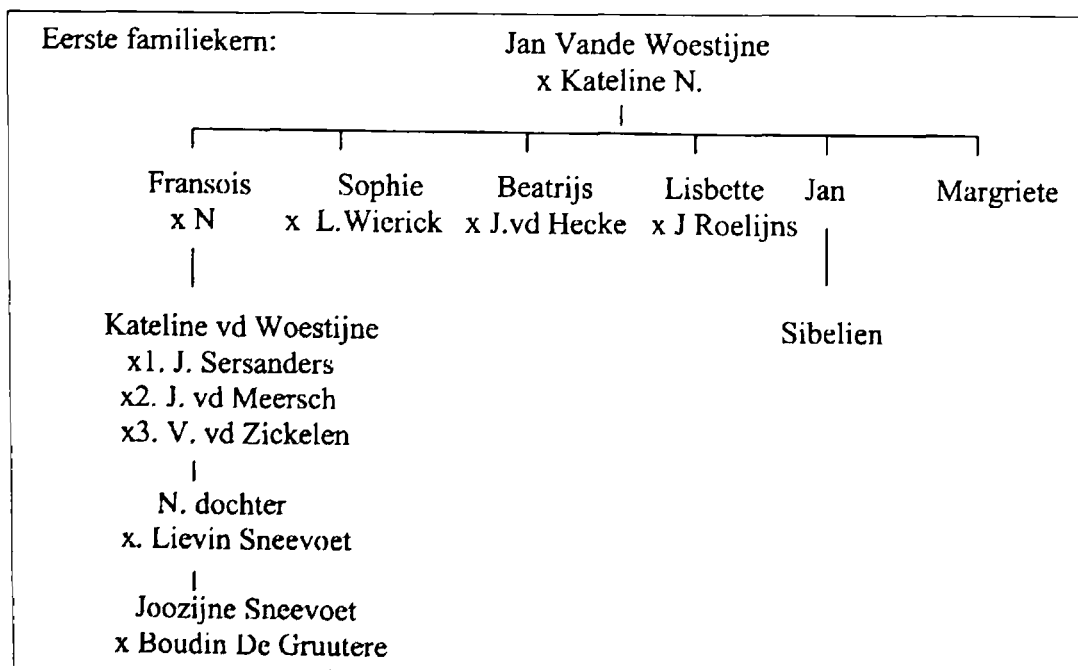
De Gents-Evergemse Vande Woestijnes waren wegens hun leenheerlijke relatie met de Sint-Baafsabdij (leen)mannen van de Gentse abdij. In een charter van 24 december 1313, waarbij Nicolaes De Jonghe, abt van Sint-Baafs, bekendmaakt dat Willem Bernard uit Assenede verklaarde postulant te zijn in de abdij van Boudelo en leengrond gelegen te Evergem aan Boudelo wilde overmaken, worden *Janne van den Wostinen* en zijn broer *Gillise van den Wostinen*, als leenmannen van Sint-Baafs genoemd¹⁰. Wellicht is laatstgenoemde de Gillis Vande Woestijne die eind 13de eeuw in het Portierschap van Sint-Baafs vermeld wordt¹¹. Het zou zijn broer Jan kunnen zijn die geboekstaafd staat in een rolrekening uit 1294 van klerk Bartolomeus Van Bassevelde omtrent de inkomsten van woestinen en moeren in Aardenburg, Watervliet en Groede. Daarin lezen we dat ene *Johanne de' Wastina* of Jan Vande Woestijne cijs betaalt over 4 bunder *wastine* die hij aldaar bezat¹². Er wordt niet gespecificeerd waar deze Jan woonde, maar de kans bestaat dat hij Gentenaar was. In de drie items die onmiddellijk aan hem voorafgaan is er nl. telkens sprake van Gentse eigenaars (leprozij en Sint-Elisabethbegijnhof) en dit zijn de enige Gentse vermeldingen tussen het honderdtal rentebetalers. En ene Jan Vande Woestijne was in 1327 *scouteet* in de heerlijkheid van Evergem die afhing van Sint-Baafs te Gent¹³.

Ook Jan en Gillis kunnen tot de clan van Gents-Evergemse Vande Woestijnes behoren die hierna volgt, net als *Janne en Willem van der Woestinen* die respectievelijk in 1287 en 1296 genoemd worden als baljuw van de Gentse Sint-Baafsabdij¹⁴.

Twee familiekeren

Halfweg de 14de eeuw dook dus te Evergem een groep van Gentse Vande Woestijnes op als grootgrondbezitters, maar het kan best dat ze er reeds een halve eeuw vroeger aanwezig waren. Misschien waren ze de nazaten van de hiervoor genoemde Vande Woestijnes. Net zoals die hun goed doorgaven aan hun kinderen, kunnen ook zij het van hun ouders of grootouders geërfd hebben. Op die Evergemse leenheerlijkheden van Sint-Baafs treffen we, afgezien van hun kinderen-erfgenamen, minstens een vijftal Vande Woestijnes uit Gent aan. Dat hun gronden niet alleen in hetzelfde dorp, maar ook grotendeels in dezelfde wijken - Wippelgem, Droogte, Doornzele, Langerbrugge - gesitueerd waren, kan een aanwijzing zijn dat de eigenaars nauwe bloedverwanten waren. Deze Vande Woestijnes bezaten te Evergem een indrukwekkende reeks eigendommen: het *Goed Ter Woestine*, het *Goed te Elslo*, het *Goed Ter Beke*, de heerlijkheid van *Coppinsdamme*, de heerlijkheid van *Klaverbeke* en de heerlijkheid van *Malsrode*. Dit omvangrijk onroerend goed besloeg vele tientallen hectaren land en misschien had het ooit één groot Vande Woestijne-patrimonium gevormd dat naderhand onder de erfgenamen verdeeld werd en aldus versplinterd raakte.

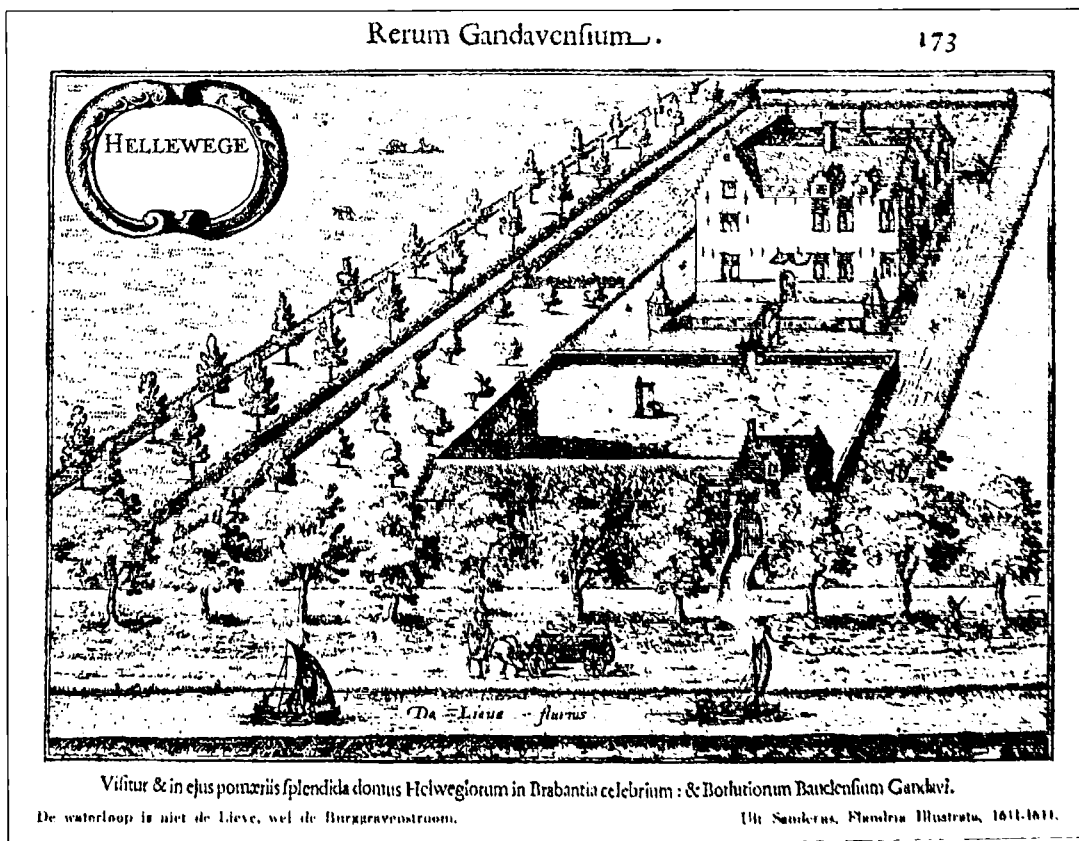
De hierna volgende informatie omtrent Evergem werd ontleend aan de *Geschiedenis van Evergem*, het voortreffelijke werk van A. De Vos - Werkgroep¹⁵. In combinatie met gegevens uit de Gentse stadsrekeningen, de Jaarregisters van de Keure, de staten van goed en andere bronnen, werd geprobeerd, waar mogelijk, een en ander genealogisch aan elkaar te linken. Enig voorbehoud omtrent deze familiale verbindingen is zeker geboden.

Het lijkt erop dat twee families Vande Woestijne, die wellicht nauw verwant waren, te Evergem eigendommen hadden. Beide families waren erg kapitaalkrchtig en behoorden zeker tot Gentse stedelijke elite. Alleen al de namen van hun huwelijkspartners (zie stamtafel eerste en tweede familiekeren) wijzen daarop: Sersanders, Vander Meersch, Vander Zickelen, Sneevoet, De Gruutere, De Busere, De Jaghere.

2.1.5. Jan Vande Woestijne

Het *Goed Ter Beken* - ook *Heylweghen* genoemd - vijftien bunder groot - situeerde zich op het Evergemse gehucht Langerbrugge en was oorspronkelijk een *huys van plaisance* of buitenverblijf van rijke Gentenaars. Omstreeks 1350 was Jan van der Woestinen de eigenaar¹⁶. Is hij dezelfde Jan Vande Woestijne die op 11 november 1355 te Lovendegem genoemd wordt in een akte waarbij ene Jan Kesel een stuk grond, gelegen "*binnen der prochien van Lovendeghem*", schenkt aan het Sint-Elisabethbegijnhof te Gent¹⁷?

Een uitspraak van de schepenen van Gedele te Gent van 21 februari 1379 wijst uit dat het goed Ter Beken na het overlijden van Jans echtgenote KATELINE N., in gemeenzaamheid toebehoorde aan hun vier kinderen¹⁸:

- a. Fransois Vande Woestijne, volgt onder 2.1.6
- b. Sophie Vande Woestijne, huwde met Laurens Wierick
- c. Beatrijs Vande Woestijne, huwde met Jehan Van den Heckine
- d. Lijsbette Vande Woestijne, huwde met Jhan Roelijns

De kinderen van de inmiddels overleden zoon Fransois Vande Woestijne verwierven het grootste deel van van het Goed ter Beken, waar-
van echter *“alle de huussinghen, boemme, bezaissse ende cateille inne
ende upt goed ter Beken wesende ende die de pachtere onder hem heeft”*
aan Fransois' drie zusters toekwamen. Naderhand kwam Ter Beken via
de familie Teerpenninc nog vóór 1400 in het bezit van de bekende Gentse
patriciër en schepen Lieven Papal.

Het gezin van Jan Vande Woestijne ontmoeten we opnieuw in het
Zoendincbouc anno 1380-1381 waar hij en zijn echtgenote Kateline
genoemd worden na het overlijden van Jan de Hond¹⁹. In die tekst is
sprake van schoonzoon Lauwer Wieric als voogd van zijn echtgenote
Juffrouw Sophien, van Jan van den Heckene als voogd over zijn echtge-
note Juffrouw Beatrysse en over Jhan Roelijns die gehuwd was met
Lijsbette Vande Woestijne. Verder worden er nog twee kinderen genoemd
die misschien uit een tweede huwelijk stammen, m.n. Margriete en Jan
Vande Woestijne:

e. Margriete Vande Woestijne

f. Jan Vande Woestijne, die misschien dezelfde Jan Vande Woestijne is
die in 1395 twee gemeten meersen, die hij *“wettelic ghespleten”* had
van zijn groot leen *ter wostinen* te Langerbrugge, aan zijn dochter
Sibilien Vande Woestijne schonk en dit ter gelegenheid van haar
huwelijk²⁰.

Omstreeks 1360 inde Raes Onredene een deel van de boetegelden
en rechten binnen van het ammanschap van Evergem en tussen de debi-
teuren worden *Jan en Fransoys van der Woestinen* genoemd²¹. In een
charter dat de titel draagt *“Acte van gaderinghe ende serkemenagie van
de voogdije van Everghem”*, worden Jan Vande Woestijne – eigenaar van
Ter Beken - en zijn zoon Fransois Vande Woestijne – eigenaar van Ter
Woestine - samen met Pieter de Rike, de baljuw van de Sint-Baafsabdij
en nog een vijftiental anderen, genoemd als *“manne van ons heeren
tsabts ende der kerken van sente Baefs te Gendt”*. Deze vergadering vond
plaats op donderdag na Sint-Christoffelsdag in 1361²².

Jan Vande Woestijne had niet alleen te Evergem, maar ook in het
Ambacht van Assenede geïnvesteerd in onroerend goed. Hij wordt half-
weg de 14de eeuw een vijftal keer genoemd in het *Cartularium van
Lodewijk van Male*, graaf van Vlaanderen. Laatstgenoemde verkocht er

moergronden aan o.m. Jan Vande Woestijne en Jan Busteel, die deze gronden op hun beurt verkochten aan de Sint-Pietersabdij te Gent. In deze teksten wordt Jan Vande Woestijne omschreven als poorter van Gent. Een drietal citaten:

*"Miin heer Jhanne van der Wostinen es quitte ghescolden van minen here van den achterstellen van den renten die hi sculdich es ten brieven van Hassenede van den jaren 1347, '48 en '49, elx jaers LXIJ lib. VIIJ deniers parisis, daerof open lettren ghegheven zijn te Brugge den XXIJ dach van speurkle int jaer XLIX [22.2.1350 n.s.]."*²³

Op 10 oktober 1356 verkocht graaf Lodewijk aan *Jhan Busteel en Jhanne van der Westinen*, "poerters in onse stede van Ghent", elk een bunder "moers metten gronde ligghende in Hassenede ambocht boven Zelsate"²⁴. Over deze transactie bestaat er ook een oorkonde van de Gentse Sint-Pietersabdij: Lodewijk van Male verkoopt zestien bunder aan abdij van Ename, waarvan twaalf bunder in Assenede Ambacht bij Zelzate en vier in het Ambacht van Waredonck dat men noemt Zelzate. Hierin worden *Jehan Busteel en Jhan van der Woestinen* genoemd met "elc een bunre moers"²⁵. Getuige "bi minen heere in sinen raedt" was *Meester Testaert van den Woestinen*, kanunnik en raadsheer van de graaf die binnen de groep van raadsheren een bijzondere positie bekleedde, niet alleen door zijn zeer intense activiteit in de Audiëntie, maar ook omdat hij tegelijk werd belast met de controle van de rekeningen en het nazicht van de collatie van grafelijke oorkonden.

Op 22 juni 1358 verwierf de Abdij van Sint-Pieters te Gent o.m. zestien bunders moergronden te Assenede, verkocht door personen die deze gronden gekocht hadden van de graaf, o.m. "*Janne Bosteele ende Janne van der Woestine, poorters te Ghend*" elk een bunder²⁶.

Is hij dezelfde Jan Vande Woestijne die respectievelijk in 1343 en 1349 genoemd wordt in de Jaarregisters van de Keure? Het eerste citaat betreft een borgstelling voor de schepenen door Pieter van Overdwater en Jacop Borluute door Jan Vande Woestijne voor Hughe den Jonghen die te Brugge aan de leenmannen van de graaf beloofde te zorgen voor de opvoeding van de kinderen van Clais sMoers (Nicolaes De Moor)²⁷. Het tweede citaat betreft een vonnis van de schepenenbank inzake een eis van Jan Vande Woestijne die *wever* genoemd wordt en waarin de Gentse toponiemen *Stoppelstrate* en de *Brandekins steghe* vermeld worden²⁸. In de stadsrekening van 1351-1364 wordt Jan Vande Woestijne in de rubriek *rekening van het weversleerknapengeld* genoemd als *meester* in het wer-versambacht. Hij ressorteerde onder *dovercosterie* van de Sint-Michielsparochie²⁹.

2.1.6. Fransois Vande Woestijne

In 1350 heette de oudst gekende eigenaar van de heerlijkheid van *Coppinsdamme* te Evergem, een leen van Sint-Baafs dat op het gelucht

Wippelgem gelegen was en om en bij de 33 bunders (43 ha) groot was, *Fransois van der Woestine*³⁰. Hij was de zoon van Jan 2.1.5. Bij zijn echtgenote, van wie we de naam niet konden achterhalen, had hij een dochter:

a. Kateline Vande Woestijne, volgt onder 2.1.7

Nog op Wippelgem, in de buurt van de Droogte, situeerde zich ook het al eerder genoemde *Goed Ter Woestine* dat eveneens in het bezit was van diezelfde Fransois Vande Woestijne. Tussen pachter en verhuurder rees een conflict dat in 1388 voor de Gentse schepenen werd beslecht. Deze betwisting biedt ons, naast kostbare gegevens omtrent de pacht-overeenkomst zelf, ook belangrijke genealogische informatie. In november 1378 had Heinric de Brune een zesjarig pachtcontract afgesloten met de erfgenamen van Fransois Vande Woestijne die kort daarvoor overleden moet zijn³¹. Aangezien er iets misgelopen was met de betaling van de pacht voor de jaren 1379 tot 1382, met de teruggave van het startkapitaal aan graan én met de eindafrekening na de schatting, had CLAIS DAENS, die inmiddels hertrouwd was met de weduwe van Fransois Vande Woestijne, de zaak voor het gerecht gebracht. Pachter De Brune betoogde dat hij omwille van de oorlogsomstandigheden zijn goed "*niet paysive-lic sijnen termijn besitten en mochte*" en dat "*de huusinghe heel ende al verbrant waren*". Ondanks deze verzachtende omstandigheden dienden de eigenaars toch niet het volledige verlies te dragen en moesten de borgen van de pachter een compromisbedrag betalen. Die borgen waren Jan Brisinc en Roegier Vande Woestijne³².

Door de schepenen van de Keure werd ook een copie gemaakt van het pachtcontract van 1378 dat daarmee één van de twee bewaard gebleven Evergemse pachtcontracten van vóór 1400 is³³. Daaruit blijkt dat het *Goed Ter Woestine* 32 bunder (42 ha) besloeg en verpacht werd tegen 6 schellingen 6 deniers per bunder. De eigenaar leverde aan de pachter bij wijze van startkapitaal: 7 koeien, 8 runderen, 2 paarden, een wagen, een ploeg, 1000 schoven rogge, 1200 schoven haver, 200 schoven masteluin en evenveel gerst. Bij het verlopen van de pachttermijn moest de pachter dit terugbetalen.

Over Clais Daens, de man met wie de weduwe van Fransois Vande Woestijne hertrouwd was, weten we dat hij in 1343 ook nog vier bunder moer bezat te Moerbeke³⁴. Op 9 december 1349 is Willem Van Artevelde 30 pond schuldig aan zowel Willem Bette als aan Clais Daens³⁵. Misschien was Clais Daens een van de *vinderen* van de Neder- en Opperkosterij van de Sint-Michielsparochie³⁶. Zijn zoon, Clais Daens fs Clais, was in 1401 in ieder geval armenmeester van Sint-Michiels³⁷.

2.1.7. Kateline Vande Woestijne

Wellicht is zij dezelfde als *vrouwe* Kateline Vande Woestijne die in 1373 genoemd wordt in de *Gentse Stads- en Baljuwsrekeningen* i.v.m. de

verkoop van zestien gemeten *wostinen* aan Daneel den Cammere³⁸. Het predicaat *vrouwe* wijst erop dat Kateline tot de stadsnotabelen behoorde. Zij trad driemaal in het huwelijk. Haar echtgenoten stamden allen uit de hoogste kringen van Gent.

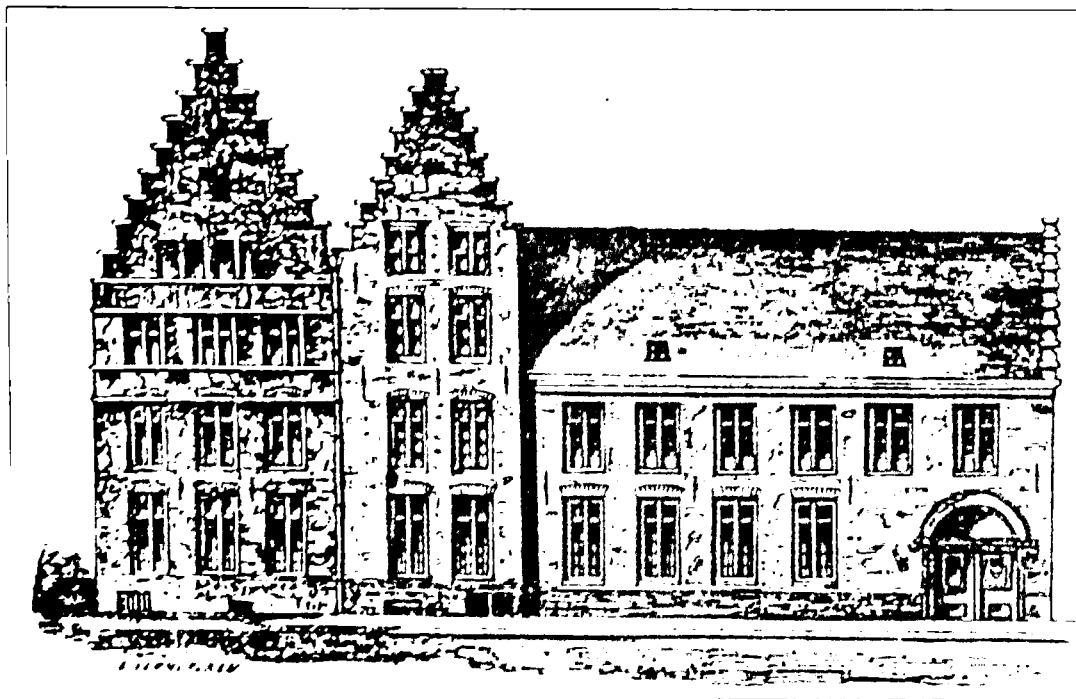
Ze huwde een eerste maal met JAN VANDER MEERSCH. Hij was hoogstwaarschijnlijk de zoon van Pieter Vander Meersch die gedurende decennia, als schepen en ontvanger én als medestander van Jacop Van Artevelde, een eersterangsrol speelde in het politieke leven van Gent. Dit eerste huwelijk werd met minstens drie kinderen gezegend: Jan, Willem en Margriete Vander Meersch. In zijn boek over de Vlaamse adel wijdt Ph. de l'Espinoy ook enkele bladzijden aan deze familie³⁹. Hij heeft het o.m. over de overeenkomst die de broers Jan en Willem Vander Meersch op 17 december 1397 sloten aangaande de successie van goederen van moederszijde. Van moederszijde betekent hier vanwege de Vande Woestijnes, want zij waren de zonen van Jan Vander Meersch en Kateline Vande Woestijne. Op 22 juni 1403 verschijnt de voornoemde Willem Vander Meersch samen met zijn zuster Margriete Vander Meersch, om met stiefvader Vincent Vander Zickelen en moeder Kateline Vande Woestijne een regeling te treffen omtrent de erfenis⁴⁰.

Katelines tweede echtgenoot, JAN SERSANDERS, stamde eveneens uit een Gents patriciërsgeslacht dat eeuwenlang een eersterangsrol speelde in het politieke leven van Gent⁴¹. Tijdens de 17de en 18de eeuw droegen telgen uit dit geslacht het predikaat *heer van der Woestijne*: In 1659 was Gijselbrecht Sersanders, heer van der Woestijne, deken van de beenhouwersgilde; in 1664 was diezelfde Gijselbrecht Sersanders, heer van der Woestijne, deken van de Sint-Michielsgilde der schermers die "*de conste vanden zweerde*" of de kunst van het zwaardvechten beoefenden; Hubrecht Sersanders, heer van der Woestijne, was deken van de beenhouwersgilde in 1660 en 1667; in 1710 was Philip-Frans Sersanders, heer van der Woestijne, hoogbaljuw van Gent⁴².

Jan Sersanders was de zoon van Filip Sersanders en Margriete Van Calcken die in de Sint-Jacobskerk te Gent begraven werden⁴³. Zijn broer Filip Sersanders was gehuwd met Kateline Utenhove, dochter uit alweer een Gentse topfamilie. Jan Sersanders en Kateline Vande Woestijne hadden minstens één kind, een dochter: Kateline Sersanders, die huwde met Loys Vander Moeren, een zoon uit een bekend adellijk geslacht. Jan Sersanders overleed omstreeks 1400 te Gent. Zijn weduwe Kateline Vande Woestijne en zijn dochter Kateline Sersanders worden op 14 mei 1401 genoemd in verband met de verdeling van de erfenis. Op 31 juli 1410 treffen we moeder Kateline Vande Woestijne, dochter Kateline Sersanders en schoonzoon Loys Vander Moeren nogmaals aan in verband met erfenisperikelen, waarbij ook ene *Lisbette van der Wostine* genoemd wordt. Lisbette was wellicht de tante van Kateline Vande Woestijne⁴⁴.

Kateline Vande Woestijne hertrouwde na de dood van haar tweede echtgenoot met VINCENT VANDER ZICKELLEN, zoon van Simoen en Marie Van

Lamsweerde (Lanckzweerd). Een generatie later huwde een andere Simon Vander Zickelen met Laurette Vande Woestijne, dochter van Rogier, heer van Beselare, en Marie Gherbode (zie 2.3 -struik Geluwe-Beselare). De clan Vander Zickelen vormde een machtig Gents patriciërs geslacht dat zowel in de grafelijke ambtenarij als op het politieke vlak actief was en dat van Anjou afkomstig zou zijn⁴⁵. Reeds in de 13de eeuw leverden ze stadsschepenen en omstreeks 1290 was ene Nicolaas Vander Zickelen pastoor van Sint-Jans/Sint-Baafskerk. In 1305 was Simoen Vander Zickelen één van de vijftig mannen van Gent die met de Franse koning Philips de Schone het verdrag van Athies bezegelden en in 1359 was een andere telg, Jan Vander Zickelen, ontvanger van de graaf van Vlaanderen. In 1370 zetelde Jan Vander Zickelen, samen met de al eerder genoemde meester Teestaert Vande Woestijne, in de Raad van Vlaanderen. Halfweg de 14de eeuw hadden de Vander Zickelen zich reeds in de Hoogpoort gevestigd waar drie historische huizen, die vandaag de dag nog steeds bestaan, naar hen genoemd werden: de Grote Sikkel (twee laatste huizen van Hoogpoort in Doornikse kalksteen, rechtover Zandberg), de Achtersikkels met de bekende toren (Biezekapelstraatje, vlakbij Sint-Baafs) en de Kleine Sikkel (gekanteelde schermgevel in Doornikse kalksteen met gevelinscripties: *gebouwd ca 1200* en het familiewapen: *drie sikkels*; Nederpolder nr. 2). Op een bepaald moment waren alle huizen in de Hoogpoort vanaf het Sint-Jorishof rechtover het Stadhuis tot en met Grote Sikkel in hun bezit⁴⁶.

Omstreeks 1398 waren Simoen Vander Zickelen en zijn echtgenote Marie Van Lamsweerde de eigenaars van deze *stenen* die ze bij leven in een aantal acten, verleden voor de schepenen van Gent, verdeelden onder hun drie kinderen Victor, Barbara (die achtereenvolgens gehuwd was met Robrecht Van Gavere-Schorisse en Pieter Mettenye, raadsheer van graaf Filips de Goede) en Vincent Vander Zickelen. Net als zijn vader Simoen in 1377, was ook Victor Vander Zickelen schepen van Gent tussen 1404 en 1425. In 1410 werd hij door de Hertog van Boergondië en de Vier Leden van Vlaanderen naar Engeland gestuurd om er besprekingen te voeren i.v.m. de hernieuwing van de handelsbetrekkingen.

Zoon Vincent Vander Zickelen huwde dus met Kateline Vande Woestijne en op 29 november 1403 verklaarden Vincent en Kateline dat zij het huis en de grond, genoemd *de grote zickele* verkocht hadden aan Symoen Vander Zickelen. Het huis was belast met een lijfrente van 24 schellingen per jaar ten voordele van Clara Clocmans fa Jan, non in het Sint-Clara-klooster. Verder verkochten Vincent en Kateline het aangrenzende huis, genoemd *de nieuwe sale*, met tuin uitgevend in de Rijn-gasse⁴⁷.

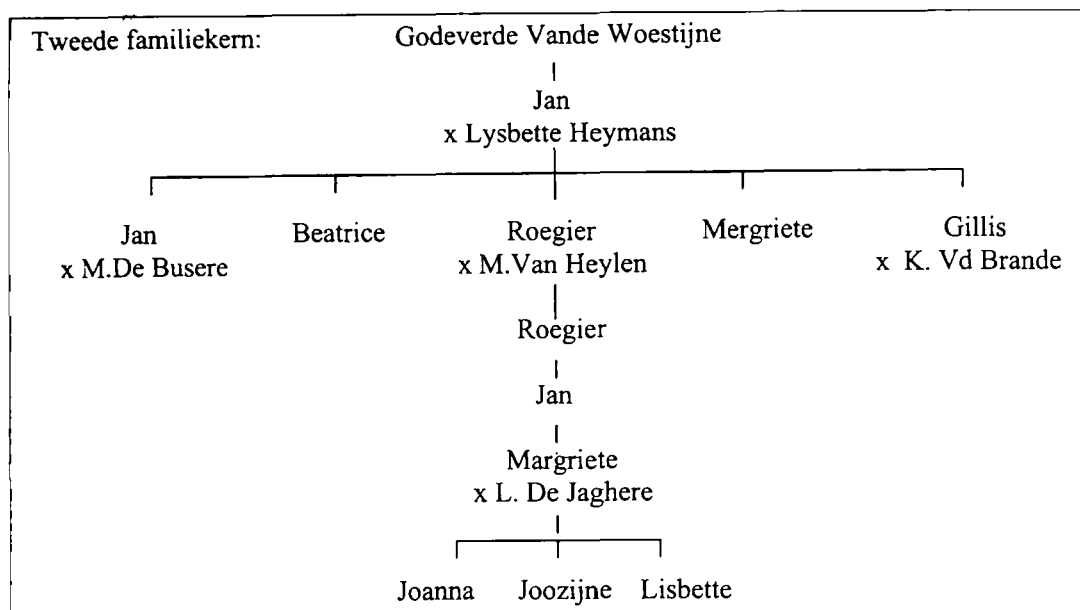
Net als Coppinsdamme ging ook het Goed Ter Woestine over van vader Francois op dochter Kateline Vande Woestijne en in 1425 heette de eigenaar Vincent Vander Zickelen. Op 15 december 1425 werd het Goed Ter Woestine door Vincent Vander Zickelen en Jonkvrouw Kateline Vande Woestijne voor de som van 33 pond 10 schellingen 10 deniers voor een periode van 7 jaar verpacht aan Jan Vande Velde fs Dierick en zijn echtgenote Lijsbette De Vos fa Lieven⁴⁸. In 1462 kwam het Goed Ter Woestine in het bezit van Josine Sneevoet, dochter van Lieven Sneevoet en echtgenote van Boudin De Gruutere. Josine had Ter Woestine geërfd van Kateline Vande Woestijne. Wellicht was Josines vader, Lieven Sneevoet, gehuwd met een dochter uit een van de huwelijken van Kateline Vande Woestijne. Josine liet het goed na aan haar dochter Jonkvrouw Pauweline De Gruutere⁴⁹.

Vincent Vander Zickelen en Kateline Vande Woestijne bezaten ook buiten Evergem nog buitensteeds bezit. Zo verkochten ze in 1402 zes gemeten en 255 roeden land, gelegen in de parochie Hulst in de polder van Dullaerts, aan Loys Van Lamsweerde⁵⁰. Deze laatste was wellicht een verwant van Vincents moeder Marie Van Lamsweerde.

2.1.8. Godeverde Vande Woestijne

Volgens de stadsrekening van 1331-1332 oefende ene Godeverde Vande Woestijne te Gent de politionele functie van amman uit. De amman was een gerechtsofficier die er op toezag dat de beslissingen van de baljuw ten uitvoer werden gebracht⁵¹.

In de stadsrekening van 1340 staat *Godevaert van der Wostine* genoteerd onder de rubriek *Osteliers* waar hij zich borg stelt over

*Wasselins kindeken*⁵². Osteliërs of hoteliers, die beroepshalve binnen- en buitenlandse zakenlui herbergden, waren vaak makelaars die hun waardschap combineerden met allerlei handelspraktijken en ze behoorden tot de gefortuneerde bovenlaag van de stad. Het *ostel* dat Godeverde uitbaatte zou wel eens *De Pelikaan* kunnen geweest zijn, een herberg in het centrum van de stad, gelegen vlakbij de Sint-Niklaaskerk en het Belfort⁵³. Volgens de stad rekening van 1363-1364 ontving ene *Godeverde huten Pellicane*, naar aanleiding van het plaatsen van “*eenen tent maste ende houte staken*” 12 pond uit de stadskas⁵⁴. Wellicht is deze *Godeverde* uit *de Pelikaan* te identificeren met *ostelier* Godeverde Vande Woestijne. Een generatie later was Jan Vande Woestijne - die volgt onder 2.1.9 - de waard van de Pelikaan. Jan was wellicht de zoon van Godeverde die zijn vader als uitbater was opgevolgd.

Op 16 augustus 1358 beloofde *Godevert van der Wostinen* voor de schepenen van de Keure, op boete van 1000 pond parisis, geen onrust te zaaien binnen de stad. Jan uten Hove, *Zegher van der Wostinen* en Pieter uten Wulghen stelden zich borg voor hem⁵⁵. Blijkbaar was Godeverde Vande Woestijne betrokken bij de explosieve politieke gebeurtenissen waarvan Gent gedurende de hele waanzinnige 14de eeuw het toneel was. Wellicht was borgsteller *Zegher Vande Woestijne* een familielid van Godeverde, misschien zijn broer. De enige *Zegher Vande Woestijne* die toentertijd te Gent leefde, droeg de bijnaam *de scildere*. Samen met een paar collega's behoort *meester Segher de scildere* tot de eerste groep bij naam gekende Gentse kunstenaars die in de stadsrekeningen vermeld

worden i.v.m. opdrachten die het stadsbestuur hen toewees. Tot die half-artistieke, semi-ambachtelijke opdrachten behoorden het maken van het jaarlijkse stadsgeschenk, het beschilderen van beelden en ornamenten, het aanbrengen van het stadswapen op schilden en vlaggen etc. Hij had een zoon Roegier Vande Woestijne die net als zijn vader *scildere* was⁵⁶.

2.1.9. Jan Vande Woestijne

"Jan van Woestijnen die men hiet [heet, noemt] uten Pellicane" was vermoedelijk de zoon van Godeverde Vande Woestijne. Zijn bijnaam uit *de Pelikaan* wijst erop dat hij de waard was van de herberg *De Pellicaer* of op zijn minst nauw verwant was met de uitbater ervan.

Jan Vande Woestijne huwde met buurmeisje Jonkvrouw LIJSBETTE HEY(N)MANS. Zij was een van de kinderen van Jan Hey(n)mans, de oudst gekende eigenaar van *De Spiegel*, een huis/herberg op de hoek van het huidige Gouden Leeuwplein (nr. 4-6) en Klein Turkije (nr. 1-2), vlakbij het Belfort en de Sint-Niklaaskerk. Haar vader Heer Jan Heymans was wellicht gehuwd met N. Vander Galeyden. Hij was schepen van Gedele in 1357 en schepen van de Keure in 1365, 1368, 1371 en 1374⁵⁷. Hij was een erg gefortuneerd huidenvetter en was verschillende keren deken van die nering. Na een hevige ruzie binnen dit ambacht tussen zijn zoon Jacop Heymans en Symoen Vander Haghe, werden Jan en zijn drie zonen - o.a. Jacop Heyman gehuwd met Jonkvrouw Kateline Vanden Steene - veroordeeld tot een pelgrimstocht naar respectievelijk Avignon, Tours, Marseille en Lübeck. Jan Heymans bezat uitgebreid buitensteeds bezit in Hamme, Buggenhout, Sint-Blasius-Boekel en Rozebeke. Lijsbette had ook nog een zuster, Anna Heymans die huwde met Pieter De Hoghe, een zoon uit het befaamde huidenvettersgeslacht Dhooghe. De twee dochters verwierven in 1405 ieder de helft van *De Spiegel*. Ze vatten het plan op om de kant van Klein Turkije te scheiden van die van het Gouden Leeuwplein, plan dat pas in 1420 gerealiseerd werd, waarbij Margriete Heymans het deel in Klein Turkije verwierf en Jan De Ronghe het deel aan het Gouden Leeuwplein⁵⁸.

Jan Vande Woestijne en Lijsbette Heymans hadden vijf kinderen die omstreeks 1350-1360 te Gent geboren werden:

- a. Jan Vande Woestijne volgt onder 2.1.10
- b. Roegier Vande Woestijne, volgt onder 2.1.11
- c. Gillis Vande Woestijne, volgt onder 2.1.12
- d. Mergriete Vande Woestijne, non in de abdij van Spermalie.
- e. Beatrice Vande Woestijne, was net als haar zuster non in het klooster van Spermalie, zoals blijkt uit volgend citaat uit 1376: *"Kenlic sij dat Jan van der Wostinen ende joncvre Lijsbette, sijn wettelic wijf come voor scepen vand. kuere in Ghend, kenden en lijden dat*

sij hebben ghegheven ende overghedregen Rogiere vand[er] Wostinen huer[lieden] sone twee ghemeete m[er]ssche lettelt min of meer, mits dat Roeg[er] vors. al nu betalen sal joncvr. Merg[riete] en Beatricen sinen sust[er]en, non[n]en te Spermaelyen elken tien scell. gro[ten]"⁵⁹.

Blijkbaar kreeg Jan Vande Woestijne het aan de stok met zijn schoonvader Jan Heymans. In een tekst van 24 december 1376 lezen we: *"Kenlic dat van den scoffierliken misgrepen en mesdoene dat Jan vand[er] Wostinen die men eedt Uten Pellicane, mesgriep en mesdoen heeft met sinen overenwille jeghen Janne Heymans..."*⁶⁰.

Uit een citaat van 3 april 1386 blijkt dat Jan Vande Woestijne op dat ogenblik reeds gestorven is. Op die dag kocht zijn weduwe Jonkvrouw Lijsbetten Heymans het achtste deel *"vanden huus ende herve [huis en erf] dat men eedt [heet] den Spieghele, staende te Pitte [Leeuw-ten-Pitte, Gouden Leeuwplaats], streckende achteromme jeghen sente Niclaus kerchof"*⁶¹. De Spiegel, die ooit samen met De Rode Hoed in Klein Turkije één gebouw vormde, was eveneens een herberg en situeerde zich dus naast het Sint-Niklaaskerkhof aan het Gouden Leeuwplein hartje Gent. Weduwe Lijsbette Heymans kocht dit achtste deel van haar boer (?) Jan Hey(n)mans en Jonkvrouw Juete *sijn wettelic wijf*. Overigens was ene David Vande Woestyne vier eeuwen later eigenaar van de herberg de Gulden Leeuw nadat hij die in 1740 gekocht had van de weduwe van Jacobus Hamerlynck⁶².

Lijsbette Heymans was in 1406 nog in leven. Op 11 februari van dat jaar verkocht ze nl. een rente van 10 schellingen: *"Kenlic sij dat joncvr. Lisbette Heymans, Jans wedewe vand[er] Wostinen al. Uten Pellicane comen es kende ende lijde dat sij vercocht wel en redel. Amelberghen vanden Keere 10 schell"*⁶³.

De 19de-eeuwse genealoog Baron Stein d'Altenstein smeedde, onterecht en zonder enig argument of bewijsstuk, in een handomdraai de struiken Oudenaarde, Gent en Geluwe-Beselare aan elkaar, door van Jan Vande Woestijne-uit-de-Pelikaan een poorter van Oudenaarde te maken, hem te laten verhuizen naar Gent en door vervolgens zijn kleinzoon Roegier (zie 2.1.11.9) als heer van Beselare en Grandmetz op te voeren! Alsof er toentertijd op die drie plaatsen maar één enkele Jan of Roegier Vande Woestijne zou geleefd hebben...⁶⁴.

Mogen we Jan-uit-de-Pelikaan identificeren met Jan Vande Woestijne die omstreeks 1359-1360, samen met Hector De Coninck, en Jan De Cuyper, in opdracht van het stadsbestuur, gedurende 37 dagen de dorpen uit het Land van Aalst bezocht, om er op grote schaal koren aan te kopen? Citaat uit de stadsrekening: *"Item Ector de Coniinc, Jan de Cupre ende Jan van der Wostinen trocken ute Sondages, den achtersten dagh van Meye, int Lant van Haelst omme tcoren te soukene ende dat te Ghent waerd te sendene ute allen prochien omme den Corenard te cledene met coorne, ende waren ute elc 37 daghe, ende adde elc 12 groten sda-*

ges, dat comt: 5 pond, 11 sch. gr.; maken 222 pond⁶⁵. Het is overigens een quasi onmogelijke opdracht om de diverse Jannen Vande Woestijne die in de tweede helft van de 14de eeuw in Gent actief waren uit elkaar te houden.

De Doornikse kroniekschrijver en dichter Gilles Li Muisis (1272-1353), tevens abt van de Sint-Maartensabdij, schrijft in zijn *Breve Chronicon* dat ene *Jan van der Woestinen* de moordenaar was van de Italiaans-Vlaamse bankier en toppoliticus Simon de Mirabello⁶⁶. Het is niet gemakkelijk om de uitvoerder van de moordaanslag, die plaatsvond in 1346, te identificeren. Omstreeks de tijd van de moord, leefden er zoals we daarnet zagen te Gent minstens twee - en wellicht nog meer - Jan Vande Woestijnes: Jan 2.1.5 uit de eerste familiekeren die te Evergem gronden had en Jan 2.1.9, de waard uit de Pelikaan uit de tweede familiekeren. Simon de Mirabello (vervlaamst: van Mierabeelen), heer van Halen, was de bastaardzoon van de Lombardische koopman en bankier Giovanni of Jan de Mirabello die zich vanuit Italië (Asti, Turijn) omstreeks 1300 in de Lage Landen vestigde en o.m. rentmeester werd van Jan III, hertog van Brabant, bij wie hij later in ongenade viel. Toen Jan de Mirabello in de kerker overleed, kocht Simon het lichaam van zijn dode vader af van de hertog om het in Gent te laten begraven. Naast bastaardzoon Simon, had Jan minstens nog een dochter Clara de Mirabello die huwde met Simon Van Maelstede. Simon de Mirabello zelf huwde achtereenvolgens met Isabelle Van Lierde en met Lisbette Mijns, die na zijn dood hertrouwde met Arnout Van Heurne. Zijn kinderen huwden met partners uit de hoogste kringen: zoon Vranke met Marie Van Gistel, dochter Lisbette met Gentenaar Ywein Van Vaernewijck, dochter Kateline met Gerem Uten Zwane en Filip Van Massemen. Het is hier niet de plaats om de politieke loopbaan van Simon de Mirabello gedetailleerd uit de doeken te doen. Laten we ons beperken met te zeggen dat deze schatrijke Lombard als financier van koningen, graven, hertogen, edelen, patriciërs en steden, én als grafelijk ambtenaar, een van de belangrijkste publieke figuren van zijn tijd was. In het conflict tussen graaf van Vlaanderen Lodewijk van Nevers en Jacob Van Artevelde, koos de Mirabello de kant van Van Artevelde, die Mirabello aanstelde als gouverneur of Ruwaard van Vlaanderen. Net als zijn politieke compagnon Van Artevelde, die op 17 juli 1345 te Gent werd vermoord, werd ook Simon de Mirabello het slachtoffer van een politiek complot. Op 9 mei 1346 werd Simon te Gent dus vermoord door *Jan van der Woestinen*. Uiteraard gebeurde dit op bevel van de graaf. Ook de adellijke familie vander Moeren zou hier de hand in gehad hebben⁶⁷.

2.1.10. *Jan Vande Woestijne*

Hij huwde met Jonkvrouw Mergriete De Busere, dochter van Jan De Busere en Mergriete Van Heylen⁶⁸. De bruid was een dochter uit het adellijke geslacht De Busere uit Bassevelde. Gedurende drie eeuwen - tussen 1180 en 1480 - waren de De Buseres erfachtige ontvangers van de *brevia* of *brieven* (ontvangstbureau van renten) van Aalter. Hun naam

of bijnaam *busere* of hoornblazer ontleenden ze aan hun functie: bij verkoop van grafelijke woestinen en moeren werd het gebied nl. *omgereden* om het af te grenzen, waarbij op de hoorn werd geblazen en waarvoor de *busere* van dienst *rideghelt* of *blaseghelt* ontving. De eerste bekende ontvanger van de brieven van Aalter (ca 1183) was Walter Busere, die we misschien mogen identificeren met Walter van Zomergem, heer van Heule. In ieder geval was Alard van Heule, zoon van Walter van Zomergem-Heule, in 1233 ontvanger en *busere* van de brieven van Aalter. Hij huwde met Lauretta van Bassevelde en verwierf op die wijze het leenhof van Bassevelde. Zijn zoon, ridder *Hugo dictum Buzere de Basse Velda* of Hugo De Busere, heer van Bassevelde, nam net als al zijn nakomelingen de naam (De) Busere aan. Het geslacht De Busere is dus, via het huis van Heule en Zomergem, verwant met de heren van de Woestine uit Aalter (zie Deel II: stamtafel Zomergem-Woestine)⁶⁹.

Na het overlijden van haar echtgenoot Jan De Busere, hertrouwde weduwe Mergriete Van Heylen met Roegier Vande Woestijne, broer van Jan. Zo werd de schoonmoeder van Jan Vande Woestijne eveneens zijn schoonzuster. Ter gelegenheid van het huwelijk van Jan Vande Woestijne met Mergriete De Busere, schonk schoonmoeder Mergriete Van Heylen op 13 mei 1387, met toestemming van haar tweede man Roegier Vande Woestijne, gronden aan haar dochter, o.a. 22 gemeten in Axelambacht en 3 gemeten in *Spaerxpole*: *"Kenlic sij allen lieden dat comen sijn voer scepen van der kue[re] in Ghend Jan van d[er] Wostine, Jans sone, Roeg[er] vand[er] Wostine en joncv[rauwe] Mergriete van Heyle des vors[eids] Roegers wettelic wijf, kennen ende lijden dat een huwelic besproken es tusschen den vors. Janne van d[er] Wostine deensijde ende joncv. Mergrieten Sbusers, Jans Sbusers wetteghe docht[er] die hij hadde bij joncv. M[ar]gr[iete]. van Heyle vors. aen dand[er] sijde, ten welken huwelike ende in vormen van huwelicken vorwaerden de vors. Jonc. Mergrieten van Heyle by consente van de vors. Roeg[er] haren wettelic man ende voocht heeft ghegheven der vors. joncv. Merg. Sbusers harere dochter de p[er]chele van goedinghen hier naer v[er]claert, eerst twee ende twintich ghemete lands lieghende in Axelambacht, drie ghemete liegende in Spaerxpolre etc."*⁷⁰.

2.1.11. Roegier Vande Woestijne

Roegier Vande Woestijne sr huwde met MERGRIETE VAN HEYLEN, de weduwe van Jan De Busere. Ze hadden minstens één zoon:

a. Roegier Vande Woestijne, volgt onder 2.1.13

Het *Goed te Elslo* te Evergem situeerde zich ter hoogte van het Goed Ter Woestine en het is dus niet verbazend dat we bij de vroegste bezitters de Vande Woestijnes aantreffen. In 1371 was Elslo, dat afhing van Sint-Baafs, eigendom van Roegier Vande Woestijne sr⁷¹. Hij is heel zeker degene die borg stond voor Heinric de Brune, pachter van het Goed ter Woestine dat, zoals we zagen, toebehoorde aan Fransois Vande Woestijne,

die een neef kan geweest zijn (zie 2.1.6). Wellicht was Roegier sr. de broer van de hiernavolgende Gillis Vande Woestijne, die ook bezittingen onder Elslo had.

Dat Roegier Vande Woestijne sr. vóór 1404 overleden was, leren ons de jaarregisters van de Keure te Gent. Op 14 mei 1404 wordt nl. aldaar geacteerd dat Mergriete, de weduwe van Roegier Vande Woestijne, persoonlijk en in naam van haar zoon Roegier Vande Woestijne, de som van 2 pond groot schuldig is aan Jacop Doedine⁷². Roegier sr. mag niet verward worden met de schilder Roegier Vande Woestijne fs Zegher die in 1413 nog leefde, daar waar de eerstgenoemde reeds in 1404 overleden was. Er leefden omstreeks 1400 te Gent minstens drie Roegiers Vande Woestijne: Roegier sr., zijn zoon Roegier jr. en schilder Roegier, zoon van Zegher de schilder.

2.1.12. Gillis Vande Woestijne

De heerlijkheid *Klaverbeke* te Evergem was eveneens een leen van Sint-Baafs te Gent. Zij situeerde zich aan de huidige Droogte en omvatte zeven gemeten en een tiende op 35 gemeten, waarvan 17 gemeten in cijns. De oudst gekende eigenaar uit 1371 was *Gillis van der Woestinen*⁷³. In datzelfde jaar bezat hij, net als zijn broer Roegier, buitensteeds goed in Elslo te Evergem, m.n. de *nederstede Elslo* die twee bunder groot was. Op 12 december 1388 stelde Gillis zich, samen met zijn broer Jan Vande Woestijne en Raes Onredene, borg voor hun broer Roegier Vande Woestijne en zijn vrouw⁷⁴.

Meer dan een eeuw later - in het jaar 1500 - werd voor heer Gillis Vande Woestijne in de kerk van Evergem nog altijd een jaargetijde gehouden waarvoor de pastoor, de kapelaan en de koster resp. 5 groten, 18 deniers en 1 groot ontvingen⁷⁵.

Ook hier weer is het vanwege verschillende Gillissen Vande Woestijne die omstreeks die tijd in Gent leefden, moeilijk te achterhalen wie wie is. Misschien is hij de Gillis Vande Woestijne die huwde met Kateline Vanden Brande. Of de Gillis Vande Woestijne die op 14 augustus 1388 13de schepen, in 1394 11de schepen en in 1398 13de schepen van Gedele was? De 17de- eeuwse historiograaf P. de l'Espinoy noemt in zijn werk *Recherche des antiquitez et noblesse de Flandres* ene Gillis van der Woestine in 1389 als dertiende schepen bij de hernieuwing van de tweede schepenbank van Gedele⁷⁶. Hij zegt dat de door hem genoemde schepen Gillis Vande Woestijne "*waarvan de nakomelingen gekend zijn tussen de edelen van Vlaanderen*" een ander wapen (dan het ankerkruis van Zomergem-Woestine-Aalter) voerde, nl. "*d' argent au chevron et trois coquilles de sable*" of "*van zilver, vergezeld van drie schelpen van sabel (zwart)*". Dit wapen, dat in het boek staat afgebeeld, is duidelijk een variant - meer bepaald het spiegelbeeld wat de kleuren betreft - op het wapen van de tak Geluwe-Beselare, waar we het verder nog zullen over hebben.

2.1.13. Roegier Vande Woestijne

Roegier Vande Woestijne jr. erfde het *Goed te Elslo* van zijn vader Roegier sr. Met wie hij huwde is ons niet bekend. Hij had minstens een zoon:

2.1.14. Jan Vande Woestijne

Hij erfde van zijn vader Jan het *Goed te Elslo* dat tot omstreeks 1445 in familiebezit bleef. Jan Vande Woestijne had een dochter, MARGRIETE VANDEWOESTIJNE, die huwde met LIEVIN DE JAGHERE. Laatstgenoemden hadden minstens drie dochters: Joanna, Joozijne en Lisbette De Jaghere. Uit de nalatenschap van Jan Vande Woestijne duikt omstreeks 1462 te Evergem een leen van 14 gemeten op dat *de stede ter Woestine* genoemd wordt. Het werd geërfd door zijn dochter Margriete Vande Woestijne. Dit leen werd naderhand geërfd door haar dochter Joanna De Jaghere en omstreeks 1500 door de familie Van Hembize⁷⁷. Jan Vande Woestijne was in 1430 ook de oudst gekende eigenaar van de heerlijkheid *Malsrode* die afhing van de Oudburg te Gent, tien bunder groot was en op Doornzeledries gesitueerd was. Schoonzoon Lieven De Jaghere erfde Malsrode in 1463. Zijn dochters - Jonkvrouw Joozijne De Jaghere, gehuwd met Gillis Maelghefeers, en Jonkvrouw Lisbette De Jaghere - erfden het goed respectievelijk in 1504 en 1518⁷⁸.

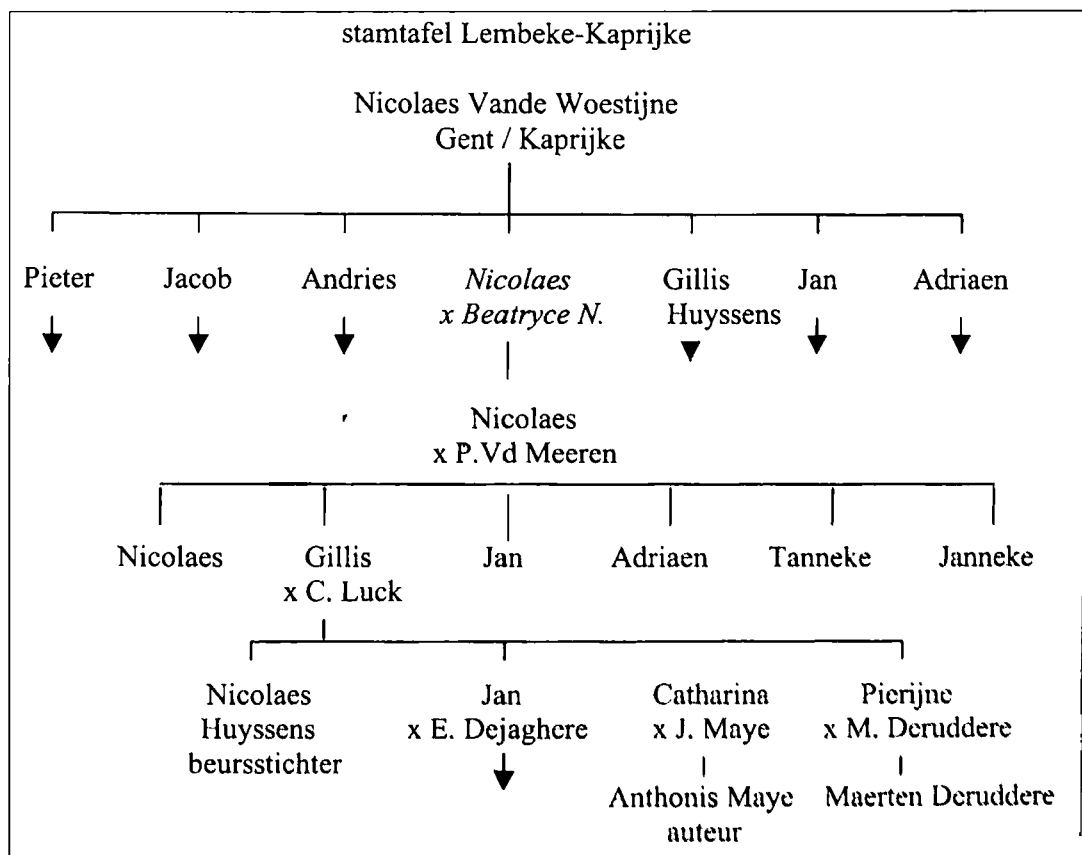
Waren de voornoemde Vande Woestijnes autochtone Gentenaars die hun familienaam ontleend hadden aan het bezit van *woestinen* in de buurt van Gent, bvb. te Evergem? Binnen de stad bestonden er per definitie geen woestinen waarvan hun naam zou kunnen afgeleid zijn. Of stamden ze op de een of andere manier - bv als bastaardtak - af van de heren van de Woestijne uit Aalter? Een bewijs van verwantschap werd vooralsnog niet gevonden. De Gentse Vande Woestijnes mogen dan al niet genoemd worden bij de zogenaamde *erfachtige lieden of families*, ze vormden in ieder geval reeds in de 13de en 14de eeuw een prominent geslacht. Hun status en vermogen, hun endogame huwelijkspolitiek en hun politieke mandaten wijzen erop dat ze tot de klasse der stadsnotabelen behoorden. Voor zover we konden nagaan, hadden de voorgaande Vande Woestijnes, ondanks hun buitensteeds bezit in Evergem, aldaar geen nakomelingen die er zich blijvend vestigden. De hedendaagse, Meetjeslandse Vande Woestijnes blijken af te stammen van een andere gefortuneerde Gentenaar die in vastgoed geïnvesteerd had te Lembeke-Kaprijke.

2.2. STRUIK LEMBEKE-KAPRIJKE

Tijdens de 13de en de 14de eeuw treffen we in het Meetjesland alleen Vande Woestijnes aan die er onroerend goed bezaten, er een buitenverblijf hadden, maar er niet permanent woonden, laat staan er wortel schoten en er blijvend nageslacht hadden. Pas vanaf het einde van de 15de eeuw noteren we er, met de vestiging te Lembeke-Kaprijke van

Gentenaar NICOLAES VANDE WOESTIJNE, een permanente aanwezigheid van de familienaam Vande Woestijne en het ontstaan van een echte stamboom. Deze Nicolaes Vande Woestijne had, net als zijn voornoemde stads- en naamgenoten, geïnvesteerd in buitensteeds bezit. Zijn onroerend goed, dat minstens twee hofsteden omvatte, situeerde zich te Lembeke-Kaprijke. Omstreeks 1477 vestigde Nicolaes zich, blijkbaar wegens oorlogsomstandigheden, uiteindelijk zelf op zijn buitengoed dat hij voordien moet verpacht hebben aan plaatselijke landbouwers. We zijn ervan overtuigd dat de meerderheid van de Vande Woestijnes die vanaf de 16de eeuw in het Meetjesland leefden, afstammelingen zijn van deze stamvader Nicolaes Vande Woestijne. Hij was de betovergrootvader van kanunnik Nicolaes Vande Woestijne, stichter van de *Studiebeurs Vander Woestyne-Luck* waaruit we onderstaande genealogische gegevens geplukt hebben⁷⁹.

Bij testament van 7 april 1607 stichtte *Nicolaes van der Woestijne*, kanunnik aan de Sint-Donaaskathedraal te Brugge, de naar hem genoemde *Studiebeurs Vander Woestyne-Luck*. Deze beurs, die de familieleden van de stichter begunstigde en overigens nog steeds bestaat, was bedoeld voor het bekostigen van middelbare en universitaire studies of

voor het aanleren van een beroep. Het surplus mocht gebruikt worden *"om eenige van de aermste ten huwelijcken staet te helpen"*. Er werden twee begevers-bloedverwanten aangesteld: Maerten De Ruddere, kanunnik te Veurne en Anthonis Maye, deken te Hulst en later kanunnik te Aalst en te Brugge, twee neven wiens studies bekostigd werden door oom Nicolaes Vande Woestijne. Maerten De Ruddere en Anthonis Maye waren respectievelijk de zoon van Pierijne Vande Woestijne en van Catharina Vande Woestijne, twee zusters van kanunnik Nicolaes Vande Woestijne (zie stamtafel).

Nicolaes, de stichter van deze studiebeurs, werd geboren omstreeks 1536 als zoon van Gillis Vande Woestijne en Catharina Luck. Hij studeerde vanaf 1559 aan de Universiteit van Leuven en werd priester gewijd op 4 oktober 1562. Tien jaar later werd hij kanunnik van de kathedraalkerk van Sint-Donaas te Brugge⁸⁰. Hij overleed te Brugge op 22 januari 1609 *"subytelick overvallen sijnde met een catarrus, sittende tsijnen huysse over tafel, oudt sijnde drieentseventigh jaeren"*. Hij werd begraven in de Sint-Donaaskerk, *"in de capelle bij Carondelts bij den autae ad latus epistoli"*. Kanunnik Anthonis Maye schrijft over zijn oom Nicolaes dat hij *"is gheweest een seer groot liefhebber ende weldoener van sijne gheslachte; ende onder al willende doen studeeren ende tot priesterlicken staet ghebracht de Heeren Meesters Maerten De Ruddere ende Anthone Maeye"* en dat hij een leven lang *"seer sober ende ghesparigh gheweest"* is.

Het dossier bevat een uitgebreid handschrift van de hand van kanunnik Anthonis Maye dd. 17 september 1633 en 2 juni 1658 met erg interessante genealogische gegevens omtrent de families Vande Woestijne en Luck(x). Hij heeft het daarin niet alleen over de (toenmalig) actuele gegevens omtrent de neven en nichten van kanunnik Nicolaes Vande Woestijne als potentiële beursgenieters, maar ook over de voorouders van de stichter. Hij doet dat *"omdat ons gheslachte weten soude van waer sij commen, princepalelick over den naem Vander Woestyne, hebbe ick hier ghestelt het naer volgende uyt het gonne ick bevynde achtergelaten te sijne bij gheschifte van den voorn. Heer Nicolays Vande Woestyne, fundateur van de voorschreven fondatie, sulcx als hij heeft ghehadt bij traditie van zijn ouders soo hij schrijft"*. Maye baseerde zich dus op nagelaten geschriften waarin kanunnik Nicolaes Vande Woestijne had vastgelegd wat hij van zijn ouders had horen vertellen hoe het zijn voorouders vergaan was:

"De voorouders sijn van Gent commen wonen op hun goet tot Caprijcke corts naer de doodt van Carolus Audax [Karel de Stoute] die verslegen is voor Nancy, om hun goet selve te cultiveren, daerdien het landt seere veroorlooght was ende vaeghe lagh [ongecultiveerd en braak door oorlogsomstandigheden], ende in teecken van dien was den oudt-oudt-grootvader van den selven fundateur, dienende met drie peerden op sijn hurse - in de groote oorloghe die Maximilianus Austriacus [Maximiliaan van Oostenrijk] naer de doodt van sijn hysvrouw Marie de Valois [= Maria van Bourgondië] hadde jegens Vlaenderen verslegen - op sijn goet in den

Oosthouck tot Caprijcke, van die van Hulst sijnde gheschoten met een stalen booghe, desen was ghenaeemt Nicolays ende was een seer rijck man ende heeft achtergelaten seven soonen..."

De betovergrootvader van kanunnik Nicolaes Vande Woestijne, die eveneens Nicolaes Vande Woestijne heette, was dus afkomstig van Gent en hij had zich kort na de dood van de hertog van Bourgondië, Karel de Stoute, die in 1477 te Nancy sneuvelde, te Kaprijke gevestigd. Hij betrok er zijn goed dat in de Oosthoek van het dorp gelegen was en dat erg te lijden had gehad van het oorlogsgeweld. Stamvader Nicolaes Vande Woestijne had op eigen kosten drie paarden geleverd voor *de grote oorlog* die Maximiliaan van Oostenrijk, na de dood van zijn vrouw Maria van Bourgondië († 27 maart 1482), in Vlaanderen gevoerd had. In de jaren tachtig was er nl. in Vlaanderen, vooral onder leiding van Gent, voortdurend verzet en rebellie tegen Maximiliaan, die voorjaar 1488 zelfs een tijdlang werd gevangen gehouden te Brugge. Tijdens één van die schermutselingen was Nicolaes Vande Woestijne door *die van Hulst* geschoten geweest met een stalen boog. Of hij dit overleefd had, wordt niet vermeld. De familieoverlevering wist wel nog dat deze Nicolaes een zeer rijk man was en zeven zonen had. Van deze zeven zonen, worden er in het manuscript twee bij naam genoemd:

"...seven soonen, ende onder ander eenen Jan ende Nicolays sijn blijven te Caperijcke wonen op hun goet in den Oosthouck te Caperijcke voorn[em]t. Jan heeft ghehad een hofstede voor patrimonie liggende op de zuysijde van de strate, ende Nicolays een hofstede op de noortsijde van de strate, beede bewalt, seer nours [schuin] jegens over elcanderen. De andere kynderen sijn ghegoet gheweest in Lembeke. Niclays vande Woestyne is ghehuwet met Petronelle vander Meere alias Rogiers, bij welke hij heeft ghehadt verscheyden kynderen, te weten, Niclays, den welken jonckman ghestorven is; Gillis welcken is gheweest vader van den fondateur voornoemt, Jan heeft een dochter achtergelaten, ende een Adriaen. Tanneken ende Janneken. Gillis als voorseijt is, heeft ghehadt onder andere den Heere fondateur vornoot [= Nicolaes]. Godt wil hun syelen [zielen] al gheven de eeuwighe ruste, amen."

Van de zeven zonen worden alleen die twee genoemd die te Kaprijke bleven wonen: Jan Vande Woestijne en Nicolaes Vande Woestijne, die hospitaalmeester was en schepen van Eeklo anno 1509. Ze betrokken ieder op de Oosthoek een omwalde hoeve die schuin tegenover elkaar gelegen waren. Van de vijf andere kinderen wordt gezegd dat ze te Lembeke *gegoed* zijn geweest. Die overige vijf zonen waren Pieter Vande Woestijne, die schepen was van Lembeke in 1489, 1490, 1493 en 1496 en tevens ontvanger van de abdij van Oost-Eeklo (zie illustratie: zegel), Jacob Vande Woestijne, Andries Vande Woestijne, Gillis Vande Woestijne, die schepen van Lembeke was in 1511 en Adriaen Vande Woestijne.

Paul Vande Woestijne uit Eeklo, die tot deze struik behoort en genealogisch zoekwerk verrichtte, reconstrueerde het oorspronkelijke

patrimonium van stamvader Nicolaes Vande Woestijne en kwam tot het besluit dat het meer dan 100 gemet (ca. 50 hectaren) omvatte en groten-deels te Lembeke en te Kaprijke gelegen was⁸¹. De afstammelingen van stamvader Nicolaes, die omstreeks 1430-1440 te Gent geboren moet zijn, verspreidden zich in de loop van de 16de en de 17de eeuw over dorpen, gemeenten en stadjes als Kaprijke, Lembeke, Boekhoute, Bassevelde, Oosteeklo, Sleidinge, Eeklo, Evergem en Sint-Laureins. Opvallend feit: ondanks het feit dat ze in de streek nieuwkomers waren, vinden we meteen minstens drie zonen terug in de plaatselijke schepenbanken of openbare functies. Ook in de volgende generaties bleven ze actief als schepenen: *Clays Vander Woustinen* was schepen van Lembeke in 1522, 1523, 1529, 1534 en 1536; *Andries vander Woestynen* schepen van Lembeke in 1537, 1541, 1542, 1548 en 1549; *Jan vander Woestyne*, schepen van Lembeke in 1561; *Pieter vander Woestyne* schepen van Lembeke in 1562; *Gillis vander Woestyne* schepen van Lembeke in 1565; *Pieter vander Hostine*, schepen van Lembeke in 1584 en 1585, *Pieter van Woestyne* schepen van Eeklo in 1661, 1668 en 1669 etc. Dat alleen al wijst erop dat ze inderdaad tot een notabele familie behoorden⁸².

Alias Huyssens

In Gent noteerden we in de 14de en 15de eeuw verschillende alias-namen die door Vande Woestijnes gebruikt werden: uten Pellicane, Valcke, Machet, Scipman, Seynnart, Crudenier, Vander Craghen... De Vande Woestijnes die ons hier aanbelangen droegen dan weer de alias-naam *Huyssens* (Huussins). Van één van de zeven zonen van stamvader Nicolaes, nl. Gillis Vande Woestijne die te Lembeke woonde, weten we dat hij deze bijnaam droeg. Ook beursstichter kanunnik Nicolaes Vande Woestijne droeg de aliasnaam Huyssens, zoals blijkt uit zijn marmeren epitaaf in de Brugse Sint-Donaaskerk: "*D.O.M. Et venerabili viro D° ac M° Nicolao van de Woestyne, alias Huyssens, Capricano [van Kaprijke], pbro hujus ecclesiae cathedralis canonico, haeredes moest posuerunt; vixit annos LXXII, Obiit fundato sibi anniversario, 21 Kal. Feb. anno MD CLII. Requiescat in Pace*"⁸³. Tijdens de 17de eeuw was die bijnaam nog steeds in gebruik. Dat blijkt uit de geboorteakte van Maria Gryp, die op 21 april 1620 te Lembeke geboren werd als dochter van Jan Gryp en Elisabeth Vande Woestijne en over wie grootvader Nicolaes Huyssens (= Nicolaes Vande Woestijne) het peterschap waarnam, en uit de geboorteakte van Joanna Huyssens, die op 15 januari 1654 te Eeklo geboren werd als dochter van Anthoon Vande Woestijne en Elisabeth Buyck.

Ook in Gent treffen eind 15de - begin 16de eeuw de combinatie *Vande Woestijne alias Huyssen* aan: *Marten van de Woestijne gheseyt Huussins* die gehuwd was met Jonkvrouw Joozijne Van Leyns en die in 1499 te Bachte-Maria-Leerne een pachtgoed van 28 bunder bezat⁸⁴; *Willem van den Woestinen fs Jacops gheseyt Huussins* (A° 1504)⁸⁵; *Jacop van der Houstijnen gheseyt Huussins* (A° 1512)⁸⁶. Zonder twijfel waren dit verwanten van de Meetjeslandse Vande Woestijnes. Het voormelde huwelijk van Marten met een dochter uit het prominente geslacht Van

Leyns, wijst erop dat deze Vande Woestijnes-alias-Huyssen inderdaad, zoals beursstichter Nicolaes schreef, gefortuneerd waren.

De naam *Huussins* tout court kwam eveneens te Gent voor. We troffen o.m. een zestal *Huussins* aan in het ambacht van de Meerseniërs (kleinhandelaars zoals mesmakers, schedemakers, waskaarsmakers enz)⁸⁷: *Martin Huussins fs Gillis*, meesterkind in 1487; *Margrita Huussins fa Gillis*, opgenomen als meesterkind in 1487; *Fransoeys Huusins*, die zijn meesterschap kocht in 1524; *Pieter Huussins fs Fransoeys*, die zijn meesterschap kocht in 1541; *Jan Huussins*, die zijn meesterschap kocht in 1558 en *Jan Huyssens*, die in 1639 zijn meesterschap kocht. Zouden sommigen van hen ook Vande Woestijnes geweest zijn? En zou de alias-naam te maken kunnen hebben het *huusekin* (huisje) van de meerseniër waarin de koopwaar werd uitgestald? Het is niet helemaal duidelijk wat een *huusekin* precies was, maar het moet een soort kraam of uitstalplaats geweest zijn⁸⁸. Of zou de aliasnaam *Huussins* verband houden met de naam *Van Huussen*, een notabele Gentse familie die reeds in de 14de eeuw schepenen, klerken, ontvangers en ambachtsdekens leverde? Ook te Brugge troffen we de naam *Huussins* / *Huyssens* aan in de 16de en 17de eeuw. De naam komt reeds vanaf de 16de eeuw eveneens in Zeeuws-Vlaanderen voor: te Axel, Hulst, Terneuzen, Overslag etc. Het is nog niet uitgemaakt of het hier gaat om al dan niet vanuit het Meetjesland uitgeweken Vande Woestijnes.

Heraldiek

We konden de Meetjeslandse stamvader Nicolaes Vande Woestijne vooralsnog niet met zekerheid thuiswijzen binnen een bestaande Gentse familie. We bouwden drie werkhypothesen: ofwel kwam hij voort uit een autochtoon Gentse familie, ofwel behoort hij tot de Oudenaardse struik en kwam hij, via een ommetje naar Gent, in Kaprijke terecht, ofwel behoort hij tot de adellijke struik uit Geluwe-Beselare. Voor elk van deze hypothesen zijn aanwijzingen - de ene al iets aannemelijker dan de andere - aan te dragen. Op één ervan gaan we dieper in.

Een van de hulpmiddelen om mogelijke verwantschap te achterhalen is de heraldiek of wapenkunde. Nu wordt ons een op het eerste gezicht stevig heraldisch argument aangereikt door de voornoemde kanunnik Anthonis Maye, die een neef was van studiebeursstichter Nicolaes Vande Woestijne. Anthonis Maye sloot nl. zijn brieven af met een zegelring waarop zijn familiewapen stond afgebeeld. Dit wapen droeg deze voorstelling: "*een keper met drie schelpen*"⁸⁹. Elders (zie o.m. 2.3 - struik Geluwe-Beselare en Deel II Zomergem-Woestijne-Aalter, Heraldiek) zullen we zien dat dit het wapen is van de adellijke heren van Geluwe - Beselare, dat als volgt beschreven wordt: "*van sabel, een keper van zilver, met drie schelpen van hetzelfde*".

Het is duidelijk dat Anthonis Maye, indien hij het geërfd had, dit wapen van moederszijde - van de Vande Woestijnes - had overgenomen

(zie stamtafel). Blijft echter de vraag of de voorouders van zijn moeder dit familiewapen wel degelijk droegen en gebruikten. We vonden geen aanwijzingen die ons lieten twijfelen aan de goede trouw van kanunnik Maye, maar voorzichtigheid en omzichtigheid zijn hier zeker geboden. Zo ontdekten we dat omstreeks dezelfde tijd - 17de eeuw - Vande Woestijnes die tot de struik Oudenaarde behoren (zie 2.4: struik Oudenaarde) zich onrechtmatig, d.w.z. zonder sluitend bewijs van verwantschap of afstamming, het wapen van Geluwe Beselare hadden toegeëigend. Misschien had Maye zich voor het ontwerp van zijn zegelring wel geïnspireerd op het bewuste wapen dat in Brugge - waar hij als priester actief was - te zien was op diverse grafstenen van telgen uit het geslacht Geluwe-Beselare die te Brugge leefden tijdens de 15de en de 16de eeuw en er in de plaatselijke kerken begraven lagen.

Als we er, zonder bewijs van tegendeel, van uitgaan dat Maye dit familiewapen niet geïsurpeerd had, dan kan hij het via zijn moeder Catharina Vande Woestijne, zijn grootvader Gillis Vande Woestijne en overgrootvader Nicolaes Vande Woestijne overgeërfd hebben van zijn betovergrootvader Nicolaes Vande Woestijne, zoon van Nicolaes die omstreeks 1430-1440 te Gent geboren werd en circa 1477 van Gent naar Kaprijke verhuisd was. De vraag is of er omstreeks 1430-1440 te Gent een Vande Woestijne woonde die tot de tak Geluwe-Beselare behoorde en die dus de vader van Nicolaes zou kunnen zijn? Dit is inderdaad het geval: in die dagen leefde te Gent minstens één Geluwse of Beselaarse Vande Woestijne, nl. Gillis Vande Woestijne. Het zou ons te ver leiden om hier de bewogen levensloop en de eminente politieke carrière van Meester Gillis Vande Woestijne uit de doeken te doen. Toch deze enkele gegevens: Gillis (° ca 1390 en † in 1460) was de bastaardzoon van Rogier Vande Woestijne, heer van Geluwe, Beselare en Grandmetz en stamvader van de latere Markiezen van Beselare (zie 2.3 Geluwe-Beselare, stamtafel). Na rechtsstudies in Bologna en Parijs, begon hij zijn carrière als Pensionaris van Gent (1418-1423). Gillis Vande Woestijne was als Raadsheer (vanaf 1427) bij en Voorzitter (tussen 1449 en 1460) van de Raad van Vlaanderen en als Rekwestmeester van het Hof, een topambtenaar van Filips de Goede, de hertog van Bourgondië. Gillis huwde tweemaal, telkens met een dochter uit een Gents patriciërsgezin: ca 1430 met Catharina Triest en ca 1451 met Joozijne Vander Meersch. Te Gent bezat hij huizen die geconfisqueerd werden nadat hij tegen de hertog gecomplooteerd had. Het wapen waarmee hij zegelde is bekend: *“een keper met drie Sint-Jacobsschelpen”*, d.i. het bekende wapen van de heren van Geluwe-Beselare⁹⁰.

Uit beide huwelijken had hij kinderen. Sommige auteurs vermelden er één of twee, andere drie of vier; zelf vonden we er vijf: Joes, Philip, Simoene, Eustache en Philippina Vande Woestijne. En misschien waren er nog wel meer... Zou Nicolaes een zoon of bastaardzoon van Gillis kunnen geweest zijn? Het lijkt onwaarschijnlijk. Toch is er, naast de identieke familienaam en het identieke wapen, ook nog een link met het stadje Kaprijke, zoals blijkt uit dit citaat uit de stadsrekening van Kaprijke anno

1450-1451: *"Item ter feeste van mr. Gillis van der Woestine ghesconcken van der stede weghe 3 lb 12 sch. par"*⁹¹. Meester Gillis Vande Woestijne kreeg dus van het stadsbestuur van Kaprijke een som geld ten geschenke. Dit gebeurde heel zeker ter gelegenheid van zijn tweede huwelijk met Joozijne Vander Meersch. Net als koningen of hertogen, kregen ook topambtenaren toentertijd vaak geschenken van steden. Hoewel dat niet per se hoeft te wijzen op een speciale band met deze of gene stad, willen we dit toch niet onvermeld laten omdat uitgerekend Kaprijke de plaats was waar stamvader Nicolaes zich dertig jaar later gesetteld had. Gillis was trouwens als topambtenaar ook aanwezig bij de installatie van de schepensbank van Eeklo en Lembeke in het jaar 1435. 7

Volgens De Herckenrode droegen de Brugse Vande Woestijnes, die hoogstwaarschijnlijk een zijtak vormden van de adellijke struik van Geluwe, varianten op het wapen van Geluwe, bv. het volgend blazoen: *"d'argent, au chevron de sable, chargé de trois coquilles d'or, et accompagnée de trois merlettes de sable"* of *"van zilver, een keper van sabel beladen met drie schelpen van goud, vergezeld van drie merlettes"*⁹². Ze gebruikten dus, als verwanten, terecht een variant van het bekende wapen van de heren van Geluwe-Beselare: het veld droeg drie merlettes i.p.v. de klassieke drie schelpen die hier op de keper werden geplaatst. Zoals gezegd zou kanunnik Maye hier zijn mosterd vandaan kunnen gehaald hebben om zijn persoonlijke zegelring te laten graveren. Anderzijds zag het enige familiewapen dat we in deze struik aantreffen - dat van *Pieter van de Ostien*, een van de zeven zonen van stamvader Nicolaes - er heel anders uit. Zijn zegel droeg immers geen keper met drie schelpen, maar een gaffel, d.i. een vork die gevormd wordt door een paal die overgaat in een rechter en linker schuinbalk (zie illustratie).

Rietstaps *Armorial Général* vermeldt te Brugge het wapen van de familie Vande Woestyne dit Huyssen: *"van zilver, een keper van sabel, beladen met drie schelpen van goud, vergezeld van drie merlettes"*⁹³. Hij

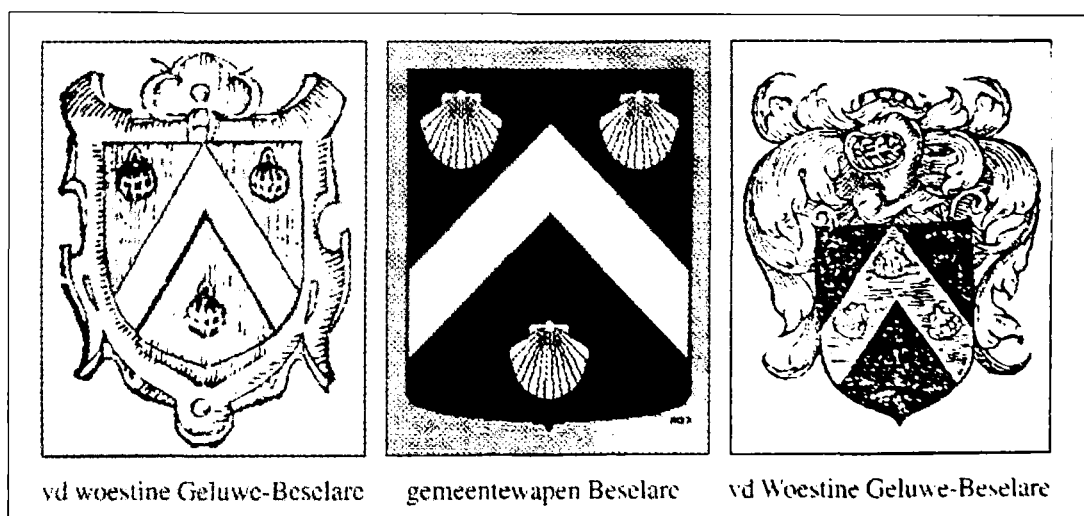
voegt daar aan toe: [*Huyssen de Kattendycke*]. Dit is het wapen dat volgens J.J. Gailliard werd gebruikt door Roegier Vande Woestijne, de stamvader van de Brugse tak van de struik Geluwe-Beselare die in de eerste helft van de 15de eeuw leefde... We zagen daarnet echter hoe de aliasnaam *Huyssen* gebruikt werd binnen een bepaalde tak van de Gentse Vande Woestijnes én door de van hen afstammende tak die naderhand in het Meetjesland wortel schoot (Kaprijke, Lembeke). Is er een verband of onderlinge verwantschap? Nu was en is er in Nederland een adellijk geslacht *Huyssen de Kattendycke*, dat in de 19de eeuw ministers voortbracht en waarvan de leden tot op vandaag de titel van ridder en baron voeren. Hun blazoën vertoont merkwaardige overeenkomsten met het wapen *Vande Woestyne gezegd Huyssen*...

De vroegere Ambachtsheerlijkheid van Kattendijke lag op Zuid-Beveland, in Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland. Begin 17de eeuw was Johan Huyssen - geboren in 1566 en overleden te Middelburg in 1634 - heer van Kattendijke. Deze promotor van kunsten en wetenschappen was ook politiek actief als pensionaris van Goes, als gecommiteerde raad van Zeeland en vanaf 1602 als voorzitter van de Raad van Vlaanderen. In 1599 trok hij als ambassadeur naar Frankrijk waar hij in 1610 door Koning Louis XIII in de adelstand werd verheven, en in 1616 voer hij naar Engeland waar hij door Koning Jacobus I geridderd werd. Zijn nakomeling Johan Hieronymus Huijssen (1681-1720), heer van Kattendijke, was burgemeester van Middelburg. Het familiewapen is bekend: "*in sabel een keper van goud, vergezeld van drie schelpen van zilver*". Dit wapen werd, wat Johan Huyssen betreft, naar aanleiding van zijn Franse en Engelse contacten, respectievelijk uitgebreid of vermeerderd met lelies en een roos: "*een schildzoom van lazuur (blauw) beladen met drie naar het schildhart gerichte lelies van goud en van boven een paaltje van goud overladen met een roos van keel (rood)*". Wapenspreuk: "*Nec timide, nec tumide*" (noch bescheiden, noch verwaand)⁹⁴. Het is duidelijk dat het oorspronkelijk wapen *Huyssen van Kattendijke* quasi identiek is met het bekende Vande Woestijne-familiewapen. Heeft Rietstap die twee families louter op basis van hun toevallig identiek wapen en de identieke (alias)naam *Huyssen* aan elkaar gelinkt? Of was er echt verwantschap met de Vande Woestijnes? Dat beide geslachten én dezelfde aliasnaam én hetzelfde wapen dragen, is een toeval dat nader onderzoek verdient...

2.3. STRUIK GELUWE-BESELARE

Over de adellijke familie Vande Woestijne van Geluwe en Beselare werd in het verleden al een en ander gepubliceerd door plaatselijke geschiedschrijvers als E. Huys (Geluwe)⁹⁵ en J. Maes (Beselare)⁹⁶, maar hun in kaart gebrachte genealogie is verre van volledig of waterdicht. Bovendien werd door 19de-eeuwse genealogen over de oudste generaties een hoop foute informatie verspreid. Zo liet Baron Stein d'Altenstein, zoals eerder gezegd, de hierna genoemde Roegier Vande Woestijne te Gent geboren worden als kleinzoon van een Oudenaardse grootvader... Roegier was echter, net als zijn vader en grootvader, van het West-Vlaamse

Geluwe afkomstig. De struik Vande Woestijne duikt vanaf het begin van de 14de eeuw op te Geluwe, maar het is niet duidelijk of daar ook hun oorsprong ligt. We vonden ernstige aanwijzingen dat hun roots in en om (Bas-)Warneton of (Neer-)Waasten en Komen zouden kunnen liggen⁹⁷. Te Warneton/Waasten bestond in ieder geval een leengoed *Wostine* en eind 13de eeuw treffen we er reeds enkele naamdragers aan. Ook te Geluwe was er in 1331 een leengoed en een kasteel dat *Ter Woestine* heette en dat in het bezit was van deze Vande Woestijnes. Begin 15de eeuw verwierven zij de heerlijkheid van Grandmetz (in 1408) en die van Beselare (in 1418). Telgen van dit geslacht woonden in het Kortrijkse en het Ieperse en een tak settelde zich minstens vanaf het begin van de 15de eeuw te Brugge. De lijn van de heren van Grandmetz stamt eveneens af van die van Geluwe-Beselare. De markiezen van Beselare behoren uiteraard ook dit geslacht.

In zijn artikel *Het Goed ten Boomgaarde alias Van Pilkem in Ronsele* heeft M. Ryckaert het o.m. over de eigenaars van dit pachtgoed⁹⁸. Hij zegt dat *Ten Boomgaerde* omstreeks 1450 in het bezit was van Joos Vande Woestijne en naderhand van zijn dochter Joanna Vande Woestijne.

2.3.1. Joos Vande Woestijne

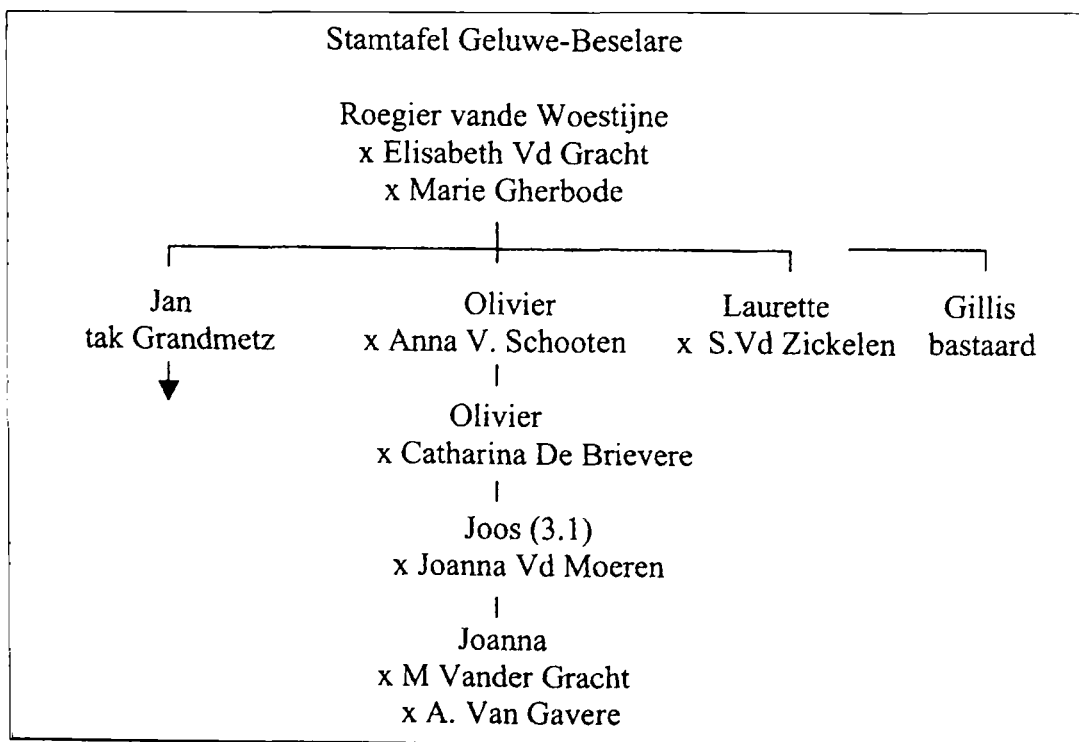
Joos Vande Woestijne was de zoon van Olivier Vande Woestijne, ridder, heer van Beselare, en Catharina De Brievere, de kleinzoon van Olivier Vande Woestijne, ridder, heer van Beselare, en Anna Van Schooten en de achterkleinzoon van Roegier Vande Woestijne, heer van Beselare en Grandmetz, en Elisabeth Vander Gracht.

Joos Vande Woestijne huwde omstreeks 1450 met JOANNA VANDER MOEREN alias de Gand-Vilain, dochter van Jooris, vrouwe van Laarne. Ze hadden twee kinderen:

a. Jan Vande Woestijne, Heer van Laarne, huwde Catharina de Rosières, gezegd van Maulde. Het echtpaar betrok het bekende kasteel van Laarne. Jan Vande Woestijne overleed kinderloos in 1515.

b. JOANNA VANDER MOEREN, zij werd Vrouwe van Laarne na de dood van haar broer Jan. Zij huwde een eerste maal met Martin Vander Gracht zoon van Wouter, heer van Moorsele en Wevelgem, en Isabella van Heule. Zij hertrouwde met ridder Adriaen Van Gavere, zoon van Pieter-Jan en Margriete van Rokegem en weduwnaar van Marguerite de Harchies. Joanna Vande Woestijne liet bij testament van 27 oktober 1562 bepalen dat ze in Laarne begraven wil worden. Zij overleed in 1564. Het Goed ten Boomgaerde was halfweg de 16de eeuw in haar bezit.

Joos Vande Woestijne overleed omstreeks 1500 en werd te Ieper bij de Franciscanen begraven. Zijn weduwe Joanna Vander Moeren overleed te Brussel in het klooster van de Arme Klaren⁹⁹.

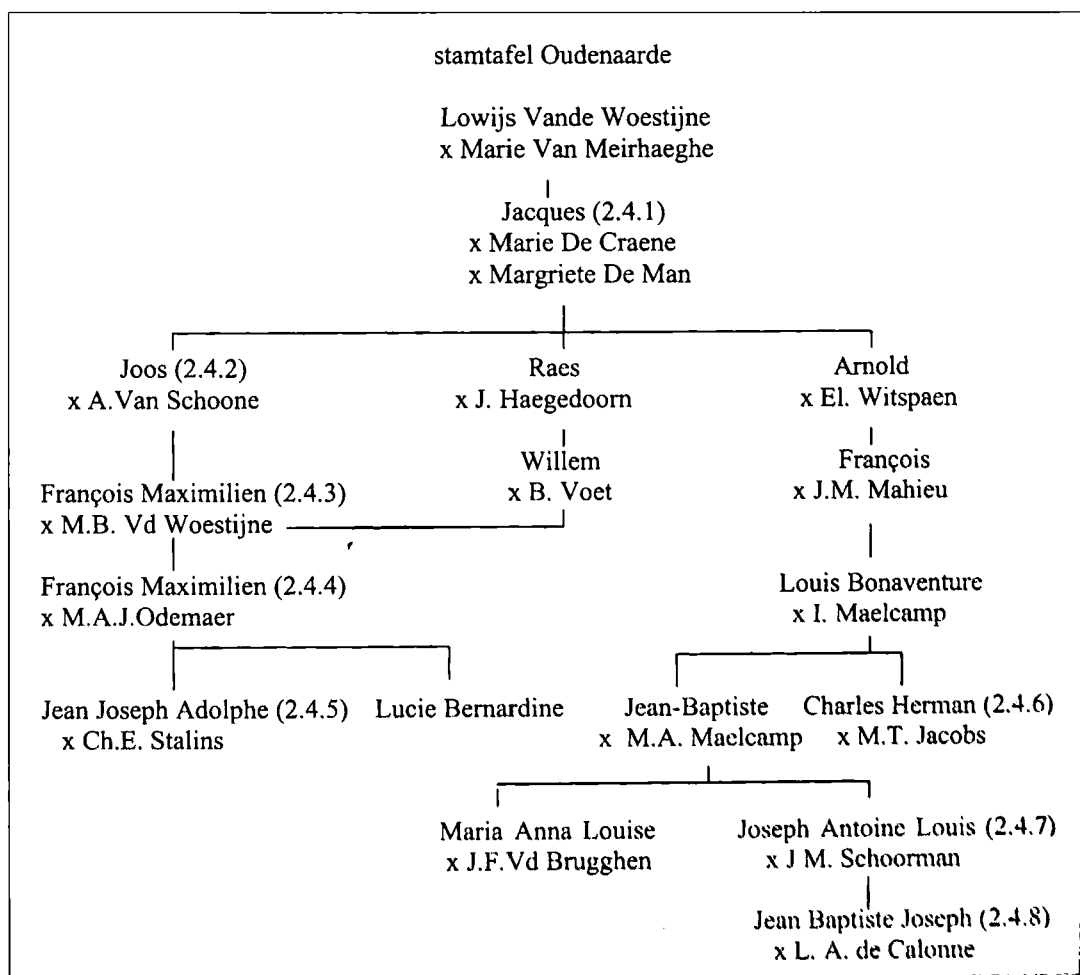

Een citaat uit het artikel van M. Ryckaert over *Ten Boomgaarde-Pilkem*: "Het goed zou eindelijk aan de familie Van de Woestyne komen, door een alliantie van een Van der Moere met een Van de Woestyne. Deze familie was een zeer oud en voornaam geslacht waarvan wij reeds leden tegenkomen op het einde van de XIIIe eeuw te Oudenaarde, waar hun wieg zou gestaan hebben en haar leden ook meer dan vijf eeuwen hebben gewoond."

De auteur is niet de eerste en de enige die deze vergissing maakt en de roots van de adellijke Vande Woestijnes uit Geluwe-Beselare – die wel degelijk in Geluwe lagen – in het Oudenaardse situeert. Hij ontleende deze informatie wellicht aan het boek van Baron Stein d' Altenstein. Eind 13de eeuw woonden er inderdaad Vande Woestijnes te Oudenaarde – of in het Oudenaardse – maar die waren niet verwant met die van Geluwe. Wegens de toevallig gelijkkluidende naam van de opeenvolgende eigenaars van Ten Boomgaarde, was een vergissing snel gemaakt. Het Goed Ten Boomgaarde ging halfweg de 16de eeuw nl. over van Joanna Vande Woestijne, Vrouwe van Laarne, naar ene Jacques Vande Woestijne. Een overdracht onder naamgenoten dus, die echter geen bloedverwanten waren. Jacques Vande Woestijne behoorde immers tot de struik-Oudenaarde.

2.4. STRUIK OUDENAARDE

Zoals gezegd ontstond halfweg de 13de eeuw in het Oudenaardse een struik Vande Woestijne die zich volledig onafhankelijk van de andere

struiken ontwikkelde¹⁰⁰. Heinric Vande Woestijne, de stamvader van deze struik, woonde omstreeks 1290 te Bevere-Oudenaarde, bij de Beverepoort waar zich in die dagen de *wastina* of *woestine* uitstreckte. Wellicht ontleende hij zijn familienaam aan dit plaatselijk woestine-toponiem. Zijn nakomelingen droegen de aliasnaam *Meerman* die zeker vanaf de 14de tot in de 17de eeuw gebruikt werd. Telgen uit dit geslacht speelden gedurende eeuwen hun rol in het openbare politieke leven van zowel de stad Oudenaarde als van de omliggende dorpen, als leveranciers van baljuws, schepenen, oppervoogden, geestelijken etc.

2.4.1. Jacques Vande Woestijne

Jacques Vande Woestijne werd omstreeks 1560 de nieuwe eigenaar van het Goed ten Boomgaarde-Pilkem te Ronsele toen hij het kocht van Joanna Vande Woestijne, Vrouw van Laarne. De heerlijkheid van Pilkem strekte zich uit over Ronsele, Oostwinkel, Zomergem en Waarschoot.

Jacques Vande Woestijne werd omstreeks 1530-1540 te Oudenaarde geboren als zoon van Lowijs Vande Woestijne en Marie Van Meirhaeghe¹⁰¹. Hij was schepen van Oudenaarde, erg gefortuneerd en droeg de titel *heer van Ter Waerden*, waar hij die van *heer van Pilkem* aan toevoegde. De heerlijkheid van Ter Waerden vormde een enclave te Welden en Mater. Nadat Jacques deze heerlijkheid gekocht had van Jacob Vander Hameiden, bleef Ter Waerden gedurende een viertal generaties in het bezit van de familie Vande Woestijne.

Jacques Vande Woestijne huwde met MARIE DE CRAENE, dochter van Willem De Craene en Jonkvrouw Joozijne Vander Brugghen. Marie De Craene overleed omstreeks 1583 in *De Pauw*, een herberg gelegen in de Broodstraat te Oudenaarde. Weduwnaar Jacques Vande Woestijne hertrouwde met MARGRIETE DE MAN, dochter van heer Gillis en Clara Vander Stichelen. Uit zijn beide huwelijken had Jacques Vande Woestijne (minstens) achttien kinderen, o.m. Joos Vande Woestijne die volgt onder 2.4.2. Jacques Vande Woestijne overleed te Oudenaarde op 5 september 1611 en werd begraven in de Sint-Walburgakerk. Zijn weduwe Margriete De Man overleed 25 jaar later te Oudenaarde op 17 juni 1636 en werd naast haar man begraven. Hun grafsteen was o.m. versierd met wapen Vande Woestijne, d.w.z. het wapen dat door die van Geluwe-Beselare gebruikt werd: "*een keper, vergezeld van drie schelpen, twee en een*". Ook een zegel van Jacques uit 1583 draagt ditzelfde wapen. Blijkbaar hadden de Oudenaardse Vande Woestijnes toen reeds het wapen van Geluwe-Beselare geïsurpeerd¹⁰². Door de aankoop van *Ten Boomgaarde* van een Geluwse Vande Woestijne, moet Jacques zeker weet gehad hebben van het familiewapen dat door deze adellijke familie werd gebruikt. Misschien bracht dit hem op het idee om als naamgenoot van ditzelfde wapen gebruik te maken.

Jacques' ouders, Lowijs Vande Woestijne en Marie Van Meirhaeghe, hadden een zeer talrijk nageslacht dat het plattelandsleven definitief vaarwel

zegde en zijn toekomst zocht en vond binnen de stad Oudenaarde, waar het aan een steile maatschappelijke opgang begon. Gedurende een eeuw - tussen 1577 en 1682 - behoorden ze tot de politieke elite van de stad en oefenden er functies uit als schepen, ontvanger of oppervoogd van de weeskamer. Dat ze daarna van het Oudenaardse politieke toneel verdwenen is vooral toe te schrijven aan hun emigratie naar Gent, waar ze meteen ook carrière maakten. Ze werden handelaars, belegden in vastgoed en oefenden functies uit als stadssecretaris, advocaat of raadsheer in de magistratuur en bij het Gentse stadsbestuur. Zo accumuleerden zij aanzienlijke kapitalen en vonden hun partners in adellijke kringen. Nakomelingen van Jacques Vande Woestijne deden hun aanvraag om zelf in de adelstand verheven te worden en verkregen een titel. Zij waren het ook die in de 17de en de 18de eeuw professionele genealogen en wapenherauten inhuurden om een adellijke afstamming te bewijzen... Deze duurbetaalde zoekers - o.m. de koninklijke wapenheraut Jaerens uit Brussel en de beruchte oplichters en vervalsers van genealogieën de broers Baron Pierre-Albert en Baron Jean de Launay - kwamen niet zelden tegemoet aan de ambities van hun klanten en vonden vaak wat van hen verwacht werd... Ze legden, soms via regelrechte vervalsingen, een foutieve link tussen de niet-adellijke Oudenaardse Vande Woestijnes, waartoe hun opdrachthouders behoorden, en het oude adellijke geslacht Vande Woestijne uit Geluwe-Beselare. Op basis van deze fictieve verwantschap, eigenden de Oudenaardse Vande Woestijnes zich ook onterecht het familiewapen van de heren van Geluwe-Beselare toe: *"in sabel een keper van zilver, vergezeld van drie Sint-Jacobsschelpen van hetzelfde, geplaatst twee en een"*. Latere, vooral 19de-eeuwse genealogen - Stein d'Altenstein, J.J. Gailliard, F.-V. Goethals¹⁰³, J. De Herckenrode e.a. - hebben kennelijk deze onderlinge verwantschap voetstoots en voor waar aangenomen en van elkaar overgenomen in hun eigen publicaties.

2.4.2. Joos Vande Woestijne

Joos Vande Woestijne werd geboren te Oudenaarde op 24 januari 1601 uit het tweede huwelijk van Jacques Vande Woestijne met Margriete De Man. Hij was de erfgenaam van Goed ten Boomgaarde-Pilkem. Hij huwde driemaal: in de Sint-Michielskerk te Gent op 16 augustus 1627 met Françoise De Backer; in de Gentse Sint-Niklaaskerk op 23 september 1639 met ANNA VAN SCHOONE en een derde maal met Barbara Rysselinck. Uit het tweede huwelijk werd één kind geboren: François Maximilien Vande Woestijne die volgt onder 2.4.3. Meester Joos Vande Woestijne, die advocaat was bij de Raad van Vlaanderen, overleed te Gent op 9 januari 1649.

2.4.3. François Maximilien Vande Woestijne

François Maximilien Vande Woestijne werd, een maand na het huwelijk van zijn ouders, geboren te Gent op 27 oktober 1639. Hij was de erfgenaam van het Goed ten Boomgaarde-Pilkem en hij liet zich dan ook heer van Pilkem (Peelckem, Pilcken) te Ronsele en van Nekke te

Zomergem noemen. Hij was schepen van Gedele te Gent in 1667, 1668, 1669 en 1678.

Hij huwde op 45-jarige leeftijd in de Gentse Sint-Niklaaskerk op 27 februari 1683 met zijn 25 jaar jongere nicht MARIA BARBARA BONAVENTURA VANDE WOESTIJNE, Vrouw van Ter Waerden, Schammelhout en Linden. Zij was de dochter van Willem Vande Woestijne, advocaat bij de Raad van Vlaanderen, en Barbara Voet, kleindochter van Raes Vande Woestijne en Jacoba Haeghedooren en achterkleindochter van Jacques Vande Woestijne en Marie De Craene (zie stamtafel). Uit dit huwelijk werden tussen 1683 en 1699 negen kinderen geboren, o.m. François Maximilien Vande Woestijne die volgt onder 2.4.4.

François Maximilien Vande Woestijne overleed te Gent op 17 december 1704. Zijn weduwe Marie-Barbara Bonaventura Vande Woestijne overleed er op 20 november 1707 en werd naast haar echtgenoot begraven vóór het linker zijaltaar in het koor van de kerk van Ronsele. De grafsteeninscriptie luidt als volgt: *“SEPULTURE van MAXIMILIANUS FRANCIES VAN DE WOESTIJNE, RIDDER, HERE van PILCKEM, Nekke, Overleden Den 17 december 1704, en van Vrouw MARIE BARBARA BONAVENTURA Vande WOESTYNE, Vrouwe van TERWAERDEN, SCHAMELHOUT, LINDEN, syne Geselnede, overl. den 20 Novem. 1707; mitsgaders van hunnen seven kinders, hoirs en nacommers. R.I.P.”*. De witmarmeren grafsteen, versierd met het familiewapen, werd tijdens de beschieting van de kerk in oktober 1918, zwaar beschadigd en de laatste resten ervan zijn verloren gegaan tijdens herstellingswerken in 1977¹⁰⁴.

François Maximilien Vande Woestijne was de eerste - maar niet de laatste - van de Oudenaardse struik die stappen zette om een adellijke titel te verwerven. Daartoe richtte hij een verzoekschrift aan de koning van Spanje, waarin hij de wens uitdrukte de koning te willen dienen, net zoals zijn voorouders dat gedaan hadden, met name zijn grootvader Jacques Vande Woestijne, heer van Waerdes en schepen van de stad Oudenaarde en van zijn vader Joos Vande Woestijne *“die in luister en in aanzien leefde en paard en karos of koets hield”*, net als de aanvrager zelf. Aan deze aanvraag werd een goed gevolg gegeven en op 16 december 1665 werd te Madrid aan François Maximilien Vande Woestijne door Koningin-Regentes Maria Anna de persoonlijke titel van Ridder verleend. Vijf jaar later - op 2 januari 1671 - volgde te Madrid de bevestiging van de wapenvermeerdering toegekend aan ridder François Maximilien Vande Woestijne, heer van Ronsele en schepen van Gent. De beschrijving van dit wapen: *“van sabel, een keper van zilver, vergezeld van drie schelpen van hetzelfde, geplaatst twee en een”*¹⁰⁵. Ondanks het ontbreken van legitieme bewijsstukken - volgens zijn zeggen zouden die verloren gegaan zijn in het vuur en de plunderingen tijdens de voorbije oorlogen - werd hem hier dus het wapen toegekend van de adellijke familie Vande Woestijne uit Geluwe-Beselare. Uit zijn aanvraag blijkt dat zijn overgrootvader Lowijs Vande Woestijne ook al dit wapen zou gebruikt hebben¹⁰⁶. Over deze usurpatie hebben we elders uitgebreid gepubliceerd¹⁰⁷.

2.4.4. *François Maximilien Vande Woestijne*

François Maximilien Vande Woestijne werd geboren te Gent op 27 november 1683 als zoon van de voornoemde François Maximilien Vande Woestijne en Maria Barbara Bonaventura Vande Woestijne. Hij was de erfgenaam van het *Goed ten Boomgaarde-Pilkem* en net als zijn vader was Jonkheer François Maximilien Vande Woestijne heer van Ronsele en Pilkem. Hij was schepen van Gedele te Gent (1709, 1711, 1712, 1717-1724) en schepen van de Keure tussen 1739 en 1742. Deze grootgrondbezitter bezat te Ronsele alleen al vier hoeven met een gezamenlijke oppervlakte van 41 hectaren. 7

François Maximilien Vande Woestijne huwde te Gent in de Sint-Baafskathedraal op 25 augustus 1737 met MARIE ANNA JOANNA ODEMAER, geboren te Gent op 13 januari 1713 en er overleden op 4 juli 1792. Tussen 1739 en 1747 werden te Gent zes kinderen geboren. Hun eerstgeborene en oudste zoon Jean Joseph Adolphe Vande Woestijne, die volgt onder 2.4.5, erfde het Goed ten Boomgaarde-Pilkem. François Maximilien Vande Woestijne overleed te Gent op 8 januari 1761.

Op 21 februari 1718 verleende Keizer Karel VI hem en zijn broer Jacques François Vande Woestijne te Wenen de titel van *Chevalier du Saint-Empire*. Deze titel was overdraagbaar op alle mannelijke afstammelingen. Eveneens ontving hij adelsbevestiging, verlening van vier adellijke kwartieren en machtiging om zijn naam door *Edler von* te laten voorafgaan. Het blazoen was alweer dat van de heren van Geluwe-Beselare: “in sabel, een keper van zilver, vergezeld van drie schelpen van hetzelfde, geplaatst twee en een”. Ook hier is iets merkwaardigs aan de hand. Hoewel zijn vader reeds, zij het niet-erfelijke, wapen- en adelbrieven had verkregen, ondernam François Maximilien, samen met zijn broer Jacques François Vande Woestijne, nieuwe stappen om met meer zekerheid bevestiging te vinden van erfelijk adeldom. Ze deden dit omdat een ridderdiploma op zich inderdaad niet impliceert van oude adel te zijn en het bezit van een familiewapen evenmin een bewijs van adeldom is. De broers waren er dus op uit om bewijzen te vinden dat ze van oudsher tot een adellijk geslacht behoorden... Namen ze daarbij een loopje met de historische of genealogische werkelijkheid? Feit is dat, zestien jaar na de toekenning, het diploma dat ze in 1718 verkregen hadden, bij decreet van 24 juli 1734 herroepen werd...¹⁰⁸. Omtrent het gebruik van die titel van *Jonker* (Jonkheer) door François Maximilien Vande Woestijne, had wapenkoning Boukelier hem voor de rechter gedaagd en het proces werd gevoerd voor de Raad van Vlaanderen¹⁰⁹.

2.4.5. *Jean Joseph Adolphe Vande Woestijne*

Jean Joseph Adolphe Vande Woestijne werd op 16 juli 1739 te Gent geboren als zoon van François Maximilien Vande Woestijne en Maria Anna Odemaer. Hij was de erfgenaam van het Goed ten Boomgaarde-Pilkem te Ronsele. Hij overleed te Gent op 4 februari 1820 en werd bijge-

zet in het familiegraf te Ronsele. Aangezien hij geen kinderen naliet, ging zijn goed Pilkem naar zijn jongere zuster LUCIE BERNARDINE VANDE WOESTIJNE, geboren te Gent op 20 oktober 1748 en er overleden op 18 februari 1831. Zij huwde op 24 januari 1778 met Charles Gillis Jean Joseph Stalins, heer van Strijpen en van Straeten, geboren te Gent op 22 juli 1749 en er overleden op 14 november 1821¹¹⁰. Op deze wijze verdween het Goed Ten Boomgaarde, na twee eeuwen uit de familie Vande Woestijne.

Nog andere leden van de struik Oudenaarde vestigden zich in het Meetjesland, meer bepaald in Hansbeke, een buurgemeente van Zomergem.

2.4.6. *Charles Herman Louis Vande Woestijne*

Charles Herman Louis Vande Woestijne werd geboren op 14 maart 1708 als zoon van Louis Bonaventure Vande Woestijne, advocaat bij de Raad van Vlaanderen, schepen van Gedele en secretaris van Gent, en Isabelle Maelcamp. Zijn grootouders Franchois Vande Woestijne en Joanna Maria Mahieu verhuisden in 1667 met hun gezin vanuit Oudenaarde naar Gent. Zijn overgrootmoeder Elisabeth Witspaen, weduwe van Arnold Vande Woestijne, was enkele jaren eerder ook al naar Gent verhuisd, waar zij op 14 februari 1660 ingeschreven werd in de poorterie (zie stamtafel)¹¹¹. Het provinciestadje Oudenaarde was duidelijk te klein geworden voor deze ambitieuze Vande Woestijnes.

Charles Herman Louis Vande Woestijne huwde in Spanje met MARIE THERESE JACOBS, weduwe van Philippe Charles Maelcamp en dochter van Georges Emmanuel Jacobs en Thérèse Peellaert. Hij overleed in Sevilla - Spanje op 3 februari 1774.

Op 11 december 1765 kocht Charles Herman Vande Woestijne de heerlijkheid van Hansbeke. Hij schonk het goed op 21 augustus 1772 aan zijn neef Joseph Antoine Louis Vande Woestijne, die volgt onder 2.4.7.

2.4.7. *Joseph Antoine Louis Vande Woestijne*

Joseph Antoine Louis Vande Woestijne werd geboren op 7 juli 1743 als zoon van Jean-Baptiste Vande Woestijne, heer van Roborst, en van Marie Anne Maelcamp en als kleinzoon van Louis Bonaventure Vande Woestijne en Isabelle Maelcamp. Louis Bonaventure was de achterkleinzoon van Jacques Vande Woestijne, eigenaar van het Goed ten Boogaarde-Pilkem (zie stamtafel).

De vader van Joseph Antoine Louis, Jean-Baptiste Vande Woestijne, had in 1736 de heerlijkheid van Roborst gekocht en betrok er het oude kasteel. Diens kleindochter Marie-Charlotte Vande Woestijne liet er omstreeks 1799 het oude kasteel vervangen door een nieuw exem-

plaat dat de exacte kopie was van de beroemde *Bagatelle* in het Bois de Boulogne bij Parijs. De originele Bagatelle werd in 1777 gebouwd naar aanleiding van een weddenschap - inzet 100.000 pond ! het kasteel moest in een recordtijd van 2 maanden gebouwd worden - tussen de graaf van Artois, broer van de Franse koning Louis XVI, en zijn schoonzuster koningin Marie-Antoinette. Deze *folie* maakte heel wat ophef tot ver buiten Frankrijk en inspireerde twintig jaar later Madame Vande Woestijne tot de bouw van haar eigen Roborstiaanse Bagatelle...¹¹².

Joseph Antoine Louis Vande Woestijne huwde een eerste maal in de Sint-Michielskerk te Gent op 9 januari 1773 met JOANNA MARIA FRANCOISE SCHOORMAN, geboren te Gent op 20 april 1746 als dochter van Armand Benoît Schoorman en Isabelle Thérèse Vander Brugge. Hij hertrouwde na het overlijden van zijn eerste echtgenote († 7 juli 1784) op 25 juni 1791 met Angélique Philippine de Neve, weduwe van Charles Joseph Sersanders, markies van Luna, en dochter van Jean François baron de Neve, heer van Rode, en van Marie Marguerite d'Oosterlinck. Hun twee kinderen:

a. Jean Baptiste Joseph Ghislain Vande Woestijne, volgt onder 2.4.8

b. Amand Benoît Joseph Ghislain Vande Woestijne, geboren op 23 augustus 1778 en op 23-jarige leeftijd ongehuwd overleden op 29 november 1801.

In 1765 verwierf Joseph Antoine Louis Vande Woestijne de heerlijkheid van Hansbeke nadat zijn oom Charles Herman hem het goed bij wijze van donatie tussen levenden geschonken had. Hij liet er omstreeks 1790 een kasteel bouwen. Hij overleed aldaar op 3 november 1802.

2.4.8. *Jean Baptiste Joseph Ghislain Vande Woestijne*

Hij werd geboren te Gent op 23 maart 1775 als zoon van Joseph Antoine Louis Vande Woestijne, heer van Hansbeke en Winhem, en van Joanna Maria Schoorman. Na het overlijden van zijn vader erfde hij in 1802 het kasteel van Hansbeke. Hij was burgemeester van Hansbeke van 1825 tot 1830.

Jean-Baptiste Vande Woestijne huwde te Gent op 20 februari 1811 met LOUISE AMELIE DE CALONNE DE COURTEBOURNE, geboren te Calais op 10 december 1786 als dochter van Eustache Amédée de Calonne, markies van Courtebourne, en van barones Théodore Jeanne Ghislaine de Plotho d'Inghelmuister. Het echtpaar, dat niet permanent in het kasteel te Hansbeke woonde, betrok ook een herenhuis in de Gouvernementstraat (Opperscheldestraat 14) te Gent waar hun vier kinderen geboren werden: twee zoontjes die als kind overleden en twee dochters die ongehuwd bleven en ook vrij jong stierven.

Toen Jean-Baptiste Vande Woestijne te Gent op 83-jarige leeftijd te Gent overleed op 20 mei 1858, had hij zijn echtgenote en zijn vier kinderen ten grave gedragen. Aangezien zijn broer Amand Benoit Vande Woestijne ongehuwd overleden was en hij zelf geen rechtstreekse erfgenamen had, ging de enorme erfenis naar achterneef François Ghislain Borluut (1799-1883). Deze was de zoon van Emmanuel Borluut en Amelie Vander Bruggen en de kleinzoon van Jan Frans Vander Bruggen en Marie Anne Louise Vande Woestijne. Laatstgenoemde was de dochter van Jean-Baptiste Vande Woestijne, heer van Roborst, en Marie Anna Maelcamp (zie stamtafel). F.G. Borluut was burgemeester van Hansbeke van 1861 tot aan zijn dood in 1883.

Albert Martens heeft de figuur van Jean-Baptiste Vande Woestijne in verschillende artikels uitvoerig belicht¹¹³. We vatten samen: Jean-Baptiste Vande Woestijne was als grootgrondbezitter een schatrijk man. Volgens de erfenisaangifte van 1858 bezat hij in een dertigtal gemeenten 1.371 hectaren aan onroerend goed! Alleen al te Hansbeke bezat hij 17% van de gemeentegrond. Zijn bezit werd, samen met obligaties, lijfrenten en schuldbrieven, geschat op ruim 5 miljoen Belgische frank. Maar deze kapitalist was ook filantroop. Toen de steunkas van het *Bureel van Weldadigheid* (toenmalige OCMW) tijdens de donkere crisisjaren 1845-50 (mislukte graan- en aardappeloogsten, hongersnood, tyfusepidemieën, armoede, werkloosheid) zelfs na verdubbelde collectes en verachtvoudigde subsidies van de gemeente, leeg was, kwam de kasteelheer zijn dorpsgenoten te hulp. Alle armen van het dorp werden op zijn kosten gedurende jaren gekleed en gevoed. Ook liet hij een dag- en kantwerkschool met bijbehorend kloosterpand bouwen, dat naderhand werd uitgebreid met een *hospitaal* en weeshuis. Dit hospitaal was bestemd voor “*oude zieke en gebrekkelijke mensen der gemeente Hansbeke, beroofd van genoegzame middelen om zich zelve te kunnen onderhouden, alsmede voor arme weeze kindren van het vrouwelijk geslacht originaire van hetzelfde gemeente*”¹¹⁴. Ook in het naburige Knesselare en Ursel liet hij een klooster bouwen.

BESLUIT

Leden van minstens vier onderling niet verwante Vande Woestijne-struiken worden in het Meetjeslandesignaleerd. Alleen die van Lembeke-Kaprijke had er blijvend nageslacht. Vandaag de dag woont de overgrote meerderheid van de Belgische Vande Woestijnes (alle schrijfwijzen) in het Meetjesland. Zij vinden hun bakermat in Lembeke-Kaprijke en stammen af van de Gentenaar Nicolaes Vande Woestijne die aldaar in de tweede helft van de 15de eeuw buitensteeds bezit had. In Deel II nemen we het enige, autochtone Woestijnegeslacht onder de loop: die van het adellijk huis van Zomergem-Woestijne uit Aalter.

(wordt vervolgd)

NOTEN

1. K. DE FLOU, *Woordenboek der Toponymie*, Brugge, 1938, Deel 17, p. 710-724.
2. INSTITUUT MEERTENS, Instelling van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen die zich bezig houdt met de bestudering en documentatie van Nederlandse taal en cultuur, www.meertens.knaw.nl.
3. UNIVERSITÉ CATHOLIQUE DE LOUVAIN, *Patronymica Romanica*, dictionnaire historique de l'anthroponymie romane, <http://patron.fltr.ucl.ac.be>.
4. BELGACOM, *Witte Gids 2005-2006*, Promedia, boekdeel 3A, 09 Gent, 055 Ronse (Oost-Vlaanderen).
5. C.P. SERRURE, *Cartulaire de Saint Bavon à Gand*, p. 98, nr 122.
6. C.P. SERRURE, *a.w.*, p.120. 7
7. M. GYSSELING, *Corpus van Middelnederlandse teksten*, deel I, 3, p. 2144,42.
8. H. NOWÉ, *Les Baillies Comtaux de Flandre des origines à la fin du XIVe siècle*, Bruxelles, 1929, p. 377.
9. A. DE BOÛARD, *Manuel de diplomatique française et pontificale*, 1929, + 54 planches, planche XLI 4/5, zegel.
10. C. VLEESCHOUWERS, *De oorkonden van de Sint-Baafsabdij te Gent (819-1321)*, Brussel, 1990, p. 690, nr.626.
11. M. GYSSELING, *a.w.*, deel I, 4, p. 2865, 21.
12. L. STOCKMAN, *De brieven van Assenede en de Vier Ambachten*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb.23 (1972), p. 97.
13. P. ROGGHÉ, *Simon de Mirabello in Vlaanderen*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 9 (1958), p. 46, noot 288.
14. M. GYSSELING, *a.w.* deel I,4, p. 2322,8 (Willem) en deel I, 2, p. 1186,39 (Jan).
15. A. DE VOS - WERKGROEP, *Geschiedenis van Evergem*, deel I, p p. 60, 63, 67, 69, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 100, 104, 105, 106, 125, 126.
16. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 106.
17. J. BETHUNE, *Cartulaire du béguinage à Gand*, 1883, charter nr 132.
18. A. DE VOS, *Het Goed ter Beken alias "Heylweghen" te Evergem*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb.6 (1954), p. 165.
19. M.J. BAUDTS, *Genealogische Nota's*, (SAGent), deel I, 1380-81, p. 108.
20. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 77.
21. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 63., illustratie nr. 35.
22. K.L. DIERICX, *Het Gends Charter-boekje*, Gent, 1821, p. 213.
23. T. DE LIMBURG STIRUM, *Cartulaire de Louis de Male*, 1898, tome I, p 269.
24. T. DE LIMBURG STIRUM, *a.w.*, tome II, p. 444.
25. A. VAN LOKEREN, *Chartes et Documents de l' abbaye de Saint Pierre à Gand*, Gent, 1968, p. 68, nr 1215.
26. T. DE LIMBURG STIRUM, *a.w.*, tome II, p. 436.
27. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 301/1 f. 9/5 (24.10.1343).
28. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 330/1, f. 2/22 (7.9.1349).
29. A.VAN WERVEKE, *Gentse Stads- en Baljuwsrekeningen (1351-1364)*, Brussel,1970, p.4.
30. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 72.
31. A. DE VOS, *Inventaris der landbouwpachten in de Gentse Jaarregisters van de Keure*, p. 14, (62) II, f° 14 dd. 27.10.1388.
32. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 104-105.
33. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 100.
34. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 301/1 f. 10v, 3, dd. 5.12.1343.
35. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 301/1, f. 41, 5, dd. 9.12.1349.
36. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 301/16, f. 16, 5, dd 15.9.1401.
37. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 301/16, f. 29, 4, dd.7.12.1401.

38. D. NICHOLAS & W. PREVENIER, *Gentse Stads- en baljuwrekeningen (1365-1376)*, p. 256, 12.
39. P. DE L'ESPINOY, *Recherche des Antiquitez et noblesse de Flandres*, p. 307.
40. M.J. BAUDTS, *Genealogische Nota's*, (SAGent), deel II, 1405-1406, p. 36.
41. J. DUMOLYN, *Staatsvorming en vorstelijke ambtenaren in het Graafschap Vlaanderen (1419-1477)*, Antwerpen, 2003, CR-rom, Prosodata, Sersanders.
42. F. DE POTTER, *Gent, van den oudsten tijd tot heden*, deel I, p. 596, deel II, p. 552.
43. L. DE HERCKENRODE, *Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne*, p. 1785.
44. M.J. BAUDTS, *Genealogische Nota's*, (SAGent), deel II, 1400-1401, p. 4; 1409-1410, p. 64.
45. F. DE POTTER, *a.w.*, deel II, p. 74-89.
46. N. BARBRY e.a., *Middeleeuws Manhattan: rijkdom in Gentse Stenen*, p. 41-43.
47. SAGent, *Regesten Jaarregisters van de Keure Gent*, 1403-1404, nr. 391.
48. A. DE VOS, *Inventaris der landbouwpachten in de Gentse Jaarregisters van de Keure*, p. 70, nr 697, II, f° 69v.
49. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 104-105.
50. SAGent, *Dulle Griet Regesten*, regest 301/16, f° 66/5, dd. 1.6.1402.
51. J. VUYLSTEKE, *Stads- en Baljuwrekeningen (1280-1336)*, 795, 13 (1331-32).
52. N. DE PAUW & J. VUYLSTEKE, *Rekeningen van de Stad Gent*, deel II, p. 544.
53. F. DE POTTER, *a.w.*, deel III, p. 322.
54. A. VAN WERVEKE, *Gentse Stads- en Baljuwsrekeningen (1351-1364)*, p.565.
55. J. BOON, *Regesten op de Jaarregisters van de Keure*, p. 731 (1357-1358).
56. J. BOON, *a.w.*, p. 880 (1409-1410).
57. L. WYNANTS, *Regesten*, nrs 335, 913, 2827, 3828, 3981, 4473.
58. Huizenonderzoek Gent: www.gent.be/zwartedoos/huizenonderzoek/Spiegel
59. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *Généalogie de la Famille Van De Woestyne*, Bruxelles, 1862, p. 9 – 12.
60. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 10.
61. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 10.
62. F. DE POTTER, *a.w.*, deel III, p. 356, 358.
63. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 10.
64. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 8, 9, 12.
65. A. VAN WERVEKE, *a.w.*, p. 423 (1358-1359).
66. P. ROGGHÉ, *Simon de Mirabello in Vlaanderen*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 9 (1958), p. 5-57.
67. P. ROGGHÉ, *De democraat Jacob Van Artevelde*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 14 (1963), p. 56-67.
68. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 11.
69. L. STOCKMAN, *De Brieven van Aalter*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 20 (1969), p. 96-156.
70. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 11.
71. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 76, 106.
72. SAGent, *Regesten Jaarregisters van de Keure Gent*, schepenzaar 1400-1401, deel II, nr 1151, dd. 14.5.1401.
73. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 76.
74. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 11.
75. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, pp. 125, 126.
76. P. DE L'ESPINOY, *a.w.*, p. 563.
77. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, p. 105.
78. A. DE VOS - WERKGROEP, *a.w.*, pp. 74, 223.
79. H. RONSE DE CRAENE, *De Studleheurs Vander Woestyne-Luck*, Vlaamse Stam, 1999, jg 35, nr. 7-8, p. 313-338. Volgens P. Vande Woestijne ontbreekt er in de

- “beursinformatie” echter een schakel, nl. die van Nicolaes die gehuwd was met Beatryce N. (zie stamtafel).
80. R. BUYCK, *500 jaar onderwijs in Kaprijke (15de – 20ste eeuw)*, in Appeltjes van het Meetjesland, jb 45 (1994), p 31-32; p 78-79.
 81. Genealogie Vande Woestijne, struik Meetjesland, in voorbereiding bij Paul Vande Woestijne, Eeklo.
 82. E. NEELEMANS, *Tijdrekenkundige naemlijst der baljuws, greffiers, tresoriers, burgemeesters en schepenen der Stede, Keure en Vrijhede van Eecloo en parochie van Lembeke*, Gent, 1865, pp. 32, 59, 60, 61, 62, 68, 70, 76, 79, 81, 82, 83, 84, 86, 89, 90, 97, 99, 109, 110, 133, 135.
 83. J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, deel III, p. 241. De auteur identificeert hier verkeerdelijk Nicolaes Vande Woestijne alias Huyssens met een andere Nicolaës Vande Woestijne die eveneens kanunnik van Sint-Donaas was en tot de tak Brugge behoort.
 83. A. DE VOS, *Inventaris der landbouwpachten in de Gentse Jaarregisters van de Keure*, p.176, nr 1862, f 93 r, dd 26.4.1499.
 85. SAGent, *Staten van Goed*, reeks 330-43/1: 1504-1505, f° 85 r.
 86. W. STEEGHERS, *Indices op de registers van Gedele*, 1512-1513, f° 113.
 87. SAGent, *Ambachtsgilden Gent*, Meerseniërs (1484-1794).
 88. E. VAN DER HALLEN, *Het Gentse Meerseniërsambacht (1350-1540)*, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde Gent, deel 31, 1977, p 97-98.
 89. H. RONSE DE CRAENE, *a.w.*, p 314.
 90. J. DUMOLYN, *a.w.*, pp. 17, 33, 34, 36, 37, 50, 54, 63, 66, 96, 104, 122, 131, 132, 141, 175, 183, 190, 192, 197, 205, 223, 230.
 91. J. DUMOLYN, *a.w.*, CR-rom, Prosodata, Gillis Vande Woestijne.
 92. L. DE HERCKENRODE, *a.w.*, p. 2144-2151.
 93. J.B. RIETSTAP, *Armorial Général*, p. 1109.
 94. WAZEMAR, *Genealogie in de Nederlanden. Historische familiewapens*, nr. 15. Internet.
 95. E. HUYS, *Geschiedenis van Geluwe*, Kortrijk, 1937 (2de uitgave), hoofdstuk 3, p. 324-335.
 96. J.H. MAES, *Het Markiezaat van Beselare*, 1965.
 97. Genealogie Vande Woestijne, tak Geluwe-Beselare: bij de auteur in voorbereiding.
 98. M. RYCKAERT, *Het Goed Ten Boomgaarde alias Van Pilkem in Ronsele*, in Appeltjes van het Meetjesland, jg 33 (1982), p 227-232; p. 244-245.
 99. S. BOSSUYT, *Rijke Stinkerds; Editie en analyse van middeleeuwse grafinscripties te Ieper (118-1566)*, thesis lic. geschiedenis, KUL, academiejaar 1999-2000, corpus 264, Internet.
 100. Genealogie Vande Woestijne, tak Oudenaarde: bij de auteur in voorbereiding.
 101. H. MEIRHAEGHE, *Genealogie Van Meirhaeghe*, Deel II, Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde, Deel 43, 2006, p. 274-279.
 102. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 42-46.
 103. F.-V. GOETHALS, *Miroir des Notabilités Nobiliaires de Belgique, des Pays-Bas et du Nord de la France*, Bruxelles, 1857, Tome II, p. 565-588.
 104. M. RYCKAERT, *a.w.*, p 230.
 105. L. DUERLO & P. JANSSENS, *Wapenboek van de Belgische Adel*, Gemeentekrediet, Brussel, 1992, p 865, nr. 4.
 106. J. STEIN D'ALTENSTEIN, *a.w.*, p. 58-60.
 107. H. MEIRHAEGHE, *a.w.*, p. 355-360.
 108. L. DUERLO & P. JANSSENS, *a.w.*, p. 866, nr. 4.1. en 4.2.
 109. J. BUNTINX, *Inventaris van het Archief van de Raad van Vlaanderen*, deel 4, nr 19140.

110. BARON STALINS, *Histoire, Généalogie et alliances des Stalins de Flandre depuis le XVIe siècle*, Gand-Paris, 1945, deel II, p. 154, 196.
111. J. DECAVELE, *Poorters en Buitenpoorters van Gent, 1477-1492, 1542-1796*, Gent, Stadsarchief, 1986.
112. A. IWEINS D'EECKHOUTTE, *Rooborst, ses seigneuries, ses seigneurs*, Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde, Deel 25, 1923, p. 79-82.
113. A. MARTENS, *Het klooster en de zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke*, LandvanNevele, http://home.scarlet.be/~lvnevele/klooster/klooster_inhoud.htm
114. A. MARTENS, *De Philomenakapel te Hansbeke*, in Appeltjes van het Meetjesland, jg 49 (1998), p. 149-179.

Uit de Grote Oorlog

DE FRONTBLAADJES "URSEL BOVENAL" EN "VRIENDEN ONDEREEN"

Jozef VANDEVEIRE

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Gaston Rombaut uit Ursel brancardier aan het IJzerfront. Zo nu en dan kwam hij een paar Urselse soldaten tegen en praatte met hen over Jan, Pier en Klaas en over hun gezin thuis, hoe het daar wel zou zijn in hun dorp. Hij stelde vast dat er een grote behoefte was om elkaar eens te ontmoeten en zeker om schriftelijk contact te houden en noteerde hun adres. Het spreekt vanzelf dat een dergelijke behoefte ook bestond bij veel andere militairen in het Belgisch Leger. In tegenstelling tot de Fransen en de Engelsen zaten de Belgische soldaten aan het front in ongewone omstandigheden: ver van huis. Ze hadden nooit direct contact met de heimat, ook geen mogelijkheid hun verlof in de huiselijke kring door te brengen. Niet te verwonderen dat ze in de IJzervlakte vereenzaamden en met anderen uit dezelfde plaats of streek contact wilden hebben. Er werden dan ook al gauw vergaderingen belegd en frontblaadjes uitgegeven, waarvan de tekst uiteraard door de militaire overheid moest goedgekeurd worden en eventueel ook gecensureerd werd.

1. URSEL BOVENAL

Voor Ursel kwam er een eerste teken van leven, toen in de "*Stem uit België*", een blad dat in Engeland werd gedrukt en aan het Belgisch front verspreid, een artikeltje werd opgenomen met een oproep tot de Urselse soldaten. Enige weken later, toen Gaston al een aantal adressen had verzameld, zond hij aan de Urselse makkers een brief - het EERSTE nummer van *Ursel bovenal* - die als volgt luidde:

AAN MIJN URSELSCHE DORPSGENOOTEN

Rond Nieuwjaar hebben we een lijst van een tachtig Urselsche soldaten - slechts van eenigen kenden we 't juist adres - in de "Stem uit België" laten verschijnen. Eenigen onder u hebben dat gezien. Van links en rechts kwam er ons een briefken toe, waarin tevredenheid werd uitge-

drukt. Dat zette ons aan nog meer te doen voor onze Urselsche strijders; we wilden aan elk een lijst bezorgen waarop de adressen van al onze dorpsgenooten in 't leger. Hoe dikwijls gebeurt het niet dat we onze goede kennissen zouden bezoeken of hun een briefje schrijven, moesten we hun adres kennen? 't Doet immers zoo'n deugd eens bij vrienden van de streek te zijn of een woordje met hen te praten per brief.

Door de welwillende medewerking van onzen heer Dokter Van Den Heuvel hebben we een nogal volledige lijst kunnen opmaken. Nochtans staan er op de lijst nog jongens waarvan we 't juist adres missen, soms zelfs alle adres. Zoo iemand onder u het kent, verzoeken we hem beleefd het ons te bezorgen.

7

Mogen we hier nog een woordje bijvoegen? 't Is oorlog! hooren we dikwijls zeggen en daarmee wordt bedoeld: alles is toegelaten nu. Vloeken, drinken, stelen, slechte klap, enz. 't is geen kwaad meer, zeggen ze. 's Zondags de mis verzuimen, zijn paaschplicht niet volbrengen, allemaal geen kwaad meer, beweren ze: 't Is oorlog!

Jongens die dat meenen, zijn leelijk op den dool. Dit alles is kwaad zoowel in tijd van oorlog als in tijd van vrede. Wij, soldaten van Ursel, we zullen toonen dat we beter weten en dat we een goede, christelijke opvoeding ontvangen hebben van onze brave Ouders, Meesters en Priesters. We zullen altijd, nu zoowel als vroeger, naar de zondagmis gaan en al wat kwaad is vermijden. Den 8^{en} April is 't Paschen. Rond dezen tijd zullen we te biechten en te communie gaan om aan onzen paaschplicht te voldoen.

Laten we ons best doen om ons na den oorlog aan onze liefdevolle ouders, aan onze beminde vrouw en dierbare kinders terug te geven zooals wij hen verlaten hebben, opdat zij ons met fierheid terug in hun aangenaam midden mogen ontvangen. Van Ursel weten we geen nieuws. Tot in Maart 1916 ontving Maurits De Pauw geregeld nieuws. Toen ging alles nog wel.

Zoo iemand onder u nieuws heeft, hij mag het altijd zenden aan

Rombaut, Gaston
Brancardier C 131 1^e Cie

Daarop volgt dan een (onvolledige) lijst met Urselse militairen. De fouten in de spelling van enkele familienamen heb ik zoveel mogelijk gecorrigeerd en de namen zijn alfabetisch geordend. Het militaire adres heb ik weggelaten.

1. Almey August (in Gravelines)	10. Buysse Pierre
2. Banckaert Emiel (in Duitsland)	11. Claeys Alfons (in Frankrijk)
3. Baute August	12. Claeys Cesar
4. Beirnaert Octaaf	13. Cornelis Gustaaf
5. Blondia Adiel	14. Cornelis Maurice
6. Bolle Henri	15. Crappé Raymond
7. Braet Almé (gesneuveld in de slag bij Hofstade)	16. Cuypers August
8. Braet Arsène	17. De Baets Ad. (gesneuveld in de slag bij Hofstade)
9. Brandt Cyrille (overleden)	18. De Baets Leo

19. De Brauwer Edmond
20. De Decker Ernest (in Holland)
21. De Groote Victor
(Elsendamme - baden)
22. De Keyser Emiel (in Holland)
23. De Lodder Raymond
24. De Meyer Kamiel (De Panne -
krijgsbaden)
25. De Muer Alfons
26. De Muer August
27. De Muer Henri
28. De Neve August
29. De Pauw Maurice (korporaal)
30. De Prez Edward
31. De Prez Emiel
32. De Rijcke Emiel
33. De Schrijver Georges
34. De Schrijver Remi
35. De Vlieghe Petrus (Abattoir)
36. De Vuyst Theophiel
37. Fiers René
38. Focke René (overleden)
39. Gaudissabois Raymond
40. Gillis Juul
41. Gillis Maurice
42. Goethals Juul (in Duitsland)
43. Goethals Em.
44. Goethals Kam. (Granville)
45. Goethals Firmin
46. Goossens Theophiel (Oceaan -
De Panne)
47. Goossens Cyriel (Veurne -
IJzerweg)
48. Goossens René
49. Goossens Kamiel (Frankrijk)
50. Lammens Gust (gestorven aan
tyfus in Saint-Pol-sur-Mer)
51. Lammens Theophiel
52. Leeuwens Th.
53. Lekens Kamiel (Holland)
54. Lekens Theofiel
55. Leuntjens Emiel
56. Leuntjens Alfons (Frankrijk)
57. Lips Achiel (R.G.B.-Hospitaal
Margate, Engeland)
58. Lips Raymond (Duitsland)
59. Lootens Achille
60. Lootens Maurice (werkers?)
61. Maenhaut Alfons (korporaal)
62. Maes Victor (veldgeschut)
63. Maeyens Alfons (gesneuveld in
Halen)
64. Maeyens Achiel
65. Mattheeuws Edmond
66. Miel Emiel (Holland)
67. Miel René (Holland)
68. Miel Kamiel (Holland)
69. Mortier Achiel
70. Mortier René (Kamp van Auvours)
71. Mortier Juul
72. Mortier Alfons
73. Mortier Em. (Holland)
74. Mouton Edward (overleden
dec.1916, begraven in Adinkerke)
75. Neiryck Paul
76. Neyrinck Adolf
77. Piers Emiel (Duitsland)
78. Pieters Leon
79. Potteboom Raymond
(lees: Notteboom)
80. Potteboom Edmond (id.)
81. Potteboom Juul (id.)
82. Roelandts René
83. Roelandts Raymond
84. Roels Edm. (vervoercorps)
85. Rombaut Clement
86. Rombaut Gaston (brancardier)
87. Rombaut Juul (veldgeschut)
88. Ronse Kamiel (Ecole belge
d'aviation, Etampes)
89. Saelens Juul
90. Scheirens Raymond
91. Slock Kamiel
92. Slock August
93. Standaert Juul
94. Timmermans Kamiel
(poederfabriek Granville)
95. Van Campe Carolus
96. Van Cleemput Raymond
(Frankrijk)
97. Van Cleemput René (werkers)
98. Van Cleemput Cyriel
99. Van den Berghe Alfons
(détachement de garde)
100. Van den Bossche Raymond
(gesneuveld te Steenstrate 1915)
101. Van den Bossche Edmond
102. Van den Bossche Achiel

103. Van den Bossche Edmond
(Frankrijk)	114. Vermeire Alfons (barak 29, Zeist,
Holland)
104. Van Den Heuvel Maurice (dokter)	115. Versmesse Theophiel (Zeist,
Holland)
105. Van Deynse Kamiel	116. Vervynckt Constant
106. Van Houcke Hector	117. Versmesse Juul
107. Van Renterghem Achiël (Holland)	118. Vyncke Henri
108. Van Renterghem Kamiel	119. Vyncke August (Holland)
109. Van Ryckeghem Th. (Granville)	120. Vyncke Joseph
110. Verhelst Maurice	121. Wille Emiel
111. Verhelst René	122. Wille Juul
112. Verheye Petrus (werkers)	123. Wille Raymond
113. Vermeire Frans (krijgsbakkerij)	

7

Veel nieuws bevat dit eerste - niet gedateerde - nummer nog niet. Het is eerder een oproep tot alle Urselaars aan en achter het front om zich bekend te maken. Verscheidene dorpsgenoten zijn in Nederland terechtgekomen en er geïnterneerd, nadat ze noodgedwongen de grens waren overgestoken om niet in Duitse handen te vallen. Enkel zittingen in Frankrijk of Engeland. Ook de namen van de gestorven soldaten (gesneuveld of aan een ziekte overleden) figureren in deze lijst. Verder bevat het blaadje ook een sterke aansporing om zich waardig te gedragen en zich niet te laten 'verbeesten'.

Ook het TWEEDE nummer van *Ursel bovenal* is niet gedateerd, maar moet in het late voorjaar van 1917 geschreven zijn. De tekst verwijst immers naar de Urselse zomerkermis in juni. Een paar fragmenten:

Zoete herinneringen

Rond dezen tijd van 't jaar was het toch zoo aangenaam te Ursel voor ons allen, nietwaar? Het grootste veldwerk was gedaan, en met welgevallen mochten we neerzien op den frisschen groei der vruchten en met fierheid wandelden we in ons hoven en velden, die er toch zoo net bewerkt lagen, dank [zij] de naarstigheid onzer Urselsche bevolking. Wat meer is, de kermis stond voor de deur en iedereen was in de weer om zijn doeringsken in orde te brengen. Op Kermis-Maandag werd de familie uitgenoodigd en 't was al leute rondom ons. Jong en oud, klein en groot, ieder een genoot van 't zonnig leven. Dit jaar valt de kermis op Zondag 10^{den} Juni. En dan verder de schoone zondagsche achternoenen, als wij naar de bollingen gingen, naar 't gaaischieten, enz. Zuchtend zeggen we tot ons zelve: O Mocht die goede oude tijd weldra terugkeeren! Hoe gelukkig zouden we weer zijn! Laat ons geduld en moed hebben, liefste dorpsgenooten, deze droeve tijden zullen toch niet blijven duren, nietwaar? Laat ons verstandig zijn en klagen we niet, want hierdoor wordt ons leven en dit onzer vrienden nog lastiger. Te meer klagen en helpt toch niet, nietwaar?

Daarop volgt weer een aansporing om zich behoorlijk te gedragen. Verder komt er in dit nummer voor het eerst een nieuwsrubriek.

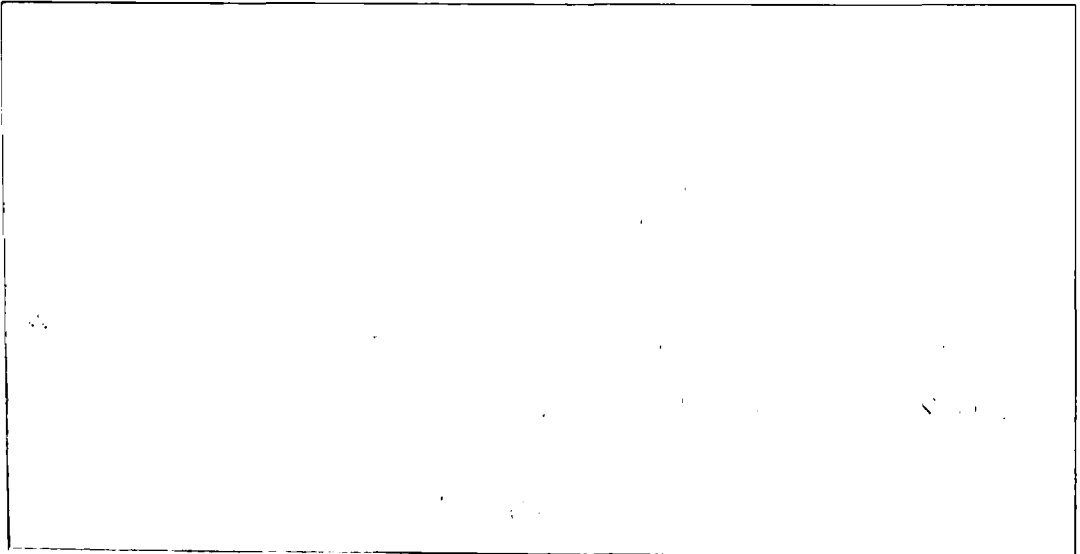
Vriendennieuws

1. Achiel Van Renterghem, die in Holland geïnterneerd is, heeft van Ursel een briefken ontvangen, geschreven in Februari 1917. Zijn Ouders laten er in weten dat het op de parochie nog steeds opperbest gaat.
2. Onze dappere vriend Firmin Goethals van 't 24ste werd onlangs veree-remerkt met de militaire medalie van 2de klasse en het oorlogskruis. Van harte proficiat, Firmin, van al uwe strijdende dorpsgenooten.
3. De schoonbroeder van Alfons Claeys, Henri De Bouvre van Zomergem, is onlangs in het hospitaal "Cabour" overleden.
4. De goede Moeder van onzen vriend René Buysse is te Ursel overleden. Vergeten we deze twee afgestorvenen niet in onze gebeden.
5. De gezondheid van Theophiel Goossens is opperbest. Hij verblijft nog in 't hospitaal van De Panne. Hij vreest dat zijn duim en zijn twee eerste vingers van de linkerhand lam zullen blijven.
6. Raymond De Lodder leert te Port-Villes den schoenmakersstiel.
7. Alfons Leuntjens is gereformeerd. Zijn adres is: S.M.B.A. Martin (Manche). Hij is daar ook getrouwd.

Vervolgens nog een aantal kleine berichten, o.a. een aansporing om het Vlaamsch katholiek blad "Belgische Standaard" te lezen, en een aantal adresveranderingen.

Het DERDE nummer - nog altijd niet gedateerd - begint met een nogal uitvoerig artikel over *plicht*. Aanleiding is een sfeer van ontmoediging, omdat de oorlog zo lang duurt, terwijl iedereen thuis broodnodig is bij zijn ouders, zijn vrouw en kinderen. Maar ons land en onze vrijheid zijn in gevaar en het is onze plicht te volharden. En verder:

Wat het nieuws uit de streek aangaat, iedereen weet dat het moeilijk, bijna onmogelijk is, nog een brief te ontvangen, alhoewel er nog middel

is naar huis te schrijven op eenige adressen die zullen medegedeeld worden. Maar moest het dan zijn dat wij niets meer ontvangen, dat mag geen reden zijn om onze dierbare familieleden, die dag en nacht met ons bezig zijn, te vergeten.

Het NIEUWS in dit nummer gaat weer over Urselaars die aan het front of elders iets bijzonders hebben meegemaakt.

- 1. Alfons Claeys heeft zijn been gebroken en ligt in 't gasthuis te Bourbourg (Frankrijk).*
- 2. Alfons Leuntjens is vereeremerkt met de militaire medalie 2e klassé en 't oorlogskruis. Hij woont nu te Neufbourg-par-Mortain (Manche).*
- 3. Clement Rombaut is over een jaar omtrent te Boesinghe gekwetst geweest door een kogel in de linkerhand. Hij is gebrekkelijk. Hij doet dienst in 't magazijn der 1e D.C. te Bourbourg.*
- 4. Heer Dr Vanden Heuvel heeft den 20^{en} Juli een kaart ontvangen uit Holland, van Dr Maeyens, verzonden den 10^{en} Juli, en meldende: te Ursel, alles betrekkelijk goed.*

Daarop volgen dan een aantal adressen om naar huis te schrijven via het Belgische Rode Kruis in Calais of in Den Haag, de Post der Geallieerden in Baarle-Hertog (dat niet bezet was), het adres van een zekere de Dorlodot in Folkestone en adressen in Londen, Den Haag en Rotterdam. Uiteraard mocht in die briefwisseling niets vermeld worden over het front en alles wat met het leger te maken had.

Het VIERDE nummer is gedateerd op 3 september 1917 en begint alweer met een aansporing om zich waardig te gedragen, al blijkt dat aan het front niet altijd gemakkelijk. Gedurig rondom ons wordt hier gevloekt en getierd als bezetenen, schrijft iemand. Maar Gaston Rombaut dringt erop aan daar niet aan mee te doen. De rubriek NIEUWSJES bevat een paar berichten van thuis.

- 1. Op 23sten Juli heeft Achiël Van Renterghem een brief gekregen van Ursel. Op onze parochie werden al de boomen afgekapt en de bosschen uitgerooid. Alles is er plat. Er zijn omtrent 500 mensen die maanden en maanden reeds moeten werken voor de Duitschers. Alleman wordt aan 't werk gezet.*
- 2. Onze dorpsgenoot, Alfons Claeys, is nu in 't hospitaal "Bonsecours", zaal 22. Hij gaat op krukken. Theofiel Goossens is daar ook in zaal 16.*
- 3. Vriend Theofiel De Vuyst heeft het sleuris gehad. Hij is te Dieppe... Nu is hij aan de beterhand.*
- 4. Iedereen drukt zijn tevredenheid uit over ons blaadje. Zelfs ons geburen - Knesselare, Zomergem, enz. - vragen er ook naar.*
- 5. Onze goede Alfons Maenhaut heeft vernomen dat z'n broer Theodoor een tweede kind gekregen heeft.*
- 6. Drie zonen van onzen hooggeachten oud-hoofdonderwijzer, Petrus Van Lantschoot, zijn ook in 't leger. Arnold is Aalmoezenier bij de cyclisten in*

een divisie cavalerie, en z'n twee broers, Herman en Wilfried, zijn bij hem als cyclist.

7. Jozef Buyse van Knesselare, die door velen onder U gekend is, werd den 27sten October 1914 gewond in den slag van den IJzer. Hij is in achteruitdienst gesteld en is den 4^{den} Januari 1917 getrouwd met een jufvrouw van Wyngene. Hij woont te Parijs.
8. Vriend Emiel Vanden Bossche is wederom "apte" verklaard om naar 't front te komen, doch nu komt hij af als kanonnier ...
9. We hebben tegenwoordig twee "chaufeurs" onder ons Urselaars, weer Ge 't al? Juul en René Buysse.

Laat ons onze dierbare gesneuvelde dorpsgenooten niet vergeten in onze gebeden! Aimé Braet, Cyriel Brandt, Adolf De Baets, René Focke, Gust Lammens, Alfons Maeyens, Eduard Mouton, Raymond Van den Bossche. Al namen die we nooit uit ons geheugen mogen wisschen. ...

Het VIJFDE nummer verschijnt op 11 november 1917 en roept alweer de herinnering op aan de vreedestijd, vooral aan de herfst op het platteland, als het werk op het veld bijna voorbij is, als Allerheiligen en Allerzielen met hun bijzonder ceremonieel de mensen tot inkeer en nadenken stemmen, als de winter nadert.

Drie jaren reeds, dierbare Strijdmakkers, zijn wij door den vreeselijken oorlog van onze Familie en ons Geboortedorp gescheiden. Drie jaren dat wij geene regelmatige tijding, bijna geen briefken van onze Geliefden meer ontvangen. Niettegenstaande dat, doet het soms goed ons leven en streven uit vreedestijd te herinneren.

Met dezen tijd van 't jaar was 't bijzonderste werk omtrent gedaan op den akker. Reeds lang was 't grootste deel der stroovruchten opeengestapeld in de schuren en stonden de overige in schoone schelven netjes gedekt. De aardappelenvoorraad lag in de kelders weggelegd en de beeten in lange graven geschikt. Het grootste deel van 't land in bedden gelegd, lag bezaaid met koren en was zoo netjes opgekuischt. Een ander deel van den akker was bekleed met dikke rapen. En wij allen, christene Urselsche menschen, zorgden voor onze teergeliefde Ouders en Familie, voor Vrouw en kindertjes.

Geliefde Dorpsgenooten, denkt Gij soms aan die vroegere tijden? Toen waren wij gelukkig en volbrachten in den grootsten eenvoud en met vaste overtuiging onze plichten van ware katholiek en goede burger. En nu? Benevens navolgenswaardige voorbeelden zien wij rondom ons ook veel dat ontsticht....

En weer is er een oproep om zich niet te laten meesleuren door al de negatieve aspecten van het soldatenleven in een oorlog die ontmenselijkt. Daarop volgen dan weer de NIEUWSJES van het thuisfront.

1. Een vriend kreeg een brief van huils gedagteekend 3-8-17. Toen waren er veel Duitschers op hun hof. Ze schrijven dat ze minder beesten heb-

- ben, maar meer geld in kas. Twee zijner Onkels, een tante en schoon-zuster [zijn] overleden.
2. Volgens een brief gedagteekend 19-9-17 nemen de Duitschers de jonge Urselsche mannen mee naar Duitschland. Zelfs zouden er jonge vrouwen weg zijn. Raymond De Pré is bijna zeker in Duitschland.
 3. Uit goede bron weten we dat er uit Oostende veel vluchtelingen te Ursel aangekomen zijn, toen men begon te spreken van offensief in de Vlaanders.
 4. Volgens 't schijnt zijn de volgende parochianen overleden: Alfons Baute, August Gillis uit de Brugstrate, Vrouw August Gijsselbrecht en z'n zoon Henri (Hansbeke), Amandus Hautekeete, Oscar Baute van 't Keigat, onder den tram verongelukt, Henri Looten en z'n vrouw en Charles Van de Velde. Wij bevelen hunne ziel in uwe gebeden.
 5. Het kleinste kindje van Theodoor Maenhaut is overleden.
 6. Onze vriend Kamiel Timmermen laat me nu weten dat hij z'n vrouw verloor in 't eerste van den oorlog. Kamiel is barbier in z'n compagnie en heeft veel werk.
 7. Alfons Leuntjens schrijft duidelijk met z'n linkerhand. Zijn rechterhand is lam. Zijn vrouw en z'n kind zijn frisch en gezond.

Het ZESDE nummer is op 5 december 1917 gedateerd. Geen woord over Sinterklaas, maar wel al bij voorbaat een lange nieuwjaarswens met commentaar.

"Een gelukkig en zalig Nieuwjaar!" Eenvoudige wensch, gelijk wij het van kindsgebeente af geleerd hebben van onze duurzame Ouders; maar nochtans veel beduidend omdat hij in zich alles omvat ... Mochtet gij op het front gespaard blijven in de menigvuldige gevaren waaraan gij zijt blootgesteld, maar waarin gij u zoo dapper en zoo koen weet te gedragen. 't Is algemeen gekend: de Urselaars zijn geen kloppers ... Mochtet gij bijzonderlijk gespaard blijven voor de gevaren van het achterfront, die niet minder talrijk zijn en veel noodlottiger omdat ze niet gevlucht worden gelijk de eerste Is dat zeggen dat gij geen plezier moogt maken of op geen verlof moogt gaan? Neen, zulle, beste Makkers, in 't geheel niet; wel integendeel. Er moet soms een keer een stevige pint gedronken worden

De NIEUWSJES zijn deze keer beperkt.

1. Uit goede bron weten we dat Pier Lips nog altijd schoenen maakt in zijn zelfde huis; dat het nu 15 fr. kost om zolen te leggen; dat het leder bijna niet te koop is; dat Juul en Maurits Lips in de bosschen werken en er goed geld verdienen; dat Maria Lips en haar kind het goed stellen. Geen armoede op Ursel, maar men is op rantsoen gesteld. Alles is een beetje duurder dan vroeger, gelijk overal.
2. Miel De Keyser en Piet De Vijver [?] zouden te Eede (Holland) getrouwd zijn. Jozef Lomme zou getrouwd zijn met W^o Marie Claeys.
3. Wie weet het juiste adres van

Nummer ZEVEN is weer niet gedateerd, maar is waarschijnlijk in januari van 1918 geschreven. Het bevat een brief van een Ursels soldaat die bedankt voor "Ursel bovenal" en een antwoord op een andere brief, waarin iemand zegt niet te kunnen begrijpen dat God de oorlog niet verhindert, als Hij een God van Vrede is. In de NIEUWSJES een paar praktische tips: wie niet weet waar hij zijn verlof kan doorbrengen en niet bang is om te werken, kan zijn naam opgeven en krijgt het adres van een Belgische boer in Frankrijk die hulpkrachten goed kan gebruiken. En soldaten die al drie jaar geen verlof hebben gekregen, mogen op kosten van de Koning naar Parijs. Jozef Buysse is op zondag 16 december 1917 vader geworden van een flinke zoon. De (leger)adressen van Urselse militairen worden gevraagd. Dan volgt nog een lijst met Urselaars die in het buitenland verblijven, nl. in Duitsland, Nederland, Engeland en Frankrijk.

Ten slotte nog een droevig bericht: *Daarjuist verneem ik den dood van onzen goeden Juul Gillis. Hij werd getroffen door een torpille uit een vlieg-machien den 3^{en} Januari 1918 te Oostvleteren. Te Westvleteren ligt hij begraven.*

Van dit nummer bestaan er twee versies in verschillend formaat.

Het ACHTSTE nummer draagt als datum 25 februari 1918, maar loopt al vooruit op de lente, want het begint met een paaswens. Weer wordt herinnerd aan de toestand in vrede-stijf:

Voor de 4de maal moeten wij dezen blijden hoogdag doorbrengen in 't brutale geweld van den oorlog. Het schoonste der feesten brengt ons nog-maals dieperen weemoed en treuriger denken aan de heerlijke vreugden van weleer... De doening-skes stonden er fier te pronken, de velden begonnen heerlijk te groenen...

Deze keer wat meer NIEUWSJES:

1. Onze hooggeachte dorpsgenoot, René De Pauw, missionaris in de Philippijnen (ten O. van Azia) laat geregeld nieuws weten aan zijn broeder Maurits. Laatst schreef hij: "Niettegenstaande er maar weinig Paters zijn om te werken aan 't geluk der inboorlingen, toch zijn de Missiën bloeiend! De rijstogst was er goed gelukt, hetgeen hun goed zal van pas komen, daar zij ginder ook den druk van den oorlog gevoelen".
2. 't Schijnt dat Mr Benjamin Van Lierde goesting heeft om Ursel te verlaten tot het einde van den oorlog, gezien de groote onaangenaamheden, waaraan zij daar blootgesteld zijn. Doch het is niet zeker!
3. Onze vriend Alfons Claeys is onbekwaam (inapte) verklaard voor allen dienst, tengevolge van de wonde aan zijn zijde. Hij is planton van de boekerij te Avekapelle.
4. Gedekoreerd: Onze moedige Vriend, Gustaaf De Foore, is gedekoreerd met het oorlogskruis. Een hartelijken proficiat van ons allen. Mochtet Ge weldra met dat welverdiend eereleken op de borst, ons dierbaar Ursel binnensappen!

5. *Alfons Maenhaut is een weinig ontsteld geweest. Begin Februari was hij nog in het hospitaal te Porte-Gravelines, Zaal 62. Dat hij zich spoedig herstelle!*
6. *Droeve mare: Juffrouw Lampaert zou overleden zijn. Een gebed a.u.b. voor die groote Urselsche Weldoenster. De Heer beloone haar in den hemel!*
7. *Gesneweld: M. Armand Olivier, te Ursel geboren, doch sedert verschillende jaren te Lootenhulle wonende, is niet meer. Einde Januari of begin Februari, werd die brave kristelijke jongen door de vijandelijke gassen verstikt. Waarschijnlijk begraven te Oeren. Vergeten wij hem niet in onze gebeden!*

Daarop volgt dan een In Memoriam voor Juulke Gillis en de mededeling dat Edmond De Brouwer een omhaling zal doen bij de Urselse dorpsgenoten om twee grafkruisjes te kopen, een voor Edward Mouton en een voor Juul Gillis. Dr. Van den Heuvel zal ervoor zorgen dat ze op hun graf geplaatst worden.

2. VRIENDEN ONDEREEN

Er komt geen negende nummer van *Ursel bovenal*. De soldaten uit de buurgemeenten Knesselare en Oostwinkel wilden ook het blaadje krijgen en dus werd de naam veranderd. Het EERSTE nummer van *Vrienden ondereen* verschijnt op 27 april 1918 en begint als volgt:

Aan de soldaten van Knesselare

Velen uwer zullen voorzeker verwonderd en wellicht verheugd opzien bij het ontvangen van dit bladje. Het zoo bloeiend gazetje "*Ursel bovenal*", dat sinds maanden aan de Urselsche soldaten nieuws en wetenswaardigheden aanbracht, zal voortaan ook hetzelfde doen voor de Knesselaarsche. Onnoodig te zeggen hoe zulks in oorlogstijd zal welkom zijn; dat zullen onze Urselsche vrienden bij ondervinding reeds weten. Niet dat er veel nieuws toekomt uit ons dierbaar Knesselare, wel integendeel, doch als iedereen het zijne bijbrengt, zullen we toch van iets weten en zullen de talrijke soldaten van ons dorp met elkaar in nauwer betrekking zijn. Daarom verhopende wij dat iedereen zijn beste zal doen om ons alle nieuws te bezorgen over Knesselare en ook over onze makkers, die gekwetst werden, gedekoreerd, enz. Vooral zouden we graag de namen en de begraafplaats weten der gesneuvelde Knesselaarsche soldaten, opdat we er u binnenkort een lijst van bezorgen en uitzien of er geen middel ware om er een doodsbeeldeke voor te maken en een zerkje op hun graf te plaatsen, zooals het ook bij de soldaten van Ursel, Oedelem, enz. geschiedt. Vrienden van Knesselaere, we rekenen op uwe medewerking en hopen dat ons gazetje U allen zal welkom zijn. Alle inlichtingen en adressen van Knesselaarsche dienen gestuurd te worden aan den E.H. Hilaire Rodts, Brankardier - Z 312 - 10 K^{le}.

Aan de soldaten van Oostwinkel

De jongens van Oostwinkel ook zullen het bladje ontvangen. We hopen dat het hun ook welkom zal zijn. De Oostwinkelsche mogen alle nieuws zenden aan den heer August Musschoot - Z 236 - 6 K^{ie}.

In een volgende artikeltje roept Jozef Buysse iedereen op om zijn plicht te doen, *opdat gij eens fier en vrij, 't hoofd omhoog, den geboortegrond moget betreden die, laat ons hopen, misschien eerder dan wij wel denken, zal gezuiverd worden van 't ongenoodigde, schaamteloze ras ... ons houdende aan de leuze van de fanfarenmaatschappij van Knesselare: Willen is kunnen.*

De NIEUWSJES zijn in dit nummer uitvoeriger geworden en verdeeld over de drie gemeenten. In verband met URSEL wordt gemeld dat Edmond De Brouwer een *schoon sommeke* heeft bijeengekregen voor de twee Heldenhuldezerkjes en doodsprentjes van de twee gesneuvelde Urselaars. Tevens wordt meegedeeld dat men zich aan het station in Adinkerke kan laten fotograferen (elke zondag om 14 uur). *Ieder portret kost 25 centiemen.* E.H. Arnold Van Lantschoot (aalmoezenier) is krijgsgevangen genomen op 18 maart 1918. Half februari is Emiel Wille naar het hospitaal in Port-Gravelines gebracht. Armand Olivier is begraven tussen De Panne en Adinkerke. Hector Van Parijs heeft een soort *fleuris* en ligt in het Cabourhospitaal. René De Keyser en Achiël Vanden Bossche zijn gesneuveld. Ten slotte is uit Ursel het bericht gekomen dat pastoor E.H. Gustaaf Roegiers aldaar op 1 januari 1918 overleden is en dat op 23 december 1917 E.H. Julien Roegiers, pastoor in Bellem, is gestorven. Wat KNESSELARE betreft, is er ook al droevig nieuws. Jeroom Boekaert en Theophiel De Baets zijn op 20 maart 1918 krijgsgevangen genomen en Alfons De Spieghelaere is gesneuveld en in Hoogstade begraven. Van OOSTWINKEL is er rustig nieuws. De burgemeester woont in de Kapellestraat in Sluis (Zeeuws-Vlaanderen) en gendarme Jan Geirnaert is bediende in Baarle-Hertog. Gesneuvelden: Edward Roegiers is in Reninge begraven, Juul de Vusser in Oeren.

VRIENDEN ONDEREEN

URSEL — KNESSELARE — OOSTWINKEL — BELLEM
ZOMERGEM — ADEGEM — RONSELE — AALTER

Het **TWEDE** nummer van *Vrienden onderen* (gedateerd 29 juni 1918) is niet meer gestencild, maar gedrukt bij Alexis De Carne in Stavele. Het wordt nu ook bezorgd aan soldaten uit Ursel, Knesselare, Oostwinkel, Bellem, Zomergem, Adegem, Ronsele en Aalter. Behalve een inleidend artikel (Christelijke gedachten) bevat het ook een herdenkingstekst over de Urselse pastoor Gustaaf Roegiers, die op 1 januari 1918 overleden was. De rest van het blaadje (blz. 3 en 4) drukken we hierbij af.

Aalter, Adegem, Bellem, Zomergem en Ronsele.

Voortaan zullen de jongens van A. A. B. Z. en R. ook het bladje ontvangen van de streek. Zoo zal ons volkske ook wat meer van elkaar afweten, want tot nu toe, zijn wij veel ten achter bij de andere gewesten van «Bezet België» en dat mag niet, nietwaar? In de vereeniging ligt de kracht. Eendracht maakt macht. We moeten aan elkaar verkleef zijn gelijk broeders. Malkaar aanwakkeren om ons gereed te maken tot het werk dat we na den oorlog zullen verrichten. Van onze streek moeten we één der bloeienste maken van gansch België. En dat kunnen we! Daarvoor zijn wij de mannen! Van nu af dan, er aan gedacht!

Iedereen zorge er voor, zijn lichaam zoo gezond mogelijk te houden. Past op voor den drank.

Hebben we vooral een schrik van het naar-huis-keeren met de geslachtsziekte. Ten tweede, verijken we onzen geest met nuttige kennissen. Zijt ge van plan het edel landbouwbedrijf voort te doen, leest er boeken over, zijt ge stielman, tracht er u in te bekwamen, bereidt u voor den handel, leert de talen, bestudeert het boekhouden, de aardrijkskunde. In één woord ontwikkeld u. Boeken kunt ge bekomen in Veurne, bij Z. E. H. Delbaere, bestuurder S. K. V. H. Collegie, mits ééne enkele storting van 2, 50 fr. Vraagde eene kataloog. En ten laatste blijft Godsdienstig. Als we met zulke mannen in ons dierbaar «Meetjesland» terugkomen, dan mogen we met betrouwen de toekomst inzien.

Die adressen kent van Bellemsche soldaten, hij sture ze aan Mr Raymont De Vliegheer, Z. 82 — 10^e K^{le}.

Voor Zomergem: Petrus De Wispelaere — Z. 274 — I. C. M. A.

Voor Ronsele: Camiel Barbier — Z. 122 — 9^e K^{le},

Voor Aalter: Thys Louis Z. 76 C. A. V.

Voor Adegem: Alois Savat — Z 140 C. A.

URSEL Theofiel Goossens verblijft in Le Havre, leert er den stiel van hovenier en gaat alle dagen naar school om fransch en vlaamsch te leeren.

2. Henri Vyncke schrijft dat hij in een aanval te Merckem — April laatst — een Duitschen officier heeft gekwetst en hem gevangen in onze liniën heeft gebracht, Ursel is nog een beetje daar, hé?

3. Kamiel Goo's's heeft eene kaart en een portret ontvangen van onzen vriend Juul Goethals (8e linie Soltau Z. 3012 Barak 5/2 Pr Hannover Deutschland.) Alhoewel vermagerd, is Juul frisch en gezond zoo 't schijnt.

4. Onze vriend, Edmond de Brouwer, is den 10 Mei naar 't hospitaal — Porte-Gravelines zaal 17 Kales. vertrokken. Hij heeft zijn voet verstuikt.

5 Het feest van H. Medardus, patroon onzer parochie, valt op zaterdag 8 Juni, dus is het den 9^{en} kermis te Ursel.

6 'k Heb nieuws gevraagd aan 't ministerie over Adolf De Baets René Focke, Aimé Braet en Aug. Lammens. Ziehier 't antwoord: Adolf de Baets gesneuveld te Semst den 12 Sept. 1914, René Focke, gestorven te Lyon, den 6 Maart 1916. Aimé Braet, gesneuveld in Aug. 1914 begraven te Kessel-Loo. Lammens Aug. gestorven te Rosendaël (Duinkerke) den 18 Dec. 1914 en er begraven.

7. Weeral is de dood, met haar snijdend oorlogszeisen in onze rangen komen maaïen en onzen beminden dorpsgenoot, Achiel Lootens, neergeveld. Hij stierf in 't hospitaal Cabour (Adinkerke) den 11 Mei en werd begraven op 't kriegskerkhof tusschen Adinkerke en de Panne. Weest zijne ziel indachtig.

8. Onze geachte dorpsgenoot Amaat De Pauw, zal waarschijnlijk priester gewijd zijn te Gent op Zaterdag 25 Mei. Een zegen voor de geëerde familie De Pauw, alsook voor gansch ons dorp. Onze heilwenschen aan onzen besten Maurits.

KNESSELARE: 1. Gustaaf Verwilt, die in Holland zit en er nu getrouwd is, liet weten aan Hector Moret, dat zijne familie het in Knesselare steeds goed stelt. De Moeder en de vrouw van Petrus Mouton, den hovenier, zijn overleden.

2. Gustaaf Martens (vaart) ontving een brief van zijn broeder uit Duitschland. Thuis ging nog alles goed; de eetwaren zijn heel duur, maar men komt er toch.

3 Octaaf Scheyvinck werd verleden maand nog al erg gekweld. Leopold Buyse ligt in het hospitaal van Rouaan met den vijf aan den duim.

4. Wij hebben een zerk besteld voor het graf van Alfons Spieghele, op 't kerkhof van Hoogstade begraven.

Dat allen, die iets kunnen geven tot versiering der graven onzer gesneuvelden makkers, van nu af hunne bijdrage sturen of geven aan mij of aan Oscar De Vos Z. 104—3 K^{ie}. Daar de grafzerken nu 50 fr. kosten in plaats van 30 fr. zullen wij maar één voor één kunnen bestellen.

Iedereen zal er voorzeker aan houden het zijne bij te brengen om dezen laatsten huldeblijk te brengen aan onze gesneuvelden broeders.

5. Er ontbreken mij nog vele adressen. Dat iedereen een handje toesteke om mij te helpen; nogmaals druk ik er op mij alle nieuws te laten weten, niet allen van ons dorp, maar ook over de Knesselaarsche soldaten. Alle inlichtingen dienen steeds gestuurd te worden aan:

Hilaire Rodts—brankardier—Z. 312—10 K^{ie}.

OOSTWINCKEL: 1. Onze achtbare dorpsgenoot Urbaan Bauwens zal ook heel waarschijnlijk de H. Priesterwijding ontvangen hebben te Gent op Zaterdag 25 Mei.

Dat de Heer zijne loopbaan zegene tot zijn eigen geluk en dit van ons volk!

Drukkerij, ALEXIS DE CARNE, Stavele.

Het DERDE nummer verschijnt al op 14 juli 1918. U vindt de tekst met het streeknieuws in zijn geheel hierna. Het VIERDE is op 17 augustus gedateerd en begint met een uitvoerige oproep van Maurits De Pauw om de moed niet te laten zakken, fit te blijven, geregeld wat te lezen (krant, boeken) en hun kristelijke plichten niet te verwaarlozen. Ook van dit nummer nemen we het streeknieuws in zijn geheel over. Het *viijfde* nummer was al naar de drukker, maar werd niet meer afgewerkt. Want intussen was het grote offensief begonnen dat eindigde met de wapenstilstand op 11 november 1918. Toen waren de meesten al weer thuis. Geen *Vrienden ondereen* meer? Toch wel, maar dan een laatste nummer (het VIJFDE) op 1 december 1918. Gedrukt in Oostakker in de Beroepsschool Glorieux. Dr. Maurits Van den Heuvel (huisarts in Ursel) schrijft het afscheidsartikel, want *Vrienden ondereen* houdt op te bestaan. In een laatste bijdrage roept Gaston Rombaut alle oud-strijders op om mee te bouwen aan een betere maatschappij en aan de vervlaamsing van de overheidsdiensten die tot dan toe meestal franstalig waren.

Er kwam vrede, een erg broze vrede, want twintig jaar later dreigde alweer een nieuwe oorlog. Het Belgisch leger mobiliseerde en de Urselse VOS-afdeling zond naar de opgeroepen vanuit hun *heimat* nieuws en pakjes met geschenken. En nadat in 1940 een nieuwe pletwals over ons land was gerold en velen door krijgsgevangenschap of tewerkstelling of anderszins in Duitsland of elders terechtgekomen waren, zond het thuisfront weer een contactblad: DE LICHTBAK. Maar dat is voor een volgende bijdrage.

De Urselse oud-strijders in 1919 of 1920. Op de eerste rij dr. Maurits Van den Heuvel (vijfde van rechts)

VRIENDEN ONDEREEN

URSEL — KNESSELARE — OOSTWINKEL — BELLEM
ZOMERGEM — ADEGEM — RONSELE — AALTER — HANSBEKE

EEN BROKKE WAARHEID

« Bemint uwen evennaaste gelijk uw zelve », is een groot en voornaam gebod van God, dat gelijk is aan het eerste « Gij zult God beminnen bovenal. »

Wij zien tegenwoordig, en ondervinden het beter dan wie ook, hoe de « ikzucht », het « alles voor mij » en het « niets voor een ander » dikwijls de plaats inneemt der broederlijkheid en naastenliefde. Als wij dit gebod onderhouden, zullen wij ons zelve gelukkig maken en ook de anderen. Dan geven wij aan iedereen wat hem toekomt en niets zouden wij willen, wat ons niet toebehoort. Ja meer zullen wij doen. Als wij onze broeders kunnen helpen of eenig genoeg doen, zullen wij het niet laten. Wij zullen dit voor allen doen, maar bijzonder voor dezen die wij beter kennen en aan wie wij nauwer verwant zijn, want het hemdeke is dichter dan het rokske.

Het is dikwijls zoo gemakkelijk onze broederliefde door daden te bewijzen, want zulke broederliefe alleen telt. Hoe dat? Door briefwisseling, of bezoek kunnen wij elkaar steunen en troosten in deze droeve tijden, waar men zoo dikwijls alleen staat. Elkander vrijwaren en verlossen van vele gevaren en nooden naar ziel en lichaam; alsook door een goed woord of kleine gift. Ook door het gebed moeten wij elkaar helpen en dit is een middel, die wij allen aan de hand hebben, en niet mogen verwaarloosen. Gij weet, beste Vrienden, dat niets onvergeld gelaten wordt bij den Heer. Hijzelf heeft gezegd: « Al wat gij aan een der mijnen doet, zal U honderdvoudig teruggeschonken worden in het eeuwig Vaderland. Indien wij elkander helpen en bijstaan zullen wij ons gelukkig gevoelen en ons leven zal vruchtbaar zijn. Hoe gelukkig en hoe fier zullen al onze Ouders en familieleden niet zijn als zij onder ons zoo eene goede verstandhouding en broederliefde zullen ontwaren, den dag dat wij bij hen zullen wederkeeren: Geve God dat hij niet lang meer u'tblijve en wij allen dien dag mogen beleven!

Ursel 1. We hebben het droevig nieuws vernomen dat de vrouw van Emiel Lootens overleden is. Een gebed a. u. b.

2. De schoonbroer van Cyriel Goossens zou te Ursel verongelukt zijn.

3. Onze dappere dorpsgenoot René Goossens kreeg laatst een bal in het been, toen hij op verkenning ging. We wenschen den goeden Rene een spoedig herstel.

4. Onze vriend Maurits Cornelis is korporaal benoemd. Beste heilwenschen van ons allen!

5. Kamiel Neyrinck is den 29 Juni getrouwd met een fransch meisje. (medegedeeld). Wij wenschen aan onze jonggehuwden veel geluk en zegen op al hun wegen.

6. Vriend Juul Saelens werd op 31 Mei licht gekwetst aan het hoofd door een obusscherf. Hij heeft geweigerd zijn kompagnie te verlaten. Op 't einde van Juni was onze moedige dorpsgenoot reeds hersteld.

7. INKOMSTEN:

87,00	De Brouwer Edmond (omhaling)	
40,00	Musschoot August. (omhaling)	
5,00	Rombaut Gaston (later opgestuurd)	7
5,00	De Lodder Raymond	»
2,50	Maenhout Alfons	»
2,50	De Muer Henri	»
1,00	Claeys Alfons	»
2,50	De Pré Emile	»
2,50	Roelandt René	»
2,00	De Waele Emiel	»
13,50	Van Poucke	»
5,00	De Muer Aug.	»
5,00	De Neve Remi	»
10,00	Goossens Camiel	»
20,00	Lootens Maurits	»
10,00	Lefevre Gustaaf	»
25,00	D' Van den Heuvel.	»

243,50

UITGAVEN:

45,00	Beeldekens voor Gillis, Mouton en van den Bossche
30,00	id » De Keyzer, Van den Bossche
60,00	zerken » Gillis en van den Bossche.
6,00	voor nog 50 beeldekens (Mouton)
30,00	zerk voor Manton.
13,00	Beeldekens van Lootens Achiel
50,00	zerk voor De Keyzer René.

234,00

243,50

, — 234,00

9,50 in kas.

N. B. Die nog iets willen geven, mogen hunne giften steeds zenden aan den heer D' Van den Heuvel Z. 209 - 2e groep - B VL. want er moet nog een zerkje geplaatst worden op 't graf van onzen betreurden vriend Achiel Lootens; nu en dan een H. Mis opgedragen worden ter intentie onzer gesneuvelde Broeders, en voor alle mogelijke ongevallen.

Aan allen dank in naam der beproefde Familiën.

8. Alle inlichtingen: Rombaut, Gaston - Z. 29 - 1 K^{ie}.

Knesselare: 1. Oskar Van Hulle gesneuveld vóór Boesinghe, begraven te Westvleteren n° 192.

2. Er komt ongelukkiglijk maar geen nieuws toe uit ons geliefd

dorp. Volgens het schrijven der krijgsgevangenen gaat ginder toch alles goed, want het stadsvolk komt naar den buiten wonen, omdat zij daar beter aan eten geraken.

3. Prudent de Jaegher (Bleie) en Theophil De Baets lieten weten dat zij nog in volle gezondheid zijn in Duitschland. Jeroom Boekaert schreef dat hij ginder Alfons Neyrinck ontmoet heeft, die zei, dat op Knesselaere alles zijn gewonen gang gaat. Jeroom is dus niet naar huis geweest. Zijn adres is: 54836 - K^{ie} 50 B - Barak 11 B - Gefangenenlager - Dülmen (Westfalen)

4. In April laatst werd Kamiel Wittouck van Eentveld ook krijgsgevangen genomen.

5. Besten dank aan allen die huune bijdrage stuurden voor de gesneuvelden. Later daar meer over. Vergeet niet steeds nieuws en adressen te bezorgen aan H. Rodts - Z. 312 - 10 K^{ie}.

Oostwinkel: 1. Met het geld der omhaling hebben wij reeds vijf zerkskens laten plaatsen: Voor Edward Mouton te Adinkerke, voor Richard Stul te Adinkerke, voor Juul De Vusser te Oeren, voor August De Groote te Steenkerke en voor Edward Roegiers te Reninghe. Terzelfdertijd hebben wij voor elk een gedachtenis laten drukken. Aan U allen, vrienden van Oostwinkel en Adegem onzen besten dank!

2. Krijgsgevangen in Duitschland: Cyriel Steygaert van't begin af.

3. Edmond Pieters en Leopold Mathys zijn tot nu toe onvindbaar.

4. Kamiel Claeys is in een B M H alsook Edward Cocquit die er bediende is.

5. . . . ontving in Januari '18 het portret van zijne broeders en zuster, zonder verder nieuws erbij.

6. Zouden te Oostwinkel overleden zijn: Charles Van Vlaanderen (Schepene), Arthur Van den Bossche (slachter) Gustaaf Baert (Timmerman), Boer Steyaert, René Mathys (zoon van den veldwachter), Petrus Claeys (slachter), Mevrouw Neyt en haren zoon Alfons, rechter te Kaprycke.

7. Liedjen Waele en Mrie Tante verblijven bij den burgemeester, Kappellestraat, Sluys (Holland)

8. Het schijnt dat de schoone bosschen de « Vijvers » genaamd, niet meer bestaan.

9. Onze vriend Prosper Wollaert, is korporaal - chauffeur benoemd. Oprechtste gelukwensen!

10. Alle nieuws aan August Musschoot - Z 141 - 2 K^{ie}.

Bellem: 1. E. H. Criel Van Lantschoot, missionnaris in China, schrijft dat ginder ook maar slecht is, dat de pest er heerscht en vele slachtoffers maakt.

2. De vader van Raymond De Vliegheer (kanonnier) is schielijk overleden den 23 Maart 1918. Een weesgegroet a u b voor den afgestorvene.

3. Alle nieuws aan Raymond De Vliegheer - Z 82 - 10 K^{ie}.

Zomergem: 1. Adolf van Holsbeek sneuvelde te Steenstraete en werd begraven te Reninghe n° 75; en Van Spijbroeck ook te Steenstraete en begraven aan Pypegale.

Wij vernemen ook dat de moeder van Petrus de Wispelaere overleden is. Dat hunne ziel in vrede ruste!

2. Juul De Wispelaere is krijgsgevangen in Holland.

Aalter: Dank aan de bijzondere werking onzer naburige vrienden van Ursel, Knesselaere, enz. zullen wij, Aaltersche soldaten, de gelegenheid hebben ons door dit blaadje te vereenigen en alzoo vernemen hoe het gesteld is met onze vrienden, wie er gevallen is, krijgsgevangen, enz. We zouden een schoon en een goed werk verrichten konden wij onze dierbare strijdmakkers, op het eereveld gevallen, voor ons aller Recht, een zerkje van « Heldenhulde » op hun graf bezorgen, hetwelk betuigen zou dat wij hen niet vergeten. Na den oorlog, als wanneer Vader, Moeder, Vrouw en kinders, geliefden, hen zullen komen beweenen, dan zullen zij zich wat troosten en met dankbare blikken op ons neerzien — Dit zij gezegd voor alle gemeenten — In de hoop weldra naar ons geliefd Aalter terug te keeren, rekenen wij op de medewerking en den steun aller Aalterbaren.

Bid voor de zielen onzer overleden strijdmakkers:

1. Van Damme, Raymond begraven te Adinkerke — Florimond Van Hecke (uit Amerika teruggekeerd) begraven te Beveren — Petrus Vaneeghem, begraven te Westvleteren n° 343 — Cyriel Vereecke — Adolf Van de Walle — Leo Van Wanzeele, begraven te Adinkerke — Alfons Maes, begraven te Steenkerke — Triphon Ellebode begraven Kamp van Auvours, Theodiel Steyaert (oud-veldwachter) verongelukt in Frankrijk —

2. Juul Schellebaat is gekwetst door een bal in de bil 14-6-18.

3. Krijgsgevangen in Duitschland: Gustaaf De Pauw, Modest De Roest, Marcel Goeminne, Juul De Gersen, Karel Raes, Modest Smessaert, Juul Lootens, Charles-Louis Coquyt, Alfons Van de Kerckhove, Marcel Van Laere, Leopold Vermeersch;

Richard Laisnez in Holland.

Alle nieuws zenden aan Louis Thys - Z 76 - C A V.

Adegem: 1.....Ontving rond Januar '18 het portret zijner familie, zonder verder nieuws. Op 't laatste van Mei 't portret zijner vrouw en kinderen, er bij gevoegd dat alles goed gaat. Er zou een kleinen brand ontstaan zijn op 't hof zijner Ouders: geen aanzienlijke schade.

2. Vriend Benoît De Groote is zwaar beproefd door het verlies van zijnen beminden broeder August, begraven te Steenkerke. We deelen in uwe droefheid, Benoît, en beloven U een gebed te storten voor de zielerust van August.

3. De Z. E. H. Pastoor is overleden den 13 Maart 1918.

4. De moeder van Edward De Bruyckere is overleden in den ouderdom van 100 jaar en 4 maanden; alsook August Buysse (Pijke in de kerk) en August De Melsenaere. Een gebed a u b.

5. Alle nieuwjes en adressen aan Aloïs Savat — Z 140 — C A.

Ronsele: Adressen aan Karel Barbier Z 122 — 9 K^{le}

Hansbeke: Adressen aan Leo Van Driessche — Z 263 — 11 K^{le}.

Drukkerij, ALEXIS DE CARNE, Stavele.

VRIENDEN ONDEREEN

OPSTEL: GASTON ROMBAUT — Z 29 — 1^e K^{ie} — B.V.L.

BRIEFWISSELAARS: Voor HANSBEKE: *Leo Van Driessche, luitenant Z 263, 11 K^{ie}* — Voor AALTER: *Louis Thys, Z 76, C.A.V.* — Voor RONSELE: *Kamiel Barbier, Z 122, 9 K^{ie}* — Voor ADEGEM: *Aloïs Savat, Z 140, C.A.* — Voor ZOMERGEM: *Petrus De Wispe-laere, Z 312, E.M./I* — Voor BELLEM: *Raymond De Vliegheer, Z 82, 10 K^{ie}* — Voor OOSTWINKEL: *August Musschoot, Z 141, 2 K^{ie}* — Voor KNESSELARE: *Hilaire Rodts, Z 312, 10 K^{ie}* — Voor URSEL: *Gaston Rombaut, Z 29, 1 K^{ie}*

NUTTIG TIJDVERDRIJF

De aloude, Vlaamsche spreuk «rust roest» blijft steeds waar, zelfs binst dezen gruwelijken oorlog. Waar niet gewerkt wordt, kan geen welstand heerschen en geraken ook alras de edelste gevoelens onder de voeten.

Slaan wij een blik rondom ons, algauw bemerken wij soldaten, die thuis, onder het wakend oog van Vader en Moeder, neersige, onderdanige zonen, en goede kristenen waren, en nu — droevig om te bestatigen — heelemaal veranderd zijn. In den beginne bij 't leger ging alles wel. Het goede voorbeeld van huis was nog levendig in hun geheugen en zij zouden zich geschaamd hebben hunne plichten tegenover Kerk en Land te verzuimen. Zij strekten hunne Familie tot eer. Helaas! Gebrek aan wilskracht, vonden zij het gemakkelijkst zich te laten gaan. Zij werden slordig over hunne kleederen, beknipten hunne oversten, en dienden tot last aan hunne eigene makkers. Hun plichten worden hun te zwaar. En voor later staat er hun zeker niets goeds te wachten.

Het ware overbodig andere noodlottige gevolgen der luiheid op te sommen. Duiden wij liever eenige middelen aan, om onzen vrijen tijd nuttig te gebruiken.

Het spreekt van zelf dat niemand zijn lichaam de welverdiende rust mag weigeren. Immers: langdurige oefeningen, veranderen van kantonnement, naar de loopgrachten gaan en terugkeeren, slaaplooze nachten doorbrengen, werken door alle weer en wind; dit alles vergt van ons lichaam welverdiende rust. Doch dat belet niet dat we op ons zelve, onze kleedij en wapenen, net en zindelijk moeten zijn. De netheid is de gezondheid des lichaams en iedereen aangenaam. Den vrijen tijd kunnen wij besteden aan een deftig spel, waar het kaartspel ons zeker het aangenaamste is en door ons allen wel gekend. In onze streek hielden we toch zoo-

veel van kaarten! Welke aangename oogenblikken roept het niet terug in ons geheugen, toen wij in lange winteravonden thuis zaten te kaarten in een welverlichte, gezellige, warme keuken!

Een ander middel om alle zwaarmoedige gedachten uit het hoofd te jagen is het bezighouden en het ontwikkelen van onzen geest en dat niet alleen in ons tegenwoordig belang, maar ook voor ons later welzijn. Dat kunnen we door het getrouw lezen van een dagblad. En we mogen onzen geest niet alleenlijk opvullen met wat oorlogsnieuws; we moeten ook een hoofdartikel kunnen lezen en er de zedeles op onze levenswijze weten aan toe te passen. Met veel gemak kunnen wij ons leer- en leesboeken aanschaffen. ⁷ Leest vooral boeken die u later nuttig kunnen zijn, sprekende b. v. over landbouwmachines, landbouwkennis, schrijnwerken, smeedwerk, schilderen, enz, enz. Gij kunt die boeken bekomen bij uwen Aalmoezenier of met te schrijven naar S. K. V. H., te Veurne. Schrijft ook al een briefje naar uwe kameraden. De bijzondere manier om onzen tijd wel te gebruiken is voorzeker het zorgen voor ons zedelijk welzijn. Het is maar al te waar dat vele onzer Vlaamsche soldaten hunne kristelijke plichten grootendeels vergeten hebben en dat niet enkel uitschaamte voor anderen maar ook uit luiheid. In plaats van op Zon- en Feestdag naar de H. Mis te gaan, zijn er die nog den moed niet hebben hun kantonnement te verlaten. Nochtans nu dat we gedurig in levensgevaar verkeeren, zouden onze kristelijke plichten ons nauwer dan ooit aan 't harte moeten liggen. Zorgen wij er voor altijd de rust des gewetens te hebben; biechten wij op tijd en gaan wij bij Jesus in de H. communie om sterkte. Dikwijls gebeurt het ook dat wij 's Zondags in de loopgrachten zijn. Het moest ons dan aangenaam zijn, ons hart bij Jesus te gaan uitstorten met in de week het lof te gaan bijwonen. En zoo wij ons best doen, zal God ons zeker helpen. Dan zal ons dierbaar «Meetjesland» eens fier mogen zijn bij het terugzien van zijne kloeke verdedigers van Altaar en Haardstee!

MAURITS DE PAUW.

11^{den} Juli — Guldensporen — 1918.

URSEL: 1. Ziehier het adres van Emiel Piers, N° 73202 — Barak B. 7e K^{te} — 551 — détachement — Gielen. (Duitschland). Hij schrijft aan Juul Standaert dat het te Ursel zijnen gewonen gang gaat.

2. Vriend Kamiel van Renterghem moest half Juli geopereerd worden.

3. August Vyncke is in Holland als hovenier bij burgers.

4. Kamiel Mill zou uit Holland gevlucht zijn en in Duitschland genomen als krijgsgevangenen.

5. Firmin Goethals kreeg nieuws van thuis. Zijn ouders en zusters stellen het nog goed.

ZOMEREGEM: Kamiel De Wespilare, kint van ... is, ligt begraven te Wespilaren; schiedde den 11-6-17 — N° ...

ADEGEM: 1. Isin 't huwelijk getreden Mr Leo De Buscher.

zoon van serafien, kloeskapper met juffrouw Bertha Cocquit, kleermaakster te Maldegem (Cleit). Wenschen van geluk en zegen!

2. **OVERLEDEN:** Juul De Metsenaere, houtzager — en De Laere Eduard, schoenmaker, de vader van onzen betrouwen vriend René De Laere, die sneuvelde aan den Yzer in 1917, en begraven te Steenkerke. Aan de familie bieden we onze ianige deelneming in de droefheid.

3. Kamiel De Vogelaere ontving het oorlogskruis voor moed en zelfopoffering en trouwde onlangs met juffer Eugénie, Antoinette Doucet woonachtig te Bay-Boissy (Oise). Dubbel proficiat!!

4. Juul D'Have, die 4 jaar vóór den oorlog naar Amerika ging is in 't leger der Kanadeezen als muzikant. Een artist. hoor! Zijn adres: 177154—87 Canadien—Grenadier—Guard. B. E. F.

5. Onze vroegere dorpsgenoot Philemon Vanden Bossche, ontving het droevig nieuws dat zijn vader Karel Vanden Bossche overleden is. Gebed a. u. b.

6. Zouden ook gestorven zijn: Bernard Lekens, Celesta Van Haele (Vierweegsche) en Emma Kersebroeck (Vrouw Willems) en den heer Potvlieghe, schepene.

BELLEM: 1. Krijgsgevangenen in Duitschland: August Locy, Achiël De Clercq, Arthur De Vreeze, Achiël Delannoy, August Verwilt. August Locy is in Friedrichsfeld B. 25 n° 20887 bij Wesel (Rheinland). Hij schrijft dat zijne gezondheid nog opperbest is, dat alles nog wel gaat te Bellem, maar dat Eduard De Vliegheer schielijk overleden is den 23 Maart 1918.

2. Zijn in Holland geïnterneerd: Leo Vanden Abeele, Emiel De Clercq, Achiël Verheye, Emiel Van Renterghem, Karel Slodunre, Jules Delannoy, Desiré De Koster.

3. Die nieuws hebben over de gebroeders De Schrijver zenden het mij.

4. Gesneuveld: Leo Wanzele: krijgskerkhof te Adinkerke. In den slag van den Yzer 1914: Joseph D'Hooge, René De Roo, Baziël Maes. Weet iemand verder nieuws over deze drie laatste gevallen.

OOSTWINKEL: 1. Urbaan Bauwens, onlangs priester gewijd is tot leeraar benoemd in 't kollegie te Ronse.

2. Renaat De Wulf is naar 't groot sinenarie gegaan en Prosper Bauwens naar 't klein.

3. Achiël Zwanckaert (uit 't gemeentehuis) is getrouwd.

4. Vriend Edmond Claeys is in Holland geïnterneerd.

5. Alfons Claeys is van 't begin af krijgsgevangen in Duitschland.

6. Juffr. Cordula Rijckaert, zuster van onzen heer Burgemeester, is overleden te Sluys (Zeeland).

7. Hector De Pauw—gendarme, wachtmeester—is in 't B. M. H. Zaal 14 Cherbourg. Hij lijdt aan een soort rhumatisme.

8. Vriend Cyriel Steyaert, au camp de Limbourg a L—filial 145 n° 100588 krijgsgev. in Duitschland; ongekwetst.

9. Die nog geen doodsheelke hebben van onze gesneuvelden mag mij nog een vragen.

AALTER: De klas '19 onzer Gemeente geeft ons in 't korte versterking. Tillo Vande Genachte, Albert Canepeel, en Maurits Beele zijn in Auvours C. I. n° 4. Wij vernemen dat de genaamden Honoré Van Paris, Emiel Van Doorneveldt, Renaat schellebroodt, Henri Lootens, en Kamiel Taghon, krijgsgevangenen zijn in Duitschland; deze laatste laat weten dat zijne Moeder over 4 maand overleden is. Men zegt dat August steenbeke onlangs van den mof gepakt is rond Nieuwpoort. Zijn in Holland geïnterneerd; Alfons Taildeman, Renaat Cuwelé, August Waelput, August De Riviere, Octaaf Buysse en Cyriel Corvelijn. — Alfons Van Laecke en Amaat De Lannoy zijn begraven te Kales; een zekeren De Mil gevallen rond Dixmude, Emiel De Smet rond Luik, ook 't overlijden van Marcel Goeminne in Zwitserland geïnterneerd, en daar onlangs aan een kortstondige ziekte overleden; zijn broeder Leo is krijgsgevangen in Soltau; George en Alfons hebben twee maanden vast gezeten in «'t soepokot» voor hunne te groote Vaderlandsliefde! Men meldt ons dat vriend Karel De Vos in 't huwelijksbootje is gestapt met Martha De Sutter in Engeland verblijvende. Hartelijk proficiat! — Onze Gemeente zou reeds 3 maal 50. 000 mark boete opgelopen hebben, E. Van Veideghem zou terechtgesteld zijn voor 't brievensmokkelen, veel dorpsgenooten zouden geboet zijn en gestraft, een zeppelin en vliegers verongelukt.

HANSBEKE. In den Zomer van 1915 overleed E. H. Pastoor Maenhout, ieverige werker voor de instellingen der parochie. Zijn opvolger is de Eerw. H. De Buysscher, onderpastoor van S' Baafs te Gent. Bij zijne instelling werd het aan onze dorpsgenooten verboden hunne huizen te bevlagen of een stoet samen te stellen. Zijn nog overleden: Moeder overste uit 't klooster. Hippolit Reyniers, Heintje Maenhout, Henri Van Vinckt en zijne Moeder, Charles De Jaeger, de gezusters Gijzels, de vrouw van August Onderbeke en Adolf De Muynck.

Zijn gehuwd: Maurits Martens met Martha De Grauwe. Aimé de Muynck zou het huis bewonen van Mr Vanden Plaetsen, waar hij eene drogerij en confiturefabriek zou gebouwd hebben. Gustaaf Verplaatse zou een nieuw huis bewonen aan Philomene-kapel.

KNESSELARE: 1. Dokter Rodolf Wille is einde Juli, uit Kongo terruggekeert naar Frankrijk. Hij heeft als kommandant-dokter, gansch den veldtocht medegemaakt, en er om bewezen diensten vier dekoratiën verworven. Hartelijk proficiat!

2. Valère De Jaegher heeft nieuws ontvangen van zijn broeder Oscar uit Duitschland. Alles gaat goed thuis en ze verlangen ginder ook om in 't kort al onze mannen in volle gezondheid terug te zien.

3. Wij hebben reeds een rondsommeke bijeen gekregen voor de zerken onzer gesneuvelden. Besten dank aan al de vrienden, die van hunne soldij iets hebben weten te sparen voor onze betreurde dorpsgenooten. Een zerkske is besteld voor Oscar Hulle (kerkhof Westvleteren) en een voor Paul Van de Keere (steenkerke)

Drukkerij, ALEXIS DE CARNE, Stavele.

† TER ZALIGE GEDACHTENIS VAN
AIMÉ JOSEPH BRAET

SOLDAAT BIJ HET BELGISCH LEGER

†
TER ZALIGE GEDACHTENIS VAN
ADOLF DE BAETS

SOLDAAT BIJ HET 23ste LINIE
Zoon van

Frederic en van wijlen Maria Louisa BOGAERT
geboren te Ussel, den 6 December 1887 en gesneuveld
voor het Vaderland te Sempst den 11 September 1914;
lid van het genootschap van den H. Francis - Xaverius
en van den wekelijkschen kruisweg.

Zij gingen... jongelingen, echtgenooten, huisvaders
... zij gingen waar de stem des plichts hen riep... zij
gingen en streden als dapperen... en velen kwamen niet
terug... de dood maade in hunne rangen... en zij vielen
op het slagveld, zooals zij streden, moedig en onversaagd
... En zoo ging Adolf ook... en streed... en viel.

Droeve dood, ja, die den man wegmaaft in den bloei
zijner jaren... Droeve dood, die den jongeling neervelt,
slachtoffer van de heerschezucht en van den broeder-
haat; droeve dood, die den zoon, den broeder ontrukkt
aan de liefde van vader, broeders en zusters... maar
tevens ook roemrijke dood, die den moed en de dapper-
heid van een volk verkondigt; zegenrijke dood, die den
man doet sneven voor eene heilige zaak, voor het duur-
baar Vaderland; troostvolle dood die den strijder doet
vallen op het veld van eer, martelaar van zijnen plicht.

Adolf, gij schonkt uw bloed, uw leven aan uwen Vorst,
aan uw Land, aan uwen God; gij stierft de dood der hel-
den... Uw geboortedorp, dat u betreurt, is fier over u
en uwe gedachtenis zal er in zegening blijven...

Vader, broeders, zuster, hoog de herten en weest niet
zonder troost; zij, die zoo sterven, zal God ongetwijfeld
in den schoot zijner barmhertigheid ontvangen.

Goedertierene Jesus, geef hem de eeuwige rust.
(7 jaren en 7 quadr.)

De doodsprentjes van de eerste twee Usselse gesneuvelden Aimé Braet en Adolf De Baets. Eronder dat van Gaston Rombaut.

„Ik wil goed zijn in alles, altijd en overal;
in alles mij-zelf geven, geheel, nooit half;
geheel overgegeven aan de wil van Hem die
over ons Leven staat.”

Wies Moens, Celbrieven, 8ste brief

A
V V K
V

UW HERINNERING EN UW GEBED VOOR

Gaston ROMBAUT

oud-strijder 1914-1918

licentiaat in de Pedagogische Wetenschappen

rustend leraar

gewezen secretaris van Gezinsopvoeding

in Vlaanderen

gewezen burgemeester van Sint-Amandsberg

gewezen schepen van Gent

weduwnaar van

Hélène DE SMET

geboren te Ussel op 22 februari 1890 en
overleden te Sint-Amandsberg op 31 augustus
1976.

Hij was een rechtvaardige in de strenge en
bijbelse betekenis van het woord. Rechthoekig
en dapper in de dienst van zijn ideaal, be-
gaafd en toegewijd leraar, moedig brankar-
dier-soldaat, getrouwe echtgenoot en goede
vader. Zijn rijke talenten heeft hij ten dienste
gesteld van zijn gezin, zijn leerlingen, zijn
oud-soldaten, zijn dierbare gezinsopvoeding
in Vlaanderen, zijn medeburgers in de moei-
lijke oorlogsjaren.

Dat het oordeel van sommigen hem zo hard
heeft getroffen, verbijsterde hem maar maakte
hem niet bitter. Zijn liefde was groter. Tot
zijn laatste levensdagen bleef hij zijn jeugd-
idealen trouw, verheugde zich over alles wat
schoon en edel was en hield zijn hart open
voor alle mensen, zonder onderscheid.

DE UITGEVER-REDACTEUR

GASTON ROMBAUT is op 22 februari 1890 in Ursel geboren. Hij werd onderwijzer, dan via avondcursussen licentiaat pedagogie, oprichter en redacteur van het tijdschrift en de brochurenreeks *School en Huis*, oprichter van de V.O.S.-afdeling Sint-Amandsberg en in 1925 provinciaal voorzitter van V.O.S. Oost-Vlaanderen. Op aandringen van velen, maar tegen zijn zin werd hij in 1941 oorlogsburgemeester van Sint-Amandsberg tot het door Groot-Gent werd opgeslorpt, daarna schepen van onderwijs in diezelfde stad. In beide functies kwam hij geregeld in conflict met de bezetter, werd na de oorlog tot de doodstraf (!) veroordeeld (die later tot een kleine straf verminderd werd) en tot een boete van drie miljoen frank. Over zijn persoon en zijn werk heeft V.O.S. Gent in 1967 een kleine brochure (32 blz.) gepubliceerd. Daarin staan ook enkele alinea's over zijn werk aan het front:

"De onderwijzer werd brankardier. Dat was toen de algemene regel: geestelijken en onderwijzers waren in vreedstijd vrijgesteld van dienst. Ze moesten een verplegersbrevet halen en in oorlogstijd werden ze brankardier (...). Ook aan het front bleef de jonge onderwijzer een idealistisch opvoeder (...) Zowel voor de Waalse als voor de Vlaamse "Jassen" deed hij aan wat men vandaag "Milacwerk" zou noemen (...). Brankardier Rombaut ontpopte zich tevens als een dynamisch journalist. Behalve zijn regelmatige bijdragen in de "Belgische Standaard" en later in "Ons Vaderland" (dat Vlaamser en vooruitstrevender was en dus zijn voorkeur genoot) gaf hij zelf blaadjes uit voor de soldaten van een gemeente of streek.

Zo verscheen "Ursel bovenal"; de kleine gemeente uit het Meetjesland had meer dan 100 van haar 2500 (lees: 2000) inwoners aan het front staan! Op algemene aanvraag werd dat later "Vrienden onder-een" voor al de soldaten uit het (zuidelijke) Meetjesland. Gaston Rombaut slaagde er herhaaldelijk in, "kopij" uit het door de Duitsers bezette Ursel in zijn frontkrantje te brengen (...). Deze rusteloze activiteiten bezorgden de brankardier vanaf 1917 de reputatie van "verdacht flamingantisme". Grote moeilijkheden kreeg hij niet; zijn kommandant, een volbloed Waal met de merkwaardige naam "Flamand", legde alle klachten over de brankardier naast zich met de opmerking: "Moi aussi, je suis Flamand". De drie overige officieren van de compagnie waren eveneens Walen. Als gemobilizeerde universitair stonden ze echter open voor de Vlaamse en de menselijke problemen in het frontleger (...)."

NASCHRIFT

Mijn hartelijke dank aan juffrouw Denise BAUWENS uit Ursel die mij alle exemplaren van beide oorlogskrantjes bezorgde. Zij had ze gekregen van haar familielid Maurits De Pauw, die ook aan het IJzerfront streed.

De Appeltjes van het Meetjesland

Paul VAN DE WOESTIJNE

In kringen van historici en heemkundigen wordt ons jaarboek niet alleen geprezen om zijn degelijke inhoud, maar ook om de originaliteit van zijn naam.

Het eerste jaarboek van het *Heemkundig Genootschap van het Meetjesland* verscheen in 1949. Het bestuur bestond toen uit Edmond Tieleman (voorzitter), Prudent Ryckaert, Elisabeth Dhanens en Achiel De Vos (secretaris). Het was Tieleman (1902-1951) die de titel voor het jaarboek bedacht¹. Hij liet zich bij het kiezen inspireren door het lied *De Appeltjes van het Meetjesland* van Maurits Sabbe (tekst) en Remi Ghesquière (muziek). De eerste voorzitter van het *Genootschap* was geboortig van Waterland-Oudeman en was na zijn middelbaar onderwijs in het Sint-Vincentiuscollege in Eeklo naar Leuven getrokken om Germaanse filologie te studeren. Mon Tieleman was erg actief in het studentenleven, niet alleen in Leuven als (bestuurs)lid van het *Algemeen Katholiek Vlaamsch Hoogstudentenverbond*, maar ook in het Meetjesland als bestuurslid van *Eikels worden Boomen*, van de *Vlaamschen Studentenbond van Eekloo* en van de *Katholieke Vlaamsche Studiekring De Viking* in Watervliet. Men zag hem in studentenbetogingen vaak opstappen “achter de fanfare, een zware wandelstok in de hand en Vlaamse liederen zingend”². Edmond Tieleman zal dus de Vlaamse liederen goed gekend hebben en fier op zijn geboortegrond het lied *De Appeltjes van het Meetjesland* graag gezongen hebben.

In het tweede nummer van *Appeltjes van het Meetjesland* in 1950 schreef Tieleman: “Het zal wel zijn door het lied van Maurits Sabbe en Remi Geschiere (twee niet-Meetjeslanders) dat de benaming populair is geworden” en hij vroeg zich af: “Waar komt die spreekwoordelijke bekendheid vandaan?” Uit zijn overzicht blijkt dat er vooral in het Noorden van het Meetjesland veel boomgaarden stonden met hoofdzakelijk appelbomen en dat appels vanaf de 17de eeuw erg in trek waren als geschenk voor de magistraat en voor de eigenaar van de pachthoeven³. Tekstschrijver Maurits Sabbe wijst op het succes van de uitvoer van Meetjeslandse appels naar het Verenigd Koninkrijk op het einde van de 19de eeuw.

Na het overlijden van Edmond Tieleman in 1951 vervaagt de herinnering aan het lied van Sabbe en Ghesquièrre. In het dokterstijdschrift *Annalen van het Noorden* (jaargang 1953) beveelt Dr. E. D. (Elisabeth Dhanens) de publicatie van het jaarboek aan als: “*De aantrekkelijke jaarlijkse publicatie van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, genoemd naar het populaire liedje van E. Hullebroeck: APPELTJES VAN HET MEETJESLAND*”⁴. Nu was Emiel Hullebroeck als componist van volkse liederen wel iets bekender dan Remi Ghesquièrre, maar toch.

Daarna verdween de herinnering aan het lied voor lange tijd uit het geheugen van de Meetjeslandse heemkundigen. 7

In 1984 was Hugo Notteboom verrast bij de *ontdekking* van de woorden van het lied in een programma van een *Zangfeest van het Meetjesland* in 1943. Bij navraag wist niemand van het bestuur van het bestaan van het lied af, nochtans was Achiël De Vos toen nog voorzitter en Oscar Lippens bestuurslid. Notteboom heeft vermoedelijk geen navraag gedaan bij Elisabeth Dhanens, ere-voorzitster, en bij Prudent Ryckaert, ere-ondervoorzitter, die het wel konden weten. Dat wijst er mijns inziens op dat het lied nooit ruim bekend is geweest en na enkele generaties reeds vergeten was. Het Eeklose koor *De Welgezinden* had het niet op zijn repertoire staan en nam het niet op in zijn zangboek (*Liederboek*), gepubliceerd in 1930. Nochtans meldt Willy Hamerlynck dat hij het lied *Appeltjes van het Meetjesland* leerde in het vierde leerjaar (1937-1938) bij meester Steegers in de Broederschool in Eeklo⁵. Gaston Steegers, een tijdgenoot van Tieleman, was geboortig van Watervliet. Vandaag de dag vind je *Appeltjes van het Meetjesland* in geen enkele liedverzameling meer terug.

MAURITS SABBE

Maurits Sabbe (1873-1938), de tekstdichter, was actief in Vlaamsgezinde Gentse studentenkringen en studeerde in 1896 af als doctor in de Germaanse filologie. De Bruggeling staat bekend als romancier en toneelschrijver, maar hij was ook folklorist met een uitgesproken belangstelling voor het volkslied. Daardoor kwam hij in contact met de wat oudere Remi Ghesquièrre, koster-organist in Geluwe, strijdbaar flamingant en componist van volkse liederen. Het lied *De Appeltjes van het Meetjesland* moet tot stand zijn gekomen tussen 1900 en 1910. Ghesquièrre publiceerde het in eigen beheer in de bundel *Zeven Schoolliederen, 1ste reeks*⁶.

De grote bekendheid en verspreiding van het lied kwam er door de publicatie ervan in *De Vlaamsche Zanger*, de populaire zesdelige reeks, waarvan het eerste deel tussen 1899 en 1930 zestien drukken en 34.000 exemplaren haalde⁷. Het was een uitgave van de Limburgse priester Marinus Coune (1873-1935). Ghesquièrres lied werd opgenomen in het derde deel, verschenen in 1912. Ik vond het terug in de derde druk (5e duizendtall) van het derde deel uit 1920⁸.

53. DE APPELTJES VAN MEETJESLAND.⁽¹⁾

M. SABBE.

R. GHESQUIERE.

Wiegend.

Het schip moet voort naar En-geland, 't heeft moeite om heen te
va-ren. De stoomfluit gilt, het schroefwiel stamp't En slaat de
wil-de ba-ren. 't Is van den bo-dem tot het dek Be-
la-denvoor den Brit-schen Djek Met ap-pel-tjes rood als
bloed, Met ap-pel-tjes sui-ker-zoet. Zij worden gezocht ten
al-len kant. 't Zijn de appeltjes van het Meet-jes-land! (2) D. C.

2

Naar Vlaanderen keert de stoomer weer,
Tot vreugd der schipperslieden;
Een watervogel vlug en licht
Kan vast niet sneller vlieden.
De vracht is klein, die 't schip nu vaart,
Doch ze is gewis het dubbel waard.
't Zijn guinjes met gouden klank
En schellingen zilver blank.
Zij werden gehaald op 't Britsche strand
Door de appeltjes van het Meetjesland!

3

Wij brengen 't boertje lof en eer!
Hem danken wij de vruchten,
Al doen hem hagel, rups en wind
Zoo vaak het ergste duchten.
Hij waakt en zorgt met noeste vlijt,
Tot hem een heerlijke oogst gedijt
Van appeltjes rood als bloed,
Van appeltjes suiker-zoet.
Dan lachen de boertjes zoo plezant
Naar de appeltjes van het Meetjesland!

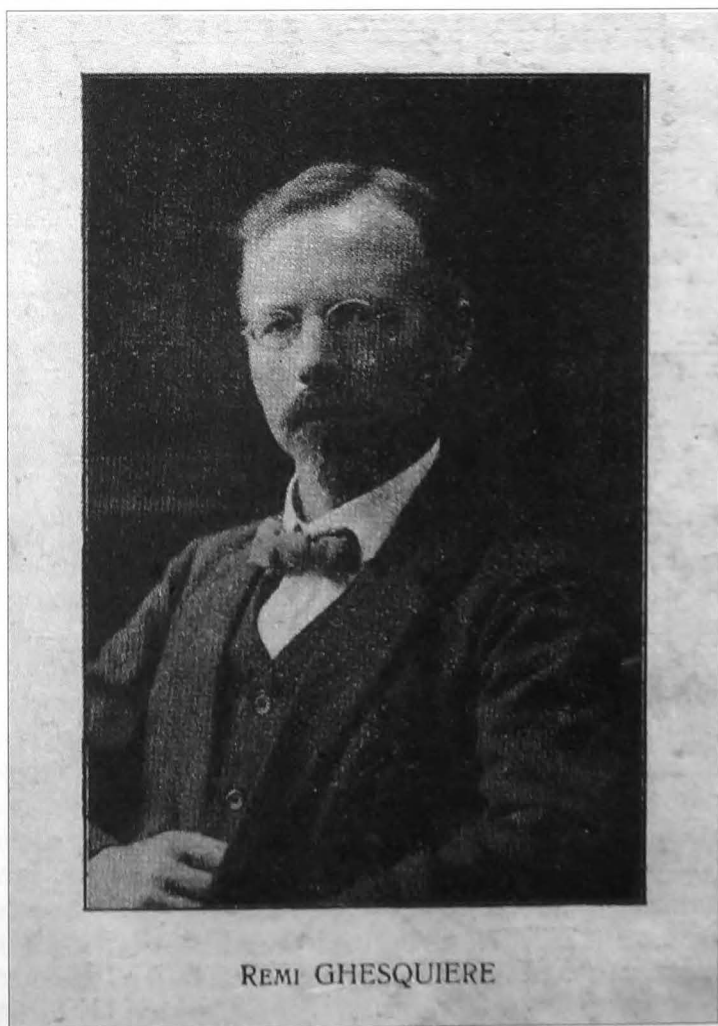
(1) Uit Zeven Schoolliederen, 1ste reeks, met begeleiding 3, 50 fr.

(2) Meetjesland kan vervangen worden door 't Loonsche Land, dat e.
ven fier is over zijn „Keulemannekens!“

In de eerste strofe vaart een stoomschip volgeladen met rode, suikerzoe-te Meetjeslandse appelen naar Engeland, waar ze erg in trek zijn bij de bevolking (bij Jack, den Britschen Djek). In de tweede strofe keert het schip terug met gouden *guinjes* (guineas) en zilver *schellingen* (shillings) en in de slotstrofe wordt hulde gebracht aan de landman die er alles voor doet om een overvloedige oogst te hebben. Iedere strofe eindigt met 't *Zijn/Door/Naar d' appeltjes van het Meetjesland!* Waar Maurits Sabbe zijn inspiratie haalde, is mij een raadsel. Over de export van Meetjeslandse appelen over het kanaal is verder weinig bekend, het was een kortston-dig verschijnsel aan het einde van de 19de en begin van de 20ste eeuw⁹.

REMI GHESQUIÈRE (1866-1964)

Remi Ghesquière werd geboren in Geluwe, studeerde voor koster-onderwijzer in Torhout en was tussen 1885 en 1890 organist van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Kortrijk, waar Guido Gezelle kapelaan was. Ghesquière was actief in de katholieke Vlaamse studentenbeweging en werd onder invloed van Albrecht Rodenbach, Hugo Verriest en Gezelle een blijvende voorstander van het West-Vlaamse taalparticularisme. Wekelijks schreef hij in de *Gazette van Kortrijk* bijdragen met Vlaamse strekking. In 1888 behaalde hij de eerste prijs voor orgel aan het Gentse conservatorium. Hij gaf muziekles aan de Normaalschool in Torhout (1890-1894) en werd koster-organist in zijn geboortedorp. Hij stichtte er een koor (*Vlaamsche Zangersgilde*) en een muziekschool. Remi Ghesquière organiseerde concerten met Vlaamse cantates en compo-

neerde religieuze liederen, kinderliederen en studentenliederen die hij in eigen beheer uitgaf. Een belangrijk deel van zijn werk stond in het teken van de Vlaamse strijd: de bundels *De Guldensporenslag bezongen*, *Rodenbach zingt* en *Liederen van Uylenspiegel*. Een van zijn meest populaire liederen, *De trommel slaat*, werd voor het eerst op de Guldensporenviering van 1902 in Kortrijk uitgevoerd.

In 1917 moest hij met zijn gezin vluchten voor de verschrikkingen van de oorlog en vestigde hij zich in Halle, waar hij tot 1945 organist aan de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek was. Ook daar was hij actief in het Vlaamse koorleven en stichtte in 1923 de zang- en dansgroep *De Zingende Meisjes van Halle*. Ghesquièrre was vooruitstrevend als voorstander van de ritmische gymnastiek in zijn kinderliederen met uitbeelding, maar als liedcomponist bleef hij een 19de-eeuwse romanticus: Vlaams, volks, vroom en met pedagogisch-verheffende of strijdende bedoelingen¹⁰.

NOTEN

1. "Aan zijn pittig taalgevoel hebben wij trouwens ook de originele benaming van ons *Jaarboek te danken*." Toespraak van voorzitter Achiel De Vos tijdens de academische zitting, in: Appeltjes van het Meetjesland 23 (1972), 217.
2. HUGO NOTTEBOOM, *Edmond Tieleman, stichter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland*, in: Appeltjes van het Meetjesland 50 (1999), 87-157.
3. EDMOND TIELEMAN, *Appeltjes van het Meetjesland. Een beetje folklore*, in: Appeltjes van het Meetjesland 2 (1950), 5-7.
4. Dr. E. D., *Uit de brievenbus*, in: Annalen van het Noorden 3 (1953), 36.
5. WILLY HAMERLYNCK, *De 5de klas van de St.-Jan Berchmansschool te Eeklo. Schooljaar 1938-1939*, in: De Eik 30 (2005), 3.
6. *Zeven Schoolliederen, 1ste reeks, met begeleiding fr. 3,5, bij M. R. Ghesquièrre te Gheluwe*. Deze bundel wordt vermeld in *De Vlaamsche Zanger*, evenwel zonder opgave van het jaar van publicatie. Een belangrijk deel van Ghesquièrres liederen stond in het teken van de Vlaamse strijd.
7. *De Vlaamsche Zanger, (liederen) verzameld door M. C., priester uit het Land van Loon*. In het derde deel nam Coune onder andere 22 kinderliederen van Arthur Meulemans en 20 kinderliederen van Remi Ghesquièrre op, vergezeld van een korte biografie van de componisten. Met de hulp van Ghesquièrre publiceerde Coune ook twee delen van *De godvruchtige zanger*.
8. Met dank aan Raf Seys (Koekelare) die er mij op attent maakte.
9. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden in de mouterij Wijffels op de Gentsesteenweg in Eeklo door de Duitsers meisjes aan het werk gezet om Meetjeslands fruit te schillen en te drogen om het te kunnen conserveren.
10. JOZEF GHESQUIÈRRE en HENDRIK WILLAERT, *Remi Ghesquièrre*, in: Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging.

Het lichten *vanden ban* *en arrier-ban* en Henegouwse vluchtelingen in het Meetjesland (1655)

Hugo NOTTEBOOM

OORLOGSELLENDE

Na het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) wordt de strijdbijl tussen de Verenigde Provinciën en Spanje opnieuw opgegraven. Ver van ons, in Bohemen, ontstaat een bloedig conflict dat uitmondt in de Dertigjarige Oorlog (1618-1648). De geldverslindende oorlogsmachine brengt zowel Spanje als de Republiek op de rand van het failliet. In 1644 valt Sas van Gent in handen van de Verenigde Provinciën en het jaar daarop gaan Ieper, Kassel, Menen en Komen verloren aan de Fransen. Staatse troepen veroveren Gent en Brugge en maken zich op om Antwerpen in te nemen.

Oorlogsmoe en gebukt onder enorme schuldenlasten, besluiten de oorlogvoerende partijen in West-Europa (Spanje, Verenigde Provinciën, Frankrijk, Oostenrijk, Pruisen) in 1648 de Vrede van Munster te ondertekenen. Het vredesverdrag wordt nagenoeg onmiddellijk geschonden door de politieke aspiraties van zowel Spanje als van de Republiek. Ook de voortdurende strijd tussen Spanje en Frankrijk betekent een flagrante schending van het verdrag.

Voor de bevolking in Vlaanderen brengen die krijgsv verrichtingen niets anders mee dan armoede en ellende. Niet alleen dient er betaald te worden voor de eigen troepen, ook legt vriend en vijand loodzware contributies op. Daarbij komen nog allerlei opeisingen van mensen, wagens en paarden en foerage. Pioniers worden opgeëist om in een of andere stad te *spaeyghieren*, om de haverklap heeft de lokale bevolking af te rekenen met inkwartiering van troepen van allerlei pluimage wat handenvol geld kost en dikwijls tot gespannen situaties leidt als de bevolking niet onmiddellijk voldoet aan de eisen van de huurlingen. Niet zelden gebeurt het dat huizen worden geplunderd en daarna platgebrand. Soldaten verlaten hun regiment, "*vont vagabonder dans le plat païs en travaillant les*

pauvres habitants, contre serment et obligation"¹. Naast het hen toegekende wettelijke rantsoen, eisen de *partyen* meestal ook een *willecom*. En hoe dikwijls moet een parochie niet opdraaien voor logementkosten van elders gelogeerde troepen? Ondanks de plechtige belofte van landvoogd Leopold Willem dat de troepen zich onberispelijk zullen gedragen, maken huurlingen zich in december 1655 in Knesselare, Aalter, Bellem, Ruiselede, Hansbeke, Landegem en Nazareth schuldig aan "*exactien en knevelingen*" bij de bevolking. De burgemeesters worden naar Gent geroepen om de zaak te bespreken².

7

LANDVOOGD LEOPOLD WILLEM

Vlaanderen wordt bestuurd door een landvoogd die wordt aangesteld door de koning van Spanje en daar zijn meer zwakke dan sterke figuren bij. Leopold Willem (1614-1662), aartshertog van Oostenrijk, tweede zoon van keizer Ferdinand II, valt een beetje tussen beide categorieën in. Hij wordt in 1625 bisschop van Passau en Straatsburg en later van nog enkele andere steden, hij is een gedreven kunstverzamelaar en kan maar niet genoeg schilderijen, tapijtwerk en juwelen in zijn bezit hebben. Ook is hij muziek- en theaterliefhebber, aan het hof wisselen muzikanten en komedianten elkaar in snel tempo af. In totaal worden in de eerste jaren van zijn gouverneurschap meer dan een miljoen gulden aan weeldeartikelen gespendeerd.

Voor alles is Leopold Willem toch een militair die zich laat opmerken tijdens de Dertigjarige Oorlog als *generalissimus* in de strijd tegen Zweden³. In 1647 wordt hij aangesteld als "*Lieutenant, Gouverneur en Capiteyn generael vande Nederlanden ende van Bourgondiën*" en ook hier ontpopt hij zich als een ervaren veldheer. In de strijd tegen de Fransen boekt hij verschillende successen. In 1651 worden Veurne en Sint-Winoksbergen heroverd en de veldtocht van 1652 levert Spanje een aantal opmerkelijke overwinningen: Duinkerken, Mardijk en Grevelingen komen terug onder Spaans gezag. De landvoogd wordt dan ook overal gehuldigd als bevrijder van Vlaanderen. De overwinningen van Leopold Willem kunnen echter niet worden geconsolideerd wegens de ontoereikende steun van Filips IV uit Spanje. Zo wordt in 1654 Atrecht prijsgegeven en een jaar later is Vlaanderen opnieuw het toneel van invallende en plunderende Franse troepen. Maarschalk Turenne, die in 1650 nog met het Spaanse leger ten strijde tegen Frankrijk trok, begint aan een succesvolle opmars door Artesië, Henegouwen en Vlaanderen. In 1655 maakt hij zich meester van Landrecies, Condé en Saint-Ghislain⁴.

De laatste veldtocht van de landvoogd kan geen succes worden genoemd. Ziek en moe van de strijd vertrekt hij in mei 1656 naar Wenen. Hij wordt vervangen door de hooghartige Don Juan van Oostenrijk, onechte zoon van de koning van Spanje, een bijzonder zwak figuur die niets dan ellende over Vlaanderen brengt⁵.

Landvoogd Leopold Willem wordt met een laurierkrans gekroond omwille van zijn (aanvankelijke) successen tegen de Fransen. Het schilderij is afgeleid van de prent "Flandria Liberata" uit 1653, in het stadhuis van Brugge.

De bevolking van het Meetjesland wordt in 1655 op twee verschillende manieren geconfronteerd met de krijgsverrichtingen tegen Frankrijk. Er is eerst en vooral de lichting van de tiende man "vanden Ban ende Arrier-Ban" en vanaf september 1655 krijgen tientallen parochies af te rekenen met honderden vluchtelingen uit Henegouwen.

L E
B A L E T
D V M O N D E,

7

Accompagné d'une Comedie en musique l'un
& l'autre donnez,

*A la resjouissance Publique sur le sujet de l'heureux Mariage
de leurs Majestez:*

EN PRESENCE ET PAR ORDRE
De son Altesse Serme. l'Archiduc LEOPOLDE, &c.

Au Palais de Bruxelles le dernier Jeudy du Carnaval 1650.

A BRUXELLES,
Chez Hubert Anthoine *Velpius*, Imprimeur juré de sa Majesté,
& de S. A. I. à l'Aigle d'or près du Palais. 1650.

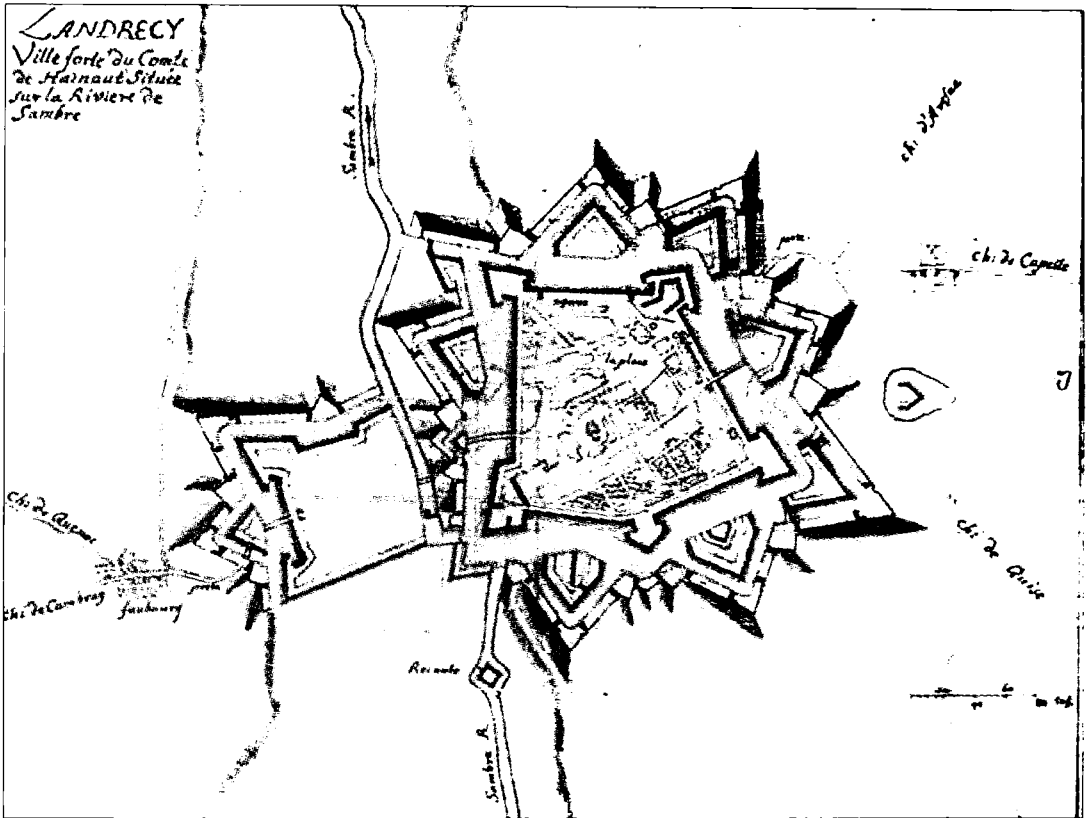
Leopold Willem is een echte melomaan en laat voor zijn gasten dit Franstalig boekje drukken met de synopsis van het ballet van de opera, opgevoerd "au Palais de Bruxelles le dernier Jeudy du Carnaval 1650" (UBGent)

LICHTING VAN DE TIENDE MAN

In zijn strijd tegen de Fransen heeft Leopold Willem vanzelfsprekend troepen nodig. Gewoonlijk wordt daarvoor een beroep gedaan op huurlingen of beroepsmilitairen: een mengelmoes van Spaanse, Italiaanse, Waalse en Duitse eenheden, voor het grootse deel avonturiers die zich ten dienste stellen van de meestbiedende of van die bevelhebber die hen af en toe eens duchtig laat plunderen. In de eerste dagen van 1655 is de landvoogd de wanhoop nabij: soldaten en officieren desertieren bij bosjes, ze plunderen dorpen en ontzien daarbij niets of niemand⁶.

De kasselrij van de Oudburg levert een contingent van 600 *cuerlinghen*, vrijwilligers, die in augustus 1655 in Kortrijk dienst doen en handenvol geld kosten. Van die 600 keurlingen worden er 25 uit Watervliet verwacht en 20 uit Kaprijke, 33 uit Eeklo, 37 uit Boekhoute en 80 uit Assenede, in totaal 195 man⁷. In Kaprijke zijn er slechts 156 mannen geschikt om wapens te hanteren, dus worden er maar 15 aangeduid. Kaprijke laat het college van de Oudburg overigens weten dat het niet ressorteert onder de Oudburg noch onder Assenede-Boekhoute: *"alzooy wij zijn wesende contribuante van de landen vanden Vrijen ende dat wij totnogtoe in zulke ende diergelijcke ander lasten te weten: leveren van de keurlijn ende wercklieden in den dienste van de zelve majesteijt altijt hebben gecontribueert metten voornoemde lande, soo zullen ter eerster order van mijn edele heeren bmre ende schepenen van de voornoemde lande (de mannen) aldaer senden"*⁸.

De landvoogd besluit echter een ander middel toe te passen om aan troepen te geraken, namelijk de opeising van de tiende man, of zoals het wordt genoemd *"het lichten van de Ban ende Arrier-Ban door alle de Provincien van de Onderdanigheyt van Syne Coninghlicke Majesteyt"*. De ordonnantie daarvoor wordt op 27 augustus 1655 in Brussel uitgevaardigd en alle steden, kasselrijen en jurisdicties krijgen bevel het plakkaat zo spoedig mogelijk te *"kondighen ende publiceren alomme binnen de plaetsen ende limten van hunne respective jurisdictien daermen gewoonlick is uytroepinghen en publicatien te doene"*. Acht dagen na publicatie moet iedere tiende man die in staat is wapens te gebruiken, op de aangeduide plaats aanwezig zijn. In de gepubliceerde ordonnantie luidt de tekst van de oproeping als volgt: *"dat ieder Prochie, Dorpe ofte Ghemeynte zal hebben te leveren en te senden promptelick ende ten uytersten binnen acht daghen naer de Publicatie van dese in het quartier het welck in ieder Provintie sal gheordonneert worden den Thienden man met rapier ende snaphaen ende munitie daertoe noodich van alle deghene vande ghemeynte bequaem wesende de wapenen te draghen op pene dat alle de Inwoonderen van het Dorpe, Prochie ofte Ghemeynte die hierinne in ghebrecke sal wesen sullen verbeuren hunne wapenen ende ombequaem blijven van eenighe te voeren in het toecommende ende dat bovendien van elders sal worden in hunne plaetse ghestelt het Dobbhel van het ghetal van hunne Quote tot hunnen laste ende onkoste"*.

In 1647 wordt Landrecies belegerd door Leopold Willem die daarvoor in heel Vlaanderen wordt gehuldigd. De versterking wordt in 1655 opnieuw ingenomen door Turenne en la Ferté en komt door het Verdrag van de Pyreneeën in 1659 definitief bij Frankrijk. De stad wordt in de 18de eeuw versterkt door Vauban.

De baljuw, proost, meier of een ander officier principael zal onmiddellijk "t'samen roepen alle de Inwoonderen van sijn ghebiet ende hun dwinghen tot verkiesinghe vanden thienden man onder hun door het Lot waer-van sij sullen hebben te senden pertinent relaes aenden Provinciaelen Raedt oft andere Bancke van Justitie van hunne Jurisdictie immediaet".

Dit bevel tot wordt gegeven aan de belangrijkste gebieden en instellingen in de Nederlanden:

- de hoofdpresidenten en leden van "den Secreten ende Grooten Raede";
- de kanselier en de leden van de Raad van Brabant;
- de gouverneurpresident en leden van de provinciale Raad van Luxemburg;
- de stadhouder, kanselier en leden van de Raad van Gelderland;
- de president en de leden van de Raad van Vlaanderen;
- de gouverneurpresident en de leden van de Raad van Artois;
- de hoogbaljuw van Henegouwen en de leden van Raad van Bergen;
- de gouverneurpresident en de leden van de Raad van Namen;

- de gouverneur van Limburg;
- de gouverneur van Rijsel, Douai en Orchies;
- de "*prevost le Comte*" van Valenciennes;
- de baljuw van Doornik en van het Doornikse;
- de schout van Mechelen⁹.

De verbazing en het ongeloof over het besluit zijn bijzonder groot, zowel bij de verantwoordelijke bestuurders als bij de bevolking. Nooit eerder is een dergelijke massale lichting van jonge mannen voorgekomen. Wel worden geregeld *spaeyghiers* of pioniers opgeëist, om waar het nodig is versterkingen op te werpen of te slopen. Die opeisingen gebeuren volgens strikte regels en elke parochie weet precies hoeveel man er moet optrekken. Maar de lichting van elke tiende man, zonder rekening te houden met privileges en gewoonten als bijvoorbeeld ieders aandeel in het *Transport van Vlaanderen*, dat is nooit eerder voorgekomen.

De onrust over de opeising zwelt zodanig aan dat Leopold Willem zich al op 1 september 1655 genoodzaakt ziet enige toelichting te geven en de maatregel te verzachten. Voorlopig is het voldoende de tiende man uit te loten en er een lijst van op te stellen, van optrekken is geen sprake.

De ordonnantie komt op 5 september 1655 aan op het kasselrijshuis van de Oudburg in Gent en wordt onmiddellijk bekendgemaakt¹⁰. De officieren die op 6 september voor de publicatie zorgen, krijgen het bevel de bevolking "*te houden in de goede handt*", men is dus beducht voor ongenoegen en eventuele opstootjes¹¹. Al een dag later, op 7 september komt de zoveelste omzendbrief waarin wordt benadrukt dat iedereen inspanningen moet leveren "*pour repousser l'ennemij de l'interieur de nos provinces par la levée du dixième homme*" en dat de gegeven orders strikt moeten worden uitgevoerd. Wel wordt meegedeeld dat het in eerste instantie volstaat 10.000 man op te roepen op basis van het *Transport van Vlaanderen*. Nog op 7 september wordt een decreet uitgevaardigd waarbij "*les paysans vagabons*", rondtrekkende boeren uit Henegouwen, binnen de drie dagen na publicatie, verplicht worden dienst te nemen.

Het Brugse Vrije blijft echter protesteren en de Oudburg steunt dit verzet¹². Het college schrijft in de voormiddag van 9 september 1655 een brief aan de schepenen van het Vrije, waarbij gevraagd wordt te "*intercedeeren by syne hoogheid dat hij het platte landt zoude willen excuseren tdecreteren van den ban nopende het looten den tienden man*"¹³. In de namiddag wordt opnieuw vergaderd, want de graaf van Nassau laat de heren van het college van de Oudburg "*met alle diligencie*" weten, dat de loting van de tiende man hoe dan ook moet doorgaan en hij geeft wat meer uitleg bij de versoepelde maatregelen. Bijvoorbeeld zullen de mannen die er zich inloten of op een andere manier aangeduid worden, ook effectief worden opgeroepen, maar het is "*echt nog niet van noode tselve volck te delogeeren*", hen nu al te laten optrekken. Voorlopig volstaat het dat er lijsten worden gemaakt, zodat iedereen bij de eerste verwittiging "in

compagnies gherangeert" kan worden. En als er gereclameerd wordt op de vijf stuivers soldij en het *ammonitiebrood* die de manschappen zullen krijgen, dan mogen die gerust worden verhoogd, op de kosten van de Kasselrij wel te verstaan. De graaf van Nassau wijst het college van de Oudburg nog eens op het basisprincipe van de ordonnantie: *"Nemende voor principael fondament d'obligatie die d'ondersaeten hebben hun vaderlant te deffenderen en daertoe mogen bedwonghen worden in noot"*. In elk geval moeten bij de loting alle voorzorgen worden in acht genomen om opstootjes en andere wanordelijkheden te vermijden¹⁴.

Na de publicatie blijven protesten niet lang uit, vanuit verschillende parochies komen verzoeken om ontslagen te worden van de loting *"aenghesien tselve in mensche gheduncken in dese provincie nooyt ghepratiqueert en is gheweest"* en ook omdat de parochies niet in staat zijn nog meer af te dragen. Er wordt gewezen op de zware kosten die de uitkoop van de winter- en zomerkwartieren van troepen met zich meebrengt, op de veelvuldige opeisingen van pioniers, het onderhoud van de keurlingen van de Oudburg in Kortrijk die geld opsorpen, op doortrekkende militairen en *"invallende partyen"* die van alles en nog wat opeisen. Het kost de Oudburg tienduizenden ponden. En nog maar pas zijn er massaal veel vluchtelingen uit Henegouwen gearriveerd, wat opnieuw handenvol geld zal kosten. Als landvoogd Leopold Willem echter *"in noot is van enich volck ofte ghelt te hebben"* wordt hem aangeraden dit via de geijkte weg te doen¹⁵.

Leopold laat niet na te wijzen op *"le danger extremes"* waarin de provincies zich bevinden *"par l'establisement que l'ennemy tache de faire de ses armes dans leur intérieur"* en over de moeite die men ondervindt om de Fransen terug te dringen. De landvoogd herinnert er ook aan dat samen met de paus aan een vredesverdrag wordt gewerkt, maar daar is vooralsnog weinig van te merken¹⁶. Op 13 september 1655 zijn Condé, Saint-Ghislain, Landrecies en Quesnoy en andere steden in Henegouwen *"durant ceste et la precendente campagne"* bezet door de vijand die dreigt dieper het land binnen te dringen. Het wordt iedereen in Vlaanderen ten strengste verboden *"denrées, vivres et provisions"* aan de vijand te leveren, van welke aard die ook mogen zijn. Met de publicatie van deze ordonnantie heeft men niet, zoveel moeite, 's anderendaags al kunnen alle Gentenaren ze lezen: *"gepubliceerd naer costuyme d'ordonnantie van de hoogheyd, jegens de landslieden, vagebonden vuijt tlandt en de province van henegouwe als van de gone verbiedende zijne ondersaeten residerende zoo in de Steden als ten platten lande van sijne ghehoorsaemheijt te draeghen, voeren ofte doen voeren in Condé, etc. gheoccupeert by den vyandt binnen de voornoemde provincie ennighe vivers, waeren etc. te leveren"*¹⁷.

Het protest over de voorgenomen lichting blijft aanzwellen. Op 15 september laat Brussel de Oudburg weten dat *"chasser l'ennemy des places qui la nouvellement usurpés et le repousser dans ses anciennes lisières"* levensnoodzakelijk is om de bevolking te vrijwaren voor verdere over-

ORDONNANTIE van Syn^e Hoogheyt ghemaect op het lichten vanden Ban ende Arrier-Ban, door alle de Provincien vande Onderdanigheyt van Syn^e Coninghlicke Majesteit.

LEOPOLDVS SVILIELMVS. SYDER GRATIE GODTS AERTS-Herogh van Oostenryck, Herogh van Bourgundien, van Styrie, van Carinthie, van Carniole, ende van Wittenbergh, Administrateur generael van de Militie van Hierusalem, van d'Ordre Teuonicque van Onse L. Vrouwe in Prussen, ende Groot-Meester vande selve in Duytsland, Italien, en over Zee: Bischoep van Strasbourgh, Halberstadt, Passau ende Olmuts, oock Administrateur vande Princelike Abdye van Herlichfeldt, Murbach, en Lude, Grave van Thirrol ende van Goritz, &c. Lieutenant, Gouverneur, en Capitayn generael vande Nederlanden ende van Bourgundien, &c.

Het uyterste Persichel in het welck hun binden dese Provincien vande Onderdanigheyt vanden Coninc onsen Heere / door de oprechterijghe die den vanden crachte, te doen van sijnne wapenen in hun binnesse / ende het groot ghewelt welck by daer toe is doende / met boosnemen van pbel te maeken en te niet te doen het verdoelc welck onsen Heeruygen wader den Ban is doende aende ruer Croonen tot een Coninc van Heere / in de welcke alle de Provincien sijn ghelijckelich bestrydigh / als aengaeve de hant welcke ende betoetnisse / ons gheeft rechte ende wetliche oecasse van te ghebruycken het Reche van te lichte het Ban ende Arrier-Ban / het welck in ghelijcken gheval van d'uyngheindich Heere ende Persichel vanden Heere aen sijnne Majesteit toe-comt / om te roepen tot den Eren van Ooyloghe sijnne Majesteit ende Onderseeten. DAEROMME SOO IST: Dat op inden naren en van weghen sijnne Majesteit / ophoorende dat door het ghelijc Plac-lande van dese onderdanighe Provincien ende in peder Cassette / Persiche / Bailliuage ofte Herbooschschap toeger betoonighe ende ghepubliceert den boosch Ban ende Arrier-Ban, in crachte vande welcke top willen dat peder Prochie / Dorpe / ofte Oheermeester sal hebben te leuen ende te senden ptoppelic een apertien binnen acht daghen naar de publicatie van dese in het quaciet het welck in peder Prochie sal ghepubliceert worden den Eren van Ban met capiet ende inapen / ende inuente daer toe noodig / van alle de ghene vande oheermeester begaue wesen de waerpen te d'aghen / op pene dat alle de Inwoonderen van het Dorpe / Prochie / ofte ghemeynt / die hietende in ghebruyck sal wesen sullen beuerten hant wapenen / ende embeguen sullen van eenighe te oeren in het coecommende / en dat boeren van elders sal wesen in hantte plaetse gheset het dobbel van het gheval van hantte Quore tot hantte lase ende onkost / Tot welcke ererue den Heere / oft by ghebruyck van dien den Bailliu / Herboosch / Persiche / ofte ander Officier pincipal van peder Dorpe / Prochie ofte andere Oheermeester sal verhoort ende sonder upseil sinnen roepen alle de Inwoonderen van sijn ghebruyck / en hun d'uynghe tot becke linge vanden eysden onder hant door het Rot / waer van sp sullen hebben te senden ptelement vanden Provincien vanden Heere / oft andere Bancke van Justitie van hantte Jurisdicte inuente / soo ghelijc de Inwoonderen vanden Provincien van Zabande aenden Cancellier en Kapden vanden Heere aende. De Inwoonderen van het Plac-lande van Vlaendren aenden Heere aende Kapden vanden Heere aende. De Inwoonderen van het Plac-lande van Hennegouwe aenden Hoogh-Bailliu ende Kapden vanden Oheermeester Heere tot Berghen. De Inwoonderen van het Plac-lande van Leydenburg / Seiden / Artois ende hantte hantte ghelijc aenden Oheermeester / President ende Kapden vanden Heere aende. De Inwoonderen van het Plac-lande van Limbourg aenden Oheermeester ende Kapden van het Keen-hof aende. De Inwoonderen van het Plac-lande vande Courtenancie van Liffel aenden Oheermeester en Officieren vande Oheermeester aende. Die van het Bailliuage van Doornische aenden Oheermeester ende Officieren van het Bailliuage aende. Die van het District van Berghen aenden President en Kapden vanden groot Heere / Heerboosch / ende Commotie vanden selve Heere. Ende om te bette en

heere te volghen dese executie / de boosch Oheermeester / President ende Provinciale Heeren ofte andere Bancken van Justitie hier boven gheoorde sullen specialick hebben onder hun te deputeren eenighe Commisseries onder hantte autoriteit ende oghen om daer van te hebben het oplichte ende particuliere Directie soo om te gheben de provincie quaciet in peder Herbooschschap / Bailliuage ofte Oheermeester / te wopen dat by ons sal wesen ghesigneert de generale wapen-plaetse / als een verhoort te de op staende voer te de termineren alle gheschillen ende swaertgheden die sonde konnen voeghallen inde executie / ende oock om te executeren de penen tot lase vande ghebruyckelike / gheende onse lantente dat eer wesen sp sullen wesen inde boosch particuliere quaciet / sp sullen hebben onder het bebel ende beke vanden Heere oft vanden Officier van peder ghemeynt ende dat sp hun onderhouden sullen hebben tot lase vande selve / tot dat sp sullen gheerminnen wesen op de boosch, generale plaetse van wapenen / als wannere sp als van ende voer den eide van hantte wien / die niet en sal voer de gheoorde wesen boven den gheoorde d'uyngheindich Heere / sullen voer den wesen van weghen sijnne Majesteit van het Bailliuage aenden Heere vanden sullen wesen ontfanghen van hantte Oheermeester / Persiche / d'aghen / en niet meer met betoet ende sijnne lantente sijnne van niet te sijnne oft toe te laeren dat ghele sonde wesen in hantte plaetse enighen soldat op pene van hondert Gulden aende voer peder Heere tot alle vanden Officier / oft particuliere / die ghebruyck oft toeghebruyck sal hebben de substitue / ende op dat top die aengaeve niet en wesen ghesuete in onse betoet lantente ende daer van daer van sijnne wesen hantte son- damene welck behoort: Wapen vanden peder Oheermeester / Heere en Bancke van Justitie aende welcke de executie van die Heere is beke van ons tekeninghe te gheben by ghebruyck / die ghebruyck sullen wesen in het Officie vande Audientie binnen d'uyf van d'op tot d'op daghen neer te ontfanghen van dese / van alle e gheende daer ghebruyck ende ghesuete sal wesen in dese matete.

Ombiede die Hoof- President en Kapden vanden Heere en gheoorde Heere / Cancellier ende Kapden vanden Heere van Zabande / Oheermeester / President ende Kapden vanden Provincien vanden Heere van Leydenburg / Heere-houder / Cancellier ende Kapden vanden Heere van Berland / President ende Kapden vanden Heere van Vlaendren / Oheermeester / President ende Kapden vanden Provincien vanden Heere van Heere / Hoogh-Bailliu van Hennegouwe / Kapden vanden Oheermeester Heere tot Berghen / Oheermeester / President ende Kapden vanden Heere tot Heere / Oheermeester van Liffel / Oheermeester / President te Oheermeester van Heere / Bailliu van Doornich ende Doornische / Oheermeester van Heere / ende aen alle andere Justicieren / Officieren ende Onderseeten van sijnne Majesteit dien die aengaeve sal / en tenen ghelijc vanden hant in te beoet dien te beoeten sal. En te p van stonden aen dese regentwoogdighe Oordonnantie / kondighen ende publiceren / doen kondighen ende publiceren / alomte binnen de plaetse ende lantente van hantte respere de Jurisdicte / daermin gheuonick in upe-roepinghen ende Publitien te doene / ende daer vanden dat sp die obseueren en onderhouden / sonder bechaghe / ghele ofte distimulatie / des te doene / met die sijnne aenkele / gheben top ten volcommen mach / auctoriteit ende sonderling Heere / Onbeiden ende beken eenen-ghelijc vanden dat sp hun die doende, ernstelick beken ende ghehoorsaem sijn. Want sulck is den wille van sijnne Majesteit ende den onsen in sijnne Coninghlicke Baer. Oheeren tot Justitie onder het Oheermeester van sijnne Majesteit den sijnne wintelichs Augustus d'uyf sijnne sonder d'uyf-ghelijc. Was ghesuete C. Ho. Ve. Oheermeester: Leopoldus Guilielmus. En neer waret: Ter Oordonnantie van Syn^e Majesteit, gheerkeent: L.M. Colbrant.

CHENDT: Oheermeester vanden Weduwe ende d'Heere van Jan vanden Kerchore, op d'Hooghpoort / in te gheerkeent Heere. Met Privilegie.

Ordonnantie van Leopold Willem op het lichten van de Heere man "door alle gebieden van de Onderdanigheyt van Syn^e Coninghlicke Majesteit" (RAG)

last. Om echter de bevolking niet nog eens extra te belasten en “*pour soulager les bons et fidèles subiects de sa majesté*” volstaat het nu 6.000 man uit te loten. Daarvan moet de Oudburg er 360 leveren. Dat is en blijft echter het absolute minimum en de landvoogd wenst dat de jurisdicties alles in het werk zullen stellen om aan die 6.000 man te geraken, met “*le zèle que vous portez au service du roy et de l’amour à la Patrie*” moet dat lukken. In feite is de landvoogd en zijn entourage beducht voor eventuele onlusten, vandaar dat het aantal mannen wordt verminderd: “... *de nous adviser s’il ne seroit de pratique plus facile et moins fraijeuse que la province de flandre au lieu du dixième homme en livreront 6000 effectifs...*”¹⁸.

7

Met uitzondering van het Brugse Vrije, wordt in heel Vlaanderen geloot en “*son Altesse Serenissime*” spreekt op 20 september dan ook over een groot succes “*touchant la levée du dixième homme du plat pays de cette province*”. Twee “*conseillers deputez*” die in de belangrijkste steden de vernieuwing van de wet bijwonen, rapporteren “*d’avoir trouvé tout le plat pays bien prompt de bonne intention a cest effect*”, wat wordt bevestigd door de lijsten met de namen van de lotelingen die worden toegestuurd. En wat het Brugse Vrije betreft: het bestuur ervan zal zich moeten neerleggen en “*se conformer tout promptement à l’accomplissement des ordres en tout le plat pays de leur district*”. Ook de enkele dorpen die zich blijven verzetten tegen de lichteing, zullen tot gehoorzaamheid worden gedwongen.

De uitgelote mannen worden ingezet bij de bewaking van de Schelde, de Leie, de Aa en de kuststreek, vooral in de omgeving van Gravelines. Daardoor kunnen troepen die deze plaatsen bewaken, elders worden ingezet¹⁹.

In de dorpen ebt de onrust over de voorgenomen maatregel maar niet weg. In Zomergem, Bellem en elders ontstaan er “*groote murmuren*”, de schepenen van de Oudburg laten deze parochies haastig weten dat het college “*dienaengaende niet anders ghedaen en had als behelsende de brieven van de beschrijving*” en dat men zich aan de inhoud van de ordonnantie te houden heeft²⁰. Ondanks de protesten, de onrust en het ongehoogen van de bevolking wordt in alle gemeenten toch “*contre les dengers des tempestes de la guere*” geloot.

Zomergem, het dorp waar het meest wordt geprotesteerd, is merkwaardig genoeg een der eerste parochies waar wordt geloot. Er zijn ongeveer 500 mannen bekwaam wapens te dragen en daaruit worden op 20 augustus 1655 vijftig mannen “*opgelicht ende bij lote aan hemlieden ghedaen uyt crachte van dordonnatie van Leopold Guillielmus op het lichten van den ban en den arriere ban*”. In Ursel worden alleen de mannen van het Gentse aangeduid. Baljuw Beghijn laat de Oudburg weten: “*aengaende ‘tVrije van Ursel, en hebben alsnog geen ordonnantie ontvangen*”.

COPIE.

ERSAEME ENDE DISCRETE:

Syne Doorluchtigste Hoogheyt heeft by Placcaete vanden VI.^{den} deser gheordonneert, dat alle de ghevluchte Landtslieden van Henegouwe, noch gheenens Militairen Dienst aenveert hebbende, ofte hun daer-van gheretireert, in selven sullen cōmen ofte keeren, op peyne van t'heurliedder laste gheprocedeert te worden naer t' verheesch vanden stücke, midtsgaders ten selven effecte ende om hemlieden te doen verstaen de condition ende den tydt van heurlieder Dienst, soo oock de bedelinghe vande Quartieren ende accommodement van heurlieder Vrouwen ende Bestialen, ghecommiteert ons onderschreven, Raeden ordinaire, ende Advocaet Fiscael vanden Raede in Vlaendren, neffens den Heere Grave van Solre, die hun jeghenwoordigh zyn vindende binnen deser Stede van Audenaerde; Dies den selven Heere Grave de voorseyde gherefugeerde is belastende ende bevelende hemlieden te presenteren inde Hostelrye aldaer ghenacmt de Swaene, Sondagh, uytterlick Maendagh s'morghens naestcommende, in't regard vande voorseyde gherefugeerde, hun houdende, ofte heurlieder Bestialen hebbende binnen de Casselryen van Audenaerde ende vander Auderburch van Ghendt, Ende in't ghesagh vande ghone hemlieden houdende, ofte heurlieder Bestialen hebbende binnen de Landen van Aelst ende Dendermonde, Dyssendagh, uytterlick s'Woonsdags s'morghens daernaer in't Landts-huys tot Geerardsberghen, volghende zyn ordre hier ghevoeght, Ende al is t dat wy betrouwen dat in eene saecke soo grootelickx tenderende ten Dienste van Syne Majesteit, selfs heurlieder particulier welvaeren, gheen retardement en sal vallen, nochtans of misschien daer in eenighe te cort bleven, hebben, in ghevolge vande autorizatie verleent by brieven van Syn' Hoogheyt vanden selven date, gheordonneert, ende Ordonneren by desen, aen alle Baillius, Meyers, Wethouders ende andere Officieren vande voorseyde Landen ende Casselryen elck in't zyne, indien eenighe vande voorseyde gherefugeerde dies in ghebreke bleven, de selve te bedwinghen tot volcomminghe van diere naer behooren, niet-min overseyndende de Lyste vande selve Defaillanten, om daer-in voorder te voorsien soo den Dienst van Syne Majesteit verheeschen sal, Ten welcken effecte ghylieden d'Ordonnantie vanden voorseyden Grave neffens dese onse, promptelick sult hebben te Publiceren by het trecken vande Clocke, ontbiedende en vergaederende vande voorseyde gherefugeerde ter ordinaire plaetse ofte Vierschaere sonder te verwachten, den ordinairen dagh; midts de saecke gheen uytstel en is admitterende, Op peyne dat jeghens V. L. arbitrairlick sal gheprocedeert worden. Ende hier mede blijft Gode bevolen: Tot Audenaerde den 16. September 1655. Ende was onderteeckent:

W. L. gotte Wriending:

D. VANDER BEKE, ende I. GHEUSERE.

Brief van Vander Beke en de Gheusere over het dienst nemen van de Henegouwse vluchtelingen. Wie zich niet houdt aan de regels, zal arbitrairlick vervolgd worden. (RUG)

Het aantal uitgelote mannen van enkele andere parochies:

PAROCHIE	AANTAL	OPMERKINGEN
Aalter	30	loting van 9 september 1655 "zijn bij lotte ende accorde gevallen voor tiende man"
Drongen	20	loting van 23 september 1655
Hansbeke	13	loting van 22 september 1655
Landegem	10	
Lotenhulle	10	
Oostwinkel	5	
Poesele	3	
Ruiselede 't Gentse	11	
Sleidinge Keure	13	loting van 25 september 1655 ²¹
Sleidinge Sint-Baafs	12	loting van 25 september 1655
Vinderhoute en Merendree	15	"met snaphaan en rapier"
Vinkt	7	
Wondelgem	6 ²²	

Het feit dat de weerbare mannen uitgeloot zijn, betekent volstrekt niet dat ze al moeten optrekken. Toch blijft de onzekerheid hangen. Op 22 september heeft griffier Alstein van de Oudburg daarover een onderhoud met de graaf van Nassau, die hem verzoekt de lijst van de tiende man te overhandigen. Alstein antwoordt dat het college "*gheen voordere devoiren heeft gedaan en hadde, duerdien dat men presumeerde dat tselve soude onderblijven, aenghesien men verstaen hadde dat zijn hoogheid aan de Vier Leden de keure ghegheven hadde, dat zijn hoogheid dus niet teghenstaande begheert de lijste*". Alstein zal alle parochies vragen hem de lijsten binnen de drie dagen toe te sturen, hij zal die dan onverwijld aan de graaf van Nassau bezorgen²³. Om hem wat gunstig te stemmen wordt Nassau "*in de propositie van den tienden man een stuck wyns*" aangeboden²⁴.

Op 3 oktober wordt alle twijfel weggenomen. Na een vergadering eind september 1655 van de afgevaardigden van de Vier Leden over de twijfel van enkele gedeputeerde over het al dan niet oproepen van 6.000 man, wordt te verstaan 'gegeven "*d'intentie van zijne hoogheid te zijne dat de voorzeide 6000 man zouden promptelijk gelicht worden en ghevonden en geleverd, behoorlijk gewapent op de voet van het transport*"²⁵.

Op 13 november 1655 komt het bevel dat de Oudburg 350 manschappen moet klaar houden voor bewaking van het fort van Rodenhuize en andere versterkingen. De mannen zullen 10 stuivers per dag ontvangen en als ze uit hun dorp vertrekken, moeten ze voorzien zijn van wapens en van voedsel en geld voor ten minste drie dagen. Verder moet iemand hen vergezellen om in Gent "*te hooren watter voorder occureren zal*".

Het aantal manschappen dat de parochies moeten leveren:

Aalter	12	Oostakker	6
Bellem	3	Oostwinkel	5
Destelbergen	7	Poesele en Bachte	4
Desteldonk	5	Ronsele	2
Deurle, Latem, Afsnee en		Ruiselede	6
Sint-Denijs	12	Sint-Martens-Lerne en	
Drongen	16	Vosselare	6
Eke	7	Sleidinge	14
Evergem	28	Maria-Lerne	5
Hansbeke	6	Ursel	2
Heusden	7	Vinderhoute	2
Knesselare	7	Vinkt	5
Latem	5	Waarschoot	10
Lotenhulle	8	Wondelgem	6
Lovendegem	10	Zaffelare	9
Mariakerke	4	Zeveneken	6
Meigem	5	Zeveren en Baarle	2
Mendonk	2	Zevergem	4
Merendree	7	Zomergem	18
Nazaret	5	Zwijnaarde	6
Nevele	19	Lochristi	10 ²⁶

De kosten voor de Oudburg rijzen de pan uit. Er zijn niet alleen de 360 manschappen waarvoor 630-0-0 p. gr. gage wordt betaald, ook moet de Oudburg tienduizenden *fassijnen*, *pilotten*, grote en kleine schransmanden leveren voor versterkingen op de grens met Frankrijk. Al dat materiaal wordt verscheept en de nering van de vrije schippers in Gent rekent 220-10-0 p. gr. voor transport en nog eens 228-0-0 p. gr. voor ligdagen (meer dan 6 weken blijven de schepen liggen met geschut en "*ammonitie van oorloghe*") en laden en lossen. De Oudburg betaalt voor soldaten en materiaal en voor transport enkele duizenden ponden en die worden omgeslagen op alle parochies die daar natuurlijk over klagen, temeer daar ze bijna dagelijks af te rekenen krijgen met doortrekkende troepen die de dorpen gewoon leegzuigen²⁷. De dragonders beginnen *des-orders* te doen, ze stelen levensmiddelen bij gebrek aan levering van het *pain de munition* of *ammonitieboord*²⁸, men kan de *confusien* enkel beletten als de soldaten anderhalf pond per dag krijgen voor voeding. En tegen de winter van 1655 moeten de parochies nog eens honderdduizend gulden ophoesten "*van tlogement van oorlogsvolk van het wintersaysoen*".

VLUCHTENDE HENEGOUWERS

Als in augustus 1655 het gerucht de ronde doet dat Franse troepen Henegouwen zullen binnenvallen om daarna opnieuw toe te slaan in Vlaanderen, ontstaat er onder de bevolking van vele Henegouwse parochies paniek en komt er een massale vluchtelingenstroom op gang naar

Brabant en Vlaanderen. Het lijkt er bovendien op dat de Spanjaarden het systeem van de verbrande aarde toepassen, waardoor levensmiddelen en inboedels niet in de handen van de vijand zullen vallen. Ook verwacht de overheid dat de capabele mannen uit de Henegouwse dorpen dienst zullen nemen in het leger van de landvoogd²⁹.

Alleen al in de streek van Geraardsbergen, Oudenaarde en het Land van Aalst arriveren eind augustus - begin september duizenden koeien en paarden, schapen en varkens, honderden wagens plus de complete bevolking van verschillende dorpen. Uit ingewonnen inlichtingen door enkele bevelhebbers blijkt dat meer dan 100.000 dieren en mensen

Kaart met aanduiding van de dorpen van de Henegouwse vluchtelingen.

vanuit Henegouwen onderweg zijn naar Vlaanderen en Brabant: "*a cause que le bruict est entre lesdites refugez que tout leur bestial ensemble monte environ cent mille*". Het is vanzelfsprekend onmogelijk al die mensen en dieren behoorlijk onder te brengen "*sans une ruïne totale*" van de parochies. Er moeten maatregelen worden genomen, want er wordt terecht gevreesd dat de inwoners zich tegen de inkwartiering zullen verzetten. Ook zal de toegestane *ayde* aan de majesteit waarschijnlijk niet meer kunnen betaald worden en zal "*le bestail de flandre*" nog nauwelijks te eten krijgen.

De vluchtelingen komen voornamelijk uit dorpen en gehuchten gevormd door de driehoek Mons - Condé-sur-l'Escaut - Ath: Ath, Autreppe, Basècles, Baudour, Blaton (Bernissart), Blicquy, Brugelette, Chapelle, het Land van Chièvres (met o.a. Neufmaison), Condé, Grandglise - Quevaucamps - Wadelincourt, Harchies, Hautrage, Herchies, Huissignies, Ladeuze, Leuze, Ligne, Peruwelz, Préau, Ramegnies, Roucourt (Bury), Sirault, Thumaide, Tongre-Notre-Dame, Tongre-Saint-Martin, Trazegnies, Villerot, Wadripont e.a.³⁰.

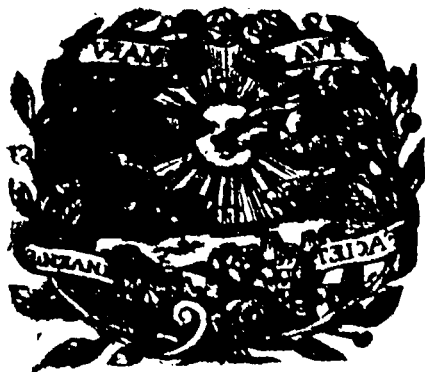
LOGEMENT

Over het "*logement du bagage des refugez du pays dhayunau*" komt op 19 augustus 1655 bij de verschillende kasselrijen een brief toe waarin landvoogd Leopold Willem iedereen in het kwartier van Geraardsbergen en omgeving aanmaant en zelfs beveelt de vluchtelingen goed op te vangen. Op 30 augustus 1655 komen de afgevaardigden van Oudenaarde en Aalst bijeen in het dorpje Zandbergen om het probleem te bespreken en om zich te beraden over een tweede schrijven van de landvoogd van 28 augustus 1655 waarin nogmaals wordt aangedrongen om alle vluchtelingen, waarvan gehoopt wordt dat er veel dienst zullen nemen, met alle gastvrijheid te ontvangen³¹. Op een haastig opgestelde lijst blijkt dat alleen al in het Land van Aalst 9.045 koeien, 400 paarden en vele karren zijn binnenge trokken³². Het is onbegonnen werk al die mensen en dieren behoorlijk in voedsel te voorzien en logies te geven, de inwoners zullen hun wintervoorraad kwijtspelen en het gevaar voor onlusten is niet denkbeeldig: "*qui mettra infailliblement les manans dudit pays d'Alost en tel desespoir que l'on ne saura empecher qu'ils prennent les armes et s'entretuent l'un l'autre*". Niemand is er voor de komende winter op voorbereid een dubbele veestapel te onderhouden.

Via een gedrukte omzendbrief maakt Leopold Willem op 1 september 1655 de genomen maatregelen bekend. Iedereen met enige bestuursverantwoordelijkheid moet de Henegouwers zo goed mogelijk behandelen, ze zijn immers getroffen door "*des calamités de la guerre*", zijn gevlucht "*pour préférer la légitime domination de leur Prince naturel, aux vains avantages que l'ennemy leur offre, pour les assujetter à son unique usurpation*". Bovendien tonen ze dagelijks hun onwankelbare trouw aan de landvoogd. Wie die mensen op om het even welke manier slecht behan-

delt of schade toebrengt, zal zijn straf niet ontlopen. Elk dorp moet hen gastvrij ontvangen, hun vee weiden en dat allemaal tegen de vastgestelde vergoeding³³.

LETTRE CIRCULAIRE
ET VERITABLE
DE L'ARCHIDUC
LEOPOLD
ENVOYEE A TOVS
LES GOUVERNEURS, PREVOSTS,
ET ESCHEVINS DES VILLES ET BOVRGS
de France, situez sur le chemin & la
route de son armée.

P A R I S,
Chez CLAVDE MORLOT, rue de la Bucherie;
aux Vieilles Estuues.

M. DC. XLIX.
AVEC PERMISSION.

In deze "Lettre Circulaire et Véritable" belooft de landvoogd dat de steden en dorpen waar zijn troepen zullen passeren of logeren, niets te vrezen hebben. Het tegendeel was waar...

"*Afin que l'Incommodité soit moudre*", om het ongenoegen in de kiem te smoren en de grootste ongemakken te vermijden, wordt verder beslist de vluchtelingen te verdelen over de kasselrijen van Aalst, Oudenaarde, Dendermonde en de Oudburg van Gent. De betrokken besturen worden op de hoogte gebracht en uit elke kasselrij worden twee commissarissen aangesteld om de repartitie in goede banen te leiden. De landvoogd maant de gouverneurs, kasteleins, baljuws, provoosten en andere "*officiers de Justice*" aan zich loyaal op te stellen en de commissarissen de nodige bijstand te verlenen. Het zijn overigens slechts tijdelijke maatregelen, zo wordt er nog aan toegevoegd, tot de militaire campagne achter de rug is.

Het zijn vluchtelingen uit Huissignies die in Voorde (Ninove) ondergebracht zijn, die op 3 september 1655 als eersten "*marcheront à la réception de ceste vers la ville de Gand ou les députés de la Chatellenie du Vieubourg leurs donneront logement ensuite de l'ordre de son Altesse faict à Oudenaerde*". In de volgende dagen trekken vluchtelingen uit Grandglise, Wadelincourt, Harchies, Quevaucamps, Préau enz. eveneens richting Oudburg. Op een losse notitie van griffier Alstein lezen we: "*Jooris, ghy sult dit volck en bestiaelen moghen logueren op de prochien niet ghelogiert syn te weten op Lovendeghem en Somerghem*", waarmee de vluchtelingen uit Harchies en Préau worden bedoeld. Op dat ogenblik schat men dat er zich ongeveer 10.000 dieren, 407 karren en verschillende honderden mensen op de parochies aan de Schelde ophielden³⁴.

's Anderendaags, op 4 september 1655 brengt de Oudburg alle dorpen van de aankomst van de vluchtelingen als volgt op de hoogte:

"*Lieve en Beminde,*

*Alzoo zyn hoochheit ghenootzaeckt is gheweest quartier te verleen
aende gherefugierde landslieden ende hunne bestiaelen up het faict van
heesch der casselrye Oudenaarde en Dendermonde daerinne ul nombre
bedraegt ... onder peerden en koeyen. Soo ist dat wy ul ordonneren de
zelve tanveirden ende verlenen pasturage daervooren recompense gheven
sullen*"³⁵.

DIENT NEMEN IN HET LEGER

Blijkbaar is een van de voorwaarden "*pour la retraicte, assurance et pasturage*", voor een veilige aftocht en verblijf in Brabant en Vlaanderen, dat wie kan, voor een korte tijd dienst neemt in het leger. Op die manier meent de landvoogd het aantal manschappen dat in Vlaanderen wordt opgeroepen voor de "*ban et arrière-ban*" drastisch te kunnen verminderen. Dat de Henegouwers het leger van de landvoogd zullen versterken, daar wordt al vlug aan getwijfeld, de vluchtelingen "*ne soyent en ces particulièrement interessés*". Als de mannen zich laten inlijven, worden ze immers gescheiden van hun familie en hun veestapel die zich op de zuidelijke oever van de Dender ophouden. Veel families zijn echter al naar veiliger oorden vertrokken, naar dorpen over de Schelde.

Maar ook daar blijven de vluchtelingen niet lang op dezelfde plaats, waardoor het vrijwel onmogelijk wordt hen te controleren.

De kwestie van de vluchtelingen wordt door Leopold Willem besproken in de Raad van State en die adviseert eveneens dat de vluchtelingen die ertoe in staat zijn, verplicht dienst moeten nemen. Tevens moet men hen ervan overtuigen dat hun dieren goed zullen verzorgd worden, zodat niemand dit als reden kan aanhalen om zich niet te laten inlijven. Verder wordt voor het *pastureren* van elk hoorn- of hoefdier, groot of klein, door de vluchtelingen dagelijks "*un patard*" of 1 stuiver betaald en voor elk varken of schaap "*un liard*" of 1 oortje. Wie niet in dienst is, moet het dubbele betalen en krijgt slechts de helft terug. Deze vergoeding wordt door de lokale besturen terugbetaald en mag worden afgetrokken van de toegestane bedden, contributies of andere subsidies. Er zal strikt worden toegezien op de uitbetalingen en fraude zal streng worden bestraft³⁶. De schadeloosstelling wordt beperkt tot maximum zes hoorndieren en drie paarden.

Op 1 oktober 1655 wordt het dagelijkse bedrag van de winterfoerage (van Allerheiligen tot 1 mei) voor de veestapel als volgt bepaald:

paard vanaf 2 1/2 jaar	dagelijks 8 à 9 pond hooi, tarwe en roggekloppelingen	7 stuivers
veulens vanaf 1 jaar		2 1/2 stuivers
koeien en runderen	stro en hooi	2 1/2 stuivers
kalf van 1 jaar		1 stuiver
schapen	hooi en kloppelingen	1 oortje
varken		1 oortje.

In december 1655 wordt voorgesteld volgende bedragen uit te betalen:

man of vrouw	2 sch.
kind	1 sch. par.
paard	3 sch. par.
veulen	de helft van een paard
koe	2 sch. par.
kalf	de helft van een koe
Met schapen en varkens wordt geen rekening gehouden ³⁷ .	

Landvoogd Leopold Willem laat op 6 september 1656 in alle steden en kasselrijen waar zich vluchtelingen ophouden, opnieuw een decreet verspreiden over het dienst nemen van de Henegouwers. Blijkbaar zonder veel succes, want een tweede publicatie volgt op 16 september. Alle gevluchte mannen die nog niet in dienst zijn, of er zich van hebben onttrokken, "*moeten in deselve commen ofte keeren*" op straf van boete en zelfs gevangenschap. Ze zullen slechts voor korte tijd ingelijfd worden, tot de vijand van de grenzen is verjaagd. Die korte tijd wordt echter almaar verlengd, op 27 september laat de landvoogd Jan De Gheusere weten dat het logement van de vluchtelingen en de dienstdienst verlengd worden "*jusques à autre ordre*"³⁸. Naast huisvesting voor hun gezin en hun vee krijgen ze ook "*pain de munition*" en genieten ze nog van andere voordelen.

LEOPOLDE GVILLAVME PAR LA GRACE DE DIEV

Archiducq d'Autriche, Ducq de Bourgoigne, Stirie, Carinthie, Carniole, & VVirsenberg, Administrateur General de la milice de Hierusalem, de l'Ordre Teutonicque de nostre Dame en Prusse, & Grand-maistre d'icelluy en Allemagne, Italie, & oultre mer, Euesque de Strasbourg, Halberstadt, Passau & Olmits, aussi Administrateur des principaultez Abbaticales de Herschfeldt, Murbach, & Lude, Comte de Throl, & de Gorits, &c. Lieutenant, Gouverneur, & Capitaine General des Pays-bas & de Bourgoigne, &c.

Tous Lieutenans, Gouverneurs, Chefs, Coronels, Capitaines, Quartier-maîtres, Fourriers & conducteurs de gens de guerre, tant de pied que de cheval, estans au service du Roy Monseigneur, & à tous autres ses Iusticiers, Officiers, & subjects cui ce regardera, & ces presentes seront montrées, salut. L'affection singuliere avec laquelle nous embrassons les bons & fidels subjects de sa Majesté, ne se scauroit plus dignement employer, qu'en la protection de ceux, qui encores qu'accablés des calamités de la guerre, ne cessent de nous donner des preuves de la constante fidelité qui leur demeure, pour preferer la legitime domination de leur Prince naturel, aux vains avantages que l'ennemy leur offre, pour les assujettir à son inique usurpation. Et comme entre autres

manans du Village de auroient abandonné leur demeure, & se réfugié avec leurs familles, & bestail aux lieux de l'obeissance de sa Majesté, mesmes prins service dans ses armées. Sçavoir vous faisons: Que nous voulans les traiter favorablement, avons reçu, prins & mis, recevons, prenons & mettons par cette, en la protection, & sauvegarde de sa Majesté, & la Nostre, leurs personnes, familles, & bestail. Vous ordonnant partant, & à chascun de vous, bien expressement, de ne leur faire, ny souffrir estre faites aucunes foules, pilleries, ou extorsions, à peine d'encourir l'indignation de sa Majesté, & la Nostre, & d'en estre punis comme infraçteurs de nos Sauvegardes, & Commandemens. Mandons en outre qu'és lieux ou arriveront les familles desdits

vous ayez à les recevoir & laisser paistre leur bestail, pour le prix que nous avons statué, & ainsi que les Commissaires establis à leur conduite, & gouvernement, vous ordonneront. Fait à Bruxelles le premier de Septembre mil six cent cinquante cinq. 1655

Par Ordre de son Altesse
Erasmus

Leopold Willem beveelt dat de vluchtelingen en hun vee goed moeten worden opgevangen en dat niemand hen ook maar een haar mag krenken, want ze genieten van "sauvegarde de sa Majesté".

In Vlaanderen nemen slechts een handvol vluchtelingen dienst, in Brabant en bij die op de grens van Henegouwen laat er zich bijna niemand inlijven. Leopold Willem wijst erop dat hij verplicht was een uitzonderlijke lichterding te doen waarbij de *vagabonderende* vluchtelingen nog het meest belang hebben, omdat het de verdediging van hun woonplaats en streek betreft. Het kan dus niet van de Henegouwers "*de vivre en libertinage*", op de rug van de onderdanen van de majesteit. Wie geen dienst neemt, zal dan ook vervolgd worden. Iedereen krijgt nog drie dagen de tijd om zich aan te melden, wie in gebreke blijft, zal gedwongen worden dienst te nemen.

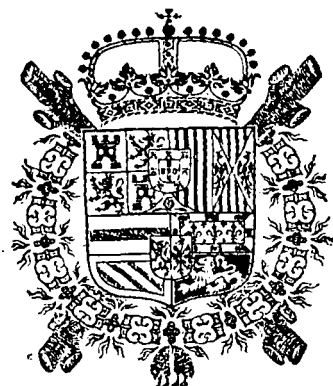
7

Henegouwers die zich in de Oudburg van Gent of in de kasselrij van Oudenaarde bevinden, moeten zich aanmelden in herberg *De Zwaan* in Oudenaarde. Wie in de omgeving van Aalst, Dendermonde of Geraardsbergen vertoeft, moet zich laten inschrijven in het landhuis van Geraardsbergen, die in Brabant moeten naar het kasteel van Beersel.

De landvoogd legt er nog maar eens de nadruk op dat het ten strengste verboden is dienst te nemen in het leger van de vijand, zich onder zijn contributie te stellen of hem levensmiddelen te verkopen. Iedereen die dit verbod overtreedt wacht een gevangenisstraf en confiscatie van zijn goederen. Als steden van de vijand worden Condé, St.-Ghislain, Landrecies en Quesnoy genoemd³⁹.

Het decreet moet direct worden gepubliceerd "*bij het trecken van de clocke*". Iedereen moet verzamelen "*ter ordinaire plaetse ofte vierschaere sonder te verwachten den ordinairen dagh midts de saecke gheen uytstel is admitterende*". Pas op 13 september volgt de afkondiging in de Oudburg⁴⁰. Van vluchtelingen die zich niet aanbieden, zullen alle dieren worden aangeslagen en dorpen waar zich onwillige bevinden, zullen *beschreven* worden. Het zijn immers de schepenen die alles moeten controleren⁴¹.

In alle dorpen wordt nauwkeurig gecontroleerd of er zich niemand aan de dienstplicht onttrekt, overal wordt "*oversien den nombre van personen met name en toenaeme*". In Heusden zijn slechts twee mannen, Pierre Delbeau en Jacques Tailleur, "*vertrocken naer den leger*". De anderen zijn allemaal "*mannen van oudde*" en ongeschikt voor de dienst. Veel vluchtelingen, zoals Robert Masy die in Waarschoot verblijft, zeggen dat ze "*een man in plaetse int legher hebben*", wat natuurlijk moeilijk te controleren is. Ook elders verklaren mannen een plaatsvervanger te hebben *gecocht*. Van de vluchtelingen in Waarschoot blijken er een tiental dienst te hebben genomen, tenminste dat verklaren hun vrouwen. In Merendree wordt er nogal streng gecontroleerd. Zo is van het gezin Buissart de vader in het leger en de moeder overleden; een oude man, waarschijnlijk de grootvader, zorgt voor de kinderen en zijn eigen vrouw. Van verschillende vluchtelingen noteert de officier: "*diemen seght int legher te zijn*", *seght men een man in zyn plaetse in dienst te hebben*" enz. Hij gelooft er blijkbaar niet veel van. In Oostakker gaat Pierre Fivet uit Quevaucamps in de

LEOPOLDE GVILLAVME PAR LA GRACE DE
*Dieu Archiducq d'Austriche, Ducq de Bourgogne, &c. Lieutenant, Gouverneur
 & Capitaine General des Pays-bas & de Bourgogne, &c.*

Comme à l'occasion de différentes plainctes que nous avons reçues depuis n'aguères, que grand nombre de payfans refugiez des frontieres, & principalement de la Province de Haynau, vont en plusieurs troupes, parties & bandes, par les villages de Brabant & Flandres, avec leur femmes & bestail, & que pour y remédier Nous aurions esté meus de les convier amiablement au service militaire, pour quelque peu de temps seulement, & jusques à ce que l'ennemy estant deschassé, ils pourroient retourner à leur domicile, avecq offre de donner quartier à leurs femmes & bestail, & à eux le pain de munition & autres avantages; dont aucuns trouvés en la Province de Flandres, auroient embrassé les conditions & service, ce qui n'auroit encores esté effectué par plusieurs autres restés en ladite Province de Flandres ny par ceux qui sont en Brabant, & és lisieres de Haynau confinans audit Brabant Et considerans d'ailleurs que l'estar des affaires publiques nous oblige de faire vne levée de gés extraordinaire, dont le Ban, & arriere-Ban est j'a publié, dans lequel lesdits Payfans refugiez, & vagabondans ont une obligation plus estroicte & particuliere que nuls autres d'estre comprins, puis qu'il y va de leur bien & interest particulier, de les reestablr dans leurs maisons & terres, & qu'à moins de s'y accómoder en amiable il y auroit droict de les y contraindre, & en tout cas ne pourrions d'avantage dissimuler leur susdite façon de vivre en libertinage sur les bós subjects & vassaux de sa Majesté, ains serions obligés en justice d'y pourveoir en toute rigueur, & en faire la demonstration qu'il appartient. POVR CE EST IL: que par l'advis des gens du Conseil d'Etat du Roy Monseigneur, avons au nom & de la part de sa Majesté, ordonné & ordonnons à tous lesdits payfans vagabonds qui n'ont encor accepté le service militaire, de le faire endedans le tiers jour, après que les presentes auront esté publiées, ou leur esté insinuées, à peine que sera procedé contre eux selon l'exigence du cas: Auquel effect, & pour leur faire entendre lesdits conditions, & temps de leur service & le repartement des quartiers, & accomodement pour leurs femmes & bestail, voulons & ordonnons, que ceux estans en la Province de Flandre se representent pardevant les Commissaires qui se trouveront de nostre part és villes d'Audenarde, & de Grammont, à leur choix & ceux estans en la Province de Brabant & lisieres de Haynau, au Village de Beersele en Brabant: lesquels Commissaires leur feront de plus près sçavoir nostre intention, & comment ils auront à se conduire, & regler en ce regard, avec pleine puissance, & autorité de leur donner, & octroyer de nostre part toute sorte de faveur & soulagement, & à chacun Village la distribution des quartiers pour leur bestail, & femmes avec le couvert, & ce qu'y depend d'une reglée subsistence. Leur deffendant cependant & à chascun d'eux de se ranger sous la contribution de l'ennemy sous peine de confiscation de corps & biens. Et afin qu'ils n'en puissent pretendre ignorance sera ceste publiée en la forme accoustumée és Provinces de Brabant, Flandre Haynau & Tournesis, & particulièrement par son de cloche par les Mayeur & Greffier, des Villages ou lesdits Payfans se trouvent, & és contours d'iceux. Fait à Bruxelles le sixième Septembre 1655. Estoit paraphé C. Ho. vt. signé Leopold de Guillaume. Et plus bas Par ordonnance de son Alteze, signé I. M. Colbrant.

A Bruxelles, Chez Hubert Anthoine Velpius, Imprimeur de sa Majesté, à l'Aigle d'or. 1655.

Leopold Willem dringt er nog eens op aan dat al wie kan, dienst moet nemen in het leger. Familles waarvan een man in dienst is, kunnen van bijzondere voordelen genieten.

plaats van zijn vader in dienst: "*rendre service à sa Majesté pour son père*", daardoor "*touche la famille la continuation du logement sur le vieux bourgh*". Bij de revue in Drongen beloven Jean Maeyen en Jean Vigneron "*ter plaetsen gheordonneert te gaen*". Charles Balladyn die ziek is, belooft zijn zoon te zenden. Jean d'Or en Louis Tasqieu zijn afwezig, "*de vrouwe en weet niet waer ze zyn dan haere bestiaelen op de prochie*". De twee zullen opgespoord worden.

De graaf van Solre en Jan de Gheusere zijn de smoesjes grondig beu en in een reglement wordt bepaald "*ofter eenige menagien ofte huyshoudens zijn daervan den patroon niet in dienste is*" mogen doorgezonden worden⁴². Op 1 december 1655 schrijft de graaf van Solre aan De Gheusere met een lijst van Henegouwers die dienst namen: "*Je crois qu'elle n'est pas point exacte absolument parce qu'il y a toujours quelqu'uns qui s'égarent et d'autres qui viennent fil à fil à toutes les heures du jour*"⁴³.

VLUCHTELINGEN IN DE OUDBURG

In de eerste dagen van september 1655 wordt een repartitie gedaan op een voorlopig geschat cijfer van 12.000 paarden en hoorndieren die als volgt worden verdeeld, (schapen en varkens zijn niet meegeteld):

	toegewezen	effectief	verschil
Oudenaarde:	1.523	1.513	10 te kort
(vluchtelingen uit: Peruwelz, Brugelette, Lens, Condé, Bernissart e.a.)			
Dendermonde	1.223	1.233	10 te veel
(Ladeuze, het land van Chièvres, Trazegnies, Thumaide)			
Oudburg	2.126	2.168	42 te veel
"welcke niet naerder connen verdeelt worden om de voorseijde prochien niet te scheeden"			
(Harchies, Huissigny, Préau, Quevaucamps, Grandglise, Wadelincourt e.a.)			
Aalst	de resterende dieren.		

Uiteindelijk komt men tot de volgende verdeling:

	paarden	koeien	schapen	varkens
Oudenaarde	283	1 223	680	77
Dendermonde	143	443	350	110
Oudburg	295	723	578	243
Aalst	1.364	4.241	12.603	1.629
TOTAAL	2.085	6.630	14.211	2.059

Binnen de veertien dagen moeten de gedeputeerde "*houden getrouwe ende pertinente revue vande bestiaelen bij hemlieden repartitie aanveert*", er een verslag van opstellen en dit doorspelen aan de andere gede-

puteerde. Indien vastgesteld wordt dat de getallen niet kloppen, zal men *“vlughe ende int vriendelijk soo in goede justitie distributie ende alle mogelijke ghelyckmaetigheijt”* een nieuwe verdeling opstellen. Er zullen daarbij lijsten worden geformeerd van de Henegouwers die al in dienst zijn of *“noch in dienste commen sullen”*. Die lijsten worden ter controle aan alle gedeputeerden bezorgd en zijn van belang voor het bepalen van de vergoeding.

Zoals gezegd arriveert op 6 september een eerste contingent van ongeveer 600 vluchtelingen in de Oudburg. Ze komen voornamelijk uit Harchies, Préau, Wadelincourt en Huissignies en worden verdeeld over de acht parochies buiten de Dampoort en de Peterseliepoort, Drongen, Evergem, Wondelgem, Mariakerke Vinderhout, Merendree en Hansbeke. Alleen al uit Harchies worden 155 vrouwen en mannen, 140 kinderen, 93 paarden, 251 koeien, 37 varkens, en 200 schapen genoteerd.

Als de vluchtelingen uit Quevaucamps, Grandglise en Basse arriveren, zullen die over de andere parochies worden verdeeld⁴⁴. Midden september arriveert nog een groep vluchtelingen uit Quevaucamps, blijkbaar zonder *ordre* en zonder *ghelysteert* te zijn door de commissarissen van de Oudburg. Het is niet duidelijk of ook zij onderdak krijgen⁴⁵. In alle dorpen is de magistraat er verantwoordelijk voor dat de vluchtelingen en hun veestapel degelijk gehuisvest worden en dat ze voldoende te eten krijgen. Ook moet hun de beloofde financiële steun worden verleend, ook aan diegene die *“par l'imbecibilité d'une ou aultre”* nog niet bij het leger zijn ingelijfd. Verder moeten wachters de veiligheid van de vluchtelingen waarborgen⁴⁶. Enkele dagen later, op 13 september, worden nog eens 322 dieren verdeeld over die parochies waar er nog geen zijn ondergebracht⁴⁷ en op 19 september zendt de graaf van Solre nog eens 100 dieren naar de Oudburg: 50 voor Sleidinge, 40 voor Lovendegem en 10 voor Ronsele. De kasselrij besluit de graaf te laten weten dat ze *“meer dan haeren vollen nombre”* heeft en er geen meer bij kunnen, maar dat ze integendeel naar elders moeten⁴⁸.

Door de commissarissen van de Oudburg wordt herhaaldelijk heen en weer gereisd naar Oudenaarde en *Gheertsberghe* om de kosten en de overlast veroorzaakt door *“de gherefugierde landslieden vrouwen en kinderen en bestiael”* te bespreken. Op 10 september zijn nog heel wat gezinnen in de Oudburg die geen onderdak hebben en er wordt gevraagd een deel van de vluchtelingen naar elders te verhuizen⁴⁹.

VLUCHTELINGEN IN DE DORPEN VAN DE OUDBURG

Wat betreft het aantal vluchtelingen in elk dorp van de Oudburg afzonderlijk, zijn nauwelijks betrouwbare getallen te geven, aantallen kunnen van de een op de andere dag wijzigen. Ook zijn de lijsten niet steeds exact. De officieren van de Oudburg, die met het opstellen belast zijn, doen verschillende parochies per dag aan en vertrouwen soms teveel op de lokale gezagsdragers, die dikwijls overdrijven. Door de overheid

wordt dan ook geklaagd over het ontbreken van juiste aantallen, waardoor het moeilijk wordt een correcte verdeling uit te voeren.

Begin september noteert men in de Oudburg volgende aantallen. De getallen zijn zoals gezegd, een momentopname, een paar dagen eerder of later kon de toestand er al heel anders uitzien:

Dorp	mannen	kinderen	paarden	koeien	
Aalter	9	13	6	18	7
Bellem	2	3	2	6	
Evergem	13	19	9	36	
Hansbeke	5	8	3	10	
Knesselare	6	10	4	12	
Lotenhulle	6	9	5	13	
Lovendegem	8	12	6	18	
Marialeerne	4	6	3	8	
Mariakerke	3	4	2	6	
Meigem	4	5	3	8	
Merendree	6	9	4	12	
Nevele	7	10	6	14	
Oostwinkel	4	6	3	8	
Poesele	2	2	1	4	
Ronsele	1	2	1	2	
Sleidinge	11	14	8	12	
Ursel	2	3	1	4	
Vinderhoute	2	3	1	4	
Vinkt	4	6	3	8	
Waarschoot	8	12	6	18	
Wondelgem	5	6	3	9	
Zomergem	15	19	10	30	

Eind september tellen de officieren van de Oudburg 600 mensen, 267 paarden, 642 hoorndieren, 226 varkens en 638 schapen.

Van de verschillende dorpen van de Oudburg verzamelden we enkele verspreide gegevens, met als volgend resultaat:

AALTER

Uit Aalter op 9 september gemeld dat *“daar drie manspersonen zijn zonder datmen van gheweten haerl. naemen, mits zij van d'een dorp op d'ander gaen wandelen”*. Het betreft schaapherders die 21 dagen in het dorp verblijven met een kudde van 218 schapen. Niemand wist waar ze naar toe waren: *“waervan de mans ofte meesters zijn gaan wandelen soo dat men haerl naemen niet en weet”*. Eind september worden de namen van 19 vluchtelingen genoteerd en in november komen er vluchtelingen bij uit Lovendegem.

AFSNEE

In september verblijven er 20 personen met paarden en koeien. Op 3 oktober worden 13 personen, 5 paarden, 14 koeien overgegeven en op 4 november krijgt Afsnee het bevel die van Sint-Denijs *te secoureren* in het onderhoud van 7 paarden, 15 koeien, 2 mannen, 2 vrouwen en 9 kinderen⁵⁰. Begin oktober telt men 13 vluchtelingen met 5 paarden en 10 koeien.

man. 232 232 464	kinden en koeien 12 man 19 koeien 25. -	7 Lamding + Lovendegem 18
Munster Nevele + 7 man 10. kinden 6. koeien 14. cing	Drongen 13. man 19. koeien 25. -	Bampt + Zomergem 15 19 30
Laas Lotenhulle + 6. man 9. kinden 5. koeien 13. cing	Mariakerke 3. man 4. koeien 7. -	Waarschoot 12 18
Wynck + Vinkt 4 man 6 kinden 3 koeien 8. cing	Vinderhoute 2 3 1 4	Knesselare 6 10 4 12
Meygem Meigem 4 6 3 8	Merendree 6 4 4 12	Oostwinkel 4 6 3 8
Marialeer + Marialeer 4 3 8	Hansbeke 5 8 1 14	Ursel 2 7 1 4
Poessele + Poessele 2 man 1 koeien 1 p 4	Bellem 3 3 2 6	Ronsele 1 2 2
Landegem + Landegem 5. man 6. kinden 3. koeien 9. cing	Aalter 12 6 18	Oostakker 9 12 6 18
Vosselaere + Vosselaere 3. man 4. kinden 2. koeien 4. cing	Ruiselede 5 3 1 2	Lochristi 1 3 6 10
St-Martens + St-Martens 2 2 1	Wondelgem 5 6 3 9	Zeveneken 4 6 3 8
Zeveren + Zeveren 1 1 2	Evergem 2 3 3 1 8 4 6	Zaffelare 7 9 1 4
Bachte + Bachte 1 1 2	Stedinge 1 1 4 8	Mendonck 1 6 3 8
Haarle + Haarle 1 1 2		

Een van de vele lijsten van aantallen vluchtelingen met hun veestapel.

BACHTE

Er verblijven 2 gezinnen uit Quevaucamps: 7 personen met 1 paard en 8 koeien.

BELLEM

Twee gezinnen met hun veestapel uit Quevaucamps: 11 personen, 3 paarden en 5 koeien.

DESTELBERGEN

Er logeren enkele families met hun veestapel uit Huissignies en Harchies: 4 vrouwen, 14 kinderen en 1 *maarte*. 7

Op Destelbergen, Heusden en Lochristi worden eind september in totaal 185 mannen en vrouwen, 140 kinderen, 49 paarden, 157 koeien, 37 varkens en 260 schapen "*niet wetende van wie*" genoteerd. De vluchtelingen komen voor het grootste deel uit Wadelincourt.

DESTELDONK

Er verblijven 4 gezinnen uit Harchies met 10 paarden, 21 hoornbeesten en 15 varkens. Een deel van de dieren wordt aan de lokale bevolking verkocht.

DEURLE

Op 25 september zijn er drie gezinnen met 16 dieren gelogeed, allemaal uit Harchies en Préau. Later worden 17 vluchtelingen genoteerd met 13 paarden, 20 koeien en 10 varkens. Ook schaapherder Jan Plantyn verblijft een tijdlang met zijn kudde van 160 schapen in Deurle.

Ook in Zomergem, Hansbeke, Latem, Poeke en Deurle zijn huisgezinnen uit Préau ondergebracht.

DRONGEN

Op 7 september worden in Drongen 8 gezinnen uit Harchies met vrouwen, paarden, koeien en varkens geteld. In totaal gaat het over 44 personen met 13 paarden, 37 koeien en 9 varkens.

DOORNZELE

Er verblijven 4 gezinnen.

EKE

In Eke zijn 4 gezinnen uit Huissignies en Préau gelogeed: 17 personen, 11 paarden, 19 koeien en 4 varkens.

EVERGEM

De 33 gezinnen die in Evergem in september arriveren worden verdeeld over de vier wijken: Schoonstrate: 9, Meerbeke: 6, Elslo: 7, Overtwater: 12. Ze zijn gelogeed bij 34 Evergemnaren. Naderhand komen er nog heel wat vluchtelingen bij en ook het aantal dieren gaat de hoogte in: 116 koeien, paarden, enkele varkens, 25 vrouwen, 60 kinderen en een groot aantal paardenknechten en koewachters. Evergem beklagt zich daar-

over bij de Oudburg: de overlast wordt te groot. Eind september 1655 wordt daarover een brief geschreven: *"Zulcx dat de Lasten excessif zijn om bij 't gemeente opgebracht te connen worden ende zware redemptie van den tegenwoordighen winter en de somersaysoene van t'oorlogsvolck en hunne vrouwen en bijleg genoodsaekt te veldoene aen elken tiende man. Ende is niet redelick dat deene prochie onder dese Casselrye sal belast wesen meer als dandere ghelyck alsnu is gheschiedende int repartisen van de bestiaelen van de voorschreven gherefugierde. Waer innen ul. Edle. in ghevolghe van de justitie distributive sullen believe re remedieren"*⁵¹.

De schepenen van Evergem moeten uitzoeken uit welke parochie de vluchtelingen komen, pas dan kan aan een herverdeling worden gedacht. Op 29 oktober 1655 laat men het college van de Oudburg het volgende weten: *"Devoir gedaan omme te weten van wat prochie dat de gerefugierde vrouwe personen ut henegouwe zijn: van Harchies. Van dewelke wij geerne souden ontslegen worden daertoe aensoeckende dordinaire voorsieninghe ende discretie van tcollege"*⁵²

Op 7 november 1655 wordt een deel van de vluchtelingen op andere parochies gelogeerd :

Zaffelare	10 mensen	30 beesten
Lovendegem	34 mensen	34 beesten
Sleidinge	46 mensen	46 beesten
		"onder peerden, coyen, kalvers".

Sleidinge is helemaal niet opgezet met de vluchtelingen uit Evergem en protesteert dan ook bij de Oudburg. Die onderzoeken het geval en *"naar behoorleijke revue en repartitie"* van de vluchtelingen en hun dieren wordt *"bevonden de prochie van Sleyne overlast en de parochie van Everghem min belast"*. Evergem moet dan ook die vluchtelingen terugnemen waarmee Sleidinge overlast was. Maar de schepenen van Evergem laten niet af en vinden dat ze meer belast zijn dan dat door het transport wordt bepaald. Er verblijven eind november 90 mensen met 127 dieren op de parochie, met de aankomende winter is het onrechtvaardig dat Evergem deze last alleen moet dragen, vooral omdat *"de andere haere nabuerighe prochien sorterende onder dese Casselrije, huere behulpige handt niet en souden bieden, ghelijcker veele tot nochtot niet ghedaen en hebben, twelcke is strijdende jeghens Redene ende directelijck jeghens de Justitie distributive"*. En de schepenen schrijven duidelijk waar het schoentje nijpt: *"Wy moeten de cost geven en logement, syn soo gedreven wesen door compassie als ghedwonghen door huerlieder stoutigheyt ende ingheboren begheerlickheyt"*⁵³.

HANSBEKE

3 gezinnen, samen 9 personen, 8 paarden, 20 koeien en 2 varkens, allemaal uit Préau.

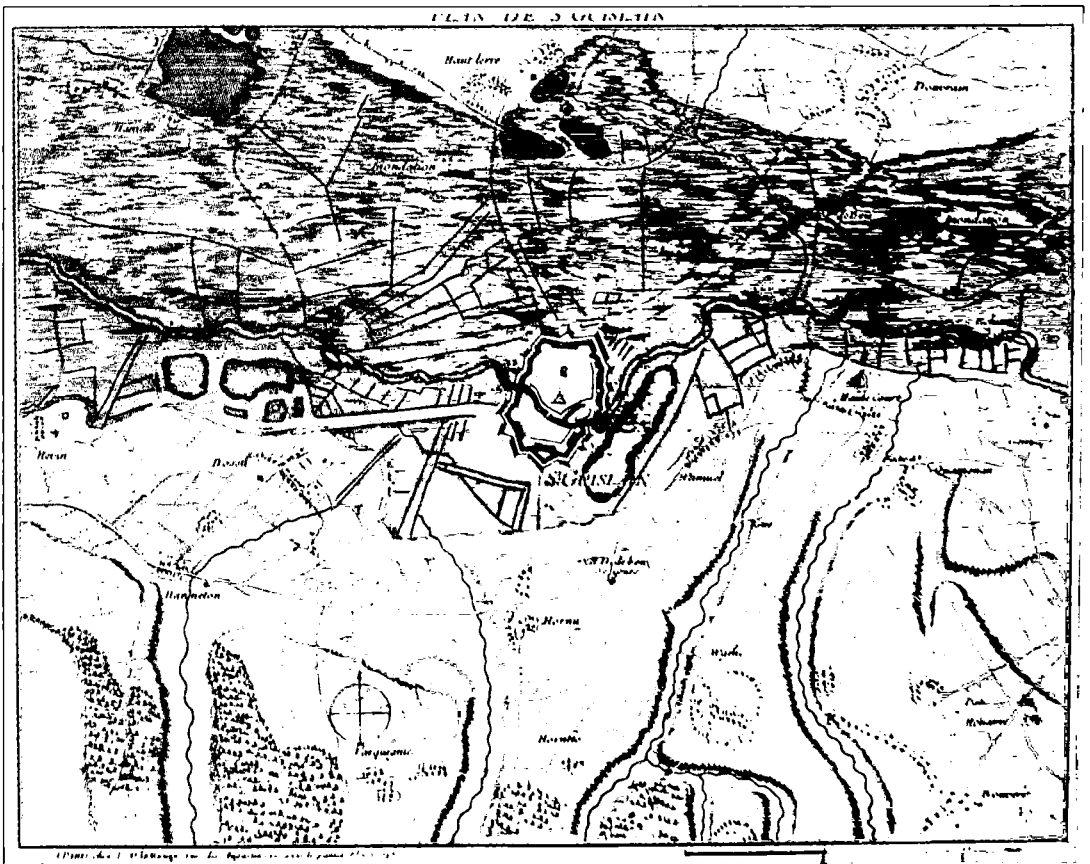
HEUSDEN

Er worden 8 paarden, 20 koeien, 7 varkens, 17 vrouwen en "houdbare dochters" met verschillende jonge kinderen, 3 *manshoofden* en 4 meiden geteld. Later verblijven er 65 mensen, 29 paarden, 66 koeien en 42 paarden, allemaal uit Wadelincourt. Twee mannen vertrokken naar het leger.

Ook in Zevergem, Sint-Denijs, Afsnee, Zaffelare en Oostwinkel verblijven vluchtelingen uit Wadelincourt.

KNESSELARE

"Op de plaetse" worden drie gezinnen uit Quevaucamps bestaande uit 12 personen plus hun veestapel gehuisvest, onder andere "Jan Kindt en Olivier Wangerman dienende onder kapitein Marcq Anthone, met hun vrouw en kinderen en 25 beesten". Op 26 oktober komen officieren met het bevel dat 15 personen met 8 paarden, 19 koeien en 10 varkens Knesselare moeten verlaten. In november arriveren enkele mensen met hun dieren uit Waarschoot.

Vooraf uit Saint-Ghislain en omgevende dorpen zakken veel vluchtelingen af naar Vlaanderen.

LANDEGEM

Op 23 september verblijven er enkele vrouwen en kinderen, in totaal 10 personen met 15 koeien en 4 varkens, allemaal uit Harchies.

LATEM

Er worden 3 paarden en 10 hoornbeesten geteld en er verblijven vluchtelingen van 7 september tot en met 6 november, onder andere "*Catheline du Mons en 2 dochters en dienstboden van mijnheer de la flute*" uit Préau.

LOCHRISTI

Er verblijven 13 gezinnen met hun veestapel. Later komen er nog enkele families uit Harchies bij.

LOTENHULLE

Vier gezinnen uit Quevaucamps, in totaal 20 personen met 13 paarden, 16 koeien en 27 varkens.

LOVENDEGEM-MARIAKERKE

De pastoor van Harchies is er gehuisvest met een vijftal gezinnen en 21 koeien en 8 paarden en 19 varkens. De pastoor zelf heeft een meid, 2 paarden, drie koeien en een kalfje. Begin november 1655 protesteert Lovendegem tegen de inkwartiering van 34 mensen en 35 koeien die van Evergem komen. De schepenen menen dat zij "*hunnen compententen nombre ghehadt hebben*". Mensen en dieren worden doorgezonden naar Aalter en Ruiselede.

MEIGEM

De parochie huisvest 8 gezinnen "*met nog andere personen van vrouwens vrienden*" en met hun veestapel: 10 paarden, enkele koeien en varkens.

MERENDREE

5 personen met 11 paarden, 16 hoornbeesten en 2 varkens

MENDONK

5 personen en 7 koeien

NAZARETH

4 gezinnen met hun veestapel uit Harchies

NEVELE

Op 4 november 1655 wordt Nevele ontlast van 6 personen, 3 paarden en 6 koebeesten die naar Vosselare moeten⁵⁴.

OOSTAKKER

Er zijn 9 gezinnen uit Hulssignies gehuisvest, in totaal 59 personen met 19 koeien, 30 paarden en 19 varkens.

Andere gezinnen uit Hulssignies bevinden zich in: Oostakker, Ruiselede, Poesele Vosselare, Zaffelare, Baarle, Vinkt, Landegem, Meigem, Lotenhulle, Nevele, Landegem, Drongen, Eke, Afsnec, Nazareth, Deurle,

Zeveren, Bachte, Sint-Martens-Leerne, Baarle, Zaffelare en Mendonk. In totaal gaat het over 96 vrouwen en mannen, 25 kinderen, 106 paarden, 228 koeien, 54 varkens, 134 schapen - allemaal uit hetzelfde dorp.

POESELE

4 personen, 1 paard en 6 koeien uit Quevaucamps

RONSELE

4 personen, 5 paarden en 3 koeien

RUISELEDE

5 gezinnen uit Harchies met 6 paarden, 6 hoornbeesten en 1 varken "*bij ordre van ul heeren*". Begin november arriveren er enkele vluchtelingen uit Lovendegem.

SLEIDINGE

In Sleidinge zijn 32 mensen met 55 dieren ondergebracht, allen uit Harchies, enkele weken later worden er 46 mensen met 46 dieren genoteerd. Onder andere is daar de familie van André Delcourt bij: vrouw, nicht, meid, 1 kind, 1 knecht, 7 paarden, 5 veulens, 10 koeien, 1 stier en 7 varkens (zie ook Evergem).

SINT-DENIJS

7 personen met 3 paarden en 9 koeien

URSEL

2 gezinnen uit Quevaucamps. Er verblijft ook enige tijd een zekere *generaal* Moore, een herder die *absent* is en met zijn kudde is vertrokken naar het Brugse Vrije. Op 10 november arriveren enkele vluchtelingen uit Waarschoot.

VOSSELARE

3 gezinnen of 15 personen uit Quevaucamps, waaronder het gezin van de baljuw, met 5 paarden, 13 hoornbeesten en 5 varkens.

VINDERHOUTE

2 gezinnen, 11 hoornbeesten en 2 varkens

VINKT

7 vluchtelingen met 9 paarden, 10 koeien en 6 varkens

WAARSCHOOT

In september worden 9 gezinnen uit Quevaucamps gehuisvest: 29 vrouwen en kinderen en 46 dieren. Later komen er nog heel wat vluchtelingen bij en het wordt een beetje te veel voor de parochie. Op 10 november worden 13 mensen en 14 dieren naar Knesselare gezonden en 4 mensen en 6 dieren naar Ursel.

WONDELGEM

Op 7 september arriveren 5 paarden, 13 koeien, 12 varkens en “*eenen grooten nombre*” vrouwen en kinderen

ZAFFELARE

Op 3 september arriveren 7 families “*onder hun huysvrouwen, mansvrouwen, kinders, knapen ende maerten tot 21 personen, 11 peertshoofden, 32 coeyen ende 37 veirkens uyt Hussigny*”. Op 7 september komen er nog enkele vluchtelingen bij. De burgemeester en schepenen van Zaffelare protesteren op 9 november tegen de te hoge belasting en willen een deel van hun *refugies* naar Heusden en Destelbergen⁵⁵. Op 5 november laat het college van de Oudburg Zaffelare weten dat ze 10 mannen, vrouwen en kinderen en 30 dieren uit Evergem moeten herbergen. Zaffelare let op de kleintjes, want in een schrijven aan de Oudburg laat men weten dat “*dese bovenschreven menschen en beesten niet wel en sijn reparticeert egael, soo is alhier een mensche te veel ende een beeste te lute*”⁵⁶

ZEVENEKEN

6 gezinnen met 4 paarden, 11 hoornbeesten, 2 varkens uit Préau.

ZEVERGEM

17 vluchtelingen met 12 hoornbeesten en 2 varkens uit Wadelincourt. Op een andere lijst worden 5 namen genoteerd met 12 paarden en 21 koeien, allemaal uit Harchies.

ZOMERGEM

In september verblijven er 9 gezinnen uit Préau, onder andere dat van *majeur* Gilles Bodt. Op een andere lijst staan 55 vluchtelingen met 41 paarden, 95 loeien en 6 varkens. Eind november worden er 26 personen, 3 paarden, 24 koeien, en 2 varkens geteld uit Préau en Harchies “*die niet en verstaen te vertrecken*” en de schepenen vragen zich af wat ze met die vluchtelingen moeten aanvangen.

ZWIJNAARDE

Op 24 september 1655 zijn er 21 personen met 6 paarden, 20 koeien en 16 varkens, allemaal uit Rocourt en Grandglise. Op 14 oktober 1655 logeren er 10 personen⁵⁷.

KLACHTEN VAN DE VLUCHTELINGEN

In de loop van de maanden september-oktober komt een ware klachtenstroom op gang. In Zaffelare klagen de vluchtelingen erover dat er geen stallen ter beschikking staan voor het vee en dat hun dieren dag en nacht huiten staan. De Oudburg verzoekt de schepenen daaraan direct te voldoen⁵⁸. In Desteldonk reclameert Jean Carno dat er geen weiden beschikbaar worden gesteld, dat er geen stallen zijn voor de paarden, er slecht voedsel aan de koeien wordt gegeven en er geen hout is om eten

klaar te maken. De pastoor van Harchies uit zijn ongenoegen omdat zijn parochianen "*zeer nauw ghelogiert*" zijn en dat men "*de zelve schrikkelick wilde doen betaelen*", namelijk twee stuivers in de plaats van één voor een paard of een koe. De pastoor dringt erop aan dat men iedereen "*wat breeder zoude legghen ende wat supercedeeren vande betalinghe*"; hij vergeet daarbij niet te verwijzen naar de voorschriften van de landvoogd. De *mairette* van Baudour is helemaal niet tevreden over de weiden en het voedsel voor de dieren: vluchtelingen uit haar gemeente bevinden zich in Erpe - Opstal en de dame eist voldoende gras voor de koeien en haver voor de paarden⁵⁹.

7

Veruit de meeste klachten gaan over de dieren die te weinig voeder krijgen en slecht worden behandeld. De koeien moeten grazen op weiden waar nog maar nauwelijks gras staat, terwijl die van de inwoners zich te goed doen aan mals gras. Foerage is niet voorhanden of wordt niet verdeeld, het "*pain de munition*" komt te laat of helemaal niet, het werk met paarden van vluchtelingen wordt niet vergoed enz.

Ook over het logement zelf wordt geklaagd. De vrouw van de burgemeester uit Harchies is zeer slecht gehuisvest, terwijl andere vrouwen met zes in een klein kamertje moeten slapen. Elders worden de vluchtelingen met boze blikken bekeken, als ze al geen verwijten te slikken krijgen of bekogeld worden. Nog in een ander dorp stopt men alle vluchtelingen, mannen, vrouwen en kinderen, in een leegstaande schuur.

Op 7 en 9 oktober worden de vluchtelingen ondervraagd over hun huisvesting, de resultaten zijn ontluisterend:

- een vrouw is met haar tachtigjarige moeder in een niet te verwarmen stal gestopt;
- een ander gezin zit in een ovenkot;
- andere verblijven in een lekkende hut, zonder haard;
- een gezin is ondergebracht in een schuur waar iedereen op de grond moet slapen, want men krijgt geen stro;
- vier huisgezinnen wonen in één kamer in een herberg;
- een kinderrijk gezin huist onder een afdak en is er blootgesteld aan regen en wind.

Als de resultaten van deze enquête bekend raken, schrikt men wel eventjes. In de Oudburg worden enkele baljuws ter verantwoording geroepen. Jan De Vynck uit Vinderhoute en Merendree en Pieter De Jaeghere uit Mariakerke, Wondelgem en Drongen verklaren dat alle vluchtelingen in ordentelijke woningen zijn ondergebracht, dat ze vuur en licht krijgen en dat er *montcost* is voor iedereen. Alleenstaande vrouwen worden nooit samen met vreemde mannen in eenzelfde vertrek ondergebracht. Ook komen de dieren volgens hen niets te kort. Er is kortom niets aan de hand. Voor alle zekerheid wordt nog maar eens aangedrongen de Henegouwers goed te behandelen en hen in alles te voorzien.

NIEUWE VERDELING

De menigvuldige klachten van de kasselrijen en de dorpen tonen aan dat er bij de verdeling van de vluchtelingen in de Oudburg en elders geen rekening is gehouden noch met de uitgestrektheid noch met het aantal inwoners en dat de haast waarmee alles is georganiseerd zelfs tot opstootjes leidde, "*ayant donné lieu à des désordres*". Het ongenoegen bij zowel de lokale bevolking als bij de vluchtelingen groeit met de dag, van overal worden incidenten gemeld. Voorschriften worden te laat gepubliceerd, in sommige dorpen is nog nauwelijks voer voor de dieren, elders klagen de vluchtelingen over de minderwaardige kwaliteit van het voer voor hun dieren waardoor koeien geen of nog nauwelijks melk geven, schapen grazen de weiden kaal enz. enz.

Alle betrokkenen pleiten voor een rechtvaardiger verdeling en betere verspreiding. De graaf van Solre en Jan De Gheusere moeten daarvoor zorgen en ze dienen daarbij rekening te houden met de oppervlakte, het aantal inwoners en het aandeel in het *Transport van Vlaanderen* van elk dorp. Niet alleen de vluchtelingen, ook de inwoners hebben recht op een respectvolle behandeling van alle verantwoordelijken. Inwoners waar koeien van vluchtelingen geweid worden, hebben recht op een deel van de melk en hun paarden mogen gebruikt worden voor werk op het land, weliswaar tegen een kleine vergoeding. Het welzijn van het land en van zijn inwoners primeert boven alles. Nieuw is dat de landvoogd ook vluchtelingen wil onderbrengen in het Brugse Vrije, het Land van Waas, het ambacht Assenede en Boekhoute. De andere kasselrijen liggen te dicht of te ver van de grens⁶⁰. Vanuit Brussel wordt aangedrongen op een spoedige oplossing voor alle problemen. Voor de zoveelste keer worden nieuwe lijsten aangelegd en vergaderingen belegd⁶¹.

De landvoogd geeft op 13 oktober 1655 volmacht aan de graaf van Solre en aan De Gheusere, die zich op die dag in Gent bevinden, om de onderhandelingen in goede banen te leiden. Zinloze discussies moeten vermeden worden en beide heren moeten proberen zo vlug als mogelijk tot een akkoord te komen met de vier voornoemde rechtsgebieden. Overigens begrijpt men in Brussel niet waarom men niet solidair is met de andere kasselrijen. Vooral van de president van de Raad van Vlaanderen wordt tegenwind verwacht en Leopold Willem vraagt enkel en *petit comité* te vergaderen en alle diplomatische gaven zo te gebruiken "*que tout passe à la plus grande satisfaction de tous*"⁶².

De herverdeling van de vluchtelingen "*sur tout le plat pays*" verloopt vrij stroef. Zo wil men niet dat de verdeling gebeurt "*au pied du vieux transport de l'an 1631*", omdat die de ene kasselrij bevoordeelt en andere benadeelt. Op 1 oktober komen die van Aalst, Dendermonde en Gent samen met de graaf van Solre en De Gheusere bijeen met de afgevaardigden van het Vrije, het Land van Waas en het Ambacht Assenede en Boekhoute en er wordt besloten dat aan de hand van een lijst met de namen en toenamen van alle vluchtelingen, een nieuwe verdeling "*naer*

alle equiteyt ten besten dat doendelijk" zal gebeuren. Een zoveelste revue van mannen, vrouwen, kinderen en *bestiaelen* wordt georganiseerd, gevolgd door het opstellen van een lijst die als basis zal dienen voor de herverdeling⁶³.

Niemand staat te trappelen om vluchtelingen op te nemen, maar om de lasten in Oudenaarde, Dendermonde, Aalst en de Oudburg te verlichten, eist Solre dat de andere kasselrijen hun plicht doen en er worden kohieren opgesteld voor het Brugse Vrije, het Land van Waas, Assenede, Boekhoute en Sas van Gent⁶⁴. Die lijsten worden vlugvlug opgemaakt om discussies en kosten te vermijden, "*in alle diligentie gedaan ten fine datze de moeite niet nemen en soudén van hier te comen en voorder onkosten eviteren*"⁶⁵. Enkele dagen later, op 11 oktober, is de graaf van Solre in Gent om te controleren of het logement in het Brugse Vrije en elders "*behoorlick ende egaelick*" is gedaan en "*of de landslieden hemlieden alle in dienst hadden begeven*"⁶⁶. Blijkbaar is dat niet het geval, want op 17 oktober schrijft de landvoogd opnieuw een brief waarin aangedrongen wordt om de vluchtelingen *breeder* te logeren⁶⁷.

Enkele dagen later, op 21 oktober, zijn de graaf van Solre en Jan de Gheusere opnieuw in Gent om te overleggen met alle gedeputeerden. Iedereen is op de hoogte van het bevel van de landvoogd "*omme voordere teslargieren ende repartiseren*" de vluchtelingen op basis van het gewoontelijke transport. De afgevaardigden van het Brugse Vrije, het Land van Waas en het Ambacht Assenede zijn van oordeel dat ze geen vluchtelingen moeten opnemen, daar ze in de laatste subsidie van 400.000 gulden al meer dan genoeg hebben bijgedragen. Ook in de Oudburg ontstaat veel ongenoegen over deze subsidie⁶⁸. Verder gaat het Vrije niet akkoord om de vluchtelingen te verdelen op basis van het oude transport. De indruk ontstaat dat vooral Brugge erop uit is de zaak te retarderen. Hun argumenten lijken meer op vitterijen. Graaf de Solre en advocaat-fiscaal De Gheusere antwoorden dat ze "*vut crachte van hun commissie voorts zouden procederen mette voorseyde repartitie en elc zijn quote soudén zenden*". Overigens waren de vertegenwoordigers van het Vrije zonder reden afwezig op enkele vergaderingen, "*non obstant qu'ilz estoient pareillement mandez*". Van uitstel of afstel kan geen sprake meer zijn. Toch wordt een toegeving gedaan aan het Vrije, de verdeling aldaar zal geschieden "*au pied du vieu transport hormis qu'au regard dudit paijs du franc en consideration de la notable diminution d'Icelluy sera suivi le nom du transport de l'an 1631*" Alle afgevaardigden krijgen ten slotte het bevel "*de recevoir la quote que luij touchera et se conformer au dit reglement sans ij faire faute*"⁶⁹.

Het College van de Oudburg schrijft over de nieuwe verdeling nog een brief aan pensionaris Baers "*zijnde mette Vier Leden tot Brussel*" om hem te vragen al het mogelijke te doen om de vluchtelingen in de Oudburg te verminderen. Ook wordt gevraagd het aandeel in andere opeisingen (*gabrons, jassijnen, piloten*) drastisch te verminderen of de Oudburg daarvan zelfs helemaal *texcuseren*⁷⁰. Eindelijk komt dan op 24

oktober het goede nieuws dat ongeveer 2.000 dieren uit de Oudburg zullen vertrekken naar het Vrije "*medesendende oock treglement hoemen de voorseyde vluchtelingen en bestiaelen zal tracteren*"⁷¹.

Er wordt een eerste lijst opgesteld van mensen en dieren uit:

- Préau, ondergebracht in Zomergem, Hansbeke, Latem, Poeke en Deurle (55 personen, 140 dieren;
- Grandglise, ondergebracht in Knesselare en Zwijnaarde (15 personen, 37 dieren);
- Wadelincourt, ondergebracht in Zevergem, Heusden, Sint-Denijs, Afsnee, Zaffelare en Oostwinkel (65 mensen, 185 dieren): "*Les refugiez du village de Wadelincourt logez sur le Vieubourg de Gand s'en iront au franc de Bruges ou ilz seront recevez et logez en vertu de cesse et l'ordre qu'en ont les messieurs dusdit francq*"⁷².

Op 26 oktober 1655 rijden er officieren van de Oudburg naar Zomergem, Hansbeke, Latem, Eke en Deurle om aan de aldaar "*ghelogerde ende gherefugierde landslieden van Préau te livreren de medegaende ordre van Grave van Solre en advocaet fiscaal Gheusere, ten fine datse van daer vertrecken ende gaen logeren op tvrije van Brugghe, consistierende voorseyde landlieden*" uit 55 personen, 41 paarden, 95 koeien en 6 varkens⁷³.

Het Brugse Vrije blijft echter dwarsliggen en schrijft een met redenen omklede brief aan Solre om van alle *surcharge* bevrijd te blijven. In het college is de beslissing genomen "*de n'ij recevoir les dittes refugiez, n'ij les loger*". Er wordt vanuit Brugge heel wat druk uitgeoefend op de Vier Leden en op de landvoogd om de provincie van Vlaanderen te ontlasten van het logement en van de levering van *piloten, fassijnen en gabrons*. Maar daar de Vier Leden tot nu toe geen richtlijnen kregen van de landvoogd, kunnen zij niets ondernemen⁷⁴. Solre verneemt ondertussen "*comme il a plu à S A et au ministre d'entendre nos rajsons touchant les refugiés s'ils sont en marche vers le pays du francq*"⁷⁵. Hij beveelt dan ook een repartitie op te stellen "*ten egaelsten dat doendelijk is en te senden elke parochie haar getal*". Om de briefwisseling tussen de graaf en Brugge wat vlugger te laten verlopen, worden twee extra lopers in dienst genomen⁷⁶.

Het College van de Oudburg laat, in navolging van het Brugse Vrije, niet na "*Aen de heren geestelijke en Vier Leden 's Lands van Vlaanderen*" te laten weten dat de overlast in 1654-1655 voor alle dorpen bijzonder groot is geweest en "*tot ongheloovelicke sommen*" heeft geleid:

- inkwartiering in van alle soorten van oorlogsvolk,
- het zenden van pioniers en wagens voor de troepen in Atrecht, Condé, Rijsel, Kortrijk en elders "*jeghens d'excursien van den vyand*",
- aanduiden van 6.000 mannen,
- opeising van schransmanden, *fassijnen, gabrons, piloten*,
- onderhoud er herbergen van de gevluchte Henegouwers en van hun vee-stapel,

- het voortdurend heen en weer trekken van troepen
- opeising van schepen voor graantransport en "ammnonitie van oorloghe".

De Oudburg vraagt al deze extra onkosten "te laten compenseren en valideren ofte laten valideren op de extra subsidie gheconsidereert dat eenighe andere quartieren deser provincie van dierghelijcke onkosten recompense genoten hebben"⁷⁷.

Volgend voorstel van verdeling van de vluchtelingen wordt aan alle betrokkenen bezorgd:

7

- naar het Vrije:

van Oudenaarde:	413 personen, 145 paarden, 786 koeien, 44 varkens
van Oudburg:	135 personen, 78 paarden, 180 koeien, 65 varkens
van Aalst	461 personen, 430 paarden, 1320 koeien, 4.360 schapen, 343 varkens
totaal	1.009 personen, 653 paarden, 2.286 koeien, 4.360 schapen en 452 varkens
- naar Assenede:

van Dendermonde:	52 personen, 33 paarden, 84 koeien, 200 schapen, 21 varkens
van Aalst:	2 personen, 10 paarden en 300 schapen.
totaal:	54 personen, 43 paarden, 84 koeien, 500 schapen, 21 varkens.
- naar het Land van Waas:

van Aalst:	304 personen, 252 paarden, 975 koeien, 2.612 schapen en 372 varkens
------------	--
- Land van Aalst: 721 personen, 632 paarden, 1.926 koeien,
5.320 schapen, 806 varkens
- Kasselrij Dendermonde: 428 personen, 246 paarden, 755 koeien,
630 schapen en 120 varkens
- Oudburg: 451 personen, 207 paarden, 543 koeien,
378 schapen, 178 varkens⁷⁸

In totaal verblijven er dus in november 1655 in de provincie van Vlaanderen 2.967 personen, 2.033 paarden, 7.169 koeien, 13.800 schapen en 1.949 varkens.

Ondanks alle argumenten besluit de landvoogd merkwaardig genoeg het Brugse Vrije te excuseren van alle logementen en in het Land van Aalst worden de vluchtelingen met één derde verminderd. Die worden naar Kortrijk, Ieper, Veurne, Sint-Winoksbergen en Bouchout gezonden. In heel de kasselrij Kortrijk wordt slechts één dorp aangeduid. Solre is ervan overtuigd dat de andere rechtsgebieden dit voorbeeld zullen vol-

gen *"pour de perdre ces pauvres"*, om er vanaf te zijn. Hij rijdt dan ook direct naar Kortrijk om de puntjes op de i te zetten en meer dorpen aan te duiden⁷⁹.

Als men op 1 november in de Oudburg verneemt dat Aalst één derde van zijn vluchtelingen mag laten gaan, vertrekt er onmiddellijk een brief naar Brussel *"omme 't solliciteren dat de kasselrij ook zou ontslagen worden en gedechargeert vaneen derde van de vluchtelingen"*⁸⁰. Weliswaar zijn de gedeputeerden van de Oudburg ervan op de hoogte dat *"zij van tselve logement haest ontslaeghen zoude worden in cas dat de waepen van zijn majesteit goed succes obvenieren"* en als dat niet het geval was, dat de vluchtelingen zouden mogen *"vertrecken daert hen liefde"*⁸¹. In elk geval zal iedereen *"ghesurchargeert synde daervan gherecompenseert worden int ende van de campagne"*⁸². Een magere troost.

Toch worden de vluchtelingen van de volgende dorpen (vrouwen, kinderen, veestapel) op 1 en 2 december als volgt herverdeeld:

Aalst	Bonsmasmes (?)
Assenede	Thumaide
Boekhout	Sirault, Blicquy
Dendermonde	Quevaucamps, Ladeuze
Kortrijk	Desrodis, Préau, Grandglise
Land van Waas	Blaton
Oudburg	Harchies, Quevaucamps
Oudburg	Harchies, Grandglise, Huissignies
Veurne	Hautrage, Huissignies

Ondertussen wordt er verder gestreden tegen de Fransen. Spaanse en andere troepen trekken heen en weer, de soldaten aan de Leie molesteren de inwoners en stelen al wat niet te zwaar is, omdat ze hun soldij niet meer uitbetaald krijgen. De opeisingen rijzen de pan uit en in Brussel vernemen de afgevaardigden van de Oudburg dat ze *"metten eersten naer huis keren zullen aangezien dat genoeg te bemerkene is datter by den Raed van Staete gheene resolutie ghenomen sal worden over het verbreeden van de vluchtelingen tot naer texploict datter op handen is"*, tot na de komende militaire actie zal er niets veranderen aan de logementen⁸³.

VERTREK VAN DE VLUCHTELINGEN

Solre beveelt de Henegouwers dat ze op 1 december in Ath moeten zijn om tegen de Fransen op te rukken⁸⁴. De meeste Henegouwers zijn dan toch effectief in dienst en de landvoogd meent dan ook dat het niet meer dan passend is *"que les quartiers et logemens qui leur a esté accordé se continue encore pour quelque peu de temps et jusques à ce que nous l'ordonnions autrement"*⁸⁵. De Gheusere verneemt ondertussen *"het quaet tractement dat men doet aende gherefugierde"* in verschillende dorpen, hij zal de verantwoordelijken nog maar eens herinneren aan het reglement

en hij ontvangt op 27 november een brief van de landvoogd waarin hem wordt meegedeeld dat het verblijf van de vluchtelingen wat langer zal duren, alhoewel de vooropgestelde periode al verstreken is⁸⁶. Als dit bericht in de Oudburg wordt verspreid, zorgt dat voor nog meer ongenoegen bij de bevolking. Het helpt niet dat er gezegd wordt dat het *“voor sekeren cleenen tyt tot aldertyts ende anderssins gheordonneert zal worden”*⁸⁷. Over de militaire campagne schrijft de graaf van Solre aan Jan De Gheusere: *“Pour des nouvelles, je ne scaurais vous dire autre chose qu’il semble (selon toute apparence), que l’on va en qaurtier d’hiver, ce qui fera differer encore un peu le Siège de Condé que ’espère point de se faire”*⁸⁸.

7

Ondertussen loopt die campagne niet zo gesmeerd. Op 1 december 1655 wordt gemeld dat ondanks alle moeite *“pour chasser l’ennemi des places qu’il occupe au coeur de cette province”* er grote verliezen worden geleden en er dringend verse troepen moeten komen⁸⁹. Op 1 december 1655 laat de graaf van Solre Jan De Gheusere weten dat er in Bergen krijgsraad wordt gehouden, terloops wijst hij op de krijgskansen: *“Je vous diray seulement que S.A. est arrivé avant hier, et hier devoit aller à Mons, où Monsieur le Comte de Fuensaldoygne est arrivé aussi, de retour de l’entreprise de Péronne, qui est mal succédé. On dit que les princes de Condé et de Ligne y trouveront aussi où il se doit avoir fait un conseil de guerre. Nous n’en scavons pas encore la résolution, beaucoup espèrent que se sera pour Condé”*⁹⁰.

Eind december brengt de landvoogd alle betrokkenen op de hoogte dat de vluchtelingen zo spoedig mogelijk terug naar hun dorpen moeten vertrekken⁹¹. Begin januari begint de uittocht van de Henegouwers. Er wordt gewezen op de moeilijkheden *“nopende hunnen wedercompste”*, er moet bijvoorbeeld op toegezien worden dat *“d’aerme gevluchte niet van elcanderen moghen getrocken worden”*. Er wordt aangedrongen op een spoedig vertrek, en dat nieuws valt niet in dovemansoren⁹². De laatste onkostenrekening van de Oudburg wordt op 4 januari 1655 opgesteld: 800 paarden en koeien aan 1 stuiver per dag en 600 schapen en varkens aan 1 oortje *“alhoewel de kasselrij meerderen nombre heeft gehad volgens het voorschreven akkoord, mits de ghelatende den voors tijd in deel zijn gesmolten”*⁹³.

In de dorpen haalt men allicht opgelucht adem, veel verandert er echter niet. In juni 1656 slaagt don Juan er in Condé te heroveren wat door Antonius Sanderus in Latijnse verzen als een groot heldenfeit wordt bezongen, maar verder zonder gevolgen blijft⁹⁴. Bij de volgende veldtochten kunnen de lichte voordelen de zware verliezen niet goedmaken. In de volgende jaren knabbelt Lodewijk XIV steeds meer aan de Vlaamse grenzen. In 1662 neemt Turenne nagenoeg zonder slag of stoot Veurne (3 juli), Diksmuide (6 juli), en Gravelines (27 augustus) in, neemt aan de Schelde Gavere en Oudenaarde (9 september), dwingt Ieper tot overgave (25 september) en eindigt zijn succesvolle veldtocht met de innname van Komen, Geraardsbergen en Ninove. De gevolgen van deze en vorige veldtochten

zijn een verschrikking voor Vlaanderen. Door de Vrede van de Pyreneeën, op 7 november 1659 afgesloten, worden de meeste veroveringen teruggegeven, maar Frankrijk blijft in het bezit van belangrijk Vlaams grondgebied. En de Zonnekoning lonkt almaar begeriger naar de rest van Vlaanderen...

NOTEN

1. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 319.
 2. RAG, *Oudburg*, 225, f. 175v.
 3. Over landvoogd Leopold Willem zie:
MERTENS J. en AUMANN F. e.a., *Krijg en Kunst, Leopold Willem (1614-1662): Habsburger landvoogd en kunstverzamelaar*, Bilzen, 2003.
 4. PIRENNE H., *Geschiedenis van België*, dl. III, Brussel, s.d., p. 14-15
 5. VERMEIR R., *Leopold Willem als landvoogd van de Spaanse Nederlanden (1647-1656)* in: *Krijg en Kunst...*, p. 42-44
 6. LONCHAY H. e. a., *Correspondance de la Cour d'Espagne sur les affaires des Pays-Bas au XVIIe siècle*, Brussel, 1923-1937, dl. IV, p.476.
 7. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 319.
 8. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 319.
 9. RAG, *Oudburg*, 1754.
 10. RAG, *Oudburg*, 225, f. 113v.
 11. RAG, *Oudburg*, 225, f. 114r.
 12. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 316.
 13. RAG, *Oudburg*, 225, f. 116r.
 14. RAG, *Oudburg*, 1754, 1 september 1655 en *Oudburg*, 225, f. 118r-118v.
 15. RAG, *Oudburg*, 225, f. 115v.
 16. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 316.
 17. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 316.
 18. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 316.
 19. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 316, 20 september 1655.
 20. RAG, *Oudburg*, 225, f. 119r.
 21. RAG, *Oudburg*, 1754. Het zijn: François Herrebaut, Pieter Wilsdonk, Jan Van Leeuwen, Cirpriaan Roegiers, Jacques de knape van Pieter Dierickx, Jacques Daelem, Ysebrant, François Roegiers, Jan Meersman, Pieter De Walsche, Pieter De Walsche zoon van Hendrik, Charel De Wulf, Pieter Cools
 22. RAG, *Oudburg*, 1754.
 23. RAG, *Oudburg*, 225, f. 122v.
 24. RAG, *Oudburg*, 225, f. 128v.
 25. RAG, *Oudburg*, 225, f. 126v.
 26. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 319.
Het resultaat van de loting in enkele West-Vlaamse steden:
Gebied	bevolking	tiende man
Kortrijk	7.450	745
Ieper	3.220	322
Condé	5.960	596
Sint-Winoksbergen	3.350	335
- In Roeselare zijn 180 mannen bekwaam wapens te dragen, er worden er 18 uitgeloot. In Lokeren bij Veurne is er op *Ooswtweylande ende Westweylande* een monstering van 3 man. In een hele reeks dorpen stelt men de loting zo lang mogelijk uit.

27. RAG, *Oudburg*, 1754.
28. *Dictionnaire de l'Academie Française*, 8e édition, Paris, 1932-1935. Munition. n. f. Il ne s'emploie guère qu'au pluriel et dans les expressions suivantes : *Munitions de guerre*; *Munitions de bouche*. On manquait de toute sorte de munitions. Absolument, Des munitions. Projectiles, cartouches, etc. Au singulier, *Pain de munition*, le Pain que l'on distribue aux soldats pour leur nourriture. Dit brood wordt ook wel komiesbrood genoemd.
29. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199.
30. DE SEYN E., *Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek der Belgische Gemeenten*, dl. I en II, Brussel, [1938].
31. De afgevaardigden zijn: graaf de Solre, graaf de la Motterie en graaf de Mastaing.
32. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. 7
33. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Lijst van vluchtelingen.
34. RAG, *Oudburg*, 1754. Brief van 3 september 1655.
35. RAG, *Oudburg*, 1754. Brief van 4 september 1655 van de Oudburg aan alle dorpen.
36. RAG, *Oudburg*, 225, f. 112r-v, 113r.
37. RAG, *Oudburg*, 225, f. 182 r.
38. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van Leopold Willem aan Jan De Gheusere, 27 september 1655. De Gheusere, advocaat bij de *Raad van Vlaanderen*, is fiscaal raadgever van de Geheime raad en in Vlaanderen belast met de verdeling van de vluchtelingen in de verschillende kwartieren. Hij is ook *conseiller* van landvoogd Leopold Willem.
39. RAG, *Oudburg*, 225, f. 121r.
RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Gedrukt decreet van Leopold Willem, 6 september 1655.
40. RAG, *Oudburg*, 225, f. 120r.
41. RAG, *Oudburg*, 225, f. 122v.
42. RAG, *Oudburg*, 1754. Alle gegevens over het dienst nemen in het leger komen uit deze bundel.
43. AG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van de graaf van Solre aan Jan De Gheusere, 1 december 1655.
44. RAG, *Oudburg*, 225, f. 114r.
45. RAG, *Oudburg*, 225, f. 121v.
46. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van 5 september 1655.
47. RAG, *Oudburg*, 225, f. 120r.
48. RAG; *Oudburg*, 225, f. 122r.
49. RAG, *Oudburg*, 225, f. 118v.
50. RAG, *Oudburg*, 225, f. 145v.
51. RAG, *Oudburg*, 1754. ,
52. RAG, *Oudburg*, 1757. Brief van 29 oktober 1655.
53. RAG, *Oudburg*, 1754, 25 december 1655.
54. RAG, *Oudburg*, 225, f. 145v.
55. RAG, *Oudburg*, 225, f. 146r.
56. RAG, *Oudburg*, 1754, 5 en 7 november 1655.
57. RAG, *Oudburg*, 1754. Alle gegevens komen uit deze bundel.
58. RAG, *Oudburg*, 225, f. 121r.
59. RAG, *Oudburg*, 225, f. 125r.
60. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van Leopold Willem, 27 september 1655.
61. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van Leopold Willem, 28 september 1655.
62. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van Leopold Willem aan de graaf van Solre, 13 oktober 1655.
63. RAG, *Oudburg*, 255, f. 126v.

64. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van de graaf van Solre en Jan De Gheusere aan de betrokken kasselrijen, 9 oktober 1655.
65. RAG, *Oudburg*, 225, f. 128r.
66. RAG, *Oudburg*, 225, f. 132v.
67. RAG, *Oudburg*, 225, f. 136r.
68. Het aandeel van de Oudburg in de subsidie van 400 000 gulden bedraagt 24 600 gulden en wordt als volgt omgeslagen:
Aalter	18-6	s.p.	156-7-10
Hansbeke	10-5		88-1-2-2
Knesselare	12-6		105-13-4-10
Ursel	3-8		30-19-11-2
Bellem	5-6		46-9-10-9
Lovendegem	17-6		147-18-9-2
Oostwinkel	10-5		88-1-2-2
Zomergem	30-6		252-16-9-6
Ronsele	2-4		19-14-6
Drongen	26-1		221-9-11-8
Merendree	12-6		105-13-10
Vinderhoute	3-8		30-19-11-2
Mariakerke	6-6		54-8-11-7
Evergem	46		388-17-4
Sleidinge	23		194-8-8
Wondelgem	9-6		80-6-2-2
Totaal: 4100-16-9 pond.			
69. RAG, *Oudburg*, 225, f. 138v.
70. RAG, *Oudburg*, 225, f. 140r.
71. RAG, *Oudburg*, 225, f. 150v.
72. RAG, *Oudburg*, 225, f. 152r. en *Oudburg*, 1754. Lijst opgesteld op 22 oktober 1655.
73. RAG, *Oudburg*, 1754. Bericht van 26 oktober 1655.
74. RAG, *Oudburg*, 225, f. 143r.
75. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van de graaf van Solre aan Jan De Gheusere, 29 oktober 1655.
76. RAG, *Oudburg*, 225, f. 183r.
77. RAG, *Oudburg*, 643. Briefwisseling 1653-1656.
78. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Verdeling van de vluchtelingen.
79. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van de graaf van Solre aan Jan De Gheusere, 9 november 1655.
80. RAG, *Oudburg*, 225, f. 144v en 145r.
81. RAG, *Oudburg*, 225, f. 146r.
82. RAG, *Oudburg*, 225, f. 148v.
83. RAG, *Oudburg*, 225, f. 154r.
84. RAG, *Oudburg*, 225, f. 168r.
85. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van Leopold Willem aan Jan De Gheusere, 27 november 1655.
86. RAG, *Oudburg*, 225, f. 156r.
87. RAG, *Oudburg*, 225, f. 172r. en *Oudburg*, 1754.
88. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van de graaf van Solre, 4 december 1655.
89. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 319.
90. RAG, *Raad van Vlaanderen*, 32199. Brief van de graaf van Solre aan Jan de Gheusere, 1 december 1655. Met *Fuensaldoygne* wordt Alonso Pérez de Vivero, graaf van Fuensaldana bedoeld, opperbevelhebber van het leger en aanvoerder van het *Ejército de Flandes*.
91. RAG, *Oudburg*, 1754. Brief van 2 december 1655.

92. RAG, *Oudburg*, 1754, 3 januari 1656.
93. RAG, *Oudburg*, 1754. Rekening van 4 januari 1656.
94. SANDERUS A., *Epunica ad ser. Principem Joannem Austriacum Galla ad Valentionas profligato*, Brussel (J. Mommaert), 1656, (lofzang op Juan van Oostenrijk bij het verslaan van de Fransen bij Valenciennes).

Een potje merels

EEN ROMEINS BORDSPEL UIT AARDENBURG

Arco WILLEBOORDSE

Op de tekening ziet u Valerius en zijn vriendinnetje Julia. Valerius is negen en Julia zeven jaar oud. Ze zijn Romeinse kinderen en sinds de afgelopen zomer bewoners van het *Gemeentelijk Archeologisch Museum* in Aardenburg. Op 22 juli 2006 werden zij aan het publiek voorgesteld, de dag waarop de Romeinse afdeling van het museum na een ingrijpende herinrichting feestelijk werd heropend - kleurrijker, aantrekkelijker en verhalender dan het voordien was. Kleurrijker en aantrekkelijker door de frisse, nieuwe en actievere aankleding. Verhalender onder andere dankzij een aantal nieuwe, Romeinse personages, rond wie de opgegraven Romeins-Aardenburgse collectiestukken gegroepeerd zijn.

*Julia en Valerius uit Aardenburg spelen merels. Valerius draagt een radamulet.
(Tekening Marc Hulme)*

Valerius en Julia spelen een bordspelletje genaamd *Merels*. Misschien denken ze daarbij (iets te vroeg nog voor hun leeftijd), wel aan de delicate amoureuze verzen van Ovidius, die over het *merelsspel* dichtte:

*“Er is een spel dat fijne lijnen verdeelt in zoveel velden
als er maanden zijn in het snel verlopende jaar,
op het kleine speelbord zetten beiden steeds drie stenen:
de winnaar is degene die zijn stukken neerzet in een rij.
Elk meisje moet de regels kennen van meer dan duizend spelen”*¹.

De spelstukken die de beide kinderen gebruikten werden een kleine veertig jaar geleden teruggevonden. Zin in een potje *merels*? Dat kan in het *Gemeentelijk Archeologisch Museum*, waar ook een spelbord voor *Merels* is gereconstrueerd. Of lees de onderstaande aanwijzingen.

SPELTYPE EN SPELBORDEN

Merels is een bordspel. Bordspelen waren en zijn er in vele varianten. Sommige zijn van recente datum (bijvoorbeeld het computerbordspel connect-4), andere eeuwen en zelfs enkele millennia oud. Sinds enkele decennia is de populariteit van bordspelen, anders dan dammen en schaken, geleidelijk teruggelopen. Maar de laatste jaren staan zij – in het kielzog van enkele geliefde computergames – weer volop in de belangstelling, niet in de laatste plaats bij jongeren. Tegelijkertijd is ook de belangstelling voor de historie van bordspelen sterk toegenomen.

Er bestaan vele vormen van bordspelen. Ze worden op verscheidene wijzen ingedeeld. Een veertiende-eeuws manuscript van de Castiliaanse koning Alfonso X De Wijze maakt een onderscheid tussen competitie spelen en geluksspelen². De Engelse historicus H.J.R. Murray deelde aan het begin van de twintigste eeuw bordspelen in in configuratiespelen, oorlogsspelen, jachtspelen en wedrenspelen³. Een recenter rubricering is van de Engelse spelonderzoeker D. Parlett. Hij hanteert de volgende indeling:

- a. bordspelen waarin zo snel mogelijk een eindpunt moet worden bereikt;
- b. bordspelen waarbij van de speelstukken groepen moeten worden gevormd;
- c. bordspelen waarbij om de overwinning gestreden wordt als in een oorlog.

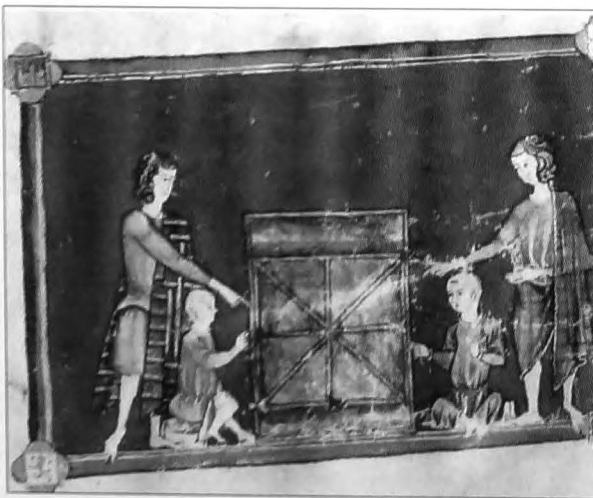
In het Nederlands heten de bordspelcategorieën respectievelijk snelheidsspelen, ruimtelijke spelen en blokkerings- of oorlogsspelen. In het Engels, met zijn handige *brevitas*, worden ze raker aangeduid met “*race-games*”, “*space/chasegames*” en “*displace/wargames*”⁴.

Merels wordt gewoonlijk ingedeeld bij de ruimtelijke spelen en binnen deze categorie bij de lijnspelen. Deze soort spelen hebben verscheidene gemeenschappelijke kenmerken: er zijn twee spelers, die van-

uit een gelijke positie beginnen, er wordt gespeeld met meerdere, gelijkwaardige stukken op een bord, de één-, respectievelijk tweedimensionale spelhandelingen bestaan uit het plaatsen en bewegen van de speelstukken (vandaar ruimtelijke spelen) en er dient een rij gevormd te worden van een aantal schijfjes achter of naast elkaar (vandaar lijnspelen). Meestal is dat een lijn bestaande uit drie stukken, in Europese bronnen uit de Nieuwe Tijd ook wel aangeduid met: *molen*. Een recentere benaming voor *merels* is dan ook: *molenspel*.

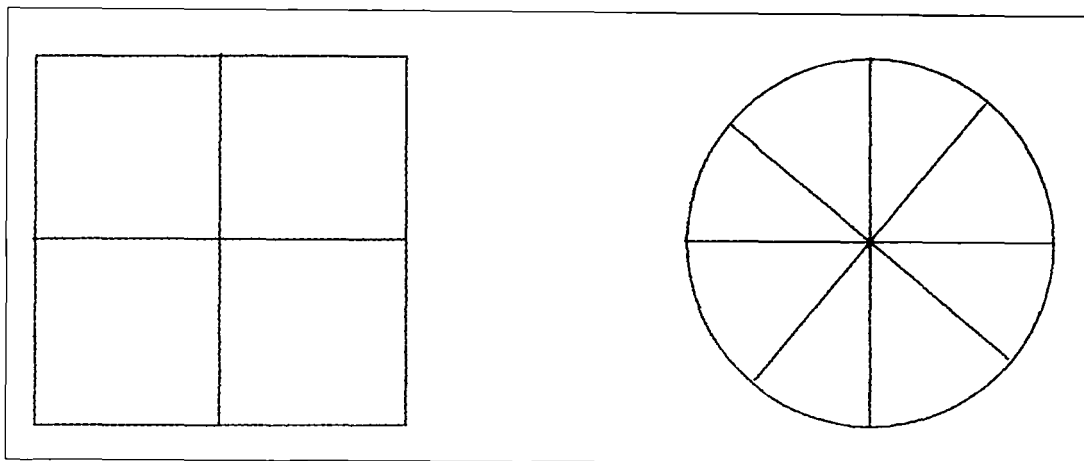
Het meest basale en snelste lijnspel heet *negen punten*. Het wordt gespeeld op een spelbord, bestaande uit acht punten, gegroepeerd in een vierkant (of cirkel) en één centraal punt. Het bord biedt voor de schijfjes maar weinig bewegingsmogelijkheden en veel spelvariatie is er dan ook niet⁵.

Iets meer beweeglijkheid biedt een variant op *negen punten*, dat gespeeld wordt op een spelbord met diagonalen. Dit is het zojuist genoemde *merels*, waarop we hieronder nog uitgebreider terugkomen. Van *merels* bestaan enkele versies. De eenvoudigste is evenals *negen punten* nogal saai en weinig spannend⁶. De bekendste versie van het spel is die waarbij de punten vervangen worden door vakken. Dit wordt verkregen door het tekenen van een dubbele verticale lijn, gekruist door een dubbele horizontale lijn. Op zo'n bord kun je *boter*, *kaas* en *eieren* spelen, met schijfjes, of in een andere vorm: *kruisje-nulletje*⁷.

Kleine merels (met diagonalen) en grote merels (zonder diagonalen) in een Spaans handschrift over bordspelen uit 1283

Uit: <http://historiegames.com/alphonso/tc4.html>

Vierkant en rond spelbord voor negen punten en kleine merels (zonder diagonalen)

BRONNEN

De naam *merels* komt vermoedelijk van het volkslatijnse *merellus* (meervoud *merelli*), dat waarschijnlijk zoveel betekent als fiche, speel-schijfje. De oude naam is bewaard gebleven in de Italiaanse, Spaanse en Franse namen *smerelli*, *marella*, *marro*, *merelle*, *marregler*, *marelle*, *meral* en *mérel*. In het Engels heet de eenvoudige spelvariant *fipenny merrils*; ook komt er een verwant spel voor met de naam *morris*. En in enkele stadskeuren uit de laatmiddeleeuwse Nederlanden wordt gewag gemaakt van een schijfspel genaamd *marellen*, *morellen* en *merelspel*⁸.

Merels dateert uit de Romeinse tijd. Het is een van de vele spellen die toen gespeeld werden. Helaas is over Romeinse spelletjes in het algemeen veel minder bekend dan we graag zouden willen. Dat komt onder andere door het gebrekkige en onduidelijke bronnenmateriaal. Spelletjes worden weliswaar genoemd door Romeinse auteurs en ook komen ze voor op schilderijen, munten en reliëfs. Maar de literaire vermeldingen zijn bijna altijd terloops en de afbeeldingen in de meeste gevallen onduidelijk. Belangrijke bronnen zijn daarnaast originele Romeinse spelborden en -attributen (vooral schijfjes), archeologische vondsten dus. Omdat een spel verschillende benamingen kan hebben en veelal meerdere varianten had (zie ons *boter*, *kaas* en *eieren*, *molenspel* en *kruisje-nulletje*), is het in teksten, op afbeeldingen en bij bodenvondsten vaak niet duidelijk om welk spel het gaat.

Even onzeker is in hoeverre antieke spelletjes na de Oudheid zijn blijven voortbestaan. Sommige werden door de overheid verboden, omdat ze zouden leiden tot verslaving, schulden, geweld en ander moreel laakbaar gedrag. Dergelijke verbodsbepalingen werden door christelijke machthebbers uit het laat-Romeinse rijk overgenomen. Maar de vraag in welke

mate de restricties ook daadwerkelijk werden gehandhaafd (als we bepaalde auteurs mogen geloven, ontdoken Romeinse keizers soms hun eigen spelverboden) en wat meer telt, in welke mate men de spelletjes is blijven spelen onder een andere naam, is een vraag die door spelonderzoekers nog niet sluitend is beantwoord⁹.

Overigens is de studie naar historische spelen en spellen lange tijd afgedaan als triviaal, vrijblijvend en voor de geschiedwetenschap weinig relevant. Deze houding heeft te maken met de traditionele geschiedschrijving die tot een eind in de vorige eeuw gericht was op grote, "hoge" politieke, militaire en sociaal-economische onderwerpen. En anderzijds was het het gevolg van de negentiende-eeuwse, romantische, foutieve opvatting van het spel als primair interessegebied van lagere sociale klassen en kinderen - van weinig betekenis dus. Deze houding en denkwijze is weliswaar achterhaald, maar werkt nog steeds door in de (tot voor kort) geringe belangstelling voor spelgeschiedenis. De betekenis van het spel in het algemeen moet natuurlijk niet overschat, maar zeker ook niet onderschat worden. Het spel behoort bij het leven van alledag, wordt beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen en maakt daarom onderdeel uit van de geschiedenis van het dagelijkse leven en de mentaliteitsgeschiedenis. De studie naar bordspellen als *merels* raakt daarnaast aan uiteenlopende onderzoeksvraagstukken, zoals actuele en historische theorieën over de relatie tussen denk-/kansspelen en kansberekening. Of - ander voorbeeld - de sociaal-biologische en culturele functie van spelen. De bekende geschiedschrijver Johan Huizinga stelde zelfs dat alle cultuur in wezen een vorm van spel en spelen is¹⁰.

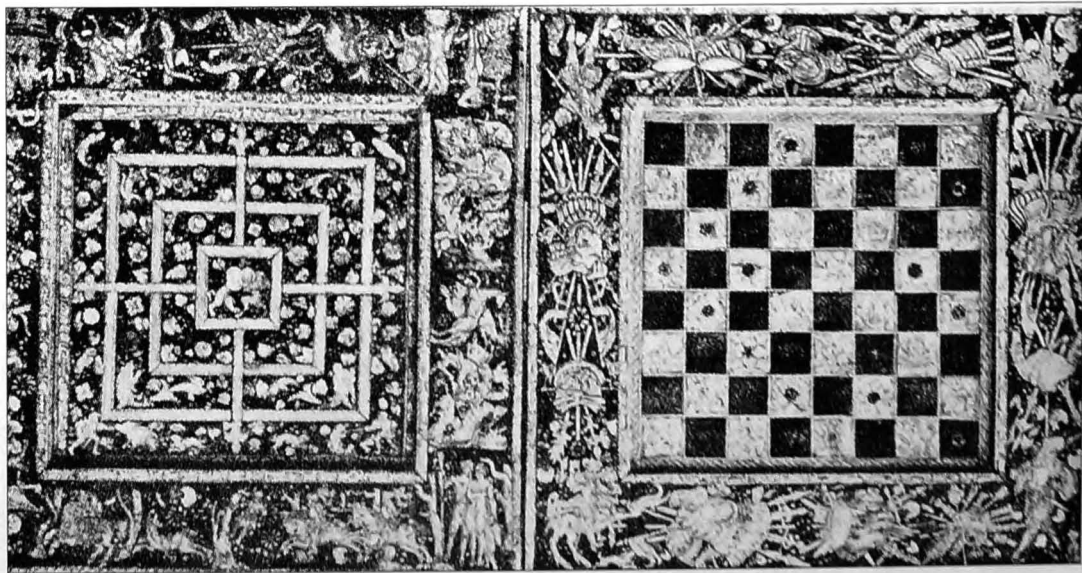
Dit is ook de plaats voor een waarschuwing: Op het internet circuleren allerlei mooie, schitterend vormgegeven en geïllustreerde sites over historische spelletjes en bordspellen in het algemeen en Romeinse in het bijzonder met uitgebreide spelregels, reconstructies, spelsituaties, enz. Zij suggereren alsof alles over Romeinse spelletjes wel zo'n beetje uitonderzocht is en alsof er onder Romeinse spelwetenschappers bijna volledige consensus bestaat. De zekerheid die veel sites voorgeven (onder andere alleen al vanwege hun uitgebreide bibliografie) en zelfs woordelijk beloven, lijkt mooier dan het is. Over Romeinse spellen, hun werking, datering, voorkomen, regels en andere deelonderwerpen bestaan nog vele, onopgeloste problemen¹¹.

Van de Romeinse bordspellen is relatief nog het meeste geweten van het *merelsspel*.

LATERE ONTWIKKELING

Uit het antieke *merelsspel* ontwikkelde zich in de Middeleeuwen en latere tijden verschillende varianten. Zij zijn onderling niet altijd even duidelijk te onderscheiden, maar de vele afbeeldingen en tekstvermeldingen wijzen wel op een grote populariteit. Ook het aantal onderscheidene

benamingen van het spel zegt iets over hun grote verspreidingsgebied. In middeleeuws Europa schijnt de sociale status van het spel aanvankelijk hoog en vergelijkbaar met die van schaken geweest te zijn. Er zijn bijvoorbeeld rijk gedecoreerde spelborden bewaard gebleven met aan de ene kant een schaak- en aan de andere kant een *merels- of molenspelbord*¹². Dergelijke dubbele borden kon alleen de aristocratie zich veroorloven en de rijke burgerij, die de hoogste stand cultureel slaafs volgde. In de late Middeleeuwen begon het spel aan een sociale val. Dat had te maken met het veranderde karakter van de adel. Diens primair militaire functie verschoof vanaf de dertiende eeuw geleidelijk naar de achtergrond en in plaats daarvan kwam een grotere nadruk op het beschaafde hofleven, goede manieren en in samenhang daarmee op minder fysieke, meer intellectuele vormen van vrijetijdsbesteding. Onder invloed van dit alles namen binnenhuisspelen in aantal en complexiteit toe. Van een spel werd voortaan diepte en gevarieerdheid verwacht, de mogelijkheid van spelstrategieën, anticiperen, het doordenken van zetten en tegenzetten. Moeilijkere spelen hadden als voordeel dat ze langer duurden. Goede spelers werden bovendien geassocieerd met (zelf)beheersing, uithoudingsvermogen, een goed verstand en status. Het geraffineerdere schaakspel en de vanaf de veertiende eeuw aan het hof geïntroduceerde kaartspelen kwamen tegemoet aan de wens naar gecompliceerder en intellectueel uitdagender spelgenot (gecompliceerd vooral vanwege de ongelijkwaardige spelattributen). Het eenvoudige, nogal geestloze en weinig gevarieerde *merels*, dat wil zeggen het *kleine merels* met negen punten (zie onder), verdween geleidelijk uit de aristocratische sfeer en werd vervangen door een uitgebreider en ingewikkelder variant, met zestien en, zoals *grote*

Opklapbaar bord voor het schaakspel en het molenspel (*merels*). Zestiende eeuw.
Uit: E.H. Schuyter, *Het schaakspel in de kunst- en cultuurhistorie*, Bussum, 1968

merels, zelfs 24 punten. Uiteindelijk moesten ook deze spelvarianten het afleggen tegen verfijndere binnenhuisspelen. *Merels* devalueerde daarna sociaal verder tot het in bepaalde stadskeuren gelijkgesteld werd met andere tot speelschulden, twist, drankzucht en onmaatschappelijk gedrag aanzettende spellen. De sancties op spelverboden waren om die reden niet gering (relatief veel gegevens hierover zijn bijvoorbeeld bekend uit Eeklo uit de late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd)¹³. Uit het feit dat deze restricties (met bijbehorende, niet geringe geldboeten) voortdurend moesten worden herhaald, blijkt het geringe effect op de speelwoede van de stadsbewoners. Uiteindelijk, vanaf de achttiende eeuw, werd *merels* of het *molenspel* vooral geassocieerd met het platteland, de lagere klassen en kinderen¹⁴.

SPELERS

Terug naar de Romeinse tijd en Aardenburg: Wie waren, naast Valerius en Julia, de spelers van het *merelsspel* in Aardenburg en wanneer werd het er gespeeld? Voor het beantwoorden van die vragen is het nodig even kort bij de bewoningsgeschiedenis van Romeins Aardenburg stil te staan.

Het huidige Zeeuws-, West- en Noord-Oost-Vlaanderen werd in de late IJzertijd bewoond door een Keltische volk, de Menapiërs. De bewoning in de omgeving van Aardenburg zal in deze tijd, de tweede-eerste eeuw v. Chr., uit niet meer hebben bestaan dan enkele kleine, verspreid liggende boerderijen.

In de jaren 50 v. Chr. werd Gallië (Frankrijk, België, Zuid-Nederland en Duitsland ten westen van de Rijn) veroverd door de veldheer-politicus Julius Caesar. Onder de eerste keizer, Augustus, werd Gallië bestuurlijk heringericht in grotere provincies en kleinere districten. De omgeving van Aardenburg behoorde tot de provincie Belgica en het district van de Menapiërs (*Civitas Menapiorum*).

Rond 171, ten tijde van de regering van keizer Marcus Aurelius, werd Belgica vanuit zee aangevallen door Chaucische krijgers uit Noord-Germanië (Noord-Duitsland). Met veel moeite wist het Romeinse bestuur de aanvallers te verdrijven. Daarna werd binnen korte tijd een groot-schalig bouwprogramma opgezet, dat voorzag in de aanleg van een reeks forten (*castella*) langs de Noordzeekust van Boulogne tot de monding van de Rijn. Twee van de forten lagen aan de noordwestelijke rand van binnen-Vlaanderen. Het eerste, te Maldegem-Vaake, had aarden wallen en werd verlaten, toen rond 175 het *castellum* met muren van Doornikse natuursteen te Aardenburg gereed was. De meer dan 1000 soldaten, een cohorte met ca. 500 infanteristen en een cohorte van iets meer dan 500 ruiters, waren mogelijk afkomstig uit het Eifelgebergte.

Het Aardenburgse castellum lag op een heuvelrug, naast een riviertje, genaamd de Rudanna. Bij het fort ontstond al snel een kampdorp (*vicus*) waar de families van de soldaten woonden, neringdoenden,

ambachtslui en enkele handelaren. De naam van de nederzetting luidde vermoedelijk *Rodanum*.

Een eeuw later, in het laatste kwart van de derde eeuw, had Gallië ernstig te leiden van Germaanse invallen en een dramatische achteruitgang van de economie. Het noordwestelijke kustgebied had bovendien te kampen met wateroverlast.

Waarschijnlijk rond of niet lang na 300/325 is *Rodanum* geleidelijk door de Romeinen verlaten.

Aardenburg kende in de periode ca. 180-ca. 325 net als de meeste grotere Romeinse nederzettingen verschillende groepen bewoners: militairen en *burgers*, geboren Aardenburgers en import-Aardenburgers, hogere en lagere sociale klassen, volwassenen en kinderen, rijken en armen. Al deze bevolkingsgroepen speelden in hun vrije tijd spelletjes. Voor zover we weten waren er geen spelletjes waarvan het sociale bereik zich beperkte tot bepaalde klassen of bevolkings- of beroepsgroepen. Ze schijnen te zijn gespeeld door zowel kinderen als keizers en door zowel soldaten als slaven. “Voor zover we weten” en “schijnen”, want we hebben over Romeinse spelletjes bij gebrek aan voldoende detailgegevens een nogal “plat”, een-dimensioneel beeld. Niet bekend is bijvoorbeeld of bepaalde spelletjes in de ene streek van het rijk populairder waren dan in de andere en of er in de loop van de tijd sprake was van wijzigingen in speeltechniek van bestaande spellen en de ontwikkeling van nieuwe spellen. Gegevens over status, populariteit, verbodsbepalingen e.d. van *merels* in Aardenburg zijn navenant vrijwel afwezig¹⁵.

Op vele gebieden vertoonde de cultuur van het Romeinse rijk een enorme dynamiek, terwijl het op andere gebieden juist hardnekkig conservatief was. Het zou aardig zijn te weten hoe we het verschijnsel bordspelen in relatie tot deze maatschappelijke tendensen moeten zien. Aardig, maar ook belangrijk, want inzicht in dat vraagstuk zou niet alleen iets toevoegen aan onze kennis over de “hoge”, officiële Romeinse cultuur, maar ook over de traditionele volkscultuur.

SPEELSCHIJFJES

Ruim zestien eeuwen zijn Romeins Aardenburg en zijn bewoners vergeten. Pas sinds een halve eeuw werd dankzij opgravingen weer iets van dat Romeinse verleden bekend. Het archeologisch onderzoek is nog allerm minst voltooid - integendeel, nog slechts een fractie van wat in Aardenburg op te graven valt is daadwerkelijk onderzocht. En zelfs van het bestaande vondstmateriaal is nog lang niet alles goed bestudeerd. Tot dat vondstmateriaal behoren tientallen speelschijfjes. Juist zo'n direct herkenbare en aansprekende vondst brengt de Romeinse Aardenburgers als het ware weer tot leven.

In Aardenburg werden twee soorten schijfjes gevonden. De eerste zijn dun en grof-rond van vorm en blank-beige of zwart gekleurd. De

blanke schijfjes zijn kwalitatief de beste en bijna allemaal even groot. Ze hebben een eenvormiger en over het algemeen mooi afgewerkt uiterlijk. Ze zijn vervaardigd van been en vermoedelijk gemaakt op een draaibank. De uniforme, ronde draaisporen kunnen duidelijk opgemerkt worden. De schijfjes zijn qua diameter vergelijkbaar met een 20-centstuk. De zwarte zijn een stuk ruwer en ook minder mooi rond. Ze zijn vervaardigd van leisteen en over het algemeen dunner dan hun blanke pendanten; bovendien hebben ze een geringer gewicht. Sommige zijn gebroken hetgeen, naast de tijd en bewaaramstandigheden, vermoedelijk vooral te wijten is aan het meer kwetsbare materiaal. De speelschijfjes werden bij elkaar gevonden; ze zullen vermoedelijk dus vroeger in een zakje gezeten hebben, dat in de loop van de tijd in de vochtige bodem is vergaan.

Behalve deze bij elkaar gevonden schijfjes werden ook enkele andere, losse, verspreid liggende speelstukjes van been gevonden. Een spelbord is in Aardenburg niet opgegraven. Maar om een bordspelletje te spe-

Romeinse speelschijfjes uit Aardenburg. (Foto: J. Goedbloed).

len hoefde je geen vast bord te hebben. Je kon eenvoudig een bord (een cirkel, een vierkant, een aantal lijnen) in het zand tekenen of in een steen of tegel krassen. Elders, bijvoorbeeld in Rome en Trier, werden dergelijke *voorbekraste* tegels ontdekt; sommige klein, 20-30 cm. in het vierkant, andere veel groter, tot 90 x 90 cm. In België en Nederland zijn er bij mijn weten geen tegels met spelborden gevonden.

De Romeins-Aardenburgse speelschijfjes staan in een cultuur-historisch lange en geografisch wijdverspreide traditie. Zij zijn gevonden op vele opgravingsplaatsen, niet alleen uit de Romeinse tijd, maar ook uit de Bronstijd en IJzertijd en de Middeleeuwen.

Ook in andere, niet-westerse cultuurkringen werden vergelijkbare schijfjes gebruikt om er - in een of andere vorm - mee te spelen. Ze komen in verschillende grootten, vormen en materiaalsoorten voor, behalve steen en been, zoals in Aardenburg, ook bijvoorbeeld glas, ivoor, aardewerk en metaal. In sommige zijn tekens en putjes gekrast. Deze duiden waarschijnlijk op een bepaalde getalwaarde. We hebben al met al te maken met een archeologisch en cultuurhistorisch gevarieerd fenomeen met vele boeiende aspecten, zowel materieel, sociaal als historisch¹⁶.

SPELVARIANTEN, -POSITIES EN -STRATEGIEËN

Merels (of *molenspel*) is een ruimtelijk lijnspel van plaatsing en beweging op een cirkel- of netvormig bord. Er wordt gespeeld met twee spelers, die ieder de beschikking hebben over drie of meer speelschijfjes. Het doel van het spel is het vormen van een rij van drie op elkaar aansluitende schijfjes. In Frankrijk, Spanje en Italië wordt zo'n rij of lijn een *tabula* of *table* genoemd. Recenter worden benamingen als *file* of *filetto* gebruikt. Of deze woorden teruggaan op Romeinse spelbenamingen is niet bekend. In Germaanssprekende landen of in landen die het spel hebben overgenomen uit Duitsland wordt gesproken van *molen*, *mill*, *Mühle*, *Mölle* (Deens), *mylna* (IJslands), *melnitsa* (Russisch) of *Malom/jalek* (Hongaars).

Variatie in het spel wordt verkregen door uitbreiding van de bordgrootte, het aantal schijfjes en de mogelijkheid van diagonale plaatsing. De uitbreiding heeft uiteraard invloed op de tijdsduur en het karakter van het spel. In de laatste hieronder te bespreken variant gaat het lijnspel *merels* lijken op een andere categorie bordspelen, de hierboven genoemde blok-kerings- en oorlogsspellen¹⁷.

MERELS MET DRIE STUKKEN (KLEINE MERELS)

Merels met drie stukken is de eenvoudigste spelvorm en staat bekend als *kleine merels*. Het is wereldwijd bekend en hoe oud zij is blijkt wel uit archeologische vondsten uit onder meer Egypte, Griekenland, het Romeinse rijk, Ceylon en China (uit de Swei-shu-dynastie, 581-617, dateren maar liefst zes boeken over het spel). Dit spel moet dus ook in Romeins Aardenburg gespeeld zijn.

Kleine merels gebruikt een spelbord¹⁸ in de vorm van een cirkel of een vierkant, doorsneden door een recht kruis met diagonalen. Er zijn dus, inclusief het centrale punt, negen speelsnijpunten. De beide spelers krijgen ieder drie schijfjes. Zij zetten om de beurt de schijfjes op het lege bord en proberen door strategische plaatsing of door te schuiven een molen te vormen. Degene die hierin het eerste slaagt, is de winnaar. Het bezit van het centrum is een belangrijk voordeel bij het vormen van een molen en geeft degene die de eerste plaatsingszet doet een bijna onoverkomelijk voordeel. In wezen geldt: de beginner wint. In Frankrijk (maar waarschijnlijk ook elders) is het daarom verboden om te beginnen met het plaatsen van een schijfje in het centrum.

MERELS MET VIJF (OF ZES) STUKKEN

Deze wat moeilijker variant van *merels* heet in het Italiaans *smerelli*, in het Frans *merelle à six tables* en in het Engels (tot ca. 1600) *fivepenny merrils* of *fipenny merills*. Het spel wordt gespeeld op een bord bestaande uit een groot vierkant met daarin een kleiner vierkant, al dan niet met diagonalen¹⁹. Het bord bevat zestien speelhoek- en snijpunten. Het middenvlak wordt doorgaans open gehouden. Deze variant wordt, afhankelijk van de regio of het land, gespeeld met vijf of zes stukken.

In vergelijking met het vorige spel zijn er - behalve het grotere aantal speelpunten en meer schijfjes - drie nieuwe kenmerken: a. naast plaatsing, beweging en vorming van een molen komt er één handeling bij: het slaan of gevangennemen van vijandelijke stukken. Wanneer een speler erin is geslaagd een molen te maken, verkrijgt hij het recht om een stuk van de tegenspeler van het bord te nemen. Dit stuk wordt geplaatst in het middenvlak dat fungeert als een gevangenis. Het stuk blijft gedurende het verdere verloop "*buiten spel*";

b. het maken van de eerste molen leidt niet automatisch tot beëindiging van het spel;

c. het spel eindigt pas als één speler slechts twee schijfjes overhoudt en dus geen molen meer kan maken.

Bij *merels* met vijf (zes) stukken krijgen beide spelers voor aanvang het genoemde aantal schijfjes. Eerst plaatsen zij de schijfjes om de beurt op het bord. Na het vormen van een molen mag de speler een vijandelijk schijfje wegnemen. Daarna begint het bewegingsspel. Ook dit leidt tot gevangennemen. De winnaar is die speler die in staat is meer dan drie (in de zesstukkenvariant: vier) schijfjes gevangen te nemen. Als beide spelers drie schijfjes hebben, kan er niet meer door één van hen gewonnen worden en volgt reglementair remise.

MERELS MET NEGEN (ELF OF TWAALF) STUKKEN (GROTE MERELS)

De meest complexe variant van het *merelsspel* is die met negen, elf of twaalf stukken. Het spelbord wordt hiertoe uitgebreid met nóg een extra vierkant hetgeen leidt tot 24 speelhoek- en snijpunten²⁰. Ook van deze variant bestaat een versie met diagonalen, maar zij komt niet vroeger voor dan c. 1400 (uit een Arabisch document). Het spel met negen stukken wordt gewoonlijk gespeeld zonder, het elf- of twaalfstukken spel met diagonalen. *Merels* met negen stukken is dus de oudste van deze varian-

ten. Met hoeveel stukken er later werd gespeeld, werd in belangrijke mate bepaald door de regiotraditie. In de late Middeleeuwen wordt het in de Nederlanden ook wel *neghenstickenspel* genoemd²¹.

Merels met negen, elf of twaalf stukken vereist begrijpelijkerwijs een grotere nauwkeurigheid en uithoudingsvermogen en meer overzicht van de spelers dan de beide vorige varianten. De speltegenstanders dienen zorgvuldig te plannen, winststrategieën te ontwikkelen en zetten van de andere speler te anticiperen. Een goede speler houdt bijvoorbeeld zijn stukken bij elkaar, die van de vijand verdeeld en zet meervoudige bedreigingen op. De grotere complexiteit van het spel leidt tot een groter bestand aan openingszetten, spelposities, stukkenmanoeuvres en winsituaties, alsmede een verfijning van de regels. Slechts een beperkt aantal van deze strategieën, situaties en bijzondere regels zijn in historische bronnen overgeleverd en de meeste daarvan dateren uit recente tijden. Het is echter niet onmogelijk dat genoemde strategieën en regels van grote ouderdom zijn. Om de potentiële spelcomplexiteit aan te geven bespreken we eerst de spelfasen, daarna enkele situaties en regels:

Grote merels heeft, globaal gesproken, drie fasen. In de eerste fase plaatsen de spelers de schijfjes op het bord. Net als in de vorige variant mag de speler na het vormen van een molen een vijandelijk schijfje van het bord nemen. Ook in deze variant wordt deze in het lege centrale vak bewaard en keert het niet meer terug.

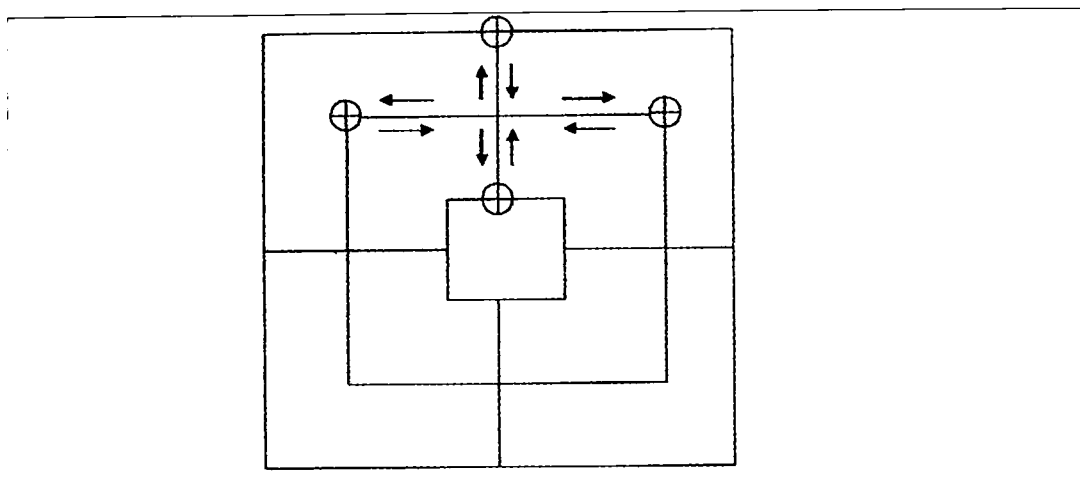
Fase twee vangt aan wanneer alle schijfjes in positie staan. De spelers schuiven hun stukken daarna om de beurt naar een leeg aanpalend punt met als doel de vorming van een molen.

Fase drie gaat in als één van de spelers nog maar drie schijfjes over heeft. Dit geeft hem opnieuw het recht van plaatsing, echter niet met een nieuw, maar met één van zijn drie resterende schijfjes. Hij hoeft hiermee niet meer te schuiven naar een punt naast het vorige, maar mag "*springen*" naar een leeg punt, waar dan ook op het bord. Zo kan hij alsnog een molen maken (en bijgevolg een vijandelijk schijfje gevangen nemen). Winnen is voor hem niet meer mogelijk, hoogstens remise. Dit wordt bereikt als beide spelers drie stukken overhouden en tot remise besluiten. Wanneer een speler slechts twee schijfjes overhoudt, heeft hij het spel verloren.

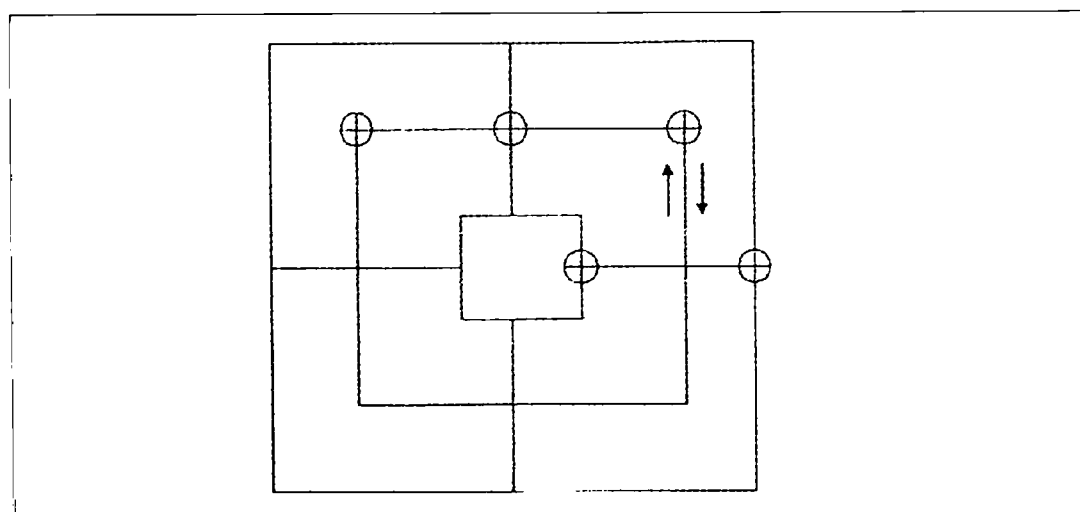
De twee belangrijkste verschillen met de vorige *merelsversie* zijn dus:

- a. uitbreiding van het bord, het aantal schijfjes en het aantal speelhoek- en snijpunten;
- b. recht van plaatsing, wanneer een speler slechts drie schijfjes overhoudt.

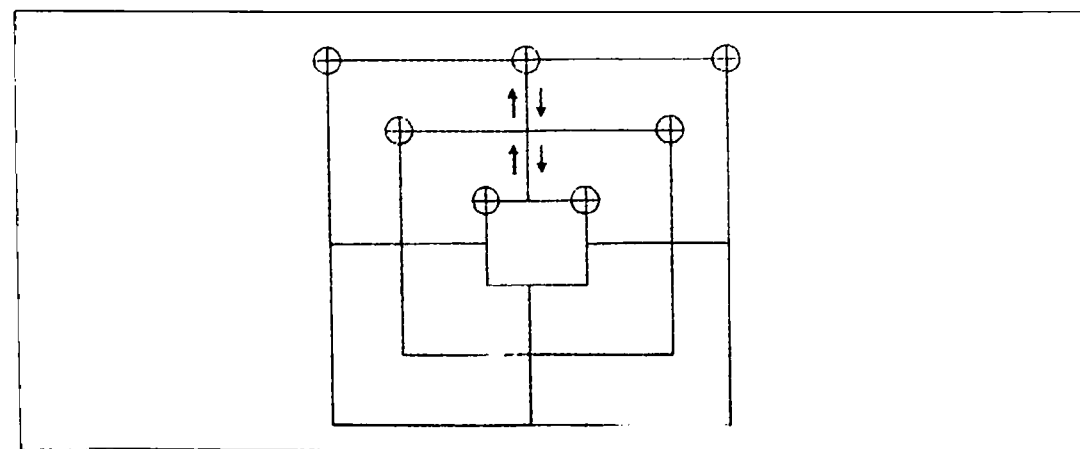
Tot slot kort nog iets over spelstrategieën in *merels*. In het algemeen zijn deze uiteraard gericht op het bereiken van een zo voordelige positie van de stukken. De meest voordelige situatie is een zodanige stukkenpositie dat door te schuiven bij elke beurt een molen gemaakt kan worden, zonder dat de tegenstander in staat is dit te verhinderen. In het geval van *merels* met negen stukken noemen we er drie: *krossmylna*, *Zwickmühle* en *rennihestur*²².

Merels met negen stukken, krossmylna-strategie

Merels met negen stukken, Zwickmühle-strategie.

Merels met negen stukken, rennthestur-strategie

KROSSMYLNA-STRATEGIE

Met *krossmylna* (of *vængjamylna*) is het niet mogelijk bij elke beurt, maar om elke tweede beurt een molen te vormen. Hiertoe staan vier schijfjes in drie parallelle zijden van de spelvierkanten. Ze zijn in een zodanige positie geplaatst dat ze een kruis vormen met een open spelpunt in het midden. Bij elke beurt wordt één van de vier schijfjes heen en weer bewogen, met een molen als resultaat van elke tweede zet.

ZWICKMÜHLE(OFF SVIKAMYLNA)-STRATEGIE

Voor *Zwickmühle* (of *svikamylna*) zijn vijf schijfjes nodig, die geplaatst zijn in twee linies. Één schijfje staat op zo'n plaats dat het bij elke beurt steeds in een andere linie een molen maakt.

RENNIHESTUR-STRATEGIE

De moeilijkste te bereiken spelpositie is *rennihestur*, aangezien hiervoor zeven schijfjes nodig zijn. Zes daarvan dienen bovendien opgesteld te zijn aan de uiteinde van drie parallelle zijden van de spelvierkanten. Zij dekken een middenpad voor het zevende schijfje dat door op en neer te lopen steeds een molen vormt. *Rennihestur* is in wezen een uitbreiding van *krossmylna*.

Als de schijfjes eenmaal in één van deze strategische posities staan en de tegenstander is niet in staat om ze te doorbreken, is winnen slechts een kwestie van tijd.

BESLUIT

Merels is een oud, wijdverspreid en speltechnisch en cultuurhistorisch boeiend bordspel. Dankzij de vondst van tientallen speelschijfjes weten we dat het spel (in ieder geval de eerste variant, *kleine merels*) tijdens de Romeinse tijd ook in Aardenburg werd gespeeld - ongetwijfeld overigens samen met andere bordspellen, die in deze bijdrage niet behandeld werden.

Zoals gezegd wordt *merels* of het *molenspel* nog steeds overal gespeeld. Er is zelfs een heus wereldkampioenschap. Het wordt elk jaar gehouden in het *Ryedale Folk Museum* te Hutton-le-Hole in het graafschap Yorkshire in het Vereniging Koninkrijk. Liefhebbers met kampioenschapsambities zou ik het volgende willen voorstellen: als trainingsplaats het *Gemeentelijk Archeologisch Museum* te Aardenburg en als ervaren sparringpartners: Julia en Valerius.

NOTEN

1. OVIDIUS, *Minnekunst. Ars Amatoria*, Amsterdam, 2000 (2), p. 76-77. Vertaling: Micha Kat. Andere referenties bij o.a. Plautus, Strabo, Martialis en Juvenalis.
2. J.T. WOLLESEN, *Sub specie ludi ... Text and Images in Alfonso El Sabio's Libro de Acedrex, Dalos e Tablas*, *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, 55, 1990, p. 277-308.
3. H.J.R. MURRAY, *A History of Board Games Other Than Chess*, Oxford, 1952, p. 22.
4. D. PARLETT, *The Oxford History of Board Games*, Oxford, 1999, p. 110.
5. Ibidem, p. 109, spelbordtype 7.1.a-b.
6. Ibidem, 7.1.c.
7. Ibidem, 7.1.d.
8. Ibidem, p. 54. A. VAN DER STOEP, Middeleeuws damspel, volgens de oude en een nieuwe versie in: W.S. VAN EGMOND, M. MOSTERT, *Spelen in de Middeleeuwen. Over schaken, dammen, dobbelen en kaarten*, Hilversum, 2001, p. 102-103. Van der Stoep beperkt de namen onterecht tot het damspel. H. LAMER, *Lusoria tabula* in: *Realencyclopaedie der classischen Altertumswissenschaft*, XIII, Stuttgart, 1927, k. 1913-1914. Leiden. E. VERWIJS, J. VERDAM, *Middelnederlandsch Woordenboek*, IV, 's Gravenhage, 1899, k. 1169-1170, 1872. D.A. BERENTS, *Het werk van de vos. Samenleving en criminaliteit in de late middeleeuwen*, Zutphen, 1985, p. 89. J.W.P. DROST, *Het Nederlandsche kinderspel voor de zeventiende eeuw*, 's Gravenhage, 1914, p. 36-37, 150-151. A. WILLEMSSEN, Van allen spele. Scaec of werptafelspel, *Madoc*, 10, 4, 274. Nine Men's Morris bijvoorbeeld in W. SHAKESPEARE, *A Midsummernights Dream* (1594-1595), II.1.98.
9. LAMER, *Lusoria tabula*, k. 1911-1914, 2004-2005.
10. J. HUIZINGA, *Homo ludens. Proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur*, Haarlem, 1958(5). Fundamentele kritiek op Huizinga door o.a. R. CAILLOIS, *Les jeux et les hommes. Le masque et le vertige*, Paris, 1958?, p. 16-25. M. MOSTERT, Het spelelement in de middeleeuwse beschaving in: VAN EGMOND, MOSTERT, *Spelen in de Middeleeuwen*, p. 9-17.
11. Het beste werk is nog steeds A. REICH, *Römisches Kinder- und Gesellschaftsspiele*, Stuttgart, 1984. Enkele websites: [http://en.wikipedia.org/wiki/\(Board_game\)](http://en.wikipedia.org/wiki/(Board_game)) (geeft een goed beeld van de vele aspecten van het bordspel en daarmee van de omvang van het bordspel als studiegebied). <http://www.personal.psu.edu/users/w/x/wxkl1116/roma/rbgames.html> - W.J. Kowalski (veel historische onjuistheden). <http://ablemedia.com/ctcweb/showcase/boardgames.html> (idem). <http://www.gwydir.demon.10.uk/jo/romangame/index.html> (idem, zij het iets minder). <http://www.boardgamestudies.org/research/notes.shtml> - The International Society for Board Game Studies/U. SCHADLER, Some Critical Notes on an Internet Site about Roman Board Games (een weerlegging van de bovengenoemde sites en waarschuwing tegen "internetglamour").
12. A. WILLEMSSEN, De materiële cultuur van het spel in: VAN EGMOND, MOSTERT, *Spelen in de Middeleeuwen*, p. 55-56. Dubbelzijdige spelborden waren al in de Oudheid bekend, bv. MARTIALIS, *Epigrammen* XIV.17. De vondst van een degelijk Romeins bordspel uit Denemarken in: LAMER, *Lusoria tabula*, k. 1921.
13. L. GILLIODTS VAN SEVEREN, *Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Quartier de Bruges. Coutumes des petits villes et seigneuries enclavées*, t. II, Brussel, 1891, p. 610 (o.a. art. 11 en 19).
14. PARLETT, *The Oxford History*, p. 111-112.
15. THOEN, *Maldegem-Vaake en Aardenburg, Romeinse verdedigingswerken, Nehalennia* 95, 1993, p. 22-28. J. TRIMPE BURGER, *De Romeinen in Zeeland*, Goes, 2002, p. 24-33.
16. J. CALKOEN, Over speelschijfjes en antieke spelen, *Westerheem*, IX, 1960, no. 5-8, p. 55-62. LAMER, *Lusoria tabula*, k. 2002-2007, 2014-2019.

17. De volgende spelvarianten zijn gebaseerd op REICH, *Römisches Kinder- und Gesellschaftsspiele*, p. 32v, PARLETT, *The Oxford History*, p. 117-120 en LAMER, *Lusoria tabula*, 1987-1988, 2004-2007.
18. Zie noornr. 6.
19. PARLETT, *The Oxford History*, p. 109, 7.1.e zonder diagonalen. Ibidem, 7.1.f met diagonalen.
20. Ibidem, 7.1.g zonder diagonalen. Ibidem, 7.1.h met diagonalen. D. PRITCHARD, *Spel, spelen, spelletjes*, Amsterdam, 1994, p. 9-10.
21. VERWIJS, VERDAM, *Middelnederlandsch Woordenboek*, IV, k. 1170.
22. Over het schaak- en damspel bestaan relatief veel serieuze Nederlandstalige onderzoeksstudies. Studies over bordspellen in het algemeen en specifieke bordspellen in het bijzonder, anders dan dammen en schaken, zijn er erg weinig. De beste bordspelstudies zijn in het Duits en Engels. Een aantal spelstrategieën van *grote merels* werd voor het eerst gedetailleerd beschreven door O. DAVIDSON, *Islenzkar Skemtánir*, Kopenhagen, 1888-1892. De IJslandse benamingen werden later in de bordspelliteratuur overgenomen. Vandaar de weinig Nederlands klinkende namen.

Heemkundig repertorium 2006

LOPENDE HEEMKUNDIGE BIBLIOGRAFIE VOOR DE
GESCHIEDENIS VAN HET MEETJESLAND

Filip BASTIAEN

Deze bibliografie is een selectieve bibliografie. Voor de werkwijze en criteria, zie jaarboek 43 (1992), p. 258-263, jaarboek 45 (1994), p. 213 en jaarboek 48 (1997), p. 261 en jaarboek 55 (2004), p. 465.

Voor de geëxcerpeerde jaarboeken en tijdschriften, zie jaarboek 43 (1992), p. 261-262, jaarboek 44 (1993), p. 197-198, jaarboek 47 (1996), p. 239, jaarboek 53 (2002), p. 341 en jaarboek 54 (2003), p. 357 en jaarboek 55 (2004), p. 465.

Vanaf 2005 verschijnt het genealogisch tijdschrift *De Eik* niet meer.

GEBRUIKTE SIGELS

AM	Appeltjes van het Meetjesland
DB	De Belle
DED	De Eeklose Dobbelgebakkene
DL	De Levensboom
DTA	De Twee Ambachten
G&H	Genealogie & Heraldiek in Vlaanderen. Tijdschrift voor familiegeschiedenis.
HB	Handelingen Genootschap voor Geschiedenis Brugge
HBM	Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland
HMGOG	Handelingen Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent
HLvN	Het Land van Nevele (inclusief Mensen van Toen)
JAM	Jaarboek Ambacht Maldegem
KB	Kapel en Beeld
KGK	Jaarboek van de Kring voor Geschiedenis en Kunst van Deinze en de Leiestreek
LvdW	Land van de Woestijne
MD	Van Mensen en Dingen
OH	Ons Heem

OR Oud Ruysselede
RvT De Roede van Tielt
VS Vlaamse Stam

Door een aantal omstandigheden zijn voor deze aflevering minder tijdschriften geëxerpeerd. De ontbrekende titels zullen in de volgende aflevering worden opgenomen.

1. BIBLIOGRAFIE

1. WERKINSTRUMENTEN

bibliografieën

1. BASTIAEN Filip, *Heemkundig repertorium 2005. Lopende heemkundige bibliografie voor de geschiedenis van het Meetjesland*. – AM, 56 (2005), 449-474.
Thematische bibliografie met vier indices: auteurs, trefwoorden, plaats- en familienamen

archiefwezen

2. DEBBAUT Ronny, *De Versypt's van Ursel waren Beghyn's en Verheye's! Ontraadseling van een bedrieglijke klapper*. – DL, 19(2006), 1, 27-30.
Bronnenproblemen

bronnen: bewerking, ontsluiting, indices

3. BAECKELANDT Roger, *Emigratie naar Amerika en Canada 1907-1908*. – LvdW, 29(2006), 2, 13-53, foto's, bidprentjes en documenten. Vervolg op 1998/9 en 2004/2
Namenlijst per jaar en per gemeente (Aalter, Bellem, Lotenhulle en Poeke), met aanvullende informatie.
4. BOELENS Robert, *Het gebeurde honderd jaar geleden in groot-Assenede*. – DTA, 14(2006), 1, 2-4; 2, 3-6.
Uit *Recht voor Allen en Het Volk*
5. BOLLAERT André, *De Poeselse vormelingenlijst 1830-1842*. – HLvN, 37(2006), 2, 176-189.
Met overzicht meest voorkomende voornamen
6. CLAEYS Jackie, *De Boekhoutse gemeenteraad in 1906*. – DTA, 14(2006), 2, 84-87, 1 foto.
Korte samenvatting
7. CLAEYS Jackie, *De Oosteeklose gemeenteraad in 1906*. – DTA, 14(2006), 2, 63-66, 1 foto.
Uiterst korte samenvatting
8. CLAEYS Marijn, *Staten van goed van het Ambacht Assenede*. – deel 2 (1625-1681), z.p. (VVF-Meetjesland), 2006, 288p.; deel 3 (1681-

- 1743), z.p. (VVF-Meetjesland), 2006, 309p. Vervolg op 2005/8 Assenede, Zelzate, Ertvelde, Kluizen, Wachtebeke en Sint-Kruis-Winkel
9. DEBBAUT Ronny, *Oude Urselnaars, opgetekend in de enkwesten*. – DL, 19(2006), 3, 104-109.
Midden 17de eeuw
 10. DOBBELAERE Jozef, *Eekloos nieuws anno 1906 in 't Getrouwe Maldeghem*. – HBM, 20(2006), 3, 101-112, rijk geïll. met advertenties, foto's enz.
 11. NN, *Lotenhulle (Heilig Kruisparochie) begrafenissen 1626-1803*. – Gent (VVF-Gent), 2006, 223p.
Alfabetisch, met leeftijd, sterf- of begrafenisdatum, eventueel naam van de ouders of echtgeno(o)t(e) of andere opmerkingen.
 12. NN, *Lotenhulle (Heilig Kruisparochie) dopen 1624-1803*. – Gent (VVF-Gent), 2006, 507p.
Alle dopen met vermelding van de dopeling, zijn ouders, doopgetuigen, doop- en eventueel geboortedatum, eventueel herkomst en relevante opmerkingen.
 13. NN, *Lotenhulle (Heilig Kruisparochie) trouwen 1631-1803*. – Gent (VVF-Gent), 2006, 140p.
Alfabetisch op naam van de man, namen, datum (onder)trouw, getuigen en eventueel herkomst en relevante opmerkingen. Met alfabetische lijst op naam van de vrouw.
 14. NN, *Nevele (Sint-Mauritius & Gezellen) Dopen 1589-1802*. – Gent (VVF-Gent), 2005, 552p.
Alfabetisch, met vermelding van voorna(a)m(en), doopdatum, ouders, en doopheffers. Eventueel ook de herkomst en relevante opmerkingen.
 15. NN, *Nevele (Sint-Mauritius & Gezellen) Huwelijken 1589-1802*. – Gent (VVF-Gent), 2005, 299p.
Alfabetisch op naam man, met datum (onder)trouw, getuigen, eventueel herkomst of ouders en alfabetische lijst op naam vrouw.
 16. NN, *Nevele (Sint-Mauritius & Gezellen) Overlijdens 1589-1802*. – Gent (VVF-Gent), 2005, 347p.
Alfabetisch, met naam overledene, leeftijd, eventueel ouders of partner(s). Aan het eind van de 18de eeuw enkele akten aangevuld met gegevens uit de Burgerlijke stand.

B. HULPWETENSCHAPPEN

17. DE SMET Erik, MEIREZONNE John, *Eeklose Bibliotheek. Reeks: werkinstrumenten voor het archief*. – deel 10 (Het Franse Landboek 1796-1798). Eeklo, 2006, 160p., met kaarten.
18. DE SMET Erik, *Het historisch kadaster van Eeklo. Deel 4: Balgerhoeke (2)*. – AM, 56(2005), 59-112, grafieken, kaarten, documenten en foto's. Vervolg op 2005/31 e.a.
Bewoningsgeschiedenis met een overzicht van de eigenaars en bewoners/gebruikers van de huizen en hofsteden in de 17de en 18de eeuw.

19. ECREVISSE Pieter, *Annotaties voor mijne kinders*. - HBM, 19(2005), 4, 161-166, 1 foto.
Tekstuitgave zonder meer

C. DORPSGESCHIEDENIS

monografieën

20. BASTIAEN Filip, HOSTE Yvan, LAROY Peter, STOCKMAN Luc, STROBBE Arnold, *Geschiedenis van Lotenhulle*. - Aalter, 2006, XXX-736p., 243 illustraties, talrijke kaarten, tabellen en grafieken, met persoonsnamen- en plaatsnamenregister.
Dorpsgeschiedenis volgens de klassieke tweeledige indeling: voor en na de Franse revolutie.
Bespr.: FDC in AM, 57(2006), 343-344
21. Werkgroep Geschiedenis van Sleidinge (eindred. Hugo NOTTEBOOM), *Geschiedenis van Sleidinge*. - Evergem, 2006, 2dl., 1088p., met kaarten, plans, tekeningen, documenten en foto's.
Dorpsmonografie volgens de klassieke indeling met de caesuur omstreeks de Franse revolutie.
Bespr.: FDC in AM, 57(2006), 343-344

iconografie, dorpszicht, fotoboeken

22. BAECKELANDT Roger, *De tijd van toen*. - LvdW, 29(2006), 3, 46-48, 4 foto's.
Aalter, Landbouwschool 1933, huldiging Ernest Ornelis bij afscheid fanfare, met namen en enig commentaar
23. CLAEYS Jackie, DIERICKX Christ, VAN ACHE Modest, VAN WIJNSBERGE Loran, *Uit het straatbeeld verdwenen*. - DTA, 14(2006), 2, 91-101, 12 foto's.
Verdwenen huizen en gebouwen met enige informatie
24. CLAEYS Robert, *Terugblik op de Zomergemse jongensschool*. - HBM, 20(2006), 3, 145-147, 4 foto's.
Vooral iconografisch, ca. 1910-1920
25. DE VRIENDT Omer, DE RIJCKE R., DIERICKX Christ, VAN ACHE Modest, VAN DE VEIRE Remi, *Beelden van toen*. - DTA, 14(2006), 2, 104-108, 5 foto's.
Foto's over doopsel, Sint-Sebastiaensgilde, school, processie en voetbalclub, groot-Assenede, 20ste eeuw
26. DE VRIENDT Omer, DIERICKX Christ, VAN WIJNSBERGE Loran, *Beelden van toen*. - DTA, 14(2006), 1, 94-98, 5 foto's.
Smid, koffietafel, schrijnwerkerij, brandweer, ijskar, 20ste eeuw
27. VERSTRAETE Antoon, *Uit het fotoarchief van Jean Van Hoegaerden. De dynamiek van groepsfoto's*. - DED, 15(2006), 1, 55-59, 2 foto's.
Eeklo, Mariale plechtigheid op Blommekens, 1938 en een Vlaamse kermis bij de Paters ca. 1960

varia

28. BAECKELANDT Roger, *De tijd van toen. Herberg in Stratem.* – LvdW, 29(2006), 1, 56-57, 1 foto, 2 bidprentjes.
Aalter, 20ste eeuw, Lambert-Planckaert
29. BAECKELANDT Roger, *Waterellende.* – LvdW, 29(2006), 1, 32-34, 2 documenten.
Collecte in Aalter in 1825 voor de slachtoffers van de waterellende in de noordelijke Nederlanden.
30. BAETE Frank, *Een merkwaardige kelder te Boekhoute.* – DTA, 14(2006), 1, 66-74, 3 foto's.
15de of 16de eeuw; informatie over de eigenaars vanaf 1707: de familie Verhaghe, baljuw De Zautere, dokter Gassesmet, de families Cornelis, De Guchteneere, Croes en Van Zele
31. BAETE Frank, *Vlaggen in groot-Assenede. Onze gemeentevlag als voorbeeld.* – DTA, 14(2006), 1, 5-8, 1 kleurenfoto.
De vier deelgemeenten hebben elk hun symbool dat refereert naar de geschiedenis van het dorp.
32. CLAEYS Robert, *Bedrijvigheid rond de vroegere Zomergemse tramstatie.* – HBM, 19(2005), 4, 181-1866 foto's.
Opgebouwd aan de hand van foto's, voornamelijk rond de olieslaegersfamilie Van Laere. Ook informatie over bureu
33. DE SMET Erik, *Chronologie van Eeklose gebeurtenissen vanaf de Belgische onafhankelijkheid – 1848.* – HBM, 19(2005), 4, 173-177; 20(2006), 1, 1-20, documenten en foto's. Vervolg op 1997/33, 1998/39 en 2002/32
34. DE SMET Erik, *Een omstreden heule of brugje over de Eeklose watergang aan de Mekensweg.* – HBM, 20(2006), 2, 74-85, 3 foto's, 1 kaart en 3 documenten.
Het dispuut over het herstel van het brugje, vanaf 1769, leidde tot een jarenlang proces tot in 1782.
35. DIERICKX Christ, *Afscheid aan een oude dame: het gemeentehuis op de Markt te Assenede.* – DTA, 14(2006), 2, 7-17, 5 foto's, met namenlijst burgemeesters.
Over de aankoop, later bouw, de onderscheiden functies, uitbreiding en beschrijving gebouw
36. LUYSSAERT Jan, *De oudste herbergen van Nevele.* – HLvN, 37(2006), 2, 139-149, 1 kaart en 2 foto's.
Acht met naam gekende herbergen, vanaf de 15de-16de eeuw, met enkele bijzonderheden: ligging, eerste vermelding, uitbaters enz. , soms tot in de 19de eeuw.
37. PILLE Freddy, *Van een vergeten boekje en een verdwenen straat...* – DED, 15(2006), 1, 46-54; 2, 108-109, foto's, documenten, schilderijen.
Eeklo, een voorloper van de klapper uit 1918, met een uitweiding over de verdwenen Bleekerij.
38. VAN EEGHEM Etienne, *Oostmolen aan de vaart. Een stukje natuur te Aalter met geschiedenis.* – Aalter (eigen beheer), 2006, 120p., rijk geïll. met foto's, kaarten, documenten.

Het kanaal speelde een belangrijke rol voor de wijk, met veel aandacht voor den overzet en de uitbaters ervan (familie Van de Walle), het toponiem/herbergnaam "Klo(o)tzak", (bagger)werken aan het kanaal, en het leven in de wijk in de 20ste eeuw: kermissen, de oorlog, de dekenij, voetbal, een kapel enz.

39. VAN WIJNSBERGE Loran, *Ontstaan en beknopte geschiedenis van de hovingen Van De Wattyne (nu hof Haers)*. - DTA, 14(2006), 1, 110-126, 21 foto's en 1 document.

Vooraanstaande familie uit Bassevelde. In 1904 liet Fernand de lusthof ontwerpen door Désiré Willaert. Hij bevat(te) een vijver, talrijke bomen en mooie beelden. Ook informatie over de familie, het gebruik van de hof als feesttuin en de evolutie naar het dierenhof van Willy Haers.

40. VERVALLE Walter, *De tijd van toen. De moto van Achiel*. - LvdW, 29(2006), 1, 52-55, 1 foto en 1 bidprentje.

Achiel Van de Walle (1882-1955), anekdoten ivm het Celta-café aan Bellebrug

41. WILLE Erik, BAECKELANDT Roger, *Wat is het historische verleden van mijn woning en haar bewoners? Slagerij Vrient*. - LvdW, 29(2006), 1, 45-49, 5 foto's.

Vooral informatie uit de 19de en 20ste eeuw. Het oorspronkelijke huis werd in 1963 gesloopt en vervangen door een nieuwbouw. De slagerij werd lang gecombineerd met herberg. Ook over de familie De Wulf en de wijkkermis in de Aalterse Brouwerijstraat.

D. ARCHEOLOGIE

42. ACKE Bert, *Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van de Sint-Ghislenuskerk te Waarschoot*. - AM, 56(2005), 359-373, 3 kleurenfoto's en 3 plannen in kleur.

Reconstructie van de 12 bouwfasen van deze kerk, vanaf de 13de eeuw. Bijzondere aandacht voor begravingen en grafkelders in de kerk.

43. DE DECKER Sam (red.), *Het kasteel van Assenede. Van opgraving tot historisch landschap*. - Gent (Stichting Mens en Cultuur), 2006, 102p., zw/w- en kleurenfoto's.

Het nieuwe administratief centrum van Assenede in de Kasteelstraat is opgetrokken waar in het begin van de 16de eeuw de welstellende burger Andries Andries een luxueus en omwald kasteel bouwde. Het kende maar een korte levensduur: het werd verwoest en aan het einde van de 17de eeuw ontmanteld. Er vonden in 2001 en 2004 opgravingen plaats en historici zochten naar teksten en afbeeldingen. Er werd ook een beperkt landschaps-historisch onderzoek verricht en een link getrokken met het actuele landschap. Een mooi beeld van de oudste geschiedenis van Assenede en het omringende landschap.

F. POLITIEK-BESTUURLIJKE GESCHIEDENIS & INSTELLINGEN

44. CAMERLINCKX Jan, *Jonker Karel van Sint-Omaars een tijdje heer van Biesem*. – LvdW, 29(2006), 3, 35-39.
Aalter, 16de eeuw. Vooral aandacht voor zijn bezittingen en zijn interesse in plantkunde
45. DE SMET Erik, *De Eeklose financiën onder Maria Theresia (1740-1780)*. – DED, 15(2006), 1, 1-9.
46. DE ZUTTER Charles, *Dokter Jan De Zutter in het begin van de 19de eeuw te Aalter*. – LvdW, 28(2005), 4, 3-25.
Jan De Zutter was adjunct van de *maire* tijdens de perikelen in Aalter in 1814-1815. Ook zijn woning werd geplunderd. Biografische gegevens met vooral informatie over de onlusten in 1814 en de gerechtelijke gevolgen.
47. LUYSSAERT Jan, *Bijdrage tot de geschiedenis van de stad en vrijheid van Nevele*. – HLvN, 37(2006), 2, 105-138, 2 kaarten, 2 documenten en 1 afb.
De heren, de villa, de (grenzen) van de Vrijheid, het kasteel, handel, markten, straten enz.
48. LUYSSAERT Jan, *De opstand te Nevele tijdens de Belgische omwenteling van 1830*. – HLvN, 36(2005), 4, 299-332, 1 foto en 4 afbeeldingen.
De protagonisten waren twee politieke tegenstanders, met name burgemeester Jacobus Minne en zaakwaarnemer Theodorus Dierick. Er bestaan drie feitenverslagen over de opstand. Met bijzondere aandacht voor de rol van de veldwachters (Philippe Troenick en Louis Gheldof) tijdens de rellen en het gevolg voor hun loopbaan.
49. LUYSSAERT Jan, *Nieuwe straatnamen in Landegem en Nevele tijdens de bezetting (1940-1944)*. – HLvN, 37(2006), 2, 150-156, 3 documenten.
Straten genoemd naar Joris Van Severen, Raymond Tollenaere en Albrecht Rodenbach.
50. NOTTEBOOM Hugo, *Een stoute pater in Eeklo*. – HBM, 20(2006), 2, 70-73, 1 document.
Pater Frans Jodoigne is de patriotten in 1789 erg genegen en houdt een preek tegen de Oostenrijkers, na de restauratie van hun bewind. Hij wordt opgepakt en een tijd opgesloten.
51. NOTTEBOOM Hugo, *Eeklo opzijgeschoven*. – HBM, 20(2006), 1, 43-46, 2 documenten.
Eeklo mocht lange tijd een afgevaardigde naar Gent sturen om te overleggen over beden, administratieve problemen enz. In 1779 werd de stad aanvankelijk uitgenodigd, maar die uitnodiging werd ongedaan gemaakt. De stad protesteerde, maar zijn argumenten werden van tafel geveegd.
52. NOTTEBOOM Hugo, *Over Keizer Karel*. – AM, 56(2005), 201-244, kaarten, documenten, afbeeldingen.
Een verhaal vanaf de geboorte tot aan zijn overlijden, met geregeld aandacht voor de relatie met het Meetjesland. Dit gaat van jacht-

- partijen over doortochten tot het dispuut over de geboorteplaats van de vorst.
53. PILLE Freddy, *Greffier-tresorier, een lucratieve functie*. - DED, 15(2006), 1, 10-16, 4 ill.
Bernardus Hercke, Eeklo, eind 18de eeuw, zorgde voor tal van inkomsten voor zichzelf.
 54. STEVENS Willy, *De waarheid over het leen van de Woestijne*. - LvdW, 29(2006), 2, 7-10.
Proces voor de Raad van Vlaanderen in 1634 in verband met de erfopvolging van de heerlijkheid, gezien het kinderloze overlijden van Jehan de Roisin. Er werden meerdere getuigen opgeroepen om de juiste toedracht over de verdeling van de erfenis te kennen.
 55. VANDAMME Ludo, *Loyauteit of machtswellust? Een aanklacht tegen Hiëronymus Lauweryn (†1509)*. - Biekorf, 106(2006), 1, 26-41.
Was één van de invloedrijkste mannen in de Nederlanden en stichter van Watervliet. Hij bouwde vooral een vermogen op als thesaurier-generaal van de Bourgondische-Habsburgse vorsten. Een kroniekschrijver liep niet zo hoog met hem op...

G. SOCIAAL-ECONOMISCHE GESCHIEDENIS

zie ook het nr. 3

56. BAECKELANDT Roger, *Grote families te Aalter*. - LvdW, 29(2006), 1, 58-61, 2 foto's.
Aalter, 20ste eeuw, Spanhove-De Cocker en Bral-Maes
57. BAETE Frank, *De zes huwelijken van Jacques Rondas te Assenede*. - DTA, 14(2006), 2, 60-62.
Eind 17de, begin 18de eeuw
58. CAMERLINCKX Jan, *Een fietspad in Aalter rond 1900. Of hoe mensen zich een eeuw geleden verplaatsten*. - LvdW, 28(2005), 4, 29-54, rijk geïll.
Vrij algemeen artikel, met veel aandacht voor het fietsen. Op het lokale vlak aandacht voor de aanleg/verbetering van een fietspad langs het kanaal Gent-Brugge.
59. CAMERLINCKX Jan, *Het eten is gereed. Aan tafel op het kasteel van Poeke*. - LvdW, 29(2006), 3, 3-31, foto's, documenten enz.
Een stuk bouwgeschiedenis en over het leven op een kasteel, met bijzonderheden over voeding e.d. op basis van rekeningen uit de 18de eeuw. Aandacht voor het personeelsbestand, het gebruik van de kamers, de keuken op de kelderverdieping enz.
60. CAMERLINCKX Jan, *Het eten is gereed. Van haardvuur tot kookfornuis*. - LvdW, 29(2006), 1, 21-31, 10 ill. en 3 foto's.
Overzicht met beperkte lokale gegevens (Aalter).
61. CAMERLINCKX Jan, *Onderpastoor Van der Veken en de tyfusepidemie in 1847*. - LvdW, 29(2006), 3, 42-45.
Prozaïsch verhaal, opgehangen aan enkele historische feiten

62. MARTENS Filip, *Historisch-demografische studie van de gemeente Evergem*. - AM, 56(2005), 113-138, tabellen en grafieken.
Een overzicht vanaf de Middeleeuwen tot bijna op vandaag, uitdieping van de mortaliteit in de 18de eeuw, met bijzondere aandacht voor 1754-1759.
63. NOTTEBOOM Hugo, *Huisweverij in 1792*. - HBM, 19(2005), 4, 170-172, 1 foto.
Op basis van een enquête blijkt dat in de kasselrij Oudburg, waaronder de meeste Meetjeslandse dorpen ressorteerden, 8 à 9.000 gezinnen leefden van hun getouw.
64. VAN ACHTE Modest, *Basseveldenaar Henri Van de Voorde, klompenmaker van vader op zoon*. - DTA, 14(2006), 1, 46-53, 2 foto's en 1 document.
Over klompen maken algemeen en lokaal (voornamelijk 1ste helft 20ste eeuw), de oorlogsbelevissen van Henri en de evolutie van het beroep naar een hobby
65. VAN HOECKE Rita, *Eeklose handelszaken met een geschiedenis. August heeft een naaimasjien*. - DED, 15(2006), 1, 17-34, 7 foto's en 2 documenten.
Handel in naaimachines en fietsen van de familie Gabriël, vanaf 1881. Er volgden bijhuizen in Maldegem, Kluizen, Aalter en in 1965 in Gent. Door de mindere verkoop van naaimachines, startte de familie ook een handel in exotische producten, zowel in Eeklo als Gent.

H. GODSDIENST- EN KERKGESCHIEDENIS

66. BOLLAERT André, *Massale vormselplichtigheid te Nevele in 1830*. - HLvN, 37(2006), 2, 160-162.
Inhaalbeweging nadat het bisdom Gent 8 jaar geen bisschop had en de vorige bisschop slechts enkele jaren er resideerde. De vormelingen kwamen uit Nevele en Poesele en misschien ook uit Vosselare en Meigem. Hun leeftijd varieerde van 12 tot 49 jaar. Informatie over de bisschoppen de Broglie en Van de Velde en over de problemen in het bisdom.
67. DE LAENDER Hubert, *Een nieuwe pastorie voor Boekhoute*. - DTA, 14(2006), 1, 32-35, 2 foto's.
De bouw van een nieuwe pastorie onder pastoor Lefevre (2de helft 19de eeuw) verliep niet vlot. Aan de hand van zijn memoires.
68. PILLE Freddy, *Lezen in een kloosterkroniek. Het heropgerichte klooster der paters recollecten*. - DED, 15(2006), 1, 35-45, 5 foto's.
De bouw in Eeklo gebeurde op initiatief van Karel Stroo. Hij deed zijn eerste voorstel in 1859. Tegen 1875 was er een echt klooster en een kloostergemeenschap met 15 leden.
69. SPANHOVE Joris, *Celine Vereecke (zuster Martina). Een Assenedse verpleegster in de missies, deel 1*. - DTA, 14(2006), 1, 81-91, 6 foto's en 1 document.
Assenede 1908 - Papoea-Nieuw Guinea 2002; stukje familiegeschiedenis, haar intrede in het klooster, de rol van pastoor Van

Goethem en zijn broer als missionaris, de roeping van 2 andere Asseneedse zusters (Celina Van Hamme en Amandina Buysse), haar kloosterleven in België

I. MILITAIRE GESCHIEDENIS

70. ANDRIES Albert, *Forten en wachtposten langs Meetjeslandse waterwegen*. – HBM, 20(2006), 2, 86-97; 3, 113-135, met kaarten, plannen en foto's.
Openbare veiligheid, Lovendegem, 16de-18de eeuw; langs de Brugsevaart; bemanning, kosten enz.
71. BAECKELANDT Roger, *Geschiedenis van het sluikblad Klaroen*. – LvdW, 29(2006), 2, 3-6, 1 bidprentje.
Het eerste nummer verscheen op 10 mei 1942 in Aalter. Het blad werd ook in andere gemeenten en zelfs in Brussel en Nederland verspreid. Enkele medewerkers werden in 1943 opgepakt. Marcel Van Nieuwenburg overleefde zijn gevangenschap niet.
72. CLAEYS Jackie, *Dood en vernieling in Oosteklo tijdens de Tweede Wereldoorlog*. – DTA, 14(2006), 1, 75-80, 2 foto's.
Twee traumatische gebeurtenissen in 1943 met 28 dodelijke slachtoffers.
73. DE DECKER Cynrik, *Vleugels boven het Meetjesland en de oorlogsgeschiedenis van de vliegvelden Ursel, Maldegem en Aalter*. – Eeklo, 2006, 208p., rijk geïllustreerd.
De luchtoorlog boven het Meetjesland was een internationaal gebeuren. In het boek wordt aandacht geschonken aan de *Luftwaffe*, de *Royal Air Force*, de Italiaanse, Belgische, Franse, Amerikaanse, Canadese luchtmacht enz. Ook aandacht voor piloten uit de streek zoals Rodolphe de Grunne uit Aalter, voor menselijke aspecten van de bombardementen, en het luchtvaartpatrimonium zoals bunkers, *Messerschmitt*hangars en monumenten.
Bespr.: FDC in AM, 57(2006), 346-347
74. DIERICKX Christ, *Schatten in huis*. – DTA, 14(2006), 2, 118-119, 1 kleurenfoto.
Schilderij door August Lauwers van de brandende Asseneedse kerk in 1944
75. LAROY Peter, *Verhalen en geruchten rond zeppelin LZ35*. – LvdW, 29(2006), 1, 3-13, 1 ill.
Weerklank van een oorlogsfeit, het neerstorten van een zeppelin, in Sint-Maria-Aalter in 1915. Het feit haalde enkele internationale (Amerikaanse) kranten en oorlogsdagboeken van personen uit de omgeving en komt nu ook voor op internetsites.
76. NUYTINCK Yvonne, *“De onverwachte beschieting”, een bangelijk wedervaren uit 1943*. – DTA, 14(2006), 2, 130-131, 1 foto.
Getuigenis van een vrouw uit Bassevelde van het Engelse bombardement op een stoomtrein in Lembeke
77. VAN DEN BOSSCHE Noël, *Herinneringen aan de Achttiendaagse veldtocht in Eeklo. De belevenissen van Noël Van Den Bossche in zijn geboortestad Eeklo tijdens de Achttiendaagse veldtocht van 10 tot*

28 mei 1940. - HBM, 19(2005), 4, 187-198, 3 foto's, 1 plan en 2 schetsen.

Herinneringen bewerkt en met verklarende noten door Paul Van de Woestijne

78. VAN DE VEIRE Remi, *Piloot verschuilt zich te Oosteeklo na bombardement van de stoomtram*. - DTA, 14(2006), 2, 79-83, 1 ill.
De Engelse piloot werd geholpen door inwoners, 1943.
79. VAN DE WOESTIJNE Paul, *Duitse soldaten op het vliegveld van Maldegem*. - HBM, 19(2005), 4, 199-207, 12 foto's en 1 kaart; 20(2006), 3, 148-150, 2 foto's. Vervolg op 2004/82 en 2005/98
Aanvullingen en rechtzettingen; (niet-officiële) foto's ontwikkeld door de jonge fotograaf Gaston Vandenbroucke
80. VAN WIJNSBERGE Loran, *Gefusilleerde burgers uit groot-Assenede tijdens de Eerste Wereldoorlog: deel 1*. - DTA, 14(2006), 2, 45-59, rijk geïll.
Met inleiding van Jan Van der Fraenen. Drie personen uit Boekhoute en één uit Bassevelde kwamen voor het Duitse vuurpeloton wegens krijgsverraad (spionage). Deze laatste was Jerome Dobbelaere: zijn oorlogsverhaal
81. WILLEMS Gustaaf, *De Holland-Stellung 1914-1918 in groot-Assenede*. - DTA, 14(2006), 1, 36-45, 4 foto's en 4 documenten (waar onder plannen).
Verdedigingsgordel met bunkers: aantallen, de bouw, enz.

J. KUNST, CULTUUR & WETENSCHAPPEN
inclusief onderwijs en pers

zie ook het nr. 74

82. BASTIAEN Filip, *Meer dan catechismusles? De Lootse koster-onderwijzer Ferdinand Van Hende (1792-1856)*. - AM, 56(2005), 5-47, enkele documenten.
Onderwijzer geplaatst in een brede maatschappelijke context, met aandacht voor zijn sociale positie, waarbij de familierelaties een belangrijk element zijn. Kerk en onderwijs gingen hier niet alleen goed samen, maar werden ook een familie-onderonsje. De meeste aandacht gaat naar het onderwijs zelf en meer bepaald het les geven tijdens verschillende politieke regimes. Daaruit bleek dat hij soms als het ware de speelbal was tussen lokale en hogere belangen. Hij voelde zich vaak gesterkt door de officiële, nationale politiek, maar hij botste nu eens met de lokale wereldlijke overheid, dan eens met de Lootse geestelijkheid. Een confrontatie van belangen met een dubbelzinnige positie van de onderwijzer: hij wou meer dan de christelijke leer onderwijzen, maar vertoefde duidelijk zelf in een kerkelijke sfeer.
83. BOLLAERT André, *Blondijn Van Haver*. - HLvN, 37(2006), 2, 163-171, 1 foto.
19de-eeuwse Poeselse houtsnijder: enkele biografische gegevens en als bijlagen uittreksels uit kranten en andere publicaties.

84. BOLLAERT André, *Het retabel boven het hoofdaltaar (1881) en de orgelkas (1870) in de kerk van Poesele komen uit de ateliers Blanchaert in Sint-Denijs-Westrem*. - HLvN, 37(2006), 2, 157-159, 1 foto.
Enige informatie over de grote promotor van de neogotiek Jean Baptiste Bethune en de uitvoerders in het atelier.
85. DELAEY Benoit, SCHEIR Olivier, *De priorij van Waarschoot. Een verhaal van verleden, heden en toekomst*. - Gent (provinciebestuur), 2006,
Het klooster van Waarschoot kende een bewogen geschiedenis: een verhaal van verwoesting, wederopbouw en verwaarlozing, eindigend met een gestaag verval na de verbeurdverklaring door de Franse bezetter in 1796. Ook het verhaal van de restauratie en gedeeltelijke reconstructie komt aan bod.
86. DELAEY Benoit, *De priorij Onze-Lieve-Vrouw ten Hove te Waarschoot*. - Novi Monasterii, volume 4, 2005, 21-38.
Over de restauratie
87. DE SMET Erik, *Een internationaal festival te Eeklo in 1893*. - HBM, 20(2006), 3, 136-144, 1 foto, 1 document en 3 advertenties.
Een muzikfestival op initiatief van het stadsbestuur. Er namen 32 verenigingen deel, waarvan enkele van over de Nederlandse grens
88. DE ZUTTER Charles, *Schoolstrijd te Aalter (1811-1815)*. - LvdW, 29(2006), 1, 14-21.
De familie Versele stond al een tijd in voor onderwijs in Aalter. In 1811 kreeg Louis Versele concurrentie van de Fransman Lebas. Heel wat middeltjes waren goed om elkaar het leven zuur te maken. In 1815 komt één einde aan het dispuut en verdwijnt Lebas uit het onderwijs en uit Aalter.
89. DIERICKX Christ, *Schatten in huis*. - DTA, 14(2006), 1, 127-129, 1 document.
Het schoolwerkschrift van Jozef De Pauw, 1909-1910, Bassevelde
90. SCHEIR Olivier, *De restauratie en redding van de priorij Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hove*. - HBM, 20(2006), 1, 35-39, 5 foto's. Zie ook 2002/86-87 en 2006/85-86
Het zogenaamde *Rattenkasteel* in Waarschoot. Nieuw ontdekte elementen naar aanleiding van de restauratie 2002-2006
91. VAN DE CASTEELE Jan, *August Victor Bultynck, redacteur van Fondsenblad*. - HBM, 19(2005), 4, 178-180, 1 foto en 1 document.
Journalist (en letterkundige) uit Knesselare, 1844-1917
92. VAN DE CASTEELE Jan, *De Knesselaarse dichter en journalist August Victor Bultynck (1844-1917)*. - AM, 56(2005), 139-199, meerdere foto's en documenten. Als bijlage enkele werken en een overzicht van liederen, gedichten en andere werken.
Biografie doorspekt met gedichten en waaraan het verhaal ook deels is opgehangen. Door zelfstudie en even opnieuw studeren werd zijn pen zijn werkinstrument bij uitstek, als notarisklerk en bediende van de Burgerlijke stand. De letterkunde liet hem evenmin los en hij werd opgemerkt en ook wel gewaardeerd door grote namen als Ferdinand Snellaert, Hendrik Conscience ... en hij won

prijzen. Zijn interesse ging vooral uit naar het dichten van volksliederen. Hij slaagde er in zijn pen nog meer te scherpen en werd journalist, eerst wat bij de *Gazette van Eecloo*, later het Antwerpse *Handelsblad* om zich later op te werken tot één van de belangrijkste (katholieke) journalisten van zijn tijd, via het Gentse *Fondsenblad*. Daar maakte hij de schoolstrijd mee, waarbij Bultynck zich opwierp als een fervente verdediger van het katholieke onderwijs. Het religieuze, het godsdienstige element zou met ouder worden steeds meer op de voorgrond komen tegenover het Vlaamsgezinde en het volkse.

93. VAN DE WOESTIJNE Paul, *De pers in het Meetjesland in de 19de en 20ste eeuw* (3). - AM, 56(2005), 375-447, geïllustreerd. Vervolg op 2003/73 en 2004/95

Volgens het vertrouwde stramien en met de weekbladen, kiesbladen, parochiebladen, heemkundige tijdschriften enz. tot op vandaag. Het naslagwerk voor Eeklo is nu compleet.

94. VAN DE WOESTIJNE Paul, *De veroordeling van Het Meetjesland in 1866*. - HBM, 20(2006), 1, 47.

De redactie had het te bont gemaakt in de oppositie tegen de burgemeester.

95. VAN DE WOESTIJNE Paul, *Richard Minne (1891-1965), een Meetjeslandse schrijver?* - HBM, 20(2006), 2, 49-69, 5 foto's en 2 documenten.

Het Meetjesland is een niet onbelangrijk element in het leven van de schrijver: hij woonde als kind vijf jaar bij zijn grootouders in Eeklo, boerde vier jaar in Waarschoot, voelde zich verwant met Ledeganck en refereerde naar dit alles in gedichten.

96. WILLEBOORDSE Arco, *"Ontdoet dan uw soete mont". Willem Utenhove en een Vlaams bestiarium uit de dertiende eeuw*. - AM, 56(2005), 245-357, foto's, kaarten, documenten.

De auteur vertrekt van het vinden van het werk in de 19de eeuw, maakt een overzicht van alle mogelijke interpretaties tot nu, gaat op zoek naar de oorsprong (o.a. via de taal; dialect, Oost-Vlaams, West-Vlaams), de auteur, de drijfveer, enz. In heel die opbouw speelt Jacob van Maerlant een zeer pertinente rol. Hij schreef zelf een bestiarium en had daar zo zijn ideeën over, ook over dat andere werk dat mogelijks in de omgeving het licht zag en over Utenhove, de vermoedelijke auteur. Willeboordse vergelijkt nog met andere auteurs. De conclusie is dat *Die Beesteriaris* wordt gekenmerkt door meerduidigheid en dat het mogelijks *Utenhoves Bestiaris* is.

K. TAAL- EN LETTERKUNDE

Naamkunde, dialectologie, toponymie

97. DIERICKX Christ, *"Plat Asneeds". Uit het groot-Asseneeds dialect-woordenboek: deel 3*. - DTA, 14(2006), 1, 99-109; 2, 70-78. Vervolg op 2004/100 en 2005/110

Alfabetisch

L. FAMILIEKUNDE

familiegeschiedenis

98. BAECKELANDT Roger, *Familiegeschiedenis Maes*. – DL, 19(2006), 2, 37-73, 1 document.
Graatgenealogie met oorsprong in Lotenhulle, 17de-20ste eeuw
99. DE KERCHOVE D'EXAERDE Werner, *Kerchove d' Exaerde 1850-1950*. – Zp (eigen beheer).
Vooraanstaande leden van de familie woonden in Bellem
100. MARTENS Laurent, *Van Stoffel tot Fil en Tuur. Vijf eeuwen familie Martens in het Meetjesland*. – Sint-Martens-Latem, 2006, IV-558p., met foto's, kaarten, grafieken, documenten enz., met persoonsnamenregister.
Familiegeschiedenis, voornamelijk zich situerend in Hansbeke en Bellem, vanaf het einde van de 15de eeuw. Hoofdzakelijk graatgenealogie met uitvoerige informatie en gevolgd door een algemene synthese met aandacht voor demografische aspecten, politiek, beroepen, geletterdheid enz.
101. SMITS Jos, *De familie Lippens uit het Meetjesland*. – Edegem (eigen beheer), 2006, 98p., geïll., met index.
Vanaf 1560, opgebouwd in drie delen: een eerste tak uit Sleidinge en Waarschoot, waarvan latere afstammelingen zich vestigden in Nederland en Belgisch-Limburg, een tweede tak die in de streek bleef tot de 19de eeuw en het derde deel belicht vooral de speciale huwelijken "Lippens-Lippens" en hun onderliggende verwantschappen.
Bespr.: Ludo Somers, *Genealogie & Heraldiek in Vlaanderen*. 4(2006), 4, 221.

biografieën

102. CUYPERS Jan, *Edgard Stockman: een biografie, deel 3*. – DTA, 14(2006), 1, 54-65; 2, 18-39, geïll. met foto's en documenten.
Vervolg op 2004/407 en 2005/120
De periode van de bezetting, zijn engagement bij de Weerstand, de bevrijding en de naoorlogse periode en zijn *militaire loopbaan*: gezin, sport en toneel, politiek, visserijmuseum
103. DOBBELAERE Jozef, *Dagboek van VOC-soldaat Carolus Van der Haeghe (1699-1705) uit Waarschoot*. – HBM, 20(2006), 1, 21-34, documenten, kaarten en foto's.
Vooral aandacht voor de biografische en plaatselijke gegevens, in mindere mate aan zijn avonturen in het buitenland. Met vermelding van andere zeevaarders uit Waarschoot en Eeklo.
104. PARMENTIER Jan, LAARHOVEN Ruurdje, *De avonturen van een VOC-soldaat. Het dagboek van Carolus Van der Haeghe 1699-1705*. – Linschoten-Vereeniging, Zutphen, dl. 93(1994), 69-150.
105. VERVALLE Walter, *Consul Edvard Coryn, Lotenhulle 1857-Moline (USA) 1921*. – LvdW, 29(2006), 1, 35-35, 10 foto's.

Biografische nota, met wat algemene gegevens over de lokale migratie naar de VS en de hulde aan Coryn in 1971.

kwartierstaten, stamreeksen

106. BOLLAERT André, *Blondijn Van Haver en zijn voorouders*. - HLvN, 37(2006), 2, 172-175.
Kwartierstaat tot in de 17de eeuw

M. VOLKSKUNDE & MENTALITEITSGESCHIEDENIS
ook ontspanning(sverenigingen)

zie ook het nr. 58

107. BAETE Frank, *Herbergen Sint-Arnaut en Sint-Hubert verdwenen onder rotonde te Nieuwbург*. - DTA, 14(2006), 2, 102-103, 1 kaart.
Beperkte informatie over twee 18de- eeuwse herbergen in Assenede
108. BRAEKMAN Willy, *Drie marktlieden bij moorden in het Meetjesland*. - AM, 56(2005), 49-57, 2 documenten.
Over voorvallen, moorden omstreeks 1900, in Waterland-Oudeman, Aalter en Nevele
109. DE KÉ André, *De achteruitkijkspiegel. De kermis*. - LvdW, 29(2006), 1, 50-51.
Een krachtpatser in Aalter in 1947
110. DE KÉ André, *De achteruitkijkspiegel. Het circus*. - LvdW, 28(2005), 4, 27-28.
Aalter, ca. 1950
111. DE KÉ André, *De achteruitkijkspiegel. Verkiezingen*. - LvdW, 29(2006), 3, 40-41.
Anekdotisch, 1946, Aalter
112. DE VRIENDT Omer, *"Zaal Pet" en "Muikem": alleen nog herinneringen*. - DTA, 14(2006), 2, 109-115, 4 foto's.
De familie Van Wynsberge baatte meer dan 100 jaar de herberg uit op de wijk Muikem in Assenede. Ook over de wijkkermis midden 20ste eeuw
113. DE VRIENDT Omer, *KVLV Boekhoude reeds 75 jaar actief*. - DTA, 14(2006), 2, 127-129, 1 foto.
114. DIERICKX Christ, WILLEMS Gustaaf, *Spookverhalen uit de Fontaine*. - DTA, 14(2006), 1, 9-12, 2 foto's.
Algemene informatie over deze wijk in Assenede, gevolgd door drie spookverhalen, overgeleverd door een zegspersoon overleden in 1952.
115. HELLEBAUT Etienne, *Milac-Assenede schreef ruim een kwart eeuw geschiedenis (1967-1994)*. - DTA, 14(2006), 1, 13-31, 2 foto's en 3 documenten, met namenlijst van de dienstplichtigen 1988-1994.
Over het bestuur, het Milacboekje als contactmiddel met de soldaten, de activiteiten enz.

116. LIPPENS Oskar, *Oude gebruiken uit mijn jeugd*. - HBM, 20(2006), 1, 40-42, 1 document.
Jaren 20 en 30 20ste eeuw in Eeklo: bijgeloof, tanden trekken, overlezen enz.
117. PAUWELS Omer, *Ferdinand van Oostenrijk of "den Prins Cardinael" 1609-1641*. - DTA, 14(2006), 2, 40-44, 1 foto en 1 kaart.
Gegevens over de landvoogd, zijn populariteit en het uithangbord voor een Asseneedse estaminet
118. VAN DE WOESTIJNE Paul, *'t Snuifmeuleken. Het verhaal van de opgang en de nedergang van een Eeklose volkswijk*. - HBM, 19(2005), 4, 167-169, 2 foto's. Vervolg (aanvulling) op 2001/44, 2002/140, 2003/113 en 2004/122.
20ste eeuw, de familie Verbeken en het protestantisme
110. VAN DE WOESTIJNE Paul, *'t Snuifmeuleken. Het verhaal van de opgang en de nedergang van een Eeklose volkswijk*. - Eeklo, 2006, 136p., rijk geïll.
Zie 119: de artikels uit *Heemkundige Bijdragen uit het Meetjesland*, aangevuld met meer illustraties
Bespr.: FDC in AM, 57(2006), 341-343
120. VAN DE WOESTIJNE Paul, *Koninklijke Harmonie Amicitia. Eeklo, 1881-2006. Een kroniek van 125 jaar vriendschap*. - Eeklo, 2006, 68p.
Een samenvatting van de artikelenreeks *Koninklijke Katholieke Harmonie Amicitia 1881-1981 - Een kroniek van 100 jaar vriendschap* die tussen 1982 en 1985 in het heemkundig tijdschrift *Ons Meetjesland* verscheen en in 1984 in boekvorm werd uitgegeven, aangevuld met een overzicht van de laatste 25 jaar. In vier chronologische hoofdstukken komen de belangrijkste momenten uit de geschiedenis van de harmonie aan bod.
Bespr.: FDC in AM, 57(2006), 341-343

2. REGISTERS

AUTEURS

Acke Bert 42

Andries Albert 70

Baeckelandt Roger 3, 22, 28, 29,
41, 56, 71, 98

Baete Frank 30, 31, 57, 107

Bastiaen Filip 1, 20, 82

Boelens Robert 4

Bollaert André 5, 66, 83, 84, 106

Braekman Willy 109

Camerlinkcx Jan 44, 58-61

Claeys Jackie 6, 7, 23, 72

Claeys Marijn 8

Claeys Robert 24, 32

Cuypers Jan 102

Debbaut Ronny 2, 9

De Decker Cynrik 73

De Decker Sam 43

De Ké André 109-111

de Kerchove d'Exaerde 99

De Laender Hubert 67

Delaey Benoit 85, 86
 De Rijcke R. 25
 De Smet Erik 17, 18, 33, 34,
 45, 87
 De Vriendt Omer 25, 26, 112,
 113
 De Zutter Charles 46, 88
 Dierickx Christ 23, 25, 26, 35,
 74, 89, 97, 114
 Dobbelaere Jozef 10, 103

Ecrevisse Pieter 19

Hellebaut Etienne 115
 Hoste Ivan 20

Laarhoven Ruurdje 104
 Laroy Peter 20, 75
 Lippens Oskar 116
 Luyssaert Jan 36, 47-49

Martens Filip 62
 Martens Laurent 100
 Meirezonne John 17

Notteboom Hugo 21, 50-52, 63
 Nuytinck Yvonne 76

Parmentier Jan 104
 Pauwels Omer 117
 Pille Freddy 37, 53, 68

Scheir Olivier 85
 Smits Jos 101
 Spanhove Joris 69
 Stevens Willy 54
 Stockman Luc 20
 Strobbe Arnold 20

Van Achte Modest 23, 25, 64
 Vandamme Ludo 55
 Van de Castele Jan 91, 92
 Van den Bossche Noël 77
 Van de Veire Remi 25, 78
 Van de Woestijne Paul 79, 93-95,
 118-120
 Van Eeghem Etienne 38
 Van Hoecke Rita 65
 Van Wijnsberge Loran 23, 26,
 39, 80
 Verstraete Antoon 27
 Vervalle Walter 40, 105

Wille Erik 41
 Willeboordse Arco 96
 Willems Gustaaf 81, 114

B. TREFWOORDEN

Achttiendaagse veldtocht 77

beden 51
 Belgische omwenteling 48
 bestiarium 96
 bezetting 49
 bombardement 76
 brandweer 26
 brug 34
 bunkers 73
 bunkers 81

circus 110
 consul 105

dagboek 103, 104
 dialectwoordenboek 97
 dichter 91, 92
 dierenhof 39
 doopsel 25

Eerste Wereldoorlog 80, 81
 emigratie 3
 enkweden 9
 eten 59, 60
 exotische producten 65
 fanfare 22
 festival 87
 fletspad 58

- financiën 45
- Fondsenblad 92
- forten 70
- Gazette van Eecloo 92
- gedichten 95
- gemeentehuis 35
- gemeenteraad 6, 7
- Getrouwe Maldeghem ('t) 10
- greffier 53
- handel 47
- Handelsblad 92
- harmonie 120
- heerlijkheid 54
- herberg 28, 36, 41, 107, 112, 117
- heren 47
- herinneringen 77
- Het Meetjesland 94
- hoofdaltaar 84
- houtsnijder 83
- huisweverij 63
- hulde 105
- ijskar 26
- jachtpartijen 52
- journalist 91, 92
- kadaster 18
- kanaal 38
- kapel 38
- kasteel 43, 47, 59, 90
- keizer 52
- kelder 30
- kerk 42, 74
- kermis 27, 38, 41, 109, 112
- keuken 59
- klapper 2, 37
- Klaroen 71
- klompenmaken 64
- klooster 68, 69, 85
- kloosterkroniek 68
- koffietafel 26
- koster 82
- krachtpatser 109
- krijgsverraad 80
- kroniek 68
- KVLV 113
- landboek 17
- landbouwschool 22
- landschap 43
- letterkunde 91, 92
- Luftwaffe 73
- lusthof 39
- markten 47
- marktlieden 108
- memoires 67
- Messerschmitthangars 73
- migratie 105
- Milac 115
- missies 69
- moorden 108
- mortaliteit 62
- moto 40
- naaimachines 65
- neogotiek 84
- olieslager 32
- onderwijs 88
- onderwijzer 82
- onlusten 46
- oorlog 38
- oorlogsbelevissen 64
- oorlogsdagboeken 75
- oorlogsverhaal 80
- Oostenrijkers 50
- openbare veiligheid 70
- opstand 48
- overlezen 116
- overzet 38
- pastorie 67
- pater 50
- patriotten 50
- pers 93
- piloot 78
- plantkunde 44
- politiek 102
- priorij 85, 86, 90
- proces 34
- processie 25
- protestantisme 118
- Raad van Vlaanderen 54
- rellen 48

restaurant 86, 90
retabel 84
Royal Air Force 73

schilderij 74
school 24, 25
schoolstrijd 88, 92
schoolwerkschrift 89
schrijnwerkerij 26
Sint-Sebastiaensgilde 25
slagerij 41
sluikblad 71
smid 26
soldaten 115
spionage 80
spookverhalen 114
staten van goed 8
straat 37, 47
straatbeeld 23
straatnamen 49

tanden trekken 116
thesaurier-generaal 55
tramstatie 32
tresorier 53
Tweede Wereldoorlog 71, 72, 73,
74, 76-79, 102
tyfusepidemie 61

uithangbord 117
veldwachters 48
verdedigingsgordel 81
verkiezingen 111
verpleegster 69
villa 47
visserijmuseum 102
vlaggen 31
vliegvelen 73, 79
VOC-soldaat 104, 104
voeding 59
voetbal 30
voetbalclub 25
volkswijk 118, 119
vormelingenlijst 5
vormsel 66
Vrijheid van Nevele 47
vuurpeloton 80

wachtposten 70
waterellende 29
watergang 34
waterwegen 70
zeevaarders 103
zeppelin 75

C. PLAATSNAMEN

Aalter 3, 22, 28, 29, 38, 41, 44,
46, 54, 56, 58, 60, 61, 65, 71,
73, 75, 88, 108-111
Amerika 3
Antwerpen 92
Assenede 8, 35, 43, 57, 69, 74,
107, 112, 114, 115, 117
Assenede (Ambacht) 8

Bassevelde 39, 64, 76, 80, 89
Bellem 3, 40, 99, 100
Boekhoute 6, 30, 67, 80, 102, 113
Brussel 71

Canada 3

Eeklo 10, 17, 18, 19, 27, 33, 34,
37, 45, 50, 51, 53, 65, 68, 77,
87, 93, 94, 95, 103, 116,
118-120
Ertvelde 8
Evergem 62

Gent 65, 92
Groot-Assenede 4, 23, 25, 26, 31,
80, 81, 97

Hansbeke 100	Papoea-Nieuw Guinea 69
Kluizen 8, 65	Poeke 3, 59
Knesselare 91, 92	Poesele 5, 66, 83, 84
Landegem 49	Sint-Denijs-Westrem 84
Lembeke 76	Sint-Kruis-Winkel 8
Lotenhulle 3, 11-13, 20, 82,
98, 105	Sleidinge 21, 101
Maldegem 65, 73, 79	Ursel 2, 9, 73
Meetjesland 1, 52, 70, 73, 95,
100, 101	Vosselare 66
Meigem 66	Waarschoot 42, 85, 86, 90, 95,
101, 103, 104
Nederland 71, 87	Wachtebeke 8
Nevele 14-16, 36, 48, 49, 66, 108	Waterland-Oudeman 108
Nevele (stad en vrijheid) 47	Watervliet 55
Oosteeklo 7, 72, 78	Zelzate 8
Oudburg (kaselrij) 63	Zomergem 24, 32

D. FAMILIENAMEN

Zie ook *bronnen: bewerking, ontsluiting, indices*, de nrs. 2, 3, 5, 8, 9, 11-16

Met namenlijsten, biografische nota's enz., de nrs. 17, 18, 20, 35, 115

Andries 43	De Guchteneere 30
Beghyn 2	De Pauw 89
Bethune 84	de Roisin 54
Blanchaert 84	De Wulf 41
Bral 56	De Zautere 30
Bultynck 91-92	De Zutter 46
Buyse 69	Dierick 48
Conscience 92	Dobbelaere 80
Cornelis 30	Gabriel 65
Coryn 105	Gassesmet 30
Croes 30	Gheldof 48
de Broglie 66	Haers 39
De Cocker 56	Hercke 53
de Grunne 73	

Jodoigne 50

Kerchove d'Exaerde 99

Lambert 28

Lauwers 74

Lauweryn 55

Lebas 88

Lefevre 67

Lippens 101

Maes 56, 98

Martens 100

Minne 48, 95

Ornelis 22

Planckaert 28

Rodenbach 49

Rondas 57

Snellaert 92

Spanhove 56

Stockman 102

Stroo 68

Tollenaere 49

Troenick 48

Utenhove 96

Van Den Bossche 77

Vandenbroucke 79

Van der Haeghe 103, 104

Van der Veken 61

Van de Velde 66

Van de Voorde 64

Van de Walle 38, 40

Van De Wattyne 39

Van Goethem 69

Van Hamme 69

Van Haver 83, 106

Van Hende 82

Van Laere 32

van Maerlant 96

Van Nieuwenburg 71

Van Severen 49

van Sint-Omaars 44

Van Wynsberge 112

Van Zele 30

Vereecke 69

Verhaghe 30

Verhey 2

Versele 88

Versypt 2

Vrient 41

Willaert 39

Kroniek

1. HET GENOOTSCHAP TIJDENS HET WERKJAAR 2005-2006

A. HET 56STE APPELTJE

Zoals de traditie het wil, zakken heel wat geïnteresseerden in de lokale geschiedenis de tweede zaterdag van februari af naar één bepaald Meetjeslands dorp. Het bestuur van het *Genootschap* had, om meerdere redenen, deze keer de keuze laten vallen op Waarschoot. En terecht. De belangstelling was groot, om het woord *massaal* niet te gebruiken in deze context. De gastspreker, een archeoloog die intussen de lokaliteit door en door kende, zal er onvermijdelijk toe hebben bij gedragen. De raadszaal van Waarschoot was in feite te klein (de secretaris zei nadien dat ze beter een andere ruimte hadden genomen). Er waren zeker 90 aanwezigen (maar tellen in die volle ruimte was niet evident - de verslaggever van dienst stond meer buiten dan in de zaal), waarvan we velen voor het eerst zagen.

Welkomstwoord door voorzitter Hugo Notteboom

Dames en Heren, beste leden en sympathisanten van *Appeltjes van het Meetjesland*,

Het is al geleden van 29 september 1990, 16 jaar dus, dat we nog eens voor een historische bijeenkomst in Waarschoot zijn. Het is namelijk op die 29ste september dat de tweedelige *Geschiedenis van Waarschoot* van onze betreurde voorzitter Achiel De Vos werd voorgesteld. Achiel zelf heeft zijn werk niet kunnen afmaken en het is zijn dochter Lieve, die het werk van hem heeft voortgezet en een jaar lang werkte aan de waardevolle Waarschootse geschiedenis. De geschiedenis zelf werd hier in deze raadszaal voorgesteld door onze vorige voorzitter, Luc Stockman, het eerste exemplaar werd overhandigd aan mevrouw De Vos, echtgenote van Achiel die nog steeds trouw al onze activiteiten bijwoont, net als mevrouw Stockman overigens. De drie hoofdrolspelers in de *Geschiedenis van Waarschoot* zijn ondertussen overleden: Achiel overleed op 30 oktober 1989, Lieve overleed op 31 maart 1998 en Luc op 14 maart 1999.

Met enige weemoed denken we nog dikwijls eens terug aan dit trio voor wie de geschiedenis van het Meetjesland meer dan een passie was, en vooral voor Achiel en Luc een levensdoel was geworden. Het is dus pas-

send dat we nog eens terug in Waarschoot zijn en we zijn het gemeentebestuur dankbaar omdat het onmiddellijk bereid was het *Genootschap* te ontvangen naar aanleiding van de voorstelling van ons nieuw jaarboek.

Er is echter niet alleen de treurnis om het verlies van drie goede vrienden. We zijn ook een beetje fier dat we hier vandaag het 56ste jaarboek van het genootschap van het Meetjesland kunnen voorstellen. Ik ben ervan overtuigd dat Lieve, maar vooral Achiël en Luc niet tevreden, maar opgetogen zouden zijn bij het zien van het nieuwe, overrijpe *Appeltje*. We aanzien het als onze plicht het werk van onze beide voorzitters zo goed mogelijk voort te zetten.

We zijn natuurlijk nog om een andere reden naar hier gekomen en wel om één en ander te vernemen over de archeologische vondsten in de afgebrande kerk. Daarover zal de archeoloog van dienst ons straks meer vertellen.

Maar eerst enkele mededelingen:

1. De jaarlijkse zomeruitstap staat dit jaar in het teken van de meest bekende Meetjeslandse dichter ooit: Karel Lodewijk Ledeganck. We maken er een echte *Ledegancktocht* van die ons in Eeklo, Kaprijke, Zomergem, Gent en Sint-Amandsberg zal brengen, allemaal plaatsen waar de dichter enkele jaren van zijn leven heeft doorgebracht. Het is ons bestuurslid Paul Van de Woestijne en ikzelf die voor de nodige achtergrond zullen zorgen en Ledeganck weer tot leven zullen brengen. Deze uitstap vindt plaats op zondag 27 augustus 2006. Noteer deze datum alvast in uw agenda.

2. Ons *Genootschap* heeft, in samenwerking met enkele andere verenigingen, een *internationaal* project uitgewerkt ter gelegenheid van het 175-jarig bestaan van België. Er werd al een Nederlandse en Belgische herdenkingsavond ingericht, met veel succes overigens, en nu op dinsdag 21 maart 2006 wordt een derde activiteit georganiseerd, namelijk een verkenning van de Belgisch-Nederlandse grens in West-Zeeuws-Vlaanderen. In het jaarboek vindt u daaromtrent alle informatie. Het wordt een originele verkenning met een uiteenzetting over het ontstaan van de grens, we maken een wandeling langs een interessant stukje grens, en we eindigen met een echte ouderwetse fakkeltocht, precies zoals in 1831. Schrijf tijdig in.

Het ligt in de bedoeling af en toe, misschien om het jaar, een Belgisch-Nederlandse of Nederlands-Belgische activiteit te organiseren.

3. En ander initiatief in verband met de onafhankelijkheid is de facsimile uitgave van een merkwaardig boekje van de Maldegennaar Pieter Braet, *Na Lyden komt Verblyden, een tafereel uit de Belgische Omwenteling van 1830*. Van dit boekje zijn er, voor zover ik weet, slechts twee exemplaren bewaard (één in Leuven en één in Brugge) en na enig aandringen besloot het bestuur van het *Ambacht Maldegem* dit boekje opnieuw te publiceren.

Het is uitgegeven in een beperkte oplage en zal beslist een curiosum worden. Vandaar dat we onze leden als eerste de kans geven dit boekje aan

te schaffen voor de weggeefprijs van 8 euro. In uw jaarboek vindt u daarover een folder.

Ik wens U verder nog een aangename namiddag en veel leesplezier met het nieuwe *Appeltje*.

Hugo heette bij zijn welkom Dries De Schepper in het bijzonder welkom (één van de oudste leden, die zelfs nog de stichting meemaakte) en die regelmatig wat toestuurt en zich ook steevast laat horen als er iets fout zit.

Voorstelling jaarboek 56 – 2005

Door Filip Bastiaen, redactiesecretaris

Appelminnend Meetjesland,

Het 56ste jaarboek van het *Heemkundig Genootschap* is erg omvangrijk. Als je me zo hoort beginnen, denk je misschien al dat ik mijn tekst van vorig jaar bij de hand heb. Ik val inderdaad in herhaling met een dergelijke openingszin, maar daar zal ik het ook bij houden. Dit jaar deden we alle mogelijke moeite om met ons jaarboek *Appeltjes* onder de 500 bladzijden te blijven. We gunnen jullie en de auteurs een dik boek, zeer graag zelfs, maar we moeten toch ook zaaïen naar de zak. Drukken kost geld, maar ook de portkosten lopen hoog op. Het zijn vooral de portkosten en de verzending op zich die ons verplichten gas terug te nemen. En da's misschien maar goed ook, want *Appeltjes* moet ook aan de toekomst denken.

Het bestuur van het Heemkundig Genootschap bij de voorstelling van het nieuwe jaarboek in Waarschoot: Roger Buyck, Erik De Smet, Peter Laroy, Hugo Notteboom, Frederik De Cocker, Oskar Lippens, Walter Notteboom en Filip Bastiaen (Paul Van de Woestijne, Arco Willeboordse en Wilfried Steeghers ontbreken op de foto).

(foto Alex Van Vooren)

De ons zelf opgelegde beperking van maximaal 500 pagina's per jaar, noodzaakte ons al opgemaakte teksten uit te stellen en om voor enkele auteurs de boot wat af te houden. De redactieraad nam ook structurele maatregelen naar de toekomst toe. Die zijn deels ingebed in de auteursrichtlijnen. We streven ernaar in de toekomst een jaarboek te brengen met kleinere bijdragen en slechts één echt groot artikel (zo'n 40 à 50 p). Dit zal betekenen dat er meer afwisseling is, meer verscheidenheid aan onderwerpen, gemeenten en de historische tijdvakken. Er zal normaal gezien ook minder aandacht worden besteed aan bronnenpublicatie of met andere woorden dus meer ruimte voor verhalende artikels. De redactieleden engageerden zich ook meer actief op zoek te gaan naar nieuwe thema's, nieuwe auteurs en om jaarlijks een professioneel-actieve wetenschapper aan te trekken.

Da's de toekomst, nu het heden, jaarboek 56.

Dit jaar bieden we u ook een grote verscheidenheid. Alle tijdvakken met geschreven bronnen passeren de revue, Middeleeuwen, Nieuwe tijden, Nieuwste tijden en de Hedendaagse tijd. Er is ook een archeologische bijdrage, maar die gaat niet zover in tijd terug. De spreiding over de regio gebeurde in mindere mate. Eeklo spant de kroon, maar ook Evergem en Waarschoot zijn nog eens aan de beurt.

Het jaarboek opent met een artikel van mezelf. De vroegere gemeente Lotenhulle zou dit jaar 800 jaar bestaan. In een voorstudie voor het hoofdstuk over het onderwijs, verdiepte ik me in een merkwaardige figuur, een onderwijzer dus. Er liepen in Lotenhulle nogal van die markante onderwijsfiguren rond. In MEER DAN CATECHISMULES? DE LOOTSE KOSTER-ONDERWIJZER FERDINAND VAN HENDE (1792-1856) probeer ik die onderwijzer in een brede maatschappelijke context te plaatsen. Ik schenk daarbij aandacht aan zijn sociale positie, waarbij de familierelaties een belangrijk element zijn. Terloops gezegd, hij begon als inwonend organist bij de Lootse koster, moest diens dochter na enige tijd huwen nadat ze al een kind van hem baarde, zijn dochter huwde op haar beurt met een zoon van de Aalterse koster-onderwijzer ... en je voelt duidelijk dat kerk en onderwijs hier niet alleen goed samen gingen, maar ook een familie-onderonsje werden. Er werd trouwens uit heel wat ruiven gegeten, letterlijk en figuurlijk. We poogden dus ook zijn inkomen samen te stellen. De meeste aandacht gaat naar het onderwijs zelf en meer bepaald het les geven tijdens verschillende politieke regimes. Daaruit bleek dat hij soms als het ware de speelbal was tussen lokale en hogere belangen. Hij voelde zich vaak gesterkt door de officiële, nationale politiek, maar hij botste nu eens met de lokale wereldlijke overheid, dan eens met de Lootse geestelijkheid (met als toppunt een klacht tegen de onderpastoor). Dit artikel handelt dus over confrontatie van belangen met een dubbelzinnige positie van de onderwijzer Van Hende: hij wou meer dan de christelijke leer onderwijzen, maar vertoefde duidelijk zelf in een kerkelijke sfeer. Willy Braekman zorgt vrij traditioneel voor een volkskundige noot. Hij brengt nu DRIE MARKTLIEDEREN BIJ MOORDEN IN HET MEETJESLAND. Het gaat

om liedjes over voorvallen, moorden omstreeks 1900, in Waterland-Oudeman, Aalter en Nevele.

Vier jaar geleden zette Erik De Smet een grote reeks in. In HET HISTORISCH KADASTER VAN EEKLO. DEEL 4: BALGERHOEKE 2 geeft hij ons inzicht in de eigendomsstructuur van Balgerhoeke ten zuiden van de huidige Pastoor Bontestraat. Na een korte schets van het cultuurlandschap volgt de uitgebreide bewoningsgeschiedenis met een overzicht van de eigenaars en bewoners/gebruikers van de huizen en hofsteden in de 17de en 18de eeuw

Een historische kring als de onze moet aandacht hebben voor wat er gebeurt aan de universitaire instellingen en soms ook eens een student een kans geven. Het pleit voor Filip Martens dat hij zelf naar ons toekwam. Daarenboven bleek hij ook nog over een vrij goede pen te beschikken, wat ik zelfs in mijn professionele bezigheden niet zo vaak meer tegenkom. De titel van zijn bijdrage luidt: HISTORISCH-DEMOGRAFISCHE STUDIE VAN DE GEMEENTE EVERGEM. Hij brengt ons daarbij een overzicht vanaf de Middeleeuwen tot bijna op vandaag. Daarnaast gaat hij diep in op de mortaliteit in de 18de eeuw, met bijzondere aandacht voor 1754-1759.

Jan Van de Castele is al lang geïntrigeerd door DE KNESSELAARSE DICHTER EN JOURNALIST AUGUST VICTOR BULTYNCK (1844-1917). We publiceren nu diens biografie, die doorspekt is met gedichten van zijn hand en waaraan het verhaal ook deels is opgehangen. Bultynck was als zoon van een bakker voorbestemd om ook die stiel uit te oefenen. Vrije tijd besteedde hij aan zelfstudie, toch even opnieuw studeren en na korte tijd werd zijn pen toch zijn werkinstrument bij uitstek, als notarisklerk en bediende van de Burgerlijke stand. De letterkunde liet hem evenmin los en hij werd opgemerkt en ook wel gewaardeerd door grote namen als Ferdinand Snellaert, Hendrik Conscience ... en hij won prijzen. Zijn interesse ging vooral uit naar het dichten van volksliederen. Hij slaagde er in zijn pen nog meer te scherpen en werd journalist, eerst wat bij de *Gazette van Eecloo*, later het Antwerpse *Handelsblad* om zich later op te werken tot één van de belangrijkste (katholieke) journalisten van zijn tijd, via het Gentse *Fondsenblad*. Daar maakte hij de schoolstrijd mee, waarbij Bultynck zich opwierp als een fervente verdediger van het katholieke onderwijs. Het religieuze, het godsdienstige element zou met ouder worden steeds meer op de voorgrond komen tegenover het Vlaamsgezinde en het volkse. In de bijlagen zijn een aantal werken opgenomen en een overzicht van liederen, gedichten en andere werken. Een biografie waarin dus volledigheid is nagestreefd.

Keizer Karel was en blijkt nog steeds vrij populair in de Meetjeslandse geschiedschrijving. Onze voorzitter Hugo Notteboom heeft het deze keer gewoon OVER KEIZER KAREL. Een verhaal vanaf de geboorte tot aan zijn overlijden, met geregeld aandacht voor de relatie met het Meetjesland. Dit gaat van jachtpartijen over doortochten tot – wat had je anders verwacht – het dispuut over de geboorteplaats van de vorst. Geen spectaculaire nieuwtjes, maar een synthese waarbij is geput uit recente werken.

En nu de hoofdbrok van meer dan 100 bladzijden "ONTDOET DAN UW SOETE MONT". WILLEM UTENHOVE EN EEN VLAAMS BESTIARIUM UIT DE DERTIENDE EEUW. De auteur Arco Willeboordse blijft me keer op keer verbazen. Dit gebeurt zowel door de originaliteit van zijn bijdragen als door de gedrevenheid, de degelijkheid van de uitwerking. En ik moet me inhouden om geen superlatieven te gebruiken. *Bestiaria* zijn boeken met beschrijvingen van diersoorten. Ze geven informatie over het uiterlijk, het verspreidingsgebied en de levensgewoonten van een dier. De oorsprong ligt in Alexandrië. Er volgden vertalingen en uitbreidingen. Vaak zijn de vertalingen de eerste literaire kunstwerken in de volkstaal. Ze kregen in de Middeleeuwen een christelijk-didactische en moraliserende betekenis. Dit werk is een minnebestiarium.

Arco Willeboordse vertrekt van het vinden van het werk in de 19de eeuw, maakt een overzicht van alle mogelijke interpretaties tot nu, gaat op zoek naar de oorsprong (o.a. via de taal; dialect, Oost-Vlaams, West-Vlaams), de auteur, de drijfveer, enz. In heel die opbouw speelt Jacob van Maerlant een zeer pertinente rol. Hij schreef zelf een bestiarium en had daar zo zijn ideeën over, ook over dat andere werk dat mogelijks in de omgeving het licht zag en over Utenhove, de vermoedelijke auteur. Arco vergelijkt nog met andere auteurs en ik vermoed dat hij het werk van naaldje tot draadje ontleedde. Dit lees je niet vlug eens tussendoor op de trein. De conclusie is dan ook dat *Die Beesteriaris* wordt gekenmerkt door meerduidigheid en dat het mogelijks Utenhoves *Bestiaris* is. Gezien de aard en de kwaliteiten van de tekst verdient de tekst volgens Arco Willeboordse in elk geval meer aandacht dan dat hij heeft gekregen. Zijn artikel verdient ook die aandacht.

Over het volgende artikel hou ik inhoudelijk beter mijn mond. Het is namelijk de bijdrage van Bert Acke over het ARCHEOLOGISCH EN BOUWHISTORISCH ONDERZOEK VAN DE SINT-GHISLENUSKERK TE WAARSCHOOT. Toch vermelden dat de redactie besloot om de foto's in kleur af te drukken, daar

De talrijk opgekomen aanwezigen luisteren aandachtig naar de uiteenzetting van Bert Acke over de archeologische vondsten in de Sint-Ghisleniuskerk.

(foto Alex Van Vooren)

dit een enorme meerwaarde betekent voor het artikel en ook voor ons boek. En tussen haakjes, voor de liefhebbers van archeologie, voor volgend jaar kan ik jullie nu reeds verzekeren dat we iets in petto hebben om jullie vingers van af te likken.

Van Paul Van de Woestijne kunnen we het derde deel van DE PERS IN HET MEETJESLAND IN DE 19DE EN 20STE EEUW lezen. Het gaat om het laatste deel van de Eeklose pers, volgens het vertrouwde stramien en met de weekbladen, kiesbladen, parochiebladen, heemkundige tijdschriften enz. tot op vandaag. Het naslagwerk voor Eeklo is dus compleet.

Zoals steeds sluiten we af met het HEEMKUNDIG REPERTORIUM en de KRONIEK.

Ik ben steeds blij dat ik het jaarboek kan voorstellen. Er valt dan een pak druk van mijn schouders. Ik hoop, maar ik ben er van overtuigd, dat jullie blij zijn er bij te zijn om die *kneut* van 500 bladzijden mee te nemen en er af en toe aangename uren aan te beleven. Tot volgend jaar.

Het slotwoord van de burgemeester vatten we kort samen. Hij kwam even terug op het afbranden van de kerk en de opgravingen die er gebeurden. De planning is nog steeds om de nieuwe kerk op 2 september in te wijden. Hij vermeldde ook de heemkundige kring van Waarschoot met als drijvende kracht Hubert Reyniers.

B. VOORDRACHTEN EN ACTIVITEITEN

In de voetsporen van Karel Lodewijk Ledeganck

Ruim veertig deelnemers stapten op zaterdag 26 augustus stipt om half-twee de bus op voor de Kerel Lodewijk Ledegancktocht die ons door het hele Meetjesland zou brengen. Bij het Campo Sancto in Sint-Amandsberg werden we opgewacht door gids Roger Poelman. Voor velen was het bezoek aan dit merkwaardige kerkhof een ware revelatie, voor anderen een interessante herontdekking. Er werd even stilgehouden bij het graf van Willems, van dokter Snellaert die Ledeganck in zijn laatste uren bijstond, van architect Minard die de Adegemse kerk bouwde, van toondichter Tinel die een tijdlang koster was in Maldegem en van vele andere beroemdheden. Natuurlijk werd ook even verpoosd bij het graf van Karel Lodewijk Ledeganck zelf dat stilaan overwoekerd wordt door klimop. Roger Poelman kent als geen ander het kerkhof en wist iedereen gedurende ruim een uur te boeien met interessante anekdoten en wetenswaardigheden over de begraafplaats en over beroemde en andere Vlamingen die er een laatste rustplaats vonden. Het Campo Sancto is een beetje een open geschiedenisboek en hopelijk valt het in de prijzen bij de monumentenwedstrijd, want er dient inderdaad flink wat gerestaureerd te worden.

In de vergaderzaal van het Provinciaal huis in Gent werd door Paul Van de Woestijne en Hugo Notteboom een korte hulde gebracht aan Ledeganck als provinciaal inspecteur voor het lager onderwijs en als pro-

vincieraadslid die voor het eerst in de geschiedenis van de provincieraad een Vlaamse toespraak hield. Ondanks zijn wankelende gezondheid doorkruist Ledeganck vanaf 1842 de hele provincie om een overzicht te krijgen van het lager onderwijs. Hij maakt daarbij kennis met schrijnende, zelfs wraakroepende toestanden en probeert daaraan in de enkele jaren van zijn inspecteurschap zoveel als mogelijk te verhelpen. Dat hij daarbij niet moest rekenen op steun van de clerus en van de gemeentebesturen, was voor hem een stimulans om toch de wet te doen toepassen en zijn wil door te drijven. Zijn toespraak op vrijdag 17 juli 1840 over het petitionnement en andere Vlaamse eisen verwekt heel wat deining, onder andere de gouverneur verlaat de zitting. Toch krijgt Ledeganck applaus en lovende kritieken in kranten en weekbladen.

Het provinciebestuur had voor elke deelnemer een pakket klaargelegd met interessante informatie over Oost-Vlaanderen. We danken de Bestendige Deputatie omdat ze direct inging op onze vraag om de raadszaal te mogen gebruiken. Ook mevrouw Julie Clément, communicatie-ambtenaar van de provincie, verdient onze oprechte dank voor het *regelen* van het hele bezoek.

In Zomergem werd halt gehouden bij het beeld van primus Steyaert, waar Ledeganck herdacht werd als vrederechter en dichter. Hij woont er van

Gids Roger Poelman aan het werk bij het stilaan overwoekerde graf van Karel Lodewijk Ledeganck. (foto Alex Van Vooren)

1836 tot 1842 en brengt er enkele gelukkige jaren door: hij trouwt met Virginie De Hoon, werkt aan de vertaling van de Code Civil, wordt lid van de spellingcommissie, wordt verkozen als provincieraadslid en publiceert zijn eerste dichtbundel: *Bloemen myner Lente*. Hij burgert zich goed in in Zomergem en wordt onder andere dirigent van de fanfare. Het werd even zoeken naar de gedenkplaat aan het huis waar Ledeganck ooit woonde, maar gelukkig was er ons medelid Suzanne De Mil die ons de plaat kon aanduiden.

Na de koffiepauze werd het gezelschap nog ontvangen op het historische stadhuis van Kaprijke door schepen Jacques De Meyer. Ons bestuurslid Roger Buyck gaf eerst enige toelichting over de geschiedenis van zijn dorp en vooral over het intrigerende plein, waarna Paul nog een en ander vertelde over Ledeganck en zijn amoureuze perikelen met de zusjes De Hoon. Ook in Kaprijke kregen alle deelnemers een informatiepakket over de gemeente.

De tocht eindigde bij het standbeeld van de dichter in Eeklo. Opnieuw was het Paul die ons wat meer vertelde over het ontstaan van Ledeganck's beroemdste gedicht *De Drie Zustersteden: Gent, Antwerpen, Brugge* dat in 1846 verschijnt en waaraan hij jarenlang werkt. Het gedicht wordt merkwaardig genoeg niet overal goed ontvangen, maar Antwerpen is laaiend enthousiast en bezorgt Ledeganck op 16 augustus 1846 een vorstelijke ontvangst.

Bij het standbeeld van Ledeganck in Eeklo geeft Paul Van de Woestijne meer uitleg over het ontstaan van de Drie Zustersteden en over de oprichting van het standbeeld.
(foto Alex Van Vooren)

De groep deelnemers bij het Beeld voor Vlaanderen in Kaprijke.

(foto Alex Van Vooren)

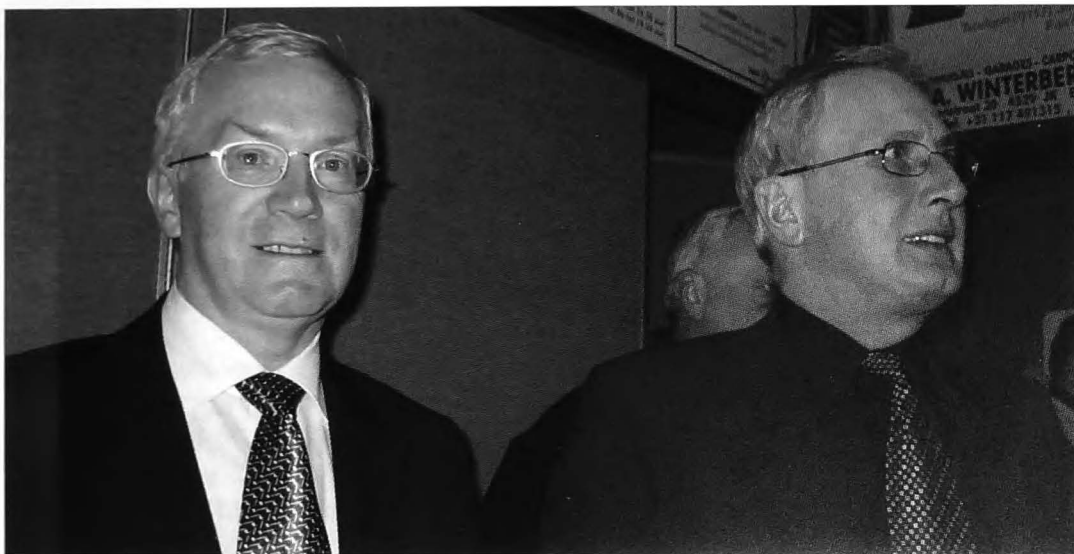
Een gezellig etentje in Hof te Vrombout sloot de gedenkwaardige Ledegancktocht succesvol af.

HN

Nacht van de geschiedenis 21 maart 2006

De Belgisch-Nederlandse grens in West Zeeuws-Vlaanderen

Het *Heemkundig Genootschap van het Meetjesland*, in het najaar van 2005 ook nauw betrokken bij de viering van 175 jaar België, was ook medeorganisator van *De Nacht van de Geschiedenis*, ingericht door het Davidsfonds. Voor die nacht werd een heel bijzondere activiteit georganiseerd, namelijk een avondlijke fakkeltocht langsheen de grens. Naar goede Nederlandse gewoonte werden al de deelnemers vergast op koffie met een Zeeuwse bolus waarna een boeiende uiteenzetting volgde over het ontstaan en de evolutie van de grens tussen Vlaanderen en Nederland die natuurlijk veel ouder is dan 175 jaar, ze dateert namelijk al van 1648. Na de lezing van de heer Stuyt werden de deelnemers in kleine groepjes verdeeld en werd langs de grens opgestapt naar Strobrugge waar een korte uiteenzetting werd gehouden door ons medelid Georges De Vogelaere en waar Hugo Notteboom nog eens de Slag van Strobrugge uit de doeken deed. Ondertussen was een ijskoude, nijldige wind opgestoken, maar dat belette niet dat de *Belgen*, gewapend met fakkels deze keer, Ede opnieuw innamen. Ze werden er niet opgewacht door een verdedigende vijand, maar door de burgemeesters van zowel Sluis als Maldegem: Jaap Sala en Johan De Roo. Beide heren hielden een warm pleidooi voor een nauwere samenwerking en een nog betere verstandhouding tussen beide gemeenschappen. De daad bij het woord voegend, werd een toast uitgebracht door zowel de Belgische als de Nederlandse burgervader op het welzijn van beide naties. Een uitgebreide receptie met belegde broodjes

Burgemeester Joahn De Roo, lid van het Heemkundig Genootschap, en zijn collega Jaap Sala van Sluis zijn grote voorstanders van meer samenwerking en een betere verstandhouding tussen beide gemeenschappen. Op de Grenstocht gaven ze alvast het goede voorbeeld.

en *Bladelingebak* en een gezellig samenzijn sloot deze bijzondere grenswandeling af.

Deze grenstocht werd georganiseerd door Etienne Dhont, voorzitter van het Davidsfonds en lid van ons *Genootschap*, door Arco Willeboordse en door Walter en Hugo Notteboom, alledrie bestuursleden. In de toekomst zullen nog andere grensoverschrijdende activiteiten worden georganiseerd.

HN

2. BOEKENNIEUWS

Paul VAN DE WOESTIJNE, *'t Snuifmeuleken. Het verhaal van de opgang en de nedergang van een Eeklose volkswijk*, Eeklo, 2006, 136p.

Idem, *Koninklijke Harmonie Amicitia, Eeklo, 1881-2006. Een kroniek van 125 jaar vriendschap*, Eeklo, 2006, 68 p.

De Snuifmolenstraat, in de volksmond *'t Snuifmeuleken* of *'t Meuleken*, was tot ze aan het eind van de jaren 1960 ontruimd en met de grond gelijk gemaakt werd een van de beruchtste en kleurrijkste straten van Eeklo. Met zijn rijen benepen arbeiderswoningen was dit smalle zijstraatje van de Boelare een typisch product van de industrialisatie van de textielnijverheid tijdens de tweede helft van de 19de eeuw. Kansarmoede zat er opeengepakt met alles wat daarmee gepaard ging aan ongeletterdheid, alcoholisme, geweld, kleine criminaliteit, enz. Paul Van de Woestijne wijdde tussen 2000 en 2002 in *Heemkundige Bijdragen van het*

Meetjesland een reeks artikelen aan deze markante volkswijk, die nu gebundeld werden in een afzonderlijke publicatie. Historisch onderzoek naar straten/wijken en hun bewoners is niet direct nieuw. Al jarenlang wordt er door heemkundigen en lokale historici op dit terrein gewerkt, ook in de regio Meetjesland. Heel vaak gaat het echter om momentopnames, gebaseerd op één of enkele bronnen (bv. een volkstelling), wat doorgaans vrij eenzijdige en oppervlakkige analyses opleverde. Dit geldt in geen geval voor deze studie. De auteur laat heel uiteenlopende aspecten van de buurt en zijn bewoners aan bod komen zoals gezinssamenstelling, beroepsstructuur, bewoning, leefomstandigheden, politiek, ontspanning en criminaliteit en boorde daarvoor een erg divers bronnenarsenaal aan (de beraadslagingen van de gemeenteraad, registers van het schepencollege, het kadaster, kranten, mondelinge bronnen, e.d.). De bewoners van deze wijk stelt Van de Woestijne terecht centraal in het boek. Het zijn zij immers die het *Snuifmeuleken* haar kleurrijke geschiedenis bezorgd hebben. De talrijke, vaak unieke foto's die de auteur bij oud-bewoners en hun nazaten op het spoor kwam, illustreren het leven in deze Eeklose volksbuurt erg treffend. Interessant is dat de auteur ook ingaat op de beeldvorming rond deze buurt. Het straatje genoot weliswaar een kwalijke reputatie bij de Eeklose bevolking, maar in combinatie met de menselijke warmte, de vriendschap en het solidariteitsgevoel gaf dit de bewoners ook een zekere fierheid om tot die groep te behoren, het zogenaamde *Meulekensgevoel*. De lay-out werd opvallend sober gehouden. Een duidelijker afbakening van de hoofdstukken en het opnemen van een bibliografie, bronnenoverzicht en inhoudsopgave hadden de structuur en het wetenschappelijk karakter van de publicatie zeker ten goede gekomen. Dit neemt echter niet weg dat hier een interessant en zeer degelijk werkstuk werd afgeleverd, dat de lezer vast en zeker zal boeien en waaruit heemkundigen ongetwijfeld inspiratie kunnen halen.

De Koninklijke katholieke harmonie Amicitia uit Eeklo vierde in 2006 haar 125-jarig bestaan. Naar aanleiding daarvan schreef Paul Van de Woestijne een overzicht van de geschiedenis van de harmonie. Het werkje bevat een samenvatting van de artikelenreeks *Koninklijke Katholieke Harmonie Amicitia 1881-1981 – Een kroniek van 100 jaar vriendschap* die tussen 1982 en 1985 in het heemkundig tijdschrift *Ons Meetjesland* verscheen en in 1984 in boekvorm werd uitgegeven, aangevuld met een overzicht van de laatste 25 jaar. In vier chronologische hoofdstukken komen de belangrijkste momenten uit de geschiedenis van de harmonie aan bod: de opeenvolgende voorzitters en dirigenten, het repertoire, de concerten, wedstrijden, vieringen, uitstappen en reizen, e.d. Fanfares en harmonieën vormden niet alleen een belangrijke schakel in het lokale culturele- en ontspanningsleven, door hun veelal uitgesproken verzuiling bieden ze bovendien een interessante kijk op het toenmalige politieke leven in een gemeente. In het overzicht van 125 jaar Amicitia komt dit facet slechts af en toe aan bod. De nadruk ligt op de geschiedenis van de harmonie als muziekkorps, vooral dan tijdens de recente periode. Een dertigtal foto's en andere illustraties begeleiden de tekst. Het geheel vormt dan ook in de eerste plaats een vlot leesbaar verhaal over succes-

sen en bloeiperiodes, maar ook over tegenslagen en moeilijke tijden, dat een interessant stukje Eeklose geschiedenis vastlegt.

FDC

WERKGROEP GESCHIEDENIS VAN SLEIDINGE, *Geschiedenis van Sleidinge*, Eeklo, 2006, (2 delen) 1088p.

Filip BASTIAEN, Ivan HOSTE, Peter LAROY, Luc STOCKMAN en Arnold STROBBE, *Geschiedenis van Lotenhulle*, Aalter, 2006, 736p.

Dat 2006 een bijzonder vruchtbaar boekenjaar was voor het Meetjesland blijkt onder meer uit de publicatie van maar liefst twee dorpsmonografieën, nl. *De geschiedenis van Sleidinge* en *De geschiedenis van Lotenhulle*. Toevallig vormen beide uitgaven ook een afronding van een groter project: samen met de geschiedenissen van Ertvelde (1971) en Evergem (1994) enerzijds en de geschiedenissen van Aalter (1979), Poeke (1985) en Bellem (1994) anderzijds zijn nu alle Evergemse en Aalterse deelgemeenten de revue gepasseerd. Maar er valt nog een tweede opvallende parallel te trekken. De twee publicaties tonen aan dat het succesvol afronden van grootschalige projecten zoals het schrijven van een dorpsmonografie vandaag de dag alles behalve een evidentie is. Zowel in Sleidinge als in Lotenhulle werd het startschot voor het opzoekingswerk reeds tien jaar geleden gegeven. De werkgroep in Lotenhulle werd in 1999 onthoofd door het overlijden van Luc Stockman, de initiatiefnemer en bezielde coördinator van het project. De totstandkoming van de *Geschiedenis van Sleidinge* kende een zo mogelijk nog woeliger verloop. Niet minder dan zeven medewerkers overleden in de loop van het vorige decennium (waaronder Luc Stockman die eveneens deel van uitmaakte van de Sleidingse werkgroep). Anderen namen hun ontslag en moesten dus eveneens vervangen worden. Kortom, het is duidelijk dat de tijd dat een dorpsgeschiedenis door één persoon geschreven werd al een tijdje voorbij is.

Ondanks alle moeilijkheden en tegenslagen mag het eindresultaat in beide gevallen gezien worden. De geschiedenis van Sleidinge kreeg twee mooi uitgegeven delen toegemeten, één voor het Ancien Régime en één voor de periode vanaf de Franse revolutie tot vandaag. Voor de uitgave van de geschiedenis van het veel kleinere Lotenhulle werd opnieuw voor de stijlvolle vormgeving gekozen die eerder gebruikt werd bij de boekwerken over de drie overige Aalterse deelgemeenten. In beide werken komen nagenoeg dezelfde thema's aan bod: bodem en landschapsevolutie, de vroegste bewoning, de feodaal-administratieve structuur, de sociaal-economische ontwikkeling, de parochiale geschiedenis, de demografische evolutie, het onderwijs, het verenigings- en ontspanningsleven, de politieke en bestuurlijke geschiedenis, de twee wereldoorlogen, e.d. Het schrijven van een dorpsgeschiedenis is dikwijls een moeilijke evenwichtsoefening. Vaak beperkt men zich tot een overzicht van de stand van het onderzoek en wordt het lokale niveau nauwelijks overschreden, in andere gevallen wordt de nationale, 'grote' geschiedenis als leidraad genomen om een veelal summier lokaal verhaal aan vast te plakken.

Zowel in Lotenhulle als in Sleidinge is men er naar mijn gevoel in geslaagd om een mooie balans tussen beide te vinden. Op basis van uitgebreid en erg divers archiefonderzoek (openbare en privé-archieven) en mondelinge bronnen wisten de auteurs heel wat leemten in de kennis van het lokale verleden weg te werken. Tegelijk werd in alle hoofdstukken ook voldoende aandacht besteed aan de bredere historische context, waardoor het lokale verhaal de nodige verklarende diepgang kreeg. Steeds vaker wordt daarbij gekozen voor invalshoeken die nauw aansluiten bij hedendaagse onderzoekstrends. Mooie voorbeelden daarvan zijn onder meer de bijdrage van Ivan Hoste (GVL, p. 259-286) waarin een heldere analyse gebracht wordt van het failliet van het rurale overlevingsmodel tijdens de eerste helft van de 19de eeuw en die van Hugo Notteboom (GVS, p. 565-705) over de impact van de overgang van het Ancien Régime naar de Franse en Hollandse tijd op een dorpsgemeenschap. Natuurlijk kunnen in een dorpsmonografie niet alle aspecten van het lokale verleden even grondig uitgediept worden. Dit is ook bij deze twee publicaties het geval (zie bv. de hoofdstukken over de Tweede Wereldoorlog). Het is evenwel jammer dat in de Geschiedenis van Sleidinge geen aandacht besteed werd aan de evolutie van de agrarische sector na 1830. Vreemd is ook de keuze om geen besluit op te nemen aan het eind van elk hoofdstuk. De onderzoeksresultaten blijven daardoor wat in het ijlle zweven. In het verlengde daarvan was het voor beide publicaties misschien interessant geweest om een overkoepelende synthese toe te voegen, waarbij de krachtlijnen van de geschiedenis van elke deelgemeente samengebracht werden. Nu komt vooral het beeld van geïsoleerde dorpsentiteiten naar voor, terwijl de onderlinge wisselwerking, de raakvlakken en verschilpunten onderbelicht blijven. Beide monografieën vormen dan ook in de eerste plaats bouwstenen voor verder onderzoek en zullen ongetwijfeld nog vele decennia referentiewerken blijven. De auteurs verdienen daarom alle lof voor het succesvol afronden van dergelijk reusachtig werk.

FDC

Keizer Karel en Eeklo. Verslag colloquium over Keizer Karel, Eeklo, 24 september 2005, Eeklo, 2006, 80p.

Naar aanleiding van de 450ste verjaardag van de troonsafstand van Karel V ging op 24 september 2005 in het stadhuis van Eeklo een colloquium door, georganiseerd door heemkundige Romano Tondat en het Stadsbestuur van Eeklo. Net als tijdens het eerste colloquium (2000) stond ook nu de vraag naar de plaats en het tijdstip van de geboorte van Karel V centraal. De bijdragen van de verschillende sprekers werden door de Stad Eeklo en uitgeverij *De Eecloonaar* gebundeld in een publicatie die op zaterdag 2 december 2006 officieel werd voorgesteld in de polyvalente zaal van het College Ten Doorn.

Over de figuur en de tijd van Keizer Karel komen heel verschillende aspecten aan bod. Luc De Grauwe (UGent) heeft het in zijn bijdrage over de taal (of beter de talen) die Karel sprak en dan meer specifiek de Germaanse talen: Vlaams, Gents en Duits. Vanuit deze invalshoek laat

de auteur zien dat waar de keizer geboren was, welke talen hij sprak en waar hij thuishoorde elementen waren die mee vorm gaven aan (de perceptie van) zijn identiteit en die door de tijdgenoten als zeer belangrijk werden beschouwd. Noël Geirnaert (Stadsarchief Brugge) gaat in op de verhouding tussen Brugge, en bij uitbreiding het Brugse Vrije waartoe ook Eeklo behoorde, en de Keizer. Na de gespannen relatie met Maximiliaan van Oostenrijk (de grootvader van Karel V) toonde Brugge zich vanaf de regeerperiode van Filips de Schone (de vader van Karel) opnieuw een loyale stad. Op die manier probeerde ze haar tanende Europese rol nieuw leven in te blazen. De inspanningen waren echter tevergeefs: hoewel Brugge een belangrijke stad bleef, moest ze Antwerpen voortaan laten voorgaan. De bijdrage van Jean-Marie Cauchies (UCL/FUSL/Académie royale de Belgique) sluit hier naadloos bij aan. Cauchies schetst de ruimere politieke context in Europa aan het einde van de 15de eeuw en focust daarbij op de vaak moeizame relatie tussen Filips de Schone en Keizer Maximiliaan, de relaties met Frankrijk en de positie van Frans Kroon-Vlaanderen (waartoe ook Eeklo en Gent behoorden). Vooral dit laatste is van belang voor de discussie over de geboorteplaats van Keizer Karel: voor Maximiliaan was het ondenkbaar dat zijn kleinzoon en toekomstige erfgenaam op Frans grondgebied zou geboren worden, maar in een juridisch vrije enclave als het Prinsenhof in Gent kon dat dan weer wel. Vreemd is wel dat men er blijkbaar voor opteerde om de inleiding en het besluit van deze bijdrage in het Nederlands te publiceren en het corpus in het Frans. Steven Vanden Broecke (KUBrussel) is net als Cauchies en Soen een nieuwkomer in het debat en voegt er met een opmerkelijke bijdrage een aantal nieuwe bedenkingen aan toe. Tijd, tijdsrekening en de perceptie van tijd werden door de tijdgenoten van Keizer Karel op een heel andere manier ingevuld dan wij dat vandaag de dag doen. Dit plaatst de zoektocht naar de geboortedatum van Karel V, meer bepaald de confrontatie tussen de primaire bronnen en (nieuwe) relevante hulpwetenschappen, in een heel ander kader. Het artikel van Violet Soen (KULeuven) biedt een kijkje achter de schermen van Karels troonsafstandceremonie in 1555. Er blijkt achter deze belangrijke gebeurtenis namelijk veel meer schuil te gaan dan in de literatuur te lezen valt. Soen gaat in op het specifieke discours dat Karel V hanteerde om zijn troonsafstand te verantwoorden en laat zien hoe de ceremonie eigenlijk evenveel verborg als ensceneerde. De meest omvangrijke bijdrage komt van Romano Tondat. In wat hij *mijn ultiem verweerschrift* noemt, zet Tondat zijn ondertussen bekende stelling over de geboorteplaats van Keizer Karel nogmaals uiteen, aangevuld met enkele nieuwe elementen die hij sinds het vorige colloquium in 2000 op het spoor wist te komen. Was de keizer van het rijk waarin de zon nooit onderging nu een Gentenaar of een Eeklonaar? Tot een wetenschappelijke consensus heeft ook dit tweede colloquium niet geleid. Het *Keizer Karel-debat*, dat jammer genoeg vaak ontaardde in een heen en weer slingeren van ordinare beleddigingen en *innuendo's*, heeft in elk geval stof tot nadenken opgeleverd. Bijkomend historisch onderzoek en verdere discussie zullen moeten uitwijzen of Gent dan wel Eeklo zich met recht de geboorteplaats van Karel V zal mogen noemen. Of dat dan weer zo'n grote eer is, valt sterk te

betwijfelen. Onder zijn bewind werd immers gestart met de verovering van Zuid- en Midden-Amerika, waarbij eeuwenoude culturen van de kaart geveegd werden en miljoenen Indianen (de schattingen lopen sterk uiteen) door geweld en ziekte om het leven kwamen. Wordt ongetwijfeld vervolgd.

FDC

Cynrik DE DECKER, *Vleugels boven het Meetjesland en de oorlogsgeschiedenis van de vliegvelden Ursel, Maldegem en Aalter*, Eeklo, 2006, 208p.

Te oordelen aan het aantal artikels, boeken en televisiedocumentaires dat elk jaar aan de reeds lange lijst wordt toegevoegd, blijft de Tweede Wereldoorlog meer dan zestig jaar na datum bij velen tot de verbeelding spreken. Ook over de gebeurtenissen in het Meetjesland zijn we dankzij talrijke studies al vrij goed gedocumenteerd. Toch zijn er nog heel wat leemten in onze kennis. *Vleugels boven het Meetjesland* focust op een boeiend aspect van dit verleden: de vliegvelden in Ursel, Aalter en Maldegem en de luchtgevechten en bombardementen in het Meetjesland.

De Duitse *blitzkrieg* in Polen in september 1939 overtuigde de Belgische legerleiding er van dat de bestaande militaire vliegvelden in Evere, Nijvel, Bierset en Landen een gemakkelijk doelwit zouden vormen voor de goed uitgeruste *Luftwaffe*. Nog datzelfde jaar werd daarom besloten om in het vlakke Meetjesland drie hulpvliegvelden aan te leggen, meer bepaald in de gemeenten Ursel, Aalter en Maldegem. Een terechte beslissing zo bleek, want de vliegvelden zouden tijdens de achttiendaagse veldtocht een belangrijke rol spelen. Tijdens de bezetting werden de pistes intensief gebruikt door de Duitse en de Italiaanse luchtmacht (onder meer tijdens de Slag om Engeland). In de loop van die vier jaar werden ze verder uitgebreid met verschillende hangars, reparatiewerkhallen, controleposten, barakken e.d. Na de bevrijding in september '44 kwamen de vliegvelden in handen van de geallieerden, die van daar uit aanvallen lanceerden op het zuiden van België, Nederland en later ook Duitsland. De vliegtuigbases in Aalter en Maldegem werden na de oorlog opgebroken. Op de enorme oppervlakte die zo vrijkwam, zou men later industrieterreinen aanleggen. Enkel in Ursel bleef er luchtvaartactiviteit, zij het dan niet meer op dezelfde plaats als tijdens de oorlog. De NAVO liet in 1952 aan de overkant van de Urselweg een nieuwe, 3 km lange betonnen startbaan aanleggen die als noodvliegveld dienst kon doen in geval van een oorlog met de landen van het Warschaupact. Het oude vliegveld werd opgebroken en opnieuw bebost of gebruikt als landbouwgrond. Een tweede luik in dit boek is gewijd aan de vele luchtgevechten, vliegtuigcrashes en bombardementen die in het Meetjesland plaatsvonden. Het meest beruchte bombardement was ongetwijfeld dat op Rieme op 18 augustus 1944, toen naar Duitse schatting zowat 3.000 ton bommen op het kanaaldorpje gedropt werden en het zowat geheel van de kaart geveegd werd. In het laatste hoofdstuk ten slotte, wordt een overzicht gegeven van de overblijfselen uit deze periode: vrijwel intacte *Messerschmitt*hangars, bun-

kers, een commandopost en andere bijzondere (en in Europese context vrij unieke) monumenten.

Vleugels boven het Meetjesland is een sterk onderbouwde studie. Auteur Cynrik De Decker geldt dan ook als een expert in deze materie. Hij is medestichter van de Belgian Aviation History Association (BAHA), voorzitter van het archeologisch team van deze vereniging (BAHAAT) en heeft reeds een vijftiental publicaties op zijn naam staan. Dit boek is het resultaat van maar liefst twintig jaar onderzoek. De auteur ging op zoek in binnen- en buitenlandse archieven (o.a. in de VS, Canada en Nieuw-Zeeland), wist talrijke oud-piloten uit Duitsland, Italië, Groot-Brittannië en België of hun nazaten op het spoor te komen en te interviewen en verzamelde de verhalen en getuigenissen van Meetjeslanders over de luchtgevechten en bombardementen in de streek. Het resultaat is een erg gedetailleerde reconstructie van de gebeurtenissen in deze periode, waaruit de fascinatie van de auteur voor de luchtoorlog, de piloten en hun vliegtuigen duidelijk valt af te lezen. Zo worden bijvoorbeeld de gevechtsmissies van sommige eenheden van begin tot einde weergegeven (vaak zelfs tot op de minuut) en wordt van bijna elk vliegtuig het serienummer en de romPCODE vermeld. Liefhebbers van militaire geschiedenis en vliegtuigfanaten zullen zich hier ongetwijfeld door aangesproken voelen, maar voor de doorsnee lezer zal deze informatiedichtheid wellicht wat van het goede te veel zijn. Gelukkig zorgen de vlotte schrijfstijl van de auteur en de afwisseling van de meer gespecialiseerde paragrafen met onder meer passages uit dagboeken en interviews met Meetjeslandse getuigen en oud-piloten voor voldoende tegengewicht. Vervelender is dat het voetnotenapparaat tot een absoluut minimum beperkt werd. De lezer die zelf iets wil nazoeken, staat daardoor voor een moeilijke opdracht. De bronnenlijst en bibliografie aan het eind van het boek kunnen dit euvel niet echt verhelpen. Tot slot moet hier zeker vermeld worden dat het boek uitzonderlijk rijk geïllustreerd werd. Alleen al de unieke collectie foto's die de auteur na jarenlang intensief zoekwerk in binnen- en buitenland bij elkaar wist te krijgen, maken dit boek het aanschaffen waard.

FDC

3. HEEMKUNDIG NIEUWS

BIBLIOTHEEKAANWINSTEN 2006

In de loop van 2006 groeide de bibliotheek van het *Heemkundig Genootschap*, ondergebracht in het stadsarchief van Eeklo, Industrielaan 2 (tel. 09 218 28 30) door gerichte aankoop, ruilabbonnementen en dankzij een milde gift weer aan.

De familie Hubert en Machteld Steenbeke-De Bruycker willen we van harte danken voor hun gewaardeerde bijdragen bij de uitbouw van onze heemkundige bibliotheek, in de vorm van een omvangrijke reeks "*Appeltjes*". Een overzicht van de reeks gecatalogeerde boeken en tijdschriften is terug te vinden op de computer in het archief.

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP VAN HET MEETJESLAND

Gesticht in 1946 door dr. Elisabeth DHANENS, erevoorzitster (voorzitster 1951-1968), wijlen apotheker Prudent RYCKAERT (ondervoorzitter 1946-1968) en wijlen dr. Edmond TIELEMAN (voorzitter 1946-1951). Wijlen Achiel DE VOS fungeerde van 1948 tot 1977 als secretaris en was voorzitter van 1968 tot 1989. Wijlen Luc Stockman was voorzitter van 1989 tot 1999.

HET BESTUUR

VOORZITTER

Hugo NOTTEBOOM, Prins Boudewijnlaan 9B - 9991 Adegem
Tel. 050 71 29 12
e-mail: hugo.notteboom@skynet.be

ONDERVOORZITTER-REDACTIESECRETARIS

Filip BASTIAEN, Oostmolenstraat 216 - 9880 Aalter
Tel. 09 375 08 38
e-mail: filip.bastiaen@telenet.be

PENNINGMEESTER-BIBLIOTHECARIS

Erik DE SMET, Stationsstraat 63 bus 3 - 9900 Eeklo
Tel. 09 377 43 24
e-mail: erikds@telenet.be

LEDEN

Roger BUYCK, Plein 66 - 9970 Kaprijke
Tel. 09 373 90 93 - e-mail: roger.buyck@telenet.be
Frederik DE COCKER, Industrielaan 3 - 9900 Eeklo
Tel. 09 377 13 11 - e-mail: Frederik.DeCocker@UGent.be
Peter LAROY, Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
Tel. 09 375 14 86 - e-mail: peter.laroy@telenet.be
Oskar LIPPENS, Gentstraat 13 - 9971 Lembeke - Tel. 09 377 28 54
Walter NOTTEBOOM, Noordstraat 196 - 9990 Maldegem
Tel. 050 71 30 25 - e-mail: walter.notteboom@telenet.be
Wilfried STEEGHERS, Vurstjen 21 - 9940 Evergem
Paul VAN DE WOESTIJNE, Tieltsessteenweg 12 - 9900 Eeklo
Tel. 09 377 16 55
e-mail: paul.vandewoestyne@euphonet.be
Arco WILLEBOORDSE, Verloren Kostje 5 - NL 4527 BH Aardenburg
Tel. 0031-117-495508
e-mail: AWilleboordse@gemeentesluis.nl

APPELTJES VAN HET MEETJESLAND

Jaarboek, sedert 1949 uitgegeven door het *Heemkundig Genootschap van het Meetjesland*.

REDACTIERAAD/RECENSIEDIENST

Redactiesecretaris: Filip BASTIAEN
Oostmolenstraat 216 - 9880 Aalter
e-mail: appeltjes.meetjesland@telenet.be

Leden: Hugo Notteboom, Peter Laroy en Roger Buyck

Alle artikels dienen uiterlijk 31 oktober in het bezit te zijn van de redactiesecretaris, bij wie ook de auteursrichtlijnen te bekomen zijn.

Boeken ter bespreking aangeboden, worden op hetzelfde adres verwacht en worden nadien in de bibliotheek van het *Genootschap* ondergebracht.

RUILDIENST

Erik DE SMET, Stationsstraat 63 bus 3 - 9900 Eeklo - Tel. 09 377 43 24
Bestellingen van vorige jaarboeken gebeuren op hetzelfde adres.

Nr	Jaar	€	Nr	Jaar	€	Nr	Jaar	€
2	1950	10	30	1979	10	45	1994	5
13	1963	5	31	1980	5	46	1995	5
17	1966	10	32	1981	5	47	1996	5
18	1967	10	33	1982	10	48	1997	5
19	1968	5	34	1983	10	49	1998	5
20	1969	5	35	1984	5	50	1999	5
21	1970	5	36	1985	5	51	2000	18
22	1971	10	37	1986	5	52	2001	18
23	1972	10	38	1987	5	53	2002	18
24	1973	10	39	1988	10	54	2003	18
25	1974	5	40	1989	10	55	2004	18
26	1975	10	41	1990	10	56	2005	18
27	1976	5	42	1991	10	57		
28	1977	10	43	1992	10	Indices 1 tem 25		1
29	1978	5	44	1993	5	Indices 1 tem 50		5

LIDMAATSCHAP

Het lidmaatschap kost € 18,00 (+ eventueel € 3,25 voor het verzenden van het jaarboek; + € 5,00 voor het buitenland). Oudere jaarboeken zijn te bekomen aan de prijzen vermeld in bovenstaand overzicht: 5 euro indien nog meerdere exemplaren beschikbaar, 10 euro indien slechts enkele exemplaren nog aanwezig (afhalen in het Stadsarchief Eeklo of + € 2,50 portkosten).

Werkwijze:

- bestellen op hogervermeld ruiladres;
- of door storting op bankrekening 979-9544310-97 van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, p/a Stationsstraat 63 bus 3, 9900 Eeklo met vermelding "nieuw lid" of de gewenste jaarboeken.

BIJ ADRESVERANDERING

Gelieve dit tijdig door te geven aan de penningmeester. U bent dan zeker nog het jaarboek te ontvangen en het bespaart ons heel wat kosten. Gezien de wet op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer kunnen we moeilijk uw nieuw adres achterhalen.

Verantwoordelijke uitgever:

Filip Bastiaen, Oostmolenstraat 216 - 9880 Aalter

MET DANK AAN ...

DE ERELEDEN (vanaf 50,00 euro)

De Meyer Carlos
De Schepper André

Brugge
Evergem

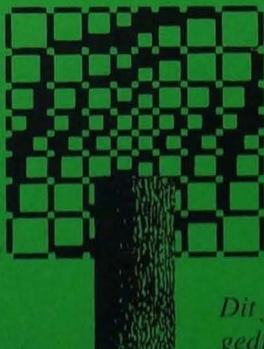
STEUNENDE LEDEN (vanaf 25,00 euro)

Bonamie-Meire Rene - Waarschoot
Bral Leo - Brugge
Carton Herwig - Aalter
Chevalier-Szaraz - Eeklo
Communititeit Sint-Stanislas -
Aalter
Daneels Axel - Coppet (Ch)
Baert Geert - Gent
De Backer Remi - Gent
De Beir Patrick, stichting - Gent
De Laere Simona - Eeklo
De Maere-De Buysere Anna -
Eeklo
De Reuck Dirk - Bellem
De Rycke-Cocquyt Johan -
Evergem
De Veusser Daniel - Zomergem
De Wulf Pierre - Aalter
Donck Jozef - Aalter
Engels Willy - Beveren-Waas
Gysels Gerard - Eeklo
Haesevoet Patrick - Diest
Hermie Gilbert - Eeklo
Hollevoet Piet - Eeklo
Jacobs-Verbreyt Paul -
Waarschoot

Lamot-Stockman Christiaene -
Niel
Laroy Eric - Lovendegem
Lippens Jan - Lembeke
Loontjens Alfons - Izegem
Meiresonne-Delcourt Ann -
Sleidinge
Rutsaert Arthur - Aalter
Ryserhove Lieve - Veurne
Stadsarchief - Eeklo
Streekplatform Meetjesland -
Eeklo
Strybol Jozef - Knokke - Heist
Strymes-De Neve - Sint-Laureins
Turkelboom Maria - Gent
Van Damme Francois - Eeklo
Van Hoecke Willy - Rotselaar
Van Hulle Eric - Sleidinge
Van Passel Jacques - Aalter
Verhaegen-Stockman Lode -
De Pinte
Verleyen Philippe - Aalter
Vertenten Amedee - Eeklo
Vrielynck Jan - Deurle
Willems Jan - Waarschoot

Inhoudstafel

Roger BUYCK	De wethouders van de Vrije Heerlijkheid Aveschoot: een sociaal-economische benadering (17de-18de eeuw)	5
Rudolf DECLERCQ	Familieaantekeningen OORLOGSDAGBOEK AUGUST VAN DEN NESTE	35
Erik DE SMET	Het Historisch kadaster van Eeklo	115
Herman MEIRHAEGHE	Vande Woestijnes in het Meetjesland	177
Jozef VANDEVEIRE	Uit de grote oorlog DE FRONTBLAADJES "URSEL BOVENAL" EN "VRIENDEN ONDEREEN"	221
Paul VAN DE WOESTIJNE	De Appeltjes van het Meetjesland	245
Hugo NOTTEBOOM	Het lichten <i>vanden ban en arrier-ban</i> en Henegouwse vluchtelingen in het Meetjesland (1655)	251
Arco WILLEBOORDSE	Een potje merels EEN ROMEINS BORDSPEL UIT AARDENBURG	293
Filip BASTIAEN	Heemkundig repertorium 2006 LOPENDE HEEMKUNDIGE BIBLIOGRAFIE VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET MEETJESLAND	309
	Kroniek	331
	Heemkundig Genootschap van het Meetjesland	349
	Inhoudstafel	352

*Dit jaarboek werd uitgegeven door het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland en
gedrukt bij VAN HOESTENBERGHE n.v., Boud. Lippensstraat 11, 9990 Maldegem.*